INDEX CONCEPTVVM

AD PRAEDICATORVM VSVM
IN TOTVM ANNI CVRSVM
EX

ALPHONSI TOSTATI

HISPANI EPISCOPI ABVLENSIS
Operibus depromptus,

TAM PRO ADVENTV, QVAM PRO QVADRAGESIMA, Dominicis omnibus, atque vniuersis Sanctorum Festiuitatibus; ac insuper pro quolibet ipsorum Communi;

A R. P. F. PAVLINO BERTI LVCENSE ORD. EREMIT. S. Auguſt. Congreg. Lombardiæ Sacræ Theologiæ Lectore, & S. Iacobi Florentiæ Priore, in hac vltima impreſſione in lucem editus.

Ad COSMVM II. Magnum Hetruriæ Ducem IV.

VENETIIS. M DC XV.
De Licentia Superiorum, & cum Priuilegijs.

INDEX CONCEPTVVM
AD PRAEDICATORVM VSVM
IN TOTVM ANNI CVRSVM,

TAM PRO ADVENTV, QVAM PRO QVADRAGESIMA Dominicis omnibus, atque vniuersis Sanctorum Festiuitatibus; ac insuper pro quolibet ipsorum Communis.

AVCTORE F. PAVLINO BERTI LVCENSE
EREMITARVM S. AVGVSTINI
Congregationis Lombardiæ Theologorum Minimo.

Dominica Prima Aduentus Domini. Luc. 21.

ERVNT *signa in Sole, Luna, & stellis.* Tempus primi Aduentus Christi, q fuit in carne, debuit prius quam fieret prenũciari, & determinari; non tamen tempus secũdi Aduentus. s. ad iudicium. probatur rationibus. super Matth. par. 7. cap. 25. quæst. 320. circa medium.

Erunt signa in sole. vide omnia, quę dicta sunt Dominica 24. post pentec. super illud; statim autem post tribulationẽ dierum illorum Sol obscurabitur, vsque ad finem Euangelij; vbi de signis præcedentibus iudicium sermo est.

Erunt signa in sole, &c. quotidie timendum est, & vigilandum, quia Dominus veniet ad iudicãdum, & licet ante iudicium debeant pręcedere signa, & sic non videatur, quotidie timendum, ac vigilandum, sed solum, quando euenerint signa, tamen reuera sẽper timẽdum est, quia Greg. in Homil. videtur dicere, quod illa signa iudicij, quę ponuntur hic, iam venerint, saltem pro magna parte. vide supra Matth. par. 6. cap. 24. q. 139. in respons. ad 2. argumentum.

Erunt signa. primi Aduentus Christi fuerunt signa mansuetudinis, vt prędixit Isai. lętabit deserta, & in via, &c. signa autem 2. Aduentus erunt signa iræ. s. in Sole, Luna, &c. vide super Matth. par. 4. cap. 16. quæst. 10. circa medium. item quæst. 9. per totum.

Erunt signa in sole. Quadruplex est Christi Aduentus, & in quolibet istorum sunt signa. 1. est in carne 2. in anima 3. in morte 4. in iudicio. in primis duobus sunt signa amoris, in alijs timoris. vide super Matth. par. 6. c. 24. quæst. 21. in principio, & quæst. 239. in princ. & par. 7. cap. 25. quæst. 34. in principio.

Erunt signa in sole. &c. An hæc signa debeant præcedere Aduentum Christi ad iudicium. vide super Matth. par. 7. cap. 25. quæst. 307. ipsa autem signa præcedentia Aduentũ Xpi ad iudicandum, differunt a signis, quæ præcesserunt 1. Aduentum in carne. ad Aduentũ in carne, præcessit signum ortus stellæ, & pastores audierunt Angelos concinentes, & illi anunciauerunt Christum natum in Bethlehem, amplius in Sacra scriptura signa posita fuerunt, vt Aggæi 2. adhuc modicum, & ego mouebo, cęlum, & terram, &c. & sequitur, & veniet desideratus cunctis gentibus in 2. Aduentum præcedent signa in sole, luna, &c. vide ibi. sed signa, quæ præcedent iudicium, dabunt ne certitudinem eiusdem diei, ita vt non sit nobis subitaneus? vide loco citato. q. 308. erunt autem hæc signa ad ostendendũ, quod dies iudicij erit de propinquo ventura, sed non ex hoc determinabitur dies certus Aduentus illius. vide ibidem. quæst. 309. per totum. Hieronymus autẽ enumerat quindecim signa, quæ præcedent iudicij diem, & dicit se illa inuenisse in annalibus Iudæorum, sed reuera non erunt talia signa immo forte nullum eorum præcedet talem diem aduentus Christi ad iudicium. vide loco citato. quæst. 312. quæ autẽ sint signa, quæ absque aliqua dubietate euenire credimus, enumerãtur loco citato. q. 313. Quomodo sol obscurabitur, &c. habes Dominica 24. post Pẽtecost. & super Matth. par. 7. cap. 25. q. 314.

Erunt signa in sole, &c. vt in pęnam peccatorum incutiant peccatoribus timorem, iuxta illud; dabit tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam merore consumptam, & erit vita tua; quasi pendens ante te, ómebis noctæ, & die, & non credes vitę tuæ: mane dices: quid det mihi vesperum, & vespere, quis det mihi mane propter cordis tui formidinẽ, quia tereberis propter ea quę videbis oculis tuis, & erit tantus timor, quod arescent homines præ timore, & expectatione, quæ superueniet vniuerso orbi. vide super 1. Reg. 1. par. cap. 8. quæst. 219.

Arescentibus, hominibus præ timore, &c. i. fient homines arridi propter timorem, ardor autem præcipue consumet humiditates naturales corporis, & ista consumptio primo vr in desiccatione oculorũ, qui tenerrimam habent humiditatem, & tunicas delicatas, vt patet 1. prospectiui communis, cura enim, & timor malorum futurorum multum desiccant hominẽ ex accensione cordis. vide super Leuit. cap. 26. q. 12. circa illud; qui conficiat oculos vestros, multi etiam pro incusso timore cõuertentur à peccatis. vide super Matth. par. 6. cap. 24. quæst. 151. & iste timor est septimum signũ, quod eueniet ante diem iudicij. vide super Matth. par. 7. cap. 25. quæst. 313.

Virtutes cælorum mouebuntur. Si per has virtutes Angelos intelligamus; mouebuntur circa collectionem cinerum, quæ non fiet, nisi ministerio Angelorum. vide super Matth. par. 6. cap. 22. quæst. 233. circa medium, quæ collectio non fiet in instanti, & prædictos cineres diuident, & resoluent; in quo notatur magna Angelorũ sapientia. ibidem. formatio tamen corporum ex puluetibus fiet in instanti; similiter & infusio animarum. ibidem circa finem quæst. 51.

Virtutes cælorum mouebuntur. vide Dominica 24. post Pentecost. super illud; nam virtutes cælorum mouebuntur vide etiam super Matth. par. 7. cap. 25. quęst. 315.

Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, cum maiestate. tunc dicitur aliquis venire in maiestate sua; quãdo venit in maximo honore, & apparatu vestium,

DOMINICA II. ADVENTVS Domini.

MATTH. XI.

tribus

tribus scilicet in veste, cibo, & loco. de vnoquoque vide super Matth. p. 3. c. 11. q. 17. circa textum.

Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt. s. iô ibi sunt, vt mollib. vestiantur, & vt affluant alijs delicijs, & iô illicitū est religioso, & desideranti virtutē frequētare palatia Regia, & principum, si causa sui agāt, sunt tamen quædam causæ pro quibus licitum est cuicunq; ire ad curias Regum, & principum. s. ad expediendum negotia miserabilium personarum, quæ alias peritura essent, & sic 4. Reg. 4. Eliseus dicebat se iturum ad dominum Regis, &c. vide super 4. Reg. c. 4. q. 22.

Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt. An in superabundantia, vel defectu vestium sit, aut esse possit peccatum, aliqui negant, aliqui affirmant, sed dicendum, quod circa vestes, & totum ornatum exteriorem potest quis bene se habere, in omnibus. n. quæ in vsum nostrum veniunt, si non sint per se bona, virtus, & vitiū esse possunt in quantum potest in eis esse superabundantia, & defectus, & bene, vel male à ratione dirigi. 7. Eth. c. 12. sic est de cibo, & potu, & venereis, & colloquijs, ista enim non sunt per se bona, & ideo in vsu eorum potest esse bonum, vel malum, ita etiam de pecunijs & honore, &c. vide super Matth. p. 3. cap. 11. q. 22. per totum.

Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regū sunt. Quomodo vsus vestium sit illicitus, vbi late differitur de vsu vestium pretiosarum, & aliarum rerum in Ecclesijs in comparatione ad subueniendum pauperibus, & quod in vsu immoderato vestium peccat. dupliciter. & quod inordinatio affectus contingit dupliciter, & quo & quis ornatus conueniat mulieribus, demum tres virtutes ponuntur circa ornatum corporis exteriorem. vide super Matth. p. 3. c. 11. q. 3.

Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt. An apparatus corporis in mulieribus, & in vestibus, & fuco colorum sit peccatum, & in quibus viris qn̄que liceat ornatus, & quod in apparatu mulierum ad pulchritudinē ostendendā tria cōsiderātur. vide loco citato q. 24. per totum, & est longissima quęstio. an vero semper sit peccatū fęminas apponere sibi fucos, & quibus fęminis ꝓhibitus est vsus fucorum. vide ibidem q. 25 per totum.

Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt. Testimonium perhibens hic Christus de Ioanne Bapt. de se quoq; perhibuit, quod pciosis vestibus non vteretur in hoc mundo, quia si vteretur, non pertulisset, qđ mollib. vestiti in domibus Regum sunt, ipse quippe in nullius Regis domo erat. in Paradiso aurē fęlicitatis, si Christus deberet habere vestes, non indueretur eis. quib. dum inter nos viueret amictus fuit. sed alijs longe pciosiorib. vide c. 29. 5. Parad. Nec Christus, nec alij Beati in Paradiso, vestibus teguntur, sed singuli singulorum penetralia, & intestina admirari poterant vide c. 30. quinti Parad. vide etiam pro hac materia, de vestibus à capite 23. vsque ad caput 42. eiusdem quinti Parad.

Sed quid existis videre; prophetam, & dico vobis & plusquā prophetam. Idest verū est, quod propheta est, quē existis videre, sed non est solum propheta, sed est plusq̄ propheta. habuit. n. altiorē gradum, & in hoc significatur claritas notitiæ Ioannis, quia ꝓphetæ eleuantur super naturaliter ad cognoscendum ea, quæ alij homines non cognoscunt; vnde solebant vocari videntes, qui nunc prophetæ vocātur 1. Reg. 9. vide super Matth. p. 3. cap. 11. q. 17. circa illud, sed quid existis videre, prophetam? an verum sit, quod Ioannes erat propheta. vbi etiam quod duo erant genera prophetarum ostenditur. vide loco citato quæst. 27. quomodo dixit Christus, quod Ioannes erat plusquam propheta, an hoc sit verū. vide ibid. q. 27.

Hic est de quo scriptum est, ecce ego mitto Angelum meū, qui præparabit viam tuam, ante te. Malach. 3. vide super Matth. p. 3. cap. 11. q. 17. circa textum, quare de Ioanne fuit prænunciatum, & non de alijs prophetis. vide loco citato quæst. 28. quare autem vocatur Ioannes Angelus. vide ibidem quæst. 29. an hoc à Christo, vel à Matthæo allegetur scilicet ecce ego mitto Angelum meum. vide ibidem q. 30.

Quare Christus laudauit nunc Ioannem, & quare de Ioanne multū plura dicta sunt apud Euangelistas, q̄ de virgine matre Christi. vide super Matth. p. 3. cap. 11. q. 18. quare Christus post recessum discipulorum Ioannis cœpit loqui de eo ad turbas, & non prius, vide ibidem, q. 19. quare non increpuit turbas, de Ioanne, sinistre opinātes. vide ibid. q. 20. quomodo tandem illæ laudes, quas Christus dixit de Ioanne faciunt ad tollendum suspitionē, quam cōceperat populus de Ioanne. vide ibid. q. 21.

DOMINICA III. ADVENTVS.
Ioan. I.

MIserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes, & Leuitas, ad Ioannem. Nomen Leuitę duo significat, aliquando progeniem, & aliquando officium, genus quidem significat, vtcum eos leuitas dicimus, qui à viro Leui originem trahunt: tunc Leuita officium significat; cum illos Leuitas appellamus, qui cuidam speciali ministerio, quod dicitur Leuitarum applicati sunt. vide super Leuit. in præfatione in medio dicuntur ergo Leuitæ dupliciter vno modo omnes qui sunt de tribu leui, siue sint sacerdotes, siue non. Et hoc modo non dis. sacerdotes à Leuitis, alio modo dicuntur Leuitæ, vt significant ministerium quoddam: nam distinguebatur tota tribus Leui in duo genera principali ministrationis. s. ministratio circa altare, in sacrificijs, & thymiamate, & panibus propositionis, atque candelabro: & cæteris, quæ erant intra sanctuarium, alia autem ministratio erat in rebus pertinentibus ad sanctuarium; non tamen intra ipsum sanctuariū; sicut portare ea, q̄ erāt in sanctuario de loco ad locum, cum castra mouenda essent, & figere tabernaculum, & excubare in circuitu sanctuarij & c. Prima harum ministrationū tradita fuit Aarō, & filij eius. Nu. 3. & 18. alia data sunt oibus alijs de tribu Leui. &c. vide super Leuit. c. 25. q. 21. Leuitæ in veteri testō habebant eū locum quem apud nos habent Diaconi, & acoliti. & c. vnde ecclesia antiquitus consueuit appellare Leuitas illos quos vocamus diaconos, & subdiaconos, sic patet de B. Laurentio, de quo dr̄: Leuita Laurentius. vide super Nu. c. 3. post q. 9. circa illud; ego tuli Leuitas. ministeriū sacerdotale differt à ministerio Leuitarum. vide ibid. Si plura de sacerdotib. ac Leuitis desideras, vide in tabula generali. verbo. Leuita. & verbo sacerdotes veteris testi.

Miserūt Iudæi ab Ierusolimis Sacerdotes, & Leuitas. Mores deprauati principū, & prælatorū; multū nocēt populo: nā punitur populus aliqñ pro peccato principis. vide in tabula generali verbo princeps, & verbo prælatus.

Miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes, & Leuitas ad Ioānē Miserunt ad eū eremū, reliquit. n. patrē & matrē, & oēs cognatos, & se in eremū transtulit, qđ quidē laudabile est. s. deserere patrē, & matrē, considerando hoc, quantū ad cōuersationē, & delectationē, quia ista se tenent ex parte nostra. vide super Matth. p. 5. c. 19. q. 21. & si de hac materia, plura desideras. habes ibidem plures quæstiones.

Nō sū ego Christus. Ex hoc patet Ioānē Baptistā fuisse verū ac sanctum prophetā, licet venerit ante Christū quia non affirmat se esse Messiā, immo hoc negat, alij aūt qui fuerūt ante Christū, & dicebāt se esse Messias, nō fuerūt vere prophetæ, sed latrones, sicut dixit Christus, quod oēs qui ante eū venerunt fures fuerūt, & latrones, nā volebant honorari, tanq̄ si esset vnusquisq; verus Messias, cū non essent, hoc aūt negat Ioan. vide super Matth. p. 1. in explicatione tertij Prolog. D. Hier. q. 4.

Ego vox clamantis in deserto. Fuit Ioannes testis idoneus, ad perhibendum testimonium Iesu, quod esset Christus quia Iudæis quærentibus an esset Christus, idest Messias, ille respondit, non: & quærentibus quid esset dixit: ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini &c. vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 16.

Ego vox clamantis in deserto. Christus faciebat miracula, p quæ manifeste apparebat eū esse Deū, & vera dicere; nā p miracula determinate cognoscebat᷑. ad quid ergo venit Io. ad ostendendū Christū? respōdet᷑, q licet miracula efficaciter probent, magis q̄ quicunq; alius modus, non tn̄ determinant, vel certificant, ita expsse, sicut osten

sio Io. quia ille digito ostēdit Christū, dicēs. Hic est Messias, & filius Dei Io. 1. voluit ergo Deus istā maximā determinationē præstare Iudæis, qui erāt valde increduli, & volebant de oībus nimis certificare. Similiter non solum Messias ostendendus erat, sed etiam populus dispo nendus erat, vt esset dignus ad recipiendum Messiā. & ad hoc oportuit mitti determinate Io. vel aliū, & sic ipse dixit; ego vox clamantis in deserto: parate viam Domini. &c. quod per miracula fieri non poterat. vide super Matth. parte 1. capit. 3. quæst. 22. Non erat autem necessarium, quod Ioannes miracula faceret, vt ei crederetur, & vt confirmaret baptismum suum, quia satis magna auctoritas, & sufficiens ei dabatur non existente ali quo miraculo; vnde quando Iudæi quæsierunt ab eo cur baptizaret, si non erat propheta, nec Christus, nec Elias: confirmauit officium suum, non quidem miraculo, sed auctoritate sacræ scripturæ, dicens ego vox clamantis. &c. quasi dicat, ex eo, quod sum vox clamantis, sicut dixit Isaias: competit mihi baptizare. vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 41. in responsione ad secundū argumentum.

Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domini. Quasi dicat, ego non habeo officium prophetandi, sed parandi viam Domini, & sic innuit, quod habebat officium præcursoris, & non prophetæ, & iō quando Iudæi quæsierunt à Ioanne, an esset propheta. i. an esset aliquis de prophetis, qui non habebant aliquod speciale nomen, nec excellentiam. per quam distingueretur ab alijs, & cognosceretur, dixit: non esse prophetam, sed vocem. vide super Matth. p. 3. c. 11. quæst. 26. in fine. & quæst. 28.

Ego vox clamantis in deserto. Quidam intelligunt, quod Ioannes est vox clamantis, scilicet, quia alius est, qui clamat, & Ioannes vox eius, & sic intelligunt, quod Christus sit clamans, Ioannes autem sit vox eius, & tamen hoc non multum facit, quia Ioānes non est proprie vox Christi, sed magis ipse ad Christum præparat, cum dicat parate viam Domini, & ille Deus est Christus, alij putāt, quod Ioānes sit vox, & Deus sit clamans, quia Deus per eum loquitur, & sic Ioannes vox clamantis est, & non ipse clamans, quia nō est ipse, qui loquitur, sed alius per eum, & sic quilibet propheta vocabatur vox clamātis, quia per ipsum Deus loquitur. 2. Petri, scilicet, non enim voluntate humana allata est prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, & magis clare hoc de Apostolis dicitur: Lucæ 21. non estis vos, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, & sic Beatus Ioānes dixit: se esse vocem clamantis. Aliter potest dici, quod hic accipiatur vox clamantis, per ipso clamante, & sic Ioannes est vox clamātis, idest clamans. & ponitur intransitiue, licet videatur poni transitiue; sic enim dicitur aliquādo, quod aliquis audiuit vocem verborum, i. audiuit ista verba, quia non est aliud ipsum verbum; quam vox verbi, sic patet Deu. 4. vocem verborum eius audistis. &c. vide super Matth. parte 3. capit. 3. q. prima circa illud; vox clamantis. &c.

Ego vox clamantis in deserto. Tanta fuit huius vocis efficacia, vt dicens: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; duos Apostolos ad Christum Conuerteret, quorum vnus fuit Andreas frater Simeonis Petri, antequam enim Christus inciperet prædicare, ostendit Ioannes ipsum esse Messiam, & tunc secuti sunt eum aliqui adhuc non prædicantē. vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 22.

Ego vox clamantis in deserto, sicut dixit Isaias. Ioan. Bap. missio ad duo prænunciata, scilicet ad baptizandum, & ad prædicandum, & tota causa missionis eius fuit propter Christum, vt scilicet annunciaret eum. vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 4. & aduentus ipsius Ioannis, prædicatio, & alia opera eius fuerunt Christo necessaria ad duo s. ad ostendendū Christū esse Messiam, & ad disponēdū populū vt ipsum reciperet. ibid. q. 5. & sua prædicatione multipliciter ostendebat Christum esse Messiā. ibid. q. 7.

Ego vox clamantis in deserto. Aliqui dicunt, quod Ioannes discurrebat prædicando per ciuitates; sicut Christus, qui dicebat oportet me euangelizare alijs ciuitatibus, quia ipse immitaturus erat Christum. quem venerat annunciare. Alij dicunt, quod Ioannes solum prædicauit in deserto, quia Marci 1. dicitur, fuit Ioānes in deserto, baptizans, & prædicans: probatur etiam hoc multis rationibus: dicendum ergo quod Ioannes in principio prædicationis suæ erat in deserto Iudçæ, in quo tota vita priori conuersatus fuerat, & cum incępisset prædicare in deserto, audita fama illius, scilicet, quia tam austeram vitam ageret, & etiam quod incæpisset baptizare, quod nemo ante eum fecerat, concurrebat ad eum totus Israel de omnibus Ciuitatibus, vt dicit Matthæus tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa. & omnis regio circa Iordanem postea autem Ioā. declinabat ad loca propinqua Iordani: vt ibi in Iordane baptizaret Iudæos, cum ibi esset abundantia aquæ. &c. vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 17. per totum.

Ego vox clamantis in deserto. De officio prædicationis. vide in tabula generali verbo, prædicare. prædicatio.

Ego Baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Ad quid Ioannes baptizauit. & an fuerit conueniens ipsum baptizare. vide super Matth. parte prima capi. tertio quęst. 36. ad quid baptizabat, vt Christum ostenderet, quem per prędicationem suam poterat demonstrare. vide loco citato quæst. 37. per totum ipse autem Ioannes primus introduxit vsum baptizandi, & ob hoc vocatur Ioannes Baptista, & ante Ioannem nullus alius habuit officium baptizandi, & licet Marci sexto dicatur, quod Pharisæi cum à foro venerint; nisi baptizentur non comedunt; vocatur talis baptismus large baptismus, idest lotio, quia baptizare in Græco, nihil est, nisi lauare, & hoc modo quelibet ablutio corporis, vel cuiuscunque rei vocatur baptismus. vide loco citato quæstio. 38. fuit ne sacramentum Ioannis baptismus? si sic, cuius legis fuit sacramentum? ibidem quæstio. 40. fuit ne baptismus Ioannis à Deo, vel solum per humanam institutionem? ibidem quæstio. 41. an baptismus Ioannis dabatur sub aliqua certa forma. vide quæstio. 42. & si dabatur sub aliqua forma, erat ne illa forma, in nomine venturi, conueniens forma baptismi? ibidem quæstio. 43.

Ego baptizo in aqua. Ex hoc patet, quod Baptismus Ioannis gratiam non conferebat, & quia si in baptismo Ioannis gratia conferretur, nihil differret à baptismo Christi, quia maximum bonum baptismi Christi est, quod per illum peccata deleantur, & gratia conferātur, nam si gratia conferretur in baptismo Ioannis, superfluum fuisset instituere baptismum Christi non ergo confert gratiam, sed solum ad gratiam præparat, vno modo per doctrinam Ioannis inducentem hominem ad fidem Christi, alio modo præparabat homines ad gratiam, scilicet per pœnitentiam disponendo eos ad suscipiendum effectum baptismi Christi, scilicet gratiam, vel remissionem peccatorum. vide super Matth. parte prima cap. 3. quæstio. 44. per totum, an solus Christus, vel etiam alij, verbi gratia paruuli, gentiles, &c. debuerant baptizari. vide loco citato. quæstio. 45. & quæstio. 46. & quæstio. 47. an baptizato Christo cessauerit illico baptismus Ioannis. vide quæstio. 48. loco citato. an baptizati per Ioannem, iterum Christi baptismo bapizarentur. vide loco citato quæstio. 49. habuit ne baptismus Ioannis alium ministrum, præter ipsum Ioannem? vide per longam quæstionem loco citato quæstio. 50. an baptismus Ioannis eo tempore quo durabat obligabat aliquos ad ipsum recipiendum, aliqui negant, aliqui affirmant, sed pars negatiua est vera. vide ibidem q. 51.

Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Bene conatur Ioannes, prædicare Christum mediatorem, quia sine mediatoris fide non patet aliquis saluari, & Deus paratus est omni tempore facere fidem mediatoris ei, qui non ponit obicem ad recipiendum, sicut peccator quacunque hora potest conuerti ad eum, quia Deus præsto est omni hora infundere nobis gratiam, si faciamus, quod in nobis est, & ipse semper pulsat præueniendo, vt faciamus, quod est in nobis. vide super Matth. parte quinta capit. vigesimoprimo quæst. 211. de cognatione mediatoris huius, habes loco citato. in fine totius partis quintæ aliquas quęstiones.

Medius vestrum stetit. Christus est mediator Dei, & hominum

minum, non secundum Diuinam naturam, sed secundum humana. vide super Matth.p.6.ca. 22.q. 225. post principium.

Post me venit vir, qui ante me factus est. Quomodo dicitur Matth. 3. qui post me venturus est? Ratio quod Christus iam venerat, quantum ad subsistentiam personalem, quia iam erat: non tamen venerat, quantum ad operationem ad quam ipse mittebatur, Christus autem non venerat in modum, vt homo esset; sed vt salutem nostram operaretur, & quia Christus nihil adhuc fecerat, quando Ioannes dicebat, qui post me venturus est, de illo ad quod veniebat, recte dicebatur nundum venisse, opera enim quæ Christus fecit ad redemptionem nostram fuerunt, prædicatio, legislatio, miraculorum operatio, & nouissimè, ac præcipue ipsa mors: ista inceperunt in baptismo Christi, quando Ioannes manifestauit eum populo; dicens: ecce agnus Dei ecce qui tollit peccata mundi; Hic est de quo dixi post me venit vir.&c. vt patet in præsenti euangelio. vide super Matth.par.1.c.3.q. 66. Remigius dicit, quod Ioannes venit quinque modis ante Christum scilicet nascendo, prædicando, baptizando, moriendo, ad inferos descendendo,&c. de vnoquoque proba. loco citato.

Pro hac concione. Vide in tabula generali, plura de Beato Ioanne, & de ipsius baptismo, ac de baptismo Christi, & Ioan. differentia. verbo Ioannes Baptista, & verbo. Baptismus Christi, & verbo Baptizare, baptizari. & verbo Baptismus Ionanis.

DOMINICA IV. ADVENTVS. Lucæ III.

Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris, factum est verbum Domini. Euangelistæ quæcunque scripserunt de Christo, non vt notarij, aut testes scripserunt; sed sicut historiographi Christi, quod non vt notarij patet primo, quia notarius non pōt scribere quicquam, nisi interfuerit illi rei, siue sit de visu siue de auditu, alias esset falsarius quia necesse est exprimere quod interfuerit. secundō, quia notarius in omnibus scriptis de quibus ipse perhibet testimonium, debet apponere testes, qui interfuerunt rei, siue videndo, siue audiendo, alioquin testimonium suum nullū est. tertio, quia in omnibus debet annotare tempora determinate. s. annum, mensem diem; ita vt, dubitari nequeat de rebus, quę gestę, vel dictę asserūtur, quo tpe gestæ fuerūt. quarto oportet eū annotare locum, siue loca in quibus res auditæ, vel factæ sunt; Euangelistæ aūt hęc non obseruauerunt: de primo patet quia Marcus, & Lucas nullis rebus interfuerunt; Matth. & Ioan. licet rebus plurimis interfuerint, non tamen omnibus, de secundo est manifestū. & licet aliqando dicatur quod facta sunt miracula, vel dicta aliqua coram discipulis, siue coram populo, hoc non st apponere testes, quia nō nominat certas personas, q̄ interfuerūt, de tertio ēt patet, nam quasi nunquam reperitur ab aliquo eorum facta plena annotatio temporis, & si rarissime ponant aliquas imperfectas annotationes, plenam tamen nunquā posuerunt, patet hic cum dicit Euangelista. Anno quintodecimo imperij.&c. vbi Lucas annotat annum quo Ioannes Baptista incepit prædicare, tamen non annotat diem, ac mensem. aliquādo annotatur mēsis, & non annus, aliquando dies.&c. de quarto ēt patet sed omnia vide super Euangelium Matth. in præfatione q.19. pro totum, & est long.

Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris. Quis fuerit iste Cæsar. vide super Matth.p.6.c.22.q.90. tempore huius Tiberij Cæsaris cæpit prædicatio Ioannis Baptistæ, & anno decimooctauo huius Imperatoris Christus passus est. vide loco citato. & ēt sup Iosue.c.11.q.2. in prin.

Tetrarcha autem Galilææ Herode. Tetrarcha idem est, qđ quartæ partis princeps, & quia Regnum gentis Iudæorum, qđ prius erat vnicū diuisum est in quatuor partes, vocatur quilibet pars tetrarchia, & princeps illius vocatur tetrarcha, præter principem Iudęę, qui vocatur pręses prouinciæ, vel procurator, & non tetrarcha. vide sup Matth.p.4.c.14.q.4. per totum: titulus.n. quæstionis est. Cur dicatur Herodes Tetrarcha, & quod Herodes Ascalonita fuit primus de alienigenis, qui factus est Rex Iudæorū, & quod terra Iudæorum fuit diuisa in quatuor Tetrarchias, vide ibi. Hic ante Herodes fuit Tetrarcha, etiā Rex. erat Tetrarcha quia erat princeps quartæ partis Regni, vel gentis Iudæorum, fuit aūt Rex, quia super terram illam imposuerat sibi Regium diadema; sicut diuiso Regno Iudæorum à principio in duas partes in vtraque Rex fuit; ita & nunc diuiso in quatuor partes poterat esse Rex in qualibet parte, quia paruitas regionis, vel districtus, nihil impedit ad esse Regē. Alij tamen dicunt, quod iste Herodes non erat Rex, & hoc magis ab auctore probatur. vide loco citato q.5.

Tetrarcha autem Galilææ Herode. Tres fuerunt Herodes, primus fuit filius Antipatri natione Idumæi ad Iudaismum conuersi, in principio huius Herodis natus est Christus, nec tunc ablatum erat sceptrum de femore Iuda, quia adhuc regnabat Hyrcanus summus sacerdos in contentione cum fratre suo Aristobolo, & pauco tempore post Christi Natiuitatem ablatum est Regnum, & regnauit Herodes. vide super Matth.p.1.ca.2.q.3. in principio, hic autem Herodes factus est à patre tutor Galilææ, cum esset quindecim annorum, vide loco citato. q. 91. quæ longissima est, ideo vide postillam q̄ in margine reperies. Tullius Cicero consensu, antequam reperias. Cæsar occiditur. Alius Herodes fuit filius istius primi Herodis, qui primus vocatur Herodes Ascalonita, quia antiquæ quædam Historiæ ferunt patrem eius Antipatrum in Ascalono vrbe Philisthinorum cuiusdam templi Idolorum fuisse æduum, & iste Herodes mortuus est cum adhuc Iesus puer esset, secundus ergo fuit Herodes filius istius, qui fuit tetrarcha Galilææ, & solent vocare eum Herodem Antipatri, & iste est de quo loquitur euangelista, & qui Ioannem Baptistam occidit, & ad quem, tēpore passionis, Iesus à Pilato remissus est, quia erat de Galilæa, vt patet Lucę 23. & de istis duobus solum faciunt mentionem euangelistæ. Tertius fuit Herodes Agrippa Rex Iudæorum post Christi mortem, qui occidit Iacobum Zebedæi, & tenuit Petrum, vt occideret. Actu.12. vide super Matth. par. 4. cap. 14. quæst.3.

Tetrarcha autem Galilææ Herode. Si de Herode ius plura videre. vide in tabula generali, verbo. Herodes.

Tetrarcha autem Galilææ. De situ prouinciæ Galilææ, & alia de ipsa prouincia. vide in tabula generali verbo. Galilæa.

Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ithureæ, & Trachonitidis Regionis. Ithurea est quædam prouincia parua circa terram Iudææ, & est apud Traconitidem regionem, & hæc prouincia nominata est à quodam principe de progenie Ismaelis, qui dicebatur Iecur. vide super primum Paralip.cap.1. post quæstionem 19. circa illud; & Iecur.

Factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ. Fieri verbum Domini super aliquem est mitte ipsum à Deo, & ex hoc probat auctor, quod baptismus Ioannis erat à Deo, quia quando factum est verbum Domini ponitur, de baptismo. vide super Matth.p.5.ca. 21.q. 157.

Factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ. Ex hoc patet, quod Ioannes erat Propheta, & plusquam propheta, sicut dixit Christus nam ad esse prophetam, solum requiritur, quod Deus loquatur homini aliqua, quæ non solum pertinent ad seipsum, sed etiam ad alios; Ioanni tamen locutus est Deus, vt patet littera. vide super Matth.p.3.c.11.q.26. in principio.

Super Ioannem filium Zachariæ. Zacharias filius Barachiæ, de quo Matth. 23. aliqui dicunt, quod fuit Zacharias propheta, qui ponitur penultimus inter prophetas minores, & ad hoc adiuuat, quia iste propheta fuit, ibi autem agitur de occisione prophetarum, sed hoc confutatur: Origenes dicit, quod ille Zacha-

IN DIE NATALIS DOMINI Nostri Iesu Christi Euangelium primum.

Lucæ II.

ficile esse, quod quis cognosceret generationem Messiæ, & ob hoc putabant, quod quando veniret Messias, pauci cognoscerent eum, & nescirent de qua progenie erat: vt fiant Ioan. 7 scilicet. Christus cum venerit, nescimus vnde sit, sed hunc scimus, vnde sit, ideo concludebant, quod non erat Messias. Ostendit tamen auctor, qđ melius accipitur generatio, per operationem Messiæ, quam pro genitura. vide in opusculo de sanctissima Trinitate. Conclusione secunda, in responsione ad quintā auctoritatem.

Peperit filium suum primogenitum. Qui est etiam filius Dei secundum æternam generationem, differt autem generatio æterna, à generatione creaturarum multipliciter. vide Paradox. 4. cap. 52. & cap. 53. & cap. 54. & cap. 55.

Peperit filium suum primogenitum. Quod ferte ad temporalem generationem, nam quantum ad generationem æternam non datur, nec præteritum, nec futurum, nec præsens eo modo, quo in nobis est. vnde filius Dei semper genitus est, & semper gignitur, nec cessat illa generatio, non quidem, quia non possit magno tempore finiri; sed quia filius Dei genitus est, cum per generationē esse receperit, & in diuinis nihil transit, nec aduenit, cū totum esse simul sit necesse est, vt generatio illa semper maneat, non tanquam alia, & alia pars generationis, sed eadem indiuisibilis generatio, quæ ab æterno erat eadē nunc est, sed in quocunque est generatio illud gignitur, ergo filius Dei in quo semper generatio est, quia nunquam abijt in præteritum, semper gignitur, &c. vide super Iosue p. 2. c. 11. q. 19.

Et pannis eum inuoluit. Dupliciter egemus vestibus. Primo ad operimentum verecundiæ; nam antequam homo peccaret, nudus erat, & vestibus non egebat, quia non erubescebat de aliqua parte corporis sui; quando vero peccauit erubuit de motu inordinato, qui apparuit in membris genitalibus, quæ mota fuerunt contra rationis dictamen, ideo abscondit se, ne Deus eum nudum videret. Genes. 3. vocem tuam audiui, & timui, id est, erubui, eo quod nudus essem. Secundo egemus vestibus propter necessitatem passibilitatis, Deus enim principaliter fecit vestes homini propter intemperiem aeris, & ideo fecit eas, vt operirent totum corpus, præter vultum, qui non debuit operiri, eo quod ibi sunt omnia organa sensitiua, quæ oportuit semper nuda esse, vt reciperent obiecta. vide super Matth. parte septima, cap. 25. quæst. 375. & applica. quod Christus non egebat vestibus. Primo modo, quia nullum peccatum fecit; sed bene, secundo modo Christus enim accepit omnes passiones nostras, & defectus, qui non dicunt peccatum, neque ad peccatum mouent, neque ipsum indiuiduum reddunt minus laudabile, scilicet illas, quæ ostendunt veritatem naturæ humanæ, & sunt communes omnibus, vt famem, sitim, soporem, pati à frigore, a calore, &c. vide super Matth. parte quinta, cap vigesimoprimo. quæst. 101.

Et pannis eum inuoluit. Inopia vestis est maior, quam inopia aliarum rerum, propter duo. Primo, quia vestis est necessaria, propter intemperiem aeris arcendam. Secundo ad tegenda verecunda, vt dictum est modo, quia indecens iudicatur hominem esse nudum. Isai. 58. cum videris nudum operi eum, & carnem tuam, ne despexeris, nam cum dicitur operi eum, tangitur prima necessitas indumenti; cum vero dicitur, & carnem tuā, ne despexeris: tangitur honestas. s. quia contemnitur caro humana, cum nuda est. vide sup. Matth. p. 7. cap. 25. q. 376. in fine.

Et pannis eum inuoluit. Non vestibus pretiosis. vestimenta enim Saluatoris nostri, quibus dum in carne mortali viuens opertus est, pauci extitere valoris. Christus siquidem non vt honoraretur, aut inter cæteros mortales vestium insignitate polleret, in orbem venerat, sed vt humilitatis, atque paupertatis nos efficeret amatores. quod in se primo educuit, vt patet etiam Matth. vigesimo, non veni ministrari, sed ministrare; sed qui ministrat minor est, quam qui recumbit. vide parad. quinto, cap. 29.

Et pannis eum inuoluit. Christus dum vixit vestibus vsus est, quia illis egebat, quod ex duobus inducitur, primo ob causam sui, & propter eos in quorum medio versatus est, harum autem prima necessitas in Christo fuit, quoniam dum vixit rubore suffunderetur, si inter cæteros toto corpore nudatus apparuisset; sicut id cæteri homines erubescunt, præsertim si vasa genitalia denudetur nam & si Christus nihil peccauit, peccati tamen pęnas assumpsit, vt modo dictum est. Secundo egebat vestibus propter eos, in quorum medio versabatur, nam & si Christus de sua nuditate nihil erubesceret; quamquam pęnitus tegumento carēs, alij tamē homines, inter quos ipse conuersabatur, erubescerent si nudi forent, nec de se dumtaxat, sed, & Christum potius velamentis conspicere, potissime si genitalia organa nuda forent, &c. vide parad. quinto, cap. 31. & cap. 32. per totum. vbi pulchra habentur. vide etiam cap. 23. & 27. eiusdem quinti parad.

Et pannis eum inuoluit. Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem ornatum vestium. Humilitatem, quæ excludit intentionem gloriæ. Secundam per se sufficientiam, quæ excludit intentionem delitiarum. 1. Tim. 6. habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Tertiam, scilicet simplicitatem, quæ excludit intentionem superflue sollicitudinis, etiam in defectu potest esse vitium. vide super Matth. p. 3. cap. 11. q. 23. post medium.

Et pannis eum inuoluit. Vide Dominica secunda Aduentus Domini. super illud. Ecce qui mollibus vestiuntur.

Et pannis eum inuoluit. Vide in tabula generali. verbo vestis.

Et reclinauit eum in præsepio. Magna Saluatoris humilitas. vide in tabula generali de humilitate. verbo Humilitas.

Et reclinauit eum in præsepio. Vnde dicitur in stabulo ponitur, qui continet orbem. Præsepe dicitur stabulum a stando, quia ibi stant iumenta. vide super Num. parte secunda, cap. 32. post quæstionem tertiam, circa illud; stabula iumentorum. Stabulū potest accipi dupliciter, vno modo pro stabulo in quo sunt multa præsepia. Alio modo pro præsepe, ad quod vnicus equus comedit, & sic in eodem stabulo potest esse præsepe longum, in quo sint decem præsepia equorum, & erunt distincta inter se ita. quod vnus equus non possit tangere alium: & ita in vna domo, vel stabulo Salomonis, manerent decem equi, & sic poterat dici, 3. Reg. 4. quod erant 4. millia stabula, siue præsepia per quadraginta millibus equis. vide super secundum Paralipom. cap. nono, quæst. sextodecimo, in fine.

Et reclinauit eum in præsepio. Non delectatur magnis, ædificijs, & palatijs, sed humilibus, & abiectis vnde volentes ædificare turrim, cuius culmen ad cælum pertingeret, confusit, atque ędificare non permisit, quia nomen proprium celebrare intendebant, & licet ædificarent eā grossissimam, & amplissimā, vt in magna distantia posset potestatem visiuam immutare, vt quando aliquis ex aliqua causa vellet è ciuitate recedere, vbicunque esset videret illam turrim, & sciret redire ad ciuitatem. licet etiam ædificantes non haberent malam intentionem, tamen Deus confusit eos, vt ab opere, ædificationis desisterent. vide super Genes. cap. vndecimo, sed præcipue quæst. sexta, & quæst. septima, & quæst. octaua.

Pastores erant in regione illa custodientes vigilias noctis super gregē suū. vigilantib. & laborantib. Saluator mūdi innotescit; pastores. n. continue laborant, per diem vrūtur æstu, p noctē gelu, sicut patet de Iacob. vide sup. Gen. c. 31. post q. 1. circa illud; die, noctuque vrebar gelu, & æstu; custodiebant autem vigilias noctis, quæ vigiliæ sunt quatuor diuiditur enim nox in 4. par. ad vigilandum, & quælibet pars continet tres horas, & quælibet vocatur vna vigilia: vnde vigilia matutina est quarta, & vltima vigilia noctis.

Pastores erant custodientes vigilias noctis. proprium officium pastoris est vigilare super gregem, ne diabolus, qui semper circuit quærens, quem deuoret, aliquem rapiat,

EVANGELIVM TERTIVM de Natiuitate.

Ioann. I.

qui

DOMI-

DOMINICA INFRA OCTAVAM. Natiuitatis.

Lucæ II.

ERANT *Ioseph, & Maria mirantes super his, quæ dicebantur de illo.* Tex. ait: erat pater eius, & mater: non fuit tamen Ioseph pater Christi, sed ab omnib. ignorantibus veritatem rei, putabatur pater Christi. Lucæ 3. putabatur filius Ioseph. Sic Beda. Augustinus, aliter dicit, s. quod Ioseph fuit pater Christi, licet non sit de eius substantia, etiam dicit, quod poterat esse filius adoptiuus, scriptura tamen vocat Christum filium Ioseph, s. quia sic putabatur. vide super Matth. p. 1. cap. 1. q. 48. in medio.

Mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Quicquid digne laudare non possumus, admiramur, sed nemo admiratur, nisi de eo, quod non credebat posse fieri; sic dicit Grisost. intellectus hominis rationabiliter placatus laudem generat, virtus autem admirationem. vide super Matth. p. 3. cap. septimo, quæst. 35. in fine. Sed quomodo admirabantur, fortassis nõ credebant, quod Simeon tantopere extolleret puerum Iesum, & quod vocaret Saluatorem.

Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum. Per mortem positus fuit in ruinam. quia Iudæi scãdalizabantur, & scandalum est occasio ruinæ. 1. Cor. 1. nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum: & sic etiam auctor explicat illud Matth. 18. necesse est, vt veniant scãdala, idest necesse est, quod ego moriar. vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 37. in princ. similiter positus est per passionem in resurrectionem, quia passio illius causat nostram salutem, & eius resurrectio est causa, quod nos omnes resurgemus. vide in tabula generali, verbo Passio Christi, & verbo Resurrectio.

Et in signum cui contradicetur. Vide in tabula generali. verbo Pharisæi, ipsi enim Christo contradicebant, & verbo Signum.

Et hæc vidua erat. Vidua dicitur, quæ à viro diuisa est, secundum vsum latinitatis; vnde quamquam fœmina desponsata sit per verba de præsenti; nisi à viro cognita sit, non vocabitur vidua moriente viro. Fęminæ tamen, quæ multo tempore in eius potestate matrimonialiter permanserunt, secundum ius præsumuntur esse cognitę à viro, & dicuntur viduæ. vide super Leuit. cap. 21. q. 23. circa illud, viduam, & repudiatam. vide etiam sup. Matth. p. 2. c. 5. q. 194.

Ieiunijs, & obsecrationibus vacans. De ieiunio. vide Feria Quarta Cinerum, & in tabula generali. verbo Ieiunium.

Ieiunijs, & obsecrationibus vacans. Oratio conuenienter non fit nisi à disposito; & ideo, vt caro non retrahat spiritum ab eleuatione in Deum, oportet carnem disponi subijciendo eam spiritui, quod fit per ieiunium; & ideo ad bene orandum non solum oportet orare, sed, & ieiunare. vide super Matth. parte quarta, cap. 17. q. 173. post medium.

Ieiunijs, & orationibus vacans. Hæc vidua erat Anna prophetissa; & non est mirum, quod ieiunijs, & obsecrationibus vacaret; nam oratio, & ieiunium maxime disponunt ad prophetiam, & sic quando Daniel volebat habere aliquam reuelationem à Deo ieiunabat per multos dies affligens carnem suam per omnem modum, & tunc ei Deus reuelabat; vnde semel ieiunauit tribus hebdomadis, vt declararetur ei quædam visio, & in fine illarum declarata est, vt patet Dan. decimo, scilicet, ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi: & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies, &c. vide super 4. Reg. c. 3. q. 13. in princ.

Ieiunijs, & orationibus vacans. Oratio, & ieiunium præseruant à quibusdam malis futuris non solum in ratione meriti, sed etiam per modum contrariæ consuetudinis ad illud vitium, vel per hoc, quod tollitur materia, vel occasio illius vitij, & sic ieiunium directe est contra vitia carnis, oratio autem contra vitia animæ, in quantum per hoc, quod homo orationi intendit eleuãdo mentem in Deum, non est locus prauis cogitationibus, quæ per otium animi subintrant. vide super Matth. p. 3. c. 6. q. 32. in resp. ad primum.

Ieiunijs, & obsecrationibus vacans. Nulla opera iudicabantur apud Iudæos meliora, quam oratio, & ieiuniũ, cum ista frequentarent illi, qui religiosam vitam ducebant. vide super Matth. parte quarta, cap. 17. quæst. 173. in principio.

Ieiunijs, & obsecrationibus vacans. De oratione. vide Dominica 10. post Pentecost.

Ieiunijs, & obsecrationibus vacans. Oratio, & obsecratio differunt, quia oratio est simplex petitio, obsecratio vero est quando fit petitio per inuocationem alicuius, qui ponitur tanquam medius in orando, s. quod meritis illius debeat concedi, quod petitur, sicut cum petimus per passionem Christi aliquid nobis concedi: & sic 2. Paral. cap. 6. Salomon orabat Dominum, per amorem, & promissa Dei ad Dauid; quod compleret hoc, quod petebat & erat obsecratio. vide super secundum Paral. cap. 6. q. octaua, circa illud, & obsecrationem eius, ita etiam Hebręi implorabant misericordiam diuinam, per merita Abrahę, Isaac, & Iacob, & per pacta, quę cum eis iniuit. vide loco citato post quæstionem decimamseptimam, circa illud, & obsecrauerint nomen tuum, & etiam post quæstionem vigesimamprimam, circa illud: & obsecrationem. & super Matthæum parte 3. cap. octauo, quæst. 113. in fine,

Die, ac nocte. Semper est orandum præsertim nocte, quia aptissimum tempus est orationi, & sic dicitur Lucæ 18. oportet semper orare, & nunquam deficere, & ideo ipse Christus orabat indeficienter, quandocunque vacabat ei tempus, nam etiam noctibus integris in oratione pernoctasse legitur, vt Lucæ 6. scilicet factum est in diebus illis, exijt orare, & erat pernoctans in oratione Dei, idest tota nocte manens in oratione. vide super Matth. p. 4. c. 14. q. 141.

Die, ac nocte. Tres orationes sunt solẽnes inter Hebręos, oratio matutina, quam fecit Abraham, & oratio vespertina, scilicet ante solis occasum, quam fecit Isaac, & oratio nocturna, quæ fecit Iacob. vide super Genes. cap. 24. quasi in fine expositionis textus, circa illud, & egressus fuerat ad meditandum in agro.

Confitebatur Domino. Confiteri proprie accipitur, idest aperte fateri, vel asserere. cum enim quis aliquid indubitate fatetur, dicitur illud confiteri, idest simul fateri, quia totum fatetur, nihil negans, vel ex toto animo fatetur manifestare volens. Scriptura autem transumpsit illud verbum ad significandum laudem, vt illud confitemini Domino, quoniam bonus, & illud. Confitebor tibi quoniam audisti me, & tandem translatum est ad confessionem peccatorum, iuxta illud Psalm. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam. vide super Matthæum, part. tertia, cap. vndecimo, quæst. 56. hic autem accipitur secundo modo, s. pro laude.

IN DIE CIRCVMCISIONIS Domini.

Lucæ II.

POSTQVAM *consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.* De circumcisione, omnia habes in tabula generali, verbo Circumcisio, & verbo Circumcidere, & Circumcisus.

Vt circumcideretur puer. Primum Christi vulnus fuit, quod accepit in Circumcisione; ibi siquidem sanguis suus effusus est,

IN EPIPHANIA Domini.

Matth. II.

proficiebantur, quod erat illud, quod de Christo credebant. Alij dicunt, quod istæ oblationes sunt misticæ, scilicet, quia per has innuitur, quę nos offerre debeamus. Alij dicūt, quod aurum obtulerunt in substentationem paupertatis matris, & filij, thus, contra fetorem loci, & mirram ad cōsolidanda mēbra pueri, sed harū sola prima est literalis; licet quarta aliqualiter literalis sit, sed tamen non est conueniens, quia Magi, quando recesserūt de terra sua tulerunt thus, & tamen nesciebant an ipse esset in loco fœndo. vide loco citato, quæst. 46.

Aurum, thus, & mirram. Quid factum sit de istis Regum oblationibus. vide ibidem. quæst. quadragesima septima.

Et responso accepto in somnis. Quomodo isti Magi responsum acceperunt in somno. vide super Matth. parte prima, cap. secundo, quæst. 48. quomodo autem habuerint istam reuelationem per Angelum. vide ibidem quæst. quadragesimanona, sed fuit ne facta ista reuelatio Magis, ipsis dormientibus, an vero vigilantibus. vide q. 50.

Ne redirent ad Herodem. Quare reuelatum est istis Magis, ne redirent ad Herodem. vide quæst. quinquagesimaprima, & per eo quod determinatur in quæstione. Quærit postea auctor. Quare Herodes cum tanto desiderio Christum persequebatur, & quare non obseruauit Christum in Ierusalem in die Purificationis. loco citato. q. 52. & q. 53.

Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Quare iubetur Magis, vt per aliam viam reuertantur. vide loco citato. quæst. 54. an vero redeundo directi fuerint per stellam. vide q. 55. quæ fuit via per quam redierunt. vide q. 56. per totum.

DOMINICA INFRA OCTAVAM Epiphaniæ.

Lucæ II.

C*VM factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus illis in Ierosolymam, secundum consuetudinem diei festi.* Ter in anno omnes masculi Hebræi venturi erant in sanctuarium, scilicet in tribus festiuitatibus. Exod. 23. & 34. & Deut. 16. & quilibet illorum aliquid ferrebat, quia nullus illorum debebat apparere vacuus. coram Domino, vt patet Exod. vigesimotertio, & intelligitur de oblatione in ijs festiuitatibus, quibus in sanctuarium ibant. Deut. 16. nam dato, quod appareret omne masculinum ter in anno coram Domino, sequitur non apparebis coram Domino vacuus; sed offerret vnusquisque secundum quod habuerit, iuxta benedictionem Domini Dei tui. vide super Genes. cap. tertiodecimo, quæst. 12.

Secundum consuetudinem diei festi. Tria festa principalia habebant Iudæi. Azimorum, Pentecostes, & Tabernaculorum, siue scenophegiæ, quæ dicebantur principalia, quia in illis quædam fiebant, quæ non in alijs. primo, quia omnes viri ascendebant ad locum sanctuarij, vt patet Exod. 23. & Deut. 16. Secundo erant ista festa specialia propter oblationes; nam in festo azimorum offerebatur manipulus messis hordeaceæ, & adolebatur coram Domino, vt patet Leuit. 23. & Deuteron. 16. in festo autem secundo, scilicet, in Pentecoste fiebat oblatio primitiarum messis triticeæ, & offerebatur fasciculus, adolebaturque coram Domino, vt patet Leuit. 23. in festo tertio, s. in festo tabernaculorum fiebant duo, s. tabernacula de ramis, & quædam exultationes cum folijs arborum pulcherrimæ, vt patet Leuit. 23. & fiebant etiam census, atque collectæ, idest collectio pecuniarum a populo per sumpta sacrificiorum, vt patet numero 29. Tertium in quo differebant istæ solemnitates à cæteris erat multitudo sacrificiorum, vt patet numero 28. & 29. primum festum incipiebat celebrari 15. mensis primi, & durabat vsque ad 21. diem inclusiue eiusdem mensis; secundum fiebat die, quinquagesimo post festum Azimorum. Leuit. 23. & Deut. 16. tertium fiebat decimaquinta mensis septimi, & durabat vsque ad 21. eiusdem mensis vide super Exod. p. 1. c. 23. quæst. 23. circa illud; Tribus vicibus per singulos annos, &c. vide etiam super Exod. par. 2. c. 36. q. 1. circa illud: Quotidie: vbi habes, quod nō tenebātur Hebręi obseruare hęc tria festa, quousque intrarent in terram Chanaam.

Secundum consuetudinem diei festi. Dies festus dupliciter dicitur, vno modo, quia est festum ordinarium, & cōsuetum, & sic erant in veteri testamento pauca festa, de quibus habetur Leuit. 23. cum dicitur hæ sunt feriæ Domini, alia erant festa, quæ voluntarie fiebant à populo propter laudem Dei ex aliqua causa; sicut postea fuit institutum festum Purificationis templi tempore Machabęorum, vt patet 2. Machab. 1. vide super 1. Paral. cap. 16. q. 14.

Secundum consuetudinem diei festi. De obseruantia festiuitatum. vide feria tertia post quartam Dominicam Quadragesimæ, super illud, iam die festo mediante, & etiam in tabula generali. verbo Festum, vel Festiuitas.

Requirentes eum. Quomodo quærendus sit Deus. vide in tabula generali. verbo Quærere Deum.

Inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum. Templum Salomonis erat in quo Zacharias occisus est 2. Paralip. 24. nam durabat adhuc, quia nondum fuerat excisum per Chaldæos, quod factum est postea sub Sedecia, 4. Reg. 24. & 25. erat autem sic dispositum, quod erat quædam domus clausa parietibus, & tecto celsa nimis, & ista vocabatur templum, in quod non intrabant, nisi sacerdotes ad ponendum thura quotidie mane, & vespere in altari thymiamatum, & ad lucernas componendas, & semel in anno summus sacerdos in sancta sanctorum, ad Hebr. 9. exterius erat quidā murus lapideus altus, habens portas, ex quatuor ventis, & erat admodum fortalitij, & intra istum murum erat altare holocaustorum, in quo cremabantur omnia sacrificia, & propter hoc nō potuit esse sub tecto aliquo, propter magnitudinem ignis, & fumi, & sic non erat in domo illa, quæ vocabatur templum, sed foris, intra murum tamen dictum, & erat directe contra portam templi, quæ erat vnica ad partem oriētalem templi, licet murus exterior haberet quatuor portas, intra istum murum intrabat totus populus Iudæorum ad orandum, & audiendum doctrinam legis, & ibi Christus sępe prædicauit. vide sup. Matth. p. 6. c. 23. q. 261.

In medio doctorum. Quia mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, non secundum diuinam naturam, sed secundum humanam. vide super Matth. p. 6. c. 22. q. 225. in medio.

Stupebant autem omnes super prudentia. & responsis eius. De prudentia quid sit, & quomodo differat à sapientia, & alia huiusmodi. vide in tabula generali, in verbo Prudentia.

Ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. Pater, & mater debent vigilare circa filios, & timere, ne aliquid accidat illis. Si enim Virgo aliquid non timeret de puero non esset sollicita nutriendo eum, obseruans ne quid deesset, cum nihil mali posset accidere ei, & tamen ipsa erat valde sollicita circa ipsum, & anxiabatur, & timebat & dolebat, vt patet ex hoc loco Euangelij, quando Maria, & Ioseph perdiderunt eum, & non inuenerunt vsque ad tertium diem, nam turbata dicebat, ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. vide super Matthæum parte primæ, cap. 2. quæst. quadragesimaquarta.

Ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. De diligentia patris circa curam filij. vide in tabula generali, verbo Paterfamilias, & verbo Parentes.

Quid est quod me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? Dicit Hieronymus, & Beda, rogatus ab officio verbi non egreditur, non maternæ refutans obsequium pietatis, sed paternis se mysterijs amplios, quam maternis debere monstrat affectibus, nec iniuriose fratres contemnit, sed opus spirituale carnis cognationi præferens religiosiorem cordium copulam docet esse, quam corporis. vide super Matthæum, parte quarta, capite duodecimo, q. 112.

Quid

Quid est q̃d me quærebatis, nesciebatis. Etc. q̃n Christus incæpit prædicare, dicitur apparuisse lumen populis habitantibus in tenebris: sic prænunciauerat Isai. cap. 9. scilicet, primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & Nephtalim. & nouissime aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ gentium, populus, qui habitabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis, quod intelligitur de prędicatione Christi sic exponit Matthæus ca. 4. vbi, dicit, quod principium prædicationis Christi fuit in terra Galilææ in finibus Zabulon, & Nephtali apud mare Galilææ, quod vocatur mare Genezareth; siue mare Galilææ, & dicit, quod tunc impletum est dictum Isai. supra positum, & quia tota occupatio Saluatoris erat in eruditione, sicut ipse dicit, in hoc Euangelio; cur me quærebatis? nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt oportet me esse; & loquebatur de disputatione, & prædicatione, quia tunc erat ipse disputans inter doctores. vide super Num. c. 24. q. 7. in fine.

Quid est quod me quærebatis, nesciebatis. Etc. Christus est agnus, qui clamauit in templo, cum Iudæorum doctoribus, atque sapientibus disputauit, hoc autem factum est, cum Christus duodecim annos natus foret; quæstio autem quam tunc cum sapientibus illis ventillandam duxit, vt quidam satis excellentes asserunt, fuit, an in lege promissus Messias aduenisset, an de reliquo expectaretur futurus. Item clamauit modo cum Virgini benedictæ respondit, quid est quod me quærebatis. &c. Item clamabat in prædicatione, exhortatione, vitiorũ reprælıensione, & generaliter in omni honesta confabulatione, hæc namque erant, adque ipse peragenda missus erat, vnde ait: nesciebatis quod in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? vocauit enim patris sui negotia prædicationem, & disputationem, quod apparet, quia tunc de disputatione cum Iudæis acta sermonem agebat. vide Parad. tertio cap. 14. vide etiam Parad. 4. c. 81. circa finem.

Et erat subditus illis. Idest ministrabat parentibus opere manuali ad sustentationem vitæ, & sicut Ioseph, qui putabatur pater eius erat faber lignarius, forte ipse in eodem officio adiuuaret, vt sic pauperem vitam sustentarent parentes eius. vide super Matth. par. 4. capit. 13. quæst. 81.

Et erat subditus illis. Sicut vxor est sub potestate viri, ita & filius sub potestate patris: & ideo Arist. distinguit iustũ paternũ, & iustũ ęconomicũ, quæ non sũt iustũ simpliciter, neque iustum politicum, & est verum, quod iustum paternum, quod est patris ad filium est minus iustum, quam iustum ęconomicum, quod est viri ad vxorem, vt dicit Arist. lib. 5. Ethic. ideo filius est magis sub potestate patris; quam vxor sub potestate viri, & hoc est verum, quando filius est paruus, sicut dixit Arist. quod filius est pars patris, donec sit pelium, idest magnus vide super Genes. cap. 13. q. 807. vbi multa de hac materia habes.

Et erat subditus illis. Vide quam plura in tabula generali, verbo. Filius. Filia.

DOMINICA PRIMA POST Octauam Epiphaniæ.

Ioan. II.

Nvptiæ factæ sunt in Cana Galilea. Matrimonium solum noui testamenti significat vnionem Christi cum Ecclesia, dicente Apostolo, ad Ephes. 5. dum de matrimonio loqueretur sacramentum autem hoc magnum est: ego autem dico, inter Christum, & Ecclesiam, non tamen propter hoc tollitur, quin matrimonium tam in veteri testamento, quam inter infideles, in quantum a Deo institutum est sit sacramentum, cum competat ei significare aliquid sacrum: nam præter istam vnionem Christi ad Ecclesiam sunt aliæ vniones, scilicet Dei ad animam sanctam, & Verbi Diuini ad carnem, quę vnones signantur per matrimonium. vide super 1. Reg. p. 1. c. 8. quæst. 41. argumento quarto, & q. 44. in responsione ad idem quartum argumentum.

Nuptiæ factæ sunt. Ecclesia in his nuptijs est sponsa, quam solam Christus super omnia dilexit, & pro qua mortuus est, vt illam faceret sanctam sibi, & mundam, ad Ephes. 5. & ista vocatur sponsa eius sine macula, & ruga. ibidem, & ista sola est cuius Christus caput dicitur, & non alicuius hominis, vel congregationis, ad Ephes. 4. & 5. ista etiam est, quæ sola vocatur corpus Christi ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. & ad Ephes. 4. vide super Matth. p. 1. in præfatione q. 19. multum post principium, vbi in margine habes. Laudes Ecclesiæ, & eius prærogatiuæ singulares.

Nuptiæ factæ sunt. Christus est sponsus, qui desponsat nos sibi, sponsa autem est Ecclesia, vel anima cuiuslibet fidelis, de ecclesia patet 2. Cor. 11. despondi vos vni viro idest desponsaui, virginem castam exhibere Christo, idest tota ecclesia est vna Virgo, quæ est sponsa Christi, & non solum sponsa, sed vxor, vel coniux Christi vocari potest, non ex conditione matrimonij carnalis, sed spiritualis, quod habet spiritualem modum consummationis, & patet hoc ad Gala. 5. viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & ita comparat viros ad vxores, sicut Christum ad ecclesiam, & postea de matrimonio loquens ait: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo, & ecclesia. De anima etiam cuiuslibet fidelis planum est; nam dicimus illam Christo desponsari in fide. &c. vide super Matth. par. 7. cap. 25. q. 41.

Nuptiæ factæ sunt. In matrimonio carnali sponsa dotata introducitur in domum sponsi, sic etiam animæ sanctæ, quæ sunt membra Christi, in quantum ipsę sunt ecclesia, quæ est corpus Christi, & sponsa eius, introducuntur in domum Christi sponsi, quando beatificantur de qua domo ipse dixit Ioan. 4. in domo patris mei mansiones multæ sunt, & introitu aliquibus dotibus dotantur, nam ornamenta sponsarum, pertinent ad dotem, idest vocantur dos, vel pars dotis, sed sancti ornati introducuntur in gloriam. Esai. 61. induit me Dominus vestimentis salutis, sicut sponsam ornatam monilibus, non est tamen ibi proprie dos secundum vsitatam significationem. vide super Matth. p. 4. c. 17. quæst. 104. in principio, & ad quartum argumentum.

Nuptiæ factæ sunt. Ad matrimonium tam carnale, quam spirituale requiritur identitas specifica, vnde inter Angelos, & Christum non est matrimonium, sed inter hominem, & Christum; licet enim Angeli conueniant cum Christo in hoc, quod sunt spiritus, non tamen sunt in eadem specie, quod requiritur ad matrimonium inter Christum autem; & hominem est conformitas secundum speciem, quia Christus est homo verus; sicut & nos, & talis conformitas sufficit ad matrimonium spirituale. vide super Matth. p. 4. c. 17. q. 107. in responsione ad quartum argumentum.

Nuptiæ factæ sunt. Matrimonium est maris, & fęminæ legitima coniunctio, indiuiduæ vitæ consuetudinem retinens: dicitur legitima coniunctio propter personas, vt sint tales, quæ non sint vetitæ conuenire per legem, dicitur indiuiduæ vitæ consuetudinem retinens, idest quod fiat ista coniunctio animo manendi per totam vitam: vide super primum Reg. p. 1. c. 8. quæst. 39. & ibi etiam per multas quæstiones agitur de matrimonio.

Nuptiæ factæ sunt. De carnali matrimonio. vide in tabula generali, verbo, matrimonium, vbi fere infinita habes.

Nuptiæ factæ sunt. In nuptijs duo quęruntur. Gaudium, & honor, de primo dicitur Matth. 9. non possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis sponsus est, secundum etiam patet, quia propter hoc multi vocantur ad nuptias, quia honor magnus non potest exhiberi, nisi à multitudine. vide super Matth. parte 6. cap. 22. quæstio. 6. in principio.

Nuptiæ factæ sunt. Circa nuptias erat consuetudo in terra Chanaam, quod in principio celebrationis earum venirent sponsus, & sponsa in locum, in quo nuptiæ erant cele-

celebrandæ, & veniebant per noctem, & puellæ occurrebant cum luminaribus ad honorandum nuptias, & occurrentes sponso, & sponsæ, ibant ad locum illum in quo erant celebrandæ nuptiæ, & cum introissent claudebatur ianua, & interius fiebant cantica, & clausa ianua non aperiebatur postea alicui, & hoc specialiter erat, quando sponsus, & sponsa non erant de loco illo, in quo celebrandæ erant nuptiæ. vide super Matth. par. 7. c. 25. q. 2.

Nuptiæ factæ sunt. Nuptiarum celebratio aliquibus temporibus interdicitur, s. a Septuagesima, vsque ad octauã paschæ, & tribus hebdomadibus ante festum sancti Io. Bapt. & ab Aduentu, vsque post Epiphaniam, huius ret vna est causa, ad eleuandum mentem in Deum, ad sumptionem Eucharistiæ, quæ secundum antiquos canones tripliciter sumebatur in quolibet anno, s. in pascha, in Pentecost. & in Natiuitate Domini, & licet nunc dispensatum sit, vt semel in anno sumatur Eucharistia, extra de pœnit. & remis. cap. omnis vtriusque sexus, non tamen dispensatum est in illis temporibus, vt celebrentur nuptiæ, sed nunc interdicta est celebratio nuptiarum, sicut tunc, vt ecclesia non auferret occasionem benefaciendi eis, qui alias poterant hoc facere, vel ad faciendũ inclinarentur, nec tamen prædictis temporibus interdicitur matrimonium. vide super Matth. parte secunda, c. 5. q. 242.

Aduerte hic, quod Sancta Synodus Tridentina prohibet solemnitates nuptiarum a Dominica prima Aduentus, vsque in diem Epiphaniæ, & à Feria 4. Cinerum, vsque in octauam paschalis inclusiue; in alijs vero temporib. nuptias solemniter celebrari permittit, Auctor autẽ ante Conc. Trid. floruit.

Nuptiæ factæ sunt. Reliqua de nuptijs. vide in tabula generali, verbo Nuptiæ.

Nuptiæ factæ sunt. Est differentia inter vxorẽ, & sponsam, quia vxor habita, & traducta potest repudiari, sponsa autem nondum cognita repudiari non potest. vide super Matth. p. 6. c. 22. q. 151.

Nuptiæ factæ sunt. Matrimonium in nouo testamento excludit pluralitatẽ vxorũ in vtroq; sexu, i. qd sicut mulier non potest habere plures viros, ita neque vir potest habere plures vxores, extra de diuort. cap. gaudemus. vide super Matthæum, parte quinta, cap. 19. q. 76. in respons. 2. argum.

Nuptiæ factæ sunt. Vide in tabula generali, verbo Vxor, & verbo Vir.

Nuptiæ factæ sunt. Vxor viro fit subiecta, non debet illi dominari, quod in penam peccati illi accidit, cum Genes. 3. dixit Deus, sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui: propter peccatum natura nostra in multas necessitates incidit, inter quas est principalior indigentia victus, & vestitus, quæ in œconomia acquiruntur, & in hac œconomia licet rationabiliter fuerit subiecta viro, tanquã prudentiori ad dispositionem domesticam, tamen ex pœna etiam hoc est, quia si mulier non peccasset, non deuenisset in necessitatem istam, scilicet quod sub viri potestate esset, maxime, quia mulieres multum præmuntur à viris, & aliquando irrationabiliter, quod in pœnam datum est. vide super Gen. c. 3. q. 18. circa illud: sub viri potestate eris.

Nuptiæ factæ sunt. Licet autem mulier sit subiecta viro, non tamen debet eam tractare, vt seruam, sed vt sociã, & amare eam. Formauit enim eam Deus benedictus de costa viri, quia costa adhæret cordi, vt significaret, qd vir eam amare debet. Ad Ephes. quinto, viri diligite vxores, &c. & qui vxorem suam diligit, seipsum diligit, nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet, sicut Christus Ecclesiam: non formauit eam de pedibus, ne ancilla viri videretur, sicut apud Persas vxor in ancillam accipitur, vt patet octauo Ethicor. sed iste principatus tyrannicus est, vt ibidem patet, & etiam in primo Politic. vbi probat Philosophus quod mulier pertinet ad communicationem primam, quæ est naturalis, & liberorum procreatiua, & non ad secundam, scilicet seruilem, in qua seruitus est, quia natura facit vnum ad vnum, non vnum ad plura, quemadmodum Delphicum gladium pro paupere: non formauit etiam mulierem de capite, ne domina videretur, quemadmodum in quibusdam prouincijs fœminæ, si in hæreditate succedant viris dominantur, ista aũt pessima oligarchia est, vt patet octauo Ethicor. & secundo Politic. vide super Genes. capit. secundo, quæst. vigesimasexprima.

Et vocatus est Iesus, & discipuli eius. Inuitatus venit Christus cum discipulis suis ad nuptias, vt matrimoniũ, quod ipse instituerat, honoraret, non autem, vt ipsum virginitati præferret, est enim celibatus multum excellentior matrimonio, & licet Iouinianus asseruerit Virginitatem non esse meliorem matrimonio, neque præferendam in bono spirituali, tamen contra ipsum multa loquitur Hieronymus in tractatu suo, qui dicitur contra Iouinianum, & patet. quia Christus prætulit eam cõiugio, quia matrem Virginem elegit. Secundo, quia Christus Virginitatem magis laudauit, licet aliqualiter tacite, & eam suasit Matth. 19. quando Petrus dixit, non expedit homini nubere, dixit Christus, non omnes capiant hoc, sed quibus datum est, & addidit, quod sunt quidam eunuchi, qui se castrauerunt propter Regnum cælorum, &c. Tertio, quia Apostolus consilium dedit de Virginitate, primo Corin. septimo, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, sunt quã plures probationes. vide eas super Matth. par. 7. cap. 25. quæst. 87.

Quid mihi, & tibi est mulier nondum venit hora mea. Idest nondum venit hora in qua possim facere miracula sic enim exponunt quidam hæretici, sed hoc non stat, quia non consentit scriptura sacra, quod a corporibus cælestibus influatur aliqua virtus ad faciendum hæc, sed solum a Deo, ideo non est hora aliqua, quæ proficiat ad inchoanda bella, vel alias actiones, sed solus Deus est, qui prosperas facit nostras actiones, non est intelligendum igitur, quod Christus diceret nondum venit hora mea, ita quod illa esset aliqua hora alicuius planetæ, vel esset aliquod ascendens speciale signorum, vel aliqua coniunctio, aut aspectus planetarum conferens virtutem ad faciendum miracula, sed nondum venerat hora, idest tempus determinatum a B. Trinitate, in qua Christus deberet miraculose spectari; nam licet Christus semper esset Deus, & consequenter haberet semper virtutem faciendi miracula æqualiter, tamen sapientia Dei determinauerat tempora pro omnibus actionibus Christi, vt honestius, & rationabilius fierent. vide plura super 2. Reg. c. 5. q. 17.

Secundum purificationem Iudæorum. Purificatio Iudæorum non solum fiebat in loco sanctuarij, sed etiam in alijs locis terræ Chanaan, quod patet ex hoc loco Euangelij, cum dicitur, nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ, &c. & cum Iesus debuit conuertere aquam in vinũ: dicitur ibidem, erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, erant enim iste hydriæ ad purificationem, idest replebantur aqua ad purificandum Iudæos, vnde patet, quod in Chana Galilææ fiebat purificatio, sed quando illud factum est erat sanctuarium in Ierusalem, quod satis distat a Galilæa, quæ erat in parte Orientali terræ Chanaan, ergo extra locum sanctuarij erat purificatio. vide super Nume. c. 19. q. 13. in fine.

Secundum purificationem Iudæorum. In terra Chanaan, quia multæ immunditiæ erant, quas sæpe incurrebant, sicut illæ, quæ sunt ex concubitu, & turpe videbatur, & satis difficile quotidie pro illis purificationibus ire extra domum ad fluuios, ad lauandum tota corpora in aquis, solin erant singuli Iudæi intra domos suas habere vasa magna plena aqua, in quibus lauare possent tota corpora sua, qui immundi erant, vt patet hic cum dicitur, erant autem ibi lapideæ, &c. idest ille solebant esse plenæ aqua ad lauanda corpora secundum consuetudinem purificationis Iudæorum. & sicut in domo illa erant: ita in alijs essent, vel hydriæ, vel vasa ad similiter purificandum; cum dicat hoc esse secundum consuetudinem purificationis Iudæorum. vide super Leuit. cap. quintodecimo, quæst. septima, circa finem.

Secundam purificationem. Merito hic cum agitur de nuptijs, dicitur quod erant ibi sex hydriæ, &c. quia vir accedens ad fœminam lauabat aqua totum corpus suum, &c causa huius lauationis est, quia in coitu contrahitur vera immunditia realis in corpore, debet ergo ista per totius corporis ablutionem abstergi, & fiebat in aqua viuenti. vide super Leuit. cap. quintodecimo, quæst. septima, in fine.

Secundum purificationem Iudæorum. Vide super primũ Paralip. cap. 23. post quæst. 22. circa illud; & in loco purificationis, & etiam vide in tabula generali, verbo Purificatio.

Hoc fecit initium signorum Iesus. Vide super secundum Reg. cap. quinto, quæst. 17. in medio, & cap. 72. secun, parad. circa finem, & super Matth. parte 3. cap. 9. quæst. 124. vbi ostenditur, quod Christus faciebat miracula coram discipulos, vt ipsi in eum crederent, vnde voluit ad suscitationem puellæ, non solum parentes illius, sed, & discipulos adesse, &c hic etiam dicitur, quod viso signo crediderũt in eum discipuli eius crediderũt enim, quia signum viderunt vide ibi.

Hoc fecit initium signorum Iesus. De signis, & miraculis Christi. vide in tabula generali. verbo Miracula.

DOM. II. POST OCTAVAM Epiphaniæ.

Matth. VIII.

CVm descendisset Iesus de monte secutæ sunt eum turbæ multa. Quæ .s. audierant eum prædicantem in monte, secutæ sunt eum descendentem in Capharnaum, qđ dicitur, vt ostendatur, quod turbæ viderunt hoc miraculum. vide super Matth. p. 3. cap. 8. quæst. 1. super illud: secutæ sunt eum, &c.

Secutæ sunt eum turbæ multa. Quare turbæ secutæ fuerint Christum descendentem de monte, & quod omnes homines sunt curiosi, & valde desiderant scire. vide loco citato, q. 2.

Et ecce leprosus veniens. Ex quoddam impetu, &c cum quadam præparatione venit ad Christum, primo quia timebat, ne intraret vrbem antequam curaret eum, habitabant enim leprosi iuxta vrbem, & non poterant illuc introire, secundo, quia si Christus intraret vrbem, etiam si postea recederet, non licebat leproso sequi eum per diuersa loca, ad hoc, quod curaret ipsum, tertio propter timorem turbarum astantium, quia cum omnes fugerent valde leprosos propter immunditiam, non auderet leprosus aliquis quiete inter cæteros manere, & accedere ad Christum, sed occurrit ex opposito palam, s. vt omnes viderent eum esse leprosum, & cauerent ab eo, qui vellent. vide super Matthæum, parte 3. cap. octauo, quæst. 5.

Et ecce leprosus veniens. De lepra. vide Dominica 13. post Pentecost. super illud; occurrerunt ei decem viri leprosi.

Et adorauit eum. Vide in festo Epiphaniæ, super illud; & procidentes, adorauerunt eum.

Et adorauit eum. Quomodo leprosus iste adorauerit Christum .i. quid fecerit, adorando eum. vide sup. Matth. p. 3. c. 8. q. 8.

Et adorauit eum. Quare iste leprosus adorauerit Christũ & an peccauerit adorando, vbi habetur, quod adoratio est triplex. & quomodo Origenes interpretetur verba leprosi. vide loco citato q. 9.

Domine si vis, potes me mundare. Quare non dixit iste leprosus Christo, Domine rogo te, quod me mundes; sicut multi alij petebant, vt patet de Centurione, qui orabat curari puerum suum, & de regulo, qui orabat, quod descenderet Christus, & sanaret seruum eius, sed dixit: Domine, si vis potes me mundare. vide loco citato, quæstio. decima.

Si vis, potes me mundare. Voluntas Dei est efficax, voluntas nostra infirma, nam habet quandã difficultatem ad bonum propter peccatum, & non solum accidit hoc nobis proper peccatum; immo etiam si nunquam peccauissemus non possemus aliquod bonum velle, nisi Deus moueret nos. vide super primum Paralip. cap. 29. quæst. . . & Deus semper mouet voluntatem nostram, qui quidẽ motus dicitur gratia pulsatiua; nam est quidam motus, secundum quem Deus semper pulsat cor nostrum inclinando ad bonum. & in potestate nostra est consentire illi motui, vel non consentire; &c ideo quando nolumus bonum, culpabiles sumos, &c. Ego sto ad ostium. & pulso. Apoc. 3. sed in illa pulsatione interdum Deus pulsat tam remisse, quod ex illa pulsatione non mouemur; interdũ vero pulsat efficacius, & mouemur ab eo: & ideo orandum est ad Deum, vt ipse moueat cor nostrum ad bonum. vide loco citato.

Si vis, potes me mundare. Idest si voluntate consequenti, &c beneplaciti vis me mundare, ac saluare, potes; vbi aduertendum est, quod duplex est voluntas in Deo, alia dicitur voluntas antecedens, siue voluntas signi; alia dicitur voluntas consequens, siue beneplaciti, voluntas beneplaciti semper adimpletur, & hæc est, qua Deus vere vult, voluntas signi est, c ua l`ens signat se aliquid velle, & sic præcepta, & prohibitiones peroment ad voluntatẽ signi, nam signant Deũ velle, qđ agamus id, quod præcipit, &c. &c hoc nos debemus velle: sed illud, quod sic Deus iubet, interdum ipse determinate non vult, licet iubeat nos illud velle, & propterea contingit, quod aliquid fiat contra præcepta sua, si tamen præceptum pertineret ad voluntatem beneplaciti, non esset aliquis, qui ageret contra præcepta Dei. vide super Matth. par. 3. cap. 9. q. 145. vide etiam super Exod. parte secunda, cap. 32. post q. 16. circa illud; dimitte, vt irascatur furor meus & super Matthæum, parte 3. cap. 6. quæst. 109. & part. 6. c 23. q. 272.

Si vis, potes me mundare. Bene potest si vult, quia voluntati suę nemo resistere potest, idest quod ipse vult, licet nos non velimus, necesse est, quod fiat. vide super Gen. cap. 50. quæst. prima, circa illud, nonquid Dei possumus resistere voluntati, & super Matthæum, parte sexta, c. 23. quæst. 272.

Si vis, potes me mundare. Ecce conformat voluntati diuinæ voluntatem suam, & bene, & si enim voluntatem nostram non teneamor conformare voluntati diuinæ in volito, sed in modo volendi: interdum tamen perfectio magna est, quod conformemus voluntati nostram voluntati diuinæ in volito, &c. vide super primũ Reg. parte secunda, cap. 26. quæst. 21. & in radice volendi, & in fine, idest quod homo velit ad bonũ finem omnia, quæ Deus vult, & oĩa ex charitate, sicut Deus vult. vide ibi.

Si vis, potes me mundare. Vide in tabula generali. verbo, Voluntas, & verb. Voluntas Dei.

Tetigit eum. Quare Christus tetigit leprosum. vide super Matthæum, parte 3. cap. 8. q. 11. sed quomodo tetigit leprosum, nam hoc erat contra legem, s. quia polluebatur homo per tactum leprosi, & etiam si quis intraret domũ leprosi, vel tangeret vestem leprosi, immundus fiebat. Leuit. tertiodecimo, & quartodecimo, vide loco citato, q. 12. vbi etiam de immunditijs legalibus quædam tractantur.

Tetigit eum. Quare Iudæi non accusauerunt Christum, cum leprosum tangeret, cum hoc esset contra legem. vide loco citato, q. 13.

Et dixit, volo, mundare Quare Christus hoc dixit, & quare in curationibus infirmitatũ, Christus semper aliquid loquebatur. vide super Matth. parte tertia, cap. octauo, quæst. 14.

Mundata est lepra. Quare immediate, vt Christus dixit: volo, mundare, fuit curatus leprosus, &c an Christi miracula fierent in instanti, vel successiue, &c quod est triplex miraculorum modus. vide super Matth. par. 3. cap. 8. quæst. 15.

Mundata est lepra. s. in descensu montis; cum enim Christus prædicasset in monte, & inde descenderet ad vrbẽ Capharnaum occurrit ei leprosus iste in descensu montis ante introitum in vrbem, & ibi curauit eum; sed quo

Lucæ

DOM. III. POST OCTAVAM Epiphaniæ. Matth. 8.

DOM. IV. POST OCTAVAM Epiphaniæ.

Matth. XIII.

Inimicus

DOM. V. POST OCTAVAM Epiphaniæ. Matth. 13.

DOMINICA IN Septuagesima.

Matth. XX.

Dixit

DOMINICA IN Sexagesima.

Lucæ VIII.

Seminare semen suum. Iste sator erat Christus, & seminauit semen suum, quia nihil alienum habuit, sed propria seminauit; Moyses autem, & prophetæ non sua, sed aliena dixerunt, quia à Deo mittebantur; vnde contra falsos prophetas dicitur Ezech. 13. veniebant, & ego non mittebam eos. Apostoli auté docuerunt, quæ à Christo acceperunt. Matth. 28. docete omnes gentes seruare omnia, quæ præcepi vobis. Christus autem cum esset Deus habuit proprium semen proferens doctrinam ex natura sua, sed quomodo dixit Ioann. 7. Mea doctrina non est mea? ex hoc enim deducitur, quod semen non erat suũ, quod seminauit. vide Solutionem, loco citato, quæst. decima.

Aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud. Per volucres demones signantur, quia sicut volucres semina in terra iacta comedũt, ne nascantur; ita demon rapit verbum de corde hominis, vt bonum non operetur. vide loco citato, quæst. 7. circa illud; & venerũt volucres. Quare demones vocentur volucres cœli. vide ibidem. q. 46.

Et volucres cœli comederunt illud. Volucres comedunt omnia grana super terram inuenta, quod autem secus viam erat, non fuit opertum, quia non aratum est, & illud solum comederunt volucres: vel potest intelligi, quod aliqua pars erat inter viam, & agrum, quæ nec arabatur, nec via erat, sed forte erat limes, & grana, quę ibi cęciderunt comesta sunt, quia iacebant in superficie non arata: vel accipitur, quod pars agri circa viam arata erat, & semina operta fuerunt, viatores tamen conculcantes partem terræ aratæ iuxta viam excusserant semina, & sic aues comederunt ea. vide loco citato, quæstio. 12.

Aliud cecidit supra petram, & natum aruit. D. Matth. habet in petrosa, idest in locis, vbi erant multi lapides, & non erat terra multa, quod fuit in causa, vt semina perirent, quia paucitas terræ non potuit ea defendere à calore solis, & sic exaruerunt, differentia autem à semine hoc, & ab illo, quod secus viam cæcidit. vide super Matthæum, part. 4. cap. 13. quæst. 7. circa illud; alia autem cæciderunt in petrosa.

Aliud cecidit supra petram. Idest super aliqua loca, quæ habebant lapides magnos immobiles, super lapidicinas, & erat pauca terra super lapides, grana auté operta fuerunt in terra, sed quia erant circa lapides, nõ potuerunt germinare, quia pauca erat terra à qua traheretur humor nutrimentalis, oritur enim semen proiectum in terra ex calore, & humore proportionate se habentibus; & ideo si sit semen in superficie terræ non opertum nunquam nascetur, sed desiderabitur, quia habet calorem, sed non humorem, si autem ponatur semen in magna profunditate terræ ad quam sufficienter non perueniat nascetur, sed tarde; si autem sit sub terra, & tamen circa superficiẽ eius nascetur cito, quia sol illico aget propter facilem penetrationem, sed non poterit diu conseruari, quod accidit huic semini, quod supra petram cęcidit. vide plura loco citato, q. 13.

Aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Nundum enim erat terra arata, quando seminatum est, & sic spinæ erant ibi, & cum araretur post seminationem ipsę spinæ simul cum granis sub terra iacuerunt, spinæ autem suffocauerunt semina, quia non potuerunt semina simul cum spinis ascendere, & potest dupliciter intelligi, vno modo, quod tam spinæ, quam semina exorta sunt, & sic suffocauerunt semina quorum germina infra manebant. Alio modo, quod nascentibus spinis semina non potuissent nasci; quia spinæ abstulerunt virtutem seminis, melius intelligitur primo modo. vide loco citato. quæst. septima, circa illud; alia autem cęciderunt inter spinas.

Aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructũ centuplum vide loco citato, q. 7. circa illud: aliud centesimũ.

Aliud cecidit in terram bonam, &c. Quomodo istæ quatuor differentiæ, positæ, se habeant. vide ibidem. q. 11.

Hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi audiat. Hæc dicens clamauit altius, quam prius, vt incitaret auditores. vide loco citato, q. 7. circa illud: Qui hẽt aur. &c.

Qui habet aures audiendi audiat. Hoc dixit primo ad reddendos auditores attentos; secundo ad ostendendum obscurum, quod dicebatur. quia in rebus planis sufficit qualitercũque audire, in rebus autem arduis necesse est attente audire, cum etiam vix intelliguntur, ideo Christus habebat modum spetialem incitãdi in rebus arduis. Sunt autem res dupliciter arduæ, s. ad intelligendum, vel ad agendum. vide super Matth. parte quarta, cap. 13. quæst. 14.

Et ortum fecit fructum centuplum. Matthęus ait: & dabant fructum aliud centesimum, aliud sexagesimum: aliud tricesimum: vnde semina quæ cęciderunt in terram bonam subdiuiduntur in tria non quidem ex conditione seminis, quia vnum erat, quod per totam terram spargebatur, sed ex cõditione terræ, quia licet ista tota 4. terra dicatur bona, quædã partes eius erant meliores alijs: ideo non fuit fructus æqualis, sed alicubi cẽtuplum, idest centum mensuræ pro vna mensura seminis, & alia pars terræ dedit sexaginta mensuras pro vna, & alia dedit solum triginta, quælibet tamen erat laudabilis, quia dare fructum tricesimum abundans est. vide ibidem. q. 7. circa illud, aliud centesimum.

Et ortum fecit fructum centuplum. Cum dicatur de fructu centesimo, quæritur quis sit iste fructus, & quia fructus, & aureola, & aurea, siue pręmium essentiale quantum ad aliquid videntur coincidere, vel similari, videndum est de eis quomodo differant. Quærit ergo auctor quomodo differat aurea ab aureola in patria, vbi etiam habetur qualiter homines in patria assumuntur ad ordines Angelorum, & quomodo beatitudo sit pręmium essentiale, & quæ sit beatitudinis substantia, seu pręmiũ essentiale, & quid sit pręmium accidentale, & quomodo habeatur, & de gradibus beatorum, & quomodo opus habet rationem meriti ex duobus. vide super Matth. p. 4. c. 13. q. 15. Quærit secundo, an beatitudo aureolæ, & fructus differãt, & quid sit fructus spiritualis, & quomodo multiplicatio fructus ex semine perueniat ex duobus vide ibidem, q. 16. Deinde in q. 17. habes cui instituti debeatur fructus, & ad quid Deus respiciat in nobis operantibus, & quæ sit dilectationis venereæ noxa, & continentiæ, quæ sit potentia. Item in q. 18. an tres fructus assignentur conuenienter tribus partibus pęnitentiæ, & quomodo verbum Dei quibusdam magis, quibusdam minus prodest, & quomodo eorum fructuum ratio secundum numeros assignatur. Item in q. 19. habet an virginitati debeatur aureola, & cui virginitati debeatur secundum ne eius materiale, an propositum continendi, & quę sint illa tria, quæ virgines infestant, viduas non, & de aureola Virginis Mariæ, & quare Virginitati non deberetur aureola, si homo nunquam peccasset, in q. 20. habes, an martyribus debeatur aureola, & quod tria sint genera martyrum, & secundum quid operi debeatur aureola, & victoriæ pugnæque perfectio de exterioribus consideratur ex duobus, denuum essentia martyrij explicatur, & eius conditiones, in quo sit, & circa quæ censeatur versari. vide ibidem. q. 20. in q. 21. habes, an doctoribus debeatur aureola, & quibus doctoribus maxime debeatur, & in q. 22. An Christus habeat aliquam aureolam, eive competat, in q. 23. An in Angelis sit aureola, & quomodo virginitas dicatur vita Angelica in q. 24. An aureola detur corpori, vel animæ, & quomodo vtrique pręmium datur, in q. 25. an conuenienter assignẽtur istę tres aureolę virginum, martyrum, & doctorum, vel debeant plures esse, & quod tres sunt pugnæ priuilegiatæ contra carnem, mundum, & dęmones, earum præcipuus actus quis sit in singulis, in q. 26. an omnes tres aureolæ sint æquales, vel sit aliqua maior alijs, in quo singularum examinatur comparatio adinuicem, in q. 27. an aureola in seipsa possit esse maior in vno, quam in alio, & quomodo ad eius magnitudinẽ sit necessaria charitas, quæ omnes quæstiones sunt per longissimæ.

Interrogabant eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Quomodo discipuli quęsierunt à Christo expositionem huius parabolæ. vide super Matthæum, parte quarta, cap. tertiodecimo, quæst. trigesimaprima, & quæst. trigesimasecunda.

Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Quasi dicat: vobis loquor aperte, illis autem in parabolis, quia vobis datum est idest concessum à Deo intelligere secreta, istis autem non; ideo oportet sibi loqui obscure, vt nō intelligant. *Nosse mysteria* regni Dei, idest sacræ scripturæ secreta, quæ vocatur regnum cælorum, turbis autem, & Pharisæis hoc non est datum. vide loco citato. post q.27. circa illud, qui respondēs ait.

Vobis datum est nosse mysteria Regni Dei cæteris autem in parabolis. An sint plures sensus eiusdem litteræ, & quot sunt sensus in sacra scriptura, & quod in veteri testamento propriè est allegoricus sensus, & quod prioria diuisio sensus scripturæ est in literalem, & mysticum, & de his duobus plura differuntur, & quomodo ad literalem cæteri sensus reducantur, item metaphoricus, & parabolicus. vide loco citato q.28. per totum.

Vobis datum est. &c. cæteris autem in parabolis. An sacra scriptura parabolis vti debeat, & in quo parabola, & metaphora inter se differunt, & quare eis vtatur scriptura, & quomodo. vide ibidem q.29.

Cæteris autem in parabolis. An Christus loquebatur semper in parabolis, & metaphoris, cum prædicabat. vide ibidem q. 30. Quare autem parabolis nunc vtebatur, quæ quidem conferunt ad duo. vide ibidem q.33. Quare modo in parabolis loquitur, & non in sermone illo quem egit in monte. Matth. 5. & 6. & 7.

Vt videntes non videant; & audientes non intelligant. Idest videant ea, quæ extremis fiunt, & non videant ea quæ interius occultantur. vide totam explicationem super Matth. par. 4. c. 13. post q. 27. circa illud, quia videntes non videntes.

Cæteris autem in parabolis, & videntes non videant. Ad quid vtitur Christus parabolis, cum nollet eas intelligi, & quod plurima eorum, quæ Christus prædicauit, plus nunc proficiunt, quam cum ipse tunc prædicabat. vide loco citato q. 39.

Vt videntes non videant. Etc. Quomodo hoc dicatur. vide ibidem q.40.

Semen est verbum Dei. Verbum Dei vocatur semen, propter similitudinem; vnde in principio dicebatur dixit per similitudinem, exijt qui seminat, &c. & primo quia sicut semen est origo fructus, & ex paucis granis magnæ segetes crescunt, ita ex paucis verbis Dei sequuntur plurima opera bona secundo, quia semen ad hoc, quod proficiat occultatur in terra, & verbum Dei, ad hoc, vt prosit, occultari debet in corde, propter hoc illud semen, quod cecidit in via, & non potuit operiri terra de, uoratum est ab auibus, sic & verbum Dei, quod antequam abscondatur in corde, rapitur à dæmone, non facit fructum, vt patet cum dicitur; venit diabolus, & tulit verbum de corde eorum. Tertio, quia semen ad hoc, vt prosit moritur Ioan. 12. nisi granum frumenti cadens, &c. sic, & verbum Dei in corde moritur, in quantum ibi iacet absconditum, & tamen manet in animo, vt postea exeat in generationem, vel dicitur mortuum, idest mortificans, quia nisi verbum Dei mortificauerit praua desideria cordis nostri, nunquam fructum bonum proferet, si autem mortificat illa, proferet fructum copiosum. vide super Matth. p. 4. c. 13. q. 9.

Qui autem secus viam: hi sunt, qui audiunt, deinde venit diabolus, & tulit verbum de corde eorum ne credentes salui fiant. Vide loco citato q.27. circa illud, & non intelligit, & venit malus. vbi Matthæus vocat diabolum, malum, absolute: aliqui autem dicunt, quod vocatur malus, quia simpliciter malus est, & hoc conuenit Pythagoricis, & Manichæis, qui posuerunt per se coordinationem malorum, sicut coordinationem bonorum, & tunc, sicut caput omnium bonorum est per se bonum, & purum bonum, ita caput omnium malorum esset per se malum, & pure malum, & tale vocaretur malum absolute, sed hoc est impossibile: vide loco citato q.45. dicitur ergo malus absolute, primo quia est excellenter malus; secundo, quia non solum demon malus est, sed etiam in malo firmatus; tertio, quia non solum est malus, sed etiam cæteros nititur malos efficere. vide omnia ibidem.

Deinde venit diabolus, & tulit verbum de corde eorum. Quomodo dæmon potest rapere verbum de corde hominis, cum nihil possit in intellectu, aut in voluntate nostra, nec etiam Angelus bonus. vide super Matth. p. 4. cap. 13. q. 47.

Nam qui supra petram, hi sunt, qui cum audierunt verbū, cum gaudio suscipiunt, & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Aliquin enim sunt, qui prius credebant, & postea propter tentationem, siue tribulationem superuenientem cadunt à fide, & hoc eis accidit, quia fides parū fundata erat, nā si fundata fuisset, non mouerētur faciliter ab ea; ita & aliq venerūt ad fidē in principio bono animo, sed postea adueniēte tribulatione turbātur, & putabant propter hoc illam doctrinam esse falsam, sic Galathæ, cum à Paulo audissent veritatem doctrinæ, crediderunt, sed quia leuiter fixa erat in eis, adueniente alia prædicatione, redierunt ad cæremonialia veteris testamenti, & dixit eis Apostolus: cur iam cito transferimini in aliud euangelium. ad Galat. 3. vide super Matth. p. 6. ca. 24. q. 78. in medio.

Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Qui verba Christi audit, & non facit, habet debile ædificium, & ideo veniente tentatione corruit, quia non potest quis resistere tentationibus, nisi per charitatem, qui tamen solum audit verba Christi, nullam charitatem habet, nec etiam virtutem, sed solum verba ipsa; tamen verba non confortant animam contra tentionē; quia tentationem sustinere non consistit in verbis, sed in rebus qui autem sola verba habet, non potest resistere tentationi; immo nec vult, quia si vellet, iam non solum verba audiret, sed etiam facere vellet; quod in lege dicitur. vide super Matth. p. 3. cap. 7. q. 34. circa illud; & irruerunt in domum illam. vide etiam super Matth. parte 4. capit. 13. quæstio. 27. circa illud; sed est temporalis.

A sollicitudinibus, & diuitijs &c. Vide super Matth. parte 4. cap. 13. quæstio. 27. circa illud, & fallacia diuitiarum.

Quod autem in terram bonam: hi sunt qui in corde bono, & optimo, audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia. Quomodo prædicatio vocatur messis. vide super Matth. p. 3. c. 10. q. 8. in responsione ad secundum.

Qui autem in terram bonam &c. Quare Christus loquens de terra bona posuit tres gradus fructuum apud Matth. 13. scilicet tricesimum, sexagesimum, centesimum. vide super Matth. p. 4. c. 13. q. 48.

Qui autem in terram bonam &c. Quare in ista parabola seminantis Christus posuit quatuor differentias terræ in qua semen cecidit, & quod est impedimentum secūdæ quare credentes non operentur secundum fidem. vide loco citato quæst. 43. Quomodo autem differunt istæ quatuor partes seminis inter se, & quomodo possit accipi suffocatio, de qua dicitur, a sollicitudinibus, & diuitijs suffocantur. vide loco citato q. 44.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE.
Lucæ XVIII.

A*ssumpsit Iesus duodecim discipulos suos & ait illis: ecce ascendimus Ierosolymam.* Hæc est vna virtus prælatorum; scilicet rigor ad tollerandum martirium, si oportuerit pro grege commisso, & hoc docet Christus per exemplum sui, qui voluntarie iuit in Ierusalem, sicut etiam dicit: Ioan. 10. ego sum pastor bonus, & pono animam meam &c. assumpsit autem discipulos, non ad ambulandum in via, sed assumpsit idest segregauit eos à turba, ad loquendum eis secrete ea, quæ nolebat, vt alij audirent, & dixit: ecce ascendimus, quasi d. non puteris, quod vadam solum in Ierusalem, ad prædicandum, sed vado illuc vt consumentur, quæ dicta sunt de me. vide super Matth. p. 5. c. 20. post q. 37. circa illud, & ascendens Iesus Ierosolymam.

Assum-

FERIA QVARTA CINERVM. Euang. Matth. VI.

Cum

facies

facies mortuorum præ nimio pallore, qualis non competit viuentibus, & talem colorem hypocritæ ex quibusdam vnguentis, aut fumo aliquarum rerum assequebantur, vt dicit Chrisost. super Matth. non enim causatus fuerat ille pallor ex magnitudine ieiunij, nam hypocrita non verè se affligit, sed exterius ostendit quod se affligat, quia aliud non esset vituperabilis. vide super Matth.to.3.c.6.post quæst.123. circa illud; exterminant enim facies suas.

Exterminant enim facies suas. Melius diceretur, destruũt, vel demoliuntur facies suas, sed per improprietatem locutionis istud positum est. vide loco proximè citato.

Vt appareant hominibus ieiunantes. Nihil aliud intendit hypocrita, nisi humanam gloriam consequi, scilicet vt hominibus bonus videatur. vide loco proximè citato circa illud: Vt appareant hominibus ieiunantes.

Amen dico vobis. Idest in veritate assero, & non dubitetis de hoc. vide loco proximè citato circa illud: Amen dico vobis.

Receperunt mercedem suam. Idest etiam si aliqood bonum fecerunt ieiunando, quia ieiunare in se bonum erat, nullam mercedem ex hoc consecuti sunt in vita æterna, quia hic receperunt eam, scilicet gloriam humanam quam desiderauerunt, & licet interdum hypocrita propter humanam gloriam agens, nullam inde gloriam consequatur, sed potius vituperium, non habebit tamen mercedem in vita æterna, & sic vtrobiqoe mercede carebit, nam cum hic desiderauerit gloriam, siue assequatur eam, siue non, nihil est sibi debitum in vita æterna. vide loco citato, circa illud: Receperunt mercedem suam.

Tu autem cum ieiunas. Non imponit nobis Christus hic aliquod ieiunium, sed dicit, quod quando ieiunare voluerimus, teneamus talem modum, in quo solum vult excludere inanẽ gloriã. vide loco cit. circa illud: Id aũt.

Vnge caput tuum. Ita erat consuetudo in terram Chanaan, partim propter calores, & partim propter iocunditatem, quod tam viri quam fœminæ oleo capita vngerent. vide loco citato, circa illud: Vnge caput tuum.

Vnge caput tuum. Christus noluit nos obligare ad hoc faciendum, nam nemo istud obseruat, nec etiam est aliqua cæremonia, quæ secundum seipsam posset conferre aliquid bono operi, vt esset magis meritorium, sed voluit Christus distrahere Iudæos quibus prædicabat à praua consuetudine hypocritarum. Non tamen adhuc est intelligendum, quod etiam illis Iudæis quibus Christus prædicabat suadere vellet qood capita sua vngerent die ieiunij, nam per hæc inciderent in illud, quod Christus volebat vitare, quia sicut tristitiam ostendere erat signum ieiunantium, ita etiam si nunc ieiunantes faciem suam lauarent, & vngerent caput suum, esset iam signum ieiunijs, & per hoc inanem gloriam rursus quærerent. Solum ergo intendebat Christus dicere, quod ieiunantes non tristarentur, sed ostenderent signa Lætitiæ sicut in festiuitatibus fieri solet, & quia Iudæi consueti erant ad ostensionem gaudij caput vngere, Christus dixit de vnctione capitis. vide super Matth.to. 3.c.6.q.176.

Vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Non est necessarium nobis. quod diebus ieiuniorum ostendamus signa lætitiæ, cum ecclesia non ostendat ea, sed satis est, quod non ostendamus tristitiam, vt per eam humanam gloriam quæramus, nam alias etiam si tristes simus, & tales appareamus, contra Christi pręceptum non agimus, sed potius in ieiunio debet quis subtrahere sibi omnes voluptates, & iocunditates, vt efficacius, & magis meritorium sit ieiunium suum, sicut ieiunabat Daniel, scilicet. Ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies, & per tale ieiunium Daniel meruit obtinere reuelationem à Deo Dan. 10. ideo bonum est tale ieiunium, in quo quis ita se affligit, vt necesse sit in eo apparere signa tristitiæ, vel naturalis grauitatis. vide loco proximè citato.

Et faciem tuam laua. Non innuit per hoc quod in alijs diebus facies lauanda non sit, vel quod in alijs diebus homines ad lauandum faciem non essent assueti, sed dicit, vt die ieiunij hoc ex industria fiat, in qua forte aliqui seipsos propter ieiuniorum afflictionem despectos, & incomptos permittere vellent. vide super Matth. tom.3. cap.6. post quæstio. 123. circa illud: & faciem tuam laua.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Idest non congregetis thesauros in terra, potest hoc dupliciter intelligi, vno modo, in terra, idest in hac vita, & distinguitur tunc terra contra Cælum, scilicet non est curandum habere thesauros in hac vita, sed in futuro, & iste sensus patet, quia postea dicitur, thesaurizate vobis thesauros in Cælo. Aliter potest intelligi thesauros in terra, idest thesauros sub terra, idest non congregetis thesauros ad ponendum sub terra, quia hoc peccatum est, & hoc innuitur, quia dicitur vbi fures effodiunt, & tamen effodere est in terra, quando illa foditur, vt aliquid de ea effossa educatur scilicet thesaurus latens, & hoc etiam Christus specialiter, improbat, quia thesaurum congregare, vel diuitias, posset quandoque esse laudabile, vt si quis congreget ad subueniendum miseris, & ad cætera opera pia, thesaurus tamen qui in terra occultatur non est ad expendendum, sed ad conseruandum, & hoc semper est vituperabile, quia pecunia non prodest nisi inquantum expenditur, quia hic est vsus eius, cum sit de bonis vtilibus. vide super Matth.to.3.c.6.post q.176.circa illud: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.

Vbi ærugo, & tinea demolitur. Hic est defectus diuitiarum, in quo ostenditur quod non sunt bonum perfectum, cum faciliter in seipsis corrumpantur, & dicitur ęrugo rubigo æris, idest quædam corruptio quæ naturaliter accidit metallis impuris, sicut ferro, & ęri, & cæteris de quibus formantur monetæ, auro autem, & argento, quia sunt corpora puriora, non accidit ita facilis corruptio, & tamen aliquando corrumpuntur, quia elementata, & mixta sunt, & ex contrarijs composita, & quæcunque corruptio ipsorum, ærugo appellatur: Tinea est vermis corrumpens vestes, & etiam pertinet hoc ad diuitias, quia multi magnam partem diuitiarum suarum in vestibus constituunt. vide loco proximè citato circa illud: Vbi ęrugo & tinea demolitur.

Et vbi fures effodiunt, & furantur. Hic est alius defectus diuitiarum, & thesaurorum, scilicet quia non solum ab intra corrumpuntur, sed etiam ab extra dirumpuntur, & dicitur vbi fures effodiont, ad ostendendum, quod nunquam tam diligenter diuitiæ custodiri possunt, quin diripi valeant, nam nusquam thesauri videntur securiores, quam cum in tenebrosis terræ visceribus occultantur, & tamen nec ibi securi sunt, quia ibi fures illos effodiunt, & furantur. vide loco citato, super hæc verba.

Thesaurizate vobis thesauros in Cælo. Thesaurizare in Cælo, est hic thesauros expendere, vt ibi illos recipiamus, sicut fit in pecunia tranectitia, quæ in vno loco datur, vt alibi sine periculo recipiatur, & ita nos quidquid pro Christo hic effuderimus, in Cælo habebimus. & istud est thesaurizare in Cælo. vide loco citato super hæc verba.

Vbi nec ærugo nec tinea demolitur. Ostendit ex opposito thesaurum Cæli esse meliorem thesauro terræ, quia non patitur easdem defectus, scilicet non corroditur, nec demolitur à tinea, & ęrugine, & hoc est propter duo, primo, quia illud quod in Cælo vocatur thesaurus, non est pecunia aliqua, nec aliquid corruptibile simile eis, quæ possidentur hic, sed est ipsa beatitudo, habens veram omnium bonorum sufficientiam: secundo, quia in Cælo non est laus corruptionis, nec generationis, sed perpetuitatis, ideo nihil ibi manendo corrumpitur. vide loco citato, super hæc verba.

Et vbi fures non effodiunt. Aufert secundum defectum thesauri terreni à thesauro Cælesti, scilicet, quia non potest ab aliquo diripi, ratio est, quia hic bona nostra diripi possunt, eo quod iniustitiæ, & iniquitatis laus est, ibi autem summa pax erit, & nulli vitio erit laus, ideo

nullus

nullus thesauros alterius ibi auferet, secūdo fiet hoc quia illi thesauri sunt quædam bona homini inhærentia, quæ sibi auferri non possunt. vide loco citato, super hæc verba.

Vbi est enim thesaurus tuus ibi est cor tuum. Idest diuitiæ attrahunt cor hominis & ideo vbi illæ fuerint, ibi illud est, non secundum rem, sed secundum amorem, quia anima verius est vbi amat, quam vbi animat, & tamen auarus nihil ardentius amat quam thesaurum, ideo de illo semper cogitat, & sic anima sua semper cū illo est, sic dicit Ambros. mens auari semel vinculis cupiditatis astricta semper aurum, semper argentum videt, semper redditus computat, gratius aurum, quam solem intuetur, & ipsa eius oratio ad Deum aurum quærit. vide loco citato, super hæc verba.

FERIA QVINTA IN capite ieiunij.

Euang. Matth. VIII.

CVm introisset Iesus Capharnaum, accessit ad eum Centurio. Dicitur centurio, idest habens sub se centum viros de ordine militari. Et dicitur accessit ad eum, non per se, sed per amicos suos, vt dicitur Lucæ 7. vbi ponuntur multa de hoc quæ omittuntur hic. vide super Matth. tom. 3. capit. 8. post q. 25. circa illud: Accessit ad eum Centurio.

Centurio. Iste Centurio erat gentilis, & erat de exercitu Romanorum, nam hoc tempore Imperator Tyberius qui tunc regnabat, habebat exercitum in Iudæa, scilicet milites per diuersa loca, ne gens illa posset rebellare, & ita erant multæ cohortes militum in Iudæa, & multi centuriones. vide super Matth. loco citato, q. 26.

Accessit ad eum Centurio. Centurio non accessit personaliter ad Christum, sed misit seruos suos dicitur tamen ipse accessisse, quia quod quis facit per alium, per seipsum facere videtur. vide Matth. tom. 3. capit. 8. quæstio. 27.

Accessit ad eum Centurio, rogans eum &c. Hoc fuit ex magnitudine fidei, quia credidit quod Christus poterat sanare puerum eius, & non solum præsens, sed etiam absens. Sed si quæratur, vnde potuit Centurioni esse tanta fides de Christo? Dicendum, quod oportet quod Centurio aliquid audisset de Christo, vel vidisset eum operari, quia fides non est sine auditu poterat autem iste Centurio vidisse multa miracula Christum facere. Dicendum tamen quod Centurio miracula nulla viderat, sed solum audierat aliqua dici de Christo. vide loco citato, q. 28.

Domine puer meus &c. Idest seruus meus, iste est enim modus loquendi vulgaris, quod seruientes vocentur pueri, etiam si sint in ætate viri, licet puer propriè significet ætatem à septennio vsque ad quartumdecimum annum. vide super Matth. to. 3. cap. 8. post quæst. 25. super hæc verba.

Iacet in domo paralyticus. Dixit iacet, quasi adduxisset eum, vel venisset, si posset, sed non potest, quia iacet paralyticus in domo: est enim paralysis dissolutio membrorum quando sunt aliqua membra quæ non possunt moueri ad nutum animæ regentis corpus, sed si vult, in vnam partem inclinari paralyticus, cadit in aliam. Sic dicitur primo Ethicorum, de parte passionali, quæ non mouetur omnino liberè ad imperium rationis, sed repugnat aliqualiter, & ideo dicit Aristoteles esse vt paralyticos, qui præeligunt moueri in vnam partem, & feruntur in aliam. vide loco citato, super hæc verba.

Et male torquetur. Idest multum cruciatur, quia non solum habet membra dissoluta, sed etiam patitur graues dolores. Potest hoc dici propter duo, primo ad significandum quod non poterat portari ad Christum, quia licet non poterat per se venire, quia iacebat paralyticus, posset Christus dicere quod duceretur ad eum, sicut patet de multis alijs paralyticis, Matth. 4. & etiam in eadem ciuitate Capharnaum quatuor viri portauerunt vnum paralyticum in grabato, quem nudato tecto domus submiserunt per funes, & posuerūt ante Christum, Marc. 2. & Lucæ 5. Dixit ergo Centurio, malè torquetur, idest habet graues dolores, & si moueretur, magis doleret, ideo nec potuit portari ad te: secundo ad confirmandum præces, ostendendo eos iustos, scilicet quia erat iste languens in magnis doloribus, & ita Christus magis misereretur eius. vide loco citato super hæc verba.

Accessit ad eum Centurio rogans eum, & dicens Domine puer meus iacet in domo paralyticus & male torquetur. Non fuit motus Centurio ad orandum pro seruo suo cum tanta instantia, quia iste seruus erat magni precij, & magnum damnum patiebatur Centurio si moreretur, sicut dicitur Lucæ 7. Centurionis seruus erat malè habens, qui erat illi preciosus. Sed melius dicendum est quod mouebatur Centurio quia diligebat valdè seruum istum, non enim videbatur satis honestum, nec virtutibus conueniens, pro solo lucro tantum instare, maximè quia iste Centurio laudatur hic vt vir bonus, & apparet ex magnitudine fidei eius, ideo potius videtur quod moueretur ex charitate, scilicet, quia diligebat seruum, dolebat quod periret, & tali affectui magis Christus condescenderet, quam desiderio lucri, vel euitandi dānum in uno diuite, qualis erat iste Centurio, ideo debet exponi erat illi preciosus, idest clarus. vide super Matth. to. 3. c. 8. q. 29.

Et ait illi Iesus. Scilicet amicis eius, quia ei non locutus est, cum ipse non venisset. vide super Matth. to. 3. cap. 8. post q. 25. super hæc verba.

Ego veniam, & curabo eum. Cum Christus sciret quod Cēturio non petebat vt ipse iret in domum suam, & etiam quod postea missurus esset ad eum, vt non iret, & tandem non erat iturus, ad quid ire? & dixit se iturum? Respondetur quod fecit hoc Christus propter multa, primo quia vult ostendere quod Deus facit voluntatem orantium, sicut dicitur Psal. 144. voluntatem timētium se faciet: secundo fecit hoc ad ostendendum humilitatē suam, quia non dedignatus est ire ad domum alienam, & etiam ad sanandum seruum, hanc enim virtutem Christus valde ostendere voluit in operibus suis, & hoc vt cum esset magnus in potestate, non crederetur arrogans in animo, quod rarissimum est, quia communiter homines habentes aliquam excellentiā superbi sunt saltem in animo suo: tertio fuit, vt doceret nos quod sicut ipse ibat ad pauperes, & seruos, ita & nos iremus: quarto fuit, & principaliter ad ostendendū fidē Centurionis: Nā Cēturio apud se cōceperat qđ Christus absens poterat puerū suū sanare, sed hoc nondū expresserat, nec fuisset expressum coram turbis, nisi Christus cæpisset ire ad domum Centurionis, nam si Christus sicut cognouerat voluntatem Centurionis venientibus ad eum senioribus Iudæorum dixisset volo quod sanetur puer Centurionis, & fuisset immediatè sanatus, Centurio qui in domo manebat, videns sanatum puerum, non habuisset occasionem vllam mittendi aliquos ad Christum, nunc verò, quia orantibus senioribus Iudæorum cognouit Centurio quod Christus veniret, misit amicos suos ad eum, dicens non sum dignus &c. ideo fuit vtilis quod Christus ire inciperet, vt manifestaretur fides Cēturionis coram turbis. Manifestari autem fidem Centurionis fuit vtile ad multa. vide super Matth. tom. 3. c. 8. quæst. 31.

Et respondens Centurio ait. Hoc verè dixit Centurio non tamen Christo, sed per amicos suos, quos ad illum misit. vide super Matth. tom. 3. cap. 8. post quæstionem 25. super hæc verba.

Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Idest non sum dignus quod, vadas ad domum meam, idest noli vexare eundo. Debet præsupponi quod amicis Centurionis petentibus à Christo quod iret ad curandum puerum eius concessit, & iam ibat, & tunc Centurio per alios amicos suos misit ei dicere, quod non veniret, quia non erat dignus recipere Christum in domum

FERIA SEXTA CINERUM.
Euang. Matth. V.

INDEX.

Te

SABBATHO IN capite ieiunij.

Euang. Marc. VI.

Et

DOMINICA PRIMA IN Quadrageſima.

Euang. Matth. IV.

FERIA II. POST DOMINICAM primam Quadragesimæ. Euang. Matth. 25.

Et

FERIA TERTIA POST Primam Dominicam Quadrag.

Euang. Matth. XXI.

C*Vm intrasset Iesus Ierosolymā, cōmota est vniuersa Ciuitas.* Nihil aliud fuit ista cōmotionis, nisi cōuersus q̃dā ad videndū Christū introeūte in vrbē, & quia ad hoc

FERIA IV. PRIMAE DOMINICAE Quadragesimæ. Euangel. Matth. 12.

FERIA V. PRIMAE DOMINICÆ Quadragesimæ Euangel. Matth. 15.

FERIA VI. PRIMAE DOMINICAE Quadragesimę.Euang.Io. V.

Erat

Erat autem quidam homo ibi, triginta, & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Iesus, & cognouisset quia iam multum tempus haberet, dixit ei: vis sanus fieri? Respondit ei languidus, &c. Christus non sanabat infirmos, nisi peteretur ab eo sanitas per infirmum, vel per alios nomine eius, & ratio erat, quia huiusmodi beneficium non confertur nisi petenti, quia alias posset conferri inuito sibi, etiam, quia non peteret, vel aliquis pro eo, nam quod aliquis infirmus tempore Christi non peteret ab eo curari, videbatur esse quasi ex defectu fidei quia non crederet quod Christus sibi hoc præstare posset, eis tamen qui fidem non habent, talia præstanda nõ sunt, ideo non conferrebatur sanitas nisi petenti, & cum magno desiderio; sed hoc verum erat generaliter, & tamen interdum ex misericordia Christus mouebatur ad sanandum aliquos non petentes, sicut fuit de hoc languido, qui nihil petiuit, eo quod non cognoscebat de Christo quis esset, vt patet in Euangelio. Si autem homo iste Christum cognouisset, & nollet ab eo petere sanitatem, nunquam ille eum sanasset, quia defectus fidei ibi esset, sic etiam interdum ex misericordia Christus præstabat aliqua beneficia non petentibus. Vide auct. super Matth. tom. 1. c. 4. q. 123.

Respondit ei languidus. Quid sit languor, & quæ sit differentia inter langnorem, & infirmitatem. Vide feria 6. post quartam Dominicam Quadragesimæ, super illa verba: Erat quidam languens Lazarus.

Dicit ei Iesus: Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Christus in omnibus curationibus ægritudinum loquebatur aliquid, ad ostendendum quod ipse erat, qui faciebat miraculum, & non alius, vnde ne dubitaretur, quia ipse faceret, exprimebat verba quibus significabatur, quod ipse erat qui faciebat; propterea dixit modo Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Vide sup. Matth. tom. 3. c. 8. q. 14.

Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Voluit Christus quod languidus tolleret grabatum suum, ad ostensionem perfectæ sanitatis, in hoc enim perfecta sanitas ostenditur, vt non solum possit ambulare, sed etiam onera magna portare, sic dicit auctor de paralytico, de quo habetur Matth. 9. cap. Vide super Matth. tom. 3. cap. 9. post quæst. quartam, circa illud: Ait paralytico, Surge tolle lectum tuum.

Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Christus in omnibus quos curabat ostendebat signa curationes, & sic ostendit in hoc languido, iubens quod tolleret grabatum, &c. nam vt ostenderet sanitates quas efficiebat iubebat à se sanatis facere actus, qui hoc ostenderet. Vide super Matth. tom. 4. c. 15. q. 95.

Sabbatum est. Non licet tibi tollere grabatum tuum, &c. De custodia sabbathi, quomodo Christus custodiebat, vel non custodiebat illud. Vide feria quarta post Dominicam quartam Quadragesimæ, circa illa verba. Erat autem sabbathum, quando lutum fecit Iesus, &c. & circa illa: Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit.

Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit illi. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Ad peccati remissionem omnimodam duo sunt necessaria, primum est detestatio peccati futuri, idest quod non solum doleat quis quod peccauit, sed etiam quod non habeat intentionem vlterius peccandi. Primum istorum nõ potest suppleri per aliquid aliud, nec etiam per aliam personam, nisi per peccantem, secundum autem potest suppleri per aliquid alterum, vel per actum alterius personæ, quia potest vnus homo satisfacere pro altero, non potest tamen vnus dolere pro peccato alterius, ita quod per istum dolorem remittatur alteri peccatum, ideo Christus primum istorum imponebat quando peccata remittebat, vt patet Ioan. septimo, de muliere deprehensa in adulterio, cui Christus dixit: Vade, & amplius noli peccare, idest habe voluntatem nunquam amplius peccandi, nam præsupponitur, quod de præterito peccato, iam doluerat, & sic dixit huic languido. Vide super Matth. tom. 3. cap. nono, quæst. 11.

Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Quomodo pro peccato inferatur à Deo pœna temporalis. Vide auct. super Exod. tom. 2. cap. 32. quæst. 47. post medium.

DOM. II. QVADRAGESIMAE Euang. Matth. 17.

ASsumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Christus noluit omnes discipulos interesse suæ trãsfigurationi, sed hos tres tantum: primo, quia hæc erat res altissima, scilicet degustatio primordia quædam futuræ beatitudinis, ad hoc autem non erant omnes Apostoli dispositi, ideo eos solos, qui magis dispositi erant assumpsit. Secundo, quia ea, quæ pertinebant ad dona gratis data non erant in omnibus eadem, sed quilibet habet à Deo proprium donũ ostendere autem homini imaginem futuræ gloriæ pertinet ad dona gratis data, ideo eis hoc ostendit, quos capaciores donorum suorum effecerat, cæteris relictis: tertio, quia Christus voluit, quod ista visio taceretur eo viuente, si tamen hoc ostenderetur omnibus discipulis, forte non maneret occultum, quia sciebat multos eorũ adhuc imperfectos esse, & difficiles ad seruandum secretum, vt securius maneret verbum in abscondito, reuelauit illud paucis. Vide super Matth. tom. 4. cap. 17. quæst. 8.

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, &c. Quare Christus ostendens se nunc transfiguratum, noluit præsentes esse omnes discipulos, & quod duplex bonum isti tres Apostoli senserunt in transfiguratione. vide ibi q. 9.

Assumpsit Iesus Petrum, &c. Quare Christus assumpsit tres discipulos ad transfigurationem, & non plures, neque pauciores. Vide ibi. q. 11.

Assumpsit Iesus Petrum, &c. Quare Christus potius assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem, quam alios de Apostolis, quale esset priuilegium Petri inter cæteros Apostolos, & quæ excellentia inter Apostolos fuerit Ioannis Euangelistæ, & Iacobi. Vide ibi. quæstione 12.

Et Iacobum. Quis fuerit iste Iacobus, qui cum Christo fuit in transfiguratione, nam duo Iacobi erant inter Apostolos Christi, scilicet filius Zebedæi, & filius Alphæi, qui aliter dicitur Iacobus maior, & minor. Vide quæstione tertiadecima.

Assumpsit Iesus Petrum, &c. Cum Christus assumpserit solum tres discipulos, & transfiguratus fuerit ante eos, quomodo potuerunt euitari inconuenientia, nam sic cæteri inuiderent eis tanquam constitutis in maiori gradu à Christo, quam cæteri, & etiã indignarẽtur cæteri Christo, tanquam despecti à Deo. Vide quæstione sextadecima.

Et transfiguratus est ante eos. Quomodo cæteri discipuli post reditum Christi, & discipulorum de transfiguratione facta, non quæsierunt de illa an facta esset, ant non suspicati sunt quicquam. Vide ibi. quæstione decimaseptima.

Et duxit illos in montem excelsum seorsum. Quis fuerit iste mons in quo Christus transfiguratus est, & quare in monte facta fuit transfiguratio. Vide ibi. quæstione decimaoctaua.

Et duxit illos in montem excelsum seorsum. Dicitur, quod duxit eos seorsum, vt innuatur quod his solis ostẽsa est visio, nam non erant cum alijs, sed soli. Vide quæstione 19.

Et transfiguratus est ante eos. An Christus sit transfiguratus, & quomodo sathanas se transfigurat. Vide quæstio. 20.

Et transfiguratus est. Quid sit transfigurari, & quomodo figura sumitur multipliciter, & quomodo Christus trãsfiguratus est. Vide q. 21.

Et transfiguratus est. Ad quid Christus transfiguratus est,

Cum

FERIA

FERIA SECVNDA post secundam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. VIII.

leſ,feruntur per ſe in delectabile,quod eſt ſecundum ſenſum, contingit autem, vt communiter iſta delectabilia eſſe contraria bono honeſto, quod deſideratur ſecundũ intellectum, & voluntatem, potiſſimè autem contingit hoc in magnis delectabilibus. Hoc autem modo contingit, vt homo quamquam mala faciat nõ obſtinetur, quia nunquam poteſt homo facere malum ſecundum intellectum, & voluntatem, ſi eſſent ſola, niſi propter ignorantiam, & nunc etiam cum malum facimus ignorantes ſumus, quia omnis malus eſt ignorans, 3. Ethic. Ideo quandocunque malum facimus, neceſſe eſt, vt illud oriatur ex phantaſia, & partibus affectiuis,& quando iſtæ partes ſunt in actibus ſuis præualentes, ex conditione obiecti in quod feruntur, vel ex debilitate habitus intellectus,& voluntatis,ſuccumbunt intellectus,& voluntas,& malum eligimus:poſtea vero,diſiuncta paſſione, intellectus iudicat malum eſſe,id quod factũ eſt, quia non erat illud in quod ipſe directè inclinabatur, & ſic ſequitur dolor,& pœnitentia de malo facto, ex conditione naturæ aliqualiter. Et hoc modo etiam ſi homo viueret in æternum male agens, nunquam eſſet obſtinatus dum viueret, propter diuerſitatem potentiarum. De his dicit Apoſtolus ad Roman. cap.7. quod ſunt duæ leges iſta duo genera potentiarum, & inclinationum,ſ. inuenio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati. De hoc etiam Ariſtoteles 9. Ethic. vbi agit de diuerſitate electionum hominum incontinentium, dicens, quod alia volunt,& alia eligunt,& ibi multa de hoc. vide auct. ſup. Num. c.15.q.38.

Et in peccato veſtro moriemini. Cum homo quantum ad partem quæ eſt de agibilibus non permaneat immobilis quam diu viuit, quomodo permanet immobilis quantum ad partem intellectus ſpeculatiui, nam ſi homo ſemel iudicauerit aliquid ſpeculatiuè eſſe verum, nunquã diſcedet ab illo, niſi aliquæ aliæ rationes appareant quę eum ab illa opinione depellant. Reſpondetur ad hoc, quod iſtud prouenit ex vnitate potentiæ ſpeculatiuæ, nam inquantum ſumus actiui habemus duo genera potentiarum,& ob hoc eſt repugnantia, & diſceſſio ab opinione, inquantum verò ſumus ſpeculatiui,ſolum habemus intellectum ſpeculatiuum, potentiæ autem ſenſitiuæ interiores, & exteriores, ſubordinantur intellectui ad ſpeculari, & non habent aliquam repugnantiã ad intellectum ſpeculatiuum, ſicut phantaſia, & partes affectiuæ habent repugnantiam ad intellectum practicum,& voluntatem, ſic enim dicit Ariſtoteles 6 Ethic. quod triſtabilia non corrumpunt omnem æſtimationẽ, nec delectabilia, ſed corrumpunt opiniones, quæ ſunt circa operabile, in quo demonſtrat non eſſe contrarietatem in potentijs ſpeculatiuis, ſed ſolum in actiuis, ideo circa ſpeculatiua poteſt homo manere immobiliter,qui eſt modus obſtinationis. Et dæmones igitur,& quicunque Angeli obſtinantur in quocunque actu malo, homines vero non obſtinantur etiam multoties peccantes quamdiu vixerint. Vide loco proxime citato, quæſtione 39.

Et in peccato veſtro moriemini. Obſtinatio hominum prouenit ex hoc, quod Deus non concurrit cum eis ad iudicandum, & eligendum bonum,& ex hoc eſt impoſſibile, quod iudicent, & eligant illud, ſic dicitur Ioann.15. cap. ſine me nihil poteſtis facere, ſcilicet nullum bonum meritorium,niſi ego adiuuero per gratiam pulſatricem, vel præuenientem, eſt enim in vita ſemper iſta gratia, quia quamuis homines peccent, Deus pulſat corda eorum per gratiam præuenientem, vt doleant, & propter hoc, quandiu homo viuit,ſemper habet locum conuerſionis, cũ vero homo moritur,ſi in malo finiuit dies ſuos,Deus iudicat indignum eſſe,& iniuſtum, vt cõcurrat cum illo ad aliquem actum,& bonum dolorem, vt ſic conuertatur, & habeat vitam æternam,ideo nõ concurrit, Deo autem non cooperante nobis,eſt impoſſibile. quod benefaciamus. Vide loco citato, quæſtione 40.

Et in peccato veſtro moriemini. Homines non obſtinantur, neque indurantur ex ſententia Dei, quaſi Deo iubente,& determinatè volente hoc,quia tunc Deus vellet directè malum,quod eſt falſum, item eſſet iniquus, quia homines obſtinatos æternaliter punit, & tamen ipſe eos induraret,cum ex ſententia eius indurarentur,ſicut rei ex iudicis decreto puniuntur, ergo ipſe cauſaret culpam,& pœnam, quod eſt inconueniens, ideo dicendum quod Deus hoc modo neminem indurat. Aliter poteſt accipi induratio hominum extra ſententiam Dei & dicuntur indurati, quia à propoſito ſuo moueri nequeunt,& ſanum conſilium non recipiunt,ſicut omniũ durorum conditio eſt difficulter aliquid recipere, & quia nunquam aliquis in vtroque, ſcilicet bono,& malo fixus eſſe poſſit, & poterat quantum ad virtutem vocabuli in vtroque induratus homo dici,tamen voluit,vt in malum tantum induratos dicamus. Cum verò aliquis a bono propoſito immobilis eſt, nullis blandimentis fallacis ſæculi,aut minis cędens,non dicitur induratus,ſed firmatus,vel ſolidatus,& ſic dicebat Beata Agatha. Mẽs mea ſupra petram ſolidata,& in Chriſto fundata. Fit autem induratio iſta in malo directè à volũtate noſtra, adhærente alicui bono corruptibili, indirectè autem fit à Deo permittente nos cadere, & nõ ſubleuante per gratiam. Ad bonum quippe, quod eſt vere bonum, & ſpirituale cum magna difficultate mouemur, ſed potius in delectabilia inclinamur,quæ non ſunt vera bona,ad volendum autem bonum aliquod ex charitate, vel qualiter oportet,vt mereamur, non poſſumus moueri ex nobis,ſed mouemur ex gratia adiutrice, quæ vocatur gratia præueniens, & pulſatrix, & ſi iſta non pulſat cor noſtrum, impoſſibile eſt nos moueri in aliquod bonum,ſic patet Ioan.15.ſine me nihil poteſtis facere,ideſt aliquod opus bonum meritorium, niſi ego vos mouero ad operandum,& ſi nunquam Deus nos mouere vellet, nunquam eſſet poſſibile nos bonum facere meritoriè, & ſi aliquod tempus fuerit in quo mouere nos non vult, impoſſibile eſt tunc bene nos operari. Non eſt tamen neceſſe tunc operari malum, faciendo aliquem actum poſitiuum,quia licet priuatio, vel abſentia gratiæ tollat bonum, quod per eum fieri debebat tamen non eſt præſentium determinatiuum ad aliquem actum poſitiuum malũ,immo eſt impoſſibile, quod actus poſitiuus principietur,niſi à principio poſitiuo,abſentia autem gratiæ eſt principium priuatiuum, ideo principiare nõ poteſt, ſed actus mali quem nos facimus dum ſumus priuati gratia, ſunt ex inclinatione mala noſtra, quæ non frenatur aliquo cęleſtis gratiæ retinaculo. Vide auctor. ſuper Ioſue, Dom.2.c.11.q.79.

Et in peccato veſtro moriemini. Homines indurantur cũ in malo fuerint, cum gratia pulſatiua non fuerit, vel ſi parua eſt, ita vt moueri nequeant ab ipſa, quia tunc cũ ad bonum ſine gratia illa peruenire nequeant, manebunt neceſſario in malo,& perdentur, & ſic duo ſunt ad indurationem, primum eſt hominis iniquitas, qua fertur in bonum defectibile, ſecundum eſt gratiæ pulſatricis imperfectio mutare non valentis,primum eſt directum, ſecundum indirectum, ſecundum tamen fortius eſt, quam primum, quia etiam ſi homo ſponte ſe ferat in mala, ſi Deus eum vehementer tetigerit, inuitum trahet,obſtinatio ergo ab homine,& à Deo cauſalitatem habet, quicunque tamen indurationem patitur, illam demeretur,nec tamen omnes qui merentur eam, patiũtur illam,& quidam de electis incidunt in grauiſſima peccata,quibus demerebantur obdurationem, quia tamen ſecundum propoſitum Dei vocati ſunt ſancti,iuxta Apoſtolum,hæc omnia eis in bonum proficient. Diligentibus enim Deum omnia in bonum cooperantur, & hoc modo Deus dicitur in ſcriptura,indurasse corda hominum,quia ſubtrahit eis gratiam, ſcilicet non opponẽdo,eam per quam ad bonum deuenturi eſſent, & non dicitur de hominibus,quod ſeipſos indurant, quia licet ipſi faciant ad indurationem directè,quia tamen ipſam indurationem abſentia motricis gratiæ ſufficienter efficit,à Deo induratio denominantur,cum ab eo gratia ſit. Vide loco proximè citato, quæſt. 82. vbi multa ad hoc propoſitum dicit.

Et in peccato veſtro moriemini. Deus dicitur interdum indurare

indurare cor nostrum, & interdum excęcare, & aduersari nobis; istud autem non est tollendo directè libertatē, quæ est in voluntate, quia istud impossibile est; Etiam non fit hoc mouēdo intellectum nostrum ad hoc, quod intelligat bonum esse id quod malū est, & sic erremus, quia istud nunquam Deus facit, & si faceret, non peccaremus; sed sciendum, quod vltra voluntatem nostram, & intellectum, qui sunt duo principia ad causandum actum liberum, Deus operatur, aliquid in nobis per modum intellectus, & per modum voluntatis. Nam sicut in moralibus voluntas, & intellectus sunt principia operationis, vt patet 6. Ethic. & tamen ista non perfecte, & conuenienter mouent ad actus bonos moraliter, quousque intellectus perficiatur habitu prudentiæ, per quem determinate sciat quid bonum, & quid malum est, & voluntas perficiatur habitibus virtutum, per quos faciliter, & delectabiliter inclinetur ad eligendum bonum moraliter, quamquam durum sit, & ad fugiendum malum moraliter, quanquam delectabile sit, quæ determinate faciliter, & delectabiliter fieri non poterant, sine habitu, 2. Ethic. scilicet, signum geniti habitus est delectatione aduenire operibus, ita in operibus respectu Dei facit ipse in intellectu nostro aliquid, mouendo illum, & determinando ad iudicandum bonum esse, quod bonum est, & istud est illuminare. Ad voluntatem autem Deus agit aliquid, quod mouet eam per modum habitus moralis ad agendum, quod bonum est, & ista est gratia pulsatiua, quæ alio modo vocatur gratia præueniens, & ista mollificat animam, fauendo eam ad hoc, quod velit aliquid quod bonum est, etiam si sit durum. Ista duo Deus facit nobis ex gratia, & liberalitate sua, ideo si interdum subtrahat illa nobis possimè ex culpa nostra, dicitur Deus nos excęcare, inquantum subtrahit illud lumen, per quod intellectus determinabatur ad iudicandum bonum. Dicitur etiam indurare cor nostrum inquantum non opponit gratiam mollificantem, quæ faciliter moueret voluntatem nostram ad bonum, & sic homo excęcatur, & induratur à Deo interdum, & istud tetigit Isaias, dicens: Tu Domine pater noster, & redemptor noster, quare errare nos fecisti de viis tuis, & indurasti cor nostrum, ne timeremus te? Quare errare nos fecisti de viis tuis? Scilicet excęcando intellectum nostrum, quia errare ad intellectum pertinet, & non ad voluntatem, & indurasti cor nostrum, istud pertinet ad indurationem voluntatis. Dicendum ergo, quod quando Deus nos excecat, vel indurat, non facit iniuriam nobis, quia non tollit aliquid nostrum, nec perturbat intellectum nostrum, aut voluntatem, sed manent in sua libertate naturali, sed solum cessat à conferendo gratis, id quod prius conferebat, item quod maius est, Deus nunquam subtrahit istam illuminationem, & gratiam pulsatiuam, nisi propter magna peccata hominis, & tunc sicut Deus poterat infligere aliam pęnam positiuā, ita infligit istam priuatiuam, scilicet, quod cessat ab illuminando, & pulsando per gratiam, & sic dicimus, quod aliquando vnum peccatū est pęna alterius, scilicet, quia propter aliquod peccatū graue, vel propter multa, Deus cessat illuminare aliquem, & pulsare eum per gratiam, & propter priuationem istam, incidit iste priuatus in aliud peccatum, & illud est pœna peccatorum priorum. Ex hoc etiam sequitur, quod mala quæ aliquis facit, post quam excęcatus à Deo, & induratus est, imputantur ei iustè ad pęnam, eo quod manet ei plena libertas agendi, vel non agendi, cum Deus non priuet eum actu intellectus, & voluntatis, nec perturbet istos actus in illo, sed solum cesset ab illuminando, & mollificādo, quod prius faciebat ex mera liberalitate. Vide auct. sup. 3. Reg. c. 12. q. 6.

Et in peccato vestro moriemini. Ille qui est à Deo derelictus non potest bene agere, tamen pęnam meretur, pro isto malo actu, quia per priorem malum actum demeritus fuit, vt nunc relinqueretur à Deo, & consequenter male ageret, quia sicut pro aliquo peccato temporalis pęna datur, ita pro aliquo magno spiritualis, scilicet, quod permittatur cadere in aliud. Erit igitur culpa sequens præcedentis culpæ pęna, & consequenter redundabit maior pęna, quia pro primo peccato pęna, & pro secundo similiter, & hoc modo homines præsciti, qui erant scripti in libro vitę secundum præsentem iustitiam obstinantur, & impenitentes moriuntur, quia licet nunc bene operentur, quia gratiæ repugnare possunt post male operantur, & per illa mala opera demerentur subtractionem gratiæ, idest, quod Deus non concurrat cum illis ad causandum bonum opus, ideo in articulo mortis cōfiteri non poterunt, quia ante demeriti sunt, ne Deus ad talem actum cum eis concurreret. Quæ autem sunt vitia, vel quoties iterata, per quæ demeremur in alia cadere, vel Deum nobiscum non concurrere, pænitus homini incognita sunt, vidit enim Deus, quod talia scire viatori non expediebat, vt sic ex timore cautior, & vigilantior esset, sufficere nobis debet, quod qui saluantur, non ex meritis saluātur, vel electi sunt, sed quia Deo placuit, ad vitam æternam ab æterno illos eligere, qui autē damnantur, ex proprijs demeritis hoc habent. Vide auct. super Deut. c. 2. q. 10.

Et in peccato vestro moriemini. Quomodo non potest homo per seipsum à peccato resurgere. vide sup. Matth. tu. 7. c. 25. q. 55. & q. 56.

Et in peccato vestro moriemini. An homo possit a peccato resurgere sine auxilio gratiæ. Vide diffuse sup. Matth. tom. 5. c. 19. q. 180.

Cum exaltaueritis filium hominis, &c. Idest quando crucifixeritis me, videbitis omnia quæ dico vera, quia tunc apparuit gloria Christi. Vide super Matthæum, tom. quarto, cap. 12. quæst. 92.

FERIA TERTIA post secundam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XXIII.

F E R I A   Q V A R T A post secundam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XX.

FERIA QVINTA post secundam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Lucæ XVI.

HOmo quidam erat diues. Quãtis possit aliquis iustè, & licitè fieri diues, difficile est tamen, quod aliquis fiat valde diues, absque eo, quod interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris, nunquam, aut vix sine peccato agi potest, vt ait August. 25. distin. c. qualis hic. quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut vix sine peccato fieri? vnde dicitur illud verum, & commune, Omnis diues, aut iniustus aut iniusti hæres. vide auctor. super Matth. tom. 3. cap. 6. q. 36. post medium.

Homo quidam erat diues. Qui volũt diuites fieri, oportet, quod multa acquirant, vt diuites fiant, cum non essent. & quia per iustam viam raro contingit velociter multa acquiri, oportet animum, & manus applicare iniuste acquisitioni. & ita solet dici, quod omnis diues, aut iniustus, aut iniustitiæ hæres, idest, si ipse acquisiuit, iniustus fuit in acquirendo, si non acquisiuit, sed possidenti successit, non est ipse iniustus, sed est iniusti hæres. vide super Matth. to. 5. c. 19. q. 164.

Homo quidam erat diues. Difficilius est diuiti ascendere ad perfectionem, quam pauperi. Vide super Matth. to. 5. cap. 19. q. 166.

Homo quidam erat diues. Honorare diuitem, etiam si nõ habeat aliquam virtutem, non est peccatum, & tamen honorare eum propter diuitias, est peccatum. nam diues habet aliquid, propter quod honoretur, idest bonitas naturæ, sed hoc commune est in omnibus. Habet etiam aliud, scilicet, quod magis de eo præsumitur virtus prima facie, quam de paupere: & ideo ex hac parte magis honorandus est, quam pauper, quousque constet oppositum. sed adhuc dato, quod constet, diuitem non esse virtuosum, & esse pauperem virtuosum, quantum ad quædam magis honorandi sunt diuites, non quidem, quia diuitias habent, sed quia habendo diuitias habent maiorem locum in republica. sicut enim principes, vel rectores Reipublicæ, etiam si non sint virtuosi, sunt honorandi propter Rempublicam, quam administrant, ita & diuites licet non sint virtuosi, quia tamen in Republicam magnum statum tenent, honorandi sunt. Patet hoc, quia Respublica constat ex bonis priuatorum, & quanto illa sunt plura, & maiora, tanto Respublica est maior, & firmior, & honorabilior. nam in multitudine populi honor est regis, in paucitate plebis ignominia est Principis. Prouerb. 13. Etiam quando omnes de Vrbe sunt pauperes, facile est eam capi ab hostibus. quia non possunt diu sustinere bellum. & ideo dixit Aristoteles, 2. Polit. quod non debet ciuitas esse pauper, neque multum diues, sed mediocriter se habens. si enim pauper fuerit, non sustinebit bella, si aũt multum diues fuerit, omnes cupient inuadere eam, vt tantis spolijs impleantur, & quia diuites pręstant istam abundantiã saltem mediocrem Reipublicæ, ideo honorandi sunt, tanq̃ meliores partes Reipub. existentes, & ideo honorãdo diuites, nõ honoramus diuitias, sed honoramus Remp. cuius ipsi sunt partes magis pręcipuę, licet quod tales partes sint habeant ex diuitijs. Si quis aũt honoret diuitem solum propter diuitias, peccat, & accipit personam, nam sicut honorare ipsas diuitias in se est peccatũ, ita & honorare diuitem solum pp diuitias, est acceptio personarum, & peccatum. præiudicatur. n. virtuti, cuius pręmium tollitur, & datur diuitijs. vide sup. Matth. to. 6. c. 22. q. 111. in responsione ad 3. argum. ex prioribus.

Homo quidam erat diues. Est duplex diues, alius est diues corporalis, alius spiritualis. vide sup. Matth. to. 5. c. 18. q. 88. ad 2. argum.

Homo quidam erat diues. Duę sunt conditiones diuitũ, quidam. n. sperant in pecunijs, constituentes in eis finẽ suũ. Alij non sperant in pecunijs, sed vtuntur eis. primis est impossibile intrare in regnũ Dei. secũdis aũt est difficile est intrare, sed tamen intrare possunt. vide sup. Matt. to. 5. c. 19. q. 169.

Homo quidã erat diues. Diuites difficile effugiunt laqueos diaboli. vide loco proxime cit.

Homo quidam erat diues. Vide multa de diuitijs, & de earum vsu, in communi tabula, verbo Diuitiæ.

Et induebatur purpura. Dicitur purpura genus lini tincti quodam colore, qui rubeus est. sed non totaliter rubeus, sed aliqualiter declinans ad nigredinem, vel albedinẽ, vt super tincturam aliquam leuem, detur fortis tinctura rubea, prior color faciet, istum secundum degenerare à perfecta rubedine, & hoc vocamos purpuram, & potest hoc reperiri in lana, vel in lino. vide sup. Exod. tom. 2. c. 25. q. 5. circa illud: Et purpura.

Et bysso. Byssus vocatur genus lini dilicatissimi, habentis fila tenuissima, quod fiebat in Aegypto. vide loco proxime cit. circa illud: Et byssum.

Et induebatur purpura, & bysso. Vestes, & vsus vestiũ pertinent ad illa, quibus bene, vel male vti possumus, & in talibus est virtus, & vitiũ & sic vsus vestium non est simpliciter illicitus, sed potest esse bonus, vel malus, secundũ quod à ratione dirigitur, & ita erit virtus, & vitiũ in eo. vide sup. Matth. to. 3. c. 11. q. 22. vbi multa dicit de hoc.

Et induebatur purpura, & bysso. Quõ vsus vestium sit illicitus; Vbi latè differitur de vsu vestium preciosarum, & aliarum rerum in Ecclesijs, in comparatione ad subueniendum pauperibus, & quod in vsu immoderato vestium peccatur dupliciter. & quod inordinatio affectus contingit dupliciter, & quõ; & quis ornatus conueniat mulieribus. Demum tres virtutes ponuntur circa ornatum corporis exteriorem. De his omnibus diffuse auctor loco proxime citato q. 23.

Et induebatur purpura, & bysso. An apparatus corporis in in mulieribus, & vestibus, & fucolorum sit peccatum; & in quibus viris quandoque liceat ornatus. & quod in apparatu mulierum ad pulchritudinem ostendendam tria considerantur. vide loco proxime citato q. 24.

Et induebatur purpura, & bysso. De vestibus, & vsu earũ, vide multa in communi tabula, verbo Vestis.

Et epulabatur quotidie splendide. Nullus cibus est illicitus, qualiscunque sit, nec est aliqua distinctio, nisi quantum ad esse salutiferum, vel morbidum, &c. vide auct. super Gen. c. 13 q. 248.

Et epulabatur quotidie splendide. Non est conueniens eadem solicitudo omnibus hominibus circa cibos. quia potentibus, & viris illustribus, per quos administrantur Prouinciæ, licitum est maiorem curam agere de cibis, inquantum interdum per cibos occiduntur, nisi diligẽter caueatur. & ideo oportet aliquos magnam curam agere circa cibos ipsorum, ne prauis hominibus ad nocendum locus sit, &c. vide sup. Matth. to. 3. c. 6. q. 172. circa finem.

Et epulabatur quotidie splendide. Gula quinque modis nocet nobis, vt patet de consecr. dist. 5. cap. Quinque, &c. Primo præueniendo tempus comedendi. Secũdo comedendo plusquam oportet, de quocunque cibo. Tertio quando quis quęrit plures cibos, q̃ expediat. Quarto qñ quis comedit cum magno ardore, & voracitate. Quinto quando quis cum magna sollicitudine parat sibi cibos. Vide super Matth. to. 3. c. 6. q. 172. & sup. Gen. c. 26. q. 7. in principio.

Et epulabatur quotidie splendide. No põt dari certa mẽsura. quoad comedendũ magis, vel minus laute, quia fm conditionem personæ, & status, & consuetudinis, conuenit quibusdam plures, & delicatiores cibos sumere, q̃ alijs, & quod in vno est super abundans in altero est deficiens, vt patet in paupere, & diuite, quia diuites non astringuntur vti cibis grossis, quibus pauperes vtuntur, sed eis licitum est, cibos delicatos manducare; & grossos cibos pauperibus dare, vt ait Aug. dist. 41. c. non cogant. vide sup. Matth. to. 3. c. 6. q. 172. circa finem.

Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, &c. De pauperibus. vide multa super Matt. to. 7. c. 25. q. 393. & q. 394.

Vide

sed tūc nō missus fuit. Primo, quia fuitē hoc petiuit diues, qui dānatus erat, & licet istud esset de se licitū, non fuit tñ diues tātę dignitatis, vt exaudiri debeteт, & fortè quilibet de non damnatis exaudiretur in tali re. Secundo, quia ista sunt refugia extraordinaria, s. quod animæ separatæ à corporibus mittantur ad nos, nam si mittuntur, potius, aut pluries propter suam, quam propter nostram vtilitatem mittuntur, & tamen quando propter nostram vtilitatem veniunt, est remedium extraordinarium, quia habemus hic multa remedia nostræ salutis. existentibus his, non est opus recurri ad extraordinaria, & hoc significauit Abrahā, quando dixit. Habent Moysen, & Prophetas, audiant illos, q. d. ideo non est opus pro sua conuersione mitti mortuos, quia habent viuos, quos audiant. Tertio, quia fortè non prodesset diuitis fratribus, quod mitteretur illuc Lazarus. nam remedia ordinaria Deus omnibus hominibus tribuit, sicut facit oriri solem suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, ita & viam salutis omnibus hominibus prædicari iubet, & dari monita salutis, etiam si nihil apud eos proficere debeant, sicut ipse Christus sępe prędicauit apud aliquos, apud quos sciebat non profectura esse verba sua, sed extraordinaria remedia, quæ sunt per operationem supernaturalem non tribuit, nisi quando vtilia sunt, & forte istos fratres diuitis præsciebat tales esse, quibus aduentus Lazari, & talia remedia non prodessent, ideo noluit illuc mittere Lazarum. Sic colligitur ex Euangelio, dum dixit Abraham, si Moysen, & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit audient, & ideo non debuit mitti Lazarus, quia illi non erant audituri illum. Quarto, quia dato quod audituri essent illum, & conuertendi, non mitteretur Lazarus, quia non est necesse, quod quandocunque aduentus animarum ad nos potest esse vtilis veniat, quia hoc esset, si aduentus illarum esset remedium ordinarium, est tamen extra ordinarium, ideo non mittuntur, & sic poterat esse. Abraham tamen respondit, quæ erant notiora, & quæ magis quisque reciperet audiens. Vide loco cit. q. 755. ad secundum argumentum.

FERIA SEXTA post secundam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XXI.

HOmo erat pater familias, qui plantauit vineam, &c. Hæc parabola fuit proposita principibus sacerdotū, scribis. & senioribus. vide auctorem super Matth. to. 5. c. 21. q. 177.

Homo erat pater familias, &c. Proposuit nūc istam parabolam Christus, ad increpationem principum sacerdotum, scribarum, Pharisæorum. vide ibi. q. 178.

Homo erat pater familias, &c. Quare Christus proposuit hoc principibus sacerdotum, & cur in parabolis. Vide ibi. q. 179.

Et sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim. Dicitur, quod homo, qui vineam plantauit fecit hæc omnia circa illam, propter duo, primo ex ratione parabolæ. secundo ex ratione significationis. vide ibi. q. 180.

Et locauit eam agricolis, & peregre profectus est. Dicitur de Domino, qui locauit vineam agricolis, quod peregre profectus est, tam propter rationem metaphoræ, quam propter significationem. vide ibi. q. 181.

Cum autem tempus fructuū appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus eius, & agricolæ apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt. Quomodo stet ista litera, quia videntur Euangelistę sibi inuicem repugnare. vide ibi. q. 182.

Nouissime autem misit ad eos filium suum. Quare dicitur hoc, vide ibi q. 183.

Verebuntur forte filium meum. Quomodo dixit hoc pater familias. vide ibi. q. 184.

Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se, hic est heres: venite occidamus eum, &c. Quare dixerunt agricolę, nostra erit hereditas, qūo enim hoc credebāt, quia etiam mortuo illo, non deuoluebatur ad eos hæreditas. Vide ibi q. 185.

Et apprehensum eum eiecerūt extra vineam, & occiderūt. Quare ad occidendum hæredem eiecerunt eum extra vineam. vide ibi. q. 186.

Cū ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi. &c. Circa istam responsionem ad parabolā, an ipsemet Christus respōderit parabolæ quā proponebat, vel responderint principes sacerdotū, aut alij. vide ibi. q. 187.

Malos male perdet. Quare responderunt isti malos male perdet. vide ibi. q. 188.

Homo erat pater familias, qui plantauit vineam, &c. Applicationem huius parabolæ in speciali, quod ad singulas eius partes. vide ibi q. 189. & q. 190. & q. 191.

Nunquam legistis in scripturis, lapidem quem reprobauerunt ædificantes, &c. Qūo pertineant ad propositū Christi ea, quæ inducit hic. vide ibi q. 192.

Lapidem quem reprobauerunt, &c. Quid fuerit lapis iste, de quo Christus hic loquitur, & qūo est credibile, quod sic reprobaretur. vide ibi. q. 193.

Lapidem quem reprobauerunt, &c. Qūo conuenit ad propositum Christi istud, quod inducitur de lapide angulari. Vide ibi. q. 194.

Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei. Qūo ex præcedentibus sequatur hęc conclusio s. ideo dico vobis, &c. nam dubium videtur, qūo ex præcedētibus istud sequatur. vide ibi. q. 195.

Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei: Quid voluit Christus dicere per hoc. vide ibi. q. 196.

Et dabitur genti facienti fructus eius. Qūo dabitur regnū cęlorum genti facienti fructus eius. vide ibi. q. 197.

Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur, super quem vero ceciderit, conteret eum. Quid voluit insinuare Christus per hæc verba. vide ibi. q. 198.

Et cum audissent principes sacerdotum, & Pharisæi, &c. Qūo dicitur hic de Pharisęis, nam supra nunquā ponuntur Pharisęi, sed soli principes, & scribæ, & illi afferuntur parabolis. vide ibi. q. 199.

Cognouerunt, quod de ipsis diceret. Qūo stet, quod principes agnoscentes parabolam, cognouerunt, quod de ipsis diceret. vide ibi. q. 200.

Et quærentes eum tenere. Quare quęsierunt eum tenere, & quid erat, ad quod eū tenere volebant. vide ibi. q. 201.

Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas. Qūo dicitur, quod volentes principes sacerdotum tenere Christum, non tenuerunt, quia timebant turbas. vide ibi. q. 202.

Quoniam sicut Prophetam eum habebant. Qūo dicitur, qđ turbæ habebant Christum, vt prophetā. vide ibi. q. 203. In quæst. seq. vsque ad fin. libri, quęrit auctor occasione eorum, quæ dixit supra de agricolis, s. quod dixerunt, Hic est heres. An Iudæi cognouerint Iesum antequam eum occiderent, & quid de eo aguouerint, &c. vide ibi.

SABBATHO POST II. DOM. Quadrag. Euang. Luc. 15.

HOmo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri, Pater da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Prudētia, & gubernatio non est iuuenum, propter inexperientiam parui temporis, licet eorum possit esse sapientia. vide auct. super Matth. to. 7. c. 25. q. 594. circa med. & sup. 3. Reg. c. 12. q. 4. circa illud: Cumque obiisset populus, &c.

Ex dixit adolescentior ex illis patri. Pater da mihi portionē substantiæ, quæ me contingit. Magis est filius sub potestate patris, q̃ vxor sub potestate viri, & hoc est verū, qñ est filius paruus, sicut Arist. dixit, quod filius est pars patris, donec fit pelicon, i. magnus, & ita statim, vt est magnus, liberatur a iusto pater no, non tamen liberatur a patria potestate statim; De his diffusè auctor, sup. Genes. c. 13. q. 778. & 807.

Pater

Pater da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Filius emancipatus est separatus a patre existens sui iuris: nnn emancipatus est quædam pars patris. emancipantur autem filij multis modis. vide auct. super Exod. to. 2.c.18.q.7.circa med.

Et ibi dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriose. De luxuria. vide multa in communi tabula, verbo Luxuria.

Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa,& ipse cæpit egere. Peccator postquam se elongauerit a Deo, penuriam omnis boni incurrit. quia cum Deus sit omne bonum, qui non habet ipsum, nullū bonum habet:& e contra, qui ipsum habet, omne bonū habet. Quod autem Deus sit omne bonum, ostendit auctor sup. Matth. tom.5.c.19.q.140.

Et ipse cæpit egere. Omne bonum hominis consistit in adhæsione ad Deum, iuxta illud Psalm.72. Mihi autem adhærere Deo bonum est,& illud 1.Corin.6 qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Vide auct. sup. Matth. tom.7.c.25.q.99.

Et ipse cæpit egere. Quomodo per peccatum omne bonū auferatur à peccatore, ita quod non solum incipiat egere, sed semper egeat. vide loco cit.q.158.

Et abyt,& adhæsit vni ciuium regionis illius, & misit illū in villam suam,&c. De seruitute, quam peccator incurrit per culpam. vide auctorem super Matth. tom.2.c.5. quæst.105.circa fin.

Et abyt,& adhæsit vni ciuium,&c. Quantum sit durum seruire diabolo cum sit princeps peruersitatis huius sæculi, prout incurrit peccator per culpam. vide super Matt. tom.3.c.6.q.180.circa finem. Et super Gene.c.13.q.773. & super Leuit.c.25.q.22.& super Genes.loco cit.q.806. & sup.Matth.to.6.c.24.q.266.

Et misit illum in villam suam,ut pasceret porcos. Idest, vt desideria carnalia,& immunda exerceret. quibus iste prodigus subiacebat. hæc enim est ars diaboli, vt de ijs hominem teneat, ad quæ quisque est magis procliuus, vt non solum facilius eos ad peccatum inducat, sed etiam, vt expectatur, ad quod vitium sit quisque magis propensus. vide auct. sup. Matth. tom.1.cap.4.q.63.& q.57.& q.68.& q.72.& q.76.

In se autem reuersus dixit. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam,& ibo ad patrem meum,& dicam ei: pater peccaui in cælum, & coram te. Circa hoc vide multa de pœnitentia in communi tabula, verbo Pœnitentia.

Pater peccaui in cælum,& coram te. Circa hoc vide multa de Confessione in communi tabula, verbo Confessio.

Pater peccaui in cælum & coram te. Idest peccaui contra cœlum, idest contra Deum. vide sup. Matth. tom.5.c.18. q.84.circa med.

Iam non sum dignus vocari filius tuus. Humilitas est summe necessaria in principio omnium bonorum. vide super Matth.tom.3.c.11.q.66. Multa alia de humilitate. vide in communi tabula, verbo Humilitas.

Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater suus,& misericordia motus est. Misereri est proprium Dei. Vide auct. in m.7. super Matth.cap.25.q.636. post med.

Et misericordia motus est,&c. Vtrum re vera sit remissio peccatorum. vide in prima parte Defens. cap. secundo, per totum.

Fili tu semper mecum es,& omnia mea tua sunt, epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus mortuus erat, & reuixit, perierat,& inuentus est. Quasi dicat, ego magis diligo te, q̄ illū, quia oīa bona mea tua sunt, & non illius,& tñ non habeo aliquā causā spiritualiter, & nouiter, nunc gaudendi tecū. quia tu semper manes mecū, & nunquā te perdidi, sed de fratre tuo oportuit me nūc nouiter gaudere,& epulari, quia mortuus erat, & r. uixit, perierat,& inuētus est, i. habebā eum tanquā mortuū, qm non credebam, me amplius visurum,& nūc inueni eum. vide sup.Matth.to.5.c.18.q.75.

Quia frater tuus hic mortuus erat,& reuixit. Triplex est mors, s. corporalis, spiritualis,& æterna. Peccator a Deo recedens, mortē incurrit nō corporalē, sed spiritualem. vide auct. sup. Deut.c.24.q.5.circa princ.

DOMINICA TERTIA Quadragesimæ.

Euang. Luca XI.

Erat Iesus eijciens demonium,& illud erat mutum. Nō est intelligendum, quod Demon possit esse mutus, quāuis verba textus hoc sonare videantur, quia mutus est, cui potestas loqnendi deficit, quæ naturaliter inesse debebat: demoni autem cum sit purus spiritus, non competit posse loqui,& consequenter nec mutum esse. quia loqui solum est habentis organa vocalia,& hoc est animal, demon autem organa non habet quia incorporeus est. Sed potest dici demon mutus dupliciter, vno modo, quia hominem mutum efficit, vt si demon postquam cęperit hominem possidere, teneat organa vocalia, ita vt homo nihil loquatur, vsquequo demon desinit illū possidere. 2. modo dicitur demon mutus, qui per arreptitiū nihil loquitur, licet eum loqui non prohibeat,& iste est proprior modus. solent enim demones cogere arreptitios ad loquendum. aliud; cum eos arripiunt, quod non est ab ipsis, sed a demonibus, vt quia loquuntur aliqua secreta,& ardua, qui autem non cogit arreptitium ad loquendum, vocatur demon mutus. Hic tamen necesse erat, quod nō solum esset demon mutus, sed etiam quod homo possessus ab eo mutus esset. sed potest dici, quod iste homo esset alias mutus, vel demon fecisset eum mutum, quod dupliciter accipitur, vno modo facere mutū est corrumpere organū vocale, ita vt etiam post eiectionem demonis nō posset loqui arreptitius, alio modo, q̄ demon non corrumpens organum impediret semper locutionem, quandiu hominem possidebat. Vtroque modo dici posset, quod demon faceret hominem mutum. vide plura sup. Matth.10.4.c.12.q.51.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Vtrum conueniens fuerit, quod circa demones Christus miracula faceret. Vide auct. sup. Matth.to.3.c.8.q.123.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Quare demones eijcere differat ab aliis miraculis,& in quibus differat. vide auctor. super Matth.to.3.c.10.q.56.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Vtrum conueniens fuerit, Christo cōcedere potestatem Apostolis,& discipulis suis nō absolutam, sed limitatam ad eijciendum demones de corporibus obsessis. Vide loco cit.q.60.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Quare Apostoli,& discipuli Christi cum demones eijcerent dicebant: Præcipio tibi in nomine Iesu, vt exeas de homine isto,& amplius nō introeas, fuit, ne hoc eis a Christo Domino impositum, nec ne? vide sup.Matth. to.4.c.17. q.153.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Quō discipuli Christi & cæteri exorcistæ eijciant demones a corporibus, num virtute hominis, an potius virtute Dei,& Christi eius. vide in 4. parad.c.37.& sup. 1. Reg.to.2.c.16.q.41. in fine.& sup.Matth.to.3.c.7.q.33.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Quare Deus permittat, homines torqueri a demonibus. vide super Matth.to.3. c.8.q.122.per totam.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Vtrum hoc, quod est a demonibus tentari,& torqueri homines, ac etiam Apostoli Christi, pertineat ad ordinem diuinæ prouidentiæ. vide loco cit.c.10.q.60.& to.7.sup.Matth.c.25.q.748.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Qua de causa demon habet inimicitiam cum hominibus, ita vt semper ipsos persequatur,& cupiat occidere,& si non facit, hoc est, quia a Deo non permittitur. Vide auct. sup.Gen.c.13. q.450. & sup.Matth.to.3.c.8.q.120.& to.4.c.15.q.66.& 10.t. c.4.q.42.& 10.4 c.12 q.61.& q.97.& t.3.c.8.q.108.in fi.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. De modo quo demones in homines seuiunt. vide sup.Matth.10.4. ca.17. q.172. & to.1.c.4.q.69.& to.6.c.24.q.140. circa finem,& tom.1. c.4.q.66.& to.7.c.25.q.692.

Erat Iesus eijciens demonium,&c. Quare demones desiderant intrare in homines, maxime, quia proprius locus

Cum fortis armatus, &c. Vult ostendere Christus, quod ipse non eijcit demones in potestate alicuius demonis, sed quod est fortior illis omnibus, quia eijcit eos. nam nemo potest diripere spolia viri fortis, nisi quousque vi cerit eum, & alligauerit, & facit argumentum, cuius solum maiorem ponit, scilicet: Nemo potest fortis spolia tollere, nisi quousque alliget eum, sed ego aufero spolia Diaboli, ergo iam alligaui eũ, sic dicit Theophylus. Fortis est demon. vasa eius sunt homines, in quibus recipitur, nisi ergo quis vincat prius demonem, & alliget, quo modo vasa eius, idest demoniacos ob eo eripiet? Sic ego, qui deripio vasa eius, idest libero homines à demoniaca passione, prius alligo demones, & supero eos, quomodo ergo dicitis, quod amicus demonum existẽs, demonia eijcio? vide loco citato in expositione textus, & q.66. vbi largius hæc explicat.

Qui non est mecum aduersum me est qui non colligit mecũ dispergit, &c. Hæc est quarta ratio ad probãdum, quod Christus non agit in virtute demonis, & est sensus, quod quomodocũque aliquis agit in virtute alicuius, oportet quod sit similitudo aliqua inter illos, maximè quando vtrumque est agens per rationem, quia nollet vnũ concordare alteri, nisi sit inter eos similitudo aliqua, & tamen inter Christum, & demonẽ similitudo nulla erat, sed potius dissimilitudo, eo quod Christus subtrahebat homines demoni. nam demon homines ad malum inducit, Christus vero a vitijs retrahebat, ideo nõ agebat in virtute demonis, & sic dicitur, *Qui non est mecum*, id est concordando mecum in verbo, & facto, & voluntate, *Contra me est*, idest aduersarius meus: & ita est de demone, quia non concordat mihi in factis, & multo minus in voluntate faciendi, quia & si interdum bonum agat, vel agi suadeat, semper tamen propter malum finem agit, ideo agere non possum in virtute illius; sequitur. *Et qui non colligit me cum dispergit, &c.* idest ego venio ad congregandum homines in vnitatem fidei, in vnitatem morum, per vnitatem legis, vt per hæc congregentur homines in vnam veram beatitudinem, si quis autem est qui opere, & volontate inquantum potest nõ conatur ad hoc, spargit, seu dispergit, idest, diuidit ea quæ coniungenda erant, & contra me est. Non ergo concordabat Christus demoni, adhoc quod verisimile esset, posse agere in virtute illius. vide auctorem loco citato in expositione textus.

Qui non est mecum, aduesum est, &c. Circa istam quartam rationem quæritur, quomodo concludat, & potest dupliciter intelligi, vno modo quod non sit ratio distincta à præcedenti, sed sit conclusio contra Pharisæos, eo quod ipsi impugnabant Christum, & sensus est, quod qui non est mecum contra me est, idest qui non concordat mecum contra me est, &c. Aliter potest accipi, quod ista sit quarta ratio per se, sic placet Chrysostomo, & Hieronymo. Alij dicunt, quod intelligitur de Hereticis, & scismaticis, qui disperguut Ecclesiam, quam Christus congregauit, scindendo eam per varios errores, sed melius intelligitur sicut dictum est supra, vt vult Hieronymus, maximè, quia non conuenit præcedentibus, si dicatur, quod Christus hic loquatur de hæreticis. vide auctorem ibidem, q.67. vbi etiam soluitur dubitatio super hæc Christi verba, qui ait. *Qui non est mecum contra me est.* Sed Lucæ cap. 9. dicitur, qui non est contra me pro nobis est. vide ibi.

Reuertar in domum meam vnde exiui. Et hoc patet, quod diabolus redit ad illum, à quo superatus est, vel de cuius domo exclusus est. vide super Matth tom. 1. cap. 4. q. 69. circa medium, vbi inquirit auctor, an si demones tentãtes superantur, cessent à tentatione, vel adhuc redeunt.

Beatus venter qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. Propria benedictio omnib. in Christo aduenit, sed omnes, à quibus aliquo modo Christus venit, fuerunt nobis causa huius tantæ benedictionis, & isto modo loquendi vtitur communiter, vt patet hic, & licet beata Virgo in se benedicta esset, quia virtutibus plena, tamen vbera eius beata non erant, nec venter, nisi secundum communicationem, & approximationem, quam habebant ad Christum, scilicet, quia venter portauit eum, & vbera lactauerunt eum. Vide plura super Genes. capit. 28. quæstionem primam.

FERIA SECVNDA post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Lucæ IIII.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Cum Christus Iesus in hunc mundum venerit præcipuè propter salutem Iudæorum, vt ipse attestatus est, dicens Chananeæ. *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel.* Quare prima, & præcipua miracula, & primas prædicationes in prouincia Galilææ in Metropolitana ciuitate, quæ erat Capharnaum operatus est? & probatur hoc esse verum. nam D. Matth. in toto suo libro à primo cap. vsque ad cap. 19. nihil scribit, quod in Iudæa factum fuerit, nisi Christi Natiuitatem, & Magorum adorationem, quæ fuerunt in Bethlehem, vt patet cap. 2. & quod aliquo tempore stetit Christus in Iudæa, scilicet quando venit ad Pascha celebrandum, & mansit ibi aliquandiu, sed non prædicabat publicè, neque baptizabat quenquam, sed discipuli eius baptizabant multos, vt dicit Ioan. 2. 3. & 4. cap. & tunc facta est æmulatio Pharisæorum contra Christum, & ipse cedens illis recessit de Iudæa, & venit in Galilæã, Ioan. 4. & ibi facta est tota eius prædicatio, & miracula multa operatus est. Si autem quæratur quare Christus, tam longo tempore in Galilæa moratus est, & tam breui tempore mansit in Iudæa, Respondet auctor, quod omnia ab eo ordinatissimè facta sunt. voluit enim mori determinato tempore, & prædicare certo tempore, & quia si cœpisset prędicare in Iudæa, & ibi perseuerasset, legisperiti, & Pharisęi, qui erant in Ierusalem cœpissent illum statim persequi, & non posset tanto tempore prędicare, nisi se diuinitus conseruaret, quod facere non intendebat, voluit prædicare in Galilæa, in qua securus erat, quia ibi nemo eum persequebatur, & inde perueniret fama sua in Ierusalem, interim autem se auferet ab æmulis. A principio ergo in Galiça prædicauit propter rationem tactam, & ibi longo tempore mansit. Vide auctorem super Matth. tomo quinto, cap. 19. quæstione tertia.

Quanta audiuimus facta, &c. Quare prophetæ Dei potius faciebant virtutes inter extraneos quam inter suos. vide auctor. super 3. Reg. cap. 17. q. 23. & super Matth. tom. 4. c. 15. q. 62.

Quanta audiuimus facta, &c. Christus plura miracula facturus erat in patria sua, scilicet Nazareth, quam in alijs locis, nisi propter eorum culpam, quia non solum non laudabant Deum de miraculis, quæ per Christum fiebant, sed etiam scandalizabantur ex eis Matth. 6. scilicet, *Et multi audientes admirabantur in doctrina eius dicẽtes: Vnde huic hæc omnia, & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne iste est fabri filius, & Maria.* & sequitur, *Et scandalizabantur in eo.* Idest ex operibus eius, & dicitur ibi. Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & hoc erat in Nazareth, vt patet eodem ca. & sic Christus alibi faciebat plura miracula, non quasi hoc volens, sed quia cũ patrioræ sui demerebantur, fieri miracula apud eos. Vide auctorem super Matth. tomo primo, cap. quarto, quæst. 86.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, &c. Quemadmodum Christus voluit prędicationem suã incipere in Galilęa, eo quod illa erat terra natalis, & voluit Christus illis prius benefacere, quam alijs, nã prius proprios beneficiare, & docere, & deinde ad alios amicitiã spargere debemus, quare nõ fecit similiter de miraculis, vt plura fecerit ibi, quã in Capharnaum? Respondetur, quod secus est de prædicatione, quã de miraculis. quia

prædicatio eſt magis neceſſaria ſecundum eſſentiam, miracula autem non ſunt niſi ad confirmandam prædicationem. In eo ergo quod erat magis neceſſariũ prouidit Chriſtus potius compatriotis ſuis, quam alijs, miracula autem eius, quia forte à compatriotis minus venerarentur quam ab alijs, quia acciperent illa ad curioſitatem, & non ad confirmationem verbi, debuerant magis fieri apud alias vrbes, quam in patria. Vide ibi.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, &c. Miracula, quæ fecit Chriſtus in Capharnaum fuerunt, ſanare leproſum. Matth. 8. Sanare ſeruum Centurionis languentem, eodem cap. & Luc. 7. Sanauit etiam habentem ſpiritum immundum in Synagoga Marc. 1. & Luc. 4. & ſocrum Simonis febricitantem. Matth. 4. & Marc. 1. & Luc. 4. & paralyticum, Matth. 9. & Marc. 2. & mulierem fluentem ſanguine, & ſuſcitauit filiam Archiſynagogi, Matth. 9. ibi etiam ſanauit ſemel omnes languentes varijs languoribus, quotquot erant in vrbe. Matth. 8. & Marc. 1. & Luc. 4. vide auctorem ſuper Matth. tom. 3. c. 11. q. 50.

In Capharnaum. Capharnaum eſt ciuitas, quæ fuit quondam glorioſa, nunc autem eſt valde vilis, vix habens octo domos pauperum piſcatorum. Vide ſuper Matth. tom. 1. cap. 4. quæſtionem 77. circa illud: & relicta ciuitate Nazareth, &c.

Fac, & hic in patria tua. Quamuis Chriſtus natus fuerit in Bethlehem, & non in Nazareth, tamen nunquam in tota ſcriptura vocatur Bethlehemites, vel de Bethlehem, vocatur autem ſemper de Nazareth, & illa dicitur eſſe patria eius. Hoc autem à quibuſdam per errorem fiebat, ab alijs vero prudenter, nam populares, & cæteri Iudæi vocabant Ieſum Nazareum, vel Galilæum, quod idem eſt, eo quod putabant eum natum in Nazareth, & propter hanc opinionẽ de Chriſto, magna erat difficultas ad credendum eum eſſe Meſſiam, quia de Meſſia credebant, quod naſciturus erat de Bethlehem, de Ieſu autem putabant, quod natus eſſet in Nazareth. Illi autem qui ſciebant veritatem Natiuitatis Chriſti, ſcilicet, quod eſſet natus in Bethlehem, vocabant eum de Nazareth, non quaſi innuere vellent eum ibi natum, ſed educatũ, & accipit quis nomen ab eo loco, in quo diuturnam moram contrahit, quia videtur ei eſſe patria, ita cum Chriſtus ſemper manſiſſet in Nazareth, videbatur ei eſſe patria, & ſic vocabatur patria eius, licet ibi non fuiſſet natus, vnde & ipſi Nazareni vocabant Nazareth patriam Ieſu dicentes, *Fac, & hic in patria tua.* vide auctorem ſuper Matth. tom. 5. c. 21. q. 55.

Amẽ dico vobis, quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. Dicitur, hoc tam de propheta, quam de quocunque ſapiente, vel excellente in aliqua probitate, propter quã mereatur honorem, quia vbicunque ſit extra patriam ſuam, quia eſt ignotus, nõ conſideratur eo cognatio, ſed probitas, quæ eum clarum reddit, in patria autem ſua conſideratur cognatio, & fortè illa minor eſt quam probitas, ideo non honorãt eum propter probitatem, ſed contemnunt propter cognationem. Vide ſuper Matth. tomo quarto, cap. tertiodecimo, poſt quæſtionem 77. circa illud. Non eſt propheta ſine honore niſi in patria ſua.

Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. In nullo loco propheta habet minorem honorem, quam in patria ſua, quod patuit in Chriſto, qui erat caput prophetarum, & etiam in alijs prophetis, Nam Eſaias, & Ieremias, & cęteri Prophetæ apud exteras nationes fuerunt in magno honore, Iudæi autem perſequebantur eos. Ieremiam quidem Iudæi lapidauerunt in Aegypto, ſed Aegyptij eum in magno honore poſt mortem recoluerunt, & Alexander oſſa eius in Alexandriam tranſtulit, idem in cęteris prophetis actum eſt. De Chriſto autem manifeſtè hoc fuit, quia qui magis extranei erant eum venerabantur, nam viuentem Iudęi illum perſequebantur, exteri autem venerabantur, ſicut rex Abogarus, qui ciuitatem regni ſui ei tradebat, illum quaſi ſimul regem conſtituẽs ſecum, vt patet in eccleſiaſtica hiſtoria, nunc autẽ poſt eius mortem, & reſurrectionem mundus eum colit, Iudęi autem illum oderunt, ſic & intra terram Iudęorum illum magis honorabant, qui magis diſtabant à regione eius, nam in Capharnaum honorabatur, & in Nazareth de qua erat oriundus, non honorabatur. Vide auctorem ſuper Matth. tom. quarto, cap. tertiodecimo, quæſtio. 88.

Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. Ratio quare propheta, vel quilibet habens probitatem aliquam, eſt minoris honoris in patria ſua, quam alibi, eſt primo, quia cognoſcitur conditio generis, & contingit homines humili genere de plebe natos magis clarere probitatibus, extra autem patriam eorum, vbi cognatio eorum ignota eſt, ſola probitas cognoſcitur, & virtus quæ videtur, compatriotæ autem humilitatem generis contemplantes, virtutis magnitudinem non attendunt, ſicut in Chriſto Nazareni non attendebant magnifica quæ agebat, ſed quod filius fabri eſſet, vt credebatur; ſecundo fit, quia compatriotæ agnouerunt hominem in tenera ætate, puerum quidem nullius adhuc virtutis, nec honoris, quando eis minor merito, & dignitate erat, ideo talem eum ſemper conſiderare volebant, & ſic contemnunt; exteri autem, qui virum primo agnoſcebant, talem eum venerantur, qualem primo agnouerunt, ſic dicit Hieronymus. Ciues non conſiderant præſentia viri opera, ſed fragilis recordantur infantiæ, quaſi non ipſi per eoſdem ætatum gradus ad maturam ætatem venerint; tertio fit ex inuidia, quia inuidus non honorat, ſed denigrat, & detrahit, & tamen potius ciues ciuibus inuident, quam extraneis, ſic dicit Hierony. propemodum enim naturale eſt ſemper ciues ciuibus inuidere, inuidia autem eſt triſtitia de aliena excellentia, vt eſt proprij boni diminutiua, bonum autem abſentium non diminuit bona noſtra, quia non confertur eis, ideo non inuidemus eis, bona autem præſentium conferuntur bonis noſtris, & ex comparatione excellentiæ eorum oſtenditur paruum eſſe bonum noſtrum, & hoc eſt illud diminui, & ob hoc illi qui ſunt eiuſdem artis, vel officij, mutuo ſe inuident, qui vero diuerſorum, non inuident, 8. Ethic. vide loco citato.

In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, &c. Innuit p hæc Chriſtus illos fuiſſe indignos, cum prophetæ mitterẽtur ad benefaciendum extraneis, & non ipſis. Vide ſuper Matth. tom. 4. cap. 12. q. 89. circa finem, & c. 15. q. 62. circa princ.

Multæ viduæ erant, &c. Ad quid præcipue miſſus fuerit Elias ad mulierem viduam, an vt paſceretur ab ea, an potius, vt paſceret eam, vel alia de cauſa. vide auct. ſup. 3. Reg. c. 17. q. 24.

Cum facta eſſet fames magna in omni terra. Accipitur omnis terra, pro tota terra illa, in qua erat Chriſtus, ſcilicet in omnibus partibus terræ Iſrael, & in aliquibus locis coniunctis. ſi obijciatur, in ſarepta ſidoniorum erat fames, & tamen non erat de terra Iſrael; Reſpondetur, quod ſarepta erat in terra Iſrael, licet non poſſideretur ab Iſraelitis, ſed à ſidonijs. Aliter reſpondetur, quod iſta ſiccitas venit naturaliter, ex habitudine corporum cęleſtium, ideo non ſolum euenit ſuper terram Iſrael, ſed etiam aliqua loca coniuncta tetigit, ſed pauca erant, & principalius fuit in terra Iſrael. Vide loco citato quæſtio. 9

Et multi leproſi erant in Iſrael, ſub Eliſeo propheta. Vide de hoc auctorem ſuper 4. Reg. c. 5. q. 7. & ſuper 2. Paral. c. 15. q. 20.

Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat. Chriſtus declinans modo perſecutionem Nazareorum, tranſiuit per medium illorum, & deſcendit in Capharnaũ, nam ſicut ipſe dixerat diſcipulis, quod cum perſequerẽtur eos in vna ciuitate, fugerent ad aliam, Matth. decimo, ita ipſe fecit, cum nondum eſſet tempus opportunum paſſionis ſuæ. Vide ſuper Matth. tomo primo, cap. 4. quæſt. 88.

FERIA TERTIA post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XVIII.

FERIA QVARTA post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XV.

FERIA QVINTA post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Lucæ IIII.

co cit. ante quæst.41. circa illud: videt socrum eius iacentem.

Tenebatur magis febribus, & rogauerunt illum pro ea, & stans super illam imperauit febri, & dimisit illam. Si quæratur, an fuit miraculum hoc, quod nunc Socrus Petri à febribus curata fit à Christo Domino, num febris curatio non excedit vires naturę sicut miraculum, nam febres naturaliter siue per seipsas, siue arte medicorum curantur. Respondetur, quod fuit miraculum, licet non ex parte operationis, tamen ex parte modi operandi. Vide loco cit. q.44.

Et stans super illam &c. Vbi D. Matthæus dicit, & tetigit manum eius D. Lucas ait, & stans super illam, imperauit febri, & non dixit, quod tetigit eam, vt innuat, quod nihil aliud fuit tangere manum eius, nisi imperare febri, vt recederet. Nō autem tetigit manum eius Christus, ad videndum morbum suum, sicut medici faciunt, quia hoc pertinet ad nescientes, & scire volentes: Christus autem sciebat, quid & quantum ista mulier pateretur, ideo non erat opus, vt per tactum agnosceret; etiam quia sic tangere medicorum est: Christus autem non erat medicus, sed Dominus, qui poterat infirmitatibus imperare. Vel potest dici, quod Christus tetigit manum eius ad ostendendum, quod per virtutē suam sanabatur ægritudo, & non opere naturali, sic etiam fuit de leproso, quem tetigit, & curata est lepra eius, Matth.8. nā per hoc manifestè ostēdebatur quod non curabatur per se ægritudo, nec etiam curabat eam alius, sed ipse. Tertio potest dici quod tetigit eam ad eleuandum ipsam, quasi nihil esset, ac si diceret. Ne iaceas, surge, quia nihil est, sic dicitur Mar.1. & accedēs eleuauit eam apprehensa manu eius, & cōtinuo dimisit eam febris. vide ibi, q.45.

Et stans super illam, &c. Quando ægrotamus debemus inuocare diuinum auxilium, & quamuis ope medicorum possit naturaliter salus recuperari, sicut naturaliter perditur, tamen magis debemus existimare, quod salus nobis eueniat Dei voluntate, quam medicorum ope, & potius confidendum est de illius misericordia, quam de naturæ efficacia, vide auctorē super secūdum Paralip. cap.16. circa textum, ante quæst.27. & q.36. & super Matth. tom.4. cap.17. q.110. ante medium, & ca.12. q.58. circa finem.

Et stans super illam &c. Quomodo visitandi sint infirmi. vide super Matth. tom.7. cap.25. q.377.

Et stans super illam, &c. Cum Christus tribuerit quam plurimis sanitatē, & passim morbos à corporibus expelleret, nunquid ipse Christus aliquādo fuit infirmus, ita vt esset necessarium, quod virtutem sanandi quam habebat, & circa alios exercebat, in seipso quoque vteretur? Respondetur ad hoc, nunquam Christum fuisse infirmum. pro quo vide auctorē super Matth. tom.7. cap.25. q.383.

Cum autem Sol occidisset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, at ille singulis manus imponens curabat eos. Si quæratur de tempore horum miraculorum, vtrum facta sint immediatè post sanationē socrus Petri, an mediatè, facta videlicet aliqua mutatione ordinis, respondetur, quod est ordo continuatus, vt dicit Aug. lib. de concord. Euangel. per hoc quod dicit, cum Sol occidisset, ad eiusdem diei tempus hoc pertinere satis iudicatur, &c. vide super Matth. tom.3. cap.8. q.46.

Cum Sol occidisset omnes qui habebāt infirmos varijs languoribus ducebant illos ad Iesum. Si quæratur, an hoc intelligatur de eodem die, vel de diuersis diebus, ita quod haberent in consuetudinem adducendi ei ad Solis occasum ægros, Respondet auctor, quod vtrumque dici potest, sed primum verius est, vt inquit D. Aug. & efficacius, vt inquit Theophilus, vide loco citato q.47. per totam.

Curabat, &c. Si quęratur quomodo Christus curauit istos ęgros, an verbo, vel tactu, vel quomodo, & quare Christus solo verbo eijciebat spiritus, languores verò tāgendo curabat. Ad primum respondet auctor, quod vtrūque potest affirmari, & verbo, & manu separatim, & etiam coniunctim. Vel melius, respondetur distinguendo. nam omnes illi, qui malè habebant erant duplicis generis, quidam enim erant arreptitij, & alij erāt ęgri. arreptitios solo verbo sanabat, ægros autem manuum impositione. Et hoc videtur esse verius, & magis consonans literæ. Ad secundum dubium respondet, quod causa fuit conditio ipsius rei, nam ægritudo est in corpore, & interdum est vel apparet in superficie corporis, sicut est lepra, & febris. Tangebat ergo Christus tūc ægros, quia videbatur tangere corporaliter ipsam ægritudinem, & realiter illum manibus suis expellere, ad ostendendum dignitatem naturæ suæ humanæ, quæ erat quasi organum Deitatis, vt dicit Damascenus, & Cirillus. In arreptitijs autem nullum malum est, nisi quod Dæmon eos exagitat, vt dicitur 1. Reg. 16 spiritus Domini malus exagitat te, & quia Dæmon est spiritus, & non potest tangi, ideo non videbatur conueniens signum curationis, tangere arreptitium. nā Dæmon cūm sit spiritus, & substantia spiritualis, & intelligens, conuenienter per sermonem fugatur, vide ibi. q.48. per totam.

Curabat eos. An Christus nunc sanauerit omnes malè habentes ad se adductos, vel solum aliquos eorū, & quomodo fides operabatur in eis, vide ibi. q.49.

At ille singulis manus imponens. Cum manus sit organum organorum secundum Aristotelem 2. de Anima vt dicit auctor super 4. Reg. cap.17. q.7. circa medium, & organum generale, vt dicitur super primū Paralip. cap.4. circa textum ante quęstionem octauā, imo inter omnia organa manus teneat principatum, vt exponitur super Exod. parte 1. cap.9. in fine, omnia quæ facimus, dicimur facere per manus. ideo manus significat potentiam operandi, & in Deo quia est potentia infinita, dicitur manus valida, vt exponitur super exod. ca 3. in fine quæstionis octauæ, & talis erat manus, idest potentia Christi valida, & ideo dicitur, quod singulis manus imponens sanabat eos.

At ille singulis, &c. Quare Christus fecerit ista miracula, non explicat D. Lucas, sed tamen D. Matth. cap.8. dicit, quod hoc fuit, vt adimpleretur, quod dictū est per Isaiam Prophetam cap. 53. dicentem, ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. circa quod si quæratur, quomodo D. Matth. allegauit hic istam auctoritatem Isaiæ, cum non videatur esse ad propositum, nam in ea agitur de passione Christi, per quam peccata nostra abstulit, & non de sanitate corporalium ægritudinum, vide super Matth. tom.3. capit.8. q.51. si autem quæratur, quare D. Matth. allegauit hāc auctoritatem Esaiæ, cæteri autem Euangelistæ illā tacuerunt, vide q.50. Si quęratur an fuit verum, quod dicit hic D. Matth. quod Christus acceperit omnes infirmitates nostras in suo corpore, vide q.52.

Exibant autem Dæmonia à multis clamantia, & dicentia, quia tu es filius Dei. Videtur ex hoc posse deduci, quod Dęmones cognoscerent Christum. quod etiam confirmatur, quia præcesserant in Christo aliqua signa sensibilia, quæ Dęmones non ignorarent, & illa ostendebant, Iesum esse filium Dei, patet in cōceptione Christi, quando locutus est Gabriel Mariæ, quod conciperet de Spiritu Sancto, & quod ille esset filium Dei. Luc.1. & illa apparitio, & verba fuerunt realiter, quæ Dæmones cognoscere poterunt, quia res gestas norunt, & illarum non obliuiscuntur. Viderunt etiam, quod fuerat Christus conceptus sine semine, & de adoratione magorum, & ortu Stellæ, quæ ostendebant Christum, esse Deum: & quod maius est, quia quando Christus Baptizatus est, descendit Spiritus sanctus super eum in columbæ specie, & vox patris audita est, scilicet, hic est filius meus, &c. quod manifestè declarabat Christū esse filium Dei. ergo cognoscebant Dæmones Christum esse filium Dei. sed tamen dicendum est, quod verè Dæmones ignorabant Iesum esse filium Dei. sed de hoc aliquo modo dubitabant. quia habebant aliqua motiua ad hoc. Et cum obijcitur, quod per prædicta poterant Dæmones cognoscere clarè Christum esse filium Dei, respondetur, quod non cognoscebant: hoc autē poterat

fieri

fieri dupliciter, vno modo, quod Deus faceret, quod Dæmonib. non constaret de istis rebus factis, licèt multis hominibus constaret, quia facile erat Deo facere, quod Dæmones ignorarent, quidquid ipse vellet, nam cum Deus sit causa vniuersalis, necesse est, quod concurrat ad omnem actum, cum in quolibet actu sit virtus eius, & efficacia maior, quam cuiuslibet agentis particularis illius effectus. Si ergo sit aliquis actus, ad quē Deus concurrere nolit vt causa, necesse est quod ille actus nusquam fiat, nec fieri posset, si ergo Deus nollet concurrere cum Dęmonibus ad cognoscendū ista, quæ fiebant circa Christum, impossibile erat. quod ipsi illa cognoscerent, etiam si totus mundus illa videret. Alio modo fieri poterat, turbando intellectum eorum, vel quodammodo obscurando, scilicet quod quanquam constaret, ista fuisse, non tamen permitteret eis arguere quid sequeretur ex illis, vel faciendo, quod errarent in arguendo, quia etiam necesse erat, quod non benè arguerent si Deus ad istam rectitudinem actus cum eis non concurreret. Et hoc modo cognoscebāt Dęmones de Christo solum, quantum ipse volebat, quod ipsi cognoscerent, & in cæteris impediebat eos: & sic non est admirādum, quod Dęmones ignorauerint multa, quæ cæteris hominibus de Christo nota erant. Causa autem huius erat, quia si Dęmonibus permitteretur cognoscere veritatem de Christo, ipsi impediuissent passionem eius, & totam viam redemptionis nostræ, faciēdo quod Iudæi non occiderent Christum. Vide plura apud auctorem super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 22. & tom. 3. cap. 8. q. 106. & 107.

Exibant autem Dæmonia à multis, clamantia &c. Interdum permittebat Christus, Dęmones loqui de potestate eius, vt patet Matth. 8. & Marc. 5. & Luc. 8. interdum autem negabat, vt patet in præsenti. hoc autem fuit vtile, & necessarium propter multa, vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 8. q. 123.

Clamantia & dicentia, &c. Quomodo Dęmones loqui possint, cum non habeant corpora organizata, & quæ sint signa vera ad cognoscendum, quando Dæmones loquuntur in corporibus existentes, vide loco citato q. 114.

Facta autem die egressus ibat in desertum locum. Christus iuit in desertum locum post perpetrata miracula multis de causis, vide super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 5.

Facta autem die egressus ibat in desertum locum. Præbet in hoc exemplum prædicatoribus Christus, quod non debent esse semper cum turba, nec semper ab illa sequestrari, vide super Matth. tom. 3. cap. 8. q. 55. & tom. 4. c. 14. q. 50. & q. 141.

Quia & alijs Ciuitatibus oportet me euangelizare regnū Dei. Euangelizare, & annunciare idem sunt, quid autem sit euangelizare regnum Dei, vide super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 117. & 118.

Quia & alijs ciuitatibus, &c. Vtrū prædicatores debeāt semper manere in eadem ciuitate, vel loco ad prædicandum, vide loco cit. q. 114. & q. 115.

Euangelizare regnum Dei. Quare Christus euangelizauit semper pęnitentiam, & appropinquationem regni Cęlorum vsque ad mortem suam, vide ibi, q. 94.

Et erat prædicans in Synagogis Galilee. Quare Christus in Synagogis prædicabat, cum esset de tribu Iuda, & nō Sacerdos. ad hoc autem, quod quis prędicaret in veteri testamento duo requirebantur, primum, quod haberet scientiam ad docendum, secundo quod acciperet potestatem ab eo, qui præerat synagogæ, in qua fiebat prædicatio, vt dicit auctor super Matth. tom. 6. cap. 23. q. 14. licet autem concedi possit, quod Christus haberet primum requisitum, secundum tamen minimè habebat, quare ergo prædicabat in synagogis Iudæorum? Respōdetur, quod Christus prædicabat propter multa. primo propter cōsuetudinem Iudæorum, nam in synagogis prædicationem audire solebāt, secundo, quia synagoga erat locus publicus, cum omnes Iudęi conuenirēt illuc ad orandum, & audiēdum doctrinam legis, sicut nunc fit in ecclesia, tertio ad confirmationem doctrinę suæ, quia ipse erat Messias in scriptura promissus, & quia in synagoga legebatur quolibet sabbatho lectio de scriptura scilicet de libris Moysi, & Prophetarum. ideo &c. quarto fuit ad tollendum locum suspitionis, vide fusius super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 156. & super 2. Paralip. cap. 15. q. 4. & super Matth. tom. 5. c. 21. q. 144.

Et erat prædicans in Synagogis Galilee. Christus non est vsus hoc modo prædicandi, quo nos vtimur, s. quod sumpto themate ad propositum eius omnia, persequamur, nam etiam apud antiquos doctores sacræ scripturæ non fuit iste modus, sed vtebantur oratione soluta, s. dicentes quidquid vellent, siue per modum expositionis, siue in homilijs, siue per modum orationis, sicut patet in sermonibus Sanctorum. si tamen Christus vsus fuisset modo prædicandi per thematis sumptionem, nemo fuisset de antiquis patribus, qui illum modum non tenuisset, vt Christum, inquantum poterant, imitarentur. sed non tenuit Christus illum modum, imo non cōueniebat ei, quia oportebat illum plura dicere, cū esset legislator nouiter introducens, quæ inter se non tantū conuenirent, quod possent ad vnum proximum thema reduci, ideo magis prædicabat per modum exhortationis, & interdum per modum narrationis, annunciando diuersa, & præcepta ponendo, sic etiam Apostoli prædicabant, vt plurimum enarrando, vel gestas Christi, &c. Vide auctorem super Matth. tomo primo, cap. 4. q. 95.

Et erat prædicans in Synagogis Galilea. Quare Christus non solum inchoauit prædicationem suam in Galilæa, sed sępius ibidem prædicabat. vide super Matth. tomo primo, cap. quarto, circa textum, ante quæstionem nonagesimam sextam.

FERIA SEXTA post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. IV.

V*Enit Iesus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar.* Non fuit illa ciuitas Samaria sic dicta, quæ ædificata fuit in monte Somer, quæ postea dicta est Sebaste, & deinde à Cæsare Augusto Cæsarea, in qua quidem ciuitate quæsiuit Christus à discipulis Matth. 16. quem dicunt homines esse filium hominis, & in ea sepultum fuit corpus B. Ioannis Baptistæ, inter Elisæum, & Abdiā Prophetam, sed postea combustum est corpus D. Ioannis Baptistæ à Iuliano apostata, præter caput, & præter digitum quo Christum demonstrauit. vide auctorem, super Genes. cap. decimo, q. 3. & q. 7. quæ quidem ciuitas ædificata fuit ab Amri rege Israel, vt patet 3. Reg. cap. 16. & probat auctor ibid. quia hic accipitur Samaria non, vt significat ciuitatem illam, sed prouinciam, vt clare dicit D. Ioan. in principio huius historiæ, vbi dicitur, quod oportebat Christum transire per Samariam, & transiuit per vnam de ciuitatibus illius prouincię, nomine Sichar, sed fuit illa ciuitas, quæ erat sita cōtra partem Orientalem terræ promissionis, apud montem Hebal, & Garizim, per quam partem intrauerunt Israelitæ in terram promissionis venientes de Aegypto, & nunc dicitur Neapolis, idest noua ciuitas, ad quam ossa Ioseph translata sunt de Aegypto, & vbi Emor filius Regis oppressit Dinam, & distat decem leucis ab Ierusalē, & ibi iuxta fontem Sichem fabricauit Ieroboam duos vitulos aureos, quos adorari fecit ab Israel. vide sup. Genes. c. 12. q. 23. in fine. & c. 10. post quæst. septimam, circa illud: Samarçum.

Venit Iesus in ciuitatem Samariæ, &c. Non erat illicitum intrare in ciuitates gentilium, & Samaritanorum, sed solum manducare cum eis, & habere communionem in doctrina. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 10. q. 47.

Iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Vtrum specialis illa traditio, qua Iacob tradidit Sichem Ioseph filio

tbo

ibo à spiritu tuo,& quo à facie tua fugiam? Si ascendero in Cœlum,tu illic es; si descendero ad infernum ades, si sump.peu.me.dilu.& habitu.in extre.ma.etenim illuc ma tu.deduc.me.Vbiq; ergo ad Deum orari potest, quia vbique est,& exaudire potest; loca etiam nihil conferūt ad hoc quod oratio nostra exaudiatur, quia ex sola Dei bonitate prouenit q̄ petitiones nostras exaudiat, quia etiam si iusta petierimus, non obligatur nobis illa dare, quia Deus ad nihil tenetur. Quanquam ergo Deus det ex sola bonitate,& liberalitate, voluntatem tamen Dei nulla virtus corporalis cogere potest, nec inclinare ideo loca nihil conferunt, secundum se ad hoc, quod orationes nostrę exaudiantur, etiam nihil conferunt loca ad disponendum animum nostrum directè vt melius oret, quia loca,& corpora nō communicant cum ratione nostra quæ est pure incorporea, ideo non possunt eam disponere ad orandum, maximè quia virtus quæ disponit mentem ad orandum,diuina est,quia Deus qui orantes exaudit oraturos concitat ad petendum. Non est ergo aliquid in loco,propter quod debent specialiter locus eligi ad orandum in ipso. Vide auctorem super Matth.to. 3.cap.6.q.90.

Quia Ierosolimis est locus vbi adorare oportet. Duplex est oratio,quædam est oratio necessaria,sicut est oratio ministrorum ecclesiæ.Alia est oratio spōtanea, sicut oratio priuatorum. De prima dicendum, quod sicut requiritur eam esse in publico, vt communitati pro qua fit innotescat, ita debet esse in loco determinato, quia alias non posset benè innotescere, si liceret ministris pro suo libito orationis loca mutare,& esset aliquid valdè inordinatū,& ob hoc Deus approbauit, immo ipse instituit iubens fieri sibi Sanctuarium,Exod. 25. & 26.& postea factum est templum Salomonis à Deo iubente,ad quod totus Israel concurrebat 3.Reg.8.cap.& 2.Paralip.6.ca. & in isto loco manebāt ministri, laudes diuinas semper decantando.Sic etiam in nouo testamento ecclesiæ sunt institutæ in quibus ministri diuinis laudibus, & orationibus vacant.De oratione autem priuatorum, dicendū est,quod sicut non obligantur orare in publico,vel in secreto determinatè,ita nec obligantur in loco aliquo determinato orare,sed possunt orare in domibus intra cubiculum,vt Christus dixit,vel vbicunque voluerint.fuit tamen pro orationibus priuatis etiam conueniens locū institutere.quia licet non teneantur priuati ibi orare, est conuenientes ibi orare, potiusquam alibi, vel saltem potest ad aliquid prodesse. & ideo non solum ministri ecclesiæ,sed etiam Laici ad orādum in ecclesia conueniebāt. Sic ostendit Apostolus 1.Cor.14. dans modum quo viri quando conueniunt in ecclesia orare debeant, quod nō se impediant mutuo, & istum modum Christus approbauit,nam in veteri testamento præter sanctuariū Domini quod erat vnicum in tota terra Iudæorum, in singulis locis erant synagogæ,in quibus Iudæi conueniebāt ad orandum,& ad doctrinam legis,Christus autem omnibus diebus Sabbathi ibat ad synagogā,sic dicitur Luc. 4.quod cum esset Christus in Nazareth, vbi erat nutritus intrauit secundum consuetudinem suam die Sabbathi in synagogam, & sic innuit, quod etiā omnes fideles diebus festis in ecclesiam conuenire debeāt ad orandū, quia non sine causa illud fuit de Christo expressum.sunt etiam aliquæ causæ propter quas etiam Laicis conueniat esse locum determinatum ad orandum. De his omnibus vide loco proximè citato.

Mulier crede mihi quia venit hora,quando neque in monte hoc,neque in Ierosolymis adorabitis patrem. Non indicauit per hac Christus quod tempore noui testamēti nō deberet esse aliquis locus determinatus ad orandum, quasi hoc esset spiritualiter orare,sed innuit quod adueniente nouo testamento cessare debebat ritus Iudaicus quantum ad omnes cæremonias, & quia erat quædam cæremonia Iudæis orare in Ierusalem, & facere ibi sacrificia, ita quod non liceret alibi sacrificia fieri, Deut. 12.& 16.faina ritanis autem erat cæremonia orare, & facere sacrificia in templo constructo in mōte Garizim ostendit Christus quod vtrumque cessare debebat & apparet manifestè, quod Christus non loquebatur hic de loco,vel oratione,sed potius de ritu sacrificiorum, quia Christus respondet hic ad quæstionem Samaritanæ scilicet an esset ad orandum Ierosolymis,vel in monte illo, idest in templo Garizim, & tamen nō erat dubium inter Iudæos,& Samaritanos de loco orationis,quia Iudæi concedebant orationis locum esse vbique,& in omnibus ciuitatibus,& locis synagogas habebant, locus autem sacrificiorum erat vnicus, scilicet templum Domini in Ierusalem, Samaritani autem habebant aliud templum in monte Garizim quod per dissensionem quandam Iudæorum factum est, & in illo faciebāt sacrificia, & omnes ritus quos Iudæi faciebant Ierosolymis, & sic erat contentio inter Iudæos,& Samaritanos,asserentibus Iudæis debere fieri ritus istos solum in Ierusalem, Samaritanis autem asserentibus debere fieri in templo montis Garizim,& de hoc voluit hæc mulier certificari à Christo,quia agnouit eum esse prophetam, & tunc Christus dixit, quod veniebat hora in qua nec in Ierusalem, nec in monte illo adoraretur, scilicet, quia adueniente nouo testamento cessarēt omnes ritus cæremoniales sacrificiorum,& ita factum est, quia in nullo loco nunc exhibentur tales cæremoniæ. De oratione autem Christus nihil dixit, ideo illa vbique manet, & propheta hoc significauit annuncians cessatura sacrificia Iudæorum,& quod in omni loco offerentur alia sacrificia,& orationes ab aliis gentibus. Malach. 1. Non est mihi voluntas in vobis dixit Dominus,& munus nō suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Vide auct.loco cit.circa fin.quæst.

Nam & pater tales quærit,qui adorent eum. Accipitur pater hic non personaliter,sed essentialiter,& sic tota Trinitas vocatur pater. nam oratio,& adoratio fit ad Deū, non sub ratione personæ, sed sub ratione attributorum essentialium.vel aliter potest dici, quod accipitur pater personaliter pro sola persona patris:non tamen innuitur,quod solus pater sit adorandus,sed quia etiam, & quæ sunt essentialia,sunt in aliis personis quasi deriuata a patre: cum aliæ duæ à patre procedant, & per istam processionem generationis, & spirationis, accipiunt totum, quicquid habent, & ideo fit quædam reductio ab aliis personis in patrem,vt dicit Hilarius. & propter hoc etiam pater dicitur principium totius Deitatis,&c. Vide auctorem super Matth.to.3.c.6.q.88.circa finem, ad 1.argum.

Spiritus est Deus,& eos, qui adorant eum, in spiritu,& veritate oportet adorare. Fide,& spe colitur Deus, secundum August.in Enchirid. sed adhuc honor Dei non est completus donec extra, ad maiorem extensionem laudum Dei cultus eius manifestetur, vt omnia quæ in nobis sunt suo deseruiant creatori,&c Vide auctorem sup. Genes.cap.15. circa illuc: Sume inquit,mihi vaccam.

Spiritus est Deus,& eos qui adorant eum,&c. Adoratio secundum se est quidam cultus quem anima deuota Deo exhibet in seipsa per fidem,& charitatem, & sic dicitur hic, *Spiritus est Deus,& eos qui eum adorant oportet in spiritu adorare.* Adoratio autem prout apparet in signo exterior dicitur quidam situs, vel depressio partium corporis,curuando corpus, & extendendo manus in signū interioris adorationis, sic enim ait Apostolus ad Timo. 2.cap.2. Tendētes puras manus ad Deum sine crimine, si autem ista corporis habitudo non correspondeat interiori motui affectionis in Deum, non est adoratio, sed vera irrisio. Vide auctorem super Exod.c.12. post q.49. circa illud: Et adorauit.

Spiritus est Deus, & eos,qui adorant eum in spiritu, & veritate opōrtet adorare. Quoniam Deus spiritus est, cultus qui ei debetur in spiritu consistit, sicut dicitur hic. Consistit igitur cultus Dei principaliter in opere interiori animæ nostrę,ea autem quæ exterius fiunt ad cultum Dei minimè pertinet,nisi secundum quod ab interioribus viribus ordinantur. Cum tamen nos à Deo cuncta receperimus,ei cuncta debemus,& quia non solum vires nostræ sunt spirituales, scilicet intellectus, & voluntas, sed etiam quædam aliæ vires corporales executiuæ subordinatæ

ordinatæ viribus rationalibus. ideo non solum cultum interiorem, qui in viribus rationalibus consistit, Deo reddere debemus, sed etiam cultum in viribus exterioribus. Si igitur Deo in solo cultu interiori seruiremus, non ex omnibus viribus eum coleremus, sed solum ex rationalibus, quod erat principaliter colere, ideo ad perfectum cultum Dei faciendum oportet vires rationales præcedere, atque dirigere, vires autem executiuas corporales subsequi, & exequi, & ob hoc non solum à natura, secundum principia rationis practicæ obligabamur, vt Deum in actu solum interiori coleremus, sed etiam, vt aliqua obsequia exteriora præstaremus, & sicut erat peccatum, Deum in actu interiori non colere, ita, & peccatum erat ei aliquas exteriores cæremonias non exhibere, & sicut cultus interior in affectu cordis est de iure naturali. (quod à legistis ius gentium appellatur, eo, quod soli homines eo vtantur, vt habetur ff. de Iustitia, & iur. l. I.) ita, & cultus Dei actu exteriori, de iure naturali est, (& ab ipsis de iure gentium esse dicitur, vt habetur. ff. de iust. & iure, in l. Veluti,) sed determinatio ad cæremonias exteriores, scilicet quas cæremonias Deo impendere debeamus non erat à natura diffinitum, sed hoc humana iura, & diuina distinxerunt. vide auctorem super Leut. c. I. q. 11.

Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Nunc cultum interiorem, qui est cultus latriæ consistens in actu interiori, scilicet in spe, fide, & charitate, omnes gentes tenentur impendere Deo naturaliter. præter istum cultum interiorem non obligantur ad alium cultum exteriorem determinatè; quia natura non determinat aliquid alterius, nec laudes nec sacrificia, nec adorationes caput inclinando, aut genuflectendo, & sic de cæteris. vide auctorem super Deuteron. c. 26. q. 5. circa principium.

Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Verus honor, quem homo Deo exhibet est in anima, sicut dicit hic Christus; *Et eos, qui eum adorant, oportet in spiritu adorare.* Ista autem adoratio, vel honor est per fidem, spem, & charitatem, quia Apostolus iubet semper in nobis manere, vt Deo simus accepti, I. Corinth. 13. scilicet. Manent autem in nobis spes, fides, & Charitas, istæ enim tres sunt, per quas propriè Deus honoratur; Honor autem, qui est in corpore, directè ad Deum non pertinet. Quia tamen Deus non solum condidit animam nostram, sed etiam corpus, dignum est, vt etiam corporaliter ipsum honoremus. Non sunt autem naturaliter determinatæ aliquæ cæremoniæ, per quas honor videatur impendi, quod patet, quia quædam gentes vtuntur quibusdã cæremonijs. & aliæ alijs. & aliquando id, quod apud vnam gentem reputatur exhibitiuum honoris, apud alium iudicatur irrogatiuum contumeliæ. Cum igitur istæ cæremoniæ sint constitutæ ad placitum, ideo ad hoc, quod aliquis videatur alteri honorem impendere, oportet, vt tali cæremonia vtatur, qualis in terra illa ad honorem impendendum frequentatur. Sic ergo Deus voluit, vt cum nos vellemus ei impendere honorem, per illas cæremonias impendamus, quæ in regionibus nostris vsitatę sunt. Et quia Dominis temporalibus maior honor impenditur, & per cęremonias magis significatiuas honoris, vult Deus, vt taliter eum honoremus qualiter Dominos tẽporales honoramus, & illud, quod non reputaretur ad honorem ab hoĩbus temporalibus, non impendamus Deo. patet Malach. I. cum increpat sacerdotes offerentes animalia clauda, & languida, qualia non acceptarent Domini temporales. Sicut igitur apud Dominos temporales ad exhibendum reuerentiam non semper facimus easdem cæremonias, sed aliquando eis assurgimus, & aliquando genua flectimus, & aliquando capita inclinamus, & nudamus, ita, & Deo fieri debet, impendendo aliquando vnam cæremoniam, aliquando aliam. Vide auctorem in præfatione super Matth. quæstio. 33. circa principium.

Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Modus noster colendi Deum conuenientior est, quam modus Iudæorum, quia sicut dicit hic Christus, *Deus spiritus est, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* Idest non colere principaliter per cæremonias corporales, per quas cum nihil conuenimus sed in spiritu, idest per opera spiritualia, quia in hoc Deo simulamur. Vnde rectè Deum colimus, per fidem, spem, & Charitatem, vt dicit Aug. in Enchiridiam. Vide auctorem super Matth. tom. 2. c. 5. q. 99. circa medium.

Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Quia Deus purus spiritus est, sufficiebat, cultum eius fieri spiritualiter, etiam in veteri testamento, & non in aliquibus exterioribus administrationibus, sed in solis virtutibus animæ. ob hoc autem non erat necessaria aliqua mactatio pecorum, & crematio eorum, & tanta multitudo, sacrificiorum. Nam quotidie sacrificabant, & in festiuitatibus fiebant maiora, & accumulata, de quibus patet Num. 28. & q. 29. Deus tamen dare diuersa genera sacrificiorum, & occupationem magnam in illis, & expensas, vt abstraheret Iudæos ab Idolis; Nã Iudæi ante hac assueti erãt colere idola, sicut gentiles, gentiles autem offerebant Dijs suis sacrificia animalium, ideo Iudæi secundũ antiquam consuetudinem adhuc offerrebãt animalia Dæmonibus. Vt ergo Deus abstraheret eos à cultu idolorum, voluit, quod illa sacrificia, quæ Dæmonibus oblaturi erant, offerrent sibi, & non peccarent. Et sic licet, ista sacrificia secundum se nullius vtilitatis forent, sed magis videantur fætida, & inmunda, scilicet cremare carnes animalium, & offundere sanguinem apud altare, & per parietes altaris, & quod deterius erat, cremare omnes. adipes coram Domino, & cum ista tam fætida essent, Dominus tamen dicebat, quod odor adipis combusti erat sibi suauissimus. Leuit. 3. & quod omnes adipes cremarentur coram Domino. & quod nemo comederet adipem, sed cremarent in altari. Leuit. 3. & 7. hoc tamen Deus dicebat, vt non videretur Iudæis, quod Deus abominaretur sacrificia eorum, sed magis, quod honorabat ea, & per hoc induceret eos ad sibi soli sacrificandum. Ad veritatem tamen, non erant ista sacrificia munda, vt Malachias Propheta innuit, loquens Iudæis de vocatione gentium, scilicet. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, magnum nomen meum in gentibus, ab ortu solis vsque ad occasum in omni loco offertur mihi sacrificiũ mundum, scilicet panis, & vinum. vocando ergo sacrificium istud mundum, quod gentes oblaturæ erant, innuebat, quod sacrificia, quæ Iudæi offerebant non erant munda. Malach. 2. cap. Alia causa istorum sacrificiorũ erat, quod Iudæi erant nimis grossi, & carnales circa cognitionem Dei, & cum Deus vellet, quod colerent eum, & tamen ipsi non possent eum purè spiritualiter colere, sicut colendus erat, quia ipsi erant carnales, oportuit, quod daret eis aliquem modum grossum, & carnalem, in quo eum colerẽt, & istud fuit colere eum in diuersis generibus sacrificiorum. Vide auctorem in secunda parte defensorij, c. 47.

Dicit ei mulier. scio, quia Messias venit, qui dicitur Christus. Dicit ei Iesus. ego sum, qui loquor tecum. Vide pro hac auctoritate super Matth. tom. 4. cap. 16 quæst. 94. Vide etiam super tertium Prolog. D. Hier. in Matth. q. 4. circa medium, & super Matth. tom. 2, capit. 5. q. q. 96. circa medium.

Reliquit ergo hydriam suam mulier. Quid sit relinquere hydriam ad fontem, quia non solum fecit hoc mulier hæc Samaritana, sed etiam Rebecca, quãdo occurrit ei seruus ille fidelis Abrahæ. vide auctorẽ super Gen. c. 2.

Et abijt in Ciuitatem, & dixit eis. Venite, & videte hominem, qui &c. Si quęratur mulieri conueniat prædicare, & docere. Respondetur negatiuè, & hoc propter multa, primo, quia ad hoc requiritur magnus intellectus, seu intelligentia, quæ naturaliter in muliere parua sunt, vt dicit auctor super Genes. cap. 13. quæstio. 374. secundo, quia mulier facile potest errare loquendo, & prædicando publicè, & hoc dupliciter, vel loquendo rem factam, vel propter dissensionem suscitando cla-

mores

mores magnos, quia naturaliter clamare solent, & in verbis impatientes esse, vt docet auctor ibid. & propter hoc lex humana vetuit, quod mulieres agerent causas iodicialiter, quia importunæ sunt, & clamosæ, quod apparuit in Calphurnia, quę huic edicto dedit causam. Vide auctorem ibidem.

Interea rogabant eum discipuli, &c. Per discipulos Christi absolutè loquendo intelligũtur illi septuagintaduo qui semper dicuntur discipuli, & non habent aliud nomen, tamen interdum vocantur etiam Apostoli discipuli Domini, vt inquit auctor super Matth. tom. 5. cap. 18. q. 4. sed isti discipuli, qui erant Apostoli, excedebant alios discipulos in multis, vt docet auctor super Matth. tom. 6. cap. 23. q. 244. Hic autem vniuersaliter sumitur, scilicet pro duodecim, & pro 72.

Rabbi manduca. Si quæratur, quos cibos parauerunt discipuli Christi ad maoducandum; Respondetur primo, quod non solum vita ipsius Christi; sed etiam discipulorum eius erat parca in cibis, vt refert auctor super Matth. tom. 4. Secundo respõdetur, quod discipuli Christi in via noo solum panes soliti erant portare, sed etiã aliqua pulmenta. Vide auctorem super Matth. tom. 4. cap. 16. q. 16. Tertio respondetur, quod Christus, & discipuli eius vescebantur piscibus, vt communiter propter multa. Vide auctorem ibidem. quæstione octuagesimaquinta.

Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Quæritur de voluntate Dei patris, de qua voluntate intendit Christus, cum insinuare videatur volũtatem patris esse homines saluare, de voluntate antecedenti, vel consequenti, de voluntate signi, vel beneplaciti, & respondetur, quod de volũtate antecedenti, & signi, quæ non semper impletur, & est voluntas Dei absoluta de bono, nõ respiciedendo specialiter ad aliquem finem, neque ad aliquam causam meriti, vel demeriti, &c. vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 6. quæst. 109. & cap. 9. quæst. 145. & tom. 6. cap. 23. quęst. 272. & super Exod. parte secunda, cap. 32. ante quæstiooem decimãseptimam.

Messis venit, &c. Si quæratur, vtrum prædicatores fuerint magis necessarij apud Israelitas, quam nunc in Ecclesia Christi; Respondetur, quod licet prædicatores sint valde vtiles in Ecclesia Christi, vt dicit auctor super secundum Paralip. cap. decimoseptimo, quæstione quartadecima, tamen erant magis necessarij apud Israelitas, eo quod tunc erat vnicum templum in toto Israel, &c. Vide auctorem super primum Paralip. cap. vigesimosexto, quæst. quadragesimasexta. si autem quæratur, quare prędicatores veteris testamenti dicebantur Prophetæ, & à Christo Domino in nouo vocantur operarij, vel messores, seu seminatores. Ad primum respõdet auctor super quartum Reg. cap. 3. quæst. decima. Ad secundum vero, super Matth. tom. 3. cap. 10. in principio textus.

Ego misi, vos metere, &c. Si quæratur, vtrum sicut Sacerdoti magno in veteri lege conueniebat constituere prædicatores, ita ex Christo in nouo testamento conueniens fuerit mittere prædicatores euangelicos, & qui sunt illi, quos mittit Christus, & qui non. vide auctorem super Matth. tomo tertio, cap. decimo, quæst. nona. Alia multa de prædicatoribus, Vide in communi tabula, Verbo Prædicare, & Prædicatio, & Prædicator.

Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum. Prædicatores non debent cessare à prædicatione, etiam si videant, quod verba sua non recipiantur ab omnibus, si tamen ab aliquibus recipiantur. vide auctorem super Matth. tomo quarto, cap. tertiodecimo, quæstio. trigesimaseptima. nam Christus, qui fuit summus prædicator vix quartam partem eorum, quibus prædicabat, conuertit, & hic in textu dicitur, quod non omnes, sed multi crediderunt in eum. Vide auctorem ibidem.

SABBATO POST Terriam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. VIII.

P*Errexit Iesus in montem Oliueti.* De isto monte Oliueti. Vide Dominica in ramis palmarum, super illa verba. Ad montem Oliueti.

Et diluculo iterum venit in templum. Templum accipitur aliquando pro quibusdam partibus, & aliquando pro aliis, & ad quosdam eorum Christo licebat intrare, ad quos licebat intrare omnibus laicis mundis, & quosdam licebat solis Leuitis, & Sacerdotibus introire, & ad quosdam solis sacerdotibus, Christus verò non ingrediebatur, nisi ad loca templi; ad quæ mere laici ingrediebantur, quia ipse non erat Sacerdos, neque Leuita, cum esset de tribu Iuda, de qua nemo vnquam fuit minister templi, vel tabernaculi. Vide super Matth. to. 5. c. 21. q. 61.

Et diluculo iterum venit in templum. Templum dupliciter sumitur, vno modo strictè, scilicet pro domo illa, quæ erat clausa parietibus, & operta tectu, in qua soli Sacerdotes intrabant, alio modo large pro toto spatio sacro clauso intra murum. Vide auctorem super Matt. tom. 6. cap. 23. quæst. 261. & in isto templo prædicabat Christus. Erat autem sic dispositum, quod erat quædã domus clausa parietibus, & recto celsa nimis, & ista vocabatur templum, in quod non intrabant nisi Sacerdotes ad ponendum thura quotidie mane, & vespere in altari thimiamatum, & ad lucernas componendas, & semel in anno summus Sacerdos in Sancta Sanctorum. Exterius erat quidam murus lapideus altus, habẽs portas ex quatuor ventis & erat ad modum fortalitij, & intra istum murum, erat altare holocaustorum, in quo cremabantur omnia sacrificia, & propter hoc non potuit esse sub tecto aliquo, propter magnitudinem ignis & fumi, & sic non erat in domo illa, quæ vocabatur templum, sed foris, intra murum tamen dictum, & erat directè contra portam templi, quæ erat vnica ad partem Orientalem Templi, licet murus exterior, vt dictum est, habebat quatuor portas. Intra istum murum intrabat totus populus Iudæorum ad orandum, & audiendum doctrinam legis, & ibi Christus sæpè prædicauit.

Et diluculo iterum venit in templum. Christus de sero ibat ad montem Oliueti in domo Marthæ. & de mane redibat ad templum prædicaturus, & miracula facturus. sed quando erat facturus misericordiam peccatori, valde mane descendebat de monte ad templum. Deus enim pronior est ad miserendum, quam ad puniendũ, vt dicit auctor super Matth. tomo septimo, cap. 25. quęstio. 635. circa finem, & tomo quarto, cap. quartodecimo, q. 57.

Et omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos. Vide feria tertia post quartam Dominicam, super illa verba, & docebat.

Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, &c. Adulterium simplex vocatur peccatum, sed noo scelus. Vide auctorem super Leuit. cap. vigesimo, q. 5. circa illud: Quia luxus operati sunt. Alia plura de adulterio. vide in communi tabula, verb. Adulter, & verbo Adulterium.

Magister hæc mulier modo deprehensa est in adulterio, &c. Consuetum erat Iudæis sæpe sæpius proponere Christo argumeota, quæ putabant esse cornuta, & ex vtroque parte cooclude oua, vt patet Matth. duodecimo, cum dixerunt. Si licet Sabbatho curare, & Matth. vigesimosecundo. Si licet censum dari Cæsari, & in præsenti Euangelio de hac muliere deprehensa in adulterio. Et hoc faciebant, vt aliquando possent eum conuincere. Putauerunt autem, quod in hac quæstione sufficienter eũ caperent, quia si Christus eã

K dimit-

dimittebat, arguebant ipsum, tanquam violatorem legis, si autem non dimitteret, tanquam crudelem, & immisericordem. Ita dicit Hieronymus, & Beda, scilicet. Interrogant vtrum liceat lapidare, vel liberare, vt si non lapidaret, transgressionis eum accusent, & si non liberaret crudelitatis, aut imbecillitatis apud populos simplices eum declarent. Sic enim sępè faciebant inimici eius, putantes concludere cõtra eum quicquid ipsis responderet; sed Christus omnia in nihilum redigebat, vt patet in locis supracitatis, & optimè ostendit auctor super Matth. tomo quarto, cap. duodecimo, q. 33. in fine, & hoc clare dicit D. Ioan. in textu, scilicet. *Hoc autem dicebant tentantes eum, vt possent eum accusare.*

Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi, &c. Cum tres essent sectæ Iudæorum tentantea Christum, scilicet Pharisæorum, Scribarum, & Hesenorum, quare non fit mentio in Euangelio, nisi de duobus primis. vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 123.

In lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Non reperitur aliquis locus in omnibus libris Moysi, in quo videatur mulieres adulteras lapidari, & viros, sed habetur solum implicitè. Leuitic. cap. 20. vide ibi, quæst. 3. circa illud: Morte moriantur, Mechas, & adultera.

Iesus autem inclinās se deorsum digito scribebat in terra. Christus vario modo respondebat quęstionibus sibi prępositis. Vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 94. & tom. 5. c. 19. q. 16. & tom. 6. cap. vigesimo secundo, q. 263.

Digito scribebat in terra. Christus scribebat in terra non vt taceretur, & occultaret peccatum adulteræ, vel eius liberationem. nunquam enim Christus fecit, aut dixit aliquid eo animo, vt semper taceretur. Vide auctorem super Matth. tom. 4. c. 17. q. 103.

Digito scribebat in terra. Christus nihil scripsit præter scripturam hanc quam fecit in terra, & præter epistolá, quam scripsit ad Abagarum regem, sic tradit historia Ecclesiastica. Vide auctorem super Matth. tom. 1. in pręfatione q. 26.

Digito scribebat in terra. Antiqua consuetudo fuit scribere in tabulis ceratis. Vide auctorem super 4. Reg. ca. 21. q. 14. circa med.

Qui sine peccato est vestrum, primus in illā lapidē mittat. Quasi diceret Christus, si esset hæc mulier lapidanda, propter adulterium, non tamen a vobis, qui peccatores estis, sicut, & ipsa. munda enim debet esse manus, quæ sordes tergere debet aliorum, vt inquit D. Gregorius. Vide auctorem super Matth. tomo 4. cap. quintodecimo, q. 16.

Qui sine peccato est vestrum, &c. Si quæratur num Christus peccauerit contra legem Moysi, præcipuè contra præceptum de adulteris, non sententiando mulierem adulteram, vt lapidaretur, respondet auctor, quod Christus in tota vita sua seruauit legem Moysi, ne Iudæis præberet causam iusti scandali, quamuis non eam prædicaret, sed in isto casu, tanquam pater misericordiarum, & legislator dispensauit. Vide super Matth. to. tertio, cap. nono, quæst. 157. & super Genes. capit. 38. quæst. 5.

Mulier vbi sunt, qui te accusabant? Si quæratur, cuius officium sit accusare, bonorum videlicet, an malorum, respondetur, quod accusare vina officium est bonorum, & si hoc faciant mali, vt in hoc Euangelio, alienas partes agunt. Vide auctorem super Matth. tom. 5. cap. 18. q. 89.

Vbi sunt, qui te accusabant? Si quæratur quare Christus istos accusatores deficientes in probatione circa adulteram, non condemnauit, cum secundum legem diuinā, & humanam, huiusmodi condemnari debeant, vt patet Deut. 22. cap. de illo, qui accusauit vxorem suam dicens. Non inueni eam virginem. vide auctorem super Num. par. 1. c. 5. q. 20.

Mulier, vbi sunt, qui te accusabant, &c. Si nullus accusaret adulteram, dato quod notum esset Iudici per notorietatem facti aliquam adulteratam, iudex non poterat eam condemnare, sic patet in præsenti Euangelio vbi præsentata est Christo, hæc mulier capta in fornicatione, & accusabatur coram eo, & cum accusatores institerent, ipse condemnabat eam indirectè, dicens. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidē mittat.* Postea autem illis recedentibus, & per hoc desistentibus ob accusatione, Christus eam nō condemnauit, sed potius absoluit, dicens: Mulier vbi sunt, qui te accusabant? Nemo te condemnauit? Quæ dixit. Nemo Domine. Tunc Christus dixit. Nec ego te condemnabo. Quasi dicat. Si continuassent in accusatione, tui aduersarij, oportuisset te condemnari, quia tamen ipsi destiterunt, nec ego debeo contra te procedere, & tamen ibi erat peccatū notum Christo, non vt Deo, sed vt Iudici, quia dixit mulieri, Vade, & amplius noli peccare. Etiam, quia prius dixerit. Qui sine peccato est vestrū, primus lapidem mittat in eam, & tamen illam condemnationem iudicialiter non tulisset, nisi constitisset euidenter per confessionem mulieris, vel per testes adulterium perpetratum. vide auct. sup. Iudic. c. 19. q. 6.

Vade, & amplius iam noli peccare. Vtrum Christus sine satisfactione remitteret peccata, respondet auctor affirmatiuè, & ideo per hoc sufficienter probauit se esse Deum, ostendendo se habere potestatem remittendi peccata, licet noluerit vti hoc medio, sed medijs miraculis. Vide auctorem super Matth. tom. 3. c. 9. q. 11. & q. 19. & seq.

Vade, & amplius iam noli peccare. Vtrum Christus, vt homo habuerit non solum potestatem remittendi peccata, sed etiam potuerit sacramenta instituere, per quæ remitterentur nostra peccata, quod pertinet ad superabūdantem, & supereffluentem gratiam eius. Respondet auctor affirmatiuè. immo dicit, quod in Christo est clauis, idest spiritualis potestas ad recipiendum dignos, aperiendo eis vitam æternam, & excludendum indignos, seu ista clauis non est sacramentalis, sed maior clauis, quæ dicitur clauis excellentiæ, de qua Apocalip. 3. habet clauem Dauid, quæ aperit, & nemo claudit, &c. Vide auct. sup. Matth. to. 4. c. 16. q. 73.

DOMINICA QVARTA Quadragesimæ.

Euang. Ioan. VI.

Abijt Iesus trans mare Galileæ, quod est Tyberiadis. Quomodo stare potest hoc, nam videtur discrepantia inter Euangelistas, si quidem D. Matth. c. 14. & D. Marcus c. 6. dicunt, quod iste locus erat citra mare Galileæ, & D. Ioan. hic dicit trans mare Galileæ, quod est Tyberiadis. Vide auct. super Matth. to. 4. c. 14. q. 71.

Abijt Iesus trans mare Galileæ, quod est Tyberiadis. Mare Galileæ, siue Tyberiadis, est quidam magnus lacus in Galilea, habens in longitudine 100. stadia, & in latitudine 40. & per medium eius transit Iordanis fluuius, & ab ipso illa multitudo aquarum causatur, vt dicit D. Hieronym. & docet auctor super Matth. to. 4. cap. 4. q. 85. Vel secundum aliquos hoc mare Tyberiadis durat fere per quinque leucas, & habet diuersa nomina. Aliquando enim vocatur mare Genesareth, à nomine cuiusdam ciuitatis sic dictæ, quæ postea Tyberias dicta est. Aliquando dicitur mare Genesareth à natura ipsius laci, qui crispantibus vndis auram sibi excitare perhibetur Græco vocabulo, quasi generans sibi auras. Aliquando mare Galileæ, & Aliquando Tyberiadis. Pro quo vide auctorem super Num. cap. 34. quæst. quarta, & super Matth. tom. 4. cap. 14. q. 195. & super Matthæum tom. 3. cap. 8. quæst. 93. & iterum tom. 4. super Matth. cap. 14. quæst. 71. vbi habes descriptionem huius maris.

Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbāt signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Hæc erat potissima causa, quare turba copiosa sequebatur Christum vbique,

FERIA

FERIA SECVNDA post quartam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. II.

PRope erat Pascha Iudæorum. Vide feria sexta, primæ Dominicæ Quadragesimæ, super illa verba. Erat dies festus Iudæorum.

Et ascendit Iesus Ierosolymam. Consuetum erat Iudæis, vt quolibet anno tempore Paschæ ascenderent in Ierusalem, per septem, vel octo dies ante festum. Vide auctorem super Matth. tomo septimo, cap. vigesimosexto, q. 49. circa medium.

Et ascendit Iesus Ierosolymam. In tribus festis debebant venire Israelitæ ad locum Sanctuarij, vbicunque ipsi essent, siue in terra Chanaan, siue extra. si non essent necessario impediti saltem in festo Paschæ. Vide auctorē super primum Reg. parte prima, cap. primo, quæst. octaua, & super Deuteronom. cap. duodecimo, quæst. septima. & illa tria erant Phase, Penthecostes, & festum tabernaculorum. Vide super Num. cap. nono, quæst. sextodecimo.

Et ascendit Iesus Ierosolymam. Vtrum Christus teneretur obseruare præcepta legis Moysi, & propter hoc venerit modo ad templum. Vide auctorem super Matth. tomo tertio, cap. nono, quæst. 157. & tomo quarto, c. 12. quæ v. 30.

Et ascendit Iesus Ierosolymam. Christus obseruare voluit præceptum de sanctificatione Paschatis, vt nobis exemplum præberet idem faciēdi. tota enim vita Christi fuit instructio nostra. vide auctorem super Matth. tom. 3. c. 11. q. 43. circa finem.

Et inuenit in templo vendentes oues, & boues, &c. Templum dicitur quasi amplum tectum. vnde antiquitus omnia magna, & ampla ædificia vocauerunt templum, siue essent ad cultum Dei, siue ad hominum habitationē facta. & postea propter honorem Dei solum domus Dei dicta est templum, siue domus veri Dei, siue falsi, &c. Vide auctorem super Exod. cap. vigesimosexto, quæst. 1.

Et inuenit in templo vendentes oues, & boues, &c. Quantū & quale fuerit templum Salomonis, quod Christus hodie purificauit, describitur ab auctore tripliciter. Vno modo secundum nos, alio modo secundum Hebræos, 3. secundum Iosephum 8. lib. Antiquitatum. vide auctorem super 3. Regum. cap. 6. quæst. decima, & super primum Paralip. cap. 28. quæst. secunda. & super Matth. tomo quinto, cap. 21. quæst. 62. circa finem. Reliqua vero ad hoc templum pertinentia. vide in communi tabula verbo Templum.

Et inuenit in templo, &c. Non solum apud Hebræos, verū etiam apud Gentiles templum Dei à Salomone ædificatum erat maximi honoris. nam multi reges gentium honorauerunt illud: Vide auctorem super 3. Reg. cap. 8. q. 15.

Et inuenit in templo vendentes, &c. Quare in templo Domini vendebantur columbæ. vide auctorem super Matthæum. tom. 5. c. 21. q. 70.

Et inuenit in templo vendentes oues, &c. Ista quæ vendebantur non erant in templo proprie dicto, sed in atriis templi, in locis illis, ad quę intrabant laici ad orandum, nam erant ibi magna spatia intra murum exteriorem. & ita poterant ibi esse, vt orantes, & etiam concursus mercium. & apparet, quod esset in atrijs, in quibus orabant laici. nam intra templum proprie dictum non esset venalia, cum nemo illuc introiret, nisi sacerdotes ad ministeria sua: & si quis alius illuc introiret, moreretur. Num. 4. cap. Manebant sola atria, in quibus laici manebant. potissimè, quia ista venalia pro laicis proponebantur, ideo non erant nisi in loco ad quem laici accedere poterant. Secundo patet ex redargutione Christi, quia dixit venditoribus, scriptum est, quia domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. ergo videtur, quod in loco deputato ad orationem laicorum, vendebantur ista. vide auctorem super Matth. tomo quinto, cap. vigesimoprimo, quæstio. 65.

Et inuenit in templo vendentes oues, &c. Non vendebantur absolute in templo omnia venalia, quasi ibi fuerint publicæ nundinæ, sed solum ea vendebantur, quæ ad sacrificium pertinebant. scilicet oues, boues, capræ, columbæ, & turtures. de animalibus enim nulla alia afferebantur, scilicet tres species, idest bos, ouis, capra, de quadrupedibus, & duæ species, idest columbæ, & turtures de auibus, vt colligitur Leuit. 1. & 3. cap. vbi ponitur omnis modus faciendi sacrificia de animalibus omnis generis. & non ponuntur nisi ista. præter hæc erant necessaria libamina ad sacrificia, & ista erant quinque, scilicet, simila, oleum, vinum, sal, & thus. Num. 15. cap. hæc sola erant, quæ in altari offerebantur. ideo ista sola ibi vendebantur in templo. sic dicitur hic. *Inuenit in templo vendentes oues, & boues, & columbas. &* per hæc intelliguntur alia, quæ ad sacrificium erant conuenientia. sic dicit Beda. & quidem credendum est, quod ea tantum in templo vendi, vel emi teperit, quæ ad ministerium templi necessaria essent. si ergo ea, quæ alibi libere geri poterant temporalia, Dominus in domo sua negocia geri non patitur, quanto magis ea, quæ nusquā fieri licet, plus cælestis iræ merentur, si in ædibus Deo sacratis aguntur? Causa autem, quare ista vendebantur in templo, erat auaritia sacerdotum, & principum eorum. vide auctorem loco proxime citato, quæstionem sexagesimamsextam.

Et nummularios sedentes. Nummularij sunt, quos campsores vocamus, qui nummos commutant, vt facilior sit nobis vsus earum data ex specie nummorum, quam voluerimus. Causa autem ponendi istos nummularios, erat duplex. vide loco citato, q. 67.

Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo. Quomodo Christus purgauit templo eiciendo vendentes, & ementes, &c. vide ibi. quæstionem septuagesimam.

Oues quoque & boues, & nummulariorum effudit æs. Quid fecerit Christus de iis, quæ vendebantur, an tradidit ea venditoribus, vel in pœnam eorum destruxit, & perdidit illa, vide ibi. q. 68.

Et nummulariorum effudit æs. Quomodo Christus voluit euertere mensas nummulariorum, effundendo æs. quia sic perderent illi pecunias suas, quæ cum inter multos in templo effunderentur, non inuenirentur. quia multi illa furtim subtraherent. Vide ibi. quæstionem sexagesimamnonam.

Omnes eiecit de templo. Propter multas rationes eiecit Christus de templo ementes, & vendentes. vide ibi. quęstio. 71.

Omnes eiecit de templo. An eiecerit Christus de templo, solum vendentes, vel etiam ementes, & quare eiecit ementes, cum ementes non peccarent, sed solum vendentes. Vide ibi. quæstionem septuagesimamsecundā, & q. 73.

Omnes eiecit de templo. Eiecit Christus ementes, & vendentes de templo, idest non eiecit personas; non enim erant personæ inhabiles ad manendum, vel standum, aut intrandum in templum; quia exercuerant negociationem in templo: sed eiecit venalia, vt non venderentur ibi. & patet, quia effudit æs nummulariorum, & euertit mensas, & cathedras vendentium columbas. & dixit vendentibus, Auferte ista hinc. & nolite facere domum patris mei, domum negociationis. Et ita fecerunt, quia omnia amouerunt de templo, & foris posuerunt; ipsi tamen, qui prius vendebant, & emebant; si vellent redire in templum; & manere ibi, non reducendo venalia in templum; poterant manere, & Christus non excluderet eos inde. sed quia Christus venalia de templo eijci fecit, & venditores nolent dimittere illa; ipsi quoque exclusi sunt cum illis. & qui ab officio vendēdi non cessabant, cum insisterent

lucris manserunt extra templum vendendo, & ita dicuntur eiecti, ementes autem non dicuntur eiecti de templo, quasi cogerentur directè, aut indirectè exire de templo, sed coacti sunt nihil emere in templo, quia ablatis inde venalibus, nihil ibi poterant emere, & ideo si aliquid emere vellent, oportebat foras ire, & propter hoc ponitur hic, quod eiecti sunt vendentes, & non dicitur de ementibus, scilicet, quia vendentes directè expulsi sunt, cum expellerentur venalia sua, ementes autem non habebant aliquid, propter quod foras cogerentur ire, sed solum cessabat emere in templo. sed recedentibus inde venditoribus, necessario cessabat emptio, ideo sufficiebat dici, eiectos fuisse vendentes. vide ibi. q. 74.

Omnes eiecit de templo. Quomodo poterat nunc Christus solus existentes tantam multitudinem eijcere de templo, & quomodo non resistebant ei. vide ibid. quæst. 79.

Omnes eiecit de templo. Fuit miraculum ista eiectio vendentium, & ementium de templo. nam sine miraculo fieri nequaquam poterat. fuerunt enim exclusi per timorem, & inuoluntariè isti; manifestum est autem, quod flagellum factum de funiculis nemo timeret, potissimè multitudo congregata existens, quod timeret vnum hominem inermem, habentem in manu flagellum de funiculis factum. Nam non solum non erat timendum, imo erat ridiculum, vt dicit Origenes, nisi fortè esset timor bestialis, vt dicitur 5. Ethic. de eo qui visum murem timuit. nam talia non timent homines, & ideo ad alia recurrendum est, vt dicatur flagellum timeri potuisse. sic dicit Origenes. Consideremus ne forte enorme videatur, quod Dei filius captis funiculis parat sibi flagellum ad eijciendum eos, vnum tamen relinquitur refugium, diuina potestas Iesu. ideo adhoc quod cogerentur venditores exire de templo oportet poni aliquid aliud, quod miraculosè fieret, & hoc erat incutiendo timorem in cordibus eorum, etiam in voce sua virtutem quandam diuinam ostendendo, & de vultu radios diuini fulgoris emittendo, quæ ambo ad miraculum pertinent. Non solum autem fuit hoc miraculum, sed magnum miraculum fuit, & de maximis, vt putat Hieronymus. ait enim mihi autem inter omnia signa, quæ Dominus fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod vnus homo, & illo tempore contemptibilis in tantum, vt postea crucifigeretur; Scribis, & Phariseis contra se sæuientibus, & videntibus lucra sua destrui, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam eijcere multitudinem; & subdit modum, quo potuit, scilicet. igneum enim quoddam, atque sidereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie. Sic etiam dicit Origenes super Ioannem. Præsens autẽ historia in nullo minorem potestatem portẽdit his, quæ ab eo miraculosius ædita sunt: quinimo constat hanc maiorem demonstrare potentiam, miraculo, quo aqua conuersa est in vinum. eo quod illic inanimata subsistit materia, hic vero tot millia hominum domantur ingenia. vide ibi. q. 80.

Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis. Quare in locis sacris debeat esse munditia. vide auctorem super Deuteron. cap. 23. quęstio. 4.

Soluite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud, &c. Licet Christus non dixisset de morte sua aperte populo, tamen occultè, & sub verbis velatis sępe dixerat. Vide auctorem, super Matth. tomo quinto, cap. vigesimo, quæst. 40.

Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat de corpore suo. Ante mortem Christi, Apostoli fuerunt viri imperfecti, & simplices, non intelligentes ea, quæ Christus eis dicebat, sicut quando dixit illis de fermento Pharisæorum. putauerunt, quod loqueretur de panibus, Matth. sextodecimo, & quando Christus proponebat populo aliquas parabolas, ipsi nõ intelligebant, sed petebant postea a Christo, quod eis declararet Matth. tertiodecimo, aliqua etiam ipsa nocte passionis dixit eis Christus, quæ non intelligebãt, sicut quando dixit eis Christus. Modicum videbitis me, & iterum modicũ, & non videbitis me, nesciebant quid esset illud modicum, quousque Christus declarauit, Io. 16. Multa etiam Christus dixit discipulis, quæ nunquã eo viuente intellexerunt, sed post resurrectionem suam. Sicut modo cum dixit. *Soluite templum hoc, &c.* & dicitur, quod discipuli post resurrectionem intellexerunt, quod dixisset istud de templo corporis sui, quasi dicat. Ante resurrectionem nunquam intellexerunt, de quo locutus fuisset. Vide auctorem super primum prologum D. Hieronym. in Matth. quæst. 2. circa medium. & super Matth. tomo quinto, cap. 21. quæstio. 115. circa medium.

Et crediderunt scripturæ, & sermoni, quem dixit Iesus. Apostoli quandiu cum Christo vixerunt dubij aliqualiter in fide fuerunt, post mortem autem, & resurrectionem eius, ablati sunt per spiritum sanctum omnes defectus illorum. Vide auctorem super Num. cap. 28. quęstio. 21.

Et crediderunt scripturæ. De sacra scriptura plura habes in communi tabula, verbo scriptura sacra. Vide ibi.

FERIA TERTIA post quartam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. VII.

I*Am die festo mediante ascendit Iesus in templum, & docebat*. Festus dies principaliter iniunctus est ad vacandum Deo magis, quam necessitatibus proximorum, nisi talis sit pietas circa proximum, quæ commodè differri non possit, &c. vide auctorem super Exod. tom. 1. c. 12. quest. 26.

Iam die festo mediante. Tria festa principalia habebant Iudæi, Azymorum, Pentecostes, & tabernaculorum. siue Scenophegiæ, quæ dicebantur principalia, quia in illis quædam fiebant, quæ non in aliis. vide auctorem super Exod. tom. 1. c. 23. q. 23. circa illud: Tribus vicibus per singulos annos, &c.

Iam die festo mediante. Festa celebranda à Iudæis ex pręcepto Domini sunt Sabbathum, Pascha, Azymorum, Festum Pentecostes, Festum clangoris. Dies propitiationis, Festum tabernaculorum. Alia vero festa, scilicet festum Mardochæi, festum Purificationis factæ à Machabæis, sunt postea addita ab Hebræis ex deuotione propter aliqua facta notabilia. vide auct. sup. Exo. to. 1. cap. 23. q. 24. circa illud: Ter in anno.

Iam die festo mediante. Nullas festiuitates instituit Christus in nouo testamento, cum tamen in veteri testamento multæ essent institutę. Causam huius vide apud auct. sup. Leuit. c. 23. q.

Iam die festo mediante. Quare in nouo testamento sint plures festiuitates, quam in veteri. vide apud auct. sup. Leuit. c. 23. q. 2.

Iam die festo mediante. Festiuitates, quas Deus Iudæis præcepit obseruare institutæ sunt ad cultum Dei, & certis temporibus, in memoriam beneficiorum collatorum illis à Deo, vt ardentius ad illius cultum accenderentur. Vide auctorem super Leuit. c. 23. q. 5. circa principium.

Iam die festo mediante. Festa omnia celebrant Iudæi à Solis occasu, vsque ad Solis occasum, quo ad vacationem à labore, & ab hoc accepit Ecclesia modos obseruationis festorum suorum. Vide auctorem super Leuit. c. 23. q. 14.

Iam die festo mediante. Inter festiuitates, & ferias quid intersit. Vide apud auctorem super Leuit. eod. capite, quæst. 1.

Iam die festo mediante. Nulla festiuitas apud Iudæos erat tantæ obseruationis sicut Sabbathum. Vide auctorem sicut Sabbathum. Vide auctorem super Matth. tom. 4. c. 12. q. 10.

Ascendit

FERIA QVARTA post quartam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. IX.

interdum accidebat. alioquin diceret, quod non posset nasci cęcus pro peccato parentum. Vide auctorem loco citato.

Neque hic peccauit, &c. Accidunt aliquando tales defectus, ex voluntate Dei ad euitanda mala ipsius, qui hos defectus patitur, qui malus efficeretur, si integer corpore fuisset. vide loco citato.

Neque hic peccauit &c. Accidunt etiam propter decorem vniuersi quem Deus, tanquam vniuersalis prouisor intendit. Vnde sicut inter species reperitur inæqualitas, quæ facit ad pulchritudinem vniuersi, ita & inæqualitas inter indiuidua eiusdem speciei ad idem facit. Vide loco citato.

Neque hic peccauit, &c. Accidunt præterea, quia defectus naturæ tollendo, tollerentur multa bona de vniuerso. vide loco citato.

Sed vt manifestentur opera Dei in illo. Ex his verbis colligitur à quibusdam, defectus, & exorbitantias naturæ accidere, & permitti à Deo, quatenus eius opera sint in recordatione, quia si Deus sicut ab initio constituit vnamquamque naturam, sic dimitteret illam immutabiliter semper in suo ordine permanere, in obliuionem reduceretur coram hominibus operatio Dei. Ideo ergo natura interdum conuertitur contra suam naturam, vt semper Deus, naturarum opifex, in memoriam reducatur. Verú talis opinio reijcitur aliqualiter ab auctore. Vide loco citato. Vide etiam sup. 4. Reg. cap. 20. q. 3. vbi diffuse de hoc loquitur auctor.

Sed vt manifestentur opera Dei in illo. Exorbitantiæ; vel defectus naturæ deducunt in memoriam Dei dupliciter, vno modo inquantum tales sunt, quæ non nisi per Deum fieri possunt. Alio modo inquantum per solum Deum reparantur, licet ab alio, quam ab ipso fieri possint. Primi generis fuit. Solem stare, prout habetur Iosue decimo. aut retrocedere, prout habetur 4. Reg. 20. & Isai. 38. Secundi generis fuit defectus huius cęci, & alij huiusmodi, quos Deus accidere volebat, vt ipse eos curaret. in quo operatio eius ostendebatur, quia nemo poterat illos reparare, nisi ipse. & hoc est, quod dicitur. sed vt manifesterentur opera Dei in illo. Ista autem opera fuerunt, quod ipse sanauit eum immediatè. Vide loco citato.

Sed vt manifestentur, &c. Aliquando propter peccata parentum nascuntur filij cęci, vel claudi. vide auct. sup. Genes. c. 13. q. 374.

Sed vt manifestetur virtus Dei in illo. Sic dicitur de Sarra Gen. c. 16. Ecce conclusit me Dominus. quæ conclusio pęnalitas quædam est, quæ à Deo est, interdum propter peccata, interdum autem ad laudem Dei, sic fuit in Sarra, vt virtus Dei manifestaretur in dando ei filium in senectute. vide auct. super Genes. loco citato, super verba citata.

Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est. Christus erat lux in mundo, & præsentia eius in mundo comparatur luci. Hoc deducit auctor ex prædicta auctoritate. vide super Matthæum, tom. 1. c. 2. quæst. 5. circa principium.

Expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius. Christus multis modis curabat, aliquando simpliciter tangendo, sicut leprosum in Capharnaú Matth. 8. Socrum Simonis. Matth. 8. & Marc. 1. sic etiam duos cęcos, de quibus Matth. 9. & puellam mortuam, de qua dicitur eodem cap. & Lucæ 8. Aliquando curabat non per simplicem tactum, sed cum aliquibus cæremonijs, sicut sanauit hominem surdum, & mutum de quo Marc. 7. Et aliquando sanando hoc modo, mox factis cæremoniis sequebatur sanitas, & aliquando non. De primo modo habetur eodem cap. De secundo patet in hoc cęco nato. Aliquando vero curabat Christus per solam vocem, imperando morbo, vt recederet, vel præsente languente, vel per vocem ad absentes. De his omnibus modis, vide apud auctorem super Matth. tom. 4. c. 15. q. 92.

Expuit in terram, &c. Tripliciter solebat Christus curare ęgros. quidam enim credebant, & petebant liberari ore proprio. Aliquando vero nihil petebat languens, sed alius pro eo credebat, & petebat. Interdum autem Christus nullo petente conferebat sanitatem, sicut in paralytico, qui sedebat in porticu ante probaticam piscinam, de quo Io. 5. & sic etiam fuit in hoc cęco nato. Vide de his auctorem super Matth. tomo quarto, cap. 17. quæstio. 146.

Expuit in terram, &c. In operationibus Christi ad miraculum erat quadruplex modus. Vnus erat, quod Christo loquente, vel tangente statim fieret, quod ipse volebat, scilicet effectus miraculi, siue curationis; siue alterius rei. De verbo patet; quando Christus imperauit mari dicens, Tace, & obmutesce, & statim facta est tranquillitas, vt habetur Matth. 8. & Marc. 5. & Luc. 8. sic etiam Marc. cap. 9. patet de puero lunatico, cuius dæmoni Christus dixit. Surde, & mute spiritus exi ab eo; & statim exijt. De tactu patet, quando tetigit leprosum apud Capharnaum. nam statim curatus est, vt habetur Matth. 8. Similiter, quando socrum Petri febricitantem tenuit manu. nam statim surrexit vt habetur eodem cap. & Marc. 1. & Luc. 4. & ita fuit de duobus cęcis, de quibus dicitur Matth. 20. Secundus modus erat, quod Christus per successionem faceret opera, scilicet, quód ad vnum hominem curandum faceret multa opera, & in primis non sequeretur aliquis effectus sanitatis, & consummato vltimo opere, sequeretur sanitas in instanti. hic patet Marc. 7. de homine surdo, & muto, quem inter fines Decapoleos Christo obtulerunt. & ad illum modum etiam potest pertinere suscitatio Lazari, Ioan. vndecimo. Tertius modus erat, quod Christus faceret aliqua opera ad sanandum aliquem, & factis illis non sanaretur statim, sed postquam à Christo recederet in absentia eius sanabatur. & sic fuit de hoc cęco nato, sic etiam fuit de decem leprosis, Luc. 16. Quartus modus erat, quod fierent multæ operationes a Christo ad vnum effectum miraculi intentum, & tamen ille effectus intentus non deduceretur totus simul in fine operationis vltimæ in præsentia Christi, sicut in secundo modo, neque post vltimam operationem in absentia Christi, sicut in præcedenti modo, sed deducebatur per partes, sicut quando sanauit cęcum in Bethsaida extra vicum, de quo Marc. 8. plenam horum declarationem. vide apud auct. super Matth. to. 5. c. 20. q. 122.

Expuit in terram, &c. Christus aliquando in sanatione cęcorum nihil faciebat, nisi tangere oculos, sicut in duob. cęcis de quibus habetur Matth. 20. aliquando autem faciebat aliquid aliud, scilicet expuere in oculos eorum, sicut Marc. 8, expuit in oculos cęci. & tetigit eos manib. suis. Aliquando faciebat lutum, & liniebat oculos cęcorum, sicut in hoc cęco nato. & videtur, quod quádo quis habebat magnam fidem, Christus paucas cęremonias exercebat ad sanandum eum, sic fuit de illis duobus cęcis de quibus Matth. vigesimo. quia solum tetigit oculos eorum, eo quod magnam fidem habebant, clamantes instanter, miserere nostri fili David. Ita etiam fuit de duobus cęcis, de quibus habetur Matth. 9. quia enim magnam fidem habuerunt, ideo solum tetigit oculos eorú. De fide autem huius cęci non apparet, ideo habuerunt locum in eo cęremoniæ, sicut etiam in illo, de quo habetur Marc. septimo. Vide auctorem super Matth. to. 3. c. 9. q. 142.

Vade, & laua in natatoria Syloe. Ista natatoria est fons quidam prope Ierusalem, ex quo procedebat quidam riuius, & faciebat magnum lacum apud Ierusalem & ibi natabant Iudæi, & ideo vocatur natatoria Syloe. Vide auctorem super 3. Reg. cap. 1. q. 36. circa illud: Et ducite eum in Gihon.

Vade, & laua in natatoria Syloe. Christus in ęgrorum curatione interdum operabatur aliqua, ad quæ non statim sequebatur sanitas, sed in absentia eius ægri sanabantur. & hoc ideo faciebat, vt probaret eorum gratitudinem, an scilicet pro susceptis beneficijs rediret ad gratias reddendum, quod patet in decem leprosis Luc. 17. de quibus quasi indignatus ait: Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo nisi hic alienigena. Alia causa huius erat quantum ad ostensionem fidei aliorum, quibus Christus

dęmones,& malefici,seu falsi prophetæ nõ faciant miracula,cum faciant miranda,accidit propter tuo. Vide auct.super Matth.f 6.c.24.q.139.

Quomodo potest homo peccator hæc signa facere. De modo quo peccatores,& falsi Prophetæ faciunt signa aliquando. Vide super Matth.loco cit.q. 140. & quid inter sit,inter vera, & falsa miracula. Vide etiam super Deut.c.13.q.1.post mediũ.vbi ostendit,quomodo praui homines virtute Dei aliquando possint facere signa.

Quomodo potest homo peccator hæc signa facere. Miracula vera facere per virtutem Christi potest quis existẽs in peccato mortali. Vide auct.super Matth.tom. 3.c.7. q.34. Vide etiam eadem tom.cap.10.q.62.vbi ostendit quod miracula fieri possunt ab existente in peccato mortali,dum tamen habeat fidem.

Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis confiteretur, eum esse Christum, extrà sinagogam fieret. Principes Sacerdotum, & Pharisæi oderant Christum, quia arguebat vitia eorum, & ostendebat populo nequitiam eorum,& ita eos contemptibiles reddebat,etiam quia ei impendebatur magnus honor à populo, & inuidebãt,quod non tantus exhiberetur eis,& ideo detrahebant ei,& incipiebant paulisper conuitiari;nam à principio volentes offuscare miracula eius, dixerunt: In Beelzebub principe Dęmoniorum eijcit Dęmonia, Matth.c.9.& 12.postea verò cum populus eum in tantum laudarent,quod eum Christum,idest Messiam vocabat, cęperunt Pharisęi non soli Christo detrahere, sed etiam turbæ maledicere,dicentes. Turba hæc quæ non nouit legem maledicti sunt. Cum autem quotidie miracula frequentarentur, & fauor populi erga Christum cresceret,decretum excommunicationis posuerunt principes Sacerdotum contra eos, qui Iesum vocarent Christum. vt patet ex auctoritate Euangelij inducta. Vide auct.super Matth.tom.5.cap. 21.q.57.in principio.

Iam enim conspirauerant, &c. Quanto plura miracula Christus faciebat,tanto magis incitabantur Iudæi ad eum persequendum. Vide auct. super Matth.tom.4. c.16.q.64.

Iam enim conspirauerant, &c. Quando Christus maxima bona faciebat,tunc Pharisæi contra eum pessima faciebant.& dicebant. Vide super Matth.tom.4.c. 15.q.2.

Nunquid & vos vultis discipuli eius fieri? At illi dixerunt. Tu discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus, nos scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus vnde sit. Quasi dicerent. Quia Moysi locutus est Deus,firmiter credimus verba Moysi,& sic sumus discipuli eius per istam firmam credulitatem,sed de isto nescimus vnde sit, ideo nolumus credere ei,& sic non sumus discipuli eius. Etenim ad esse discipulum,requiritur quod audiat doctrinã, & quod illi doctrinæ firmiter adhæreat quam audit, credens eam esse veram. Primum habebant omnes tam Pharisæi,quam turbæ,quia omnes audiebant verba Christi,sed nondum erant discipuli, secundum habebant multi de turba,quia audientes verba eius,& videntes signa,credebant in eum. Pharisæi autem hoc secundũ non habebant,quia licet audirent,non credebant, sed potius audire volebant, vt haberent de quo Christum increparent. Vide auct.super Matth.tom.3.ca. 8.q.60. paulo post principium, vbi prædictam auctoritatem exponit.

Scimus autem,quia peccatores Deus non audit. Deus nõ acceptat orationes, vel laudes eorum,qui sunt in peccato. Propterea Exod.c.15.Iubebat Deus fieri pro viro immundo prius sacrificium pro peccato, quam holocaustum,eo quia sacrificium holocausti est in laudẽ Dei, & ideo prius debet fieri sacrificium pro peccato. Vide auct.super Leuit.c.15.q.5.circa finem.

Scimus quia peccatores Deus non audit. Idest Deus non facit miracula pro peccatoribus,sed pro viris iustis. Vide super primum Reg.p.1.c.13.q.2. paulo post principium vbi habetur hæc auctoritas. Vnde Salomon in oratione sua ad Deum post templi ædificationem ait. Qui custodis pactum, & misericordiã cum seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde,2.Paralip.cap.6. Istis enim Deus benefacit,ad peccatores autem,qui nõ diligunt illum,non aduertit. Vide auctorem loco citato.post quæstionem octauam circa illud: Qui ambulãt coram te in toto corde.

Peccatores Deus non audit. An orationes peccatorum exaudiãtur,& quare interdum impetrent peccatores, & non iusti, & an bonorum orationes magis prosint quam malorum,& alia huiusmodi. Vide apud auct.super Matth.tom.3.c.7.q.16.Vide etiam tom.6. ca.23.q. 86.circa finem.

Peccatores Deus non audit. Quomodo Deus exaudire,siue audire dicatur,& aures habere. Vide auctorem ca. 75.4.Parad.in fine,vbi etiam reperies,quomodo,& cur ad eum voce preces fundantur, & affectus nostros atque afflicti cordis nostri amaritudines proponimus cum Deus aures non habeat.

Peccatores Deus non audit. Deus non exaudit peccatorés,vt faciat pro eis miracula,si miracula sunt solum in fauorem eorum, si tamen sunt in fauorem aliorũ,interdum Deus exaudit eos. Vide auct.super Iud. c.6.q. 47. ante medium.

Sed si quis cultor Dei est,& voluntatem eius facit, hunc exaudit. An viri boni,& iusti orantes,semper à Deo exaudiantur. Vide auctorem super Matth.tom.3.ca.7. quæst.17.

Et eiecerunt eum foras. Iudæi persequebantur omnes in Christum credentes. Vide circa hoc multa apud auctorem super Matth.tom.6.c.24.q.71.& seq.

Tu credis in filium Dei? Respondit ille, quis est Domine,vt credam in eum? Et ait Iesus.Vidisti eum,& qui loquitur tecum ipse est. Christus aliquando reuelabat alicui,se esse filium Dei, aliquando autem hoc taceri iubebat,ne impediretur passio sua,si hoc audiretur.sed illud talibus reuelabat, quod ipsis scientibus nihil impediretur,sicut fuit de Samaritana,& de pręsenti cęco, qui erat deuotus Christo,& quod receperat ab eo sanitatem, & taceret, quicquid videret illum velle taceri. Vide auct.super Matth.tom.4.c.16. q.94.

Et qui loquitur tecum ipse est. Christus aliquando,sé esse filium Dei reuelabat paruulis, & rudibus, vt eum perfectè laudarent. Vide auct.super Matth.tom.4.cap. 14.q.191.

Tu credis in filium Dei. Potest dici,quod Christus petierit fidem ab isto cæco,& voluerit,quod exprimeret ipsam, quia sicut in credendo homo meretur, ita etiam in confitendo fidem, & ita fuit propter meritum eius. Vide super Matth.tom.3.c.9.q.140.

Et qui loquitur tecum ipse est. Christus non publicauit se esse Deum,& Messiam,ne impediretur eius passio. nã vt dicitur 1.Cor.2.Si cognouissent,nunquam Dominũ gloriæ crucifixissent, sed reuelabat in secreto aliquib. Vide alias rationes de hoc super Matth.tom.3.ca.9.q. 17.circa finem.

FERIA QVINTA post Dominicam quartam Quadragesimæ.

Euang. Lucæ VI.

Ibat Iesus in Ciuitatem,quę vocatur Naim.

E*T ibant cum illo discipuli eius,& turba copiosa.* Turbæ veniebant ad Christum,vt audirent eum,& non poterant manere cum eo continuè, sicut discipuli sui, sed manebant per duos,vel tres dies, & tunc reuertebantur,& interim veniebant alij, & ita Christus, vel semper habebat turbas,vel rarò erat sine illis. Et hoc ad paucum tempus,& quando ipse volebat fugere turbas,

præter

præter. naturam ratio huius est, quia in pueritia est caro pura, conueniens formæ humanæ: in senectute verò est caro valdè impura, in qua non reperitur armonia illa, secundum quam anima vnitur, corpori, & potest exercere per illud operationes suos. vide auct. super 4. Reg. capit. 5. quæst. 12. circa illud: Et restituta est caro eius &c.

Noli flere. Licitè lugemus pro charis nobis, quanquam nobis cognitum sit Deum voluisse illos occidere, quoniam pietatis viscera neganda non sunt. Quinimmo, si aliquis funera patris, aut fratrum, aut filiorum deplorare nollet, nec eis quicquam condolere, quoniam nouit à Deo inflicta fore, nimis in hoc peccaret. non enim aliquis Deo repugnat, quia mortem aliquibus ab eo inflictam deplorat. Non enim ideo pro mortuis lugemus, tanquam factum Dei improbemus, asserentes, aut opinantes Deum in hoc malè egisse, sed eorum, qui defecerunt, miseriam deploramus. Vide auct. super Leuit. cap. 10. quæst. 12. circa illud: Plangant incendium, quod Dominus suscitauit.

Noli flere. Plorare mortuos dupliciter accipitur: vno modo pro plangere, vel facere officia funeris; Alio modo pro tristari de morte illorum, & emittere lachrimas, sine cæremonia a planctus, & funeris. Quantum ad primum modum erat diffinitum tempus Iudæis, in quo deberent lugere pro mortuo. scilicet vno die, vel duobus, secundum meritum ipsius mortui. scilicet, quod quanto erat mortuus maioris honoris, & dignitatis, tanto pluribus diebus fieri debebant cæremoniæ funeris. & in isto planctu non licebat manere multis diebus. quia iam statutum erat, vel de consuetudine introductum, quot diebus pro singulis cæremoniæ funeris impenderentur. si autem accipiatur lugere mortuũ, idest esse tristem de morte illius, & impendere lachrimas sine cæremonia planctus, & funeris, licitum erat multis diebus flere super mortuum. vide auct. super 2. Reg. c. 14. q. 10. in principio.

Noli flere. Qui mortuos nimis lugent, militant contra resurrectionem. nam ideo nimis super eos plorant, quia nunquam ipsos redituros sperant. Si autem, aliquando cum eis se victuros sperarent, non dolerent, tanquã de mortuis. sed modicum angustiarentur, tanquam de euntibus in longam peregrinationem. Vnde, qui inconsolabiliter mortuos deflent, veritati Catholicæ, multum. repugnare videntur. & increpãdi valdè sunt. quia ex hoc videntur tollere spem futuræ resurrectionis. Vide plura apud auct. super Leuit. capi. 19. quæstio. 26.

Noli flere. De mortuo, quem putamus certissimè esse æternaliter damnatum non habemus, in quo gaudeamus. sed habemus, in quo lugeamus. De mortuo viro bono, quem certissimè putamus assecutum esse fælicitatem, habemus aliquid de quo doleamus, & aliquid de quo gaudeamus. De mortuo autem, circa cuius statum post mortem sumus dubij, dolere aliquo modo possumus. Vide auct. super 4. Reg. c. 2. q. 21.

Noli flere. Possumus flere super mortuum propter multa. primo ex compassione naturæ, quæ perit aliqualiter, desinente indiuiduo, secundo, possumus dolere ex malis, quæ passus est iste qui mortuus est dum dissolueretur, quia illa fuerunt mala pęnæ. tertio, possumus dolere de damno huius morientis, s. quia desinit viuere nam viuere est aliquid delectabile, ideo mors, quæ est priuatio vitæ est nimis dolenda. quarto, dolere possumus pro infęlicitate, quam putamus istum incurrere, si credamus eum æternaliter perijsse. quinto, dolere possumus, de malo nostro, quod incurrimus ex morte alicuius. De his diffusè auctor super 4. Reg. c. 2. q. 21.

Adolescens tibi dico surge. Christus non faciebat miracula inuocato nomine alicuius, nec etiam Dei, sed solum imperando, vt se Deum ostenderet, cum Deum non inuocaret. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 14.

Adolescens tibi dico surge. Christus tria intendebat in suis miraculis, scilicet ostendere, se esse Deum, & quod erat à Deo, & opera sua à Deo prouenirebant, & per opera sua nos instruere in moribus, præcipuum autem erat, quod ipse esset Deus, & ob hoc per opera sua istud maximè persuadere voluit, & si interdum accideret, quod hæc tria non possent ex eodem facto persuaderi; sed potius vbi vnum ostenderetur, infirmaretur alterum, volebat Christus potius ostendere se esse Deum, quam cętera, & quia non poterat ostendere se esse Deũ, nisi per maximam potestatem, quam ex seipso haberet, & non ex altero, cum Deus sit maximæ potestatis, faciebat Christus miracula maximæ potestatis, & non inuocabat Deum. De hoc plenius auctor super Matth. to. 4. c. 14. q. 96. circa principium.

Adolescens tibi dico surge. Christus faciebat miracula subito, non orans, sed solum iubens. Vide super Matth. tom. 3. c. 9. q. 152.

Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum. Hoc est, quod Deus intendit, scilicet, quod miracula sua in magna reputatione teneantur; & per hoc homines laudent eum. Vide super 4. Reg. c. 7. q. 2.

Et magnificabant Deum. Magnificare, & laudare idem sunt. Vide super Matth. tom. 4. c. 15. q. 98.

Et magnificabant Deum. Magnificare possumus Deum multipliciter, secundum, quod Deus variè à nobis concipitur, nam nemo Deum concipere potest nisi sub ratione maximi boni, ideo cuilibet concipienti Deum, occurrit aliquis modus magnificandi ipsum, quicquid. n. boni, de Deo dicamus, est magnificare ipsum, quia nihil de eo dicere possumus nisi magnum, cum parua ei non competant, qui summus est. Vide loco citato.

Et magnificabant Deum. Magnificatio hæc fuit laudare Deum, quia Christum miserat ad eos, quem maximũ prophetarum esse censebant. Vide loco citato.

Propheta magnus surrexit in nobis Iudæi per ista miracula adhuc non cognouerunt Christum esse Deum. Ait enim Chrisost. Paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum, non tamen putabant Deum esse, Hoc autem erat, quia adhuc cor Iudæorum erat aggrauatum, & non poterant ascendere ad hanc altissimam cognitionem, scilicet, quod Christus, qui verus homo erat esset Deus, & ideo etiam per omnia ista miracula, quæ faciebat, non credebant eum esse Deum, sed esse virum sanctum, & Prophetam excellentem. Vide auct. super Matth. tom. 3. c. 9. q. 29. circa medium.

Propheta magnus surrexit in nobis. Intendebant turbæ, per hæc verba, quod Christus esset Propheta, non de communibus, sed aliquis excellentior alijs prophetis, qui per excellentiam vocari possit magnus. Ita auctor, super Matth. tom. 5. c. 21. q. 54. in principio.

Propheta magnus surrexit in nobis. Quamuis turbæ, vocarent Christum prophetam, ipse tamen propheta non erat. Vide auct. super Num. c. 11. q. 64.

Propheta magnus surrexit in nobis. Ad probandum aliquem esse Prophetam est necessarium miraculum. Vide auct. super Matth. tom. 3. c. 11. q. 26.

F E R I A   S E X T A
post quartam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. XI.

E*Rat quidam languens*. Languor vocatur infirmitas grauissima, cuiusmodi sunt infirmitates maximæ, & incurabiles. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. post quæst. 113. circa illud: Et sanans omnem languem, & omnem infirmitatem in populo.

Erat quidam languens. Languor vocatur infirmitas grauis, & diuturna, infirmitas autem est morbus parui temporis. Vide super Matth. tom. 3. c. 9. q. 153. in fine. Vide etiam loco citato, cap. 10. post quæst. 16. in fine.

A Bethania. Bethania erat villa Mariæ, & Marthæ sororum Lazari. Vide auct. super Matth. tom. 5. capit. 21. quæst. 96. circa medium, Iuxta Ierusalem, distans solum

à Deo qui Sabbathum non custodit, & quia nūc erant præsentes aliqui Phariſęorum, vel discipuli, aut amici eorum, ad euitandum illam calumniam, quam Christo obijciebant; voluit ostendere, quod à Deo erat, & ad hoc orauit ad patrem. Vide auct. super Matth. to. 4.c.14.q.96.in fine. Vide etiam q.142.& tom. 1.ca.3. q.93.post medium,& in fine. Vide etiam tom. 5.c.20. q.122.post medium.

Hæc cum dixisset: Voce magna clamauit, Lazare veni foras. Potest dici, quod Christus clamauerit ad ostendēdum magnitudinem potestatis, quia clamor est vox alta. Clamauit ergo Christus, vt innueretur, quod per fortitudinem huius vocis anima cogebatur redire ad corpus. nam magnitudo vocis in operibus Christi semper significabat magnitudinem efficaciæ. Vnde in operibus miraculorum significabat magnitudinem miraculi, & clamor in oratione significabat magnitudinem virtutis. Vide auct. super Matth.to.3.c. 9.q. 127.

Et statim prodijt, qui fuerat mortuus. Hæc suscitatio Lazari fuit opus clarissimū, propter quod indignati sunt valde Pontifices,& Pharisæi, & congregato consilio diffinierunt de morte Christi. Vide auct. super Matth. tom.5.c.21.q.57.circa principium.

Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martam, & viderant quæ fecit, crediderunt in eum. Christus miracula faciebat principaliter ad ostendendum virtutem suam, scilicet vt sciretur quod esset Messias, & quod erat Deus, & crederetur in eum, sicut ipse dixit. Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, idest facio illa, ad perhibendum testimonium de me, vnde in suscitatione mortuorum volebat Christus adesse testes. Vide auct. super Matth. tom.3.c.9.q.125.

SABBATO POST Dominicam quartam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. VIII.

EGo sum lux mundi. Candelabrum aureum, & lampas in eo, quam vidit Zach.4.c. allegoricè signant Ecclesiam Christi, & Christum, q quasi lampas fulsit 1. Isaiæ 62. Saluator eius vt lampas accendetur. Vide & Epistola D.Hiero. ad Paulinum cap.7. circa illud: duas quoque alijs à ciuitis lampadis.

Ego sum lux mundi. Christus aliquando dicebat de se magna, aliquando tacebat, quia vtrumq; expediebat. dicebat quidem magna, ne ignorarentur, vt pote illa quæ sciri non poterāt nisi ipse prodijsset, tacebat interdum vt nobis exemplum humilitatis, & tacendi proprias laudes daret. sed quia magis necessariū erat quod nobis veritatem rerū necessariarum aperiret, quā quod ad exemplum humilitatis taceret, sæpè de seipso vel magna dicebat, aliquando coram discipulis, aliquando coram alijs. pro quo vide auct. super Matth. tom.7.c.25. quæst.358.

Ego sum lux mundi. Christus venerat, vt homines crescerent in lucem Diuinam; iuxta illud Luc. 2. Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis sedent, propterea natus est in minimis diebus anni, quando dies incipit crescere. Vide auct. super Matth. tom. 1.ca. 2. quæst. 9. in fine.

Ego sum lux mundi. Solus Christus, qui est lux tollit tenebram animæ, quæ est peccatum. Iuxta illud Apostoli. Surge qui dormis, & exurge à mortuis; & illuminabit te Christus. Vnde magister 4. Sent. dist. 18. inquit. Solus enim Christus & non Sacerdos animam resuscitat, ac pulsis tenebris interioribus, & maculis eam illuminat. Vide auct. in prima parte defensorij, cap.5. ante medium.

Ego sum lux mundi. Christus fuit lumen, reuelans gentibus veritatem, quia prius erant in tenebris. Vide auct. super Num.c.24. quæst.6 in principio.

Ego sum lux mundi. Christus vehementer fulsit, vnde de ipso exponitur illud, quod habetur Nume. 24. Scilicet orietur stella ex Iacob. Interdum etiam vocatur Sol, quia maxima lux ei conuenit. Sed propriè dicitur stella, quia actus stellæ ei competit. scilicet illuminare. Ipse enim ad hoc venit, vt illuminaret eos qui erant in tenebris. Et fuit lumen ad detegendam gentium cæcitatem. Nec solum pro gentilibus, sed etiam pro Iudęis, qui aliqualiter in cęcitate erant. Vnde quando Christus incepit eis prædicare, dicitur apparuisse lumē populis habitantibus in tenebris. Sic prænuntiauerat Esaias ca.9. scilicet. Primo tempore alleuiata est terra Zabulon,& Nephtalim, & nouissimè aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ gentium. Populus, qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Quod intelligitur de principio prædicationis Christi. Vide auct. super Num.c.24.quæst.7. circa medium.

Ego sum lux mundi. Quia Christus lumen erat, idcirco Beata virgo continens ipsum in vtero dicitur vas luminosum. vt pote continens Christum q erat lumen, vt ex multis locis scripturæ apparet. Vide auct. in primo Parad.c.88.

Ego sum lux mundi. Christus est lumen natum de lumine, sicut est vita natus de vita. Vide super Matth. tom. 4.c.16.quęst.58.

Dixerunt ergo Pharisæi. Tu de ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Pharisæi magis persequebantur Christum, quam alij. Vide auct. super Matth. tom.6.c.22.quæst.73.

Dixerunt ergo Pharisæi &c. Inter omnes sectas Iudæorum nulla fuit quæ magis Christum persequeretur, quā Phariseorū, ipsi enim fuerunt præcipui in consilio mortis Christi, & licet Pontifices essent maiores Pharisæis, dignitate, honore, & potestate, magis tamen Pharisęi persequebantur Christum, quam Pontifices. immo ipsi Principes Sacerdotum, & populi licet in Christum crederent, propter timorem tamen Phariseorum non audebant hoc aperiè confiteri. Vide auct. super Matth. tom.3.c.9.quæst.66.

Dixerunt ergo Pharisæi, &c. Pharisęi oderant Christum, & ipsum persequebantur propter multa, & quia turbę valdè laudabant eum, dolebant nimis Pharisæi. erat autem modus Phariseorum, quod si aliqua ratione vel auctoritate poterant infirmare, vel obumbrare facta Christi, nitebantur hoc facere. Hoc autem multis modis faciebant, Vnde dicitur Psal. 65. In multitudine virtutis tuæ, mentientur tibi inimici tui, scilicet Pharisæi qui erat ęmuli Christi, videntes multitudinem virtutis eius, mentientur, idest negabant ea, quæ faciebat, & dicebat ipse. Vide auct. super Matth. tom.3.c.9.quæst 153. circa principium.

Et si ego iudico, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego, & qui misit me pater, & in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Quęlibet persona in sacra scriptura vocatur homo,& si sit purus spiritus, & sic quamuis pater in diuinis non sit homo cum solus filius carnem assumpserit, tamē Christus vocauit eum hominem, dicens, se, & patrē esse duos homines, idest duas personas, quia vnicus homo erat, scilicet Christus. & sic etiā diabolus, aliquando vocatur homo, vt patet Matth. 13. Venit inimicus homo &c. Vide auct. super Matth. tom.4.c.13. q.62. Vide etiam super Matth. tom.5.c.18. q.136. in principio, vbi hanc auctoritatem affert.

Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Sic habetur Deut. Cap.19. Non stabit testis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati, aut facinoris fuerit, sed in ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. Causa autem, quare testimonium vnius nunquam admittatur, si solus est, prouenit ex hoc, quia non potest haberi de illo firma suspitio, quod verum, vel falsum dicat, facile enim est, quod aliquis fingat quæcunque voluerit. & non potest deprehendi, an verum, vel falsum dicat, nisi ex alijs testibus, vel ipse includat in verbis suis contradictionem.

Vide

Vide auct. super Num. ca. 35. q. 16. circa illud: Ad vnius testimonium nullus condemnabitur.

Quia duorum hominum testimonium verum est. Quare Deus, & iura humana voluerint in probatione tantum esse vnum testem, nec esse valdè multos. Vide apud aucto. Super Deut. c. 20. q. 4.

Nec me scitis, nec patrem meum. Iudæi non cognoscebant Christum secundum Deitatem, nemo enim quantum ad hanc rationem nouerat eum ex seipso, benè tamen per reuelationem. Vide super Matth. tom. 3. c. 11. q. 60. vbi affert hanc auctoritatem.

Dicebant ergo ei; Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus. Neque me scitis, neque patrem meum si me sciretis, forsitam & patrem meum sciretis. Interrogantibus Pharisæis, & petentibus à Christo de patre suo, noluit ipse apertè respondere. Etenim quotiescunque interrogabatur Christus, siue essent interrogationes, bono, siue malo animo factę, & siue essent digni siue indigni, qui quę rebant; semper respondebat directè, & apertè, nisi ex apertione veritatis sequeretur malum. Sic discipulis interrogantibus bono animo semper respondebat, & tamen, quando quæsierunt. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel; Act. 1. noluit respondere dicens. Non est vestrum nosse tempora, & momenta quæ pater posuit in sua potestate. etiam quando Matth. 24. & Marc. 13. quæsiuerunt, dicentes. Quando hæc erunt? & quod est signum aduentus tui? Noluit plenè respondere, sed ait. De die illa, & hora nemo scit, neque Angeli in cęlo neque filius nisi pater. Similiter quærentib. Pharisæis tentatoriè, an liceret dari censum Cæsari, respondit, vt patet Matth. 22. etiam quando quærebant, an deberet lapidari mulier in adulterio deprehensa. Solum autem quando sequebatur inconueniens ex responsione, non respondebat; & ita quando quæsierunt discipuli. Domine si in tempore hoc restitues regnũ Israel? Sequebatur inconueniens, si tempora determinata, in quibus aliquid Deus diffiniuit facere, scirentur ab hominibus, ideo non respondit, sed dixit, quod non erat eorum hoc scire. Sic etiam quando Iudæi quęsierunt in qua potestate hoc faceret, & quis tibi dedit hanc potestatem? non erat conueniens, quod Christus responderet. nam oportebat, quod exprimeret se esse Deum, & tunc erat inconueniens, quia cum essent maleuoli, qui hoc quęrebant, dicerent eum blasphemasse, & peterent illum ad mortem. Et idem dicendum est in proposito, etenim si apertè dixisset se esse Dei filium, existimassent hanc esse blasphemiam propter quam vellent eum, morti tradere, cum tamen nõdum esset hora eius. De his plenius auctor. Super Matth. tom. 5. c. 19. q. 16.

Si me sciretis, forsitam & patrem meum sciretis. Est modus loquendi in sacra scriptura, vt aliquando forsitam, fortè, est fortassis, in manifestissimis apponantur. Vide auct. Super Leuit. c. 10. q. 12. circa illud. Ne fortè moriamini.

Hæc verba locutus est Iesus in gazophylatio. Dicitur gazophylatium, arca, vel locũ, in quo reponitur thesaurus, & sic sunt in ecclesijs quædam arcæ desuper parua habentes foramina, p quæ offerentes denariũ demittunt, ad necessitates ecclesiarum. Et in templo apud Iudęos erant gazophylatia, vt pecunia ibi poneretur ad resarcienda tecta templi. Et sic accipitur Luc. 21. Aliquando accipitur gazophylatiũ pro camera vel palatio in quo seruatur illa arca & sic in ædificatione templi quod describit Ezechiel cap. 40. vsque ad 47. ponitur structura, vel ædificatio gazophylatij. Et hoc modo accipitur hic & dicitur gazophylatium da gaza, & phylattein quod est seruare, quia ibi gazæ, idest diuitiæ conseruãtur. De hoc vide auct. Super epistola D. Hieron. ad Paulinum. c. 8. in 2. parte textus. circa illud. Vidua quoque æra duo mittit in gazophylatium.

Et nemo apprehẽdit eum, quia nondum venerat hora eius. Vide quæ adnotauimus, feria tertia præcedenti, super similia verba.

DOMINICA IN passione.

Euang. Ioan. VIII.

QVis ex vobis arguet me de peccato. Christus volebat hunc honorem, quod Iudæi ab eo ratione superati essent, vt si aliquid contra eum molirentur, constaret eos ex iniquitate agere, non ex ratione, cum ipse ratione eos in omnibus superaret. Vnde sciens suam innocentiam dixit eis palam. Quis ex vobis arguet me de peccato? idest, ego permitto cuilibet potestatem accusandi me, si inuenire potuerit aliquid de suo, me accuset? Vide auct. Super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 359. post medium.

Quis ex vobis arguet me de peccato. Christo propter suã innocentiam competit esse agnum. Vide auct. Super Matth. tom. 7. c. 26. q. 14. circa finem.

Quis ex vobis arguet me de peccato. Oportebat, qđ Christus, qui nos à peccatis nostris redimeret, esset omnino impollutus, & incontaminatus, & propter hoc conuenientius vocatur agnus, quam aries. Vide loco citato.

Quis ex vobis arguet me de peccato. Christus accepit passiones nostras & defectus, qui non dicunt peccatum, neque ad peccatum mouent, neque ipsum indiuiduum reddunt minus laudabile. Vide auct. Super Matt. tom. 5. c. 21. q. 101.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Christus non poterat peccare, quia erat Deus, ac propterea non habuit Angelum custodem propriè loquendo, cum non indigeret adiutore ad non peccandum. Vide auct. Super Matth. tom. 5. c. 18. q. 61. in principio.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Christus non accepit peccatum, accepit tamen omnes pœnalitates, quæ secutæ sunt pro peccato. Et habuit Christus maiorem innocẽtiam, quam Adam, cum ipse sit innocentiæ dator. Et fuit innocenter natus, qui neque peccauit, neque in peccato nasci potuit.

Non ne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu & Dæmonium habes? Valde scandalizabantur Iudæi de Samaritanis, & ad magnum improperium habebant nomen Samaritanorum, ac propterea maledicendo Christo, vocabant eum Samaritanum. Vide aucto. Super Matth. tom. 3. c. 10. q. 9.

Et Dæmonium habes? Duo mala dicebant de Christo Pharisæi, scilicet, quod opera Christi erant in virtute Dæmonum & quod ipse haberet Dæmonem habitantem in eo corporaliter. Vide super Matth. tom. 4. c. 12. quæst. 55. in fine.

Quia Samaritanus es tu. Maximum odium erat inter Iudæos & Samaritanos. Nam Samaritani persequebantur semper Iudæos, aut saltem oderant eos, cum persequi non poterant, & iungebantur inimicis eorum, ideo etiam Iudæi oderant eos; Vnde exosum habebant nomen eorum. Vide auct. loco citato. Vide etiam auct. super 4. Reg. c. 16. q. 24. circa finem.

Ego dæmonium non habeo. Quandocunque alicui dicuntur mala, & iniuriæ, quæ non solũ sunt contra personã eius, sed magis contra honorem Dei, non potest ex humilitate tolerare iniurias, sed tenetur respondere maledicenti; & quia hæc Iudæorum maledictio repugnabat nimis honori Dei, nã si Christus tacendo cõsensisset se Dæmonium habere, consequenter fateretur, quod tota prædicatio sua, & omnia opera, quæ faciebat erant à Dæmone. ideo non debuit tacere, sed dicere Iudęos mẽtitos & sic dixit, ego Dæmonium nõ habeo. Vide auct. in præfationem primam. D. Hieron. Super lib. Paralip. post quæst. 7. circa illud: Et obtrectatoribus meis tãtum respondebo.

Ego Dæmonium non habeo. Immo etiam iniuria, quæ fit alicui communitati nõ debet aliquo modo remitti, siue congrua satisfactione, & punitione. Quomodo autem possit quis remittere, & non remittere iniuriam sibi ir-

rogatam

rali,& groſſo loquendi, non quidem, quia ſcriptores vnde fecerint, cum dictante Spiritu Sancto locuti fuerint, & potiſſimè quia Christus interdum loquebatur, ipſe enim dixit. Antequam Abraham fieret ego ſum, ſed ideo factum eſt, quia ſacra ſcriptura data eſt, vt à nobis intelligeretur, & quia quædam de Deo prolata ſecundum veritatem, & modum ineffabilia erant, ſcilicet, quia vel non inueniretur verba ſignificatiua illorum, ſecundum proprietatem ſuam, vel interdum ſi inuenirentur intelligi difficilia forent, ſcriptura autem omnibus ſe communicari voluit, ideo tali modo locuta eſt, quo intelligi ab omnibus poterat, & quia nos temporales ſumus, & ſecundum conditionem temporis intelligimus, locuta eſt per temporis proprietates, ſcilicet prius, & poſterius. Vide auct. ſuper Ioſue, cap. 11. q. 53.

Antequam Abraham fieret ego ſum. Sed quomodo ſi Deus creauit hæc omnia, non dicetur eſſe ante illa? hoc enim videtur neceſſariò dicendum, quia non poteſt intelligi, quod cauſaret cum nondum eſſet. Vide auct. loco citato.

Antequam Abraham fieret ego ſum. Si autem probetur, quod Deus ſit ante quamlibet rem. quia Deus eſt verbi gratia, quando formatus fuit Adam, & formatio Adæ fuit ante diluuium, ergo Deus fuit ante diluuium. & ſic arguitur de qualibet alia re, quod fuerit ante illam. Vide loco citato. Vbi de hac plenè agitur.

Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum, Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo. Prophetæ, vt cõtter, & blaſphemãtes lapidabantur. Cum autem populus, aut aliquis Princeps occideret Prophetam, aut virum iuſtum, opponebat ei crimen aliquod, quaſi blaſphemaſſet, aut aliquid contra legem egiſſet, & tunc ei pœnam blaſphemantis infligebat, ſcilicet lapidabat eum. Quare autem Christus non fuerit lapidatus. Vide ſuper Matth. tom. 6. c. 23. q. 266.

Ieſus autem abſcondit ſe, &c. Ratio quare Christus declinauit hanc perſecutionem Phariſæorum, abſcondendo ſe, poteſt aſſignari multiplex. Vel enim ideo fecit, vt auferret Phariſæis occaſionem efficiendi ſe deteriores, quod ex charitate procedebat. Secundo, quia Christus erat verus homo, ideo volebat in ſe oſtendere conditionem hominis, homo enim, qui mala pati poteſt, timet, & declinat, ita Christus declinare voluit inimicorum perſecutionem. Tertio fuit, quia nondum erat locus, nec tempus patiendi. Quarto fuit propter inſtructionem noſtram, quia multi infirmi futuri erãt inter Christianos, qui perſecutores fugerent, & quia ſi Christus nunquam fugiſſet perſecutores, putaretur peccatum eſſe fugere, voluit aliquando fugere, vt nos putemus licitum eſſe vobis fugere quando perſecutio graſſatur. Vide auct. ſuper Matth. tom. quarto, capit. 12. quæſtione 42.

Ieſus autem abſcondit ſe, &c. Quando autem liceat, & quando non liceat fugere, & declinare perſecutionem inimicorum. Vide apud auct. ſuper Matth. ca. 10. q. 112. & q. 113.

Ieſus autem abſcondit ſe, &c. Christus ter ſe liberauit à morte. Semel in Nazareth. Luc. quarto. Iterum in portica Solomonis. Ioan. decimo, & iterum modo in templo. Vide auct. ſuper Matth. tom. quinto, capit. vigeſimoprimo, quæſtione quinquageſima octaua, circa medium.

FERIA SECVNDA post Dominicam in Paſſione.

Euang. Ioan. VII.

M*iſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum*. Phariſæi magis perſequebantur Christum, quam cæteri, & erant acriores hoſtes eius; & ratio eſſe videtur, quia ipſi erant, qui maiorem ſanctitatem in populo ſimulabant, & qui in maiori opinione à populo tenebantur, & ideo magis eis deperibat de honore viuente Christo, quam cæteris, & ob hac magis mortem eius cupiebant, & cum maiori ſollicitudine illam tractabant. Vide auct. ſuper Matth. tom. 6. capit. 22. quæſt. 73.

Miſerunt Principes, & Phariſæi, &c. Phariſæi propter multa mouebantur ad perſequendum Christum.

Primo propter inuidiam, quia videbant, quod excellebat in miraculis, qualia nemo vnquam fecerat, & propter hæc ſequebatur eum populus, & hoc erat moleſtum Phariſæis, qui honorem à populo cupiebant, & cum populus vnanimiter ſequeretur Christũ, deſpiciebat eos.

Secundo fuit, quia Phariſæi iraſcebantur Christo, quod concludebat eos tacere cogens quotieſcunque contra eum, vel diſcipulos eius aliquid obijciebant, & tamen cum ipſi honorem cuperent, & ſe peritos legis coram plebe oſtendere vellent, moleſtè ferebant, quod concluderentur à Christo, quaſi nihil intelligerent, & maximè erat hæc, quia populus, qui Christum diligebant valde gaudebat, quando Christus ratione cogebat Phariſæos tacere, & applaudebant ei.

Tertio erat, quia non ſolum Christus Phariſæos conuincebat, ſed etiam tanquam non intelligentes, & adhuc rudes mittebat eos ad ad diſcendum, adæquans eos paruulis.

Quarto erat, propter Sabbathum, quia Phariſæi, quorum tota ſanctitas erat in cæremonijs, zelabant valde pro Sabbatho, & quia Christus videbatur eis illud violare, & inſuper ratione defendere, non poterant æquanimiter tolerare, ideo occidere illum volebant, ne iſtam anguſtiam quotidie pati cogerentur. Vide auct. ſuper Matth. tom. quarto, capit. duodecimo, quæſt. quadrageſimaprima.

Miſerunt Principes, & Phariſæi, &c. Maximum erat odium, & perſonale Phariſæorum contra Christum, vnde nolebant, quod ipſe eſſet Meſſias, ſed potius vellent carere meſſia, vel quod nunquam veniret Meſſias, quam quod Christus eſſet Meſſias. Vide auct. ſuper Matth. tom. 4. cap. duodecimo, quæſt. quinquageſimaquinta. Vide etiam, quæ notata ſunt Feria quarta, poſt Dominicam quartã Quadrageſimæ de odio Phariſæorum contra Christum.

Quæretis me, & non inuenietis, & vbi ſum ego vos non poteſtis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos. Quo hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? Dicebant ei hoc Iudæi tanquam inconueniens, & de quo valdè admirarentur, ſi illud faceret. Propterea Christus Matth. decimo, iuſſit diſcipulis, ne irent ad prædicandum gentibus, vt auferret Iudæis occaſionem murmurandi, & abijciendi ipſum, nam Meſſias de gente Iudæorum erat, & ad ipſos pertinebat, & promiſſio ipſis facta fuerat. iuxta illud ad Rom. 9. Qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamẽtum, & legislatio, & obſequium, & promiſſa, quorum

patres, ex quibus Christus secundum carnem. Si autem Iudæi viderent, quod Christus prædicabat gentilibus, vel mittebat discipulos ad prædicandum eis dicerent hic non est Messias noster. Christus autem voluit auferre eis omnem occasionem scandali, ideo, &c. Vide auct. super Matth. tom. tertio, cap. decimo, quæst. 44. in principio.

Nunquid in dispersione gentium iturum est? Iam timebant Iudæi Apostolos, & ministros Christi relicturos esse Iudæam, & docturos gentes. Sed Christus non venit ad docendum, & prędicandum personaliter nisi Iudæis, sicut dicitur Matth. decimoquinto. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel, & etiam discipuli eius eo viuente, non prædicauerũt nisi Iudęis, quia non erat decens, quod teuerent alium modũ prædicandi discipuli eius quam ipse. post mortem autem Christi prædicauerunt etiam gentibus, quare auté hoc factum fuerit. Vide super Matth. tom. tertio, capit. 10. quæst. 44.

Et docturus gentes. Solos Iudæos, relictis gentibus Christus dum viueret, & discipuli eius docuerunt, & ipsis solis prædicauerunt, propter honorem quendam legis, & gẽtis Iudæorum, & vt essent minus excusabiles, erat enim Christus de gente Iudæorum secundum carnẽ, vnde debuit honorare gentem suam, & maximè super legem, & Prophetas, quia omnia fuerunt in gente illa. Hunc ergo honorem Christus illis exhibuit, quod non solum eis primo, sed etiam eis solis à principio prædicauit, cum autem noluerint recipere illum, erant iam minus excusabiles, quia tantam diligentiam circa illos, & honorem eis Christus impenderat. Vnde Hilarius legis lectio obtinere priuilegium Euangelij debebat, ob hoc minus Israel sceleris sui excusationem habiturus, quod plus sedulitatis in admonitione sensisset. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Christus, & Apostoli solos Iudæos docuerunt, & ipsis solis magna adhibita diligentia prędicauerunt, quia futurum erat, quod Iudæi repellerent prædicationem Christi, & Apostolorum, & ipsi Apostoli ad gentes transituri erant, vt ergo rationabiliter videretur iste transitus, conueniens fuit, quod magna diligentia adhiberent eis prædicando. Vnde Gregorius. Prius soli Iudeæ voluit, & postmodum gentilibus prędicare, quatenus redemptoris nostri prædicatio à proprijs repulsa, Gentiles populos quasi extraneos quæreret. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Christus solos Iudæos docuit ad ostendendum maiorem benignitatem, scilicet, quod cum Iudæi signa eius dæmonijs ascriberent, ipse contumeliam passus, non solum non reliquit eos, sed etiam maiorem honorem eis impendit, ipsis solis prædicando. Vnde Chrisost. Ne existimarent, quia Christo conuitiabuntur, & Dæmoniacum eum vocabant, quod propter hoc eos odio haberet, primum eos emendare studuit, & ab omnibus alijs discipulos abducens eis medicos, & doctores misit, & non solum prohibuit alijs annũciare antequam Iudæis, sed nec viam, quæ ad gentes fert pertingere concedebat. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Christus non solis Iudæis venerat, sed etiam gentilibus, sic fuerat dictum de eo Gen. quadragesimonono. Ipse erit expectatio gentium, & Isa. vndecimo. In ipso gentes sperabunt. Et hac est, quia plures de gentilibus ad ipsum conuersi sunt, quam de Iudęis. Hoc autem non potuit nisi per prædicationem fieri, quia fides ex auditu, vnde Christus post mortem iussit discipulis prædicare gentilibus, iam enim non poterant Iudæi repellere Christum quasi non esset Messias licet discipuli sui prædicarent gentilibus cum ipse viuens semper Iudæis prædicauerit, & etiam discipuli eius. Vide loco citato. q. 45.

Et docturus gentes. Non fuit aliquod inconueniẽs, quod Christus non doceret gentiles, nec prædicaret eis. Primo, quia Christus fecit hoc ad vitandum scandalum, ne Iudæi eum iustè repellerent, veritas autem doctrinæ relinqui potest ad tempus, ne scandalum oriatur. Veritas enim vitæ nunquam est omittenda propter scandalum, & tamen veritas doctrinæ, & disciplinæ, interdum omittuntur ad vitandum scandalum, ideo non solum gentilibus, quibus nunquam fuerit prædicatum iustè non prędicauit Christus, vt euitaretur scandalum, sed etiam subtraheretur eis prędicatio ad tẽpus, vt euitaretur huiusmodi scandalum, si iam eis cępisset prędicari. Vide loco citato, quæstione quadragesima sexta.

Et docturus gentes. Prędicatio, quæ facta est Christo viuente, magis fuit, vt exordium prędicationis ad colligendum prædicatores, quam ad faciendum credentes, scilicet, quia Christus volebat multos prædicatores colligere, qui post mortem suam vbique prędicarent, & quia isti prędicatores eligendi erant de Iudęis, & non de gentilibus, vt videretur, quod bonum incipiebat à Iudęis, sicut Christus dixit Ioan. quar. 19. Salus ex Iudęis est, fuit conueniens eis prędicare à principio, & non fuit opus prædicari gentibus, quia nulli tunc conuertendi erant de illis, qui essent principes prędicationis, licet multi postea fuerint. Sic dicit Grego. Erant etiam tunc, qui de Iudęa vocandi essent, & de gentibus vocãdi non essent, ideo prius soli Iudęæ voluit, postmodum autem gentibus prędicare. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Nullum inconueniens erat, quod nec Christus, nec discipuli eius eo viuente prædicarent gentilibus, & eos docerent, quia quod Christus vellet prius prędicare isti genti, quam illi, nulli faciebat iniuriam, quia alicubi inchoandum erat, secus autem si nũquam vellet, quod prædicaretur illis, quia tunc videretur aliqualis causa querelæ, & tamen etiam non esset, quia tunc conqueri possent, quod Deus non dederit aliquando eis legem Moysi, sicut Iudęis dedit. Verum est autem, quod si non iuberet prædicari illis essent excusabiles, si non crederent ea, quę prędicabantur alijs, & non eis. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Propterea, quod Christus solos Iudęos docuerit, non potest dici, quod sit apud eum acceptio personarum, quia acceptio personarum non est nisi in eo, qui debet distribuere aliquid aliquibus, & tenetur sequi certam formam in distribuendo, quia si tunc intuitu alicuius personę non seruaret istam formam, esset acceptio personarum. Vide loco citato in responsione ad primum argumentum. Vbi etiam alia ratio adducitur, propter quam non fuerit acceptio personarum per hoc in Christo.

Et docturus gentes. Per hoc, quod ea, quæ sunt de necessitate salutis æternæ, sicut est fides, quæ sine prędicatione haberi non potest, nemini subtrahenda sunt, nõ fit consequens, quod Christus, vel discipuli eius, eo viuente deberent gentibus prædicare, eisque docere, quemadmodum Iudæos, quia prædicatio Christi non est subtracta absolutè gentibus, quod tamen hoc tempore non prædicaretur, & postea prædicaretur, non differebat, quia non erat simpliciter necessarium gentilibus ad salutem, quod illo tempore, quo Christus viuebat, prædicaretur eis lex eius, quia tunc etiam esset necessarium, quod omnibus temporibus prioribus fuisset prædicata, potuerunt tamen illis temporibus sine hac prædicatione saluari, ergo etiam possent Christo viuente, si non prædicaretur eis. Quinimmo etiam si Christus vetaret in æternum prædicari legem suam gentilibus, & nunquam prædicaretur, sed solis Iudæis, non erat inconueniens, quia poterant sine illa saluari nã ideo nunc nemo sine lege Christi saluatur, quia ipse iussit eam toti sæculo prædicari, & qui non crederet, condemnaretur. Si autem iuberet, quod non prędicaretur gentilib. non tenerentur ipsi credere, nec legem illam obseruare, & sic possent sine ea saluari. Vide loco citato in responsione ad secundum argumentum, vbi diffusè hoc explicat.

Et docturus gentes. Licet promissiones de Christo non fuerint factæ gentilibus, sed Iudæis, completæ tamen fue-

fuerunt magis in gentilibus, quam Iudæis, cum plures de gentilibus fuerint conuersi ad Christum, quam de Iudæis. Vide auct. super Matthæum. tom. 1. capitol. 2. quæstio. 9. in responsione ad secundum argumentum.

In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens. Si quis sitit veniat ad me, & bibat, qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Adeo abundanter fluebat doctrina de Christo, quod non solum ipse effundebat eam sicut aquam, sed etiam illi, qui edocti erant ab ipso, & ad hunc sensum exponitur, id quod habetur Num. 24. capit. scilicet. Fluet aqua de situla eius, quod explicatur de doctrina Messiæ, & intelligitur, fluet aqua de situla eius, idest fluet doctrina abundanter de illo, sicut de situla abundanter aqua fluit. Vide auct. super Num. capit. 24. quæstio. 3. circa prædicta verba, vbi affert hanc auctoritatem, scilicet, in nouissimo autem die, &c.

Qui credit in me, sicut dicit scriptura flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Istud testimonium est in prouerbijs, vt dicit Hieronymus in Prologo super Gen. & habetur Prouerb. 5. Cum dicitur. Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui deriuentur fontes tui foras: idest deriuentur de vtero tuo, & procedant ad alios. Etiam quia dicitur. In plateis aquas tuas diuide, idest aquas, quæ egrediuntur de vtero tuo, quæ sunt doctrina legis, deriuentur ad alios. Et hoc fit in plateis, quia verba legis Christi publicè proponuntur, & hoc consonat huic allegationi, quam facit Christus, scilicet flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, quod exponit Euangelista, subiungens. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Si autem obijciatur, quod nec in Prouerbijs, nec in alio libro veteris testamenti dicitur, qui credit in me flumina de ventre eius fluent. Respondendum, quod Christus non allegauit totum illud haberi in Sacra Scriptura, sed solum illud: flumina de ventre eius fluent. Et istud habetur in æquipollentia sensus Prouerb. 5. & Christus exposuit illud de credentibus in se, & sic non probabat ipse ex hoc, quod credentes in se haberent flumina in ventre, sed allegat similitudinem, scilicet, qui credit in me, habebit flumina de ventre eius fluentia, sicut Scriptura dicit, quod de ventre alicuius deriuarentur fontes, vel flumina. Vide auctorit. super Præfatione prima Diui Hieronym. in libro Paralipom. post quæstione sexta, super verba textus. In Euangelio secundum Ioannem, &c.

Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Ex hoc videtur quod nulli de credentibus in Christum datus fuerat Spiritus Sanctus antequam glorificaretur Christus, idest sederet ad dexteram Patris, quod fuit in Ascensione. Vide auct. super Matthæum. tom. 1. capitulum tertium post quæstionem sexagesimam quartam, circa illud: Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto. Vide etiam hanc auctoritatem apud auctor. super Matthæum. tomo sexto, capitulum vigesimum quartum, quæstionem 212. in medio.

FERIA TERTIA Post Dominicam in Passione.

Euang. Ioan. 7.

Ambulabat Iesus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. Christus interdum fugit, & aliquando se obtulit, sicut & nos facere debemus. Nam semel eum persequebantur Nazareni, volentes præcipitare ipsum de monte, ipse vero transiens per medium illorum, recessit ab eis, & iuit in Capharnaum Luc. capitulo quarto. Iterum in templo sumptis lapidibus voluerunt eum lapidare Iudæi, ipse vero abscondit se, & exiuit de templo, Ioannem octauum capitul. Iterum quando in porticu Salomonis dixerunt ei Iudæi, si tu es Christus dic nobis palàm, quærebant eum interficere, & ipse exiuit de manibus eorum, & iuit iterum trans Iordanem, in eum locum, vbi erat Ioannes baptizans Ioannem 10. capitul. Postea autem rediit in Bethaniam, & hoc quando venit ad suscitandum Lazarum, sed quia tunc Pontifices, & Pharisæi collegerunt concilium contra ipsum, vt eum occiderent, fugit de Bethania, dicitur enim, quod Iesus iam palam non ambulabat, apud Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum in Ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum Discipulis suis. Sic etiam modo non audebat publicè ambulare in Iudæa, quia quærebant eum Iudæi occidere. Aliquando vero iuit sponte Ierosolymam ad locum passionis. Et ita regulam illam seruauit aliquando fugiens, aliquando se offerens, quod etiam à nobis faciendum est, nam quando specialiter quæritur persona, & mors sua non est vtilis ad fidei exaltationem, neque conseruationem, fugere debet. Quando autem ex occultatione detrimentum fidei sequitur, nemo se occultare debet. Et quia nos nescimus semper, quando mors nostra est Deo accepta ad laudem eius, & fidei exaltationem, fugere est nobis communius, quam expectare, vel nos offerre. Si quis tamen sciret, quod voluntas Dei erat quod se exponeret persecutoribus, peccaret mortaliter si fugeret, vel se absconderet, sicut quando Petro recedente de carcere, occurrit ei Christus, & dixit Petrus Christo. Domine quo vadis? Et ille dixit. Vado Romam iterum crucifigi. Et tunc Petrus agnita voluntate Dei, rediit, & martyrio coronatus est. Si autem post hæc verba adhuc Petrus recederet, et non toleraret mortem, peccaret mortaliter, quia contra voluntatem Dei expressam faciebat. Sic etiam de nobis esset; Vel dato quod aliquis omnino putaret, quod recedente ipso de loco persecutionis, fides irrideretur; Vt si esset Prælatus, & eo fugiente hostes fidei irriderent eum, quasi nihil esset, vel si eo recedente grex Dominicus maneret desolatus, nullo confortante eum, in verbo doctrinæ. Si tunc Prælatus recederet, & crederet ista mala secutura ex absentia sua peccaret mortaliter, etiam si non reuelaretur sibi specialiter, quod manere deberet. Christus autem sciebat voluntatem Dei, nam ipse Deus erat, & ad hoc solum carnem sumpserat, vt in natura assumpta moreretur pro vobis, & sciebat quando, & vbi, & qualiter, & per quas, & qua de causa occidendus erat, & quid circa hoc Deus disposuerat, ideo conuenienter agebat, & quando fugiebat, & quando se offerebat. Vide auctor. super Matthæum, tomo quinto, capitulum vigesimum, quæstione 44. Vide etiam pro hac materia auctorem loco citat. capitul. 10. Vide præterea, quæ notata sunt

Dominica in passione, super illa verba, Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

Quærebant eum Iudæi interficere. Hæc persecutio fuit in anno Christi 32. in quo inceperunt omnes eius aduersitates. Vide auct. in secunda parte defensorij. ca. 12. post medium. Vbi habetur hæc auctoritas.

Erat autem in proximo dies festus Iudæorum Scenophegia. Hoc erat vnum de præcipuis festis, quæ habebát Iudęi. Pro quo vide auct. super Exod. tom. primo, capit. vigesimotertio, quæst. vigesimatertia, circa illud; Tribus vicibus per singulos annos, &c.

Scenophegia. Festum Scenophegiæ, erat vnum de festis celebrandis à Iudæis ex præcepto Domini. Pro quo vide auct. super Exod. tom. 1. capit. 23. quæst. 24. circa illud, Per in anno.

Scenophegia. Festum Scenuphegiæ siue tabernaculorum celebrabatur die 15. mensis septimi, vsque ad 21. diem eiusdem, & dies celebres erant duo, scilicet primus, & octauus, qui non pertinebant ad festum Scenophegiæ, sed erant cætus, atque collectæ, Fiebant autem in locis patentibus tabernacula extra domos, vel in solatijs, aut detectis domibus, ad signandum, quod in deserto Deus fecerit eos habitare in domibus arborum; & in die 15. mensis septimi, qui erat dies primus festiuitatis tabernaculorum, siue Scenophegiæ, accipiebant Hebræi fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torréte, & lætabantur in eis: In omnibus his diebus fiebant sacrificia determinata in pecoribus de quibus Num. 29. c. Vide super Exod. tom. 1. c. 23. q. 24. vbi multa de hac festiuitate habentur.

Scenophegia. Plura alia de hac festiuitate vide super Num. cap. 29. post quæstionem nonam, & super Leuit. cap. 23.

Dixerunt autem ad eum fratres eius. Maria non habuit alios filios, qui essent fratres Christi nati ex ipsa, & Ioseph, vt perperam asserit Cherintus hæreticus. nam dicens Christum genitum esse ex Maria, & Ioseph, vnde poterat habere fratres ex patre, & matre, Matth. 1. dicitur, quod inuenta est Maria habens in vtero de spiritu Sancto. Et Angelus dixit, quod ex ea natum est, de spiritu Sancto, idest non de viro, & allegatur ibi dictum Isaiæ, scilicet, Ecce virgo concipiet, vt innuatur, quod Christus manente matris virginitate conceptus, & natus est. Item dicitur ibi. Ioseph accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum, & vocauit nomen eius Iesum. ergo saltem necesse est dici vsque ad Christi natiuitatem Mariam semper mansisse virginem. Vide auct. super Matth. to. 4. c. 12. q. 102.

Dixerunt autem ad eum fratres eius. Neque potest stare id quod asserit Heluidius hæreticus, vt refert D. Hiero. lib. contra Heluidium, quod Maria ante Christi natiuitatem semper fuit virgo, sed eo nato cognita est à Ioseph, & habuit filios, qui vocantur fratres Christi; sed hæc insania est, nam virgo Christum peperit, & postea semper in virginitate mansit, vt est suppositio fidei. non ergo habuit Christus fratres aliquos, nec ex parte patris quoniam patrem non habuit in terris, nec etiam ex parte matris, quia illa semper in virginitate mansit. Vide loco citato. & tom. primo, cap. 1. quæst. 50. vbi adducuntur, & soluuntur rationes Heluidij hæretici pro hac positione.

Dixerunt autem ad eum fratres eius. De istis fratribus Christi dicunt aliqui, quod sicut ipse Christus non erat filius Ioseph, & tamen putabatur filius eius, Luc. 3. ita etiam isti non erant fratres Christi, & tamen putabantur esse fratres eius, vnde tenent, quod isti fuerint filij Ioseph ex alia vxore, vt refert Beda. Sed D. Hierony. improbat hanc positionem dicens. Quidam vero fratres Domini ex alia vxore Ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum quandam gestam mulierem confingentes, & tamen hanc positionem tenet aliqualiter D. August. libro de quæstionibus Euangelij. Scilicet ex cognatione Ioseph dici potuerunt fratres eius ab ijs, qui illum fratrem Domini arbitrabantur. Sed tamen opinio magis communis, & magis vera est, quod isti erant fratres, idest cognati Christi ex parte matris, scilicet filij sororum Mariæ, & potissimè illius Mariæ, quæ vocatur Maria Iacobi, Mar. 16. & Luc. 24. idest mater Iacobi, siue Maria Cleophæ, idest vxor Cleophæ Ioan. decimonono, quæ tamen fuerat vxor Alphæi prius, cuius filij fuerunt isti, qui vocantur fratres Domini sic dicit Hierony. Nos autem fratres Domini non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris sororis Mariæ materteræ Domini filios intelligimus, quæ esse dicitur mater Iacobi minoris, & Ioseph. Fratres autem consobrinos dici, omnis scriptura demonstrat, Isti autem fratres erant Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas, Matth. 12. & Mar. 6. Illi tamen sunt filij Mariæ Iacobi, quæ est soror virginis. Quatuor autem modis in scripturis fratres dicuntur. Scilicet natura, gente, cognatione, affectu. Natura, vt Esau & Iacob. Gente, vt omnes Iudæi fratres dicuntur. Deuteron. 15. & 17. scilicet non poteris constituere super te Regem, qui non sit frater tuus. Cognatione, vt qui sunt de eadem familia, vt Gen. 13. Dixit Abraham ad Loth. Nõ sit iurgiũ inter te & me, quoniam fratres sumus. Affectu dicuntur fratres dupliciter, scilicet in speciali, & generali. In speciali, vt omnes Christiani dicuntur fratres Matth. 23. omnes vos fratres estis. In generali, vt omnes homines ex vno patre primonati pari germanitate coniunguntur. Dicit autem, quod non dicuntur fratres Domini natura, quia oportebat tunc exprimi patrem, vel matrem, & tamen scriptura non dixit eos filios Ioseph, nec Mariæ. Non etiam dicuntur fratres gente, quia absurdum est, quod pauci ex Iudæis vocentur fratres, cum omnes Iudæi fratres possent appellari. Nec etiam dicuntur fratres affectu speciali, quia tunc potius Apostoli fratres dicerentur, idem etiam affectu communi, quia sic omnes homines fratres erant ei, ideo stultum erat quosdam solum fratres nominare. Restat ergo, vt dicantur fratres cognatione, idest, quia erant de eadem familia, scilicet filij sororis matris suæ. Vide auct. super Matth. loco cit. q. 103.

Transi hinc, & vade in Iudæam, vt discipuli tui videant opera, quæ tu facis, nemo quippe in occulto aliquid facit, & quæritur ipse in palam esse. si hæc facis, manifesta teipsum mundo. Per hoc innuebant, quod Christus prædicando, & miracula faciendo in Galilæa, erat quasi ignotus, & prędicando in Iudæa, manifestabat se mundo. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 86. vbi affert hanc auctoritatem.

Transi hinc, & vade in Iudæam &c. Cognati Christi erant viri mundani, vnde videntes ipsum facere talia mirabilia in terra Galileæ inter pauperes, hortabantur eum, vt iret in Ierusalem, & ostenderet se ibi mundo, vt consequeretur honorem de operibus suis. Vide auct. loco cit. capit. tertio, quæst. vigesimaoctaua, post medium.

Vt discipuli tui videant, &c. Non est illicitum bona opera fieri in publico, & non differt fieri illa in publico, vel in secreto, Christus tamen dedit regulam de faciendo bona opera in publico, vel in occulto, non tanquam sit magis illicitum sic, quam sic; sed quia in hoc datur cautela hominibus, vt non perdant fructum laboris sui, quia quandocunque homo agit bonum aliquod ad gloriam sæculi nihil per illud meretur, sed totam mercedem suam recepit in gloria sæculi. sic patet Matth. sexto, cum dicitur de hipocritis, qui faciunt eleemosynam, vt honorificentur ad hominibus, in vicis, & sinagogis. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Illi autem, qui in occulto bona opera faciunt, sunt securi de mercede sua apud Deum quia constat eos non agere ad gloriam sæculi, quia vbi nullus est, nulla gloria sæculi est, & propter hanc securitatem, Deus iubebat per modum consilij, quod faceremus opera nostra in occulto. Si autem aliquid homo sit firmatus in virtute ita, quod nõ timeat sibi insurrecturam inanam gloriam, quáquã publicè benè agat, tunc

tunc laudabile est agere in publico. Et hoc Christus suadet Matth. 5. Dicens, sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in Cœlis est. Sciendum autem, quod agere bona opera in publico, solum prodest ad vnum, scilicet ad hoc, quod videntes laudent Deum, qui incitauit illum ad benè operandum, & quod ipsi moueantur ad simile agendum. Agere autem in occulto, suadet ad multa. Primo quia constat hominem, non agere propter inanem gloriam, quæ in occulto agit, vt patet per auctoritatem Euangelij inductam, scilicet. Nemo quippe in occulto aliquid facit, & quærit ipse in palam esse. Et sic qui opus bonum in abscondito facit, non vult esse in palam per inanem gloriam. Secundo quia qui agit in occulto est securus de mercede quæ poterat tolli per inanem gloriam, nam interdum homines non mouentur ad bonum opus propter inanem gloriam, sed propter Deum, & tamen cum fecerint in publico, subrepit eis quidam motus gloriationis, & elationis, & iste diminuit de quantitate boni operis, qui autem in abscondito agit non solum non agit propter inanem gloriam, sed etiam securus est de illa quod non insurget, cum non sit aliquis qui opus occultum possit laudare, vel approbare, aut venerari auctorem. Tertio quia tollitur occasio detrahendi multis. Nam cum quis publice bonum opus facit, quia totus mundus positus est in maligno, iudicantur homines potius ad iudicandum malum, quam bonum; scilicet quia dicunt hominem agere ad inanem gloriam. ideo ad tollendum alijs locum murmurandi, & peccandi, bonum est in occulta bona opera facere. Dicendum igitur per modum consilij, quod quãdo aliquis vult agere bonum opus, aut est magnum, aut paruum, quod communiter ab omnibus, fit, si sit magnum, aut ille, qui agit est vir imperfectus, timens posse vinci ab inani gloria, sicut omnes homines communes, aut est vir exercitatus in virtute, qui confidit non sibi insurrecturam inanem gloriam. Si primo modo debet agere in occulto, nec exponat se periculo ad perdendam mercedem suam, scilicet insurgente inani gloria. Si secundo modo, vtile est quod agat in publico, ad hoc quod videntes laudent Deum. In hoc tamen relinquendum est arbitrium viro prudenti oblata opportunitate agendi, quia tunc si credit, quod viso bono opere plures, laudabunt Deum, & incitabuntur ad simile agendum, debet publicè agere, si autem credit, quod incitabuntur ad murmurandum, & non ageret simile, quia aliud præcessit eos, non debet agere in publico, sicut sunt plurimi de hipocritis, & desiderantibus inanem gloriam, qui quando viderint alios egisse aliquod bonum, nolunt ipsi agere simile, quia alius incepit, ne ipsi videantur sequi exemplum aliorum, quamquam prius fortè desiderabant agere illud bonum, sed cessant à benè agendo, vel agunt alia bona minus vtilia. Si autem credit quosdam ad bonum mouendos, alias verò ad murmurandum; dicendum est, quod si plures credit mouẽdos in bonum, quam in malum, publicè agere debet, si autem credit plures murmuraturos, consultius est in abscondito agere, quam publicè. Quod autem dictum est, quod ille qui timet inanem gloria surrecturam, debet agere in secreto bonum opus, intelligendum est de illis operibus, quę possumus facere in publico, vel occulto, quædam tamen sunt, quæ solum in publico fieri possunt, & de illis dicendum est, quod nullus debet recusare facere in publico, sed committere se Deo, qui seruet eum ab incursu inanis gloriæ. Si autem sint parua bona, & communia ea, quæ facimus, non differt ea fieri in publico, vel secreto, quia ex illis non est verisimile, aliquem mouendum ad desiderium inanis gloriæ, si tamen aliquis mouendum se putet ab inani gloria, debet facere, iuxta distinctionem supra factam. Vide auct. super 3. Reg. c. 18. q. 13.

Vt Discipuli tui videant &c. An autem liceat alicui dicere bona, quæ fecit alteri. Vide loco citato.

Tempus meum nondum aduenit. Vocat tempus suum tempus Passionis, quia tunc impleturus erat omnia pro quibus carnem assumpserat. Vide Matth. 27 dixit in fine Passionis, Consummatum est. idest in hac die omnia finem acceperunt. Vide auct. super Gen. cap. 15. circa illud. Sic erit semen tuum. circa principium.

Non potest mundus odisse vos. Mundus accipitur multipliciter, primo pro vniuersitate rerum, Ioann. 1. Scilicet. Mundus per ipsum factus est. idest tota vniuersitas. Secundo accipitur mundus pro statu præsenti, quo inter homines viuitur. Ioan. primo, scilicet. In mundum venit, idest ad viuendum inter homines. Tertio accipitur pro omnibus hominibus, siue bonis, siue malis. Ioann. 14. Vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, idest cognoscant omnes homines. Quarto accipitur pro hominibus mundanis, quos vocamus mundanos, quia ea sola quæ in præsenti vident desiderant, sic Ioan. 17. Pro his rogo, & non pro mundo, idest non pro hominibus mundanis. Quinto accipitur mundus pro rebus, quæ in mundo sunt, & solum habentur hic, & concupiscuntur ab hominibus mundanis. Sic accipitur 1. Ioan. 2. Scilicet omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Idest in rebus mundanis, nihil est nisi hoc. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. quæst. 74. Vide etiam auct. super Matth. tom. 5. c. 18. quæst. 35.

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam ad diem festum istum. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè sed quasi in occulto. Propterea quod Christus prius dixerit se non ascensurum ad diem festum, & postea ascenderit, non est mentitus, quia intelligebat, quod ipse non erat ascensurus inmediatè, & quando ipsi dixerunt, non negauit tamen quin postea ascendere vellet. Quod patet ex verbis suis scilicet. Vos ascendite ad diem festum quia tempus meum nondum impletum est, scilicet tempus quo ego ascendere debeo, & quia postea completum est tempus eius, ascendit. Vel intelligitur quod non ascenderet ad diem festum, eo modo quo illi nolebant, quia illi volebant, quod ascenderet publicè, & faceret miracula magna ad ostensionem famæ suæ: ad hanc autem intentionem Christus ascendere volebat, sed valdè in occulto, ideo dixit quod non ascenderet, scilicet eo modo, quo illi volebant, & hoc patet in litera. Sic etiam fuit de Samuele, qui quamuis prius dixerit se non reuersurum cum Saule & postea reuersus fuerit 1. Reg. 16. tamen non est mentitus, quia non dixit significando id, quod ipse facere intendebat, sed significans quid mereretur Saul sibi fieri, scilicet quod propter peccatum eius merebatur, quod non honoraretur, tanquam Rex, & hoc intendit litera scilicet, Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Deus, ne sis Rex super Israel, intendebat tamen Samuel reuerti propter aliquod bonum, quod inde secuturum erat, scilicet quod impleret iustitiam Domini, & sic factum est, quia quando redijt, petiuit exhiberi sibi Regem Amalec, & trucidauit eum ideo non mentiebatur, nec peccabat, quia non agebat contra id, quod mente gerebat. Vide de his omnibus auctorem super primum Reg. tom. 2. capit. 15. quæst. 31.

Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant vbi est ille? Qui alijs inuident vel irascuntur, non possunt eos nominibus suis appellare, sed quibusdam nominibus circumlocutis, sic Pharisæi, cum haberent Christum exosum, interdum non vocabant eum nomine suo. Sic etiam Saul indignatus vocauit Dauid filium Isai, & non Dauid. 1. Reg. 20. dicens. Cur non venit filius Isai nec heri, nec hodie ad vescendum? Vide auct. super primum Reg. tom. 2. capit. 20. q. 31. in fine.

FERIA QVARTA post Dominicam in Passione.

Euang. Ioan. X.

F*Acta sunt Encænia in Ierosolymis, & hiems erat.* Scilicet in mense Decembri. Dedicatio templi vocatur festum encæniorum, scilicet innouationis pro templo reædificato sub Zorobabel. Vide apud auct. super Leuit. ca. 23. q. 2. circa principium.

Facta sunt Encænia &c. Festum] Encæniorum non erat vnum de festis regularibus Iudæorum, quę à principio à Domino instituta sunt, sed da his, quæ ab ipsis Iudeis postea fuerunt instituta ex aliqua magna, & rationabili causa. Vide auct. loco citato, & super primum Reg. tom. 2. c. 20. q. 9. circa principium. & super Matth. tom. 5. c. 21. q. 55. circa principium.

Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Templum Salomonis erat quadrangulum, & in tribus lateribus suis, scilicet Meridiano, Occidentali, & Aquilonari, erat valatum domibus hęrentibus parietibus templi quæ vocabantur exedrę. In latere autem orientali, non erant aliquæ domus, eo quod ibi erat porta vnica templi. & ante portam ipsam in parte sua orientali relinquebatur spatium quoddam liberum, quod nec domibus occupabatur, nec atrio Sacerdotum, vel atrijs laicorum. Et istud spatium porticus appellatur quia ante portam erat, & istud spatium erat secundum longitudinem ab Aquilone in Meridie cubitorum viginti, secundum latitudinem templi. & super istud spatium dependebat tectum de summitate parietis, eratq; longitudo tecti cubitorum viginti, & latitudo decem. Et ista erat magnitudo templi, & porticus. In isto porticu erant duę columnæ pulchrę. Scilicet Boox, & Ioachin, de quarum pulchritudine patet 3. Reg. 7. Et per istum porticum poterant deambulare tam laici, quam Sacerdotes, ante portam Templi colloquendo de rebus vtilibus, in qua porticu, sępe Christus cum Phariseis locutus est, & eum modo lapidare voluerunt. Duplex autem fuit causa quare hæc porticus facta est, prima propter necessitatem, nam porta templi erat in parte Orientali eius 3. Reg. 6. & si pars illa occupata esset domibus exedrarum, vel alijs, sicut alia tria latera templi, nullibi esset porta, ideo necesse fuit, quod aliqua pars aliqua pars ante templum esset libera, in qua esset pars, & illa pars vocaretur porticus. Vocabatur autem porticus pars ista, propter tectum pendens super eam. nam si esset ante portam spatium liberum, & tamen non penderet tectum super illud, non vocaretur porticus, ideo magnitudo tecti vocabatur magnitudo porticus. Causa quare tectum illud erat, fuit ad duo. Primo ad defendendum pulchritudinem portę ab imbribus, nam erat porta templi operta laminis aureis, vt patet 3. Reg. 6. & si imbribus maderent laminæ, periret aliquid pulchritudinis, ideo conueniens fuit tectum fieri. Secundum fuit propter deambulantes per illam porticum, nam confluebant Iudæi ad colloquendum in porticu, & si non esset operta tecto, propter importunitatem temporis non possent ibi diu manere, ideo conueniens fuit tectum poni. Secunda causa porticus fuit pulchritudo templi, nam si templũ ex omni parte occupatum esset domibus, vel atrijs, dato quod posset introiri in illud per angustum locum, non esset pulcher ingressus, nec reputaretur conuenienter tanta pulchritudo portæ templi vndique clausa impedimentis. Fuit etiam valde conueniens porticus illa, vt Hebræi, qui interdum non possent esse in atrijs templi propter importunitatem temporis, confluere vt ad ad porticum. Erant namque atria omnia discooperta, solum habentia in circuitu murum, & cum plueret, difficile erat quod quis maneret in atrijs, & confluebant tunc ad porticum. Sic colligitur ex auctoritate inducta huius Euangelij, cum dicitur. Facta sunt Encęnia in Ierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis, scilicet, quia hyems erat, & adhuc ex importunitate temporis non poterant Iudæi esse in atrijs templi, & confluxerunt omnes, tam Christus, quam alij, ad porticum. Et si hoc modo non exponatur hæc littera, non proderit ad aliquid particula illa, & hyems erat, & tamen ponitur ibi, vt reddituum causæ alicuius rei, vel dicti. Vide auctorem super 2. Paralip. c. 3. q. 12.

Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei. Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus dic vobis palam. Respondit eis Iesus. loquor vobis, & non creditis, opera quæ ego facio &c. Quanquam Christus intenderet manifestare Iudæis per ea quæ faciebat se esse Deum, nunquam tamen voluit dicere apertè Iudæis se esse Deum, scilicet ego sum Deus, sed solum implicitè, & per circumlocutionem. Hoc autem fecit propter multa. Primo propter scandalum intolerabile, erat enim in auribus Iudæorum illud tam absurdũ, si quis diceret se esse Deum, quod etiam si fecisset plura miracula quam cogitari possent, nemo ei crederet, nec audire vellent rationem aliquam, aut probationem, sed clauderent aures suas, tanquam ad blasphemiam, & insurgerent in eum ad mortem etiam minus erat, vel saltem videbatur, quod aliquis propheta post multa miracula, quæ fecisset, diceret eamus, & colamus aliũ Deum quem ignoratis, quam quod diceret ego sum Deus, nam de re quæ non videtur, poterant cogitare quod haberet aliquam deitatem, quod tamen homo viuens inter eos, posset esse Deus, nullo modo poterãt concipere, & tamen si ille Propheta diceret colamus alium Deum, quem ignoratis, non erat audiendus, sed illico occidendus, Deuteron. 13. ergo à fortiori si quis hominum apertè diceret ego sum Deus, nemo hoc sustineret, quantacunqua miracula fecisset. Voluit erergo Christus vitare hoc grauissimum scandalum, quia si hoc diceret, nec ad miracula sua respiceretur, nec doctrinam eius quisquam audiret, sed vnanimiter tota gens insurrexisset in eum, ad occidendũ ipsum. Patet hoc ex alijs minoribus, in quibus suscitatum est graue scandalum vt Ioann. 8. Christus dixit, antequam Abraham fieret ego sum, nam sustulerunt lapides vt iacerant in eum, ita vt oporteret quod se absconderet & exiret de templo, illud tamen valdè minus erat, quia non dicebat apertè se esse Deum secundo patet, quia propterea quod dixit Christus, vt habetur in hoc Euangelio opera, quæ ego facio testimonium perhibent de me, & ego do vitam æternam, sustulerunt Iudæi lapides, vt lapidarent eum, non tamẽ dixit ibi apertè quod erat Deus, sed per circumloquia. & Iudæi hoc intelligẽtes voluerunt eum lapidare, à fortiori ergo lapidarent, si apertè diceret ego sum Deus vester. Tertio patet Matth. 26. quando petiuit Caiphas à Christo, an esset filius Dei, & illo dicente ammodum videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & veniẽtem in nubibus Cæli: quo audito Caiphas rupit vestimenta sua dicens, blasphemauit, quid adhuc egemus testibus? Et omnes dixerunt reus est mortis. Ibi tamen non dixit se apertè Deum. Simile etiam fuit in Stephano, qui dixit; Video Cælos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei Act. 7. Iudæi autem dicentes hoc esse blasphemiam lapidauerunt eum, ita ergo facerent de Christo & clauderent aures suos, nolentes amplius eum audire. nam sic fecerũt de Stephano eodem cap. scilicet, exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetũ fecerunt vnanimiter in eum, non ergo debuit Christus apertè dicere ego sum Deus, quia hæc vox nullo modo potuisset audiri. Sic patet in præsenti Euangelio cum Christus dixit. Ego do eis vitam æternam, & Iudęi vellent eum sublatis lapidibus lapidare, dixit multa bona opera ostendi vobis, propter quod eorum mė lapidatis & illi dixerunt. de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Istud ergo nunquam erat dicendum, quia erat scãdalosum valde, sed poterat persuaderi paulisper per

aliqua..

aliqua circumloquia, nam ad rem grauissimam non est subito tendendum, nihil autem grauius, maius, & incredibilius, de homine dici poterat, quam quod Deus esset, ideo licet verum esset, quod Christus esset Deus, & haberet ad hoc firmissima testimonia, nō debuit à principio dici Iudæis adhuc rudibus, & longe manentibus vt ad hoc perduci possent, sed prius debuerunt corda ipsorum emolliri, & placari videndo mirabilia, quæ Christus faceret, & sic paulisper de eo magna credere inciperēt, vt iam plenè dispositis annunciaretur, quod Deus erat. Ita factum est, quia Christo viuente nunquam annunciatum est de eo, quod esset Deus, sed post mortem, & resurrectionem, & cōfirmationem Apostolorum, incepit prædicari, quod Christus esset Deus, & tunc fuit facilius persuaderi propter dispositiones præteritas. Vide de his auctorē super Matth. to.3.c.9.q.17.

Si tu es Christus dic nobis palàm. Christus non dixit apertè, quod Deus erat, quia dicebat aliud per aliquod æquiualens, vt si quis non diceret se esse hominem, diceret tamen se esse animal rationale, quia ista idem omnino sunt. Vide loco citato.

Dic nobis palàm. Christus non dixit palam Iudæis se esse Messiam vel Deum, ne se ostenderet omnino, quis esset, & hæc fuit magis præcipua ratio, quam vitare scādalum, etenim scandalum, etsi grauissimum haberetur dicente Christo, ego sum Deus vester, poterat tamē tolli vel cedendo turbationi populi ad tempus, vt factū est Ioan.8. quando abscondit se, & exiuit de templo & post paucum redijt ad prædicandum, & miracula faciendum. Ioan.9. & 10. vel poterat tolli scandalum; placando animos eorum, vel permittendo eos in iracūdia sua & seipsum per potentiam defendendo, faciendo quod nihil possent ei nocere. Sed ideo noluit dicere Christus aperte quis esset, quia ipse volebat mori. vt nos redimeret, impediretur tamen mors eius si istud prædicaret, quod patet, quia si istud diceret, populus hoc non permitteret, sed necesse erat, quod vel eum citò occiderēt, vel talia faceret, per quæ populus credēs eum esse Deū, desisteret, & patet, quia ista res erat tam granis, quod nequaquam populus dimitteret longo tempore illum sub dissimulatione transire, sicut de alijs rebus faceret, quæ non erant tam scandala, vtrumque tamen erat inconueniens, quia si Christo à principio suæ prædicationis dicente se esse Deum populus insurgens subito occideret eum, manerent opera eius incompleta, & memoria eius videretur peritura, nisi miraculosè illam cōseruaret, quod erat inconueniens, quia sicut oportebat Christum pro nobis pati, ita etiam necesse erat, quod nobis legem daret, cum qua viuentes consequeremur fructum passionis eius, quod non fieret si subito occideretur. Secundum etiam inconueniens erat, quia si Christo dicēte se esse Deum, populus crederet per signa quæ ipse ostenderet, nunquam crucifixissent eum, quia Deū nemo occidere vellet, & etiam crederent quod nō præualerent 1.Cor.2. scilicet si enim cognouissent, nunquā Dominum gloriæ crucifixissent, istud autem erat maximum conueniēs, quia nos non poteramus nisi per mortem Christi saluari, ergo debuit se occultare ne putaretur esse Deus antequam occideretur; Istud autem apparet manifestè, quia Christus non solum volebat dicere apertè se esse Deum, sed neque volebat dicere palàm quod erat Messias, nam dixerunt ei Iudæi quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, idest Messias, dic vobis palàm, idest non dicas per circumlocutiones. Christus autem dicere noluit, sed dixit opera, quæ ego facio testimonium perhibent de me. Etiam quando Petrus dixit Christo, quod erat filius Dei, Christus dixit quod hoc taceret, ne cui reuelaret, quia oportebat ipsū multa pati, & reprobari à Senioribus Matt.17. & Marc. 9. & Luc.9. scilicet quod si cognosceretur eum esse Messiam, nemo illum occideret, & sic impedirentur quæ ipse disposuerat, ista ergo duo non publicauit, scilicet se esse Messiam, & Deū, sed reuelabat in secreto aliquibus, sicut mulieri Samaritanę Ioan.4. nam illa dicente Messias venit, Christus dixit, ego sum, & hoc quia Samaritani non conuersabantur cum Iudæis, eodem cap. ideo licet aliqui eorū hoc scirent, non impediretur mors Christi, secus autem si Iudæi scirent, hoc, ideo nullis Iudæorum hoc reuelabat, nisi discipulis suis, & illis dicebat ne alicui dicerent vsq; post resurrectionem suam. Matth.16. & hoc verum est nisi in fine vitæ cum iam ipsa passio inciperet, & non posset perturbari, nam tunc confessus est se esse Deum publicè Marc. 14. quando summus sacerdos dixit interrogans, tu es Christus filius Dei benedicti? & ille ait: ego sum. & tamen hoc dixit, quia sciebat quod iam Iudæi erant tam commoti contra ipsum, quod etiam si confiteretur se Messiam, vel Deum, non curarent, sed magis murmurarent, & sæuirent, vt patet Luc.22. cum dixit summus sacerdos Christo. Si tu es Christus dic nobis, & ille ait, si uobis dixero, non credetis mihi, si autem interrogauero, non respondebitis mihi, nec dimittetis me. dum autē viueret, poterat passio impediri, ideo ante hoc nunquam publicè istud confessus est Iudæis viuens. Etiam Christus dixit hoc cæco nato, quem sanauit, scilicet, Credis in filium Dei? & ille dixit: Quis est vt credam in eum? & dixit ei Christus, vidisti eum, et ipse est, qui loquitur tecum. Io.9. sed huic dixit, quia sciebat, quod ille nō scandalizaretur, nec murmuraret de hoc Vide auct. loco citato.

Dic nobis palàm. Sed si Christus volebat se occultare esse Deum, & Messiam, cur per circumloquia & æquiualentia dicebat se esse Deum, & Messiam, sicut hic, & alijs in locis? Respondetur, quod debuit Christus tenere viam mediam, nam nec omnino debuit tacere se Deum esse, & Messiam, nec palam dicere debuit aliquid horum, quia quidquid istorum faceret, impediebantur ea, quæ ipse facere disposuerat; si enim palam diceret, impediebatur passio eius, vt dictum est; etiam non debuit omnino tacere hoc propter duo. Primo quia si nec ipse esset Deus, nec Messias, nihil iniustum viderentur fecisse Iudæi ipsum occidendo, cum legem eorum aliqualiter mutaret. Secundo, & principaliter, quia si ipse non ostenderet, & diceret aliqualiter se esse Deum, & Messiam, nemo postea annunciaret illū esse Deum, quia videretur esse fictum, cum ipse de se talia non dixisset, & istud erat grauissimum inconueniēs, sic enim dixit Porphyrius, & aliqui Pontifices idolorū, quod Iesus erat vir bonus, & sapiens, & non dixit se esse Deum, sed Petrus & Paulus, & alij discipuli eius hoc cōfinxerunt, vt refert Aug. lib.1. de concor. euang. nunc autem tenendo istam viam mediam, nullum fuit inconueniens, quia mors Christi nō fuit impedita, & Iudæi non fuerunt excusabiles, quia cum Christus diceret eis, quod dabat vitam æternam, & quod ipse, & pater vnum erant, pater tamen Christi erat Deus Hebręorum, sicut ipse dixit Ioan. 8. scilicet & vos dicitis, quia Deus uester est, manifestè colligebatur, quod diceret se esse Deum, & ad hoc faciebat signa quæ hoc sufficienter probabāt. etiam Messiam se esse ostendebat. nā cum dicerēt ei Iudæi, si tu es Christus dic nobis palam, ille dixit, loquor vobis, & non creditis, opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, non ergo erant excusabiles, quasi Christus non annunciasset quis erat. etiam non poterant calumniari quod discipuli confixerant eum esse Deum, cum sæpè ipse per circumloquia hoc dixerit, & quasi palàm, fuit ergo ille modus conuenientissimus, vt pote à Dei sapientia institutus, talis quidem, per quem qui boni erant apertè intelligerent, & crederent Christum esse Deum, qui verò mali erant, haberent in quo errarent. Vide auct. loco citato.

Opera quæ ego facio, in nomine patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Opera, & miracula, quę Christus fecit, nō probant eum esse Deum, quia etiam aliqui Prophetæ veteris testamenti fecerunt miracula, sicut Elias, & Eliseus, nam Elias suscitauit mortuum, 3. Reg. 17.c. Eliseus autem duos mortuos suscitauit. 4. Reg.4. & 13.c. & alia multa fecit. si dicas, quod licet fecerunt miracula, tamen non fecerunt tot, & tam magna, sicut Christus, ideo Christus erat Deus, & hoc etiam Christus videtur innuere Ioan.15. dicens, si non venissem, & non fecissem opera in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Hoc non sufficit, quia Apostoli, & discipuli

puli

puli Christi fecerunt maiora miracula, quam Christus, Ioan. 14. scilicet. Qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet. & maiora horum faciet, tamen nemo Apostolorum erat Deus, sed sequitur, quod per quemlibet illorum operabatur Deus, & ita licet Christus faceret maiora, & plura miracula, quam Prophetæ veteris testamenti, non sequebatur ex hoc quod Deus erat, sed quod Deus operabatur per illum plura, quam per alios. Si dicatur quod Christus differebat in modo operandi à patribus veteris testamenti, & ab Apostolis, quia omnes isti sub inuocatione nominis alieni miracula faciebant, Christus autem non inuocabat quenquam, sed quasi ex virtute propria operabatur. Neq; etiam istud sufficit, nam licet communiter sic fieret, tamen interdū Christus ad faciendum miracula petebat se exaudiri à patre, & plorabat, vt Ioan. 11. quando suscitauit Lazarum, & quando saturauit turbas, leuauit manus ad Cælum, Ioan. 6. & Apostoli, & discipuli, & patres veteris testamenti interdum sine oratione, & inuocatione aliqua miracula faciebant Patet de Apostolis, nam Iudęi ponebant ægros in plateis, vt transeunte Petro, vmbra eius obumbraret quenquam eorum, & sanaretur, & sanabantur omnes qui obumbrabantur. Actuum 5. ca. & tamen ibi Petrus nihil inuocabat, imo interdum eo nō aduertente sanabatur aliquis. De patribus veteris testamenti etiam patet, quia quando mortuus eiectus est in sepulchrum Elisæi, surrexit homo, & stetit super pedes suos, mox vt cadauer mortui tetigit ossa Elisæi, 4. Reg. 13. ergo neque etiam ex modo faciendi miracula constabat hoc. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 212.

Opera quæ ego facio &c. Miracula Christi quamuis facerent quādam probabilitatē, quod Iesus esset Messias nō faciebant tamen certam ostensionem, nam sola reuelatio certificabat eum esse Messiam, & erat necessaria, quia sine ea alia non certificabant, ideo quibus reuelatum est Iesum esse Messiam agnouerunt illum, quibus vero non fuit reuelatum, non potuerunt agnoscere. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. q. 210. Vide etiam tom. 1. c. 3. q. 23. & 24.

Opera quæ ego facio &c. Quamuis Christus fecerit opera tam excellentia, propter quæ erant opiniones de eo, quod esset Ioannes, vel Elias, vel Ieremias, nō tamē creditum est communiter, vel saltem à multis, quod esset Messias; & tamen Ioannes Baptista qui fuit tempore Christi, licet nullum fecerit miraculum, Io. 10. scilicet, Ioannes quidem nullum signum fecit, credebatur communiter, quod esset Messias. Luc. 3. scilicet existimante populo, & cogitantibus hominibus in cordibus suis de Ioāne, ne forte ipse esset Christus, & ipse negauit illud eodem cap. & Act. 13. scilicet quem me putatis esse, non sum ego, & tamen Iudæi miserunt nuncios ad eum dicentes, an esset Christus, Ioan. 1. & ipse negauit. Iesus autem è contrario multa miracula faciebat, per quæ rationabiliter credi poterat eum esse Christum, & tamen nūquam populus credidit eo viuente, quod esset Messias, nec etiam à plurimis firmiter putatum est. Causa huius fuit primo aduersitas Pharisæorum, & scribarum contra Christum, erant enim Pharisæi, & scribæ doctores plebis, & sequebatur eos totus populus, in omnibus quę docebant, ipsi tamen valde aduersabantur Christo, dicētes eum non esse à Deo. Ioan. 9. scilicet. Non est hic homo à Deo, qui sabbathum nō custodit. Et operari in potestate Dæmonū Matth. 9. & 12. scilicet. In Beelzebub Dæmonia eijcit. ideo valde populus distrahebatur credere id, quod credēdum erat de Iesu. De Ioanne autem non fuit sic saltem à principio, nam Pharisæi, & scribæ non aduersabantur ei, sed potius multi Pharisæorum, ibant, & audientes doctrinam eius, baptizabantur ab eo in Iordane, Matth. 3. ideo credebatur de Ioāne, quod esset Messias. secundo fuit & præcipuè, quia Deus non concurrebat cum Iudęis, mouens animas eorum ad credendum hoc, & ideo licet viderent signa multa, manebat cor eorum obtenebratum. & non credebant. Illud autem factum est, quia si Iudæi credidissent Iesum esse Messiam, ante mortem, nunquam illum occidissēt, & tamen mors sua erat necessaria ad salutem nostram, quia ad hoc venerat, ideo nō concurrit cum eis, vt hoc crederent. Et patet hoc, quia quando discipuli confessi sunt Iesum esse Christū, dixit eis, quod nemini dicerēt, quia oportebat eū multa pati & reprobari à senioribus, Marc. 9. & Luc. 9. quasi diceret, quod si ista publicarentur, impediretur passio sua, quam ipse toleraturus erat consilio seniorum, ideo non erat hoc publicandum, & ob hoc licet Christus faceret omnia, per quæ constare posset, eum esse Messiam, non credebant Iudæi, sed manebant semper sub dubio, vnde dicebant sub dubio. Nūquid hic est Christus Ioan. 7. & Nunquid hic esse filius Dauid Matth. 12. & etiam interdum ab ipso quærebāt, sicut modo, dicentes. Quousque tollis animas nostras? Si tu es Christus, dic nobis palam. Et ille ait, loquor vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei testimonium perhibent de me, & tamen cum hęc diceret, adhuc non credebant, sed magis scandalizabantur. quia filium Dei se faciebat. Et hoc erat quia obtenebratum erat cor illorum. ad Rom. 11. Cæcitas contigit in Israel, donec intraret plenitudo gentium. Hoc etiam interdum accidebat discipulis Christi. Vide auct. super Matth. tom. 3. c. 16. q. 53.

Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Mali non sunt de ouibus Christi. Vide auct. super Matt. tom. 3. c. 10. q. 132.

Sed vos non creditis &c. Quasi dicat, satis apertè loquor vobis, nec obscuritas locutionis meæ impedit, quin credatis, sed hoc solum vos impedit, scilicet quia nō estis ex ouibus meis. Idest quia mali estis non vultis credere etiam si apertissimè vobis dicatur, nam magis credere debetis operibus, idest miraculis, quæ necessariò cōuincunt, quam verbis, sed illis non creditis, etiam si sint efficacissima, quomodo ergo credetis verbis nudis? Frustra ergo petitis quod loquar, vobis palam. Vide auct. super Matth. tom. 3. ca. 9. q. 57. in fine.

Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus est. Idest non possunt existimari maiora bona, quam illa, quæ filius accepit à patre. Et ad illum sensum exponitur illud quod habetur Psa. 109. & refertur Matth. 22. c. scilicet. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Hæc enim est figurata locutio, accepta ex eo, quod homines putant de respectu sedendi, nam dextram vocant partem meliorem, & qui sedet ad dextram honorabilis iudicatur, sinistram autem putant esse deteriorem, & ideo inhonorabiles constituunt ad sinistram; vt ergo innuatur, quod maxima bona, quæ pater habet sunt filij, & in potestate eius constituta sunt, dicitur quod sedet ad dexteram patris, quia non potest excogitari melior habitudo sedendi & ita solet exponi communiter, quod sedet ad dexteram patris, idest in potioribus bonis eius. Ita dicit Remigius. scilicet. Quod autem dicitur sede à dextris meis, non est intelligendum quod Deus corporeus sit, vt dextram & sinistram habeat, sed à dextris Dei sedere est in honore, & æqualitate paternæ dignitatis manere. Vide auct. super Matth. tom. 6. c. 22. q. 347.

Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Respondit eis Iesus, multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Animos Iudæorum volentium ipsum lapidare Christus placauit verbis, & hoc fuit. quia prius per potestatem corda eorum interius placauerat, cum sint corda hominum in manu Dei, Prouerb. 15. & 21. aliàs enim verba sola non sufficerent ad subito continendum animos tam concitatos. Vide auct. super Matth. tom. 3. c. 9. q. 17. in medio.

De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis facis teipsum Deum. Non solum quando quis maledicebat Deo, vocabatur blasphemia, propter quam deberet lapidari, sed etiam quandocumque aliquis diceret aliquid, quod signaret aliquam imperfectionem Dei, sic enim dixit Christus. Nunc videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus Cęli, Matth. 26. & Luc. 22. & ista blasphemia iudicata est digna morte, ita vt diceret sum-

summus sacerdos Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? & erat ista blasphemia reputata à Iudęis, quia Christus faciebat se æqualē Deo. Sic etiam modo dixerunt Hebræi. De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia. Sic etiā beatus Stephanus visus est Iudęis blasphemare, cum dixit, Ecce video Cęlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei, & tunc impetu facto lapidauerunt eum, Actuum 7. Sic etiam erat de omnibus alijs assertionibus, in quibus videretur aliqualiter lędi honor Dei. Vide auctorem super 3. Reg. cap. 21. quæst. 5.

Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi dij estis? Hoc nomen Deus alicui conuenit cum adiuncto, cui sine adiuncto nullo modo conueniret, sicenim vocantur quædam loca ex nomine Dei cum connotatione, vt patet Genes. 22. Vbi vocatur mons Moria, mons Domi nus videt, vel Domi nus videbit, & non vocatur simpliciter Deus, vel Dominus. Sic etiam habetur Ezech. vlt. cap. in fine, vbi dicitur, & nomen Ciuitatis illius ex tunc Dominus ibidem, vocatur enim Ciuitas illa Dominus, vel Deus ibidem. Ista autem sic nominantur à quibusdam effectibus. Sic etiam Exod. cap. 7. dicitur Deus fecisse Moysem Deum non simpliciter, sed cum adiectione, scilicet Deum Pharaonis. Si tamen vocaretur aliquis Deus simpliciter, diceretur de eo istud nomen secundum essentiam. Deitas autem intra se communicabilis est per generationem, & spirationem, ad extra tamen diuina natura non est communicabilis, sed curabilis, vel potius aliquid sibi vnire potens, ad suppositi identitatem. Aliquando tamen hoc nomen Deus accipitur largè, & significat Dominos temporales, vel iudices, vel sacerdotes, vel viros sanctos hic patet Psal. 81. Ego dixi Dij estis. & hoc confirmat Christus hoc in loco, vocans Deos illos, ad quos sermo Dei factus est. Vide auct. super Exod. c. 7. q. 1.

FERIA QVINTA post Dominicam in Passione.

Euang. Ioan. VII.

Rogabat Iesum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo.

ET *ingressus domum Pharisæi discubuit.* Discumbere est iacendo manducare secundum antiquum morem, nunc enim sedentes manducamus, tunc autem iacentes, ideo tunc in lectis, siue tricliniis erat locus ciborū, vt patet 1. Reg. 9. Vide auctorem super Matth. tom. 4. c. 14. q. 89.

Discubuit. Discumbere est ad mensam sedere, vel ad cibum sumendum, etiam si nulla mensa sit. & hoc prouenit ex modo sumendi cibos apud antiquos, nam ad comedendum iacebant extenti super lectum, & ita vocabantur triclinia loca, in quibus comedebant, quia se acclinabant, idest iacebant. Sic patet 1. Reg. 9. Assumens Samuel Saulem, & puerum eius, introduxit eos in triclinium, vbi erant inuitati, & dedit eis locum in capite eorum. & ideo dicitur discumbere quasi in diuersa cubare, scilicet, quia multi cubant, idest inclinantur, & multi iacent ad comedendum, vbi est inuitatio, vel con uocatio. Vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. 22. ante primam quæstionem circa illud: Discumbentium.

Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. Erat quidem peccatrix Magdalena, in fornicatione, non tamen erat publice prostituta, sed solum fornicaria, quia aliquibus se comiscebat. Itaque non erat prostituta venaliter, vel omnium libidini satiandæ, sed aliquibus amatoribus se inhoneste tradebat. Non enim erat verisimile, vt mulier de tanto genere, & tam diues, exponeret se publicè venalem. Et sic quanquam infamia esset aliqua, nimis tamen differt ab ea, quam incurrit publicè prostituta. Vide auctorem super Iosue tom. 1. c. 2. q. 14. circa medium.

Peccatrix. Quamuis Magdalena non esset omnium libidini exposita, nec se venaliter cuicumque traderet indifferenter, poterat nihilominus appellari meretrix, quia quæcunque mulier fornicaria, ita appellari potest. quia sine lege matrimonij alicui viro copulatur, siue sit coniugata, siue monialis, siue cuiuscunque status. vide auctorem super Matth. tom. 3. c. 6 q. 37. paulo post principium.

Peccatrix. Lex infames personas reputat meretrices, licet eas tanquam necessarias permittat, non tamen in aliqua lege expressum mandatum est, quod meretrices sint in ciuitate. vide auct. super Genes. cap. 19. circa principiū, in improbatione alterius dicti.

Peccatrix. Lex humana meretrices tolerat, quia non est perfecta simpliciter, sed secundum conuenientiam humanæ politiæ, & quia homines sunt imperfecti omnes, vt communiter, ideo lex licet non approbet meretrices, eas tamen non punit, tanquam non potens omnia mala punire, sed ea futuro Dei examini punienda relinquens. Lex autem diuina hoc non permittit, sed vetat cum omnem mechiam, idest fornicationem quæcunque, quæ sine matrimonij fœdere perpetratur, condemnet, legislatores tamen quantum ad istam partem non sequuntur literam legis diuinæ vetando omnem fornicationem, quia lex diuina vult, quod licet ipsa vetet fornicationem, quod tamen non vetet eam lex humana. Quælibet enim lex iusta est secundum rectitudinem, quam habet ad suum finem, finis autem legis humanæ est bonus status Ciuitatis, qui cōsistit in quadam pace politica, quæ turbaretur, si fornicatio simplex tolleretur, cum omnes homines in ciuitate, vt cōmuniter sint imperfecti, & sequerentur multa adulteria, virginum deflorationes prolis, incertitudo, viri de vxore cōtinua suspicio, bella ciuilia, vitæ matrimonialis inquietudo, & quod omnium pessimum est, concubitus masculorum, alia infandissima, quæ supra ea, quæ nunc sunt humana cogerent inuenire malitia. Vnde iniustissima lex humana esse, quæ meretrices puniret, & fornicationem simplicem prohiberet, iuxta sententiam D. Augu. Meretrices tolle de ciuitate, & cætera libidinibus conturbabis. Finis autem legis diuinæ est ad vtilitatem omnium partium corporis Christi mistici, vt perueniāt ad illam beatitudinem, & quia secundum altissimum Dei iudicium ad illam fœlicitatem nemo admittitur, nisi cum puritate vitæ, quæ dicit carentiam omnis mali, ergo lex Diuina omne malum vitare debet. Et valde est rationale esset, quod lex humana vetaret omnia mala, quia fugere omnia mala, maximè ea, quæ pertinent ad legem fomitis, vt fornicatio non potest fieri sine magna gratia, sed lex humana non dat aliquam gratiam, quia legislator est homo deficiens, ideo non potest dare gratiam præuenientem, ne cadamus, nec adiuuantem, vt resurgamus, lex autem diuina dat gratiam adiuuantem, & conseruantem, ergo ad eam pertinet propriè omnia mala vetare. Vide auctorem loco citato ad tertium argumentum, vbi multa dicit circa hoc.

Peccatrix. Deus voluit meretricatum in populo Israel, quoniam erat aliquid reddens personas viles, ipse autē volebat populum illum esse honestum, & reuerendum, tamen, quia difficile erat in tam copiosa multitudine gentis, nullam pœnam imposuit, si aliquæ meretrices essent, vt secundum hoc erant aliquæ meretrices in Iudæis, sicut in alijs populis, & hoc Deus sic intelligebar, & satis expressit in lege sua, quod aliquæ meretrices futuræ erant inter Israelitas. Sic habetur Deuter. 23. vbi cum ponatur præceptum, ne sint aliquæ meretrices, scilicet, non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel, immediatè subiunxit, quod aliquæ futuræ erant, dans regulam de illis dicens. Non offeres mercedem prostibuli in domum Domini Dei tui, quicquid illud est, quod voueris, quia abominatio est vtrumque apud Dominum Deum tuum. In hoc enim dedit legē de

de oblatione meretricum, in quo necessario præsupponebat, quod aliquæ futuræ erant, alioquin nullam de eis legem dedisset. Vide auct. super Leuit. cap. 21. quæst. 12. in fine.

Peccatrix. Deus vetuit meretrices esse inter Israelitas de progenie ipsorum, non quidem principaliter inquantum erat peccatum fornicationis, sed inquantum erat quædam indignitas, vel turpitudo populi. Vide auct. super Matth. tom. 2. capitul. 5. quæstio. 193. circa principium.

Peccatrix. Quamuis lex humana permittat meretrices contra legem Euangelicam non tamen est iniqua, & æquitas eius habetur per conformitatem ad legem diuinam, & non oportet quod ista conformitas semper sit in eo, quod lex mandat, sed in eo quod per illud mãdatum inducere intendit. Lex enim, quæ fornicationẽ duplicem non prohibet, licet in eo, quod mandat repugnet legi Diuinę, tamen intendit per hoc abstrahere homines à peccando, cum cognoscat certissimè quod si meretrices tolluntur, tota ciuitas libidinibus, conturbabitur. Positis ergo meretricibus magis Deo seruitur, quam se motis, stante miseria communi cõditionis humanæ, ideo si aliqua lex vetaret oẽs meretrices à loco, iniqua esset, quia maioris mali fomẽta præberet. Hinc sequitur qđ lex diuina debeat meretrices cõsentire, vt maiora mala vitarẽtur, quia lex Dei, q̃ immaculata est sancta est, nullum malum debet consentire, sed bene placet ei quod lex humana consentiat, & hic est rectissimus ordo, quia si lex diuina fornicationem simplicem permisisset, omnes in illam effrenarẽtur in tantu, quod conditio humana bestialior redderetur, & debilior per frequentes coitus sed nunc lege diuina prohibente, quĩ spiritum Dei in se habent propter Deum fugiunt eam, aliqui autem timore gehennæ, alij autem, qui à forti passione vincuntur videntes omne genus concubitus, præter simplicem, à legibus esse prohibitum, hanc tanquam securiorem amplectuntur. Vide auct. super Deut. cap. 24. quæst. 6.

Peccatrix. Cognoscere meretricem fornicatio est. omnis autem fornicatio peccatum mortale est, vnde scriptura sępè vetat hoc. Sic dicitur Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel, nõ tamen prohiberetur ibi, nisi esset peccatum mortale, cum etiam aliqua, quę alias essent peccata mortalia permittantur in leges, vt dare ad vsuram, & vindictam expetere hoc etiã detestatur lex noui testamenti. 1. Cor. 6. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi. Tollens ergo membra Christi, faciet membra meretricis. Absit. Nõ tamen diceret absit, nisi esset aliquid detestabile, ergo meretricem tangere peccatum est. Vide auct. super Matth. tom. 2. capitul. 5. quæstio. 193. in princip.

Peccatrix. Inquit D. Aug. in quæstionibus Deut. & habetur 32. q. 4. C. meretrices. Meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, & ibidem dicit quod omnis illicitus concubitus, & membrorum illorum nõ legitimus vsus prohibitus debet intelligi, ideo accedere ad meretricem non solum est peccatum, sed est magnum vt dicit Hieron. & habetur 32. quæst. 4. c. In eo fornicator, s. Fornicator est maioris criminis, quia tollit membra Christi, & facit membra meretricis. est ergo meretricium peccatum, sicut & cæteri modi simplicis fornicationis. Vide loco citato. Omnis cõcubitus præter matrimonialem, erat peccatum, etiam in veteri testamento, nam ibi erat pręceptum, non mœchaberis Exod. 20. per quod dicit Aug. prohibitum esse omnem vsum illegitimum membrorum gentibum, & omnem concubitum illicitum, in libro de quæstionibus Deut. & tamen illa præcepta decalogi erant data Iudęis, ergo tenebantur Iudæi abstinere ab omni fornicatione. Vide auct. loco citato.

Peccatrix. Coitus meretricius excludit à regno Dei, quia coire cum ea est fornicari, & tamen fornicatores, & adulteri iudicantur à Deo, idest cõdemnantur. ad Heb. 6. & ad Gala. 5. dicitur. Manifesta sunt opera carnis, quę sunt fornicatio, & immunditia, &c. & postea dicitur. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. De meretricibus autem Christus dixit, quod præcedebat Pharisæos in regnum Dei non quidem manentes in meretricio, sed quia pęnitentiam egerunt, & sic habent regnum Dei patet Matth. 21. scilicet. Venit ad vos Ioannes in via Iustitiæ, & non credidistis ei. Publicani autẽ, & meretrices crediderunt ei, vos autẽ videntes nec pænitentiam habuistis, vt crederetis ei, ideo dicit ibi. Amẽ dico vobis, publicani, & meretrices præcedent vos, in regnum Dei idest prius ibunt, quam vos, imo vos non ibitis, nisi pęnitentiam agatis, & credatis. Vide auct. loco citato in fine ad tertium argumentum plura alia de fornicatione vide in communi tabula, verbo fornicatio.

Vt cognouit quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguẽti, & stãs retro secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Vnctio nõ erat illicita īter Iudęos, nã ad multa proficiebat, vno modo ad teneritudinẽ corporis, s. qđ essẽt partes corporis tenerę & benè se habẽtes. alio modo ad refrigerationẽ, nã oleũ refrigerat. est aũt terra Chanaã valdè calida. in qua habitabant Iudęi, ideo propter calores æstiuos erat cõueniens fieri vnctionẽ, & erat vsus apud omnes Israelitas, quantumcunque essent viri honesti, & religiosi, quod vngerẽt capita, & pedes, & alias partes corporis, & erat vnctio in terra Israel tanquam aliquod opus necessitatis, sicut comedere, & bibere. Sic patet 4. Reg. 4. de vidua paupercula, quę timebat creditores, quod venirent, & tollerent filium eius, in seruitutem, & dixit Eliseo, quod prouideret ei, & dixit ei Eliseus. Quid habes? illa autem respondit, quod nihil habebat, nisi parum olei, in lecytho, quo vngeretur, & sic adhuc mulier constituta ferè in vltima necessitate, habebat oleum, quo vngeretur, erat tamen mulier vidua, & pauper, ergo vngi corpus oleo reputabatur, tãquam aliquid necessitatis. Itẽ istud erat opus honestatis, quia aliàs non auderet vidua ista dicere Eliseo Prophetę, qui erat vir sanctissimus, & honestissimus, quod haberet oleum ad vngendum se. Item patet quia Christus videbat, vel concedebat viris perfectis, quod vngerent capita sua oleo, quando faciebãt opera sanctitatis, vnde loquens contra hypocritas, qui exterminabunt facies suas dixit, quod qui ieiunarent, abluerent faciem suam, & vngerent caput suum oleo, vt non viderentur hominibus ieiunantes Matth. 6. Item ipsemet Christus, qui fuit totius virtutis exemplar permisit vngi caput suũ, & pedes, nam quando erat in Bethania in domo Simonis leprosi, paulo ante passionem suã, venit mulier, & fudit super caput eius vas alabastri plenum vnguento. Matth. 26. & iterum modo in conuersione sua venit ad eũ Magdalena, & fudit super pedes eius vnguentum. erat ergo licitum corpus vngi, & cõsuetũ viris religiosis. Vide auct. super Ruth. cap. 3. quæst. 11.

Et vnguento vngebat. Christi corpus pati poterat à qualitatibus extrinsecis, videlicet calore, frigore, humore, siccitate, & huiusmodi, & sic interdum factum est, vt his agentibus qualitatibus, corpus illud benedictum in dispositiones varias mutaretur. Propter has autem pęnalitates naturæ in corpore Iesu, Maria Magdalena effudit vnguentum super pedes eius; Pedes namque eius ardore magno regionis illius, tum itineris labore, atque nuditate, (nudis quippe pedibus incedebat) desiccati, atque ardentes, & contracti in rugas erant. Effudit igitur Maria Magdalena alabastrum vnguenti, vt ardor pedum, vnguenti temperaretur frigiditate, siccitas quoque, illius mitigaretur humore. Vide auct. in 3. Parad. cap. 37.

Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se dicens. Hic si esset Propheta sciret vtique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Apparet ex his verbis, quod præsupponebat iste Pharisęus, quod Prophetæ deberent scire omnia, alioquin non bene argueret, potissimè, quia nõ solum præsupponebat, quod Propheta debet scire omnia, quę interiora sunt; sed etiã ea quæ sunt in corde hominis, scilicet peccata, qua di-

xit

xit, sciret quæ, & qualis esset mulier quæ tangit eum. Sed tamen falsum est quod Prophetæ omnia sciant, nam solum illa sciunt, quæ eis declarantur à Deo, & illa nesciunt omni tempore, sed eo tempore solum, quo illustrantur, & ideo contingit alio tempore, quod Prophetæ sint sicut viri simplices, & nesciant respondere ad ea, quæ interrogantur, sicut Moyses bis interrogatus fuit, & nesciuit respondere; quousque retulit quæstionem Deo, scilicet semel à filiabus Salphaad. Num. 27. & iterum à filijs Manasse Num. 36. Sic etiam Ieremias quærebat à Domino, an Israelitæ deberent descendere in Aegyptum, & nesciuit respondere vsque post decem dies Ierem. 42. & Daniel interdum dubitabat super aliquo, & per tres hebdomadas orabat, & ieiunabat, vt reuelaretur ei, & tunc reuelabatur. Dan. 10. Ad id autem quod dicitur nempe quod Pharisæus iste præsupponebat Prophetam omnia scire responderi potest: vno modo, quod istè Pharisæus non benè cognoscebat conditiones Prophetarum, nam Prophetæ non sciunt omnia. Simile patet de Elisæo, qui habuit duplicatum spiritum Eliæ, 4. Reg. 2. & sic fuit famosissimus Prophetarum tempore suo, & tamen quando venit ad eum mulier Sunamitis, & procubuit ad pedes eius, nesciebat quid illa quæreret. 4. Reg. 4. Nam dixit ad puerum suum. Dimitte illam, quia anima eius in amaritudine est, & Dñs celauit à me, nec indicauit mihi. Secũdo modo potest dici, quod iste Pharisæus sciebat, quod Prophetæ nesciebant omnia, & tamen quia ipse, & alij Pharisæi inuidebant Christo, & eum exosum habebant, quia reuelabat malitiam eorum, offuscabatur intellectus eorum, in iudicando circa Christum eo quod Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Vt ait Cato sic etiam est de libidine, quia passio illa facit errare incontinentes in iudicando in particulari vt ait Aristoteles 7. Ethic. sic etiam est de inuidia, & de omnibus alijs Passionibus, & ista fuit vna de causis, quare Pharisæi non cognouerunt Christum faciliter, sicut cognosci poterat ex operibus suis. tertio potest, dici quod iste Pharisæus benè locutus est, eo quod ipse non intelligebat de quocunque Propheta, sed de excellentissimo Prophetarum, scilicet Messia. Nam erat in populo quæstio, an Christus esset Messias, vt colligitur Ioan. 7. scilicet. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam hic facit? Alij autem dubitabant, cum dicitur ibidem. Nunquid verè cognouerunt Principes quia hic est Christus? sed hunc scimus vnde sit Christus autem cum venerit, nemo sciet vnde sit. Et magis patet Ioan. 10. cum dixerunt Iudæi ad Christum. Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic vobis palàm. De Messia tamen præsupponebant, quod sciret secreta cordium, & ideo non iudicaret homines per ea, quæ exterius audiuntur, & videntur, sed per ea quæ in corde haberent vt patet Isa. 11. scilicet. Non secundum visionem oculorum iudicabit, nec secundum auditum aurium arguet, sed iudicabit in iustitia pauperes. Qui tamen iustè iudicat, & non iudicat per ea quæ videntur, neque per ea quæ audiuntur, necesse est quod iudicet per ea quæ in corde sunt, quia nullus alius modus est ad iudicandum iustè, & sic præsupponebatur quod Messias sciret secreta cordis, & ille est vnus locus efficacissimus ad probandum contra Hebræos, quod Messias futurus erat verus Deus. Benè ergo arguebat iste Pharisæus, quod si Christus non cognoscebat quæ, & qualis erat Magdalena, non erat Messias. Et ab hac ipse respondit ad cogitationes eius, ostẽdendo per hoc se esse Messiam, quia non solum sciebat quæ, & qualis erat illa mulier, sed etiam sciebat, quid cogitabat Pharisæus in corde suo. Prophetæ autem alij non erant tales sicut Messias, ideo multa ignorabant. Vide auct. super primum Paralipom. cap. 21. quæst. 25. & super Matth. tom. 3. cap. 9. quæst. 20.

Et respondens Iesus, dixit ad illum. Cognoscere secretas cogitationes statim vt esse incipiunt, solius Dei est, nam nec Dæmones, neque Angeli boni hoc sciunt cum non illabantur animæ. sed solus Deus animæ illabitur, & ipse solus hoc nouit, ideo Christus cognoscendo cogitationes huius Pharisæi, ostendit se Deum esse. Vide auct. super Matth. tom. 4. Cap. 14. quæst. 48.

Et respondens Iesus, &c. Nemo nouit cogitationes hominis, nisi Deus, & ipsemet homo; Ad Heb. 4. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, & nulla creatura est inuisibilis apud illum, & Psalm. 7. Scrutans corda, & renes Deus. cæteri autem siue Dæmones, siue Angeli, nesciunt cogitationes hominis. 1. Corinth. 2. Quis enim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Christus autem cognoscebat cogitationes, & mox vt homo inciperet cogitare, sciebat quid cogitaret. Marc. 2. Scilicet. Quo statim cognito Iesus spiritu suo quod sic cogitarent intra se. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 9. quæst. 15. Vide etiam. tom. 4. cap. 12. quæst. 57. & quæst. 58.

Simon habeo tibi aliquid dicere, duo debitores erant cuidam fæneratori, &c. Poterat Christus apertis verbis Pharisæum confundere de mala sua cogitatione maluit tamen adhibita parabola id præstare; primo quia si sine parabola fecisset, ipse solus condemnasset eum, & ipse nihil loqueretur, & ita videretur valde minor condemnatio, nihil enim maius est, quam cum seipsum quis proprio ore condemnat. proposita autem parabola, debebat ipse ad eam respondere, vt ita seipsum condemnaret, ideo fuit sic conuenientius. secundo, vt ille audire vellet verba Christi, nam si Christus inciperet apertè increpare illum, ipse forrassis non expectasset, & ita non esset increpatio completa, non verò cum ipse in parabola contra se sententiam protulerit, consequens erat, vt Christus illa verba increpationis contra illum diceret. tertio dictũ fuit, quia vt est, Christus volebat, quod iste Pharisæus seipsum proprio verbo cõdẽnaret, vt esset maior condemnatio, si autem aperto sermone ei aliquid proponeret, nihil ipse vellet contra se confiteri, ideo vt nesciens primo intuitu contra se esse, confiteretur illud, & postea videret, quomodo contra eum militabat, debuit in parabola proponere. Quarto fuit ad loquendum consuetudinem scripturæ tam nouæ, quam veteris. Christus enim quando vult, quod aliquis contra seipsum sententiam ferat, proponit ei parabolam, ex qua ille iudicans, vt rationi consequens videtur, seipsum accusat. Sic 2. Reg. 12. quando peccauit Dauid, fornicatus cum Bethsabee, & occidens Vriam virum eius, misit Deus ad eum Nathan Prophetã, qui ait ei. Redde mihi iudiciũ &c. Quinto fuit, quia Deus vult, quod homo redeat ad pœnitentiam quanto possibile est via rationabili eum reducere, erat autẽ conueniens modus ad reducendum Pharisæum, vt postquã ipse se proprio ore videret condemnatum, erubesceret, & rediret ad cor, fieretq. melior, ideo fuit conueniens proponi hoc ipsi in parabola, Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 169.

Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, oleo caput meũ non vnxisti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Terra Chanaan, erat nimis calida, & ob hoc consueuerunt tam viri, quam fœminæ frequenter lauari; Vnde communiter solebant lauare pedes, ad refrigerationem, & hospitibus ingredientibus in domum primum obsequium, quod fiebat erat, quod lauarentur pedes eorum, sic enim Christus petijt hoc tanquam debitum à Pharisæo dicens. Intraui in domum tuam, & aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lacrymis rigauit pedes meos. Si tamen non esset generaliter assuetum, quod pedes hospitum lauarentur, Christus non allegasset hęc. Item consueuerunt homines in terra illa propter magnum calorem vngere caput oleo, Vide auct. super 2. Reg. cap. 11. quæst. 5. circa principium, & quæstio. 13. in principio, & super Iudic. cap. 19. quæstio. 13. & super Ruth. capitul. 3. quæstio. 12. in fine.

Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Homines tenentur

nentur

nentur ad diligendum Deum, & colendum ipsum, quia Deus est, siue nobis cōtulerit bona aliqua, siue nulla, magis tamen tenemur, cū nobis aliquid contulerit, quā si nihil, & quanto plura contulerit, tanto plus diligere tenebimur. Vide auct. super Iosue cap. 23. quæst. 2. in fine.

Remittuntur tibi peccata tua. Maria Magdalena non petijt à Christo veniam de peccati verbo, sed solum ostendit signa petendi lachrymis rigans pedes eius, & ipse dicit, remittuntur tibi peccata tua, tanquam intelligeret, quod non petebat nisi veniam de peccatis. nam superuacuum erat velle aliquid Christo confiteri, quia iste melius nouit quid sit in homine quam homo ipse, ita vt non sit opus ei aliquid dicere, vnde dicitur Ioan. 2. Ipse nouerat omnes, & nō erat opus, & quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homines. Sacerdotes autem nesciunt peccata nostra nisi inquantum eis verbo notificamus, quia nemo scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in eo. 1. Cor. 2. & ideo oportet eis confiteri, & manifestare peccata. Si autem interdum contingat quod sacerdotes sciant aliqua peccata nostra, vt quia sunt notoria, vel quia viderunt nos peccare, adhuc oportet ista peccata eis confiteri, propter duo. primo quia sic constitutum est, vt oīa peccata confiteamur, nihil omittendo, secūdo quia sacerdos non debet absoluere quēquā nisi videat quod displicet ei de peccatis, potest tamen quis dolere de vno peccato, volendo adhuc manere in aliquo alio peccato, quod commisit, non potest tamen tunc absolui de aliquo, quia de necessitate pænitentiæ est quod sit integra, non potest tamen constare confessori, de quibus peccatis dolet peccator, & de quibus nō dolet, nisi ex confessione sua. ergo oportet quod confiteatur omnia. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 9. quæst. 10. Vide etiam auct. in prima parte defensorij. cap. 6.

FERIA SEXTA
Post Dominicam in Passione.

Euang. Ioan. XI.

COllegerunt Pontifices, & Pharisæi Concilium, & dicebant. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem.* Quo modo paulatim ex miraculis, & operibus quæ multiplicabat quotidie Christus, commoti Pharisæi, peruenerint hucusque, vt de morte ipsi inferenda tractarent. Vide apud auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 57. Vide etiam tom. 3. cap. 9. quæst. 52. vbi multa dicit de Pharisæorum odio contra Christum, & persecutionibus.

Collegerunt &c. Iudæi volebant occidere Christum, ne omnes crederent in eum, & transferret eos ad alterum modum viuendi, & ita periret principibus suis principatus, vel propter Christum aliæ gentes inuaderent principatum eorum. Vide auctor. super Matthæum. tomo quinto, capitulum 21. quæstio. 204. in medio. Vide etiam q. 206. vbi plura dicit quæ faciunt ad hoc.

Collegerunt &c. Erat consuetudo Pharisæorum, quando aliquid contra Christum facere volebant, quod consilium præcedebat omnium congregatorum; nam videbant se superatos sæpè ab illo, & cum ratione contra eum contendere vellent, oportebat magni ingenij esse id, quod cōtra eum poneretur, & ad hoc non sufficeret vnus, ideo ingenia omnium necessaria erant, Vide apud auctor. super Matthæum. tomo sexto, capitul. 22. quæst. 255.

Collegerunt, &c. Ideo Iudæi consiliabantur de morte Christi, & ipsum perdere volebant, ne eo viuente venirent Romani, & tollerent vrbem, ideo vt conueniret pœna peccato, Deus fecit vt veniret eis quod timebant, idest quia Christum occiderunt, venerunt Romani, & abstulerūt locum illum, & gentem, & in hoc fuit conuenientissimus modus diuinæ retributionis, scilicet. Peccatum occisionis Christi factum fuit in Ierusalem in die prima azymorum, præsentibus Iudæis, de tota terra Iudæorum, & factum est, ne Christo viuente, venirent Romani, & tollerent vrbem, & destruerent gentem, & cessaret tota vtilitas, quam sacerdotes percipiebant ex sacerdotio, ita vindicta data est, s. vt deleretur Ciuitas Ierusalem. & fieret hoc per Romanos, quos illi timuerunt, ne venirent Christo viuente, & deleuerunt locum, & abstulerūt gentem, quia occiderunt plurimos. Cæteros autem vendiderunt, & disperserunt in gentes, & non reliquerunt aliquos in Ierusalem neque mansit locus in quo manerent. & sicut tota gente Iudæorum præsente in die azymorum occisus est Christus, ita in festo azymorum præsente tota gente Iudæorum insurrexit bellum, & obsessa est Ciuitas à Romanis, & perijt gladio, fame, & peste maxima pars gentis ibi. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. 24. quæst. 274.

Vnus autem ex ipsis Cayphas nomine, cum esset Pontifex anni illius. Ex hoc innuitur, quod anno præcedenti non fuerat Pontifex, nec etiam anno sequenti futurus erat: alias non diceretur Pontifex anni illius, sed diceretur absolutè quod erat Pontifex. Fiebant enim in veteri testamento istæ mutationes, quod interdum sacerdotes summi priuabantur, & instituebantur alij, & cœpit hoc fieri tempore Machabæorum, quando quidam Iudæi propter ambitionem emebant summum sacerdotium à Regibus Siriæ, & illi propter auaritiam priuabant quosdam summo sacerdotio, & dabant illud alijs, qui maiora precia dabant, vt patet de Menelao, & Iasone, & Andronico, & Onnia, quorum suscitata sunt magna scandala in populo Iudæorum, propter mutationem, & venalitatem sacerdotij, vt patet 2. Machab. 4. Etiam tempore Christi, & ante ipsum sacerdotia vendebantur propter auaritiam Romanorum, & erat ia in eorum auaritia maior, quam Regum Asiæ, & ob hoc sacerdotia summa annalia esse constituerunt. vt quolibet anno reciperent pensionem ab illo, qui instituendus esset in sacerdotem summum. Vide auct. super primum Paralip. cap. 24. quæst. 15. in fine, & cap. 6. in fine capitis.

Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Intantum expediebat Christum mori pro hominibus; quod vt dicit Chrysostomus omnis salus hominum in Christi morte posita est, nec est aliquid propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quam propter mortem ipsius. ideo duodecim Apostolis in secreto mortis suæ annuntiauit mysterium, quia semper pretiosior thesaurus in melioribus vasis includitur. Vide auct. super Matth. tomo 5. cap. 20. quæst. 40. in fine.

Expedit, vt vnus moriatur homo pro populo. Intantum expedit, quod regnum Cælorum per solam Christi mortem datur, & per illum appropinquat, primum patet, quia non potest quis ire ad vitam æternam, nisi remissis debitis suis ex gratia Dei; nam remissio non potest fieri ex operibus nostris, nec etiam ex contritione, quantacunque illa sit, ita quod per eam esset nobis debitum regnum Cælorum, quasi per quandam æquiualentiam, & iustitiam, sed solum est remissio ex gratia, quia solus Deus liberè vult remittere, licet ipse non remitteret, nisi eis, qui dolent de peccatis; gratia autem ista remissionis non est nisi propter Christi mortem, quia si Christus non fuisset pro nobis mortuus, ad placandum nobis Deum, nunquam ille fuisset placatus, nec voluisset nobis reconciliari; & quia Christus mortuus est, Deus placatus est nobis, & abundanter gratiam confert eis, qui conuertuntur ad eum. Et sic remissio tota peccatorum, pendet immediatè ex gratia,

ipsa

ipsa autem gratia est propter Christi mortem.nam per solam mortem Christi, dicitur facta remissio peccatorum quia nihil fuit, quod mereretur Deum reconciliari nobis,nisi Christi mors. Et sic quandocunque remittuntur peccata homini, fit illa remissio per mortem Christi, cum remissio illa fiat per hoc, quod Deus homini donat gratiam,reconciliando eum sibi qui erat prius intra eius. Et hoc Deus non faceret, etiam si homo semper plangeret, & se affligeret pro peccatis, nisi Christus pro nobis mortuus esset,quia actiones nostre non sufficiunt ad placandum Deum;Ideo quandocunque fuit remissio peccatorum, & quorumcunque peccatorum, per Christi mortem fuit illa remissio,& sicut est hoc quantum ad illos qui fuit post mortem Christi, ita etiam mors Christi profuit illis, qui fuerunt à principio sæculi,quia Deus disposuerat à sæculis Christum pro nobis moriturum, ideo licet nondum mortuus esset,quia tamen aliquando moriturus erat, acceptabat eos Deus ad gratiam suam propter illam mortem, per quam sibi ad integrum satisfieret, & sic regnū Cælorum nonquam datum est, nisi per Christi mortem.etiam appropinquauit regnum Cælorum per mortem Christi,quia antequam Christus mortuus esset, licet acceptaret Deus homines ad gratiam suam. & reconciliationem, tamen eis morientibus non dabat regnum Cælorum, quousque Christus realiter moreretur. Huncautem Christo mortuo confestim morientibus patere potest regnum Cælorum,ideo quanto fuerunt homines magis propinqui principio sæculi, tanto fuerant magis elongati à regno Cælorum. Vide auct.super Matth.tom.1.cap.4.quæst.92.

Expedit vnus moriatur homo pro populo. Non enim fuit ad aliud mors Christi, nisi vt nos per mortem suam à mortis debito solueremur.& in virtute eius omnia nobis crimina tollerentur. Vide auct.in prima parte def. cap.2.ante medium.

Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Immo non solum expediebat,sed necessarium erat ad salutem hominum quod Christus mortem subiret. Vide auct.super Matthæum.tomo 6.cap. 23.q. 241. circa finem.

Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Nam quamuis Christus cum esset verus Deus cui facultas erat remittendi peccata nostra, etiam nullo præmisso,ita vt pro eis nihil pateretur, licuisset ei peccata nostra delere, aut imperando aliquid leuissimum facere, vtpote quod aliquem lapidem osculemur, aut modicum panis degustemus, atque pro his cuique agenti plena fieret peccatorum abstersio,debitarumq. relaxatio pænarum;Quia tamen Deus iustus erat, iustitia sua exegit, vt ne sic fieret remissio, peccatorum, sed destinauit,vt nullius peccati plena posset fieri remissio, donec ipse humana carne uelatus in eorum ablutionem,atque solutionem moreretur. Vide auctor.in quinto Paradoſ. capit.151.

Expedit,vt vnus homo moriatur pro populo. Caiphas fuit primus, qui diffiniuit quod debebat Christus mori. Vide auct. super Matthæum. tomo quinto. capit. 19. quæst.204.

Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Expediebat quidem Christū mortē subire ad satisfaciendum Deo pro hominibus, hoc enim purus homo præstare non erat sufficiens, eo quia satisfactio non fit, nisi sit tanta pena,quanta fuit iniuria,quia alias esset aliquid agere, sed non satisfacere, quod importat plenitudinem, vel æquiualentiam,& iniuria quæ Deo fit,est infinita,cum ipse sit infiniti status, & iniuria aggrauatur ex parte personæ,cui irrogatur, vt patet 5. Ethic. ergo non poterat quis satisfacere Deo pro iniuria,nisi potest mereri in infinitum,quod non est possibile in aliqua creatura, quia nulla infinitas est iure verè finita. Nobis quoque istud constat, quod si per purum hominem potuissent homines redimi, Deus non fecisset quod vnigenitus filius eius pro nobis pateretur, sed vnus purus homo pro oibus, vel quilibet pro peccato suo,etiā si per plurimos annos debeat manere in inferno. Vide auct. super Matthæum tomo primo.capit. 5.q. 23.circa medium.

Hoc autem à semetipso non dixit. Multoties mouet Deus aliquos ad loquendum aliquas veritates,quas ipsi dicere non intendunt, & sic Caiphas dixit à spiritu sancto motus, prout testatur Euangelista quod expediebat Christum mori,sed tamen hæc non erat eius intentio, intendebat enim ipse dicere,quod magis volebat Christum mori, quia si Iudæi dimisissent Christum,credebant,quod totus mundus eum sequeretur,& tunc Romani putantes velle Iudæos rebellare eis, venirent super Ciuitatem Ierosolymam,& destruerent eam cum toto populo,sed ista euitarentur,si homo Christus moreretur. Voluit ergo Deus quod Caiphas pessimam intentionem suam talibus proferret verbis, quæ mortem Christi toto humano generi signarēt profuturam. Hoc etiam modo quædam glosa Hebraica super illud Gen. 18. Apparuit autem ei Dominus in Conuale mambre sedēti in ostio, dicit. quod apparente Domino voluit Abraham ex reuerentia surgere,sed Deus dixit ei quod staret,subdens. Tu es signum filiis suis, futurum est enim,vt filij tui sedeant,tanquam Iudices,vt ego.Item coram eis. Quæ quidem glosa licet seipsam non intelligat,tamen multum consonat Catholicæ fidei,impletum fuit enim hoc, quando Dominus noster Iesus stetit coram Anna.& Caipha,principibus sacerdotum sedentibus ad iudicandum eum, & isti erant filij Abrahæ, quia erant de tribu Leui,& verba istius glosæ præter intentionem dicentis taliter dicta sunt. Vide auct. super Gen. c.18.in princip.circa illud sedenti in ostio.

Hoc autem à semetipso non dixit. Sic etiam Pharao dixit fratribus Ioseph,Gen.44.Omnes opes Aegypti vestræ erunt, quod secundum aliquos Hebræos propheticè dixit,licet non intellexerit, significans illam sublationem opum,quam facturi erant Hebræi de terra Aegypti,vt patet Exod. 12. cap. Similiter Caiphas non intellexit, quod Christus moriturus esset pro humani generis redemptione, licet ad istam intentionem Spiritus Sanctus in eo formaret verba, sed solum quod bonum esset Christum mori pro tota gente, idest ne tota gens Iudæorum moreretur, aduenientibus Romanis contra eos propter Christi miracula,vel magis, quia se Regem Iudæorum dicebat, quod Romani abhorrebant,cum Iodæi essent eis subiecti. Vide auctor.super Gen. capitul. 45. in fine circa illud: quia omnes opes Aegypti vestræ erunt. Vide etiam super Iudicum. cap.7.quæst.18.

Hoc autem à semetipso non dixit. Sed spiritu dictante, qui potest loqui in aliquo tripliciter, vno modo, quia ille alias non potest loqui,& spiritus ibi loquitur. Secundo modo,quando aliàs potest loqui, & spiritus loquitur in eo volente. Tertio modo, quando aliàs loqui potest,sed nescit loqui talia,spiritus in eo loquitur. De primo patet, vt in serpente, qui loqui non poteſt, & tamen per illum Diabolus locutus est Euæ, Gen. 3. & per Asinam Angelus locutus est. Num. 22. De secundo patet, vt in arreptitijs, quorū linguas Dæmon mouet eis volentibus. De tertio patet in eis, qui prophetice aliquid dicunt, sicut Caiphas, quia ipsi loqui sciunt,sed quando Deus per eos loquitur,talia dicunt, quæ aliàs dicere nescirent. Vide auctor. super Matthæum.tomo quinto,capitulum decimum,quæst.104. in principio.

Hoc autem à se metipso non dixit. Quamuis Caiphas non dixerit à semeipso, nec ex se locutus fuerit, sed spiritu Dei instigante, atque impellente, verè tamen dici potest,quod ipse Caiphas potius,quam Deus locutus fuerit,etenim quando Deus loquitur per aliquem, melius dicitur ipse loqui, quam Deus. Ratio est,quia ille dicitur loqui, qui locutionem format, & quia locutio est ad exprimendum verbum mentale per vocale,ille qui mentaliter concipit,& mouet organa ad expressionem illius conceptus,dicitur loqui. Vide auct. loco citato.

Sed cum esset Pontifex anni illius Prophetauit. Licet mens Caiphæ moueretur à Spiritu Sancto, ad conci-

piendum

piendum prædicta verba, & lingua eius ad proferendum, non tamen poterat dici Propheta, quia non intelligebat, quid Deus intendebat per illa significare, & tamen intelligentia opus est in Propheta, vt patet Daniel 10. Sicut nec Asina Balaam Propheta vocari poterat, quia lingua eius ad loquendum à Deo mouebatur, quia nihil intelligebat, nec poterat vocari rationalis, quia verba rationalia proferebat. Vide auct. super Gen. cap. 45. in fine, circa illud: Quia omnes opes Aegypti vestræ erunt. & super 1. Reg. cap. 9. quæst. 12. circa medium.

Prophetauit. Quamuis Caiphas pessimus esset, cum dederit consilium de morte Christi ante cæteros, hoc tamen non obstat, quominus aliquid prophetice dicere posset, quod certitudinem, & firmitatem haberet; nam interdum etiam Prophetæ erant viri peccatores, & pessimi. Sic fuit de Balaam Propheta, cuius verba erat certissima, ita vt verba sua, tanquam verba Dei haberentur, scilicet quod cui ipse malediceret, esset maledictus, & cui ipse benediceret esset benedictus, Nu. 22. & prophetiæ eius certissimæ fuerunt, & prænunciauit aliqua de Christo, & de statu futuro Iudæorum, & fuerunt illæ magnæ auctoritatis, ita vt Moyses, qui fuit maximus Prophetarum, inter Hebræos, Deut. 34. cap. Scriberet dicta Balaam Num. 24. cap. Constat tamen quod iste Balaam erat pessimus, & resistens Deo volēs maledicere Israelitis cōtra Dei voluntatem, Num. 22. & 23. & dans consilium contra eos ad dolendum eos, Num. 24. & 31. capit. & quem Deus propter hoc fecit interfici. Num. 31. Et sic fecit de Caipha, qui quamuis pessimus esset, prophetauit nihilominus, & prophetia eius est magnæ certitudinis, vt Euangelista confirmat. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. 22. quæst. 335. in principio. vbi multa habentur, quæ faciunt ad hoc, & super Iosue. cap. 13. quæst. 14. in fine.

Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Vide pro hac auct. super Matthæum. tom. 4. c. 16. quæst. 94. in fine.

SABBATO
Post Dominicam in Passione.

Euang. Ioan. XII.

COgitauerunt autem Principes sacerdotum, vt & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibāt ex Iudæis, & credebant in Iesum. Vide auctor. super Matthæum. tomo quinto, capitulum 21. quæstio. 57. in medio.

In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent, quia venit Iesus Ierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant Hosanna benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 40. & sequenti Dominica.

Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quā do Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis. Quamuis turbæ pro omnibus miraculis laudarent Christum, laudabant tamen eum specialiter pro suscitatione Lazari, quę erat miraculum magnum, & recens. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 35. & quæst. 45. in medio.

Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos, videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt. Totum hoc procedebat ex Pharisæorum inuidia, contra Christum, propter opera, & miracula quæ faciebat, vnde dicit Hilarius. Inuidia facti Pharisæos cōmouet, quia continentes hominem in corpore, Deum in operibus non intelligebant, vnde ita erat cor eorum grauatum præ inuidia, &c. Vide auct. super Matthæum. tomo 4. cap. 12. quæstio. 41. & tom. 5. cap. 21. quæstio. 57. in medio.

Erant autem quidam gentiles ex his, qui ascenderant, vt adorarent in die festo. Quamuis aliqui ex gentilibus non conuerterentur ad ritum Iudæorum, non efficerentur de populo, honorabant tamen Deum Israel, Quidam enim veniebant in Ierusalem de terra sua, & adorabant Deum in templo, & petebant ab eo, quod volebant, & reuertebantur in terram suam; Sic patet 3. Reg. 8. cap. vbi petiuit Salomon exaudiri orationes gentilium, qui orarent in loco illo, scilicet. Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum, audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum extentum vbique. Cum venerit ergo, & orauerit in loco hoc, tu exaudiens in Cælo in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena, & discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent, quod nomen tuum inuocatum sit super domum hanc, & hunc modum tenebant multi gentiles tempore Christi, nam veniebant ad adorādum Deum in templum Ierusalem. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. 23. quæst. 88.

Erant autem quidam gentiles ex his, qui ascenderant, vt adorarent in die festo. Sicut veniebant Iudæi in templum ad diem festum, ita & multi de gentilibus veniebant. Reges etiam ipsorum volebant, quod oraretur pro eis in templo Salomonis: sicut erat de Rege Artaxerse, qui iussit, vt oraretur pro eo, & filijs suis in templo, & quod darentur omnia necessaria in templo Domini pro arca eius, ne Deus irasceretur contra regnum eius, & filiorum suorum. 1. Esdræ 7. Etenim gentiles errabāt circa inuentionem veræ Deitatis. omnes enim putabant Deum aliquem esse, & tamen errabant, quia putabant multos Deos esse, & nesciebant, quis illorum esset verus Deus, & ob hoc quælibet gens colebat varios Deos, secundum quod diuersæ prouinciæ, diuersa opinabantur. Et quia omnes homines concipiunt Deū esse id, quo nihil melius est, oportebat quod quando viderent, quod vnus qui putabatur Deus operabatur fortiora, quam alius æstimatus Deus, crederent illum magis accedere ad naturam veræ Deitatis. Et quia Deus Hebræorum cum esset verus Deus faciebat mirabilia, quę nullus de dijs gentium faciebat, credebant eum esse potentiorem. Sic ergo crederent eum solum esse Deum, sicut aliqui vigentes nimis ratione, qui probabant naturaliter vnicum esse Deum, sicut Aristoteles 12. Metaph. siue saltem crederent eum potentiorem omnibus dijs, ascendebant ad eum, vt orarent. Et hoc satis apparet, quia gentiles timebant valdè Deum Israel, sicut erat de Philisthinis, quando venit arca Dei in castra, pugnantibus Philisthinis contra Israelitas, do luerunt nimis Philisthini timentes, & dixerunt. Væ nobis non enim fuit tanta exultatio heri, & nudius tertius. Væ nobis, quid nos seruabit de manu Deorum sublimium istorum? Hi sunt Dij, qui percusserunt Aegyptum omni plaga. 1. Reg. 4. Et ob hoc oēs gētiles audiētes magnalia Dei Israel, timebantē, Vnde Nabuchdonosor dedit legem, ne quis malediceret Deo Israel, sub pęnā mortis. Dan. 3. scilicet, quia vidit, quomodo liberasset tres pueros de camino ignis, & combussit ministros ignis, quod nullus de Dijs gentium poterat facere. Aliqui quoque de regibus gentilium honorabant Deum Israel, & templum eius, sicut fuit de Rege Cyro, qui iussit, vel permisit volentibus venire de captiuitate Babylonica venire, & ædificare templum Domino, & tradidit eis omnia vasa aurea, & argentea, quæ erant in Babylone, & ablata fuerunt de templo Salomonis. 1. Esdræ. 1. cap. Et ibi dixit, quod Deus dederat. sibi omnia regna terræ, ideo volebat mittere ad ædificandum templum eius in Ierusalem, in quo innuebat, quod Deus Hebræorum erat ille verus Deus, qui dederat ei omnia regna terræ. Ob hac multi de gentilibus veniebant ad templum Domini, vt orarent ibi. Vide auct. super 2. Paralipom. cap. 6. quæst. 19.

Erant

INDEX.

Erant autem quidam gentiles ex his qui ascenderant vt adorarent in die festo. Quamuis gentiles non colerent Deum sed idola, non propterea dicendum, est quod quando ascendebant ad orandum in templum, Deus non exaudiret eos, exaudiebantur enim, quia Salomon petiuit quod exaudirentur, & tamen Deus dixit quod exauditæ erant petitiones eius, 2. Paralipomen. cap. 7. & 3. Reg. 8. Item patet, quia gentiles frequentabant venire in templum Domini, & orare, & tamen si non exaudirentur petitiones eorum nec sentirent aliquam vtilitatem in aduentu isto, non venirent, potissime, de longissimis regionibus, & tamen veniebant, ergo dicendum est, quod exaudiebantur. Exaudiebantur quidem quia apud Deum non erat distinctio Iudæi, & gentilis, cum non sit Deus acceptor personarum, sed in omni gente qui facit iustitiam, acceptus est illi, ideo quicunque faciens iustitiam, exauditur. Nec obstat, quod nunc non exaudiantur orationes Iudæorum, & Saracenorum, & qui sunt sicut erant gentiles tunc. Item non obstat, quod orationes peccatorum non exaudiat Dominus, sed eorum qui colunt ipsum. Ioannis nono, & tamen gentiles peccatores erant colentes idola ergo non merebantur exaudiri. Nam Iudæi, & Saraceni, & quicunque pagani orantes non exaudiuntur modo, quia necesse est illos esse in peccato mortali, cum lex Euangelica obliget omnem hominem ad sui obseruantiam Matth. vigesimooctauo, & Marc. decimosexto. Ite per vniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem non crediderit condemnabitur. Cum ergo sint in peccato mortali, non possunt exaudiri. De gentilibus autem non erat sic, quia non obligabantur gentiles ad obseruantiam legis Moysi, sed soli Iudæi, de genere, vel iam conuersi ad Iudaismum, ideo dato quod non seruarent legem Moysi, non erant in peccato mortali. Et patet hoc, quia quando Deus dedit legem Israelitis, accepit eos in populum peculiarem, & dixit, quod essent sibi in peculium, & in populum sacerdotalem. Aliis autem gentibus non dabatur lex. De lege autem noua, secus est, quia ab omnibus hominibus sub necessitate seruanda est, Marc. vltimo ideo non obseruantes sunt in peccato mortali, & non exaudiuntur à Deo, sicut nunc Iudæi, & Saraceni, & quicunque pagani, Vnde in ueteri testamento cum non obligarentur gentiles seruare legem poterant esse sine peccato mortali, & accepti Deo, dato quod non seruarent legem, & sic exaudirentur orationes eorum sicut orationes Iudæorum. Erat autem differentia, quod Iudæi specialiori modo erant Deo accepti. Gentiles autem generaliter, & benefaciebat Deus Israelitis specialiter, aliis autem gentibus beneficiis communibus, vt patet Exod. decimonono, scilicet. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium, mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum Sacerdotale, & gens sancta. Exaudiebat ergo Deus gentiles rectè, & deuote orantes, quia tamen Israelitæ magis colebant Deum quam gentiles, scilicet per plures cæremonias legis, conferebat Deus plura beneficia Iudæis quam gentilibus. Cum autem obiicitur quod gentiles erant peccatores, & non exaudirentur, dicendum quod istud fuit semper generale tam apud Iudæos, quam apud nos, quod existens in peccato mortali non exaudiatur, sed tamen non erant tunc omnes gentiles peccatores, vel non erant necessario in peccato ex conditione status, nam ex hoc quod non obseruabant legem Moysi non peccabant vt dictum est, sed peccatum suum erat, si colerent idola vel facerent alia quæ erant contra ius naturale, & sine aliqua lege data erant mala, vt patet ad Rom. secundo scilicet, Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, sed inter gentiles multi erant, qui non colebant idola, licet non seruarent cæremonias legis Mosaycæ, ideo poterant isti exaudiri. Qui autem colebant idola, non veniebant ad orandum, & adorandum in templo Salamonis, & si venirent, & orarent, non exaudiebantur, quia claudicabant in duas partes, Vide auct. loco citato, quæstione vigesima. Vide etiam quæstionem, vigesimam primam.

Erant autem quidam gentiles. Gentiles dicuntur, quia tales sunt, quales geniti sunt, scilicet sub peccato manent, sicut in peccato geniti sunt. Vel dicuntur gentiles, siue gentes, quia nihil habent nisi quod sunt gentes, idest homines. Nam Iudæi tempore suo, & Christiani nunc habent aliquid vltra quod est esse gentes, scilicet quia à Deo legem habent, secundum quam eum colunt, gentiles autem nihil habent nisi id quod gentes, idest homines inuenerunt, quia à Deo nihil specialiter acceperunt. Vide auct. super Matth. tom. secundo ca. quinto post quæstionem 342. circa illud. Nonne ethnici hoc faciunt?

Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Vide auct. super Matth. tom. tertio, cap. decimo, quæstione octaua, & tom. quarto, cap. decimotertio, quæstione nona.

Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Non accipitur hic anima pro anima rationali, quia nullus hanc odisse debet, sed diligere, sed accipitur pro vita, & sensus est, quod vitam nostram hic affligamus, quatenus in futuro delectemur. Dicitur autem aliquis affligere vitam suam, cum in magnis laboribus eam agit, ita vt rationabiliter eam odisse possit. Sic habetur Exod. cap. primo, cum dicitur, Oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum, operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. Vide auct. super Leuit. cap. vigesimotertio quæstione vigesimaprima, circa illud: Affligetisque animas vestras in eo. & cap. vigesimoseptimo quæst. 1. in fine.

Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Idest qui amat vitam suam conseruare in hoc sæculo, perdet eam in futuro. Vide auct. super Deut. cap. 19. qu. 2. circa illud: Et percutiat animam eius.

Qui amat animam suam perdet eam. Sensus est, quod vita nostra nobis debet esse perdita, vel odiosa, scilicet sub angustiis, & laborib. posita, vt in æternum gaudia cõsequamur incognita & vita nobis ibi delectabilis conseruetur. Vide auct. super Iosue. cap. nono, quæst. 39.

Qui amat animam suam perdet eam. Amare se secundum rationem, scilicet vt sibi velit homo bona propria humana quæ sunt bona secundum perfectionem rationis est, laudabile valde, & necessarium; amare autem seipsum secundum naturam sensibilem, & corporalem, est valde vituperabile, tales enim homines appetitui qui secundũ sensum est obediunt, & hoc non est vere amare seipsum quia non amat se homo secundum id, quod est vere bonum ei, & taliter se odisse laudabile est, & sic intelligitur hic. Vide auct. super. Matth. tom. 6. cap. 22. qu. 292. circa finem.

Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam. Si anima hic accipitur pro vita, vt dictum est, quomodo stare potest quod animam suam quis odisse debeat, vel possit? sequeretur enim quod liceret homini seipsum occidere. Dicendum est, quod nemo potest vitam odisse, nisi seipsum oderit, quia vita non est aliquid separatum à nobis, sed est esse nostrum quia viuere viuentibus est esse secundo de Anima, nemini tamen licet seipsum odisse, immo nec potest odisse se proprie loquendo, nam carnem suam nemo unquam odio habuit, Ad Ephesios quinto. ergo à fortiori seipsum odio habere non poterit, sed dicitur quis vitam suam odisse vel seipsum, quia opera odientis facit, qui enim odit, nocet ei, quem odit, & quia illi qui seipsos affligunt, & vitam istam pro Christi nomine exponunt, sibi ipsis quantum ad hanc vitam odientium opera faciunt, quia hoc sibimet inferunt, quod hostes eorum sibi inferrent, dicuntur odisse seipsos, vel vitam suam. Vide auct. su-

moriturum pro peccatis populi, nec etiam hac intelligebant tempore Christi, quin potius admirabantur, quia aliqui eorum existimabant Christum esse Messiam, & quando dicebat se esse occidendum admirabantur. Vide auct. super Leuit. cap. 22. quæstio. 23. circa principium, & super Matth. tom. 4. cap. 14. quæstio. 164. in fine, & c. 16. quæstio. 97.

Adhuc modicum lumen in vobis est. Vide auct. super Matt. tom. 5. cap. 18. q. 12.

DOMINICA IN RAMIS Palmarum.

Euang. Matth. XXI.

CVm appropinquasset Iesus Hierosolimis & venisset Bet phage, ad montem Oliueti Bethphage est nomen loci qui est paruus locus, vel viculus, & est iuxta montē oliueti, & ideo dicitur in litera. cum venisset Bethphage ad montem oliueti. De Bethphage dicit Remigius, & Beda, Bethphage viculus fuit sacerdotum, situs in latere montis oliueti distans vno milliario à Ierusalem. Sacerdotes enim qui per certos dies in templo deseruiebant, completo officio vicis suæ illuc diuertebant ad manendum. similiter & illi qui accipiebant officium illuc diuertebant, quia præceptum fuit in lege, vt nullus diebus sabathorum plusquā mille passus incederet. Vide auct. super Matth. tom. quinto, cap. 21. quæstione quarta in principio.

Ad montem oliueti. Mons iste erat iuxta Ierusalem, & distabat à Ierusalem per dimidiam leucam, vel per mille passus quod idem est. Et erat iste mons contra orientem respectu Ierusalem, & in illo fecerat Salomon templa idolis vxorum suarum quę permanserunt vsque ad tempora Iosiæ Regis & de illo monte ascendit Christus in Cœlum, & in isto monte dicitur Deus aliquando appariturus, Zacha. 14. & stabunt pedes eius in die illa super montem oliuarum, qui est contra Ierusalem ad orientem, & scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem & ad Occidentem, prærupto grandi, & separabitur medium montis eius ad Aquilonem, & mediū ad meridiem. Vocatur autem iste mons oliueti, vel oliuarum, quia abundat oliuis, cum sint ibi prædia oliuis plena, & ideo aliquando vocatur mons oliuarum & aliquando oliueti, quod idem est. & etiam vocatur interdū filius olei vt dicitur Isa. 5. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. & vocatur filius olei, quia sub oleo est, quia oliuæ super illud crescunt, & se extollunt. Vide loco cit. in fine quæstionis.

Tunc misit duos discipulos dicens eis. Ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis Asinam alligatam, & pullū cū ea, soluite, & adducite mihi. Christus non misit discipulos pro Asina, labore itineris fatigatus, vt illum releuaret sicut asserunt aliqui, sed solum ad implendum Prophetiam oportebat enim quod Messias intraret in Ierusalem equitans super Asinam, & hoc patet ex ipsa litera Vide loco citato

Tunc misit duos discipulos &c. Ad implendum dictum Prophetæ sufficiebat Christum venire semel super Asinam, quia Propheta non dixit quod sæpè veniret equitans super Asinam, sed quod veniret equitans super Asinam, & ideo siue nunc, siue ante hoc veniret equitans, sufficeret ad implendum vaticinium, sed nunc fuit conueniens venire sic, potius quam alio tempore, & quod istud fiebat ad ostendendum se Regem. Nam dicitur. Ecce Rex tuus venit tibi, sedens super Asinam. In eo ergo quod super Asinam veniebat, ostendebat se illum esse de quo Prophetæ loquebantur, & tamen Christus non voluit ante hoc se ostēdere regem, sed nunc in fine vitæ, ideo non debuit ante hoc sic intrare, & sic ita multa alia Christus tacebat dum viueret, quæ propinquus morti declarauit. Vide loco citat. quæst. 6.

Tunc misit duos discipulos. Duos discipulos misit Christus, primo quia honestius erat duos mittere, quam vnum, quantum ad personas ipsorum missorum. Nam quando duo sunt, vnus testimonium alteri perhibet an benè vel malè egerit. etiam vnus est alteri causa honestatis, scilicet ne ad malum occasio ei sit, solus enim neminem erubescit, duo autem si fuerint vnus alterum erubescet, & erit ei quædam necessitas probitatis, nisi ambo mali sint, & in malo participes. Christus autem habebat discipulos ad quos pertinebat custodia honestatis, ideo conuenientius erat eos ire binos, quam solos, & singulares mitti. secundo ex causa mittentis, honestius enim repræsentatur mittens per duos, quam per vnum, potissime, quia nunc Christus omnia agebat cum quadam claritate ante mortem vt dicit Chrisostom. ideo duos mittere debuit, sic enim & ad parandum Pascha duos discipulos misit. Marc. decimoquarto, cap. tertio, fuit forte ex conditione actus vt melius exercerent, iusserat enim Christus deferri Asinam, & pullum, quod aptius facerent duo, quam vnus, ideo conueniens fuit duos mittere. Vide loco citato. quæst. 7.

Tunc misit duos discipulos. Non apparet qui essent isti duo discipuli, quia nemo trium Euangelistarum qui hanc rem scripserunt, scripsit hoc, sed tamen verisimile est quod fuerint Petrus, & Ioannes. Vide loco cit. q. 8.

Ite in castellum quod contra vos est. Castellum accipitur hic pro Ierusalem, & valde large vsus est nomine per Tapinosim figuram, quæ est humiliatio rei magnæ, vt si dicatur mare gurges. Ita Ierusalem quę erat magna Ciuitas vocatur hic Castellum, quod ad locum paruum pertinet. Vide loco citato, quæstionem decimam.

Et statim inuenietis Asinam. Voluit dicere Christus quod statim vt discipuli intrarent portam vrbis, inuenirent in calle ante portam cuiusdam domus pullum & asinam ligatos, & ad hoc dixit statim inuenietis, idest, statim vt ingressi fueritis in vrbem, & per hoc notificabatur eis locus & tempus, scilicet, quod non oportebat vagari per vrbem, ad quærendum, sed in introitu vrbis inuenirent, & etiam quod non oportebat ibi dici expectare, sed statim vt ingrederentur inuenirent. Tale etiam signum dedit Christus duobus discipulis quando misit eos ad parandum Pascha in domum incertam & illis ignotam scilicet. Ite in Ciuitatem, & occurret vobis homo, lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, &c. Vide loco citato quæst. 12.

Inuenietis Asinam alligatam, & pullum cum ea. Quomodo stat hoc, quia Marc. vndecimo, dicitur, quod inuenirent pullum, innuens, quod non esset ibi Asina nam dixit. Inuenietis pullum ligatum, soluite, & adducite mihi? Respondetur, quod vere erant ligati simul Asina, & pullus, qui erat filius eius, vt dicitur in littera. Ad dictum Marc. dicendum quod ille de Asina subticuit, dicens de solo pullo, sicut & multa alia tacet vnus Euangelista, quæ exprimit alius, & multa sunt, quæ omnes Euangelistæ tacent, quæ si scriberentur mundus non caperet, Ioannes vigesimoprimo, & locus ab auctoritate non tenet negatiue. Nec obstat quod non sit verisimile hoc subticuisse Marcum si fuisset, quia si semel de hac re loqueretur, & taceret de Asina, esset probabile, sed tamen sæpe de hoc loquitur, & nunquam dixit nisi de pullo, scilicet. Inuenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit, soluite illum, & adducite mihi, & iterum, si quis dixerit vobis quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est, & continuo illum dimittet. Et iterum. Abeuntes inuenerunt pullum alligatum, & ita sæpè de pullo dicitur, & non de Asina. Hoc inquam non obstat, nam

non recipitur argumentum tacentis contra loquentem in scriptura. Matthæus enim expressit, quod essent Asina & pullus ligati, ideo etiam si omnes alii Euangelistæ taceant, manifestum est quod istud erat. Nam qui tacent, non negant, cum multa sint, quæ non scripserunt. Si autem aliquid afferatur, & dicamus non fuisse sic facimus sacram scripturam falsam, quo nihil deterius, & absurdius. Maximè quia non solum Matthæus expressit Asinam, & pullum, sed etiam Lucas. Causa autem quare Marcus tacuit de Asina, erat quia non faciebat ad propositum eius. Vide loco citato, quæstionem decimatertia.

Inuenietis Asinam alligatam, & pullum cum ea. Asina ista, & pullus non erant communes, scilicet de bonis publicis, vt asserit Nicolaus, sed erant alicuius priuati. Vide loco citato. q. 11.

Soluite, & adducite mihi. Christus iussit ambos ad se ferri, scilicet Asinam & pullum & non solum pullum, vt volunt aliqui. Vide loco citato. quæstionem decimaquarta.

Soluite, & adducite mihi. Quamuis sufficeret sola Asina, aut solus pullus ad equitandum, potissime quia Christus pauco itinere equitaturus erat, scilicet, quasi per milliarium, de Bethphage vsque Ierusalem, tamen fuerunt ambo necessarii, & non quidem ad necessitatem tolerandi laborem equitationis, quia ad hoc Asina sufficiebat, sed primo ad significationem, non enim Christus equitabat modo, quasi itinere fatigatus, sed ad aliquid ostendendum, & quia aliquid significaretur per pullū, & Asinam, quod non significaretur per solam Asinam, fuit necessarium, vtrumque duci, Asina enim quæ oneribus assueta, & attrita erat, populum Iudaicum significat, qui oneribus legis semper fuerat subditus, pullus verò super quem nemo adhuc hominum sederat Mat. 21. & Luc. 19. signat populum gentilem, quem nemo ad obseruationem Iustitiæ instituerat, sed indomitus erat; super vtrumque autem Christus sedit, vel vtrumque necessarium habuit, quia vtrumque populum ad se vocauit, subiiciens legi, faciens pacem his qui propè, & his qui longe, secundo & præcipue fuit ad complendā prophetiam, nam vt dixit Matthæus, hoc totum factū est vt adimpleretur quod dictum est per Prophetam, scilicet Zachariam, & tamen Zach. nono, cap. dicitur, sedens super Asinam, & super pullum filium Asinæ, ideo tam Asinam, quam pullum habere debuit, & vtrumque duci iussit. Vide loco citato, quæstionem decimaquinta.

Soluite, & adducite mihi. An Christus super ambo equitauerit, non apparet, constat enim quod super pullum equitauerit, de Asina autem non constat, ideo pro vtraque parte possunt adduci rationes. Vide loco citat. quæstionem 17.

Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet & confestim dimittet eos. Discipulis volentibus accipere pullum, & Asinam, fuerunt qui prohiberent, & non permisissent, nisi dixissent, Dominus his opus habet, sicut ipse Christus dici iusserat. Et patet, quia Marc. 11. dicitur. & abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio, & soluunt eum, & quidam de illic astantibus dicebant illis, quid facitis soluentes pullum? & dixerunt eis, sicut præceperat Iesus, & dimiserunt eis, scilicet pullum & etiam Luc. 19. dicitur, soluentibus autem illis pullum dixerunt Domini eius ad illos. Quid soluitis pullum? at illi dixerunt, quia Dominus eum necessarium habet. Imo dicendum, quod erat conueniens quod esset aliqua resistentia, vt magis appareret virtus Christi, vnde refellitur opinio quorundam oppositum asserentium. Vide loco cit. quæst. 19.

Et si quis vobis aliquid dixerit. Hoc dixit Christus primo ad ostendendum Diuinam sapientiam suam, nam per hoc innuebat, quod eis aliquis diceret verba prohibitionis, sicut enim Christus ostenderat sapientiam per hoc quod designauerat eis locum & tempus inueniendi Asinam, quæ erant contingentia futura, & hoc ad sapientiam Diuinam pertinebat, ita & prædicendo eis quod aliquis resisteret non permittendo ducere Asinam, & pullum, ostendebat Diuinam sapientiam, quia ista futura erant, & contingentia, scilicet quod aliquis eos prohiberet. Secundo vt instrueret discipulos, & non irent inaniter nam si Christus diceret eis quod irent pro Asina, & pullo præmonstrando locum, si nihil aliud vltra diceret, putarent discipuli, quod nemo eos impediret, ideo quando inuenirent impedientes, recederent, non ferendo Asinam, & pullum, vt ergo ducerent quod Christus iubebat instruit eos circa ea quæ uentura erant. tertio fuit vt aduerteret responsionem eorum ad dominos Asinæ, & pulli, nam si discipuli soluerent Asinam, & pullum non permitterent domini illos ducere, nisi dicerentur verba Christi, quæ virtutis cuiusdam esse videbantur, scilicet Dominus his opus habet. quibus dictis, confestim dimitterent domini discipulos soluere, & portare Asinam, & pullum, & ita factum est, vt patet Marc. 11. & Luc. 19. & tamen istud non diceret Christus discipulis nisi prius dixerit eis, si quis aliquid dixerit vobis ergo debuit hoc dicere. Vide loco cit. q. 20.

Et si quis vobis aliquid dixerit. Sciebat Christus quod aliquis prohiberet discipulos, & tamen noluit ponere determinate, sed sub conditione, vt non videatur sub necessitate ponere actum eorum qui Apostolos prohiberent, cum ista sint libera. Vel potest dici, quod licet ponatur conditionaliter, resoluitur in simplicem temporalem, scilicet, si quis vobis aliquid dixerit, idest quando vobis aliquid dictum fuerit, respondebitis. Vide super Matt. tom. quinto cap. vigesimo primo, quæst. 21.

Dicite quia Dominus his opus habet. Christus voluit ostendere quis erat qui petebat ista animalia, erat enim ipse apud omnes cognitus, & pro amore, & reuerentia nemo esset qui talia ei negaret, voluit autem se manifestare ex nomine quo cognitus erat, nam vulgariter omnes eum Dominum vocabant, aut magistrum. Et cum ista duo nomina essent, quibus vocarent eum populares, & quibus apud eos notus erat, quando ipse volebat se notificare, vocabat se altero eorum, & ita nunc cum illos duos mitteret dixit eis, quod dicerent quod Dominus opus habebat illis animalibus, quasi sub hoc nomine scirent quis hoc peteret. Vide loco cit. quæst. 22.

Dicite quia Dominus his opus habet. Quamuis hoc nomen Dominus, sit nomen magnæ excellentiæ, & Christus communiter soleat vocare se filium hominis, quod pertinet ad humilitatem, tamen conueniens fuit quod vocaret se Dominum modò, & non filium hominis. primo quia istud dicebat ad notificationem personæ suæ, vt scirent domini pulli, & Asinæ quis esset qui peteret pullum, & Asinam, si autem diceret, dicite quia filius hominis his opus habet, non intelligerent illi quis iste esset, quia omnis homo est filius hominis, etiam non erat aliquod nomen tale vulgatum apud populum de Christo, scilicet quod ipsi vocarent eum filium hominis, sicut vocabant eum Dominum, vel magistrum, ipse enim Christus vocabat se filium hominis, & tamen populares non vocabant eum filium hominis, sed Dominum, vel magistrum, ideo si seipsum vocaret filium hominis, non intelligerent quis esset qui peteret, ideo non debuit se vocare sic. Christus enim quando de seipso loquebatur ad aliquos præsentes ei, poterat conuenienter dicere se filium hominis, & ita sæpe dicebat, quia tunc erat persona loquens manifesta, ideo solum restabat ostendere conditionem, vel humilitate vti, aut sicut ipse vellet quando tamen de seipso loquebatur ipse ad absentes, tanquam de alio, non conueniebat istud nomen, quia tunc non erat cognita persona loquentis, ideo debebat vti nomine per quod notificaretur persona loquentis, & tamen dicendo de seipso, filius hominis his opus habet, nō intelligeretur quis erat

illic, pro

ille pro quo petebantur ista, ideo debuit se vocare Magistrum, vel Dominum, quia sub his nominibus cognoscebant eum populares, & non sub nomine filii hominis. Vel potest dici quod non repugnabat humilitati quod Christus se vocaret Dominum, quia ipse non vocabat se Dominum quasi asserendo se esse Dominum, sed Dominum, idest quem vulgus Dominum appellat. & hoc humillimus hominum de se dicere potest. Item, non repugnabat humilitati, nam omnia quæ Christus loquebatur nobis proficiebant. Quando enim loquebatur de se parua proficiebat ad dandum nobis humilitatis exemplum, quando verò magna loquebatur, ad fidem proderat, vt nos doceret ea quæ de ipso credenda erant quæ magna erant, & ideo Christo vtraque dicere conueniebat. Vide loco cit. quæst. 23.

Dicite quia Dominus his opus habet. Hæc verba habebant quandam efficaciam ad flectendum Dominos Asinæ, & pulli, ad dandum eos Apostolis primo patet, quia Christus posuit hæc verba in remedium contra prohibentes ducere pullum, & Asinam, non tamen esset conueniens remedium, nisi haberent aliquam efficaciam ad hoc quod Domini pulli, & Asinæ cessarent à prohibitione, ergo vim aliquam habebant. secundo quia Christus dixit. & confestim dimittet eos, idest permittet vos portare Asinam, & pullum, postquam ista verba dixeritis. Poterat autem hoc esse tripliciter. uno modo quod per ista verba non induceretur aliqua efficacia ad mouendũ animos dominorum Asinæ, & pulli, sed solum quod p ea notificabatur persona petentis, siue pro quo petebatur, quod Iudæi saltem populares talem animum habebant ad Christum, quod quidquid ab illis peteret, vel pro eo peteretur ab aliis, concederent libenter, & ideo si ue per ista verba, siue per quæcunque alia notificaretur, darent quidquid peteretur, nulla virtute existente verborum. secundo modo poterat fieri quod Deus daret quandam gratiam discipulis petentibus, scilicet, quod inuenirent gratiam in conspectu eorum à quibus peterent, scilicet quod nihil esset quod peterent, quod statim ipsi nõ concederent. tertio modo poterat fieri quod Deus dictis verbis istis ab Apostolis, incuteret timorem quendam dominis Asinæ, & pulli, vt non auderent negare petita, aut moueret animum eorum penitus flectendo ad dandum quod petebatur. Vide loco cit. quæst. 25.

Et confestim dimittet eos, Hoc potest intelligi dupliciter, vno modo referendo ad Dominum iumentorum, alio modo referendo ad Christum accipiendo primo modo, est sensus, quod Christus ostenderet quod nulla contradictio esset contra Apostolos petentes Asinam & pullũ, sed quod ipse moueret cor Domini iumentorum, ita, q̃d statim vt dicerent Apostoli verba Christi, non resisteret illis, & sic duo ostendit hic Christus, scilicet, diuinam sapientiam, & potestatem, sapientiam quidem, in quantum prædixit futurum esse quod domini iumentorum resisterent à principio; Potestatem verò, inquantum dixit eis verba quibus dictis statim cederet qui resistebat, & quia quanto aliqua virtus in minori tempore operatur æqualia, tanto est fortior, & nulla operatio sit velocior, quam facta in instanti, quæ non habet successionem aliquã, signauit Diuinam virtutem hic operari cum dixit, statim dimittet eos. idest ille qui vobis aliquid dixerit impediendo ne tollatis pullum, & asinam, statim vt audierit verba quæ ego dico vobis, dimittet eos, idest permittet vobis, quod liberè ducatis Asinam, & pullum. secundo referendo ad Christum, est sensus, quod ista essent verba ad placandum dominum iumentorum; faciendo eum certum de reditu iumentorum, quando enim discipuli soluerent pullum, & Asinam, fortè domini illius nescientes an redituri erant aliquando ad eos, & quando, fierent difficiliores ad concedẽdũ. Ob hoc ergò ipsi certificant dominos quod statim reducerent Asinam & pullum, idest parum detinerent, quia non facturus erat Christus aliud, nisi quod equitaret vsque Ierusalem, & illico remitteret animalia ad dominum, & tunc tota litera refertur ad Christum, scilicet si quis vobis aliquid dixerit, scilicet volens retinere pullum, & Asinam, dicite quia Dominus his opus habet, idest indiget illis, & statim dimittet eos, idest non tenebit eos diu ad operam suam, licet nunc illis indigeat, sed statim illos remittet ad vos. Sed horum sensuum primus magis applicatur litteræ & ille tenetur communiter. Vide loco citato, quæst. 26.

Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem, dicite filiæ Syon, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super Asinam, & pullum, filium subiugalis. Solus Matthæus allegauit hic auctoritatem Zachariæ, non autem Marcus, & Lucas qui idem factum enarrant, & ratio huius est, quia Matthæus scripsit Euangelium Hebræis, ipsi autem Messiam expectabant solum inquantum erat eis promissum à Deo vt apparet ex scripturis, & ideo nihil plus de eo considerabant quam de illo scripturæ attestarentur, & consequenter illum in Messiam reciperent, cui constaret concordare sacras scripturas quibus magnam fidem Christi dabant, & ideo Christus aliquando contra eos allegabat scripturas in testimonium suum, & remittebat eos ad considerationem scripturarum, vt viderent si concordabant factis eius. Fuit ergo magna cura Matthæo, omnes auctoritates veteris testamenti allegare, quandocunque essent ad propositum gestorum Christi vt ex his magis Iudęi ad credendum suaderentur, & ideo non solum auctoritates illas quas Christus allegabat, sed etiam quascunque alias, quæ ad propositum facere poterant, vbicunque studet inducere. Alii autem Euangelistæ non scripserunt Iudæis, sed aliis gentibus ad Christum conuersis, ideo non fuit studium eorum probare facta Christi testimonio Sacrę scripturæ, & ob hoc solas illas auctoritates quas Christus allegabat contra Iudæos, inducunt ipsi, vt rem gestam referant. Vide loco cit, quæst. 27.

Hoc autem totum factum est vt adimpleretur &c. Conueniens fuit allegare auctoritatem istam Zachariæ, primo ad excusationem, aliquis enim pauca sentiens, fortassis irrideret quod Christus super pullum indomitum equitando introisset in Ierusalem, quasi ex aliqua leuitate factum esset; tollitur autem hic irrisionis, & murmurationis occasio, cum ostendatur factum esse propter dictum Prophetæ, & ita non fiebat ex leuitate. secundo, quia dato quod aliquis putaret omnia gesta Christi, rectè, & prudenter, & grauiter facta esse, tamen quare equitans super Asinam, & pullum nunc ascendisset in Ierusalem, quod nunquam sibi fuerat in consuetudinem, admiraretur. Nam non fuit factum ad alleuiandum laborem itineris, cum per totam Gallilæam progrediens, nunquam hoc fecisset, Redditur ergo causa. scilicet, hoc totum factum est, vt impleretur quod dictum est per Prophetã. tertio fuit ad condemnandum Pharisæos, & doctores legis qui Christum cognoscere poterant si vellent nam ipsi sciebant signum eius aduenientis, scilicet quod super Asinam, & pullum veniret, cum autem sic eum venire viderunt, aut contempserũt eum recipere vt regem agnitũ, aut malitia excæcauit eos, vt non agnoscerent quem clarè poterant cognoscere. quarto fuit vt ostendatur q̃d de eis quæ scripta erant de Messia, nihil Christus omiserit, nam necesse erat, quod Messias impleret omnia, quæ de ipso scripta erant, & tamen de eo scriptum erat, quod veniret ascendens super pullum, & Asinam, ideo venit. quinto fuit ad condemnationem Iudæorum. sexto, & principaliter fuit, quia intentio Matthæi erat ostendere Iesum esse Messiam, & ad hoc volebat singula quæ de Messia dicta erant applicare ad ipsum. Vide loco citato quæst. 28.

Dicite filiæ Syon, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus &c. Quare Christus equitans super pullum, & Asinam potius venit in Ierusalem, quam in alium locum terrę Iudæorum Vide loco cit. quęst. 29.

Dicite filiæ Syon, &c. Quare Matthęus allegando auctoritatem Zacharię non recitauit eam ad literam, sed mutauit verba, & quomodo sit intelligenda, quo ad singulas eius partes. Vide quęst. 30.

Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Iesus & adduxerunt Asinam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua. Discipuli iuerunt pro pullo, & Asina, &

[illegible] & adduxerunt eum, sicut Christus iusserat. Inquo est notandum, quod non erubuerunt hoc paruum ministerium sed exerunt [illegible] illud, ad mandatum Christi. [illegible] dicit Titus: Discipuli autem iussi ducere pullum non refutauerunt hoc officium, vt paruum, sed [illegible] et adduxerunt eum: in quo & nos instruimur, quæcunque parua pro Christo non erubescere subire, quia nihil [illegible] paruum pro illo fieri potest, quod non efficiat nos dignos regno Cœlorum, sic dicit Basilius. Sic quoque docet nos infima opera plurimo cum affectu & studio aggredi, scientes quod quidquid in ministerium Dei fit, non est paruum, sed dignum regno Cœlorum. Adducto pullo, tam illi duo discipuli, quam alij posuerunt vestes suas super pullum, cuius prima causa est quia pullus ille forte non habebat stramenta, super quæ Christus sederet, & hoc verisimile est, certum est enim, quod super pullum nemo unquam hominum sederat, Marc. 11. & Luc. 19. & consequenter non habebat stramenta, quæ non ponuntur nisi Asinis domitis, & super quos quis sedet, vel onus eis imponitur. Secunda causa fuit ad ornatum, & decentiam Christi, nam dato quod pullus haberet stramenta, vel possent stramenta Asinæ imponi pullo, adhuc nō decēter sederet Christus super pullum, ideo Apostoli posuerunt vestimenta sua super pullum, vt decentius Christus sederet, & pro[illegible] sederet. Vide loco cit. quæst. 31.

Et eum desuper sedere fecerunt. Christus sedere voluit super pullum non super Asinam, quamuis multa obstare viderentur, quia hæc Christi equitatio ad aliquid significandum fiebat, & ideo debebat ascendere super illud animal, quod magis ad significationem conueniebat, illud autem erat pullus, nam Asina significat populum Iudaicum qui diuinis mandatis, & legibus semper subditus fuerat, & tolerādo [illegible]; pullus autem qui indomitus erat, super quem nemo adhuc sederat, significat populum gentilem, quia nullum doctorē ad salutem antea habuerat. Et quia super Synagogam iam Christus sederat, & sedebat, cùm adhuc Iudæi legem à Deo datam tempore Christi seruarent, nō oportuit nunc actualiter, & de nouo ascendere. super pullum autem nemo ascenderat, ideo Christus super eum nunc ascendere debuit, vt ostenderet quod populus gentilium qui indomitus erat, illi subiiciendus esset. Vide loco cit. q. 32.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Multi erant illi qui hoc faciebant, & ideo turba vocabatur. Ista autem turba ex multis congregata erat, & est sensus quod omnes qui nunc fuerunt in via venientes cum Christo, vel occurrentes ei, exhibuerūt ei hunc honorem. Tota enim multitudo plebis Iudæorum hoc circa Christum faciebat quod eum honoraret, licet aliqui eum specialiter persequerentur, scilicet Pharisæi, & scribæ, & Sacerdotes, ideo cæteri hunc honorem exhibuerunt. Vide loco cit. quæst. 34.

Plurima autem turba &c. Antequam Christus ascenderet super pullum, non fiebat ei aliqua istarum solemnitatum, & tamen an statim vt ascenderet cœperunt ista fieri, vel interiecto aliquanto tempore, non apparet, sed videtur quod non statim cœperunt, sed aliquantum post, scilicet in descensum montis oliueti ascendit Christus super Asellum, & tamen cum esset in descensu, cœperunt turbæ hoc facere, sic patet ex ordine literæ Luc. 19. scilicet, & cum appropinquaret iam ad descensum montis oliueti, cœperunt omnes turbæ laudare Deum; sed veritas est, quod ista duo Christo exhibita sunt, scilicet laus vocalis & stratio vestimentorum & ramorum in via, & non fuerunt simul inchoata, sed prius fuerunt vestes stratæ, postea verò cœperunt laudare, vestes autem & ramos [illegible] sternere cœperunt vt Christus ascendit super Asellum, laudes verò aliquantulum post, & hoc colligitur Luc. 19. Nam dicitur, Duxerunt pullum ad Iesum, & iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum; eunte autem illo substernebant vestimenta sua in via, & cum appropinquaret iam ad descensum montis oliueti, cœperunt omnes turbæ laudare Deum, & [illegible] quod cum Christo, id est in tempore progressus postquam ascenderat

Asellum. Si autem simul vtrumque incœptum fuisset, non ponerentur diuersæ determinationes, ita quod vnū diceretur factum euntute Iesu, aliud verò cum appropinquaret ad descensum montis oliueti. Etiam quia ordo literæ significat ibi prius fuisse vestium strationes quam laudes vocales. Vide loco cit. quæstionem trigesimam quartam.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua &c. Hoc fuit primo ex quodam gaudio spirituali, quod conceperant de mirabilibus quæ viderant eum fecisse, ideo tam quam debitum honorem impendebant ei hunc. Secundo quia Christus indidit mentibus turbarum quod eum sic laudarent, & honorarent. Nam ante hoc multa virtutes fecerat, & nunquam eum sic laudauerant, aut honorauerant, nunc verò nullum miraculum fecit, quod ergo nunc ipsum honorarent fuit quia Deus mouit mentes eorum, vt specialiter eum nunc honorarent. Vide loco cit. q. 35.

Plurima autem turba &c. Voluit Deus quod iste honor nunc exhiberetur Christo, primo ad implendam Prophetiam, quia sic prædixerat Zacharias Christum venturum super Asinam, & pullum, & ideo impletum est, vt induxit Matthæus, & prædixerat, quod filia Sion exultaret, & iubilaret tunc, ideo etiam hoc debuit impleri, & istud fuit per honorem nunc impensum, & ita fuit conueniens quod nunc honoraretur Christus a turba. Secundo fuit ad monendum Iudæos vt Christum susciperent, vel si nollent non haberent excusationem. Exhibitus enim fuit nunc honor Christo, quem prædixerat Zacharias, quem cum viderent impleri Iudæi, poterant iudicare hunc esse Messiam, quod si nollēt, inexcusabiles essent. tertio fuit, quia cū Christus esset morti iā propinquus, volebat de se omnia manifestari, quæ secreta manserant, ante hoc enim nequè ipse se Deum aut Messiam aperte, & publice dicebat, neque per Apostolos prædicari volebat; morti autem propinquus se Messiam publice, & voluntate [illegible] ad maiorem confusionem Iudæorum. Vide loco citato q. [illegible]

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua &c. Hunc honorem potius quam alium impenderunt turbæ nunc Christo, quia hoc tēpore nō videbantur ei posse aliquem honorem deferre, nam recipiebat Christus in Ierusalem, & honorandus erat in triumphum suum, in hoc autem non poterat nisi verbo, & opere honorari, vtroque fuerunt modo honoratus est, opere quidem, quia vestes in via sternebant, & ramos de arboribus cædebant, verbo autem quia acclamabant Christo Hosanna. Quantum ad opus non poterant tribuere alium conuenientiorem honorem, nam Christus veniebat, & ideo viam ei parauerunt vestibus eam operiendo, & ramis, & aliquid quod ad gaudium, & solemnitatem pertinet. Sed maior erat solemnitas quod vestes sternerentur in via, quam quod rami, & tamen quia quidam non erant apti ad vestes sternendas; quia forte simplices vestes habebant & manerent nudi, vel quia vestes eorum erant vilicanæ, & nullum honorem præstarent, iaciebant ramos, sic quilibet secundum suam dispositionem, & facultatem faciebat. Laus etiam vocalis fuit multum conueniens, neque poterat alia esse magis conueniens, quia totus iste honor exhibebatur Christo, vt Messiæ, & erat ad ostendendum eum esse Messiam, cum vocaretur filius Dauid; & diceretur nunc venire regnum Dauid. Marc. 11. ideo iste honor fuit maximum conuenienter nunc Christo exhibitus. Vide loco cit. quæstionem 37.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Hic honor hoc facto [illegible], non [illegible] vt Asinus non offenderet ad lapides, & montes, & spinas, vel aliquid [illegible] honorem [illegible] nunc Christo [illegible]; quod enim id quod hominibus non datur [illegible] Christus [illegible] super vestes hominum [illegible], secundo quia non posset aliquis magis alium honorare [illegible] quod [illegible] ei impendat [illegible] autem [illegible] vestes quas [illegible], [illegible]

pullus

nitidas seruare quis cupit ad honorem suum subiiciat pedibus alterius sternendo per terram, vbi est maxima contaminatio, magnus honor est, ideo conuenienter isti Christum sic honorabant, hoc autem deductum est in exemplum, vt quando noniter recipimus aliquos multum venerabiles viros, aut dominos sternamus viam prætiosis stramentis, quod etiam ad sacras cæremonias transfertur, scilicet quando Eucharistiam, aut crucem, aut aliquid aliud multum sacrum volumus venerari. Vide loco cit. quæst. 38.

Alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Rami isti fuerunt palmarum, & oliuarum, sicut Ecclesia cantat, De palmis patet, quia Ioann. 12. dicitur, multa turba quæ conuenerat ad diem festum, cum audisset quia venit Iesus Hyerosolymam acceperunt ramos palmarum, & exierunt obuiam ei. De ramis oliuarum patet, quia supra in litera, & Marc. 11. dicitur quod plurima turba strauerunt in via vestimenta sua, alii cędebant ramos de arboribus, arbor autem secundum consuetudinem Sacræ scripturę significat arbores fructiferas, arbores verò non fructiferas ligna vocamus, vt colligitur Gen. 1 & Deuteron. 20. c. & ideo arbores istę de quibus rami cędebantur erant fructiferę, & tamen cędebantur in monte olineti, vt patet in litera. quia in descensu mōtis oliueti cœpit fieri ista, solemnitas canentium, vt patet Luc. 19. cap. sternere autem vestes, & ramos fuit etiam ante descensum montis cum venisset Christus ad ipsum montem vt innuitur in litera, sed in monte olineti nihil erat principaliter, nisi olinę, & ob hoc vocabatur mons olineti ideo apparet quod de oliuis erant illi rami. Isti autem rami erant duplices, quidam fuerunt qui manibus portabantur, alii vero qui sternebantur in via, in manibus portabantur rami palmarum, in via autem sternebantur rami oliuarum ratio autem fuit, quia quā do Christus introiuit in Hierusalem, quędam turbę veniebant cum eo, & alię exierunt ei obuiam de vrbe, illę quæ veniebant cum eo, & sequebantur ex Ierícho, non ferebant ramos in manibus, sed vestes sternebant in via, & ramos, vt per viam sic stratam transiret Christus equitans super Asellum, & isti cędebant ramos de arboribus quas in via inueniebant, & tamen quando ipsi cęperunt hunc honorem Christo exhibere erāt in monte olineti, & ibi non erant nisi oliuę, ideo rami de oliuis. erant qui cędebantur, & sternebantur in via illis verò, qui de vrbe Christo obuiam exierunt, occurrerunt rami palmarum, nam iuxta vrbem erant palmę & de illis tollebant ramos, quos in manibus ferebant. Vide loco cit. quęst. 39.

Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant. Clamantes in via non solum erant discipuli Christi, sed & omnes alii qui cum eo veniebāt, & patet quia dicitur, turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, & tamen discipuli Christi pauci erant, ita qđ non possent vocari turbæ. Vide loco cit. quæst. 41.

Dicentes Hosanna. Hosanna est vna dictio simplex, & significat, salua vel saluifica, & ita Iudæi petebant se saluari per Iesum Christum Vide loco cit. q. 42.

Hosanna filio Dauid Benedictus qui venit in nomine Domini. Tria per hæc significauerunt turbæ primum est, quod eum Messiam, & regem Israel ostenderunt, secundo quod eū laudauerunt bona imprecantes, tertio, quia sibi ipsis bona ab alio fieri petunt. primum patet cum dicitur Hosanna filio Dauid, nam vocando eum filium Dauid, uocant Messiam, quia filius Dauid est Messias quia de semine eius futurus prænuntiatur, & promittitur secundum est quod eum laudauerunt bona imprecantes, nam dixerunt, benedictus qui venit, idest, bene dictus sit, & laudetur ab omnibus nomen eius. Secundum est, quod sibi ipsis bona fieri petunt, dicentes, Hosanna in excelsis, idest da nobis salutem quæ est vita æterna. Vide loco cit. quæst. 43.

Hosanna filio Dauid &c. Non apparet plenè, an isti intelligerent quod dicebant, nam isti cōfitebantur Iesum esse Messiam, & Deum, cum ab eo salutem in Cœlis petant, scilicet Hosanna in excelsis, saluare autem in terra posset fortassis homo, sed salutem quæ in Cœlis est, nemo nisi Deus dare potest, quia Cœlum Cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum. sic dicit Hilarius. laudationis enim verba redemptionis in eo exprimunt potestatem, filium autem Dauid nuncupant, in quo agnoscerent æterni regni hæreditatem. Etiam asseruerunt per aduentum Christi pacem in Cœlo, & gloriam in excelsis futuram Luc. 19. sed talia nemo pręstat nisi qui de Cœlo est, & super omnes est, ista autem omnia non est verisimile, qđ tota illa multitudo clamans intelligeret, quia omnes turbæ quæ pręcedebāt, & quę sequebantur clamabant, sed hoc intelligere magnorum erat, ideo potius videtur quod non intelligentes illa dicerent, introeunte in eos spiritu Domini, qui eos ad hęc impelleret dicenda. Vide loco cit. q. 44.

Hosanna &c. Quomodo nunc Christus libenter hunc honorem regium acceptauerit quem prius spreuit, Vide loco cit. quæst. 45.

FERIA QVINTA in cœna Domini.

Euang. Ioan. XIII.

Ante diem festum Paschæ sciens Iesus quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo in finem dilexit eos. Solent patres in fine vitæ suæ, loqui cum filiis suis, instruentes eos in moribus. sic fecit Iacob vt patet Gen. 49. sic etiam fecit Moyses, Deut. 31. sic etiā fecit Tobias putans mortē sibi iminere monita filio suo tradidit, vt patet Tobiæ 3. cap. sic etiam fecit Samuel toti Israeli, quem vt filium fouebat, ad finem vitæ redatguens, & ad bonam spem eleuans, vt patet 1. Reg. 12. cap. sic etiam Christus ad finem vitæ suæ mortalis inter homines, discipulos suos valde instruxit in operibus Charitatis & in omnibus aliis necessariis magnum sermonem faciens, vt patet à principio huius capitis vsque ad 18. Vide sup. Gene. cap. 49. in principio, circa illud: Vocauit Iacob filios suos.

Vt transeat ex hoc mundo ad partem. idest de hoc statu vitæ mortalis. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. qu. 74. circa principium.

Et cœna facta, cum Diabolus iam misisset in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iscariothes. Vide super Matth. tom. 5. cap. 20. quæst. 46. circa medium.

Frater Simonis Iscariothes vocatur Scariothes a quodam vico Galilææ nomine Scharioth de quo ortus est. Vide super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 41.

Cum Diabolus iam misisset in cor vt traderet eum Iudas Simonis Ischariothes. Dæmon, & operatio eius fuit aliquando magis notus quam à principio, & ideo aliquid de tentatione eius potuit dici in processu Sacræ scripturæ hominibus tanquam magis expertis, & aptioribus ad recipiendum, quam in principio, vnde non debuit dici in principio de tentatione Sathanæ, propterea Gene. c. 13. cū dicitur de tentatione facta per serpentem, non dicitur fuisse factam per Dæmonem, nam cum à principio non essent notæ aliquæ substantiæ spirituales, & multo minus operationes earum, non debuit dicere scriptura, quod Eua tentata esset per Dæmonem, postea vero in processu temporis, fuerunt homines magis exercitati ad ista intelligenda; vnde scriptura narrauit ea, & quia in nouo testamento fuerunt omnia maxime reuelata, ibi potissime dicitur de Dæmonibus, & tentationibus eorum; in veteri autem testamento, non erant ista tam nota, ideo ibi minus de Dæmonibus dicitur, & eorum tentationibus. Vide auct. super Genesi. cap. decimotertio quæstione 440.

Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Christo traditæ sunt omnia inquantum est Deus, & etiam inquātum est homo. Inquantum est Deus tradita sunt sibi omnia,

 non qui-

non quidem creaturæ, quia istæ non traduntur ei, quia per ipsum factæ sunt, sed omnia idest omnes perfectiones patris; quia cum sit eadem substantia numero patris, & filii, & idem esse, est eadem potestas, & bonitas, & sapientia, & æternitas, & cætera attributa, quia impossibile est differre eos ab alterutro absolute quia sint duo Dii, & tamen sunt vnus Deus, ideo nulla est perfectio patris, quin ipsa eadem numero sit filii; si autem accipiatur Christus inquantum est homo, etiam verum est quod tradita sunt ei omnia, & tunc intelliguntur omnia idest creaturæ quæ sunt extra Deum, & non ipsa substantia patris, quia ista maior est quam Christus inquantum homo, & hic accipitur hic, dum dicitur quod omnia dedit ei pater in manus, idest sub potestate sua, quæ enim traduntur in manu alicuius, sunt ea, quæ ipse facere potest, cum manus sit organum operatiuum, & tamen nihil sit nisi creatura, & sic solæ creaturæ intelliguntur per hoc ei traditæ. & tunc omnia tradita sunt Christo tripliciter, scilicet quantum ad auctoritatem, & quantum ad potestatem, & quantum ad effectum. Quantum ad auctoritatem fuerunt ei omnia tradita ab instantia conceptionis suæ, quia eo ipso quod natura humana fuit vnita verbo, fuit etiam Christus inquantum homo maior omnibus creaturis, quia per hoc quod vnita est humanitas verbo, habet ipsa maiorem perfectionem quam omnes creaturæ simul. Quantum ad potestatem autem fuerunt sibi omnia tradita in resurrectione, Quantum ad effectum autem, tradentur omnia Christo in die iudicii, quia tunc subiecta erunt omnia pedibus eius, & voluntas sua implebitur in omnibus rebus. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 11. quæst. 59.

Surgit a cœna, & ponit vestimenta sua. Vestimenta saluatoris quibus dum in carne adhuc mortali viuens opertus est, parui extitere valoris, Christus siquidem nó vt honoraretur, aut inter cæteros mortales vestium insignitate polleret in orbem venerat, sed vt humilitatis, atque paupertatis nos efficeret amatores, quod in se primo edocuit. Vnde ipse testimonium perhibens de Ioanne Baptista, de se quoque perhibuit, quod preciosis vestibus non vteretur, sic habetur, Matth 11. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. si tamen ipse vestibus mollibus, & preciosis vteretur, non protulisset quod mollibus vestiti in domibus regum sunt, ipse quippe in nullius regis domo erat. Apparet ergo, Saluatorem pauperi fuisse habitu contectum. Vide auct. in 5. Parad. cap. 29. & cap. 31.

Domine tu mihi lauas pedes? &c. Idest nunquam ego debeo permittere quod tu laues mihi pedes in æternum, idest nunquam permittam quod laues mihi pedes, & fuit conueniens Petrum tali modo procedere, non enim dicebat hoc per modum negantis, & prohibentis, sed per modum deprecantis, ne Christus tantam humilitatem subiret, lauando pedes discipulorum, Sic etiam fuit de Ioanne Baptista, quando ab eo petiit Christus baptizari. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 3. quæst. 79.

Non lauabis mihi pedes in æternum. In æternum, idest nunquam, quia illud in æternum non fit, quod nunquam fit. Vide auct. super Deuter. cap. 23. quæstio. 1. in fine.

Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Interior munditia in duobus est, & ideo, condecet in parte exteriori in duobus esse munditiam nam munditia exterior, attestatur munditiam interiorem, quia proportionaliter se habent. Actus autem nostri, & nos ipsi tunc perfecte mundi sumus, cum in nobis affectiones, & operationes mundæ sunt, ista autem signantur per manus & pedes, manus namque sunt maximè operatiuæ, inter omnia alia organa, ideo Aristoteles in tertio de Anima, vocat eas organum organorum. Per nostras igitur operationes manus lotæ significantur, quare in Sacerdotibus in quibus actionum puritas super omnes alios lucere debet, manus lotas esse necessarium est. Pedes affectiones notant, quia sicut in aliquid pedibus tendimus, ita affectionibus ad bona vel mala properamus. Tunc ergo pedes nostri mundi sunt, cum affectiones nostras sine omni fece terrenæ sordis incoinquinatas conseruamus. Et iste est vltimus, & maximus gradus munditiæ, cum non solum actiones, sed affectiones emundamus. Et sic dicebat Christus, Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet sed est mundus totus. quasi dicat, munditia est in operationibus, sed isti qui ad hanc operationum peruenerunt puritatem, adhuc aliquas affectiones immundas habent terrenæ labis puluere inquinatas, ideo indigent vt pedes lauent, istam abstergendo labem. Vide auct. super Exod. cap. 40. quæstione nona circa principium.

Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet. Homo dum viuit nunquam plene mundus est, quia etiam ipsi qui mundi vocantur non sunt totaliter mundi, sed indigent vt pedes lauent. Vide auct. super Num. cap. 28. quæstio. 15.

Et vos mundi estis, sed non omnes. sciebat enim quis nam esset qui traderet eum, propterea dixit non estis mundi omnes. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. decimo, quæstio. 42. circa medium.

Et vos mundi estis, sed non omnes. Apostoli vocantur iusti per excellentiam, quia Christus iustificauit, & mundauit eos. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. decimo quæst. 143.

Et vos mundi estis, sed non omnes. Idest nó de omnibus dico, ego enim scio quos elegerim, quasi dicat, illi quos ego elegi mundi sunt, qui veró non fuerunt electi, non sunt mundi, Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 115. post medium.

Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magister & Domine, & benedicitis sum, etenim, si ergo ego laui vestros pedes Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes; exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Vide auct. super Exod. cap. 12. quæstio. 28. in fine.

Exemplum enim dedi vobis, quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Tota actio Christi est instructio nostra & debemus eum sequi in omnibus quæ non excedunt facultatem nostram. Vide auct. super Matth. tom. 3. c. 9. quæst. 75. in fine.

Exemplum enim dedi vobis &c. si magister humiliat se ad aliquid agendum dignum est quod discipulus se ad illud humiliet. Vide super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 113. circa principium.

Quemadmodum ego feci ita & vos faciatis. Ex operibus Christi tradenda est consequentia ad opera nostra, quia ipse præbuit se nobis imitabilem in operationibus, nisi quatenus processit vt Deus, sicut in operatione miraculorum, vel in ieiunio quadraginta dierum, quia his non possumus eum imitari. Vide super Matth. tom. 5. cap. 18. quæstio. 97. in responsione ad quartum argumentum.

Exemplum enim dedi vobis &c. Christus non solum præbuit se nobis imitabilem in dictis, sed etiam in factis, & sunt facta sua nobis quædam regulæ. Vide sup. Matth. tom. 5. cap. 19. quæst. 20.

Exemplum enim dedi vobis &c. Christus præbuit se generaliter quantum ad totius vitæ puritatem imitabilem discipulis, vt ita ipsi facerent. Vide super Matth. tom. 5. cap. 19. quæstio. 189.

Vos vocatis me Magister & Domine & benedicitis. Hæc duo nomina quibus solebant discipuli appellare Christum, scilicet Dominus, & Magister, erant magis vsitata. Vide super Matth. tom. 3. cap. decimo, quæst. 113. in principio.

Vos vocatis me magister & Domine, & bene dicitis. Vide super Matth. tom. 5. cap. decimonono quæstio. 113. & tom. sexto, cap. vigesimotertio, quæst. quinquagesima tertia. & tom. septimo, cap. vigesimoquinto, quæstione 358.

PASSIO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI secundum 4. Euang.

Ioan. 18. & 19. Luc. 22. & 23. Marc. 14. & 15. Matth. 26. & 27.

DIXIT Iesus discipulis suis, scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Dixit hoc discipulis Christus, quia res illa erat ardua, & talia non sunt publicanda, sed solis fidelissimis, & propter alias rationes. Pro quo vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 20. quæst. 40.

Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, & consilium fecerunt vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. De istis principibus, & senioribus populi, qui nam essent quot & quomodo instituti fuerint, & quod esset eorum officium. Vide apud auct. super primum Paralip. c. 26. quæst. 18.

Dicebant autem, non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo. Dies festus vocatur hic dies primus Azymorum in quo cõueniebant omnes viri de terra Israel in locum sanctuarij ad comedendum de agno paschali die præcedenti, quia Deus iusserat quod ter in anno conuenirent omnes viri Israelitæ in locum sanctuarij, & primum festum istorũ erat dies prima Azymorũ, Exod. 23. & 24. Deut. 16. & quia populus habebat Christum vt Prophetam, timuerunt Pontifices, quod si illa die congregato toto populo conaretur occidere eum, fieret tumultus magnus in populo. Vide auct. in 2. parte defensorij cap. 5. circa finem.

Non in die festo. Non erat hoc festum tantę reuerentię sicut sabbathum; & licebat illo die fieri publica punitio iudicialis & alia quæ sabbatho fieri nullo modo licebat, & patet, quia dicentes Non in die festo, istud significauerunt, scilicet non occidatur in hoc die celeberrimo propter scandalum, si tamẽ nullo modo licuisset illa die aliquem occidi, non dixissent non in die festo, quia tunc superfluum esset, consiliari super eo, quod lex nullo modo permittebat, at hoc esset impossibile legis, nam illud posse dicimur, quod de iure possumus, super impossibile autem consilium non est, vt patet 3. Ethic. Consiliabantur tamen Pontifices, & Pharisæi, an Christum in die festo occiderent, vel non, ergo licitum erat illa die quoscunque publicè occidi, Vide auct. in 2. parte defens. cap. 8. paulo post medium.

Non in die festo, ne fortè &c. Iudęi voluissent Christum occidere etiam in die festo, nisi timuissent scandalum. Vide loco citato.

Non in die festo, ne fortè &c. Quamuis Iudęi cõsiliati fuerint non occidere Christum in die festo, nihilominus postea occiderunt eum in die festo; Ratio huius esse potuit, quod Iudæi intendebant euitare tumultum populi contra se quãtum possent, Ideo nollent occidere Christum die festo, sed post pascha, & tamen Deus mutauit consilium eorum propter gloriam suam volens quod Christus occideretur potius in die festo, quam in alio die, quia in eis quę fiebant circa mortem Christi, non mouebantur omnino Iudęi à seipsis, sed in multis mouebantur à Deo, eo quod mors Christi erat maximum misterium quod Deus intendebat procurare in mundo & sic cum primo apud eos fuisset consilium humanum quod Christus non occideretur in die festo ne fieret tumultus in populo, incidit postea eis consilium diuinum quod mutauit consilium eorum, & occiderunt Christum in die festo, quia sic expediebat. Alio modo potest dici, quod fecerunt hoc consilio humano scilicet quod licet primo diffiniuissent non occidere Christum in die festo, propter scandalum, tamen rursus propter uitandum maius scandalum occiderunt eum in die festo, nã si Principes sacerdotum, & Pharisęi compręhendissent Christum ante primum diem Azymorum, & vellẽt tenere eum vinctum vsquequo transirent festum, & postea eum occiderent, videbatur sequi maius scandalum, scilicet, quod totus populus sciret quod Christus teneretur, & quia sciebant quod propter inuidiam tradebatur, conarentur in illis septem diebus eripere eum de manibus Pharisęorum, & si nollent eum dare fieret tumultus magnus in populo. Voluerunt ergo occidere eũ illico vt tenuerunt, vt sic populus non posset eripere eũ de manibus suis, & sic oportuit eum in die festo occidi. Vide auctor. in secunda parte defensorij. capit. 8. circa finem.

Non in die festo. Immo conueniens erat Christum mori in die festo. Pro quo vide auct. loco citato, vbi multa ad hoc inuenies.

Et assumpto Petro, & duobus filijs Zebedæi. Vide super Matth. tom. 5. cap. 20. quæst. 17.

Cœpit contristari, pauere, & mœstus esse. Christus sustinebat in hoc veras cordis amaritudines, atque intolerandas angustias, expectans dolores verissimos sibi affuturos. Vide auct. in secundo parad. cap. 20. & in 4. Parad. cap. 49. circa finem.

Et tunc ait illis. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Timore naturali cadente in constantem virum, non timore carnali, aut mundano timuit aliquo modo Christus; licet sit differentia inter purum hominem, & Christũ, quia in puris hominibus quantumcunque perfecti essent, ponimus veras passiones, in Christo autem non dicimus fuisse passiones, sed propassiones quę ad alterum modum pertinent de quibus magister tertio. Sent. d. 9. Vide auct. super Exod. tom. 1. cap. 17. qu. 2. circa illud: Adhuc pusillum, & lapidabit me.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Idest tristis est vita mea, aut anima mea, donec moriar. Quasi dicat, ante mortem mihi tristitia auferenda nequaquam est. Vide in 2. Parad. cap. 77.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Vide in 2. Parad. capit. 86.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Multi sunt timores, scilicet naturalis, humanus, seruilis, initialis, castus, filialis, amicalis. Naturalis est, secundum quem naturaliter formidamus ea quę nociua sunt corpori, et fugimus illa, & iste timor, non dicit aliquod vitium, sed solam naturę affectionem, secũdum quam euitamus id, quod nociuum est corpori, non distinguendo an ex iusta causa, vel ex iniusta, nec ita vt propter eum faciamus aliquod malum, vel non, & talis timor est in omnibus viris etiam virtuosis, cum in eis maneat conditio naturæ, & iste fuit in Christo, per quem mori timebat, cum dixit. Tristis est anima mea &c. Vide auct. super primum Paralipom. capit. 13. quæstion. 34. in principio. & in 2. Paradox. capit. 75. in principio. & in 4. Parad. capit. 49. circa finem.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Idest tantum tristor, ac si morerer, vel occiderer. Vide auct. in 4. Parad. ca. 72. circa finem.

Et positis genibus orabat &c. Non est vtendum multis verbis in oratione quando petimus, si autem sit oratio per modum diuinę laudis, sicut est in quibusdam psalmis, in quibus nihil petitur, sed solum enarrantur diuinę laudes, non est periculum multa dicere, quia ibi non oramus, sed laudamus; Cum ergo quis orat, volens propriè orare, scilicet petendo, debet orationem in verba breuẽ proferre, vt sic pauca petat, & tamen diu morari potest circa orationem illam, non diu loquendo, sed diu desiderando, & ita Christus tradidit nobis formam, nam orauit prolixè, & nihil petijt nisi vnicum, scilicet, si fieri potest, transeat à me calix iste. Luc. 22. scilicet, & positis genibus orabat dicens, pater si uis &c. & postea dicitur, & factus in agonia prolixius orabat, & tamen totũ quod orabat erat iste sermo, scilicet pater &c. quod patet Matth. 26. scilicet. & iterum abiens orauit eundem sermonẽ, idest in prima vice orauit, Pater si fieri potest &c. & in secunda vice idem orauit, & tamen prolixius orabat, scilicet, quia longo affectu tenebatur circa hoc, quod petebat, licet pauca verba diceret. sic habet D. August. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 6. quæ. 97. prope finem.

Pater si fieri potest transeat à me calix iste. &c. Per istum calicem intelligitur passio Christi. Vide auctor. super

I N D E X.

sum ad mortem tam iniustam traditurus esset. hoc tur: bationes [illegible] sicut [illegible] alterum [illegible] sed cum omni mansuetudine eum tolerabat, & dulciter loquebatur illi, nec se in aliquo [illegible] ab eo, quem tamen sciebat esse virum nequissimum. Vnde non poterat aliquis de Christi [illegible] commissis grauibus [illegible] dere. quinto fuit ad instructionem nostram, vt [illegible] patienter toleremus. [illegible] de loco citato.

Iudas qui tradebat eum. Quamuis antea sciret Christus se a Iuda tradendum fore, non tamen incitabat eum ad hoc scelus, sed potius quantum in se erat poterat distrahebat, nam aliquando mala dicebat ita vt Iudas intelligere posset. Vide loco citato.

Iudas qui tradebat eum. Cum antea sciret Christus Iudam eum traditurum esse, poterat ne eum ab hoc malo [illegible]? Poterat quidem si voluisset, nam & poterat mortem euadere, nondum tamen venerat; nec enim Christus agere debuit omnia quæ facere poterat, quia si ipse [illegible] peccaret, nemo [illegible] etiam qui per [illegible] tentur, Deus tamen non disposuit agere quidquid potest, quia tunc frustra esset. ipsum esse [illegible] eum esse potentem. Egit ergo Christus cum Iuda non quidquid absolute potuit, quia sic etiam nunc posset eum saluare, sed quantum æquum, & bonum fuit fieri distrahendo eum à peccato, obseruato ne maius scandalum causaret. Vide loco citato.

Amice ad quid venisti? Hoc dixit Christus ad ostendendum benignitatem suam, & excellentiam virtutis, blande loquendo ei quem iuste poterat increpare, & cum posset eum vocare hostem & proditorem, vocauit eum amicum. Vel ponitur amicus per Antiphrasim, sicut interdum subditos nostros quando redarguimus vocamus dominos, & quando disgratè loquimur [illegible] quam dominos appellamus, ita hic increpando amicum vocat, quasi inimicum, vel [illegible] vocet. Vide super Matth. tom. 5. cap. 20. q. 92.

Osculo tradis filium hominis? Nihil deterius esse potest, quam tradere aliquem per osculum, & hoc patet, nam Christus increpans Iudam tanquam de maximo scelere, dixit ei: Osculo tradis filium hominis? idest, numquid per osculum debebas me tradere? quasi diceret, illud est pessimum quod fecisti, sic etiam Ioab osculando occidit Amasam. Vide auct. super 2. Reg. cap. 20. q. 18.

Iesus itaque sciens omnia quæ ventura erant super eum. Vide super Matth. tom. 5. cap. 16. q. 43. in principio. & tom. 4. cap. 16. q. 95. & tom. 4. cap. 20. q. 39.

Omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt, idest digni sunt quod occidantur, nisi forte pœniteant, & Deus eis istam pœnam remittat, vel in aliam conuertat. Vide auctorem super Genes. cap. 9. q. [illegible] circa illud: Quicunque effuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis eius.

Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Idest non vis quod tolerem mortem, quam pater mihi imposuit tolerandam? Vide super Matth. tom. 5. cap. 20. quæst. 3.

Calicem quem dedit mihi pater non vis vt bibam illum? Dicitur quis gustare mortem, idest tolerare, quasi tam [illegible] bat. Vide super Matth. tom. 4. cap. 16. q. 120. in fine circa illud: Qui non gustabunt mortem.

An putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum? Quasi dicat, possem, & illi venirent, sed quia sic faciendo non implerentur scripturæ, & oportet fieri sic vt scriptum est, ideo non veniunt aliqui Angeli ad me liberandum. Vide super Matth. tom. 5. cap. 18. q. 4. [illegible] med.

Et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum. Legio est multitudo congregata, cum sit ex [illegible] millia sexcentos, sexaginta & sex, & quia [illegible] milites Dei, Iob. 25. Numquid est numerus militum eius, idest Angelorum, & ordinate procedunt ad faciendum omnia quæ Deus illis iubet, accipiunt nomina ordinatæ militiæ, ideo vocantur aliquando legiones, & sic vocat hic Christus. Vide super Matth. tom. 5. cap. 18. quæst. 118.

An putas quia non possum rogare patrem meum? Vide [illegible]

auct. super 1. Timoth. cap. 13. quæst. 14.

Quotidie eram vobiscum in templo docens, & non me tenuistis, sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quasi diceret, sicut [illegible] tenuistis, idest non [illegible] quare est hora vestra, idest concessa vobis, & potestas tenebrarum, idest potestas peccatorum hominum qui sunt tenebrosi. Vide auct. super Matth. tom. [illegible] cap. 2. quæst. 29. ante medium. & tom. 7. cap. 23. quæst. 38. in fine.

Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Dæmones vocantur potestates tenebrarum, Vide auct. in 3. Parad. cap. 95. in fine.

Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quasi diceret, hucusque [illegible] mihi nocere, non potestis, nunc vero est hora vestra, & potestas tenebrarum, idest tempus in quo datum est iniquis, quod faciant quod volunt, quia mali ad tenebras pertinent, quia qui male agit, odit lucem, Ioan. 3. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 11. quæst. 42.

Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo. Adolescens iste videtur esse Ioannes. Vide super Matth. tom. 3. cap. 19. quæst. 29. circa medium.

Et adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius. Vide auct. super Matth. tom. [illegible] cap. 2. q. 26. post medium.

Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, in occulto locutus sum nihil. Quasi diceat non potes suspicari aliquem errorem in doctrina mea, quia non docui aliquid in occulto, sed semper in publico, vbi non possem mentiri, & conueniebat hoc Christo maxime propter [illegible]. Vide auct. super Matth. tom. 7. cap. 13. quæst. 118. in principio.

Ego palam locutus sum mundo, in occulto autem locutus sum nihil. Quomodo est verum hoc, cum Matth. cap. 10. dicat ipsemet Christus discipulis, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, in quo innuitur quod Christus prædicabat aliquando in secreto. Ad hoc dicendum est, quod Christus vere multa docuit discipulos in secreto sic dicitur Marc. 4. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia, & quando solus erat, quærebant ab eo multa. Marc. 7. scilicet. Cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli eius, & sic erat consuetudo eis doceri ab ipso, quando solus erat, quia sciebant quod ipse volebat eis declarare multa, quæ volebat dicere populo. Et ad obiectionem respondetur, quod Christus semper prædicabat palam, & tamen in occulto docebat; erat enim prædicatio quam faciebat ad populum, doctrina autem erat, quam docebat Apostolos, & verum est quod alienis nunquam Christus prædicauit nisi palam, discipulos tamen suos quia erant domestici secrete multa docebat, & istud non includitur sub illo verbo, in occulto locutus sum nihil, quia solum intelligitur illud, de doctrina ad alienos. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 13. quæst. 115.

Ego semper docui in synagoga. Christus semper docuit in synagoga propter multa, primo propter consuetudinem Iudæorum, nam in synagogis prædicationem audire solebant, secundo fuit quia synagoga erat locus publicus, cum omnes Iudæi conuenirent illuc ad orandum, & audiendum doctrinam legis, Christus autem volebat multitudini prædicare, ideo in synagogis conuenientius quam alibi prædicabat. tertio fuit ad confirmationem doctrinæ suæ, quia ipse erat Messias in scriptura promissus, & ideo vtebatur aliquando auctoritatibus scripturæ ad ostendendum se esse illum, in synagoga autem legebantur illæ scripturæ, & ita Christus ex lectionibus recenter lectis poterat ostendere se esse Messiam. quarto fuit ad tollendum suspitionis locum, quia synagoga locus publicus erat, & quidquid Christus diceret ab omnibus audiretur, vnde non posset imponi ei quod dixisset aliquid falsum, vel scandalosum, quia totus populus testis erat. Propter hoc autem nunc prædicatio publice fit, vt non detur occasio volentibus seminare errores in fide, quod fieret, si in occulto prædicatio fieri

posset

anno

anno einsdem 17. cum Dominus Iesus Christus voluntariè se tradidit passioni, sed impie à Iudæis apprehensus, & patibulo affixus est, maximo terræ motu per orbem facto saxa in montibus scissa maximarumque vrbium partes plus solita concussione ceciderunt. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. 24. q. 65.

Et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, &c. Ex istis qui surrexerunt possent esse tres Patriarchę Abraham, Isaac, & Iacob, cum essent principales in veteri testamento. Vide auct. super Gen. cap. 49. post q. 6. circa illud: In spelonca duplici.

Et multa corpora sanctorum qui dormierunt surrexerunt &c. An isti qui cum Christo surrexerunt, surrexerunt ad vitam immortalem, vel postea obierint, & alia ad hoc pertinentia, vide super Matth. tom. 6. c. 22. qu. 230. post medium. ad 3. argumentum.

Videns autem Centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans exspirasset, glorificauit Deum &c. Magnum inauditumque miraculum fuit Christum vita defecisse ex clamando voce magna nullus enim virorum fortiter clamans spirat, cum tunc omnes vires vocum formatioæ deficiant, potissimum in ijs, qui vulneribus illatis exangues concidunt, sicut fuit in corpore Christi; Vide auct. in 2. Parad. cap. 62. & in 3. Parad. cap. 51. & super Matth. tom. 3. cap. 9. quæ. 137.

Et omnis turba eorum qui simul aderant, ad spectaculum istud, & videbant signa quæ fiebant, percutiebant pectora sua, & reuertebantur. Vide super Matth. tom. 5. cap. 21. q. 99. circa finem. Alia de passione Domini, require in communi tabula, verbo passio, & verbo mors.

IN DIE SANCTO
PASCHÆ.

Euang. Marc. XVI.

Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Accipitur aliquando aroma pro simplicibus succis, aut speciebus, & isto modo secundum aliquos accipitur hic, dicunt enim, quod istę mulieres emerunt aromata, quæ erant simplices species, & ex eis vnguenta confecerunt. Vide auct. super Exod. cap 37. in fine capitis, circa illud: De aromatibus mundissimis.

Emerunt aromata vt venientes vngerent Iesum. Erat consuetudo apud Iudęos, quod sepelirentur in linteis, & vngerentur corpora eorum aromatibus, & sic erat istud licitum, & fiebat etiam viris sanctis. Vide auct. super 2. Paralip. cap. 16. q. 41. vbi multa ad hoc habentur.

Et valde mane vna sabbathorum veniunt ad monumentum, orto iam sole. Vide super Matth. tom. 4. cap. 14. qu. 64. in medio.

Et valde mane vna sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam sole. Videtur esse contrarietas in hoc inter Euangelistas, nam beatus Ioannes dicit hoc fuisse factum per noctem, vt patet Ioan. 20. cum dicitur. Vna autem sabbathi Maria Magdalenę venit cum adhuc tenebrę essēt ad monumētum. Et beatus Lucas idem vult, cum dicat Vna autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, vt patet Luc. 24. soluitur autem contrarietas ista apparens, quia venire potest significare terminum à quo, respectu cuius est venire, vel terminum ad quem, respectu cuius est peruenire, si autem accipiatur respectu termini à quo dicendum est quod mulieres, ferentes aromata surrexerunt per noctem, cum adhuc essent tenebrę, & tamē dum se parauerunt, & peruenerunt ad monumentum, quod satis tunc ab vrbe distabat, facta est dies, & ortus est sol, & sic dictum Beati Ioannis, & Lucę intelligitur de surgēdo, & parando, dictum vero Beati Marci intelligitur, de tempore quo ad monumentum peruenerunt. & soluitur hęc contrarietas in eadem littera Marc. 16. cum dicitur & valde mane vna sabbathorum venerunt ad monumentum orto iam sole. ecce dixit fuisse valdè mane, & tamen esse ortum solem. nam si ad idem referantur impossibilia sunt, aut saltem incōpossibilia, nam quando sol ortus est, quanquam mane dici posset, tamen non est valde mane. sed necessariò referenda sunt ista ad diuersa scilicet ad terminum à quo, & ad terminum ad quem, & tunc verum est, quod valde mane vna sabbathorum venerunt, idest venire incœperunt, aut ad veniendum se parauerunt, & tamen orto iam sole ad monumentum venerunt, quia ortus erat, quando illuc peruenerunt. Vide auct. super Iosue, cap. 3. q. 1. In prin. circa illud: Igit Iosue de mane cōsurgens.

Et dicebant ad inuicem; Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? erat quippe magnus valde. Sepulchrū Christi fuit ad modum domus magnę, cum dicatur quod Petrus & Ioannes introierunt in monumentum, & etiā duo Angeli erant ibi, & Maria Magdalenę introiuit illuc, vt patet Ioannis 20. & habebat ostium quod claudebant lapidibus. Vide auct. super 4. Reg. cap. 13. qu. 19.

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida. Quando nobis apparent Angeli, veniūt quasi vestiti, & vestitus eorum est communiter albus, sic etiam duo Angeli, de quibus habetur Ioan. 20, qui fuerunt in monumento Christi dicuntur fuisse in albis sedentes. Idem fuit in ascensione Christi ad Cœlos, nam dicitur Act. 1. quod duo viri astiterunt iuxta discipulos in vestibus albis, illi autem erant Angeli. Talis autem est conditio omnium beatorum spirituum apparentium, quod vestes candidas videant habere. Vide auct. sup. Matth. tom. 4. c. 17. q. 43.

Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit non est hic. De resurrectione Christi, vide in communi tabula, verbo resurrectio.

FERIA SECVNDA
PASCHÆ.

Euang. Lucę. XXIIII.

Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum &c.

ET, factum est, dum fabularentur, & secum quærereat, & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis, oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Discipuli non cognoscebant Christum, non quia mutatio aliqua fuerit facta in Christo, sed quia fuit facta mutatio in oculis discipulorum, quia videbatur eis, quod homo, quem videbant, erat peregrinus, & extraneus, quem nunquam vidissent, nihil tamen amplius erat in Christo quam semper esse consueuerat, ita quod si ipsi per visum rectè iudicarent, sicut consueuerunt, non dubitasent quin ille esset Christus, sed Deus nō permittebat eis recte cognoscere, istud autem fiebat à Deo, qui oculos eorum tenebat, non permittendo, quod recte iudicarent per visum sicut alias rectè iudicare consueuerant, & hoc erat propter demerita eorum, scilicet, quia erant aliquo modo increduli, vel tardi ad credendum, & hoc quia non crediderant illis, qui testabantur se vidisse Dominum resurgentem, potissimè cum ipse ante mortem prædixisset se tertia die resurrecturum. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 17. q. 25. circa medium.

Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Quasi dicat; Poterant discipuli cognoscere Christum ex figura corporis, quę eis nota erat, & tamen non agnouerunt quia tenebantur oculi eorum, idest Deus tenebat grauatos oculos eorum, ne ex figura corporis eum agnoscerent; Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 14. quęst. 164. circa medium.

Et dixerunt de Iesu Nazareno, qui fuit vir Propheta potens in opere, & sermone. Quamuis discipuli isti vocent Christum Prophetam, ipse tamen re vera Propheta non fuit

nec

nec poterat esse, cum ipse esset Deus, quia Deus, & Propheta Dei distinguuntur, cum Propheta accipiat à Deo reuelationem. Etiam si de beato Ioanne Baptista dixit Christus, quod non erat Propheta, sed plusquam Propheta, Matth. 11. à fortiori ipse Christus non esset Propheta; discipuli autem vocabant eum Prophetam, quia non cognoscebant Christum quis esset in veritate. Vide auct. super Num. cap. 11. q. 64. circa principium. & super Matth. tom. 5. cap. 21. q. 54.

Nos autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel: Toto tempore quo Apostoli cum Christo fuerunt, adhuc rudes nimis erant, nec solum ante passionem Christi hoc fuit, sed etiam eo ascendente ad Cęlos adhuc Apostoli rudes nimis erant, sic enim patet ea verbis horum discipulorum, Nos autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel, quod intelligebant quantum ad statum temporalem, scilicet quod reduceret in gloriam illam, quam habuerat tempore Dauid, & Salomonis, liberando Israel, à subiectione gentium. & hoc patet, quia si intelligerent de redemptione animarum, à peccato, non dicerent, nos autem sperabamus, quasi dicant, iam non speramus, quia quanquam Christus esset mortuus, non tollebatur quin redimeret Israel, immo redimere non poterat, nisi moreretur, pręsupposito æterno decreto, quia tamen intelligebant de temporali redemptione, scilicet de liberatione à subiectione. & iã Christus mortuus erat non sperabant quod redimeret, quia illa redemptio in vita fieri debebat, pugnando contra gentes, vel alias. Vide auct. super Num. cap. 28. qu. 21. circa principium, & paulo inferius.

Nos autem sperabamus, quia ipse redempturus esset Israel. Ostendunt in hoc isti discipuli incredulitatem, quæ quidem fuit absque dubio peccatum mortale. Vide auctor. super Matth. tom. 3 cap. octauo. quæstion. 83. circa medium.

Nos autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel. Vide auctor. super Matth. tom. 4. cap. 16. quæstion. 59. in fine, & q. 92. & q. 97. & cap. 17. quæstion. 17. & tom. 5. cap. 20. quæst. 61. & quæstion. 67. in principio. & cap. 21. quæst. 122.

Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ierunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt dicentes, se visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. Vide auct. in præfatione super Euang. Matth. q. 14. ante medium.

Et ipse dixit ad eos, ò stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ, Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? & incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Vide auctor. super prima Præfatione D. Hieron. in librum Paralipom. qu. 3. circa principium.

Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Vide super Matth. tom. 3. cap. 6. quæstio. 157. in fine.

Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Nunquid non sponte passus est Christus, quia dicitur oportuit, quod necessitatem quandam designat? Neque enim accipitur ly oportuit, pro expedit, vel expediuit, vel decuit, sicut aliqui dicunt, sed accipitur vt importat necessitatem, vnde quandocunque de passione sua Christus loquitur, ponit oportet; sic dicitur in hoc cap. Hęc sunt verba quę locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & psalmis de me, & subditur, aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas, & dixit, quoniam sic scriptum est, sic oportebat Christum pati, & resurgere, accipitur ergo oportet, idest necesse est. Item Matth. 16. dicitur. quod oportebat Christum multa pati, & occidi. Respondetur, quod passio Christi fuit voluntaria, & non necessaria, tam ex parte Christi patientis, quam ex parte Iudæorum occidentium eum. De ipso patet Isa. 53. oblatus est quia ipse uoluit, ergo non coactus, Etiam eodem Cap: dicitur. si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longęuum, & sic ponitur condicionalis, ad ostendendum quod poterat nõ ponere. & Io. 10. ego pono animam meam, & iterum sumo eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono à me ipso eam. sic etiam ad Philip. 2. Christus factus est pro nobis obediẽs patri vsque ad mortem, quod tamen ea obedientia sit, liberum est, ideo mors Christi quantum ad ipsum fuit prorsus libera. ea parte etiam Iudæorum libera fuit, nam ipsi consiliati sunt de morte, & diffinierunt de ea, Io. 11. & poterant non diffinire, sed credere Christo si voluissent, sed sola inuidia stimulabat eos, & honoris desiderium, videntes se contemni, Christo faciente tot miracula, sed inuidia, & odium, & ambitio & similia, voluntaria sunt cum sint vitia, ergo non fuit necessaria illatio mortis. sed adhuc dicendum est, quod passio Christi potest vocari voluntaria, & etiam necessaria, voluntaria quidem modo iam dicto, necessaria autem, inquantum Deus volebat illam, & statuebat sic fieri, fuerat enim pręnuntiata cum per Prophetas, & in lege quod Christus pateretur, & tamen sacra scriptura non potest esse falsa, ideo oportebat quod sic fieret sicut in scriptura erat prænunciatum, & tamen Christus qui passus est, non passus est ex necessitate, sed ex volũtate, quia ipse qui passus est, fecit prædici à Prophetis quod ipse passurus erat, neque ideo patiebatur ipse, quia sic pręnunciatum erat sed potius è contrario, ideo sic prænuntiatum erat, quia sic ipse voluerat prænunciari qui statuerat ab ęterno sic mori, quia tamen scriptum erat, & non poterat esse verum, nisi sic fieret, oportebat sic fieri, adhoc quod verum esset, & ista erat necessitas inuariabilitatis, sed non necessitas coactionis, & ita omnia Diuina sunt necessaria, quia apud Deum nulla est variatio, neque vertibilitas, & tamen apud Deum est maxima libertas. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 16. quæst. 98.

Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Christus per labores peruenit ad gloriam suam, non quidem ad gloriam animæ, quia illam semper habuit ab instanti conceptionis suæ, sed ad gloriam corporis, quam ex merito habuit. Vide super Matth. tom. 4. cap. 17. quæst. 22. circa principium. & qu. 58.

Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Christus per passionem suam meruit gloriam humanitatis suę quam nunc habet, & honorem quem habebit in iudicio, & exaltationem super omnem creaturam. Vide super Matth. tom. 7. cap. 26. quęst. 3.

Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Ex hoc videtur quod Moyses aliquid Prophetauit de Christo, in omnibus autem quinque libris Moysi non reperitur aliquid quod possit applicari ad Christum, nisi in lib. Deut. cap. 18. scilicet Prophetam suscitabo vobis de medio fratrum vestrorum. Vide auctor. ibi, quæstion. 6. in principio, circa illud: & ait Dominus ad me, benè omnia sunt locuti. & super Matth. tom. 3. cap. 11. quęstion. 39. & tom. quarto. cap. 17. quęstion. octogesimasecunda circa principium.

Et appropinquauerunt castello quo ibant, & ipse finxit se longius ire. Nullum mendacium vel fictio in hoc propriè erat, quia talis erat apparitio exterior, qualis erat habitus interior eorum quibus apparebat. Vide auct. super Gen. cap. trigesimosecundo post quęstio. 5. circa illud: Et ecce vir.

Et ipse finxit se longius ire. Christus tamen nihil finxit, sed visus est discipulis fingere quod iret longius. sic ait Greg. super hunc locum, scilicet. Nihil simplex veritas per duplicitatem egit, sed talis in oculis eorum apparuit, qualis in mẽtibus eorum erat. Vide auct. super primum Reg. tom. 2. cap. 15. q. 31, circa principium.

Et coegerunt illum dicentes, mane nobiscum. Non est sic intelligendum, quasi coegerint Christum simpliciter isti discipuli sed fuit coactio, siue compulsio per preces, scilicet quod tantum orauerunt, & iniecerunt manus in eum modo supplicantis, quod induxerunt eum vt maneret. Vide auctor. super primum. Reg. tom. 2. cap. 28. quęst. 42.

Aduesperascit, & inclinata est iam dies. Aduesperascere, siue vesper, accipitur hic pro parte diei quę est inter meri

diem

diem, & solis occasum, et magis propè meridiem, q̃ propè solis occasum, quod patet, quia isti discipuli loquebantur cum Christo de hora comedendi, quia ipsi manserunt in Emaus ad manducandum, & Iesus quasi peregrinus finxit se longius ire, quasi volens ibi manere ad manducandum, & illi volentes eum cogere dixerunt, mane nobiscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies, & est post meridiem aliquantulum; Nam non potest accipi pro hora tarda circa solis occasum, quia ibidem cap. dicitur quod isti duo discipuli mox vt cognouerunt Christum in fractione panis, surrexerunt & venerunt ipsa die in Ierusalem, & tamen Ierusalẽ distabat 60. stadijs à loco in quo nunc erant, quæ faciunt quatuor leucas, ergo necesse est, quod magna pars diei adhuc superesset, & sic quando dixerunt Christo, Aduesperascit, & inclinata est iam dies, erat aliquantulum post meridiem, & ita vespera, & aduesperascere accipitur hîc, pro parte diei quæ est immediatè post meridiẽ, & aliquantulum durat, & vocamus illud tempus nonam. Vide auctor. super Matth. tom. 4. cap. 14. qu. 64. in medio.

Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum, Quando Christus voluit quod cognoscerent eum isti duo discipuli nihil mutatum est in corpore eius, neque in habitu eius, sed in oculis eorum qui prius tenebantur ne eum agnoscerent, & tunc Deus abstulit impedimenta de oculis eorum, & agnouerunt illum. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 17. qu. 25.

Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Quando scriptura sacra loquitur de cognitione, dicit aperiri oculos, vel aperiri intellectum, scilicet, quando quis cognoscit quod prius non cognoscebat, pro eis quæ intellectu cognoscuntur dicit aperiri intellectum, & pro eis quæ sensu cognoscuntur, dicit aperiri oculos. Vide auct. sup. Gen. cap. 13. quæst. 533.

Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Cum vox Christi esset nota discipulis ex quotidiano vsu, & ipse venit cum his duobus per magnam partem viæ, declarans scripturas, & colloquens eis, quomodo eis potuit quod non cognoscerent eum per vocem, sed solum in fractione panis? Ad hoc dici potest, quod licet Christus multa locutus fuerit illis discipulis, non cognouerunt eum in voce, quia forte Christus mutauerat vocem, nam sicut in Christo videbatur mutata tunc effigies, vt dicitur Marc. 16. scilicet, Post hæc autem duobus ex his ambulantibus in via ostensus est in alia effigie euntibus in villam, ita & vox mutari poterat, quia non solum Christus, sed etiam quodlibet corpus glorificatum potest mutare vocem, & sic licet Christus multa eis loqueretur, non agnosceretur in voce, sed agnitus est in fractione panis, quia non mutauerat istam consuetudinem. Secundo potest dici, quod non mutauerat Christus vocem, & tamen tenebatur cor discipulorum, ne agnoscerent Christum in voce, nam sicut tenebantur oculi eorum, ne eum in figura corporis eum agnoscerent, ita & tenerentur aures eorum, & mens, ne vocem sibi notam cognoscerent. Vide auctor. super Matth. tom. 4. cap. 14. quæstion. 164.

Et quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Duo inconuenientia erant, si ex figura corporis, vel ex voce cognouissent Christum illi duo discipuli. primum, quia mox vt Christus agnosceretur ab eis, recederet, sicut postea factum est, nam mox vt cognouerunt eum in fractione panis, euanuit ab oculis eorum, & tunc Christus non instrueret discipulos per scripturas, nam interpretatus est eis à Moyse incipiens omnes scripturas quę de ipso erant, & hoc fuit valdè vtile, eo quod Iudæi dabant magnam fidem scripturis sacris, & sic cum Christus probaret ex scripturis veritatem gestorum suorum facilius crederent. Item quia vnum dubium siue error erat in discipulis, quod nõ poterat tolli nisi auctoritate scripturarum, putabant enim quod Messias non erat moriturus, sic dicitur Ioan. 12. Nos audiuimus ex lege quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis quod oportet exaltari filium hominis? & scilicet Christus ostenderet se nunc resurgentem, non crederetur esse Messias, ideo ad ostendendum eos errare, oportuit ex scripturis assumi testimonia ostendentia quod Messias occidendus erat, vnde ait, oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam, & tamen si statim agnoscerent eum in voce, vel figura corporis, non fuisset ista locutio ideo tenebantur oculi eorum, ne eum agnoscerent, et aures ne verba Christi esse dijudicarent. Secundum inconueniens fuit, quia tolleretur alia probatio multum conueniens, & familiaris discipulis, nam cognouerunt Dominum in fractione panis, & si agnouissent prius in figura, aut in voce, non veniretur ad fractionem panis, quæ fuit discipulis signum valdè manifestum, ideo non agnouerunt eum prius. Vide auct. loco citato.

FERIA TERTIA PASCHÆ.

Euang. Lucæ XXIX.

Stetit Iesus in medio discipulorum suorum, & dicit eis, Pax vobis, ego sum nolite timere &c. Christus apparẽs nunc discipulis, locutus est sicut consueuerat, & dixit eis verba consueta, & tamen ex verbis istis non cognouerunt eum, quia Christus tenebat eos, ne sic eum agnoscerent, Vel dato quod agnoscerent illam esse vocem Christi putabant quod phantasma hoc facere poterat, nam sicut potuit effigiare Phantasma figuram corporis Christi, ita poterat effigiare conditionem vocis, vnde in certum signum erat, & faciebat Christus quod essent nunc discipuli duri ad credendum, vt ostenderet ipse signa per quæ conuinceretur verè resurrectio sua, nam si videntes eius effigiem, & vocem notam audientes, crederent illum esse, non daret Christus alia signa, quia superuacuum esset illa dari, cum nihil notificarent, & tamen non erant sufficientia signa vox, & effigies, quia Phantasma idest spiritus assumens corpus de aere, potest effigiare cuiuscunque figuram, & vocem quoque. Etiam vt firmius resurrectionis veritas probaretur, voluit quod adhuc discipuli essent aliqualiter dubij, vel adhuc admirantes hoc dicto, vt opus esset aliud signum dari, & ita dedit signum, quia manducauit coram eis, & tamen hoc erat verum signum viuentis. Vide auctor. super Matth. tom. 4. cap. 14. q. 164. in principio.

Conturbati verò, & conterriti, existimabant se spiritum videre. Scilicet putabant esse aliquid quod nõ erat verum corpus solidum, sed spiritum corporis gestantem effigiem, alioquin illum intrare non potuisse negarent, aut nescirent. Vide auct. in 5. parad. cap. 36. in princ. & super Nu. ca. 28. q. 21. circa princ. & Matt. tom. 4. c. 14. q. 156.

Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum, palpate, et videte quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes. Discipuli Christi eum nudum prorsus conspexerunt modo, totamque carnem eius lucidè intuebãtur, nec eis carnem suam tentandam palpandamque obtulit, ac si eam clarè non intuerentur, sed in hoc eis destignabat in promptu esse vt caro sua ab eis palparetur, si experimento discere vellent quod eos hęsitantibus nõ dum fides monstrauerat, ad hoc enim non præstabat visus exactissimũ experimentũ, nisi et tactus argumẽtum subderetur. Horum autem radix apparet, quia cum spiritus corporũ phantasmata sumunt de aerea substantia sibi corporum solidorum simulacra fabricantes, in eis videri, & voces formare possunt, palpari tñ nequeunt, et si quis conetur illum manibus attrectare, tangentis manus elabitur, nihilque inter ipsas tenentis manus poterit reperiri, velut si ventorum flatus quisq̃ manu conet includere, conatus effectu frustrabitur, quoniam cum exactissime inclusceri, nihil prorsus inclusum inuenietur. Conformiter autem in corporum phantasmatibus quæ spiritus interdum accipiunt esse necesse est, hæc enim ex aerea substantia sumpta sunt, attrectari ergo nequeunt, & hoc conantes eludunt, nam & si ista corpora nihil mouerantur, nolque in illa apprehẽsuri manus tenaciter

iniecerimus, nihil prorsus illorum apprehendemus, sunt enim corpora magnam habentia raritatem nec enim tantam habent densitatem atque soliditatem, vt apprehendentium manibus interclusa tactui non cedant. In his ergo corporum solidorum Phantasmatibus visus eluditur, ea vera humana corpora iudicans cum in eis nullum à veris corporibus deprehenderit esse distantiam. In eis tamen tactus nullam potest pari falla-ciam, si enim vera corpora fuerint, atque solida vt corpora hominum verorum, manibus attrectari, apprehendi, & intercludi poterunt, sicut cætera humana vera corpora patiuntur, quod si corporis humani phantasma, & non corpus sit, & si videri queat plenam humanæ speciei repræsentans effigiem, tactum tamen attractantem non patietur, sed cum palpare conentur, etiam si præsens sit euanuisse iudicabitur. & quoniam Christus veritatem resurrectionis, veluti in re monstrabat, ita & in existimatione nostra plenissimè monstrare voluit, exactissimam, maximamque probationem quæ in hoc genere dari posset, in se ostendere dignatus est. hoc autem erat, si se manibus attrectandum offerret, decreuit igitur se videntibus discipulis palpandum exhibere, non quidem ac si eius carnem & vulnera non conspicerent, sed vt resurrectionis suæ efficaciorem impenderet probationem. Vide auct. in 5. Parad. cap. 36.

Palpate, & videte quia Spiritus carnem & ossa non habent, sicut me videtis habere. Quamuis Christus exhibuerit se discipulis palpandum, ipsi tamen credentes, & propter reuerentiam Domini non tetigerunt carnem eius, in hoc autem eis magni meriti locus fuit. Hoc autem liquidatur nam si palpassent, & ideo credidissent, fides sua ex humano experimento ortum habuisset, vnde nullius meriti esset, ipsique nimis increpandi forent, atque eos Christus increpuisset, sicut Thomam discipulum qui nisi palparet, credere non constituerat, increpuit dicens. Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui me non viderunt, & crediderunt, ac si apertè diceret. Thoma, parum, aut nihil meruisti in hoc quod palpans carnem meam, resurrectionem meam credidisti, illis autem merendi magnus erit locus, qui nihil videntes simpliciter credent. Alios autem discipulos nequaquam increpuit, vnde concluditur, eos simpliciter credidisse, nihil manibus attractantes. In hoc autem nimis apud Christum meruerunt, aliquid fidei relinquentes. Vide auct. in 5. Parad. cap. 37. et in 5. Parad. c. 41. paulo ante medium & cap. 39. in principio & Matth. tom. 4. cap. 17. quæst. 117. & quæst. 118. & quæstion. 122. in principio.

Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus, & pedes. Adhuc autem illis non credentibus, et mirantibus præ gaudio, dixit. Habetis hic aliquid quod manducetur? &c. Et hoc apparet, quod discipuli carnem Christi tetigerint, cum eis primo apparuit, & dixit palpate &c. & quia palpantes adhuc non crediderunt eum verè surrexisse, quod apparet, quia dicitur, & cum hæc dixisset ostendit eis manus & pedes, & sequitur. Adhuc autem illis non credentibus ait. Habetis aliquid quod manducetur? videtur ergo secundum signum traditum, quia primo non crediderunt. Si enim primum signum non experti fuissent palpantes, sicut eis Christus dixerat, frustra, immo inconuenienter valde subiunctum videretur, scilicet, Adhuc illis non credentibus ait. Habetis aliquid quod manducetur? quod liquide comprobat eos primum accepisse, sed per hoc non credidisse. Sed dicendum est, quod discipuli Christi videntes eum, cum ipse locutus fuerit eis, atque ostendisset manus, & pedes, non dubitauerunt, nec palpauerunt, nec ideo eis secundum signum in ciborum sumptione datum est, quia primum acceperint, eique non crediderint, sed quia Christus ad eorum consolationem hoc adiunxit, cum voluissent tangere vulnera eius attractando, sicut Thomas tetigit. Quod autem discipuli non palpauerint vulnera eius, apparet ex eo quod habetur Ioann. 20. Cap. vbi cum apparuisset eis Iesus non assistente Thoma, dixerunt Thomæ uenienti: Vidimus Dominum, ille autem dixit eis, nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meũ in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam. Ex his ergo infertur, quod cum Thomas hoc diceret, si discipuli Christi vulnera sicut postea Thomas attractauit tetigissent, respondissent ei, nos misimus manus in latus, & digitos in loca clauorum, sed ipse audiens ab eis quod vidissent, non credidit addens ad hoc quod mitteret digitum, & manum in vulnera, ergo manifeste apparet quod alii hoc non fecerint, alioquin stulte ipse hoc superadderet, si iam cæteri vulnera tetigissent. Cum vero obiicitur quod discipuli palpauerint, quia Christus dixit, palpate, & videte quia spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere, & subinfertur. Adhuc illis non credentibus dixit: Habetis aliquid quod manducetur? ergo experti sunt signum datum, alias non diceretur quod non crediderunt. Respõdetur, quod non refertur ista clausula, scilicet, adhuc illis non credentibus &c. ad illam clausulam, palpate & videte, tunc enim sensus esset, qui arguitur; sed ad aliam clausulam immediatiorem, scilicet, & cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes, & non dicitur quod ipsi palpauerint. Sic ergo non experti sunt discipuli signum quod Christus eis offerebat in attrectando carnem eius, sed eo ostendente manus, & pedes viderunt, nihil de eius carnibus contingentes. Vide auct. in quinto parad. cap. 38.

Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio. Istud non credere, non erat aliqua infidelitas, quę est repugnantia ad veritatem, quę credenda proponitur, deliberata intentione, sed dicitur non credere admiratio quædam, ex magnitudine quippe rei visę permouebantur. Qui autem admirantur, nondum ad aliquid fixam mentem habent, nec tamen alicui repugnant: Discipuli igitur non negabant Christum surrexisse, quod infidelitas foret, sed quia aliquid magnum erat quod videbant, erat adhuc eorum mens conterrita, & ista in quibusdam esse solet media habitudo inter simpliciter assentire, & negare. sed adhuc in Apostolis existimandum non est hanc fuisse incredulitatem quæ est non assentire, propter admirationem quandam ex terrore, sed ex gaudio quodam, tam admirabile enim Apostolorum corda repleuerat gaudium, vt seipsos capere præ exultatione non potentes, vix ad assentiendum veritati de resurrectione Christi attendere possent, potentię namque nostrę finitæ sunt, ideo cum vni attendunt, alteri attendere nequeunt. Hoc autem non attendere ad veritatem resurrectionis Christi, inducebat ne determinatè assentirent, & hoc tollit perfectum assensum qui vocatur fides. scriptura autem interdum largè sumens omne quod perfectam fidem non continet, infidelitatem, vel non credere vocat. Quod autem hoc modo discipuli non crediderint, patet ex eo quod dicitur. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus prę gaudio. Ecce enim infidelitatem illam non protulit esse simpliciter infidelitatem, sed admirationem, & gaudium. Adhuc autem non credere quod ex admiratione prouenit, non semper ęquum est; si quis enim admiratus terrore concutiatur, & ob hoc non simpliciter assentiat, infidelitati magis accedit, quam si præ admiratione gaudii nõdum assentit, nam gaudium de aliquo bono concepto est, terror autem de præsumpto, aut expectato malo. Qui vero in præsentia magnæ atque delectabilis rei admiratiuo terrore concutitur, nondum quicquam assentit, nam si conciperet, prorsus gaudendum de præsenti bono erat. Infidelitas ergo ibi & si non plenissima, satis tamen grauis est. Qui verò in præsentia enuntiati boni admiratur, & gaudet, & si omnino non credat, quia potentia intellectiua vni intendens, ad alterum se determinare non valet, tamen satis credit. Non enim gauderet, nisi bonum sibi quod dicitur qualitercumque adesse crederet. In Apostolis autem vtraque incredulitas fuit, & vtraque abolita est. Primo siquidem admirati, est conterriti sunt viso Domino, & tunc non crediderunt, sed magis putauerunt esse phantasma, postea autem Christus ostendit eis manus, & pedes, & illi magis animo qetati omnẽ terrorem qui inuaserat eos de cordibus expulerunt, & pro terrore gaudio repleti sunt, tunc iam aliquid credentes, nec tamen plene credebant, cum magis gaudio cõcepto quam veritati resurrectionis attenderet. Ad ex-

tremorum autem, & ipsa quædam incredulitatis pars quę, cum gaudio existebat, ablata est, cum quietato aliquantulum illo subitaneo gaudio de magnitudine rei conceptæ, ad seipsos redierunt, & plene cognouerunt Christum surrexisse. Hoc autem fuit cum præteritis signis Christus etiam alia superaddidit, eos informans interpretatione scripturarum & cibo sumpto coram eis. Vide auct. Loco citato. & super Num. cap. vigesimooctauo, quæstione vigesimaprima paulo post principium.

Palpate, & videte &c. Nunquid discipuli carnem Saluatoris veste detexerunt, eamque reuelantes intuiti sunt, aut vestes eius nequaquã abstulerunt, vel quidquam de carne detexerunt, vt intueri possent? Nam si astruamus eos Christum minime attrectasse, cum littera dicat quod carnem suam viderunt, confiteri necesse est vt carnẽ suã nudam tunc fuisse fateamur, ita vt nulla ex panno, aut aerea substantię veste tegeretur. Si autem dicatur quod Apostoli Christum manibus attractauerint, stare nequit, nam superius dictum est, quod eum non tetigerunt. Dicendũ est ad hoc, quod si discipuli Christi carnem attractauerunt, eam tamen quotque discipuli admoniti forent non tetigerunt, nam alioqui increpati forent, quod non extitit, nisi ergo quam iussi forent non tetigerunt, prius tamen quã eis se palpare iusserit Dominus, eius carnem ipsi clarem viderunt. Nam cum eis hæc præcepit, aut vt verius dicatur permissionis cuiusdam dicerentur, carnem tamen Saluatoris videbãt, vt in eisdem verbis patet, cum dicitur, Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Tunc ergo cum dicerentur verba caro apparebat, quo infertur carnem Christi nudam discipulis apparuisse, & sic Christus nudus discipulis apparuit, scilicet nulla veste, aut de panno, aut aerea contectus substantia. Vide loco cit. cap. 39.

Et cum manducasset coram eis sumens reliquias dedit eis. Hoc euidenter notabat Christum viuere, nam cibum sumere, solis animalibus inest; necesse erat ergo eum verũ, atque viuentem hominem fore, cum comederit. Hoc autem & si conueniens argumentum resurrectionis esset, minoris tamen efficacię erat, quam tactiua attractio. Nã quanquam spiritus in corporis veri phantasmate sumpto cunctos actus qui ad veram cibi sumptionem exiguntur non expleat, nobis tamen verè omnia explere videtur, ita vt distinguere nesciamus an verè cibum sumat, singula namque in eo videntur, quę in comedentibus contemplamur. sic enim cibum sumpserunt tres Angeli qui venerũt ad Abraham sub illice Mambre, quos scriptura viros vocat, vt habetur Gen. 18. De Christo autem conformiter fieri potuisset, scilicet quod quanquam homo verus non esset, sed spiritus in assumpto corporis veri phantasmate, comedentis effigiem discipulis monstrare potuisset, & si verè cunctos comedentium non expleret actus. Quamuis ergo sumptio cibi in Christo post resurrectionem suam eiusdem resurgentis signum dedit, non tam efficaciter hoc monstrauit, quemadmodum tactus qui falli non poterat. Vide auct. in 5. parad. c. 37. circa finem.

Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & psalmis de me. An per auctoritates veteris testamenti, quę sunt de messia, poterat per certitudinem inferri quod Iesus erat Messias. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. q. 207.

Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & prophetis & psalmis de me. Lex accipitur multipliciter, vno modo pro testamento, sicut dicimus legem veterem totum testamentum vetus, & sic lex dicit continentiam omnium librorum veteris testamenti, siue sint legales, siue sint prophetales, siue qualescunque. secundo modo accipitur lex strictius pro libris Moysi, quia lex præceptum nominat, & quia omnia quæ Moyses scripsit, continentur in quinque libris, vocantur illi lex Moysi. & hoc modo accipitur communiter lex in sacra scriptura. & tunc distinguitur lex contra alios libros, scilicet contra prophetales, & sapientiales, agiographos, & apocriphos, & ita accepit Christus hic, dum dicit in lege, & prophetis, & Psalmis. Vide super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 280. & tom. secundo. cap. quinto, quæstione 91. & quæstio. 92. circa principium.

DOMINICA IN ALBIS.

Euang. Ioan. XX.

Cum esset sero die illo vna sabbathorum, & fores essent clausæ vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Iesus, & stetit in medio. Cum Christus intrauerit modo ad discipulos ianuis clausis, necesse est quod corpus Christi fuerit in eodem loco in quo ianuæ, quia alias rumperentur, vel diuiderentur ianuę, quod non fuit factum. Sed dicunt aliqui, quod non fuerunt duo corpora simul; sed dicunt vno modo, quod Christus reduxit corpus suum ad indiuisibile, scilicet quod manente tota materia, & quantitate, & passionibus, tolleretur sola dimensio, cuius est facere distare, & tunc corpus nihil occupat, & sicut non est miraculum manere spiritum vbicunque est alterum corpus, quia non se expellunt mutuo, ita corpus prædicto modo deductum ad indiuisibile, non potest expelli ab alio corpore, quia non habet aliquas dimensiones, ratione quarum ab alio expellatur. Dicunt etiam aliter, quod quãdo Christus intrauit modo ad discipulos ianuis clausis, non fuerunt duo corpora simul, sed intrauit per aliquas paruas fenestras, idest rimulas, deducendo corpus suum ad talem figuram, & dimensionem, quod posset naturaliter capi per illas paruas rimulas, & hoc modo dicunt quod beati non poterunt simul ponere corpora sua cum alio corpore in eodem loco, poterunt tamen per dotem subtilitatis reducere corpus ad quamcunque figuram, vel dimensionem, & ita nullum corpus erit, per quod non possint transire, quia etiam per paruos poros corporis poterunt transire, & non erunt duo corpora simul, neque rumpetur aliquid, aut diuidetur. Sed dicendum quod prædicta non sufficiunt, non enim est negandum Deum posse ponere duo corpora in eodem loco, quia non includit contradictionem. Cum tamen primo dicitur, quod potuit corpus Christi deduci ad indiuisibile, & ita transiret per portas, a quibusdam conceditur, & quod ita possit facere de quocunque alio corpore; sed tamen licet forte hoc posset stare, rationabilius est, quod transierit Christus per hoc quod maneret corpus suum, simul cum corpore portarum, quam quod se reduxerit ad indiuisibile, quia licet vtrimque exigat miraculum, plura difficilia exiguntur ad hoc quod se reducat ad indiuisibile, quam ad ponendum duo corpora in eodem loco; Vide auct. super Matth. tom. quarto cap. decimoseptimo, quæst. 119. vbi multa habentur quæ faciunt ad hoc.

Et dixit eis pax vobis. De pace inquire in communi tabula.

Hæc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis. Accipite Spiritum sanctum. Spiritus sanctus dupliciter accipitur vno modo pro Spiritu sancto qui est persona Trinitatis, alio modo pro dono aliquo Spiritus Sancti, & hoc secundo modo accipitur in præsenti loco, scilicet pro dono, hoc est pro potestate soluendi, & ligandi, quæ non est ipse Spiritus sanctus, sed quoddam donum, cum flatum dicatur. Et quorum remiseritis peccata, remissa erunt &c. Sic etiam accipitur Actu. 8. Scilicet orauerunt pro eis, vt acciperent Spiritum sanctum idest dona Spiritus sancti, vel gratiam. Et ex hoc etiam omnia dona Spiritus sancti vocantur Spiritus. Sic patet Isaiæ 11. cap. vbi ponuntur septem spiritus, sapientiæ, consilij, timoris, pietatis, &c. qui sunt Spiritus, idest septem dona Spiritus sancti. Vide auct. super Matth. tom. sexto cap. vigesimosecundo quæstione trecentesimatrigesimanona in fine.

Quorum remiseritis peccata remissa erunt. Homo offendens Deum, duo agit, scilicet; Deum contra se prouocat, agens contra legem amicitiæ, quia alterum magis quam

gis quam ipsum amat, per quod dicitur incurrere offensam, & etiam Deo ius debitum aufert, inquantum non vult manere sub lege sibi constituta à Deo, sed vult facere quod sibi placet, & sic committit contra iustitiam, & per hoc efficitur debitor penæ, vtrũq; requiritur ad hoc quod sit plena remissio peccati cum enim dolet homo de peccato, per hoc offensa Dei tollitur, & reconciliatur homo Deo, sed adhuc manet obligatus ad pęnam quæ pro peccato debita erat, non quidem ad æternam, quia illa tollitur per contritionem, & commutatur in temporalem, & pro ista debet satisfacere peccator, recompensando hic eam, per bona opera laboriosa, vel tolerando eam in purgatorio. Pars autem huius tollitur per confessionem ex virtute clauium Sacerdotalium, vnde toties potest quis de eodem peccato confiteri, qđ tota pœna debita in purgatorio tollatur virtute clauium, & ista est potestas quam Christus tradidit Apostolis dicẽs, Accipite spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remissa erunt. Vide super Matth. tom. 3. cap. 6. quæst. 113. circa finem.

Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt. Vide super Matth. tom. 5. cap. 18. quęs. 115. & cap. 63. secundę partis defensorii. & super Matth. to. 4. cap. 16. quæst. 76. ante medium, & quæs. 85. in principio, & quæs. 86. in principio, & quæs. 89. in principio, & cap. 12. quæs. 68. ante medium.

Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur Dydimus. Vocatus Dydimus idest dubius, quia enim fuit Dydimus, de resurrectione Domini dubitauit, & profundius exquisiuit, & manifestius agnouit, sed hoc nomen Thomas, ab origine ei competebat, quod autem Dydimus dicitur, idest dubius, an positum fuerit ei propter dubitationem de resurrectione, vel prius esset cognomen suum, vide apud auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. quæs. 37.

Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & Infer manum tuam, & mitte in latus meum. Ex his verbis deducitur, omnia vulnera saluatoris, siue pedum, manuumque, & lateris, post sacratissimam passionem relicta fuisse patentia, vt tunc erant, cum ei cruci affixo impressa sunt. Iussit enim saluator discipulo suo Thomæ in latus suum manum immittere, latus ergo patens erat, alioquin manum mitti impossibile foret, sed dumtaxat super latus manum poneret, in cicatricibus lateris mittere autem non posset. Item hoc idem de fixuris pedum, & manuum constat, quod patuerint post resurrectionem, quoniam dicitur; & mitte digitum tuum in loca clauorum, non enim dixit pone digitum tuum super cicatrices manuum, aut pedũ, relictas ex fixura clauorum, sed dixit, mitte; necesse est igitur vt clauorum paterent fixurę, in quas digitus mitti posset. Item patet. quoniam dicitur in loca clauorum, ex quo infertur, adhuc ibi manere loca clauorũ. s. fixuras, nã si curatis, conclusisque vulnerũ vulneribus Solę cicatrices relictę forent, non dixisset in loca clauorũ, quoniã fixurę erant loca clauorum, quia ibidem claui extiterant, cicatrices autem vulnerum, clauorum loca non erant, quia in eis claui nulli fuerunt, sed locorum clauorum signa. Ex his ergo infertur, quod vulnera Saluatoris post resurrectionem ita aperta penetrantiaque relicta sunt, vt in passione patuerunt cum crucifixus foret. Sic quoque nunc manent, vnde & cum venerit iudicium facturus illa bonis & malis ostendet, his aperte innuens eos sufficienter redemisse effuso sanguine suo, qui per hæc vulnera late finxerit: Vide auct. in 5. parad. cap. 26.

Infer digitum tuum huc &c. Ex hoc deducitur Christũ verum corpus habuisse, non autem aereum, vel phantasticum. Vide auct. in 4. parad. cap. 71.

Infer digitum tuum huc &c. Vide auct. in 2. parad. cap. 68.

Et noli esse incredulus, sed fidelis. Fidelis potest dici dupliciter, scilicet à fidelitate, idest legalis, & est ille qui seruat veritatem in promissis, secundo modo dicitur fidelis a fide, & est ille qui fidem tenet idest credit ea quæ credenda sunt, & sic accipitur in præsenti cum dicitur, noli esse incredulus, sed fidelis. & sic opponitur incredulus fideli sed incredulus est qui non credit, ergo fidelis est qui credit, & fidem habet Vide auct. super Num. cap. 12. q. 42. circa principium.

Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt, & crediderunt. Fides quando visum recipit, non est tanti meriti. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. quæstione sexta circa medium.

Quia vidisti me Thoma credidisti &c. Ex his deducitur quod corpus Christi, non erat vestibus contectum, nam tunc non vidisset Thomas vulnera Christi, nec manum misisset in latus de superiectis tegmentis. Apparet igitur, Christum post resurrectionem suam in vestibus nullis apparuisse, sed pure nudatum, amictum tamen gloria & splendore. Vide auct. in 5. parad. cap. 35. in fine.

Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Sola illa quæ spectant ad nostram salutem scripserunt Euangelistæ, & hæc quidem non omnia, sed aliqua solummodo, quia & si omnia miracula Christi conferebant ad cõfirmationem fidei, & tota prædicatio eius ad moralem instructionem, tamen nec omnia miracula scripta sunt, nec omnes sermones sui, sed illa tantum scripta sunt, quę vel necessaria erant, vel valde vtilia ad salutem nostram. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 54. quæstio. 13. circa principium.

Multa quidem & alia signa fecit Iesus &c. Quod Euangelistæ multa vel pauca de Christo dicunt, non est intelligendum quod ideo solum tot dixerint, quia de Christo nulla alia quæ dicerent inuenerint, vel quia Christus nulla alia fecerit, sed ideo tot, & talia posuerant, quia credebant ista sufficere ad id quod intendebant, scilicet, ad probandum Christum esse Deum & hominem pro nobis mortuum, & nos redimentem. Et si putassent plura esse necessaria ad probandum hoc, multo plura scripsissent, quia Christus fecit multa alia, quæ scribere poterãt, sed non scripserunt illa, quia non putauerunt esse necessaria ad probandum quod dictum est. Vide auct. super 4. Prolog. D. Hiero. in Matth. post quæst. secundam circa illud: Quarum omnium rerum. Vide etiam super Matth. tom. 3. cap. 8. quæst. 152. & tom. 4. cap. 15. quæst. 80. in fine. & tom. 5. cap. 18. quæstione. 40. & cap. decimonono, quæst. 130. & super Iudic. cap. decimoquinto quæst. 37. circa medium.

Et vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Vide super Matth. tom. quarto cap. decimosecundo post quæstionẽ 38. circa illud. Et in nomine eius gentes sperabunt. In fine textus.

DOMINICA SECVNDA post Pascha.

Euang. Ioan. X.

E*Go sum pastor Bonus.* Vide auct. super Matth. tom. quinto cap. vigesimo post quæstionem trigesimãseptimam circa illud: Et ascendens, & in 2. parad. cap. 12. in principio.

Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Idest bonus pastor ponit vitam pro ouibus suis, idest pro salute spirituali earum, & in quocunque casu, & quantum ad quemcunque hominem si quis pro salute spirituali eius ponat vitam suam, facit opus perfectæ charitatis, & est supererogationis. Vide auct. super Matth. tom. sexto cap. vigesimosecundo, quæstionem 306. vbi multa habentur quæ faciunt ad hoc.

Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues &c. Debet esse prælatus constans, ne timore perdendi lucrum, aut fauorem temporalem subtrahat aliquid de officio pastorali, permittens oues suas opprimi à potẽtibus, aliquibus iustitiam denegando propter fauorem tẽporalium domi-

norum,aut doctrinam necessariam tacendo per quod sub diti læduntur. Nam iste mercenarius est,& non pastor, quia videns lupum venientem ad occidendum gregem, fugit. & tales valde increpat Christus dicens nihil pertinere ad eos de ouibus, cum sola temporalia lucra quærant. Quod Gregorius exponens ait. lupus enim super oues venit,cum quilibet iniustus,& fideles quosque, atque humiles opprimit.sed is qui pastor videbatur esse,& nō erat,reliquit oues,& fugit, quia dum sibi ab eo periculum metuit,resistere iustitiæ non præsumit. Fugit autem non mutando locum, sed subtrahendo solatium. & ob hoc pastor bonus qui tenetur animam suam ponere pro ouibus Ioan.4. similatur turri fortissimę,constitutę in alto, quam homines à longinquo uident, & ad eam tanquam ad locum securum refugiunt. Ista duo prçlatus bonus habet, scilicet quia fortis est sicut turris resistendo omnibus iniquis vsque ad mortem, & est in alto loco posita,quia officium prçlati debet esse omnibus patens, vt quilibet oppressus possit prælatum adire, remedium petens angustię suę. Vide plura apud auct. super Matth.tom.2.cap.5.post quæst. 90. circa illud: non potest abscondi Ciuitas supra montem posita.

Et animam meam pono pro ouibus meis. Vide super Matth. tom.3.cap.10.q.140.in principio. solet hoc Euangelium prębere occasionem concionatoribus agendi de prędestinatione,de qua vide multa in communi tabula,Vide etiā quę notata sunt feria tertia Pentecostes, de prędestinatione,& de pastore.

DOMINICA TERTIA Post Pascha.

Euang. Ioan. XVI.

MOdicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. De morte sua faciens Christus sermonem,modicum se videndum dicit,quia ab hoc tempore quo Christus istud eis proponebat verbū,vsque ad mortem suam ab eis uidendus erat.Christus namque hoc eis proposuit verbum prædicans in quinta Feria cœnæ per noctem postquā cęnasset,sicut apparet ex processu Euangelij Ioan.à Cap.13. in prin.vsque ad 14.Erat autem magnum noctis elapsum spatium cum ista Christus dixit, durauit autem vsque ad alteram diem quā mortuus est, scilicet in sexta Feria parasceues ad horam nonæ.Erat autem aliquid modicum quo ab eis videndus non erat, qd intelligitur de spatio triduanæ mortis suæ, quod verius supputādo quadraginta horarum spatium fuit, maius tamen hoc spatium discipulis factum est, quia non immediatè post resurrectionem suam ab eis visus est. Iterum autem ab eis videndus erat,scilicet post resurrectionem, & de hoc Christus loquebatur,dicens,Iterum autem videbo vos,& gaudebit cor vestrum,& gaudium vestrum nemo tollet à vobis.Vide auct.in 2.parad.cap.48.

Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. Verba hæc sunt paradoxa, quia sensus eorum difficilis est,nam Apostoli auditis verbis his,inter se dubitantes inquirebant, quid est quod dicit modicum? Christus autem respondit eis dicens. De hoc quęritis inter vos, quia dixi modicum & videbitis me; & iterum modicum & non videbitis me,quia vado ad patrem;nec intelligebant vllatenus quid hoc esset, donec eis Christus declarauit vt ex cap.17.Ioannis apparet. Vide loco cit.

Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. Possunt alio modo exponi hęc verba,referendo ea ad idem tempus, scilicet quod in eodem Christus videbatur,& non videbatur. Et quia in Christo duę naturę erant,scilicet natura humana,& diuina; potest quantū ad quamlibet harum partium intelligi. Verum namque est de Christo inquantum homo est,quod videbatur, & non videbatur,scilicet in hostia;quia nos eum certissimè latere cognoscimus, ibi enim verum corpus eius est, quod de Virgine sumpsit. & sicut hominem armis tectum videre dicimur, nulla eius particula apparente, idem de Christo dicimus, quia verissimè in hostia est. Item ipsemet non videbatur in eodem tempore inquantum homo est,quia homo per colorem suum,magnitudinem,figuram,motum,quietemque conspicitur, ex quibus nullum in Christo patet. In hostia namque nullum de accidentibus Christi patere potest,quia ibi indiuisibiliter est.Quantum verò ad naturam diuinam, etiam verum est quod Christus inquantum Deus videbatur, & non videbatur,quod intelligitur referendo ad tempus in quo cum hominibus conuersatus est, quia tunc verè visus est,cum verus homo esset, & sicut cęteri homines videbatur,& quia verbum,siue secunda Trinitatis persona non videbatur,quia secunda persona est spiritualis,spiritus autem videri non potest,cum indiuisibilis sit,sed corpus,in verbo autem diuino,quod incorporeum & indiuisibile est videri non potest,quia color,secundum quem visio fit,in quantitate extensiua semper est. Vide auct. loco cit.Cap.49. Vide etiam super Matth.tom.3. cap.9.q.63. in principio.

Amen dico vobis,quia plorabitis,& flebitis vos, mundus autem gaudebit,vos autem contristabimini &c. Vide auct. super Matth.tom.7.cap.25.q.362.ante medium.

Mundus autem gaudebit vos autem contristabimini.Vide super Matth.tom.5.cap.19.quæst.189.

Mulier cum parit tristitiam habet quia venit hora eius, Cum autem peperit iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo. Nimis enim gaudent fęminę cum pepererint filios,ideo quanquam à principio dū periclitantur in partu nimis doleant,tamen postquam pepererint,non recordantur amaritudinis suę.& hęc est cōsolatio fęminarum parientium,sic enim cum Rachel pariens Beniamin periclitaretur,dixit ei obstetrix. Noli timere,quia,& hunc habebis filium Gen.35.Vide auct.super primum.Reg.tom.1.c.5.q.19.circa illud: Ne timeas quia filium peperisti.

Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius &c. Vna ex miserijs mulierū,est quod in dolore filios pariant vnde maledicendo ei,dixit Deus. In dolore paries filios tuos,& dicitur in dolore paries, non in dolore concipies quia in partu est grauis dolor,non autem in conceptu, & licet multa alia sint in quibus mulier doleat, potissimum tamen est in partu,ideo de eo specialiter dicitur quod sit in dolore. & hoc est quia grauissimus dolor est in partu, cum aperiantur ea quę sunt naturaliter coniuncta,efficiaturq; mulier morti vicina,vnde dicit Christus hic quod cùm mulier parit,venit hora eius,idest hora mortis eius. & iterum dicit,Non meminit pressuræ propter gaudiū, idest pressuræ in qua fuit quando peperit. Vide auct.super Gen.cap.13,quæst.733.

Mulier cum parit tristitiā habet,quia venit hora eius &c. Venit hora eius idest hora periculi, & dispositionis proximæ ad mortem & hora vocauit Christus præssuram, dicens ibidem, & nō meminit pressuræ propter gaudium. pressuram dixit,quia mulier premitur,& coangustatur ad mortem, vnde, & multæ mulieres deficiunt in partu sicut patet de Rachel &c. Vide auct. super Gen.cap.13. quæstione 751.

DOMINICA QVARTA Post Pascha.

Vado ad eum qui misit me.

Euang. Ioan. XIV.

SEd ego veritatem dico vobis.expedit vobis vt ego vadam,si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos si autem abiero mittam eum ad vos. Ex hoc deducitur, quod antequam Christus recederet de sæculo per præsentiam corporalem Spiritus sanctus nunquam datus est. scilicet ad plenitudinē,vel in aliquo signo visibili,ideo dixit expedit vobis vt ego vadam &c. Vide auct. sup. Matth. tom. 1.ca.3.post q.64.circa illud: Ipse vos baptizabit &c.

Si enim non abiero paraclitus non veniet ad vos si autem abie

ro mittam

veniet ad vos. Non erat iustum ante Christi mortem spiritum Sanctum dari, quia apertio vitæ æternæ, & collatio Spiritus sancti ad plenitudinem in signo visibili sunt quidam effectus meritorum passionis Christi, quod Deus omnino placatus nobis per mortem vnigeniti sui concessit, sicut ergo iniustum videbatur secundum Dei statutum aperiri vitam æternam alicui, ante Christi mortem, quia istud pertinebat ad perfectam reconciliationem, ita videretur iniustum, Spiritum sanctum dare ad totalem plenitudinem, quia istud fit ex quodam superabundanti amore Dei ad nos, qui non potest esse nisi post perfectam reconciliationem. Non ergo fuit datus vnquam Spiritus sanctus à Christo in signo visibili dum viueret, nec etiam fuit datus post mortem suam, vsquequo ipse ascendit in Cœlum, sic innuitur dū dicitur, si enim non abiero &c. Vide auct. loco citato.

Si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos &c. Nulli de credentibus in Christum datus fuerat Spiritus sanctus, antequam glorificaretur Christus, idest sederet ad dexterā patris, quod fuit in ascensione. Vide loco citato.

Princeps huius mundi iam iudicatus est. Vide quæ notata sunt Sabbato post Dominicam in passione, super illa verba: Princeps huius mundi eijcietur foras.

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Non sunt proponenda simplicibus, & rudibus, ea quæ altitudinem mysterii continent. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 7. qu. 12. circa finem, & tom. 5. cap. 20. quæst. 67. in fine.

Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Deus in duobus docebat Apostolos, & reuelabat eis quid dicerent, scilicet quando fidem confitebantur ante præsides, & in prædicatione. Nobis autem quantum ad prædicationem non assistit Deus taliter, quod reuelet nobis quid prædicemus, sed vult quod studio Sacræ scripturæ, & doctrina peritorum discamus quod prædicemus, & sic fuit in discipulis Apostolorum, quia Paulus hortatus est Timotheum Euangelizare, scilicet fac opus Euangelistæ, & ad hoc admonuit quod se exercitaret in studio Sacræ scripturæ 2. ad Timot. 3. dicens quod scriptura Sacra est vtilis homini ad eum erudiendum, ergo non habebat Timotheus per reuelationē quid prædicaret, cū oporteret eū studere, Apostoli aūt reuelationē acceperunt, sicut dicit Paulus ad Gala. 1. Euangeliū nunq̄ accepi ab homine, nec didici illud, sed per reuelationem Iesu Christi; Ex quo apparet, quod illa reuelatio suis Apostolis & eis qui cum illis fuerunt die Pentecostes facta est, cum super omnes descenderit Spiritus sanctus, cæteri etiam contemporanei eorum qui fidem prædicauerunt, non habuerunt hoc ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio. hoc autem fuit propter plures rationes, pro quibus vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 102. in medio. Vide etiam tom. 6. cap. 24. quæst. 214.

Ille testimonium perhibebit de me, quia de meo accipiet. De meo accipiet, idest de mea substantia. Vide auct. super Matth. tom. 7. cap. 25. quæst. 128.

DOMINICA QVINTA post Pascha.

Euang. Ioan. XVI.

SI quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo, petite, & accipietis. Ex his verbis deducunt aliqui, quod quando fit oratio ad Deum, non fit sub ratione naturę, siue attributi, sed sub ratione personę quia sic nos orare debemus, sicut Christus nos orare docuit, ipse tamen docuit nos orare ad patrem dicens, si quid petieritis patrem in nomine meo &c. Sed tamen dicendum est oppositum, scilicet quod oratio fit ad Deum non sub ratione personæ, sed sub ratione attributorum essentialium, & patet, quia oratio fit ad Deum, vt per ipsum impleatur quod petimus, istud autem implere pertinet ad potentiam, sapientiam, & bonitatem Dei, in quantum summè sapiens est, scit quomodo fieri debeat id quod petimus, & intelligit illud, etiam si secreto cordis nostri solum illud concipiamus. Inquantum verò est omnipotens potest abundanter facere id quod petimus, inquantum verò est summè bonus, dignatur concedere quod petimus, licet illud non mereamur ex parte: ergo ex parte istorum trium attributorum diriguntur orationes in Deum, ipsa tamen attributa ad essentiam pertinent. Item patet, quia in oratione aliquid nobis concedi a Deo poscimus, Deus tamen non habet aliquam habitudinem ad creaturam sub ratione personæ, idest impossibile, quod sub ratione personæ aliquid faciat, vel cōcedat creaturæ. minor patet quia personæ constituuntur, & distinguuntur proprietatibus relatiuis, sed per relatiuas proprietates personæ solum ad seipsas referuntur, scilicet paternitate, filiatione, & passiua spiratione, sub his autem referri aliquam personam diuinam ad creaturas est impossibile, quia, referretur tunc pater per paternitatem ad id cuius non est pater, hoc autem includit contradictionem, ideo impossibile est personas diuinas sub ratione personalitatis ad creaturas referri, sed refertur Deus ad creaturā vt arti fex, vt creator, vt gubernator, vt cā, & sub similibus relationibus, ista aūt pertinent ad essentiam, iō Deus sub ratione personalitatis non potest referri ad creaturam, quia ratio personalitatis non est nisi ad constituendum, & distinguendum in diuinis, refertur ergo sub ratione alicuius attributi essentialis & tamen oramus ad ipsum inquantum aliquid nobis concedit, vel facit, ergo oratio dirigitur in Deum non sub ratione personę, sed sub ratione essentię, vel attributorum essentialium, quę incidunt in essentiam, & ob hoc non est magis orandum ad vnam personam, quam ad alteram, quia nihil est quod nos petamus, quod possit vna persona sine altera conferre, sed oēs tres simul conferunt, tanq̄ sit vnum principium conferens, quia quantum ad essentialia per quę ad nos referuntur sunt omnes tres personę verè vnum, tanquam si essent vnica persona, quia non differt ad hoc esse vnicam personam, vel multas, cum non constituatur pluralitas per essentialia, sed orandum est ad tres personas simul, vel ad Deum, non inuocata aliqua persona specialiter. Ad obiectionem autem respondetur, quod quando dicitur, si quid petieritis patrem in nomine meo &c. non accipitur ibi pater personaliter, sed essentialiter, & sic tota trinitas vocatur pater, sic dicitur Matt. 6. Pater noster &c. & Luc. 11. & Matth. 5. dicitur. Pater vester cœlestis misericors est, & tamen non intelligitur ibi de persona patris, sed de tota trinitate, & hoc benè stare potest, quia non dicitur, si quid petieritis patrem meum, sed si quid petieritis patrem. Aliter potest dici quod accipitur pater personaliter pro sola persona patris, non tamen innuitur, quod ad solum patrem sit orādum, sed quia etiam ea quæ sunt essentialia, sunt in alijs personis quasi deriuata à patre, cū aliæ duæ, à patre procedant, & per istam processionem generationis, & spirationis accipiunt totum quicquid habent, & ideo sit quędam reductio ab alijs personis in patrem, & propter hoc etiam pater dicitur principium totius Deitatis, & sic nos in patrem tanquam in principium non de principio reducens, Christus orare docuit ad patrem. sed forte melius erit, quod accipiatur pater essentialiter, quia in forma orandi quam Christus tradidit, accipitur pater essentialiter, scilicet pater noster &c. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 6. quæst. 88.

Si quid petieritis patrem &c. Si quis oraret ad patrem solū, vel ad filium solum, quasi magis affectus ad vnam personam quam ad alteram, peccatum grauissimum est, & ad heresim pertinet, quia præsupponitur vna persona melior altera, vel habens specialem bonitatem, quod falsum est, quia omnes tres simul habent vnicam, & eandem essentialem bonitatem. si quis etiam actualiter considerans de omnibus tribus personis, orationem suam velit dirigere ad vnam personam, & non ad alteram, tanquam ab illa suscepturus aliquid, quod non ab alijs, ad heresim pertinet, quia præsupponit posse aliquid vnam personam, qd non possit alia, cum sit eadem potestas omnium trium. si quis etiam velit orare ad vnam personam non orando ad alias,

IN DIE ASCENSIONIS DOMINI.

Euang. Marc. vlt.

testas faciendi miracula vt dicitur hic, & ista miracula, & multa alia faciebant qui ad Christum conuertebantur in Ecclesia primitiua, hoc autem durauit toto tempore quo prædicata fuit fides, quousque radicaretur, & quam diu durauerunt persecutiones magnæ gentilium contra Ecclesiam. Postea autem exercitatis hominibus ad fidem Christi, mansit sola fides conuersis ad Christum, & non datur potestas faciendi miracula, Vide auct. in secūda parte defensorij, cap. 56. circa medium. Vide etiam sup. Matth. tom. 4. cap. 14. quæst. 12. & tom. 5. cap. 21. quæst. 212. in medio, & tom. 6. cap. 23. quæst. 38. in principio.

Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in Cælum, & sedet à dextris Dei. Hoc non debet sic accipi sicut voces significant, quia falsum est, primo quia in Deo non est dextra, neque sinistra, quia ista competunt enti corporeo animato, Deus autem incorporeus est, ideo nemo potest ad dextram aut sinistram illius sedere, cum ipse dextram non habeat. secundo quia si Deus pater dextram & sinistram haberet, non sederet filius ad dextram, sed potius ad sinistram, vel sederet ex opposito, aut secundum aliam habitudinem, nam cum duo sedent, ille qui minus honorabilis est, sedet ad sinistram, & ideo licet pater & filius sint æquales, tamen quia filius à patre est, & non è contrario, saltem propter hoc, rationabilius sederet filius ad illius sinistram, quam ad dextram, vel saltem nō maneret inter eos talis habitudo sedendi; Ideo dicendum est, quod non accipitur proprie, sed est figurata locutio, accepta ex eo quod homines putant de respectu sedendi nam dextram vocant partem meliorem, sinistram autem deteriorem, vt ergo innuatur quod maxima bona quæ pater habet, sunt filij, & in potestate eius constituta, dicitur quod sedet à dextris Dei, quia non potest excogitari melior habitudo sedendi; sicut non possunt existimari maiora bona quam illa quæ filius accepit à patre. Vide super Matth. tom. 6. cap. 22. quæst. 347.

Assumptus est in Cælum. An iste motus ascensionis Christi in Cœlum, naturalis fuerit, vel supernaturalis. Vide in 5. Parad. cap. 6.

Assumptus est in Cælum. An Christus à seipso, aut aliquo extrinseco adiuuante Cœlos ascenderit. Vide loco citato. cap. 8. 9. & 10.

Assumptus est in Cælum. An Christus in instanti Cœlum conscenderit. Vide loco cit. cap. 15.

Assumptus est in Cælum. Quid factum sit de vestibus quas habuit Christus dum in Cęlum ascendit. Vide loco cit. cap. 17. & 18. & sequentibus.

IN DIE PENTECOSTES.

Ioan. XIX.

SI quis diligit me. Deus quia habet rationem summi boni, est magis diligibilis à nobis, quam creaturæ, gradus, enim dilectionis pensatur ex duobus ex parte obiecti, & ex parte diligētis, ex primo capite semper id quod habet rationem maioris boni, est magis diligendum, cū bonū sit ratio dilectionis, & quia Deus est oium summo bonum, & principiū omniū creaturarū ideo, & summe diligendus est ex amore charitatis, sicut ēt parētes magis debent diligi à filijs, q̄ e cōtra, qa parētes cōsiderātur. in rōne principij, & eminentioris boni, q Deo similatur; filij aūt cōsiderant vt quid principiatū, q non hēt rationē magni boni, ideo in ratione obiecti parum amant filij à parentibus, ex parte aūt diligentis id, qđ est magis coniūctū magis diligit. vide sup. Matt. p. 6. c. 22. q. 311. in med.

Si quis diligit me. Amor quo Deum diligimus est prior in genere amoris, & est potissimus; vnde plus Deum diligimus, quā nos ipsos, & rō est, quia hoīs amor, deriuatus. ex amore, quo quis hēt ad se ipsum, & ideo iste est prior non in causa, sed in via generātis. & iō iste amor nō est potior alijs, sed incipit ante alios, amor, n. p̄supponit cognitionē & ideo illa q̄ sunt prius cognita, prius possunt amari, homo aūt nihil potest cognoscere ante seipsum, & iō nihil amat prius quam se, & ideo oīs amor pueniit. ex isto primo amore tanq̄ ex priori in via generātis, qa vero q amatur, hēt rōnē finis, eo q amās tendit in amatū, ille est amor simpliciter maior, qui est de fine simpliciter & ille erit princ. omnium amorum, sed finis simpliciter est Deus, & non homo. sibi ipsi ergo amor quo Deum diligimus, est prior in genere amoris.

Si quis diligit. Potest Deus amari amore amicitię, & amore concupiscentię, amor amicitię est, cum amamus aliquid pp se ipsū vel saltem amamus ipsū, & nō vt bonū nobis. amor cōcupiscētię, cū amamus aliquid non vt ipsū in se diligamus, & aliquid ad ipsū diligamus, sed q ipsū ad nos volumus, amamus Deum amore concupiscentię, qn̄ nō amamus ipsū vt ipse bonum sit in se, sed amamus eū tanq̄ bonū nobis. s. tanq̄ bonū beatificans nos. amamus Deū amore amicitię cū amamus ipsū nō vt facientē nobis aliq bonū, sed vt ipsi bonū sit, s. qa volumus, q Deo multę laudes dentur & q multos cultores habeat, & q in omni terra nominet gloria eius. vide auct. super Deut. c. 5. q. 7. quo ad amorē concupiscētię fere in fine, & q. 8. quo ad amorē amicitię. statim post princ. quib. in locis, reperies solutionē dubij an amare Deū amore cōcupiscētię sit peccatum, & sit vti fruendis. & alia pulchra, vt quod non possit amari Deus amore amicitię, nisi ab existentibus in charitate.

Si quis diligit me. Deus amatur corde, & anima, amor cordis quodāmō carnalis est, vt ēt carnaliter Deum amemus, qđ facere nō possumus; nisi recesserimus ab amore mūdialiū rerū; cordis ergo amor sētit in corde, amor vero animæ non sentitur sed intelligitur quia in iudicio animę consistit, qui, enim credit apud Deum esse omne bonum, & nihil boni esse extra ipsum hic diligit Deum in tota animo. vide auct. sup. Matt. p. 6. c. 22. q. 272.

Si quis diligit me. An pfectio nostra in dilectione, seu in charitate cōsistat, iuxta illud ad col. 3. super omnia charitatē habete, q̄ est vinculū pfectionis. i. vinciēs, vel ligās oēs virtutes in q̄dā pfectā voītatē, an vero nō cōsistat, q colligūt aliqui ex eo, q habet Iac. 1. patiētia opus pfectū hēt, quasi q magis attēdat status pfectionis, ſm patientiā q̄ ſm charitatē. vide sup. Matth. p. 5. c. 19. qu. 141. specialiter ad tertiū, vbi ostēdit, q patiētia nō redit vitā nostrā pfectā simpliciter sed solū in ordine ad charitatē, An aūt sit possibilis hęc pfectio homini in via, cū dicat Iac. 5. in multis offendimus omnes. & ps. 138. impfectū meū viderūt oculi tui, et p̄cipue cū dicat Greg. sup. Ezech. q amoris ignis q ardere inchoat, cū ipsū, quē amat viderit in amore ipsius amplius ignescit, vide ibidem. quæst. 142. in corp. & quæst. 140. ad. 2. & 3.

Sermonem meum seruabit. perfectio q̄ hō hēt in via cōsistit in obseruantia præceptorum, quia consistit in charitate, sic dicit. Aug. perfectio vitę Christianę consistit in hoc, quod Deum toto animo diligamus, proximum autem sicut nos ipsos, cum igitur diligere Deū ex toto corde sit sub præcepto iuxta illud Deut. Diliges Dominum Deū tuū ex toto corde tuo, & similiter amor pximi, vt patet Leuit. 19. diliges proximum tuum, sicut te ipsum clarissime patet quod perfectio consistit in obseruantia p̄ceptorum. vide auct. super Matth. p. 5. c. 19. q. 143. vbi multa de hac materia reperies.

Sermonē meum seruabit. Qui Deum diligit omnes eius vias insequitur amor, n. est princ. custodiendi mandata, nam amor fortis est, & omnia superans, quia lampades eius lāpades ignis, & aquę multę nō poterūt extinguere charitatē nec flumina obruent illam, quia fortis est vt mors dilectio. Cant. 8. vide auct. super Deut. c. 11. q. 5. in medio.

Sermonem meum seruabit. Quæ differentia est inter seruare mandata, & facere; Hæc q seruāre dicitur q̄tū ad cogitationē ita q apud se ppoṅat homo, et intēdat in omnibus actibus suis sequi ista pręcepta, facere aūt dr̄ q̄tū ad actū, s. q ea actualiter exequatur secūdū q apud se cogitauerit. vide auct. super Deut. cap. 11. quæst. 5. in principio.

Sermonem meum seruabit. Qui obseruat pręcepta Dei meretur, sed quia princ. merendi est charitas, q̄to quis agit, ex maiori charitate tanto magis meretur, vnde si aliquis habeat charitatem, vt duo, & alius, vt decē, & ambo agāt ex toto conatu, plus meretur qui habet charitatem, vt decem, super Matth. p. 7. cap. 25. quæst. 150 in medio.

Sermonem meum seruabit. Vera obedientia mandatorum moras nescit sicut Abrahā, q a valde obediens erat non expectauit diem, sed immediate consurgens incępit trade-

 re exe-

re.executioni.vide super Genesi.capit,22. super textum, circa ly igitur Abraham.

Sermonẽ meum seruabit. Præcepta moralia semper obligauerunt etiam antequam darentur Israelitis, & non est aliquis locus, aut tẽpus in quo obseruari non possint, cum non exigant aliquas determinationes particulares, quæ non possint haberi vbique, & semper, & ita debeat cessare aliquã obseruãtia eorum, si.n.non obligarent moralia, non daretur pœna violatoribus, & tamen blasphemus lapidatus est Leuit.24. quia blasphemia est contra moralia præcepta.vide auct.super Iosue p.1.c.5.quæst.21.

Sermonem meum seruabit. Præcepta sunt in secũda differẽtia, q̃dã affirmatiua q̃dã negatiua.& ponunt plura negatiua q̃ affirmatiua quia negatiua, sunt maioris obligationis, & grauioris transgressionis, nam licet homo teneatur homini benefacere, magis tamen tenetur non nocere. vide.super Exod.p.1.c.20.q 31.

Ad eum veniemus. Duo sunt necessaria ad salutem, quod Deus ad nos veniat, & quod nos ad Deum eamus, Deus venit ad nos gratificando nos sibi, & manendo in cordibus nostris, homo autem vadit in Deum, tanquàm in finem suum beatificantem vide super quartum prolog.D. Hier.quæst.2.

Ad eum veniemus. Ad Deum non potest quis pedibus venire, quia vbique ipse est, nec ipse ad nos venit, quia vbi nos sumus, ibi ipse est, sed peruenimus ad Deum per hoc, quod efficimur ei similes, cum prius eramus dissimiles, & hoc per gratiam, & rectam operationem tendentem in Deum, & siue nos eamus ad eum, siue ipse veniat ad nos eadem res est.scilicet homo reconciliatur, & efficitur ei acceptus.dicimur interdum nos ire ad Deum, & interdum, ipse dicitur venire ad nos, quia solum consideratur principium motus, scilicet vt iuxta id, quod in nobis est disponamus nos ad propinquandum ei abijciendo opera tenebrarum, & induendo arma lucis vadimus nos ad Deum; si autem ipse præueniat nos, non vocantes eum, dicitur ipse venire ad nos, vel postquam homo est in gratia si Deus ei maiora charismata dare dignetur, non petente homine specialiter illa, dicitur Deus ad eum venire vide super Matth.p.1.c.3.q.1.ante finem.

Ad eum veniemus. Homo nõ potest ire ad Deum; sed oportet, quod Deus ab hominem veniat in vita, & in morte, in vita per cõuersionem, nemo ad Deum vadit; nisi Deus venerit ad eum. iuxta illud; Ioan.6.nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, in morte nec etiam, quã mors nõ est in potestate hominis, sed Dei, & ideo in morte potius dicitur Deus venire ad hominem, quam homo ad Deum, iuxta illud, sic eum volo manere donec veniam, idest donec veniam ad eum per mortem ipsius vide super Matth.p.7.cap.25.quæst.140.

Ad eum veniemus. & mansionem apud eum faciemus. Deus dicitur secundo.esse cum aliquo per gratiam gratum facientem, aliomodo dirigendo opera eius ad prosperum euentum primo est cum omnibus, qui sunt in charitate, acceptãdo, opera eorum si quis enim est in charitate, Deus est in eo, iuxta illud.1.Ioan.4.Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, & non solum est Deus in eo, imo est idem cum eo. vt patet 2.Cor.6.qui diligit Deum vnus Spiritus est cum eo. sic fuit cum Salomone.vide super 2.Paralip.cap.1.quæst.3. vbi reperies multa exempla, quomodo Deus est cum aliquo secundo modo.

Mansionem apud eum faciemus. Deus realiter est in omnibus rebus, quia omnia conseruat, nam sicut cum Angelus applicat virtutem suam alicui loco, & ob hoc dicitur ibi esse, & ibi vere est, ita cum Deus omnibus rebus virtutem suam applicat conseruãdo illas, in omnibus rebus erit. vide sup.2.Paralipomen.cap. 2. quæstio. 19. in fine. vbi videbis etiam quomodo dicitur extra omnes res.

Mansionem apud eum faciemus. Deus non potest habitare cum hominibus, cum maiestas sua nullo loco includatur vt patet 3.Reg.8.vbi ait Salomon: ergo nec credibile est, quod habitet Deus cum hominibus super terram, si cœlum, & cœli cœlorum, te non capiũt, sed habitat cum hominibus eos conseruando, per actionem, & operationem. vide super secundum Paralipomen. cap. 6. q. 5. in principio.

Qui non diligit me sermones meos non seruat. Omnes qui mali sunt dñr odio habere Deum, non quod velint Deum perire, sicut nos, cum in alterutrum odium concipimus, qui odium habet, vellet eum, quem odio habet perire, aut honorem, aut alia bona perdere, sed dicimur odisse Deum, quia mandata Dei non obseruamus, & quia quandocunque peccamus contra mandatum Dei agimus dicimur, Deum pro quocunque peccato odisse, vide super Exod.p.1.cap.20.quæst.5.circa illud.eorum, qui me oderunt.

Sermones meos non seruat. Inobedientia legalis est maior omni vitio, eo quod ipsa continet omne vitium, & peccata particularia nihil addunt ad inobedientiam legalem, hoc modo idolatria est minor quam inobedientia, quiá idolatria est quoddam vitium speciale, inobedientia autem legis est generale, inobedientia autem particulari, vocabimur inobedientes in contemptu, vel præuaricatione, cuiuscunque præcepti etiam minimi: vide super 1.Reg.p.p.c.15.q.25.in fine.

Et sermonem quem audistis non est meus. Vide feria tertia post 4.Domin.quadragesimæ, circa illud, mea doctrina non est mea.

Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia suggerere propriè est aliquid manifestare rogãdo, & pertinet ad minores, & ad eos, qui aliquid ad aures dicunt alterius, vt patet de Iethro.Exod.cap.18. qui erat valde minor in dignitate ipso Moyse, & tamen dicitur, quod Moyses, fecit omnia, quæ ille suggerebat, aliquando pertinet ad maiores, vt patet in tex.nam Spiritus Sanctus suggerens est maior omnibus Apostolis. vide auct. sup.Exod.c.18.q.8.circa illud; quæ ille suggesserat.similiter, suggerere est denũciare, quod etiam pertinet ad minores, aliquando accipitur pro consilio, siue persuasione, & sic dicimus, quod aliquis facit malum diabolica suggestione. vide super Gene.cap.40.circa illud, & suggeras Pharaoni.aliquando suggerere idẽ est ac docere, occulte replẽdo intellectum gratia multiplici scientiæ, sapientię & intellectus.vide super Gene.super epistolam.D. Hier. ad Paulinum.cap.4.super illud; illis Spiritus Sanctus suggerebat.

Paraclitus autem Spiritus Sanctus quem mittet pater. Spiritus Sanctus in igne descendit super Apostolos propter duo, primu ad ostendendum feruorem, quo corda eorũ erant incitanda, ad hoc, quod Christum vbiq; inter pressuras prædicarent, & ob id in linguis igneis apparuit, secundo, quia Christus debebat delictis ignoscere, quod fit in baptismo, &c. vide super Matth.p.1.cap.3. quæst. 33.ad primum quare autem hoc pacto. f.in specie ignis non descenderit super Christum sicut super Apostolos, vel super Apostolos, non descendit in specie columbæ, sicut super Christum, cum videntur quod sic deberet descẽdere, quia dicitur, quod de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioan.1.vide ibidem ad 2.

Paraclitus autem Spiritus Sanctus. Spiritus Sanctus mundat nos ab omni inquinamento spirituali, vnde assimilatur illis elementis, per quæ corpora nostra mundantur, duo autem sunt elementa, quæ communiter mundant, aqua, & ignis aqua solum tollit sordes exteriores, quæ leuiter adhærent; illas autem quæ multum infixæ sunt, aqua tollere non potest: nisi adiuuentur calore ignis ideo aqua calida aptior est ad lauandum quam frigida; sed interdum etiã sic non tollũtur sordes, ignis aũt est qui perfecte mũdat corpora. sic Spiritus Sanctus purgat vno mõ ad hoc qd faciat Deo acceptũ, & ad hoc requirit remissio oĩum peccatorũ, & collatio gratiæ gratificantis aliomodo purgat hominẽ ita vt faciat eum omnino purum, s.auferendo non solum sordes exteriores, quæ sunt peccata, q̃ quasi ab extrinseco homini adueniunt, in quãtum non naturaliter nobis in sunt, sed solum per actum nostrum, sed etiam auferendo potentiam peccandi, confirmando hominem, vel subiiciendo passiones homini, quæ inducunt ad peccandum secunda purgatio designatur per ignẽ. vide.super Matth.1.p.c.3.q.65.post medium.

Ille vos docebit omnia. nemo potest (inqt Apostolus.1.Cor. 12.) dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. super quæ verba ait Ambrosius omne verum a quocunq; dicatur à

tur à

tur à Spiritu Sancto est; sicut ab infundente naturali lumen intellectus, per quod cognoscitur verum, & sicut à mouente intellectum ad intelligendum, & ad loquendũ veritatem, explicat auctor, non est autẽ omne verum a Spiritu Sancto, sicut ab inhabitante in eo, qui verum intelligit p gratiá p gratũ facientẽ, sed solum Spiritus Sanctus, est in homine cognoscẽte vera qdã pertinentia ad fidẽ, & prophetiá p donum gratuitũ illustrando eum in cognitione istorum vide sup. Matth. p. 5. c. 19. q. 176. ad 1.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Christus in Euangelio maxime nos ad pacem admonet, & ideo Euangelium dr, Euangelium pacis, iuxta illud ad Ephes. 6. state ergo succincti lumbos vestros in veritate, & calceati pedes in præparationem Euangelii pacis. dicitur ẽt Euangelium pacis, quia qui illud suscipiunt debent esse in pace, iuxta illud, seruum Dei non oportet litigare, vide sup. Matth. in præfatione quæst. 8.

Pacem relinquo. Non debemus cõtendere iudicialiter, quia per litigia turbatur interdum pax, & charitas aufertur, litigantes enim incipiunt se odio prosequi q̃ a cõtraria volunt, & prosequuntur. Christus autẽ intendit vtrũque ponere inter fideles, de pace patet cũ ait; pacẽ meã do vobis, de charitate patet: nam dicitur, hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, vide sup. Matt. p. 2. c. 5. q. 175. in fine vide multa de pace. Fer. 3. Resur.

Pacem meam. Sic vult quod homines salutentur à nobis, vnde ait Matth. 10. intrantes domum salutate eam dicentes pax huic domui. quare autem voluerit Christus Apostolos vti hac salutatione, vide sup. Matt. p. 3. c. 10. q. 75.

Non quomodo mundus dat ego do vobis. Pax Dei non est pax absoluta, sed spetialis, quę vocatur Christi, ad Philip. 4. & pax Dei quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, alia pax est quæ datur à mundo, & hæc non datur à Christo primo autem solis dignis datur. vide super Matth. p. 3. cap. 10. quæst. 76. in fine.

Vado, & venio ad vos. Christum venire nihil aliud est, quã in tempore carnem assumere, & secundum eius præsentiam, inter nos conuersari, vnde sensus est, aliquando ostẽdam vobis præsentiam carnis meæ, & aliquando illam subtraham, iuxta illud, modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me. Ioan. 16. vide super Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 63. in princ.

Quia vado ad Patrem. vide in die Ascensionis.

Quia pater maior me est. Pater potest sumi essentialiter, & sic tota Deitas est pater, sicut dicimus: pater noster, qui es in cœlis, hoc enim non dicitur de sola persona patris, sed de omnibus tribus personis, & licet non sit verum, quod tota Deitas sit pater Christi, cum Christus sit persona diuina, quæ est filius solius patris, tamen accipiendo Christũ solum inquantum est homo, cum sit minor tota Deitate, potest dici, quod tota Deitas sit quasi pater eius, & sic accipitur in præsenti, pater enim est maior Christo in quãtum homo, immo & Spiritus Sanctus. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 65.

Pater maior me est. Christus in quantum homo, est minor patre, sed non est intelligendum, quod simpliciter filius sit minor patre, vel Christus sit minor Deo, q̃a Christus est Deus filius Dei, & in hoc est ei æqualis, sed per hoc, q̃ homo factus est, nihil perdidit de sua naturali excellentia, quia sic nũquam factus fuisset homo; Christus ergo homo existens, est æqualis patri, sed secundum quod homo, non est æqualis. vide super. Matth. parte. 6. cap. 23. quæstio. 343.

Hoc dixi vobis priusquam fiat, vt cum fuerit factum credatis. Christus aliquando prænunciat, quæ ventura sunt. primo ad emendationem, vt audientes conuertantur, iuxta illud, Ierem. 18. Deus repente loquitur contra aliquã gentem, quod destruet eam, & si pęnitentiam agit de peccato suo, Deus quoq; pęnitentiam agit de malo, quod locutus est cõtra eam, secundo ex cõpassione quadã, prædixi enim mala Christus Ciuitatibus Corozaim, & Bethsaidę compatiens eis, quod grauia mala passuræ, essent, quia cõuerti noluerant, sic dicit Hiero. hæ vrbes Galilææ a saluatore planguntur, quod post tanta signa, ac virtute nõ egerunt pœnitentiam tertio ad ostendendum se illa scire, q̃. futura sunt, sicut fuit de Hierusalem cui Christus dixit, quod mala euenirent ei, quia non cognouit tempus visitationis. vide sup. Matth. p. 3. cap. 11. quęst. 46.

Hoc dixi vobis Christus, vt diuinitatem ostẽdat prædicit futura, non enim videretur Deus, si futura nesciret, cum de Isa. 41. annunciate nobis, quæ ventura sunt in futurũ, & dicemus, quia Dii estis vos; ideo suam passionẽ prædixit. Matth. 16. vt ipsum esse Deum discipuli crederent. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. q. 97. in principio.

Hoc dixit vobis. Christus aliqua prædicebat antequam fierent, & prædicarentur post eius mortem, ne illa putarentur cõficta ab his qui ea prædicabant, cum nunq̃ a Christo dicta fuissent, nec eo viuente annunciata fuissent, voluit ergo aliqua dicere coram discipulis, & turbis, vt licet non viderent ea, omnes, qui audiebant, quando audirent ea prædicari, postea crederẽt verisimilia esse, aut saltem non putarent conficta, cum ipse viuens dixisset sic fuit de resurrectione Christi, nam hanc nemo fieri vidit, & postquam facta est pauci viderunt Christum surrexisse, conferendo ad totam multitudinem Iudæorum, & tamen Christus publice dixerat, quod surrecturus erat; sicut Iudæi dixerunt Pilato: recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens post tres dies resurgam. Matth. 27. & quando auditum est, quod surrexit fuit credibilius verbum. vide sup. Matth. p. 4. cap. 17. quæst. 7.

Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Infelices Manichæi putant Diabolum factorem esse rerum corporalium, & super Christum habere potestatem, cum dicatur princeps mundi, sed profecto, si attendissent, creare potentiam infinitam importare, quæ vnica est, & superari non potest, hæc stulta nequaquam dixissent, potẽtia enim infinita superari non potest, & diabolus superat. a Christo iuxta illud Io. 12. nunc princeps huius mundi eiicietur foras, & Apoc. 20. dr quod Angelus ligauit eum per annos mille. vide multa pulchra sup. Matth. p. 1. cap. 4. quæst. 50.

Venit princeps mundi. Diabolus nullam habet potestatem in Christum, quia in eo nullum peccatum est, nec esse potest qui peccatum non fecit. pa. Petri. pa. & licet fuerit tentatus; tamen ipsa tentatio peccatum non est, iuxta illud ad Heb. 4. non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem p omnia absque peccato vide multa, super Matth. p. 1. cap. 4. quæst. 68.

Venit princeps mundi. Diabolus vocatur princeps, quia est Rex, super omnes filios superbiæ Iob. 41. & fere omnes homines sunt superbi vide super Matth. parte 3. cap. 6. quæst. 107. in fine.

Venit princeps. Diabolus dicitur princeps, quia nocere potest hominibus, nisi per superiorem virtutem arceatur; vnde quia Christo nocere non potest, dicitur quod in ipsum non habet quicquam idest nullam potestatem exercere potest, nec aliquo pacto concordat cum eo. vide super Matth. parte quarta cap. decimosecundo quæstio. 56. in medio.

Venit princeps. Damnati torquentur per dæmones, ante diem iudicii, quia sicut Deus permisit ipsis principatum huius mundi, quantum ad malos dum viuunt; ita concedit principatum post mortem, quamdiu durat principatus, super alios viuentes, cum mortui mali magis sint alieni a Deo, quam viuentes mali, qui adhuc boni esse possunt. post iudicium autem non torquentur damnati à dæmonibus, quia post iudicium tollitur omnis potestas dæmonum, super homines cessabit enim Regnum ipsorum. iuxta illud 1. Cor. 15. deinde finis, cum tradiderit regno Deo, & patri, & euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutẽ &c. vidi super Matt. p. 7. c. 25. q. 688. & quæs. 689. a quibus ergo torquebuntur post diem iudicii? vide ibidem. quæst. 690.

Venit princeps. an Beelzebub sit princeps Dæmonum, iuxta illud in Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmonia, an Sathã, a quo Christus fuit in deserto tentatus, an Lucifer, iuxta illud Isai. 14. quõ cecidisti de cęlo Lucifer, vel Leuiathã de quo dr Iob. 40. ipse est principiũ viarũ Domini. vide super Matth. parte. 7. cap. 25. quæstiõ. 405. in medio.

Et in me non habet quicquam. Sed in hominibus tria facit, eum cruciat eum localiter mouet, & per ipsum loquitur quãdo vult. nihil aũt istorũ, potest tolli Dęmoni, quia

facit

faciat in homine viuente,primum patet, quia vexatio arreptitiorum est per quandam coertionem,quam Dæmones faciunt in corporibus arreptitiorum. &c. vide super. 1. Reg.p.2.cap.16.quæst.44.in fine.

Sed vt cognoscat mundus,quia diligo patrem. pro mundo accipiuntur homines.si tamen vis plures acceptiones, vide super. Matth.part. 1.c.4.q.74.paulo post principium.

Sicut mandatũ dedit mihi pater. Non potest dici proprie,ꝙ Christus ad aliquid sit obligatus,nam Christus est persona diuina & Deo nihil est maius similiter nec dici potest quod pater in diuinis,aliquid iubeat,vel iubere possit filio,nec filius ad aliquid potest teneri patri, cum omnino æqitales sint,quia eadem substantia numero sunt, quia tamen Christus est etiam homo,ex ea parte potest aliq̃d facere,quod Deus iubet, & largissime loquendo poterit dici obligatus ad faciendum ex mandato Deitatis proprie autem non, quia Deitas tota non est maior Christo, cum quælibet persona diuina sit totũ Deitatis.i. secundũ totam substantiam Deitatis.vide sup.Matth. p.1.c.3.qu. 71.fere in princip. Pro hac solemnitate, vide in tabula generali.verbo.Pentecostes.& verbo Spiritus sanctus.

FERIA SECVNDA Pentecostes.

Euang. Ioan. III.

SIc Deus dilexit mũdum,vt filium suum vnigenitum daret. maximũ quidẽ beneficiũ contulit donando filiũ suũ sed manus vr̃ si ad amorẽ illius inspiciamus,nã inter amicos non inspicitur,quid dederis,sed quo animo dederis, põt enim quisq̃ in rebus quidẽ amico magna cõtulisse,beneficiũ tñ fecisse nullũ,qm̃ benefactoris affectio defuit,siqs aũt in rebus quidẽ parua ad animi aũt affectionẽ magna contulerit amico,laudabile beneficiũ impẽdisse dr̃ in moralib.n.non ad res ipsas,sed ad electionẽ attenditur, qm̃ principalis ista est.vide sup.Leuit.c.9.q.12.in princip.

Sic Deus dilexit mundum vt filium &c. Volebant homines Deũ mittere filiũ in mundũ,& Deus ex amore vult mittere.nã Tullius li.de vera amicitia ait,vera amicitia est idẽ velle, & idẽ nolle in rebus licitis.vide super.Gen.cap.34. quæst.1.circa illud & cuncta quæ possident nostra erunt.

Sic Deus dilexit mundum. De rõne amicitiæ est, qd̃ amicus gratia sui diligatur.ex Aris.8. Ethic.vnde amicus nõ hẽt in amicitia rõnẽ mercedis proprie loquendo,q̃uis ea,q̃ in nobis fiunt rõnẽ mercedis habere possint sicut delectationes,& vtilitates,quas ex ipso amans consequit̃, tũnc quarũ,ipse amicus.merces dr̃,quasi cãliter. quia ex eo prouenit, qd̃ merces est, uel dicitur,sic ẽt Deus dr̃ merces nostra ratione eorum, quæ in nobis sunt ex eo. vide super Matth.p.6.cap.22.quæs.304.in medio.

Sic Deus dilexit mundũ. Ad amicitiã secundũ Aris.8.Ethic. tria requirunt̃ primũ est amare,s.qd̃.vnus amet alterum nã sine amore amicitia nulla est.scd̃m est, quod hoc sit in vtroq;.s.qd̃ vterq; amet,& vtèrque ametur: nã si aliquis amat alterũ,& non amatur ab eo, nullus est amicus alterius,tertio requiritur qd̃ iste amor sit non latens. s.qd̃ nõ solũ q̃libet amet alterũ,& ametur,sed ẽt qd̃ cognoscat,ꝙ amatur,& non solũ hoc,sed ẽt qd̃ cognoscat alterum cognoscere se amari,iõ si cõtingat aliquos duos inuicẽ se amare,ẽt si æqualiter ament,& amẽtur:dũ tñ vnus de alio hoc nõ cognoscat,nõ est amicitia,sed amor.vide sup.primũ Reg.p.2.c.18.q.5.hæc poteris accomodare, qd̃ est tãtus amor Dei ad creaturas,qd̃ inter Deum,& nos est amicitia,primo quia nos amat, sic dilexit scd̃o quia amatur vnde hac rõne Ecclesia in die Pentecostes legit Euãgeliũ de amore creaturæ ad Deũ,si quis diligit me. & Deus cognoscit tertio quod amatur, & nos cognoscimus, quod amamur ab ipso,quia filium suum nobis dedit.

Sic Deus dilexit mundum. mundus accipitur primo ꝓ vniuersitate rerũ,Ioan.1. mundus p ipsum factus est, i.tota vniuersitas scd̃o accipit̃ pro statu præsenti,quo inter homines viuitur. Ioan.1.in mundũ venit,i.ad viuendũ inter homines,& Ioan.13.sciens Iesus,quia venit hora eius,vt transeat ex hoc mundo ad patrẽ,i.de hoc statu vitæ mortalis.tertio accipitur pro oĩbus hominibus,siue boni sint, siue mali.Ioã.14.vt cognoscat mũdus, quia diligo patrẽ, i.cognoscãt oẽs homines.quarto ꝓ hominibus mũdanis lib.quos vocamus mũdanos,q̃a ea sola q̃ in p̃senti vidẽt desiderãt,Ioã.17.pro his rogo & nõ pro mũdo,i.pro hominib.mũdanis.& iterũ,non sunt de mũdo, sicut ego nõ sum de mũdo i.nõ sunt homines mundani,sicut nec ego. & c.vide sup.Matth.p.1.c.4.q.74.vide ẽt q̃uo accipiatur mundus sup.Matth.p.5.cap.18.quæst.15.in medio.

Vt omnis, qui credit in ipsum non pereat. Credere distinguit̃ tripliciter,credere Deũ,credere Deo, & credere in Deũ. primũ cõe est apud oẽs,q̃a ẽt gẽtiles crediderũt Deũ esse. qd̃.n.notũ est Dei manifestũ est illis.ad Rom.1.& nullus est,qui Deũ neget,nisi stultissimos,de quo Ps.13.& 52. dixit insipiens in corde suo nõ est Deus. scd̃m est credere Deo,& hoc est credere verbis eius.& sic Exod. 14. dr̃ qd̃ timuit populus Dñm,& crediderunt Deo. i.crediderunt verba Dei esse vera.tertiũ est credere in Deũ,de quo ẽt dr̃ hic.vt oĩs,q credit in ipsũ et istud est fides ꝓprie,q̃a symbolũ nõ dicit credo Deũ,nec credo Deo,dr̃ credo in Deũ credere aũt in Deum,est intellectu,& voluntate totaliter Deo inhærere,non quidem per amorẽ, quia hoc pertinet ad charitatem,sed fide,s.qd̃ voluntas nostra velit,& mandet intellectu nostro assentire omnibus, quæ Deus dicit vide super 1.partem Exod.cap.14.quæst.10.per totam.

Vt omnes qui credit in ipsum. Vtrum sit meritũ in credendo Deo,habes ibidem.

Vt omnes qui credãt in ipsum. ante prædicationẽ Euãgelii,credimus plurimos gẽtiliũ vitã ęternam fuisse assecutos,quia quãtum ad fidem solum obligabantur credere,qd̃ Deus est,& qd̃ in se sperantib.remunerator est.Ad Hebr.11.q̃ naturaliter cognoscuntur iuxta illud Ad Rom.1.inuisibilia Dei per ea,quæ facta sunt intellecta conspiciuntur vide super Exod.p.2.cap.33.quæst.8.in princ.

Vt oĩs,qui credit in ipsum. Necessariũ est recedere à cognatis si solicitẽt ad hęresim, vel ad trãseũdũ ad paganismũ, nã cũ sit de necessitate salutis obseruare legẽ Chri,erit ẽt de necessitate salutis,facere oĩa illa,sine quib.nõ põt hõ legẽ ipsã obseruare;immo in veteri testõ nõ solũ obligat̃,quis nõ assẽtire,& fugere ab eo,qui suadebat colere Deos alienos,sed ẽt tenebat̃ pdere eos ad mortẽ,& qd̃ ipse primũ, lapidẽ mitteret cõtra illos,ẽt si ẽet filius,vel filia.Deut.13. nũc aũt nõ obligat̃,q̃s pdere alterũ,& accusare ad mortẽ, & potissime nõ tenet̃ mittere lapides ad occidendũ reos, erat enim sęuior lex illa,quam ista, & non iniuste, quia tunc homines erãt valde proni ad Idolatriam. vide sup. Matth.p.5.cap.19.quæst.210.in fine.

Sed habeat vitam æternam. vita æterna nõ dat̃ existentib. in peccato,peccata aũt nõ pñt remitti,sine fide ꝓpria, ẽ aũt Duplex fides, s.fides qua credit̃,& est virtus Theologica,ẽ fides,q̃ ẽ confidentia q̃dã,s.qd̃ Deus cõcedet, id qd̃ petimus,vel qd̃ desideramus,vtraq; aũt reqrit̃ in eo cui peccata dimittẽda sunt de prima patet,quia q̃diu manet aliquis infidelis nõ pñt ei peccata dimitti:sic dr̃ Marci 6. qui crediderit saluus erit,qui aũt non crediderit cõdẽnabitur.vide sup.Matt.p.3.c.9.q.8.in princ. in adultis non fit sicut in paruulis,quib.remittuntur peccata,& saluant̃ sine fide ꝓpria,& rõ est,quia ad remissionẽ peccati requirit̃.ꝙ nulla sit infidelitas,quia infidelitas repugnat remissioni,vide ibidem in princ.& medio põt tamẽ Deus dare alicui salutẽ corporalem absq; fide propria, vide ibid.

Sed habeat vitã æternã. Fides per q̃ saluamur,non est fides, quæ est donũ.i.confidentia obtinendi,q̃ petimus, sed est virtus Theologica qua assẽtimus oĩb.credibilib.& hanc habent illi,qui saluãtur,& nõ possunt eã perdere,quia cũ sit necessaria ad salutẽ,si possemus pdere illã inuoluntarie cõdẽnaremur in volũtarie.vide sup.Matt.p.4.c.17.q.165. in medio,& in fine est.n.duplex fides alia q̃ est virtus, & alia q̃ est donum,est aũt in ptãte nostra hẽre virtutẽ fidei, nõ tñ virtutẽ q̃ est donũ.sup.Matt.eodẽ loco,& fides,q̃ ẽ donũ habet̃ post fidẽ q̃ est virtus.vide ibidem q̃ differentia sit inter fidẽ,q̃ est donum,& fidẽ, quæ est virtus vide ibidẽ.in princ.& etiam vide p.5.c.21.q.137.post princi.

Sed habeat vitam æternam. Multi credunt in filiũ;sed pauci salutem consequuntur;vnde Psa.39.annunciaui,& locutus sum idest annunciaui verbum Euangelicæ veritatis,& multiplicati sunt super numerum,i. super numerum saluandorum, & super numerum arenę maris creſcunt

ad vltimam particulam Euangelij, quæ habet. qui facit veritatem venit ad lucem.

Qui male agit odit lucem. Opus fieri in secreto non est secundum se bonum, quia facere opus bonum in secreto, ad nihil aliud seruit, nisi vt euitetur inanis gloria, bene verum est quod si timetur inanis gloria, & euitatur, per hoc quod fit in secreto, potest esse bonum, sicut potio amara est bona in quantum tollit ægritudinem, at illa non existente, non est bona. vide super Matth. p. 3. cap. 6. q. 17. in princ.

FERIA TERTIA Pentecostes.

Ioan. 10.

QVI *non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Ouile est Ecclesia, quæ dicitur congregatio fidelium. Ecclesia græce significat totam gentis congregationem, & vocatur totus populus Ecclesia Deut. 23. quando dicitur, non intrabunt Moobites, & Ammonites Ecclesiam Dei. Ecclesia accipitur tripliciter primo pro congregatione populi, & sic frequenter accipit Phyl. 2. Polit. vbi dicit, quod in quibusdam politijs apud Ecclesiam potestas est, &c. Secũdo potest accipi pro loco sancto ad quem ingredi poterant laici, vt offerrent. Tertio accipitur pro multitudine prout habet ordinationẽ ad rectores & sic dr̃ aliquis intrare Ecclesiam, cũ in multitudine datur ei aliq͂ officium. vide super Deut. c. 23. q. 1. similiter Ecclesia multipliciter sumitur primo ꝑ qualibet multitudine vel cõgregatione ad aliq͂d, ex Aris. 2. Polit. scdo. pro plato spirituali. Tertio ꝑ aliqua spirituali multitudine, vel congregatione, quæ tamen particularis est, & vocamus eam Ecclesiam particularem, vt Toletanam. & sic accipitur 2. Cor. 1. Paulus & Sosthenes Ecclesiæ Dei, & ca. Quarto accipit̃ ꝑ loco vel domo, vbi cõuenit talis multitudo: sic 1. Cor. 11. nunquid domos non hẽtis, quia Ecclesiam Dei cõtemnitis. Quinto accipitur pro tota multitudine hominum in Christum credentium. & vocatur Ecclesia vniuersalis. sic accipitur illud. viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 108. in princ. hoc modo ergo accipitur Ecclesia cum dicitur, qui non intrat per ostiũ in ouile. quod Ecclesia accipiatur pro congregatione omnium fidelium. facit cap. firmiter. in §. vno, de Summa Trinit. clarius facit cap. frequens, de excessibus prælatorum; in cle. in §. verum, vbi dicit text. sic regularium, & secularium prælatorum, & supradictorũ exemptorum, & non exemptorum: vna est vniuersalis Ecclesia vide tract. contra clericos concubinarios, conclusione quarta.

Qui non intrat per ostium in ouile ouium. Si ouile est congregatio omnium fidelium, ouis erit quilibet homo. creatura enim rationalis, vocatur ouis in illa Parabola Domini, Matth. cap. 18. & licet centum illæ oues, possint intelligi omnia creata, quia omnia illa Deus fecit, & omnia eius sunt, Psal. 23. Domini, est terra, &c. tamen melius intelliguntur pro omnibus creaturis rationalibus, quia istæ perire possunt per actum proprium. & Psal. 94. dicit̃ nos aũt populus eius, & oues pascuæ eius, & Ioan. 10. alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. vide super Matth. p. 5. c. 18. q. 76.

Qui non intrat per ostium in ouile ouium. Et si autem quilibet homo dicatur ouis, præcipue tamen quilibet fidelis, siue peccator siue iustus existat, sed in rigore fidelis bonus dicitur ouis, quod patet ex illo: statuit oues à dextris: quod de bonis fidelibus intelligi debet, huiusmodi enim sunt, qui saluantur, & vocantur oues propter mãsuetudinem, vt dicitur etiam de Christo Isa. 53. tanquam ouis ad occisionem ductus est. in scriptura etiam nomine ouis innocentia solet designari, vnde per hoc electi, oues dici possunt quia innocentes. vide super Matth. p. 7. cap. 25. qu. 304. peccatores etiam licet hædi dicantur, etiam oues dici possunt. iuxta illud; psal. 48. sicut oues in inferno positi sunt, ratio quod proprie oues dicantur sed quia habent aliquam similitudinem cum ouibus, nam in inferno erunt mali sicut oues, idest congregati sicut oues, & sicut ducuntur oues ad occisionem, ita ducentur mali ad inferos. vide super Matt. p. 7. c. 25. q. 306. in fine.

Qui non intrat per ostium. Christus est ostium, vt ait in præsenti Euangelio, ego sum ostium. qui non ingrediũtur congregationem fidelium per merita Christi, secũdum veram intelligentiam scripturarum, dicuntur latrones, quia per falsam intelligentiam vellent à fideliũ congregatione oues retrahere, vnde Hæretici dicuntur latrones, quia intellectum Sacræ Scripturæ per quasdã extorsiones deprauant. etsi Prælati, Prædicatores, & tenentes Ecclesiastica beneficia, & habentes curam animarum, cum venerint Hæretici, & Infideles, defendere nesciant verum, & legitimum sensum Sacræ Scripturę, illi qui ad vnitatem Ecclesiæ venerant, per defectum doctrinæ à fide recedent. vide super Gene. c. 4. super illud; si destruentibus nõ resistat. & si vnus hæreticus omnia, quæ continentur in Sacra Scriptura recte intelligat, & in vno tantum discordet, etiam Hęreticus dicitur: hoc aũt differt inter doctrinam bonam, & doctrinam malam, quia doctrina bona, si pauca sit adiuncta multæ doctrinæ malæ non permutat eam, vt faciat hominem bonum, doctrina autẽ mala pauca, multę doctrinę bonæ permixta, totum inficit. quia bonum fit solum ex integra causa, malum vero ex deffectibus singularibus, vide super Matth. p. 4. cap. 16. q. 23.

Qui autem intrat per ostium pastor est ouium. Duæ sunt conditiones pastoris, vna & præcipua, quod vigilet super gregem suum, ne diabolus, qui semper circuit quærens quem deuoret aliquem rapiat, quia non erit bona excusatio pastoris, si lupus ouem rapiat, & pastor dicat, se non vidisse, debet itaq; præcipue pastor Ecclesiasticus vigilare informando oues in fide, & in moribus, & debet facere hoc, vel per se, vel per alios diligenter, alioquin totum exigetur ab eo, quia cum speculatorem posuit Deus domui Israel Ezech. 3. vide super Matth. in præfat. q. 11. debet vigilare super gregẽ, ne aliquod malum in plebe fieret: si vero negligentia eius, aliquod peccatum in plebe introductum fuit, ipse peccat, & dicitur introducere peccatum eius tanquam causa deficiens: sicut absentia nautæ, est causa pereundi nauem. ex Arist. 2. Physicorum, vide super Exod. p. 2. cap. 32. q. 35. in medio debet vigilare iuxta illud, Act. 20. attendite vobis; & vniuerso gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Christi. nec habet excusationem, si dicat, nesciui, quod perirent oues, debet ergo omnes sollicite admonere nihil omittens, quominus proponat omne consilium Dei; si autem admonere cessauerit, & corrigere populum, peccauit Prælatus negligendo corrigere, vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 537. in medio debet Pontifex qui est summus Pastor conari vitia vniuersa extirpare de Ecclesia vniuersali, quia ad nullum magis, quam ad ipsum hoc pertinet, peccat enim pastor, quando scelera non obiurgat: vt ait Greg. in pastorali. & 43. dist. c. Ephesijs. vide super Matth. p. 6. cap. 23. q. 185. in medio.

Secunda proprietas pastorum sine conditio, est quod maneant in agris, de loco ad locum pro pascuis mutentur, & habitent in tentorijs, siue tabernaculis. iuxta illud. Gen. 4. Lamech habuit vxores duas, nomen vni Ada, nomen alteri Sella, genuitque Ada Iahel; qui fuit pater habitantium in tentorijs, atque pastorum. vide super Gen. c. 13. q. 30. cum aũt in tentorijs manẽt ad custodiã ouium, non debent mactare, & occidere oues, nam valde erat abominabile Ægyptijs, quod aliquis ista animalia occideret. & hoc dicitur Gen. 46. quia detestãtur Ægyptij omnes pastores ouium, eo quod pastores oues occidunt, & comedunt, & percutiũt. vide super Exod. p. 1. cap. 8. q. 12. post medium. vide etiam super Gen. c. 46. q. 2. super illud, quia detestantur Ægyptij.

Et oues vocem eius audiunt. Peccat quidem Prælatus, si non doceat, si non corrigat, &c. & si docear, & oues non

audiant,

gudiant, & non faciant, peccant oues, non tamen prælatus. non enim propriè ex peccato subditorum sequitur peccatum prælatorum, sicut nec e contra; quia tunc non esset in potestate hominis bene agere, vel male, & tamen omne peccatum est voluntarium, etiam sequeretur, quod non erat in potestate hominis saluari, vel condemnari, quia propter peccatum cōdemnatur quis; si ergo ex peccato vnius posset sequi peccatum in altero, condemnaretur aliquis æternaliter, etiam si nollet, & si inueniatur D. Gregorius in moralibus dicere quod secundum merita subditorum, sequitur peccatum Prælatorum, non est sensus, quod si populus est malus, Prælatus cogatur esse malus, vel Deus faciat eum esse malum, sed sensus est, quod si populus est malus Deus dat ei propter peccata sua malum rectorem: iuxta illud; Iob 34. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. vide super Matth. p. 2. cap. 5. quæs. 337. in principio.

Et proprias oues vocat nominatim. Oues sunt fere innumerabiles, & pro miraculo & diuina re habet eas nominatim vocare, sicut puluerem nullus dinumerare potest, nec stellas, quia numerare stellas habetur pro re diuina iuxta illud. ps. 147. qui numerat multitudinem stellarū & omnibus eis nomina vocat. vide super Gene. cap. 13. post qu. 834. circa illud, faciam semen tuum, sicut puluerem terrę. quidam phylosophus nomine Aratus gloriatus est se cognouisse numerum, & nomina stellarum vt ait Aug. 16. de Ciui. Dei. c. 24. sed vt ibidē dicitur auctoritas sacræ scripturę hunc, vt iactantem falsa condemnat. vide sup. Gen. c. 15. circa illud; & nome stellas.

Et proprias oues vocat nominatim. Iam dictum est, boni fideles vocantur oues, & stellę etiam nuncupantur iuxta illud Dan. 12. qui docti fuerint fulgebunt, quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos; quasi stellę in perpetuas ęternitates. vide super Matth. p. 2. cap. 5. post quæst. 100. circa illud. hic magnus vocabitur. & p. 4. c. 13. quæst. 25. in fine, & cap. 17. qu. 38. in medio. & ideo Deus has oues, & stellas nominatim cognoscit, non autē homo, quia, vt dictum est nec numerare eas potest. & hoc propter multitudinem, & propter non apparentiam. aliquę enim non sunt visu notabiles, quemadmodum illę, quę sunt in galaxia, et propter oculi indispositionem, quia cum vnam partem aspiceret, alteram partem perderet. vide super Deut. c. 1. quæst. 6. in principio cap. totam.

Et proprias oues vocat nominatim. Quandocūque aliquis magnus Dominus, vt rex habet multos subditos non cognoscit eos ex nomine suo; sed cognoscit vniuersali nomine dicens, quòd omnes sunt populus suos, & nescit specialiter de vno, an petrus, aut Ferdināndus vocetur cognoscit tamen aliquos ex nomine, qui cum eis cōuersantur, & sunt viri magis famosi, atque ei specialiter adhęrentes, & sic cum vocare vult eos ad se, vocat nominatim, sic Deus omnes cognoscit tam oues, quam hędos, & nominatim, sed dicit quòd cognoscit proprias oues, specialiter, quia oues adhęrent ei per gratiam, sic dixit Moysi, noui te ex nomine. cognoscit omnes, quia alias esset aliqua imperfectio in Deo. vide super Exod. cap. 33. quæst. 13. circa illud, noui te ex nomine & super Matth. p. 3. c. 10. quæ. 27. & licet dicatur. Gen. 2. omne, quòd vocauit Adam animę viuentis hoc est nomen eius. non est intelligēdū, quòd Adam posuerit nomen omni rei viuenti, sed quòd omne nomen, quòd impositum fuit ab Adam, hoc est nomen eius. vide super Gen. cap. 2. quæst. 24. circa illud, omne, quòd vocauit Adam.

Et cum proprias oues emiserit ante eas vadit, & oues illum sequuntur. superiores, enim debent se exemplum prebere omnibus subditis, ad hoc, enim quod ipse bonus sit non sufficit eum in se bonum esse; sed requiritur etiam oēs subditos bonos esse, sic autem subditos bonos facit, cum sufficientem causam ex se prębat, vt omnes boni sint. una autē ex pręcipuis virtutibus, per quas superior bene se habet ad alios, hęc est. dare bonum exemplum, nam superiores, & prælati debent esse quasi speculum mundum, in quo subditi possint contemplari omnes actus suos per conformitatem ad actus prælati. & propter hoc, Deus iussit, quod sacerdotes veteris testamenti lauarent se in labro ęneo facto de speculis. Exod. 38. vide multa super Matth. p. 2. cap. 5. quęst. 90. circa illud neque accendunt lucernam. & esse debent meliores subditis, quia qui pręcedit in dignitate, debet etiā pręcedere in sanctitate; vnde quilibet clericus tenetur esse melior quam laicus, & quilibet plātus melior clerico, & quocunque subdito. vide super Matth. p. 6. cap. 22. quæst. 119. in fine.

Ante has vadit, & oues illum sequuntur. Christus se nobis exemplum prębuit, quomodo eum imitari debeamus, nam ait: Ioan. 13. exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis, & hoc exemplum consistit in obseruantia totius legis vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 97. in medio, ibi ad quartum dicendum vno modo debemus antē sequi illum humiliando nos, sicut ipse exercuit opera maximę abiectionis. s. mori pro subditis, cum princeps esset, & in amore, sicut ipse nos in tantum dilexit, vt daret animam suam redemptionē pro multis vide super Matth. p. 5. cap. 20. quæst. 100.

Et oues illum sequuntur. Christum imitari possumus videtur ex parte corporis, & ex parte animę, quia in vtroque fuit in Christo puritas, & perfectio. virgines sequūtur Christum, quo ad hęc duo, non virgines sequuntur solum quantum ad integritatem animę, non autē quantum ad puritatem corporis vide super Matth. p. 7. cap. 25. quæst. 88. in fine, tamen ante textum.

Quia sicut vocem eius. audire vocem Dei, est quod homo pulsatus credat se à Deo moueri, & bona desideria ab eo prouenire vide super Matth. p. 7. cap. 25. quæst. 58. audire etiam est obedire, vide super Leuit. cap. 26. post. qu. 10. circa illud, quod si non audieritis.

Omnes quotquot venerunt fures sunt, & latrones, sed non audierunt eos oues. Idest vsurpauerunt sibi nomē Christus vel Messias, quod solius Iesu erat proprium, iuxta illud multi venient in nomine meo, dicentes. ego sum Christus. propter hoc autē non audierunt eos oues, idest nō permanserunt cum eis, licet aliqui ad modicum tempus eis credidissent: primus qui se fecit Messiam, voluitq; liberari populum de manu Romanorum fuit Theodotus. vide multa super Matth. p. 6. cap. 24. q. 80. in principio.

Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur. Christus est ostium Ecclesiæ quia sicut nullus potest intrare domum, nisi per ostium, sic extra ouile, scilicet extra Ecclesiam nullus potest saluari. quod dessignauit Dominus, quando Matth. 25. maledixit ficulneæ. s. Synagogæ, etenim in carne humana veniens ad Iudæos, non fuit ab eis receptus; & cum laborasset circa illos verbo prædicationis & miraculorum operatione nihil profuit, sed in sua incredulitate manserunt Pontifices, Scribæ, & Pharisæi; ideo debuerunt damnari, & hoc quia Christus post multos labores circa eos habitos desiderauit in eis inuenire fructum bonorum operum, non inuenit nisi folia, s. exteriorem apparentiam sanctitatis, & ideo maledicti sunt in æternum; vt fructus afferre non possint. s. quia quicquid iam Iudæi faciant nō poterit in eis esse fructus boni operis; quia cum extra Ecclesiā nemo possit saluari, & Iudæi cęperint esse extra Ecclesiam post Christi passionem, non poterit aliquis eorū iam saluari. vide super Matth. p. 5. c. 21. q. 117. in medio. similiter quod extra Ecclesiam nullus saluetur vide super Matth. p. 5. c. 18. q. 136. in princ. & etiam. p. 6. cap. 22. q. 69. in fine.

Et ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Hoc exponit. D. Augustinus de beatifica visione in qua beati lætabuntur intus & extra, nam sicut potentiæ superiores replebuntur ab vbertate illius beatificæ visionis, ita omnes aliæ tam intra caput, quam sensus exteriores, vel vires qualescumq; replebuntur ab illo superexcellenti bono refluente ad exteriora. vide super Deut. cap. 6. q. 3. post medium.

Et ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Inquit Aug. homo inueniet pascua interius in Deitate Saluatoris, & exterius in humanitate eius vide super Matth p. 2. cap. 5. q. 74. circa princ. vide etiam super Matth

part.7.cap.25.quæst.328.in principio.

Ego veni,vt vitam habeant,& abundantius habeant. quo modo Christus sit Saluator,vide Feria II. Pentecostes. super illa verba,sed vt saluetur. Et si vis de beatitudine vide super Matth.cap.5.& p.7.cap.25. vide etiam Feria II. Pentecostes super illud, sed habeat vitam æternam.

IN FESTO
Sanctissimæ Trinitatis.

Matth. 28.

Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra. Per humiliationem quam in forma humana exhibuit, & humiliationem factam Deo patri,atq; obedientiam promeruit,vt in forma humana iudicare veniat, & in illa honoretur à toto mundo iuxta illud ad Philip. 2. Christus factus est obediens,vsq; ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum,& dedit illi nomē, quod est super omne nomen,vt in nomine eius omne genuflectatur. quod maxime pertinet ad potestatem iudiciariam,vt dicitur ad Rom. 14. omnes stabimus ante tribunal Christi,& redditur causa,quia scriptū est mihi omne genuflectetur.hoc autē iudiciū pertinet ad formam humanam,non originaliter, sed meritorie. vide super Matth.p.7.cap.25.q.327.in fine.

Data est mihi omnis potestas. Poterat Christus tollere legem Moysi,quia ipse eam condidit,& non potest tolli lex, nisi ab eo qui condidit, vel a superiori potestate, vel ab æquali succedente. sed quia Ecclesiæ,& Apostolis Christus dedit suam potestatem. potest esse dubium an Ecclesia, & Apostoli possint tollere legem,sicut poterat ipse,aliqui affirmant,quia habuerunt tantam potestatem à Christo,quantam ipse habebat. & suadent sibi hoc auct. Ioan. 20. sicut misit me pater, & ego mitto vos.s.in potestate illa,&c.alij negant, quia Ecclesia, & Apostoli non condiderunt legem,nec habent æqualiter potestatem, nec succedunt Deo in iuris dictione, quia Deus semper manet, hæc sententia vera est, quomodo autē soluatur ratio in oppositum, vide sup. Matth.p.2.c.5.qu.98.quod in princ. & licet habeat Ecclesia potestatem æqualem potestati Christi, tamen non sequitur propter illam potestatis, æqualitatem non sequitur Ecclesiam posse dispensare in lege Christi, nam si Christus obijsset aliquis homo de nobis, & nunc non viueret,illi qui nunc principarentur in Ecclesia possent dispēsare in lege sua,si lex solum fuisset eius, sicut est de summis Pōtificib. inter se,sed Christus licet mortuus sit,viuit tñ, & nunc est in maiori potestate,q̄ fuit ante mortē,cū legem condidit.s.scd̄m humanitatē nam post resurrectionem dixit: Data est mihi omnis potestas ideo principes Ecclesię non possunt dispensare in lege Christi etiam si essent ei ęquales potestate cum ipse viuat.vide super Matth. 12.præfatione q.29.in fine.

Data est mihi omnis potestas. Deus voluit,quod totum honorem, qui exhibetur ipse mereretur per actus suos & licet Christus in quantum erat Deus per quemlibet actum posset mereri in infinitum;tamen meritum suō proprie secūdum diuinam ordinationem fuit per mortem,& tunc meruit omnem honorem humanitatis suę .s.quod esset,secūdum quod erat homo Dominus omnium hominum.nam solum post resurrectionem dixit, data est mihi omnis potestas. vide super Matth.super primum.Prolog.D.Hier.quæst.2.circa principium.

Data est mihi oīs potestas. Christus est Dei filius, & ęqualis patri,& per hoc,quod homo factus est nihil perdidit de sua naturali excellentia; quia sic numqoam factus fuisset homo tamen secundum quod homo non est ęqualis patri, vtroque tamen modo est Dominus omnium, sed secundum quod Christus est filius Dei, est naturaliter Dominus omnium, in quantum vero est homo non est naturaliter Dominus omnium, sed est sibi collatū à tota Trinitate, quod meruit per passionē.

Data est mihi omnis potestas. Christus in quantum homo per passionem suam meruit,vt esset caput omnium hominum,& essent sibi omnes subditi, istam potestatem autē noo habuit ante passionem suam in quantum homo,eo quod nōdom acquisierat eam, quia non poterat acquirere eam; nisi per sanguinem. quia sicut ille, qui emit aliquem in seruum, per illam emptionem accipit potestatem in eum: ita cum Christus homo per suam mortem nos redemerit, & non alio modo non potuit aliter accipere potestatem super nos. vide super Matth. in pręfatione.quæst.12.ante medium.

Euntes docete omnes gentes. Matthęus prędicauit Euangelium in Iudęa cū cęteris Apostolis,& cum esset diuulganda fides per totum orbem mandato Christi,Apostoli diuiserūt inter se prouincias. vide super primum prolog.D.Hier.quæst.3.

Euntes docete omnes gentes. Christus principaliter venerat propter Iudęos,cum ex ipsis natus fuisset, & consequēter pp alias gentes,nā ipse dixit:non sum missus;nisi ad oues, quę perierunt domus Israel. Matth.15.scilicet principaliter propter Israelitas;ideo iustum erat,vt primo prędicaretur eis,vt fundaretur.Ecclesia in ipsis, & inde deriuaretur salus ad totum orbem, quia sic Christus dixerat salus ex Iudęis est. Ioan.4. vide super Matth.p.1.super primum Prolog.D.Hier.q.4.in priocipio.

Euntes docete omnes gentes. Licet Christus venerit principaliter ad oues,quę perierunt domus Israel, tamen consequēter venit ad omnes homines; ideo omnibus iussit prędicare Euāgelium,& fidem accipere:imo si proprie loquamur principalius venit Christus propter gentiles quam propter Iudæos,cum paucissimi numero de Iudæis saluati sint,conferendo ad eos,qui de gentib. Christo crediderunt,& saluati sunt: & hoc significauit ipse dicens: non est mihi voluntas in vobis,ab ortu solis, vsq; ad occasum,&c.vide super Matth.p.1. c.1. post q. 43.circa illud;populum suum.

Euntes docete omnes gentes. Alibi tamen iussit quod non irent ad prædicandum gentilibus,& hoc multis de causis.primo ad auferendam Iudæis occasionem murmurandi,& abijciendi Christum,nam vt Messias de gente Iudæorum erat,& ad ipsos pertinebat, & promissio ipsis facta erat,sic dicitur ad Rom.9. qui sunt Israelitæ quorum adoptio est filiorum, &c. Secūdo vt aliqui volunt ad exercitationem Apostolorum.s. quod antequā mitteretur per totum orbem exercitarentur inter Iudæos,&c.Tertio quia Christus non veniebat ad prædicandum personaliter,nisi Iudæis. non sum missus, nisi ad oues.&c.Quarto propter honorem quendam legis, & gētis Iudæorum;& vt essent minus excusabiles,&c. Quinto quia futurum erat,quod Iudæi repellerent prædicationem Christi,& Apostolorū, & transituri erant Apostoli ad gentes.vide super Matth.p.3.c.10.q.44.

Euntes docete omnes gentes. Qui mittuntur a Deo, non propria,sed aliena prædicant vnde in confusionem falsorum Prophetarum dicitur Ezech.13. veniebant, & ego non mittebam eos.sed Apostoli non sua, sed quæ Christi erant seminauerant, qoia non aliud docuerunt quam quod Christus iussit, Matt.28.vide super Matt. p.4.cap.13.q.10.

Euntes docete. Nullus potest docere exterius, nisi Deus interius doceat;vnde necquis potest habere cognitionē quæ est per doctrinam sine auxilio gratiæ interius operantis.vide super Matth.p.5.c.19.q.176.in princ.

Euntes docete. Aliter docet Deus,& aliter homines. Deus docet hominem non attendentem,unde non videt homo,quando Deus eum docet actualiter, sed inuenit subito se doctum, homo autē non potest hoc facere, ex quo sequitur,quod Deus equaliter potest docere hominem dormientem,& vigilantem, homo autē non potest docere hominem,nisi vigilantem,& dispositū. De primo.pat. Num.12. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somniū loquar ad illum,de Salomo.quoq; patet 3. Reg.3. & 2. Paralip.1.nam per somnium fuit sibi data [illegible]. &c, vide sup. Matth.p.6.cap.23.q.59 [illegible].

Baptizantes eos. Omnes homines [illegible] ad baptismum

mum sub pœna mortis æternæ, nam datur obligatio, quædam quæ sponte introducitur & quædam, quæ ex necessitate; prima obligatio non potest cadere nisi in habentem ætatem perfectam, vt sciat se obligari, & quomodo obligatur quemad. fœdus, de quo dicitur 2. Paralip. quod iurauit Asa ex more ad corroborandum fœdus. &c. secūda obligatione, obligantur, ēt illi, qui non sunt capaces rationis, sicut est de baptismo sub pœna mortis, & si quis decederet sine baptismo, etiam si esset infans vnius diei periret æternaliter. vide sup. 2. Paralip. c. 15. q. 20. nō puniuntur ēt paruuli, qui sine baptismo moriūtur pro peccatis, quæ facturi essent, si viuerent, sed quia mala contraxerunt, nam licet non egerunt malum, contraxerunt tamen à parentibus, quia omnes in Adam peccauerunt, ad Rom. 5. & quod non puniantur pro malo, quod facturi essent, patet. quia si aliquod malū facturi essent illud esset peccatum actuale, peccato autē actuali debetur pœnæ sensus, istis autē non datur pœna sensus. vide super Genes. c. 18. super tex. circa illud, iustitiam, & iudicium.

Baptizantes eos. Vt ostendat quod Baptismus est ab eo. Baptismus est nomen græcum, & ex sua origine significat lotionem corporalem, & non addit aliquid aliud, vt Marci 7. tenentes traditiones hominum, baptismata vrceorum, &c. Baptismus autē qui est lotio potest secūdo accipi, vno modo, vt sit simplex lotio, alio modo vt sit Sacramentum, vel aliquid Sacramentale, accipiendo 1. Ioannes poterat baptizare, etiam si talis baptismus non esset à Deo, at 2. modo necesse est quod sit à Deo, nā sacramenta proprie sunt q̄ figurant, & efficiunt qđ significant, hoc autē in solis rebus noui testamenti inuenitur quia in illis præstatur gratia, & remittuntur peccata, & ideo oportet talia sacramenta à Deo esse &c. vide super Matth. p. 5. cap. 21. q. 158. in princ.

Baptizantes eos. Baptismus vocatur regeneratio, iuxta illud; Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua, eo quod in baptismo accipit homo esse spirituale, & sicut quando homo de nouo accipit esse naturale, dicitur generari, quia ante hoc esse naturale, non habebat homo esse humanum; sic cum quis baptizatur dicitur renasci, quia accipit esse spirituale de nouo. vide super Matth. p. 5. c. 19. post q. 84. circa illud; in regeneratione. immo per baptismum homo accipit esse simpliciter in esse spirituali, sicut enim in esse naturali accipit homo esse simpliciter, per generationem, & incipit esse, qui ante nō erat; ita per regenerationem baptismalem, suscipit homo esse simpliciter in esse spirituale; vnde peccata quæ præcesserunt ante baptismum, non dicuntur istius hominis vide super Matth. p. 4. cap. 16. q. 77. post principium Cū igitur per baptismum habeat homo esse spirituale simpliciter, sequitur quod in baptismo sit iustificatio impij plenissima, quia non solum peccata remittuntur, & confertur gratia, sed tollitur debitum omnis pœnæ, quæ pro peccatis toleranda erat, vide super Matth. p. 1. cap. 3. q. 74. in princ. tolluntur quidem omnia crimina formaliter, i. quantum ad maculam & quantum ad reatū totius pœnæ, sed hoc est quantum ad Deum, scilicet q. homo baptizatus non manet debitor Deo in aliquo propter quæcumq; à se commissa, baptismus autē non hēt tollere crimina ex natura sua, sed ex institutione. vide sup. 1. Reg. p. 1. c. 8. q. 59. licet autē omnia peccata dimittantur in foro Dei, non tamen in foro hominum, quia si quis conuinctus de crimine baptizetur potest plecti capite. vide super 3. Reg. c. 1. q. 28.

Baptizantes eos. Baptismus est taliter sub præcepto, qđ omnes, qui nascuntur tenentur ad illum suscipiendum: etiam, si constaret, illos sanctificatos in vtero. nam sanctificatio non imprimit characterem, bene autē baptismus. vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 77. vnde filij Christianorum, etiam si parentes transeant ad infidelitatem debent baptizari, quia sunt filij Christianorum, & debent eripi de manibus eorum, ne in errorem labātur si autē contingat eos venire ad ætatem adultam, & velint manere in errore infidelium in quo educati sunt, cogētur ad suscipiendum baptismum vel occidentur per potestates seculares, cum filij Christianorum sint. Si vero parentes ex origine sint infideles, & manentes in infidelitate genuerint filios, si postea fiant Christiani, & filij eorum sint adulti, possunt filij manere infideles & nō possunt cogi ad suscipiendum baptismum, si autē non sint adulti, vide super 1. Reg. p. 1. c. 8. q. 88. & q. 89.

Baptizantes eos, Non tamen omnes coacte, licet enim Iudæis licitum esset conuertere gentiles inuite ad Iudaismum, tamen hoc non licet Christianis scilicet, compellere seruos ad baptismum, vide super Matth. p. 7. c. 26. q. 44. per totum.

In nomine patris, & filij, & spiritus Sancti. Quia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, & quòd vna persona facit, idem idem, & alia operatur omnes namque tres creare dicuntur, atque mortuos suscitare, & omnia mirabilia opera efficere, vna tñ creatio à tribus istis personis est ea vnica iustificatio, atque miraculosa operatio vide parad. 2. cap. 57.

In nomine patris &c. Cum Isa. 6. dicitur ter Sanctus, refertur ibi ad Deum, vnde ly Dñs Deus signat vnitatem naturæ, & ly ter Sanctus pluralitatem personarum, sed autor inquit, quòd per ly ter Sanctus non significatur aliqua pluralitas personarū diuinarū, sed solum significatur quòd laus illa diuina repetebatur sæpe, nam die ac nocte non habebant requiem, dicentia Sanctus, &c. fuit autē à casu quòd diceret ter Sanctus. vidi in opusculo de Trin. conclus. secunda ad tertiam rationem.

In nomine patris. &c. Habes integrum opusculum de Trinitate apud auctorem.

Docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis. Baptizati per baptismum obligantur ad omnes obseruationes noui testamēti, quia baptismus est ianua omniū sacramentorū; sicut circūcisus per circuncisionem obligabatur ad omnia cæremonialia veteris testamenti, cum circuncisio sit ianua omnium cæremoniarum veteris testamenti. sic Apostolus arguebat cōtra eos qui ad Christum conuersi baptismum cum circuncisione obseruabant; ad Galat. 5. quicunque circumcidit se debitorem vniuersæ legis faciendæ. vide super Leuit. cap. 17. q. 6. circa illud, & de aduenis qui peregrinantur.

Ecce enim vobiscum sum, vsque ad consummationem seculi. Idest non timeatis, quia ego ero semper vobiscum; scilicet cum Ecclesia dirigēdo eam ne erret, vsque ad finē sæculi, & licet ipsa verba dicerentur tunc Apostolis, & cæteris congregatis, non intelligūtur de eis, vel de aliquibus personis singularibus, quia nullus est cū quo Christus possit stare, vsque ad finem sæculi, cum quilibet moriatur, sed conuenit Ecclesiæ, quia illa durabit vsque ad consummationē sæculi. vide super Matth. p. 1. in præfat. quæst. 19. ante medium.

Ecce enim vobiscum sum. Quando Deus discipulis mala quæ passuri erant prædicebat, dixit, ego mitto vos, quasi dicat confidite quia licet multa mala eueniant non succumbetis, quia ego mitto vos, & dabo vobis virtutem ad ea toleranda, ipse, enim ego qui mitto vos, vobiscum ero vsque ad consummationem sæculi. vide super Matth. p. 3. cap. 10. qu. 91. vide etiam cap. 54. secund. par. defen. in principio.

Ecce enim vobiscum sum &c. Status noui testamenti fuit præfiguratus in ueteri, sicut fuit nouum testamentum significatum per uetus, attamen licet determinate sciamus in quo uetus testamētum statum habuit; idest durauit, quia fuerunt anni mille quingenti, et decem, tamen non possumus determinate scire durationem noui testamenti. scimus per auctoritatem, quod durabit usque ad finem sæculi, sed quando erit finis nescimus, & licet status veteris testamenti significet statum noui testamenti in generali, non oportet tamen, quod in speciali singula respondeant singulis, & in rebus, & in temporibus, præcipue cum omnes figuræ veteris testamētis in Christo fuerint completæ, & ideo non oportet quod tot annis præcise duret status vnius testamenti, sicut alterius. vide super Matth. p. 6. cap. 22. q. 231. in fine ad 3.

De sancta Trinitate habes opusculū integrum.

IN

IN FESTO

CORPORIS CHRISTI

Ioan. 6.

CARO mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, Omnia Sacramenta dicuntur cibus spiritualis, quia sicut cibus corporalis reficit corpus, ita & Sacramentorũ vsus reficit mentem, & confortat, & præcipue Sacramentum Eucharistiæ, ibi enim non est cibus per metaphoram, sed secũdum veritatem. vide super Matth. p. 6. c. 24. q. 267. in medio.

Caro mea vere est cibus & Sanguis meus vere est potus. Caro in Sacra Scriptura diuersimode sumitur aliquãdo figurate, aliquando pro homine, iuxta illud, Matt. 16. caro, & Sanguis non reuelauit tibi, idest aliquis homo. aliquando accipitur caro, & sanguis pro corruptione aliqua ad quam inclinat Caro, & Sanguis, vel pro operatione, quæ est ex illis, etiam si mala non sit, & ita omnis operatio animalis vitæ. s. cibum, & potum sumere, dormire, & venereis qualitercunque vti dicuntur opera Carnis, & Sanguinis. iuxta illud, Caro, & Sanguis non possidebunt regnum Dei, i. homines dediti peccatis. &c. vel accipitur proprie Caro, & Sanguis pro iis q̃ sunt de integritate naturæ. vide super Matth. p. 6. c. 22. q. 241. in medio, in resp. ad primum. vide etiam quomodo multipliciter accipitur Caro, super Matth. p. 1. cap. 4. q. 72. in princ.

Caro mea vere est cibus. Corpus Saluatoris in hostia est modo indiuisibili, alioqnin non posset dari integer in Hostia, quæ est tam paruæ quantitatis, præcipue, cũ in qualibet particula Hostiæ sit totus, integer, quantumcumq; diuidatur Hostia, hoc tamen non contigeret si daretur ibi Christus sub aliquanta extensione diuisibili, quamtumcunq; parua, nam data illa extensione parua, posset diuidi Hostia in minores particulas, quam esset illa extensio, cum sit diuisibilis in infinitum, & tunc darentur aliter multæ partes Hostiæ consecratæ in quibus non esset Corpus Christi, quod est contra Catholicam assertionẽ. vide super Iosue p. 1. c. 3. q. 10. in medio.

Caro mea vere est cibus. Est etiã inuisibiliter Caro Christi in Euchatistia, nam cum sit indiuisibiliter, quia corpus suum manet, opere Dei, cum omnibus partibus suis integralibus, in indiuisibili, ita quod est vna pars, vbi alia, erit etiam inuisibiliter, quia repugnat indiuisibile videri, cum omnis visio sit per piramidem radiosam, cuius basis est in re visa, & conus in oculo videntis. indiuisibile autẽ non potest esse basis, cum basis sit superficies quædam, reducendo ergo rem ad indiuisibile, est facere eam inuisibilem, & hoc modo etiam Stella Magorum poterat fieri inuisibilis. vide super Matth. p. 1. cap. 2. q. 41. in princ.

Caro mea. In Sacramento non Christus localiter, sed Sacramentaliter, quia non est per motum suum. sed per conuersionem alicuius in ipsum, vnde nulla mutatione facta in Christo, qui manet in Cęlo Empyreo, fit cõuersio panis in corpus suum, in illo loco in quo panis est, & quando incipit esse in Sacramento, non desinit esse in Cęlo Empyreo; ideo non est in Sacramento per hoc quod moueatur ad illud vbi; sed per hoc quod id, quod erat in illo vbi conuertitur in ipsum, & propter hoc non est maior difficultas, quod sit Christus in vno altari in Hostia, quam quod sit in decem millibus, vide super Matth. p. 4. c. 17. q. 119. post principiũ ibid. quod autẽ dicitur de corpore Christi in Sacr. &c.

Caro mea. Est ibi indiuisibiliter, quia non est Christus per mutationem suam, qua desierit esse, vbi prius erat. & inceperit esse alibi, sed est ibi per hoc, quod conuersum est in corpus eius, illud quod ibi erat; ideo necesse est, quod taliter Christus ibi sit, qualiter est id, quod in eũ conuersum est, per cuius conuersionem ibi est, sed illud manet indiuisibiliter, ergo, & Corpus Christi. patet quia conuertitur in ipsum substantia panis, illa tamen manet indiuisibiliter, immo est facta in diuisibilis, quia substantia non accipit, quod possit diuidi, nisi per quãtitatem, & tamen quantitas, & dimensio est accidens, & de accidentibus panis nihil conuertitur in Corpus Christi, sed sola substantia manentibus omnibus accidentibus, vnde sequitur quod substantia, quæ conuertitur, indiuisibiliter manet, & indiuisibilis est; vnde si Christus incipit esse ibi, per solam conuersionem, non est aliqua difficultas, quod maneat ibi indiuisibiliter, immo esset potius miraculum quod maneret diuisibiliter, immo non potest esse, quod Christus maneat ibi diuisibiliter, si per solam conuersionem ibi manet, cum id quod conuertitur sit indiuisibile, & ita non debet dici, quod Christus in Sacramento reducit Corpus suũ ad indiuisibile, quia hoc esset si moueretur ad essendũ ibi desinendo Cęlum Empyreum, sed dicendum est, quod est indiuisibiliter. vide multa inconuenientia pro 1. parte, & multas rationes pro 2. super Matt. p. 4. c. 17 q. 119. ante medium, ibi quod autem dicitur de Corpore Christi, &c.

Caro mea vere est cibus. Vt enim homo spiritualiter viuat indiget cibo spirituali, sicut etiam ad vitam corporalem est necessarius cibus corporalis, vnde Deus sua prouidissima dispositione, prouidit nobis hunc cibum spiritualem, sicut semper homini ꝓuidet corporalem, ipse enim qui hominem creauerat, volebat eum conseruare meliori modo quo conseruari poterat, secundum naturam ei traditam conseruatio autẽ animalium est per cibum, ideo diligẽtissimè prouidet ei de cibo. nam mox creato homine, & animantibus, scribitur quid ei dederit in cibum Gen. 1. ecce dedi tibi omnem herbã, & quando posuit eum in paradiso, vbi erat nouus status, ponitur statim de cibo eius. Gen. 2. ex omni ligno Paradisi comede. quando exclusus de Paradiso transibat ad alium statum, loquitur ei de cibo, Gen. 3. comedes herbas terræ, facto diluuio quoniam incipiebat alius status hominibus egressis de archa, dixit Deus, q̃d omnia quæ mouentur & viuunt tradebat eis in cibum. Gene. 9. vide super Gen. c. 13. q. 232. & poteris hæc ad propositum applicare.

Caro mea vere est cibus. In Hostia consecrata est integre Christus, & in sanguine similiter totus Christus integraliter occultatur. s. in Hostia consecrata est Corpus Dominicum, & sanguis eius, & anima rationalis, aut Deitas. s. verbum patris, aut secunda persona diuina: hæc aũt sola in Christo sunt, in Calice autẽ eodem modo sanguis Christi est, & Corpus eius, & anima cũ verbo diuino. in Hostia est Christus viuus, vnde sequitur quod in Hostia sit Sãguis, quia nullum datur Corpus viuens, sine sanguine. item nullum corpus humanum potest esse viuẽs sine anima, & sic in Hostia erit anima. item in Hostia debet esse verbum patris quia quod semel assumpsit numquam dimisit. vide Parad. 2. c. 17. & c. 19. Si autem in Hostia consecrata corpus Dominicũ præcise existeret, in calice autẽ solum sanguis, cum seiunctio corporis ab anima mortem necessario inferat sequeretur in qualibet consecratione Christum mori, quia tunc seiunguntur partes naturæ humanæ Christi, & quotiescũq; cessaret esse Corpus Christi, & sanguis sub Sacramentalibus speciebus reunirentur partes naturæ humanæ Christi, & rursus esset Deus, & homo, quo concesso quotidie Christus moreretur atq; resurgeret. vide Parad. 2. c. 20. In calice non solum sanguis existit, sed sanguis cum corpore, anima atq; verbo diuino, cum autẽ sęculares communicant non est necessarium sanguinem in calice consecrati ad eis tribuendum, quia in Hostia, quæ eis tribuitur totus Christus est, propter hoc tamen Sacerdotes non debent consecrare, sub vna specie, tãtum, sed sub duabus, ratio est triplex. vide Parad. 2. c. 21. & c. 22. quare Eucharistia sęcularib. detur tantum sub specie panis, & Sacerdotes etiã sub specie vini, vide Parad. 2. cap. 23. & quare Christus sub duabus speciebus consecrauit. vide ibid. c. 24.

Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. Hæc caro à dignis manducari debet, cum sit vera caro

filij

sis Dei nam si lex homini existenti in necessitate non permittebat comedere de pane propositionis, vt habetur. 1. Reg.cap.21. qui panes nullam differentiam ab aliis panibus habebant secundum veritatem, sed solum secundum opinionem. quanto solicitius hoc obseruandum est, in Dominico corpore, vbi non est panis, nec vinū, sed vera Christi caro. qui enim inquit Apostolus. 1.Cor.11. manducauerit panem hūc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. ideo subditur probet autem seipsum homo & c. qui enim manducat, & bibit indigne iudicium sibi. & c. vide super 1. Reg.p.2.cap.21. quæst.13.in medio.

Qui manducat meam carnem, in me manet, &c. Vt manducando carnem Christi, ipse in nobis, & nos in eo maneamus, necesse est, quod qui accedit ad manducandum, sit mundus a peccatis, quia per sacramentum non aufertur peccatum, s. culpa, quoniam ablatio culpæ non est per aliquam operationem sacramentalem, sed per solam actionem carnis hominis cōtritionē, hoc generale est in veteri, & nouo testamento in omnibus sacramentis, quod nullum sacramentum tollere possit culpam, nisi accedens ad sacramentum culpa prius fuerit emundatus, loquendo de adultis. vide super Leuit.cap.1.q.16.in principio.

Qui manducat meam carnem. Agnus Paschalis immolatus in veteri testamento figurabat Christum in Eucharistia. nam sicut ille agnus a Iudæis immolatus, erat agnus typicus, & Pascha vmbratile, sic Christus est agnus verus, & verum Pascha. 1. Cor.5. Pascha nostrum immolatus est Christus. agnus a Iudæis immolatur quia Christus ab eisdem patitur, tota multitudo filiorū Israel immolat, quia omnes coram Pilato petierunt, vt eum crucifigeret Matt. 27. ad vesperam, i. ad solis occasum immolatur Deut. 16. sic Christus aduesperascente mundo. Isai.2. & erit in nouissimis diebus præparatus mōs. & c. sanguis agni in vtroque poste linitur, cum memoria passionis Christi in corde per fidem, & in ore per confessionem imprimitur. quia corde creditur ad iustitiam, & c. tunc autem superliminare sanguine agni rubricatur cum cor nostrum ad spē cœlestium per merita passionis Christi eleuatur illud animal debebat esse agnus vt immolaretur, quia Christum præferebat de quo Isai.53. sicut ouis ad occisionem ducetur. agnus erat immaculatus, & Christus peccatum non fecit, 1.Petr.2. Carnes agni nocte comeduntur quia corpus Christi in huius vitæ tenebrosa nocte, & luctuosis calamitatib. tanquam mentium infirmarum verum atque perfectum solamen accipitur Psal.79. cibabis nos pane lacrimarum; & c. de carnibus agni vsq; mane nihil relinquitur quia in mane, quod futuræ vitæ principium est, Christum iam sacramentaliter non sumemus. comeduntur carnes assæ calore igneo. vide omnia sup. Exod.p.1.c.12.q.50. per totū. vide etiam sup. Matth.p.7.c.26.q.18.

Qui manducat meam carnem. dicit S. Thom.4. senten.dist.9. art.4. sub art.2. quod ad hoc, quod aliquis accedat digne ad sacramentum Eucharistiæ, tria requiruntur primo mū ditia conscientiæ, quæ non tollitur, nisi per peccatum, secundo eleuatio mentis in Deum per actualem deuotionē, & hæc per mentis hebetudinem, vel occupationem, aut diuagationē amittitur & accidit sæpe sine peccato tertio immūdicia corporalis, vnde celebraturi, vel tractaturi aliqd sacrum, propter reuerentiam manus lauant, a susceptione ergo Eucharistiæ, hō impeditur tripliciter primo & principaliter per peccatum, secūdo per indeuotionem, seu hebetudinem mentis tertio per corporalem immunditiam; hæc autem tria aliquando concurrunt in vna pollutione nocturna. vide sup Matth.p.2.c.5.qu.247.ante medium, ibi dicendum quod pollutio.

Qui manducat meam carnem. Per peccatum mortale impeditur quis directe ad hoc, quod non possit digne percipere Eucharistiam, peccatum autem veniale nō impedit hominē sufficienter a sumptione Eucharistiæ, ad hoc autem quod aliquis omnino digne suscipiat non solum debet cauere a mortali, sed etiam a veniali, & ab indeuotione, quæ est hebetudo mentis, & a corporali immundicia, vide super Matth.p.2.c.5.q.247.ante medium. ibi ad videndum autem quomodo &c.

Qui manducat meam carnem. debent coniuges propter sumptionem Eucharistiæ abstinere se à coitu. tenentur enim saltē semel in anno Eucharistiā accipere oēs fideles, extra de pœni. & remiss.c. oē & pro illo tp, quo ex necessitate iuris recepturi sunt Eucharistiā tenentur abstinere a coitu, etiā si alias suscipere velint abstinere debent. nam si panes propositionis abstin. qui vxores suas tetigerant comedi nō poterant, quanto magis ille panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante hæsere complexibus violari, atque contingi. vide sup. Matth.p.2.c.5. qu. 238.in fine.

Qui manducat meam carnem. Sacramentum Eucharistiæ est necessarium, quia Christus dixit, Ioan.6. nisi manducaueritis carnem filii hominis, & c. non habebitis vitam æternā, & Ecclesia statuit fideles teneri ad recipiendum saltem semel in anno hoc sacramentum. illud tamen est sacramentum excellentissimum, ad quod immundis accedere nō licet, quia iudicium. i. condemnationem sibi manducarent, & in hoc habet locum, quod dicitur Matth. 7. quod sanctum, i. sacramentum illud sanctissimum, non datur porcis. i. carnalibus est tamen distinguendum, quia illi carnales, aut sunt in peccato manifesto, quod possit vocari publicum, aut non, si sunt in notorio, etiam si petant Eucharistiam, est eis neganda, si vero peccata non sunt publica, sed constet de eis sacerdoti a quo petunt Eucharistiā, aut petunt secrete, & sic debet negari, & exprimi causa, aut petunt publice, non debet negari, quia pro peccato occulto publice punirentur, quod est inconueniens. vide super Matth.p.3.c.7.q 8.in medio.

Qui manducat meam carnem. Debebat inquam agnus totus manducari, & illa totalis manducatio signat spiritualem manducationem, in qua manducatione licet vere sumatur caro Domini, potius fide, quam corpore manducamus, si digne manducamus. i. vt non diuidamus eum, sed integrū manducemus non separantes Deitatē ab humanitate, ita vt solum Deum credamus, non habentem naturam humanam, sicut Manichæi corpus phantasticum habere, & à Maria non conceptum, sed fortuito inuentum, vt Hier. dicit. neque humanitatem separemus à Deitate, quasi solum hominem asseramus, sicut Arriani dixerunt, cum purum hominem esse, & ante Mariam non fuisse, nam qui sic Christum manducant, vt non Deum, & hominem simul credant, non totum agnum sumunt, sed partem, & ad iudicium. vide sup. Matth.p.7.c.26.q.27.in fine.

Qui manducat meam carnem. Qui Eucharistiam tanquam inutilem contempserint, morti æternę mancipati sunt, qa ait Christus Ioan.6. nisi manducaueritis carnem, & c. vide super Exod. par.1.c.12.q.50.in fine.

Hic est panis qui de cœlo descendit. Christus est panis, & ideo natus est in Bethlehem secundum Greg. quia Bethlehem interpretatur domus panis. vide super Matth.p.1.cap.2. q.4.in principio.

Hic est panis, qui de cœlo descendit. Hieron. vocat istum panem supersubstantialem, idest præcipuum, vel egregiū, vel peculiarem, idest specialem, & recte vocatur supersubstantialis, idest super omnem substantiam, quia est excellentior omnibus rebus, cum ibi sit vera Christi humanitas, & veritas, vel dicitur supersubstantialis, idest substantia de supra veniens, scilicet de cœlo. vide super Matth.p. 3.c.6.q.110.ante finem.

Hic est panis, qui de cœlo descendit. Quod panis sit cœlestis non intelligendum, sicut aliqui sunt, licet opinātur, quod in cœlo sint cibi quibus materialiter alantur existentes ibi quia in cœlo non est cibus nec potus, sed sunt ibi homines sicut res incorporeæ quæ cibo non vtuntur hoc significauit Christus Matth. 22. dicens erratis nescientes scripturas, nec virtutem Dei. in resurrectione enim, neque nubent, nec nubentur sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo: quasi diceret. V Angeli ex eo, quod sunt incorporei non patiuntur aliquā conditionem illarum; ita nec homines existentes in cœlo, sed vocatur panis cœlestis, quia solius opere Dei factus est, opere s. Spiritus sancti. sicut patet de pane Eliæ, qui etiam dicitur cœlestis hac ratione. Vide super 3. Reg. cap.19.q. 5.in principio.

Non sicut manducauerunt patres vestri manna. Quia sumentes Eucharistiam percipiunt dulcedinem, & non prouocantur ad nauseā sicut qui manna manducabant, & si sa-

Porem mellis haberet vt habetur, Exod. cap. decimosexto, tamen ad nauseam prouocabantur, & ratio est, quia de dulcibus possumus parum gustare, & delectant, sic vero multum in cibum sumpserimus nauseabimus si patet de ipso melle. Prouer. 25. mel inuenisti, comede, quod sufficit tibi, ne forte saturatus euomas illud. & sic conquerebantur quod comedentes semper illum cibũ prouocabantur ad nauseam, vt patet num. 21. anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. vide super Num. c. 11. q. 16. in medio.

Non sicut manducauerunt patres vestri. potest tamen assimulari manna Eucharistiæ, quia Eucharistia recte sumentibus, est omnis suauitatis, sicut manna immutabat gustũ Iudæorum, secundum diuersos sapores, quos Deus causabat, nunc vnum saporem, modo alterum, ita vt cũ Deus cognosceret, quod aliquis de Iudæis bonis desiderabant talem, vel talem saporem in manna, causabat illum ibi, & immutabatur, secundum illum, vide super Num. cap. 11. q. 16. ante medium. mali sumentes Sacramentum dulcedinem illius non percipiunt, sed solum saporem panis, absque alio spirituali gustu percipiunt, sicut etiam mãna nõ præstabat suauitatem saporis omnibus, vt mutaretur ad id, quod quisq; vellet, sed solum hoc fiebat in bonis, & iustis, qui vocantur Filij Dei, in malis autem non fiebat sic, sed retinebat saporem naturalem: erat autem sapor naturalis manna consequens ex sua mixtione, sicut panis oleati idest pisti cum oleo. vt patet num. 11. & propter hoc fiebat non gustabilis. vide super Gen. c. 13. q. 272. in princ. & sicut mali, quia Sacramenti dulcedinem non percipiũt, magis faciunt de rebus temporalibus quam de Eucharistia, sic Iudæi mali magis cupiebant comedere porros, & cepas, cucumeres, & alia, quam manna; & patet Num. 11. vide ibidem super Gen. Sacramentum Eucharistiæ iustis tantum traditur sicut manna erat cibus tantum hominum, & non iumentorum; vt homines agnoscerent miraculum, quod iumenta agnoscere non possunt. vide ibid.

Hoc sacramentum vocatur panis Angelorum, quia institutum est à Christo qui est Angelus consilij natus de Virgine, sicut manna, quia erat aliquid confectum ab Angelis, dicebatur panis Angelorum: Psal. 77. & c. 16. vide ibidem, & etiam super Num. cap. 11. q. 16. post medium. vocatur Eucharistia panis, sicut etiam manna, sic dixit Deus Moysi, Exod. 16. ecce ego pluam vobis panes. nam ibi non accipitur panis pro eo, qui conficitur, ex granis tritici, aut aliarum frugum, sed generaliter pro fundamento totius alimenti, s. aliquid, quod suppleret vicem panis, nam sicut panis est cæterorum ciborum fulcimentum, & magis cor roborantius, psal. 103. panis cor hominis confirmat; ita mãna erat loco panis, ita quod cum manna poterant comedi carnes, aut fructus sicut cum pane, & poterat manna vocari panis, quia in modum panis formabant à quibusdã postquam colligeretur vide super Exod. p. 1. cap. 16. q. 2. circa illud, ecce ego pluam panes.

Sumit vnus, sumunt mille idem corpus Christi, & tantum sumit, qui vnam hostiam, quam qui mille, & tã qui mille, quam qui minimã partem hostiæ, sicut dicitur de mãna, quod qui magis collegerunt, nihil magis habuerunt, quam qui parum, & qui parum nihil minus, quam qui multum, quod Deus fecit in manna ad tollendum contentiones hæbræorum; nam cum hæbræi essent voraces, maiores, & potentiores conarentur accipere totum manna, non permittentes minoribus quicquam accipere, vide super Num. cap. 11. q. 77. in principio.

Qui manducat hunc panẽ viuet in æternum. quia sine isto non saluatur & saluatur cum ipso vide super Matth. p. 7. cap. 25. q. 540. in medio.

Vide etiam circa ly caro mea vere est cibus.

DOMINICA PRIMA

Post Pentecosten.

LVCÆ VI.

Estote misericordes, sicut pater vester misericors est. nõ lætando super perditione alicuius, sicut Deus non lætatur super perditione morientiũ, cum ipsius sit propriũ misereri semper, & parcere, nec de pœnis impiorũ gaudet, absolute loquendo, licet sit in eo quoddam gaudium conditionatum, & velut mixtũ tristitiæ, iuxta illud; Isai. 4. heu consolabor super hostibus meis, vnde non dixit absolute consolabor de hostibus, sed præmisit heu, quæ est interiectio dolentis, quasi prius sit ibi dolor, quam gaudium, vnde non ordinat aliquos ad pœnam, nisi sub quadam ratione necessitatis, eo quod non potest aliter fieri saluo ordine iustitiæ. vide sup. Matt. p. 7. c. 25. q. 616. in medio.

Estote misericordes &c, an Deus faciat misericordiã omnib. tam bonis, quã malis, aliqui sibi suadent quod solum faciat misericordiam bonis, & ambulantibus coram eo corde perfecto alii credunt, quod & malis, quia dicitur Matt. 5. estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, qui solẽ suum oriri facit, super bonos, & malos, & pluit super iustos, & peccatores, et cap. 11. dr. misereris omnium sed dicẽdũ est, qd quædam misericordia est generalis, & quædam specialis, generalis misericordia est illa, qua Deus benefaciendo vni, benefacit multis, & non põt vnus bonũ suscipere, quin multi bonum suscipiant, sicut in pluuia, & salubritate aëris, & abundantia terræ nascentiũ, & similib. accidentibus cõmunibus. misericordia specialis est illa, qua beneficium confertur vni tm̃, sicut in exaltatione, & lucro circa rem familiarẽ misericordiã generalẽ Deus seruat tã bonis quã malis, at specialẽ misericordiã semp seruat Deus bonis, nã semper eis benefacit, & in tẽporalib. nisi forte illa bona talia sint, quæ eos ad bene viuendũ impedire possint, malis & in merdũ benefacit. vide sup. 2. Paral. c. 6. q. 9. in medio. vide & sup. 1. Paral. c. 17. q. 34. & sup. Num. ca. 28. q. 9. in princ. ita & nos debemus omnib. misereri & benefacere, sed maxime bonis, iuxta illud, ad Gal. 6. dũ tẽpus habemus operemur bonũ ad oẽs, maxime. aũt ad domesticos fidei. vide sup. Matt. p. 5. c. 18. q. 26. in medio, vide & super Matth. p. 4. c. 14. q. 99. in medio.

Estote misericordes. Sicut enim omnibus suam misericordiã elargitur sic nos omnibus debemus benefacere, atque recipere hospites ad hospitium absq; eo, quod distinguamus an boni, vel mali sint hospites, quia distinguendo inter hospites contingeret aliquãn excludere bonos, & recipere tm̃ malos sic ait Chrys. sup. Epistolã ad Heb. quomõ Abrahã hospitalem circa omnes se ostendebat, si scrutator esset cõtra te fugientes ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset, fortassis enim non putasset eos Angelos, sed cũ reliquis repellerentur. sed quoniam omnes recipiebat, suscepit & Angelos. & præterea in suscipiendo hospites meritum nõ pensatur ex bonis, vel malis, qui recipiũtur sed ex charitate. vide sup. Matth. p. 3. cap. 10. q. 73.

Estote misericordes. debemus magis promi esse ad miserendũ quam ad puniendum; sicut Deus. promior est ad miserendum. vide sup. Matth. p. 5. cap. 18. q. 56. post principium.

Estote misericordes. misereri dicit de Deo, & de nobis, in nobis misereri est compati alienæ miseriæ, in Deo autem in quo nec passio, neq; cõpassio vlla esse põt nihil aliud ẽ misereri, nisi miseriã releuare dãdo misero id, quo indiget, vt sic miser esse desinat. vide sup. Matt. p. 4. c. 14. q. 57. i med.

Estote misericordes. est maxima misericordia, quod pro nobis Christus mori voluerit, & cuilibet nostrum indignissimo peccatori passionis suæ sacratissimæ merita communicare dignetur nam misericordia est, (vt vulgariter loquimur) alicui misero aliquod miseriæ suæ tribuere solamen, qui ergo maximum solamen tribuit, maximã misericordiam facit, Christus homo, & Deus nobis iam infelicibus, & reis æternæ mortis redemptionem tribuit, quod erat maximum solamen, & sic maxima misericordia. est etiam maxima ex parte charitatis propter maximam charitatem, qua dilexit nos misit filium suum, & c. ad Gala. 6. ita ergo & nos debemus misereri proximo, ita vt si opus sit etiam animam ponemus, quia maiorem charitatem nemo habet. vide super Exod. p. 2. cap. 34. q. 7. per totam.

Estote misericordes, Magis est accepta Deo misericordia, quam sacrificium, nam si pharisæis faciebant sepe sacrificio in templo, vt iusti apparerent coram populo, sed non exercebant opera misericordiæ in quibus probatur vera iustitia, & tamen in hoc errabant, quia melius est exercere opera misericordiæ ad proximum, quam offerre sacrificia, & ideo Christus sepe accusat eos, inducens illud Oseæ 8. misericordiam volo, & non sacrificium. vide super Matth. p. 4. cap. 15. q. 19. in principio.

Estote misericordes. Sicut & ipse modo magis pronus est ad miserendum, nam ante Christi aduentum erat magis pronus ad puniendum, quam ad miserendum, sicut modo post aduentum magis pronus est ad miserendum, quam ad puniendum, quod patet ex experientia gestarum rerũ nam si quis legat omnes sacros libros de statu Iudæorũ inueniet eos sepissime, & grauissime punitos, vnde quasi nullum peccatum reperitur sine punitione, post Christi autẽ mortem non est sic, quia licet quotidie videamus immensa scelera, non videmus ita promptam punitionem. vide super Matth. p. 4. cap. 5. q. 70. fere in principio.

Estote misericordes. De Dei misericordia. Apostropha. vide super Exodi. cap. 9. q. 8. circa illud: qui timuit verbum.

Estote misericordes. Vide Dominica quarta Quadragesimę.

Nolite iudicare, & nõ iudicabimini. Iudicare accipitur multipliciter, vno modo causaliter, idest causam iudicio præbere, & ita aliquid dicitur iudicare ex cuius comparatione alterum iudicatur bonum esse, vel malum, secundo iudicare quasi interpretari, & ita omnes, qui iudicanti consentiunt, iudicare dicuntur tertio dicitur iudicare, quandam similitudinem iudicis habere, & ita omnes, qui sedebunt in alto loco tẽpore iudicii vocantur iudicantes. quarto dicitur iudicare aliqui, quia continent decreta diuinę iustitiæ, vide alios modos. super Matth. p. 5. cap. 19. qu. 193. in principio sed de nullo est sermo.

Nolite iudicare. Duplex est iudicium, vno modo est actus iurisdictionis eius, qui reddit ius partibus in quocunque foro. & de hoc non agitur hic, sicut nec etiam Matth. 7. quia tale iudicium non est prohibitum. sed potius necessarium: immo nihil est magis necessarium in politia quã habere iudicem, qui partibus iura reddat, alio modo accipitur iudicium prout aliquis ex quibusdam signis, exterius habitis male iudicat, idest opinatur in corde suo de proximo suo, & quia istud, vt communiter solet prouenire ex radice iniqua, vetat nobis Christus iudicare, scilicet, nihil paruum de proximo in corde nostro affirmare, nec exterius propter illam credulitatem aliquid asserere. vide super Matth. p. 3 cap. 7. q. 1. circa illud. nolite iudicare.

Et non iudicabimini. potest intelligi littera ista multipliciter vno mõ quod vetetur nobis hic iudicare, de Deo. s. de promissionibus, & factis eius, alio modo de iudicio proximi, vt non iudicemus de factis eius, & tũc dicitur vt nõ iudicemini, idest non peccetis mortaliter, & per hoc sitis digni iudicari, quia qui peccauit est dignus iudicio, vide super Matth. p. 3. c. 7. q. 1. circa illud, vt non iudicemini.

Et non iudicabimini. aliqui intelligunt, quod ille, qui non iudicat hic proximum, non iudicabitur à Deo non tamen est intelligendum, quod propter hoc, quod homo desinit iudicare, proximum suum, Deus non iudicabit ipsum, quia non iudicare est non agere peccatum de nouo, & tamen per hoc, quod quis non committit noua peccata, non fit ei remissio præteritorũ quia nõ committere peccatum cadit sub obligatione simpliciter, peccata aũt pręterita nõ tolluntur, nisi per pęnitentiam; ideo etiam si nunquam iudicauerimus proximum, Deus iudicabit nos; sed intelligitur, vt non iudicemini, s. de hoc peccato, quia iudicare proximum peccatum est, de omnib. aũt peccatis Deus iudicabit hominem, Eccles. 12. cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium aliter intelligi potest etiam de iudicio humano, s. quod non iudicet homo proximum suum, quia alias ipse iudicabitur ab aliis. hoc enim Deus posuit in pœnam. s. quod promittet homines illos, qui iudicant de aliis, quod iudicentur ab aliis, & quia homines timent iudicari, quia in hoc honor eorum minuitur, qui constat ex opinione aliorum & si male opinantur de illo, iam iste perdit honorem, non fuit ergo aliquid, per quod homines magis vitarent rationabiliter se a iudicando alios, quã vt ipsi non incurrant aliorum iudicium, & ob hoc Christus posuit istud, tanquam motiuum ad custodiẽdũ istud præceptum. vide super Matth. c. 7. q. 2.

Nolite iudicare. Credunt aliqui licitum esse iudicare proximum ex suspicione, (& non est sermo de iudicio, quod pertinet ad iurisdictionem, quale ad iudicem pertinet, sed est sermo de iudicio nostro, quo intra nos opinamur malum de proximo, ex aliquibus signis. sed dicendum est, quod hoc iudicium potest esse in bonum, & in malum, in bonum, vt si ex aliquibus signis apparentibus ego iudicem de aliquo, quod sit vir bonus, & tale iudicium non prohibetur, in malum autem iudicium prohibetur, sed de hoc etiam sciendum est, quod ea de quibus iudicamus, aut sunt nota, aut non, si nota sunt, ita vt nullo modo ignorari possint, iudicare non est illicitum, vt siquis iudicet aliquem homicidam, vel furem, quia ipse videt eum furari si autem non sint omnino nota, sed ex quibusdam signis colligantur aut signa sunt omnino euidentia, & sic licet iudicare, vt si quis vidit nudum cum nuda, si signa non sint euidentia, vide super Matth. p. 3. c. 7. q. 4. per totum. si autem omnia dubia iudicii sint interpretanda in meliorem partem, vide ibid. q. 5. per totum.

Nolite iudicare. homines valde errant, qui de aliis praue iudicant. s. interpretantes actus eorum, in malum, cum Christus hoc prohibeat, & etiam Apost. 1. Cor. 10. nolite iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui illuminabit abscondita; &c. & si iudicet debet potius in bonum, quã in malum iudicare, nisi ipse actus talis sit, quod in bonũ interpretari non possit. sicut furtum & c. vide super Leuit. cap. 19. q. 7.

Nolite iudicare. Solus. n. Deus iudicat cor, quia solus intuetur cor iuxta illud, 2. Paralip. 6. tu. n. solus nosti corda hominum. aliqui enim sunt vere mali, qui foris ostẽdũt, se religiosos nimis, iuxta illud, est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo; ideo Deus, qui est iudex certus, nõ iudicat per exteriora, sed solum per Cor. 1. Reg. 16. nec. n. iuxta intuitum hominis ego iudico, homo. n. videt ea, quæ extra apparẽt, Deus non intuetur cor. homo autem non potest iudicare, quia non cognoscit cor. si. n. cognosceret, non iudicaret per exteriora, sed per cor. vide super 2. Paralip. c. 6. q. 17. circa illud, & timeant te.

Dimittite, & dimittemini. vide feria sexta cinerum, in illa verba, diligite inimicos vestros, & Dominica vigesimaprima post Pentecosten, in illa verba, omne debitum dimisi tibi.

Date, & dabitur vobis. siquis benefaciat diuitibus donando, non expectata inde retributione, videtur hoc ad iactantiã pertinere, & ita vanum est. nam habenti dare, nihil aliud est, quam perdere, & ita licet non sit peccatum dare istis, non est tamen meritorium, sed vanum. melius est ergo dare pauperibus, quam aliis, quia dando pauperibus meretur. vide sup. Matth. p. 5. cap. 19. q. 155. in medio.

Date, & dabitur vobis. Eleemosina proficit illi, qui dat eã, aut pro quo datur, & tunc si. v. g. vir & vxor simul maneãt; bona q̃ possidẽt communia sũt, & cũ dat aliquid ex eis in eleemosinã, vel oblationẽ, vel donationẽ dat de eo, q bonũ est cuilibet eorũ & sic dat aliqd de bonis viri, & aliqd de bonis vxoris, quicunque ergo horũ eleemosinã daret, siue vir siue fęmina proficeret alteri, qa de bonis eius daretur nisi forte alter eorũ repugnaret danti. vide sup. Exod. p. 2. cap. 35. q. 2. circa illud, uiri cum mulieribus prębuerunt.

Date, & dabitur vobis. pręceptum de dando eleemosinas aliqñ obligat, s. qñ quis habet superfluũ respectu vtriusq; necessitatis, & occurrit aliqs pauper, vel ẽt si non hẽt superfluũ, simpliciter tñ occurrit aliqs patiẽs extremã necessitatẽ, qa tenet tũc eleemosinã dare. ad cognoscẽdum aũt extremã necessitatẽ indigẽtis, sũt signa probabilia, tã ex parte dãtis, q̃ ex parte recipientis. vide super Matth. p. 3. cap. 6. q. 34 post medium. ibi ad 5. dicendum.

Date, & dabitur. si quis est in extrema necessitate, siue absoluta, quantum ad se, vel ad familiam suam non tenetur prouidere alteri existenti in extrema necessitate, nisi forte illa sit maior, quam sua, & sic poterit esse quod aliquis existẽs in necessitate absoluta teneatur prouidere alteri existenti in necessitate absoluta. vide super Matth. parte 3. cap. 6. q. 34. in fine.

Date & dabitur. De quibus rebus eleemosina sit facienda,& quod nullus tenetur de sibi necessariis facere eleemosinā nisi in tribus vide sup. Matth.p.3.c 6.q.35.& An eleemosina possit fieri de rebus illicite acquisitis.vide ibid.q.36. & an possit fieri de acquisitis per meretricium,ibid.q.37. plura de eleemosina vide in eodem.c.vbi multæ,aliæ quæstiones proponuntur.

Mensuram bonam. & confertam,& coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. s.accipient mercedem, supra meritum,vt sancti in patria recipiunt mercedē laborum suorum supra id, quod fecerunt. vide sup. Gene, in Epist. D.Hier.ad Paulinum cap.4.circa illud;si destruē tib. vide ēt sup. Deut.c.11.q.5,circa illud; & ambulaueritis in omnibus viis. Vnde Dauid 1.Paralip.ca.17.merito ait; quis ego sum Domine,& quæ domus mea,vt præstares mihi talia:innuebat.n.se non mereri ista,multa.n.susceperat à Domino,& ibi maiora promittebantur; vnde licet aliqua promerebatur,non tamen omnia, quia nō erat æqua ponderatio operis sui,& bonorum quæ ei conferebantur.nam sicut bona opera,quæ facimus,non sunt condigna bono,quod habebimus in vita æterna,Ad Rom.8, non sunt condignæ passiones &c.ita non semper sunt cōdignæ operationes nostræ bonis, quæ Deus dat nobis in p̄senti; sed quia ipse summe bonus est,dat nobis plus quā mereamur.vide sup.1.Paralip.c.17.q.30.vide etiam sup. Matth.p.3.cap.7.q.3.

Eadē mensura,qua mensi fueritis,remetietur vobis. si hoc intelligitur de iudicio Dei,qd in quo iudicio iudicauerimus proximo,tale iudicium faciat Deus de nobis,tale accipiēdo secundum quantitatem,sciendum est, quod si iudiciū nostrum fuit malum de proximo,siue temerarium, iudicium Dei non dicetur malum, quod faciet de nobis, sed dicetur iustum quia quantum malum nos, fecimus proximo iniuste iudicando de eo, tantū malum pœnæ Deus nobis inferet,iuste de nobis iudicando,& retribuendo, si autem intelligatur de iudicio humano est sensus, quod sicut iudicauerimus de hominibus ita alii iudicabunt de nobis,& si bene iudicauerimus, bene de nobis iudicabitur,si vero male, male de nobis iudicabitur, & ly eadem mēsura,signat æqualitatem retributionis,sed dices, quod non remetiatur nobis eadem mensura, sed maiori, ex eo,quod sequitur mēsuram bonam,&c. vide solutionem, super Matth.p.3.cap.7.q.3.ante medium, vbi assignatur ratio quare pro malo detur mensura minor, et pro bono maior,& consistit in hoc,quod dare pro bono opere vltra meritum pertinet ad liberalitatem, dare autem pro malo vltra demeritum,partim ad iniustitiam,liberaliter autem dare Deo competit,sed non iniuste agere,& idem in hominibus esse debet.vide ibidem.

Eadem mensura qua mēsi &c. Eo mō quo homo se habet ad hominem,Deus se habet ad illum,si quis ergo dimittere voluerit proximo debitum,idest peccatum contra se commissum,Deus dimittet ei,si autem dimittere noluerit,nec dimittetur ei.& hac ratione docuit nos,Christus orare,dicendo:sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. vide sup. Matth.p.3.cap.6.q.98.circa illud,sicut & nos dimittimus.

Nunquid potest cæcum ducere,nonne ambo in foueam cadunt; idest si cęcus regat cęcum ducendo ipsum,ambo in foueā cadunt,quia neuter videt illam, sic populus,qui habet magistrum docentem falsa perit ipse,& magister. vide super Matth.p.4.cap.15.q.40.circa illud;cęcus autem.

Non est discipulus super Magistrum. Christus est magister, quia docet verba vitæ æternæ.Ioan.6.& ait quod non est discipulus,&c. propter multa. primo ad significandum, quod nullus est ei æqualis in honore,& ita accipitur Matth.10.vnde si magister humiliat se, ad aliquid agendum dignum est,quod discipulus se ad illud humiliet. Ioann. 13.exemplum dedi vobis,vt quemadmodum ego feci, ita vos faciatis.s.lauando pedes.& si magister iniurias, toleret,non est indignum quod discipuli illas sustineant secundo ait non est discipulus,&c.ad ostendendum, quod nullus est ei æqualis in sapientia,& ita accipitur hic,vnde sequitur perfectus autem omnis erit,si sit sicut magister eius vide super.Matth.p.3.cap.10.q.93.

Non est discipulus supra magistrum. hoc intelligitur generaliter,quod est verum regulariter, licet interdū contingat discipulos fieri excellentiores magistro. vel dicatur. quod est verum dictum Christi generaliter,quod nunquam sit discipulus maior magistro scilicet quamdiu discipulus est, nam si interdum contingat discipulos fieri maiores magistro,hoc non est in quantum discipuli sunt,idest per doctrinam,quam à magistris suscipiunt, sed ex ingenio suo.vide super Matth.par.3.cap.10.q.93.in fine, ante verba textus.

Quid vides festucam in oculo fratris tui,trabem autem, quæ in oculo tuo est non consideras. proximus non est temerarie arguendus,& hoc contingit, quando quis in peccato existens,arguit aliquem de aliquo peccato æquali,vel minori,quia hoc regulariter est illicitum. vide sup. Matth.p.3. cap.7.post q.5.circa illud;quid autem vides.

Quid autem vides festucam. idest quomodo potes videre vocatur festuca peccatum paruum in comparatione ad trabem,quæ significat peccatum magnum,vt si quis habeat odium fraternum,quod est graue peccatum,& fratrē suū arguat de leui ira, quæ est in comparatione odii paruum peccatum. vide super Matth.pa.3.cap.7.qu.5. circa illud; quid vides festucam.

Et trabem in oculo tuo non vides, aut quomodo dicere poteris fratri tuo,frater sine eijciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns. hæc omnia explicata habes, super Matth.loco citato.& quæst.6.in qua, an qui existit in peccato peccet arguendo alterum de peccato.

Hypocrita eyce primum trabem de oculo tuo. Credunt aliqui quod corrigere peccatorem, etiam ad peccatorem pertineat,& hoc sibi suadent,quia si non obligarentur esset melior conditio peccatorum quam iustorum nam isti tenentur ad obseruantiam præcepti de correctione, peccatores non;& suadent hoc sibi pluribus aliis rationibus. alii dicunt quod corrigere delinquentem non licet peccatori,nā fraterna correctio est actus charitatis,& qui est in peccato mortali non habet charitatem. quid tenendum sit vide super Matth.part.5.cap.18.q.89. per totum. vide etiam ibi alias multas q.de correctione fraterna.

Hypocrita eyce primum &c. vide feria quarta post Dominicā tertiam quadragesimam in illud,quare;& vos transgredimini,&c.& sabbato post tertiam Dominicam in illud, qui sine peccato est primus mittat in eam lapidem.

Non est arbor bona,quæ facit fructus malos, neque mala faciens fructum bonum. Nos iudicamus per quædam signa, quæ exterius cernuntur.& sunt tria. dispositio corporis, verbum.& actus primo per corporis dispositionem iudicamus sunt enim quidam homines vultus valde reuerendi,& aspectus modesti,quos naturaliter ad virtutes genitos iudicamus, alii sunt ita peruersi aspectus, quod ipsa eorū,habitudo indicat a nullo sibi communicādum fore, in hoc autem multoties veritas reperitur eo quod dispositio corporis,dispositionem animæ prodit. Arist. in libro Physonomiæ,sed hoc signum aliqn̄ fallit, vnde Samuel videns magnitudinem Eliab,& decorem eius, iudicauit eum esse vngendum in regem, sed errauit. secundum per quod iudicamus est verbum sunt enim quæ sunt in voce eorū,quæ sunt in anima passionum notæ. Arist. 1.Periher.& ex abūdantia cordis os loquitur sed est fallax,quia qui mali sunt bonorum verba loquuntur. tertium, signū est actus.& istud est magis certificatiuum, quia qui malum habitum habet non potest per illum bene operari,& qui bonum habitum gerit,non potest peruersam principiari operationem sic igitur cognoscere possumus hominem bonum, & peruersum, quia vnaquęque arbor de fructu suo cognoscitur,& bonus homo,de bono thesauro cordis sui profert bonum. vide super primum Reg. p. 2.cap.16.quæst.26.

Non est arbor bona,quæ facit fructus malos, &c. licet mali aliquid faciant bonum, & fingant bonum operari, tamē non poterunt se occultare,quin mali appareant,& qui in moribus hypocrita est in fructibus suis cognoscitur,quia interiora eius,quod non sunt talia, sicut exteriora, ostendent eum. vide super Matth.p.3.cap.7.post quæst.27. circa illud;non potest arbor bona. quomodo autem hypocritæ ex operibus suis cognosci possint cum semper dissimulent. vide ibidem.quęst.28.

Non est

Num est arbor bona &c. si Christus loqueretur vere de arboribus planum esset, quod hic dicit, quia arbor non operatur per libertatem, sed per naturam, quæ determinat eam ad vnum vnde si arbor bona est, necesse est, quod faciat fructus bonos, quia habet formam & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum, & econtra de arbore mala. sed loquitur Christus, de homine, quod patet ex eo, quod sequitur, bonus homo de thesauro cordis. &c. vnde dubium est, quomodo homo malus non possit bonum facere, & homo bonus, non possit malum facere. aliqui dicunt, quod homo malus inquantum malus est, non potest bonum facere, quod est in sensu etiam posito, & tamen homo malus potest bonum facere. i. homo qui malus est, sed tunc nihil prodest istud, quia si ille qui vere malus est potest bonum facere, siue faciat hoc in quantum bonus, siue in quantum malus, nihil ad nos, quia fallit nos, & iudicabimus eum esse bonum, Dicendum ergo, quod homo malus non potest facere bonum, nec econtrario, & tamen quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus, & ita quilibet potest pro quocunque tempore facere bonum, vel malum, nam ille, qui vere bonus est, habet virtutes per quas bonus est, & per illas potest facere bonum, & non potest per illas facere malum, quia implicat, quod virtus inclinet ad malum, habet tamen iste bonus malum aliquod scilicet defectibilitatem liberi arbitrii & fomitem, ex quibus potest malum facere. vide sup. Matth. p. 3. c. 7. q. 29.

DOMINICA SECVNDA Post Pentecosten,

LVCÆ XIIII.

HOmo quidam fecit cœnam magnam. cœna accipitur pro quacunque refectione, siue sit ad meridiem, quod prandium dicimus, siue vespere facto, quod vocamus cœnam. & est modus loquendi sacræ scripturæ in qua, vt communiter omne conuiuium vocatur cœna sic dicitur 1. Cor. 10. si quis infidelium vocat vos ad cœnam, & necesse est ibi accipi pro quocunque cibo, quia idem est in omnibus cum non attendatur hoc, sed solum an sit cibus de immolatitiis, & sic accipitur in presenti. aliquando autem licet raro distinguuntur ista, vt prandium sit meridianum, cœna vespertina, & conuiuia includunt vtrumque; sic accipit Christus Lucæ. 14. cum facis prandium, aut cœnam noli vocare amicos. &c. vide sup. Matth. p. 6. ca. 23. q. 45.

Homo quidam fecit cœnam magnam. inueniuntur fieri conuiuia quatuor rationibus primo ad honorem nuptiarum secundo ad ostendendum aliquam magnificentiam tertio, ad gaudium habendum cum amicis, quarto ad refectionem pauperum. de primo patet quia in nuptiis duo requiruntur gaudium, & honor, gaudium, vnde Christus Matth. 9. dixit non possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis sponsus est; honor quia non potest exhiberi magnus honor nisi a multitudine secundo fit conuiuium ad ostendendum aliquam magnificentiam, nam in conuiuiis fiunt magni sumptus, & magnificentia consistit in magnis expensis. sic patet Esther. 1. de conuiuio Assueri facto anno tertio imperii sui cunctis principibus & pueris suis fortissimis, vt ostenderet diuitias regni sui. tertio, fiunt ad gaudium capiendum cum amicis, sic patet Lucæ 15. de filio prodigo quando rediit, nam pater recipiens illum, inter cætera signa exultationis, dixit adducite vitulum saginatum, & c. quarto fit ad refectionem pauperum, vt dicitur Lucæ. 14. cum facis conuiuium, voca pauperes, & c. in præsenti fit cœna. i. conuiuium propter magnificentiam, vide multa super Matth. par. 6. cap. 22. quæst. 6. per totam.

Cœnam magnam. vt etiam conuiuium Assueri Esther primo factum cunctis principibus, & pueris suis fortissimis, de quomodo dictum est. vide super Matth. p. 4. cap. 14. qu. 33. Caius Cæsar vna die centies cœnauit, & in vna cœna consumpsit tributarium prouinciarum. vide sup. Gen. in epist. D. Hier. ad Pauli. c. 8. sup. illud, victus ac vestitus.

Homo quidam fecit cœnam magnam. cœnam vocat, æternam beatitudinem vide sup. Matth. p. 6. c. 22. quæst. 3. in medio ibid. tertio quia non intelliguntur non quia sicut cibi gustantur, ita beatitudo consistat in gustu, vt stultitia Iudæorum, fatetur quod etiam turpissimi philosophorum, Epicurei fecerunt, non quidem magni, & veri Epicurei, quos Arist. 1. Ethic. viros grauissimos vocat, sed illi, quos, vt turpissimos gulæ sectatores philosophi abiecerunt. Hanc positionem Agareni tenent, qui beatos in vita æterna riuis lactis, & mellis, & deliciis puellarum asserunt delectari. vide super Gen. cap. 1. q. 26. in principio similiter Saraceni, & pagani, & plurimi Iudæorum, & carnales homines, qui vltra delectationes secundum sensum, nullum bonum esse existimant. vide plura sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 248. in fine, ibi ad quintum dicendum sed vocatur cœna quia beatitudinem consequitur delectatio non absolute, sed potius sensualiter, non quod beatitudo consistat in delectatione aiæ quia in vnaquaque re, aliud est, quod pertinet ad essentiam suam, & aliud est, quod est proprium accidens eius, sicut in homine aliud est, quod est animal rationale, aliud est, quod est risibile, est ergo considerandum quod delectatio est, quod consequitur beatitudinem ex hoc enim aliquis delectatur quod habet bonum sibi conueniens, & c. vide super Matth. p. 2. cap. 5. quæst. 24. in principio immo beatitudo nec est, nec esse potest sine delectatione, quia delectatio est quædam quietatio appetitus in bono præsenti, siue habito, beatitudo autem est maximum bonum creaturæ rationalis, ideo necesse est, quod illa habita sequatur maxima delectatio appetitus quiescentis in ea, an autem debeat dici, quod requiratur delectatio ad beatitudinem, considerandum est, quod aliquid dicitur requiri ad alterum tripliciter vide super Matth. p. 2. ca. 5. quæst. 48. & de delectatione habes etiam ibidem q. 49.

Fecit cœnam magnam. vocatur cœna magna ipsa beatitudo, quia est magnum, immo summum bonum. inquit enim Boetius quarto de consolatione prosa secunda quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus vide sup. Matth. p. 2. cap. 5. q. 12. in fine & dicitur summum bonum, quia consistit in summo bono, & cum illud sit intelligibile, consistit in cognitione illius, vnde Aug. lib. confess. loquens ad Deum ait: beatus est, qui te nouit, etiam si alia nesciat, s. creaturas, infelix autem est si illa sciat, te autem ignoret, qui autem te, & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus. vide super Matth. pa. 7. cap. 25. quæst. 585. post medium. ibi. ad octauum dicendum. Cum autem dicitur quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, sensus est, quod licet beatitudo secundum essentiam sit aliquod vnum simplex, i. actus intellectus tamen secundum eminentiam continet perfectionem omnium bonorum, sicut etiam Deus vnus, & simplex existens continet perfectionem omnium entium eminenter. vide super Matth. p. 4. cap. 17. q. 105. in fine.

Et vocauit multos. inuitatio ad conuiuium Dei fit dupliciter vno modo per ipsum Deum tangendo cor nostrum, siue per naturale lumen impressum nobis, iuxta illud, Psal. 4. signatum est super nos lumen vultus tui Domine; siue per speciales pulsationes, & vocationes ad cor nostrum, quas Deus facit mouendo, & incitando nos ad bonum, & hoc vocatur pulsare ad ostium cordis nostri. Apoc. 3. ego sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo, & cœnabo cum illo alio modo Deus inuitat per alios. scilicet quando notitiam primæ veritatis per alios ostendit, iste autem modus magis conuenit in præsenti, quia non omnes inuitati sunt sed, dicitur, vocauit multos. vide super Matth. p. 6. cap. 22. q. 34. & q. 37.

Et vocauit multos. Scilicet homines nullum. n. aliud animal peruenit ad beatitudinem, nisi homo, cum beatitudo sit summum bonum naturæ ratione degentis, vt ait Boetius de consolatione lib. 1. prosa 4. Arist. quoque 1. Ethic. ait, quod nemo dicit bouem esse fœlicem, sic etiam Augustinus li. 83. quæstionum, ait, quod non cadit in aliqua animalia rationis expertia, vt beata sint, considerandum tamen quod beatitudo est finis vltimus hominis, finis autem patet dupliciter accipi, vel pro acquisitione, aut possessione eius, & sic Aristot. 2. Physic. dicit esse duplicem finem, scilicet, cuius, & quo, cuius dicitur quantum ad ipsam substantiam finis, idest cuius rei, vel in qua re sit finis, quo dicitur quantum ad vsum, uel possessionem, idest quomodo res se habeat ad ipsam substantiam finis, sic dicimus in naturalibus quod finis motus in rebus grauibus est locus infi-

mus,& poteſt intelligi, quod ipſe locus infimus, quãtum ad ſubſtantiam ſuam ſit finis iſtius motus, vel quod poſſeſſio iſtius loci, ſcilicet manere in eo, vel quieſcere ibi, ſit finis motus,& iſte vocabitur finis quo; locus autẽ vocabitur finis cuius; ſi loquamur de fine hominis, quantum ad ſubſtantiã eius, dicendum, quod finis vltimus hominis conuenit omnibus alijs rebus, quia Deus, qui eſt finis hominum, eſt finis omnium aliarum rerum, ſi aũt loquamur de fine pro vſu, vel poſſeſſione, non conuenit finis vltimus hominis alijs rebus. vide ſuper Matth. p. 2. cap. 5. quæſtio. 17.

Et vocauit multos. Vocare ad prædeſtinationem pertinet, vt patet ad Rom. 8. quos prædeſtinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iuſtificauit,& quos iuſtificauit illos & glorificauit. vide ſuper Exod. p. 2. cap. 31. q. 5. ante finem.

Et miſit ſeruos ſuos hora cœna dicere inuitatis. Homo vocat ad nuptias tanquam ſeruus, vnde & Patriarchæ, & Prophetæ vocauerunt ad nuptias,& etiam Apoſtoli, quomodo. vide ſuper Matth. cap. 22. q. 37.

Omnia parata ſunt. Hoc dicitur ad tollendas excuſationes, ne dicere poſſint, modo habeo occupationes, ueniam alia die, ideo inquit, parata ſunt omnia, quaſi dicat, non poteſt amplius differri conuiuium. vide ſuper Matth. par. 6. cap. 22. q. 9 vide plura ſuper Matth. p. 3. c. 9. q. 45.

Iam parata ſunt omnia. Per conuiuium poſſunt intelligi ſacræ ſcripturæ,& tunc omnia parata ſunt, quando ſcripturæ implentur dictis legalibus,& Prophetalibus, ſicut in prandio, vel cœna diuerſi cibi ſunt: ſic ait Chriſoſtom. ſuper illa verba Matth. cap. 22. ecce prandium meum, cum Dominus Apoſtolis dixit; euntes prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum, ſignificauit, quod dicitur ecce prandium meum paraui, i. ex lege,& prophetis ſcripturarum menſas ornaui. Vide ſuper Matth. p. 6. cap. 22. quæſt. 40. in principio.

Et omnia parata ſunt. Cum accipiatur conuiuium pro diuino ſermone, vel ſacra ſcriptura, dicitur, quod omnia parata ſunt; quia in Sacra ſcriptura quicquid quæritur inuenitur. ſecundum alios intelligitur de introitu ad vitam æternam, nam finis eſt vita æterna tũc ergo parata ſunt omnia cũ eſt aperta ianua vitæ. ſic dicit gloſa ſup. Matth. omnia parata ſunt. i. introitus regni apertus eſt per fidem incarnationis Chriſti. vide ſup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 41.

Et cœperunt omnes ſimul excuſare. duplex eſt vocatio quædã leuis, qua ſemper Deus animum pulſat, alia vero efficax, qua tunc pulſat, quando vult, quando efficaciter pulſat ſẽper mouetur homo ad Deum, in leui aũt pulſatione nõ; vide ſup. Matth. p. 5. c. 20. q. 6. poſt mediũ. quia ergo excuſauerunt ſe, dicendum quod fuit vocatio leuis.

Villam emi,& neceſſe habeo exire,& videre illam. ire in villã poteſt dupliciter accipi, vno modo ire in villam, ideſt, qđ aliquis inuitatus vocatus fuerit cum eſſet in vrbe,& cũ neglexerit venire iuit in villam aliquam, quam extra vrbẽ habebat alio modo quod iuit in villam, i. quod emit villã,& iuit ad illam videndam, ſic accipitur hic. vide plura circa hoc. ſup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 43.

Villam emi. quærũt homines bona temporalia,& illis magis faciunt, tamen appetitus in illis non ſatiatur, ſed ſolum ſatiatur in uiſione Dei, ſ. in æterna beatitudine. duplex eſt. n. appetitus vnus naturalis, alter liber, vel rationalis. quietabitur appetitus naturalis, quia quicquid ſecundum illũ homo volet habebit,& illud apparet, quia appetitus naturalis non eſt, niſi ad illa ad quæ eſt res in potentia naturali. i. habet reductiuũ in natura per quod reducatur de potentia ad actum, ſi enim detur, quod appetitus naturalis ſit ad aliquid, ad quod res non ſit in potentia naturali, erit appetitus fruſtra. quietabitur, etiam appetitus rationalis, nam iſte coincidit quantum ad aliquid cum naturali,& pro ea parte quietatus erit, in quantum vero rationalis quietabitur tantum accipiet, quantum ei ratio dictat appetendum,& vocatur appetitus liber, appetitus animæ, vt ſeparata eſt, quia non determinatur per conditionem ſpeciei humanæ. Vide ſuper Matth. p. 7. cap. 25. quæſt. 648. per totam. ſed quilibet beatus eſt capax maiori gloria, quam ſit ea, quæ ei comunicata eſt, quomodo ergo ſatiabitur eius appetitus. Reſpondetur, quod aliud eſt loqui de capacitate, aliud, de appetitu, capacitas excedit appetitum naturalem,& ideo omnes homines habent aliquam capacitatem vltra appetitum, ſed ab beatitudinem nõ requiritur quod expleatur capacitas, ſed quod ſatietur appetitus. Vide ſuper Matth. part. 7. cap. 25. quæſt. 650. per totam. ſciendum autem quod appetitus beatitudinis non eſt pure naturalis, ſed oportet ibi ſemper eſſe appetitum rationis coniunctum naturali,& ex parte appetitus rationis poteſt eſſe aliquid voluntarium non naturale, quia voluntas non determinatur naturaliter ad aliquod genus rei, ſed ſolũ ad bonum ſub ratione communi,& ex parte appetitus rationalis poteſt eſſe meritum, vel demeritum in appetendo beatitudinem. Vide ſuper Matth. p. 2. ca. 5. quæſt. 62. ibidem ad primum dicendum.

Exi cito in plateas,& vicos Ciuitatis,& c. hæc vocatio facta eſt intra vrbem,& foris, ad differentiam vocationis factæ, quæ habetur Matth. 22. nam ſequitur hic exi cito in vias,& ſepes,& compelle intrare. Vide ſuper Matth. part. 6. ca. 22. quæſt. 19.

Exi cito in plateas & c. cœci,& claudi vocantur, mali, quantũ ad nuptias. ſed ſciendum, quod non vocantur boni,& mali moraliter nam cum iſta bonitas conſiſtat in habitu mẽtis, qui eſt virtus, vel vitium,& illi habitus non ſunt manifeſti per ſe, ſicut neque ipſa anima non poteſt videri quæ ſit bonus, aut malus aperte, ſed ex coniecturis per operationes exteriores iudicamus bonum aliquem, vel malum, ſerui autem qui inuitabant non habebant talem cognitionẽ eorum, qui inuitabantur.& ideo non accipiũtur mali moraliter, qđ eſt eſſe bonum, vel malum, ſed ſecũdum ſubiectam materiam ſcilicet quantum ad cœnam. vnde bonus eſt qui poteſt honorare nuptias, malus qui non poteſt honorare,& ideo pauperes dicũtur mali, quia ſunt ſine honore, quorum præſentia nuptias abiectas reddit. Vide ſup. Matth. p. 6. cap. 22. quæſt. 22.

Exi cito in plateas.& c. quare Rex condemnauit ad tenebras exteriores, vbi eſt fletus,& ſtridor dentium vt habetur Matth. 22.& hic pauperes, claudi, cœci,& c. non condemnantur, tamẽ quia ille Rex neminẽ compellebat ire ad nuptias, hic autem compulſi ſunt, nam dicitur, compelle eos intrare, uide ſuper Matth. p. 6. cap. 22. q. 26.

Dico vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati ſunt guſtabunt cœnam meam. Regnum enim cœlorum datur hominibus propter obſeruationem mandatorum Dei, nam illa beatitudo parata eſt,& Angelis,& hominibus principaliter,& non principaliter Angelis, hominibus vero propter imitationem Angelorum, ſicut eſt de pœna æterna, quæ principaliter dæmonibus parata eſt, hominibus aũt ſolum propter imitationem dæmonum; vnde dicitur, quã paratus eſt diabolo,& Angelis eius, quaſi dicat, non vobis ſed illis,& tamen quia imitati eſtis illos datus eſt vobis, non ſic de beatitudine nam illa æque hominibus,& Angelis parata, quia nobis non datur propter imitationem Angelorum, cum Angelicam vitam ignoremus, ſed propter obſeruationem mandatorum Dei, quia ergo illi noluerũt obedire, ſed ſe ipſos excuſauerunt non guſtabunt cœnam, ideſt beatitudinem. uide ſuper. Matth. part. 7. cap. 25. quæſtio. 410.

Dico vobis, quod nemo virorum. ad vitam æternam nemo ire poteſt ſine merito, ideſt ſine charitate & gratia, nam charitas eſt meritoria vitæ æternæ,& vita æterna datur ſolũ hominibus in gratia exiſtentibus. vide ſuper Matth. pa. 7. cap. 25. quæſt. 674. in principio.

DOMINICA TERTIA Poſt Pentecoſten.

LVCÆ XV.

E*Rant appropinquantes ad Ieſum Publicani,& peccatores, vt audirent illum.* Aliqui veniebant ad Chriſtum ſolum deſiderio audiendi doctrinam eius,& ſic erant aliqui viri deuoti, qui conſulabantur in verbis Chriſti,& audire volebant, quia per illa putabant ſibi eſſe ſalutẽ vt patet hic. alii ueniebant ad audiendum Chriſtum ſolũ vt vide-

ut viderent, si possent eũ in aliquo reprehẽdere sic, Pharisæi, & legis periti, qui inuidebant ei, & desiderabãt eũ perdere. Marci. 6. & cum multi de his sequebantur eũ, & audiebant ipsum. eodem ca. erant aũt obseruantes ad os eius, si aliquod verbũ erroneum diceret Luce. 14. intranit Iesus in domum cuiusdam principis Pharisęorũ, sabbatho manducare panẽ, & ipsi obseruabãt eũ, & non solum obseruabant, quid faceret, aut diceret, sed etiã interdum consilia faciebant, quomodo possent eum capere in sermone, sicut qoando petiuerunt, an liceret dari censum Cæsari Math. 22. & quando præsentauerunt ei, mulierem deprehensam in adulterio. Ioan. 8. nam ibi dicitur, hoc aũt dicebãt tentantes eũ, vt possent eũ accusare, alii veniebant ad Christum quia vocabantur, vt Apostoli: alii vt a Christo panibus saturarentur, nã Christus bis saturauerat turbas miraculose. Math. 14. & 15. & c. vide sup. Matt. p. 1. c. 4. q. 126. vbi ponuntur alię rationes, quare aliqui accedebant ad Christum.

Erant appropinquantes ad Iesum. aliq appropinquãt Deo ore, & glorificant labiis, qđ ad idem pertinet unde Isai. ait, & dixit dominus, eo qđ appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificant me, cor aũt eius lõge est à me. & colueruot me mãdato hominum, & doctrinis; & pp hoc subditur ibi eorum pœna, quod sapientia eorum peribit. tunc aũt hõ appropinquat Deo ore, quãdo eum recte laudãdo, meretur aliquid apud ipsum, per q ei magis gratus efficitur, & vicinior, quia ad Deum non appropinquamt loco sed virtute, & perfectione qđ vero dr̃ coluerunt me mãdato hominum, & doctrinis, est sensus, non colunt me obseruando legem meam, quam ego obseruari iussi, sed obseruando mandata hominum & doctrinas, quæ mihi non placent. & c. vide sup. Matth. p. 4. cap. 15. q. 29.

Erant appropinquantes ad Iesum. ducebantur. aliqui spiritu compunctionis, quod est maximum beneficiũ, qđ Deus peccatori in hoc sæculo cõfert. s. mouere in eo spiritum cõpunctionis, quæ excitatio conscientiæ fit aliqñ nobis ad magnum beneficium, vt cum quis dormit in peccato, & sic periturus foret, q a nõ indicat malũ, qđ egit, & Deus concitat ei fortes stimulos conscientiæ, ad detestãdũ illud vitiũ, & tũc recedit ab illo vitio, à quo alias recessurus nõ esset, sic fuit qñ excitauit Deus conscientiã Sichimitarũ, ad hoc, qđ detestarentur valde scelus occisionis filiorum Gedeonis. vide sup. Iudic. c. 9. q. 37.

Publicani, & peccatores. publicanus dicit̃ a plebe, vel à publico. s. qui colligit, vel conducit vectigalia, vel quoscunque redditus fisci, vel populi, & dicũtur publicani à Publio Cæsare, qui primus in Iudeam vectigalia induxit publicani habebãtur ab omnibus tanq̃ peccatores, quia talia officia, vix sine peccato fieri possunt; ideo Pharisei calumniabantur Christo, quod iam publicanis conuersabatur Matth. 9. quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magister vester & io magnum opprobriũ dixerunt ei: ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus. Math. 11. immo Christus reputabat, publicanos peccatores esse; vnde comparabat eos publicis peccatoribus, dicens: Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei. vide sup. Matth. p. 1. in 3. Prolog. D. Hier. qn. 6. circa ly Publicanus. vide etiam in 4. prolog. circa illud, cuius vocatio ad Deũ. vide etiam sup. Math. p. 2. c. 5. q. 342. circa illud, nonne & Publicani hoc faciunt. vide etiam super. Matt. p. 5. c. 18. quæst. 109.

Vt audirent verbum Dei. duplex est doctrina q̃dam moralis, quæ dirigit vitam hominis, & hæc est necessaria ad salutem q̃ nulli ẽt peccatori subtrahẽda est, quædã non continet præcepta moralia, sed cõtinet quædã misteria concernentia statũ Ecclesiæ, q̃ scire, non est de necessitate salutis vnde non est necesse, vt quilibet audiat, & ideo Christus ait. vobis datũ est nosse misteria Regni cœlorũ illis autem non est datum. vide super. Matt. p. 4. cap. 13. quæst. 34.

Vt audirent Verbum Dei. erat. n. doctrina Christi admirabilis. vide feria 3. post Dominicã quartã quadragesimæ sup. illud, & mirabantur Iudæi dicentes quomodo hic litteras scit cum non didicerit.

Et murmurabant Pharisæi, & scribæ dicentes. semper enim murmurabant contra Dominum, sicut etiam Iudæi in deserto murmurabant persępe, vt cum dicebant; nunquid deerant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, vt moreremur in hac solitudine, & exod. 15. murmurauerunt pro aqua in Marath. iterum aũt pro manna in deserto Syn. vt patet. Exod. 16. iterũ pro aqua in Raphidim similiter factæ sunt murmurationes, vt in deserto ad aquas cõtradictionis, cũ populus pro aqua murmurauerat. Nume. 20. similiter cum tęderet populum itineris, & laboris, cœperunt murmurare de mãna dicentes: anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo, num. 21. vide sup. Iosue. c. 5. q. 48. vide etiam sup. Exod. p. 1. c. 15. q. 7. circa illud, & murmurauit populus.

Et murmurabant Pharisæi, & scribæ. murmuratio est, vt cõiter a minori ad maiorẽ, quia proprie maiores de minoribus non murmurant, & cum contra, aliquid dicit, quod dici non deberet, & sic dicitur murmuratio cõtra Deum, quandocunque aliquis dicit malum de eo, quod Deus egit, cum omnia, quæ Deus egit, valde bene facta sint, sic etiam quando aliqui aduersus hominem aliqua dicit, quæ dicere non deberet contra eum murmurat. vide sup. Exod. p. 1. c. 15. q. 8. in princ. & applica. de Pharisæis, & scribis, qui erãt inferiores Christo & dicebant cõtra eũ, qđ dicere non debebãt. vide ẽt ibid. ca. 16. q. 1. circa illud contra Moysen, & Aaron. vide etiam ibid. ca. 17. q. 2. circa illud; & murmurauit contra Moysen.

Et murmurabãt Pharisæi, & scribæ. Pharisæi oderãt Christũ, & psequi eum volebant, pp multa, & q a turbæ valde laudabant eũ, & ad ipsum confluebant, vt audirẽt eũ dolebãt nimis Pharisęi, & sic oportebat, qđ murmurarent, sic dicit Chrisost. hoc aũt maxime Pharisæos cõtristabat, qm̃ omnib. eum præponebant. non solũ his, qui tunc erant, sed ẽt his qui mnq̃ geniti fuerant in Israel, vnde Pharisæi cõcitati detrahebãt erat aũt modus Pharisæorum, qđ si aliqua rõne, vel auctoritate poterant infirmare, vel obumbrare facta Christi, nitebantur hoc facere, sic fuit, qñ dixit paralitico: remittuntur tibi peccata, quia volebant ostendere, eũ esse blasphemum. Marci. 2. & qũ cum publicanis comedebat & etiam de ieiuniis arguebant eũ, sub quodã colore sanctitatis. cũ vero nullum colorem habebant, nec poterant negare facta Christi, quia erant publica, & sine colore illa increpabant, vt dicendo, quod in potestate dęmonũ eijceret dæmones. sic dicit Remigius. scribæ, & Pharisæi facta Domini negabant, q̃ poterant, & q̃ non poterant, in sinistrã partem interpretabantur. secundũ illud, psal 65. in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. s. Pharisæi, qui erãt æmuli Christo cũ viderẽt multitudinẽ virtutis eius, i. magnitudinẽ miraculorũ non potẽtes illa negare mentiuntur. vide sup. Matth. p. 3. cap. 9. q. 153.

Et murmurabant Pharisæi, & scribæ dicentes. licet multi murmurent de Christo Euangelistæ, vt ostendant magnitudinem murmurationis factæ contra ipsum nominaut solũ illos, ex quorũ psona colligitur, qđ fuerit maior murmuratio, & iõ hoc in loco dr̃, murmurabãt Pharisæi, & scribæ. Sic ẽt in curatione paralytici licet simul scribæ, & Pharisæi mala cogitarent, vt patet. Marc. 2. & Lucæ. 5. solos tñ scribas nominauit, eo qđ illa murmuratio ptinebat ad inquisitionẽ sapientũ, & tñ scribæ erant sapientiores Pharisęis. & in murmuratione pro mãducatione cũ publicanis scribæ, & Pharisæi simul erãt. Marci. 2. & Lucas. 5. solos tñ Pharisæos nominauit, eo quod nõ mãducare cũ publicanis erat q̃dam cęremonia apparentis sanctitatis, in qua magis uigebant Pharisęi, quam scribę. vide super. Matth. p. 3. cap. 9. q. 66.

Et murmurabant Pharisæi, & scribæ. & hoc publice in cõtumeliam Christi proferebant, quasi ei maledicerẽt, est n. maledicere publice aliquem contumeliis afficere, uel male ei imprecari vel multis de aliquo malum dicere. differt autẽ maledicere a detrahere, quia detrahere est aliquod malum de aliquo secrete dicere. Vide super Exod. parte 1. cap. 22. quæstion. 17. circa illud; Diis non detrahes.

Et murmurabant Pharisæi. Comparat. D. Hyeroni. murmuratores canibus, quia sicut canes contra omnes inco

gnitos latrant', nulla facta differentia, an boni, vel mali sint; ita murmuratores irrationabiliter bene dicta deprauant & detrahendo lacerant, quæ ignorant, & est triplex eorum malignitas, primo quod bene dicta deprauant, secundo, quod bona, quæ dicuntur ab aliquo interpretantur ex mala intentione dicta esse, licet ipsa asserãt vera esse. tertio quia ex inuidia dicunt antiquos modernis præferẽdos. Vide super Gen. in præfatione D. Hieron. super illud, & obtrectatorũ meorum latratibus patens. de detractoribus, atque maledicentibus. Vide sup. Leuit. cap. 18. quæst. 9.

Et Pharisæi. Quorum quanta sit pertinacia, & inuidia contra Christum vide super Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 66. in fine, & quæst. 52. eiusd. cap. & p. 4. ca. 12. quæst. 41. ibid. ad secnudum dicendum. & quæst. 55. & cap. 15. q. 10.

Quia hic peccatores recipit. Nec mirum quia Dei proprium est semper misereri, & parcere. vide Dominica prima post Pentecosten, super illud; estote misericordes.

Hic peccatores recipit. vt per ipsos aliquando perfidia Pharisæorum puniatur solet enim Deus sæpe recipere, & adiouare peccatorem contra alium peccatorem patet enim quod filii Dan erant peccatores, & similiter Laiseni, voluit tamen Deus punire peccata Laisenorum p Danitas, sic etiam fecit de Senacherib, & Nabuchodonosor, qui valde superbi erant, & peccatores, & tamen Deus adiuuit illos contra Israelitas ad occidendum, & prædandum de Senacherib patet. Isai. 10. ad populum fallacem eum mittam &c. Sic etiam de Nabuchodonosor, qui superbierat contra Deum, vt patet Abacuc primo & tamen Deus dabat fortitudinem magnam ad vastandos Hæbreos, Domine in iudicium posuisti eum, & fortem, vt corriperes fundasti eũ. sed quare recipit peccatores, vt per eos saltem in die iudicii iudicium sumat contra Pharisæos, & non econtra, recipit Pharisæos, vt per eos alios peccatores puniat. Item quod Deus dat pœnam, pro malis, & non dat cito pęnam, vtquisq; peccauit, sed limitat cuique tempus ad pœnitendum, ita vt nõ moriatur. iuxta illud Isai. 30. ideo expectat nos Deus vt misereatur nostri, vide super Iudic. cap. 18. quæst. 17. in principio quando ergo Christus peccatores recipit, iam non amplius sunt peccatores, & ideo quia Pharisęi remanent peccatores, punientur per eos qui recepti sunt à Christo.

Hic peccatores recipit. Nec est mirum, quia peccatores, q̃tumcumque mali sint ex charitate diligendi sunt, quia ait Christus Matth. 5. diligite inimicos, qui autem inimicatur malus est. immo debemus ipsis benefacere, conuertendo eos, & subueniendo eis in necessariis. Christus autem cum sit Deus potest proprie peccatorem conuertere, & ideo diligendo, recipit conuertendo. in peccatoribus enim est considerare naturam, qua homines sunt, & malitiam, quia peccatores sunt, quia vero secundum naturam sunt ad imaginem Dei, & diuinæ vitæ capaces, ideo secundum naturam sunt ex charitate diligendi, malitia autem est contraria diuinæ vitæ, ideo ipsa in eis est odienda. Vide super Matth. p. 6. cap. 22. qu. 294. & applica.

Hic peccatores recipit. Sicut enim, post peccatum recepit Adam, sic & alios libenter recipit, nam non venit pati solum pro peccato Adæ, sed etiam pro peccatis omniũ hominum, immo peccatũ Adæ remittit nobis in Christo, & non manet de illo aliquis reatus ad pœnam saltẽ, temporalem vnde pro illo non oramus, sed oramus pro peccatoa nobis commisso. Vide super Gen. c. 13. q. 606.

Hic peccatores recipit. Christus enim habet clauem, quæ est spiritualis potestas ad recipiendum dignos aperiendo eis vitam æternam, & excludendum indignos, vt erant Pharisæi. tamen ista clauis non est sacramentalis, sed maior clauis, quæ vocatur clauis excellentię, de qua dicitur Apoc. 3. habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Vide super Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 82. in principio.

Et manducat cum illis. Habetur etiam Matth. 9. quod Pharisæi murmurauerunt contra Christum pro manducatione cum publicanis, non quia crederent peccatum esse manducare cum illis, tanquam hoc esset lege vetitum quia lex non vetabat manducare cum aliquo homine, nisi esset gentilis, ne ille daret Iudæo cibos idolo consecratos. Exod. 34. vel cum immundo tali immunditia, q non liceret ad eum accedere, sicut erant immundi, qui eijciebantur de castris, vel leprosi, et fluentes semine, & sanguine, Num. 5. cum his enim non licebat manducare, nec stare, nec sedere in loco, vbi illi sederant Leuit. 15. quia alias non contrahebatur immundicia, ẽt siquis comederet, vel biberet, vel dormiret in domo in qua erat lepra immundus Leuit. 14. cum peccatoribus autem nunquam lex vetuit manducare. Vide super Matth. p. 3 cap. 9. quæst. 54. Vide inferius.

Si perdiderit vnam ex illis. peccatores dicuntur oues, quæ perierunt, & quia omnes homines peccatores sunt, & indigent reparatione, ideo omnes quęruntur à Christo. vide super Matth. p. 4. cap. 15. quæst. 71. De oue, & pastore. vide Feria tertia Pentecostes.

Donec inueniat. Sicut Christus tanta diligentia quærit ouem perditam, sic nos debemus quærere Christũ, quoadusque eum inueniamus, qui vt Deus est, nõ quęritur à nobis localiter, quia in nullo loco est, vel si in aliquo est in omnibus est, sed quæritur a nobis spiritualiter, scilicet quando volumus conformare voluntatem nostram voluntati suæ, & hoc est obseruando legem, & qui sic Deum quærit eum inuenit Vide super primum Paralip. cap. 28. post quæstio. 26. circa illud, si quæsieris eum inuenies.

Gaudium erit Angelis super vno peccatore pœnitentiã agente. Christus semp pęnitẽtiã p̃dicabat, quia illa est necessaria ad salutem, iuxta illud Lucę. 13. nisi pęnitentiam egeritis omnes simul peribitis. & alibi ait: non veni vocare iustos, sed peccatores ad pęnitentiam, & ideo semper illam prędicabat, & laudabat, dicens, gaudium erit Angelis. &c. vide super Matth. p. 1. cap. 4. qu. 94.

Gaudium erit Angelis. Idest Angeli gaudent de pænitentia peccatoris, gaudent, enim ipsi de bono nostro, & tristantur de malo, vt patet. Isai. 33. Angeli pacis amare flebunt, idest flent, vel tristantur Angeli boni de peccatis nostris, per quæ perdimus vitam ęternam. & non est mirum, si gaudeant de bono, nam cum sint nobis dati ad custodiam officium ipsorum erit in omnibus in quibus possunt procurarę bonum nostrum, psal. 90. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. & præcipue custodiunt nos dirigendo ad consequendum vitam ęternam. ad Heb. 1. omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi pro eis, qui hæreditatem capiunt salutis. immo & Angelus custos persarum, & Angelus custos Iudæorum pugnauerunt inter se viginti, & vno diebus. Dan. 10. & hoc erat, quia quilibet procurabat bonum gentis suæ. vide super Matth. p. 3. cap. 6. quæst. 35. in medio.

Gaudium erit Angelis. &c. Et ratio est, quia Christus non venit vocare iustos, sed peccatores, non gaudent autem super pænitentia iustorũ quia illi non vocati sunt ad pęnitentiam, cum illa non indigeant, & ideo dicitur quã supra nonaginta nouem qui non indigent pęnitentia. vide super Matth. p. 3. cap. 9. qu. 63. in medio.

Gaudium erit Angelis. &c. Non tamen dolent proprie, de perditione custoditorum, nam sunt beati, & vera beatitudo non compatitur secum tristitiam, & miseriam dolor, enim accipitur, p̃prie, & large; proprie dolor, & tristitia sunt motus quidam, in parte affectiua, & sunt in sensu, in Angelis non est sensus, quia sunt incorporei, vnde neque dolor; dolor autem et tristitia large, sunt actus voluntatis renuentis malum, quod non potest fugere, & in hoc consistit pęna grauis, tali modo est dolor & tristitiã in dęmonibus, & animabus separatis. sed nec isto modo dolor est in Angelis, quia nihil potest fieri cõtra voluntatẽ eorum. ideo non dolent de peccatis hominum, nec de pęnis; sed potius de pęnis gaudent. & se dicitur Angeli pacis amare flebunt, non est sermo de Angelis, sed Angeli vocantur, nuncij, & dicũtur Angeli pacis, qui erant nuncij ad pacem petendam, & intelligitur de nuncijs quos misit Ezechias, vt impetraret pacem à Sennacherib Rege Assyriorũ, & illi auditis verbis Rabsacis, quem miserat Sennacherib, & blasphemantis contra Deum

tra Deum fleuerunt. Angeli ergo custodes licet gaudeāt de bono, non tamen dolent de malo, quia non minuitur eorum gaudium, per hoc quod aliqui custoditi damnātur vide plura super Matth.p.5.cap.18.q.68.per totam sed præcipue ad tertium argumentum.

Qui habet centum oues. Accipiendo parabolam in cortice, non fuit maior ratio dicendi centum oues, quam mille vel ducentas, quia intentio Christi fuit ostendere magnitudinem amoris pastoris ad saluandum, quod perierat, quia quamuis esset amica errans, reliquit plures pp illam, & tamen siue centum essent, siue ducentę, vel amplius, multę relinquebantur propter vnam. accipiendo autem quantum ad sensum intentum à Christo dicendum, quod nō ponuntur centum oues propter aliquod misterium, quod importet iste numerus, potius quam alius; sed ponitur centenarius, quia est numerus perfectus constans ex decem decadibus. vide quare dicatur magis centum, quam decem super Matth. p.5.cap.18. quæst.72.

Et si perdiderit vnam ex illis. Dicitur hic vna, & non plures ad ostendendum pastoris amorem; nam si essent centum oues, & errarent viginti iam damno magno rerum suarum moueretur pastor, vt illas quæreret, cum autem de centum vna perit, quasi nullum damnum est, vt propter illud tantos labores pastor subire debeat quærendo ouem illam per deserta, & ita agit ex amore, vt non pereat quidquam, & quia vna potest errare absque eo, quod pastor videat, non tamen plures, & ipsam vnam potest in humeros imponere gaudens, non posset tamen si essent plures, nec esset magnum, si gauderet inuentis triginta ouibus, sicut est quod pastor gaudeat de vna. si autem ad radicē significationis spectemus, dicitur, qđ per centum oues tota possessio Dei intelligitur, per errātem ouem homo perditus p peccatum accipitur, qui est quasi centesima pars totius possessionis Dei. vide super Matth.p.5.cap.18.quæst.73.

Et si perdiderit. Peccatores Domini oues.

Nonne dimittit nonagintanouem in deserto. Matth.ca.18. ait in montibus sed idem est, nam in terra Iudææ est q̄dā pars regionis, qui vocatur desertum, & vocatur montana, quia est montuosa, & ideo oues relictæ in montibus, in deserto relinquuntur. hoc colligitur Iosue 15. & erat ista regio in qua habitabat Zacharias pater Ioann. Baptistæ, vnde aliquando vocatur desertum, aliquando montana, vt patet de virgine, quæ abiit in montana. Vide super Matth.p.5.cap.18.qu.74.

Nonne dimittit nonaginta nouem. Non est intelligendum, quod alias relinquat sine pastore, & custode. nam errare possent. omnes, aut morsibus bestiarū laniari, sed quod dimittat eas sub alio custode, & ipse Dominus vadat inquisiturus errantem ouem. & hoc quantum ad corticē litterę. quantum etiam ad significationem non est incōueniens, quia Angeli dicuntur relinqui in deserto, idest in cœlo, non quasi subtracta eis penitus diuina cura, & prouidentia, quia non taliter dimittuntur, vt perire possint, sed solum in quantum cessat Christus esse eis similis, quantum ad carnem assumptam, &c. vide sup. Matth.p.5.cap.18.quæst.77.

Gaudium erit Angelis super vno peccatore pœnitentiā agente, quam supra nonagintanouem q.n.i.p. Quomodo intelligatur de iustis, qui nunquam errauerunt, & non habent de quibus pœniteant. Vide super Matth.part.5.cap.18, quæstio.79.

DOMINICA QVARTA Post Pentecostes.

LVCÆ. V.

Cvm turba irruerent in Iesum, vt audirent verbum Dei, &c. Aliquando Christus declinabat turbas, siue vellet totaliter recedere, siue non, intrando nauiculam, aliquando autem volebat manere apud turbas, & tamen quod non tangerent eum, & quia illæ irruebant in eum ascendebat nauiculam, hoc patet in præsenti, quia docebat de nauicula turbas, & etiam Matth.13. quando turbæ multæ conuenerunt ad eum iuxta mare, ipse ascēdit vnam nauiculam, & de nauicula sedens, docebat turbas manentes in littore, aliquando autem totaliter recedebat. vide super Matth.p.4.cap.15.q.112. uide etiam super Matth.p.5.cap.19.q.99.in medio.

Cum turba irruerent &c. In hoc Euangelio continetur vocatio Petri, & Andreæ, sed quia hic est diuersa sententia ab ea quā ponit Matth.cap.4.& Marc.ca.1. loquens de vocatione ipsorum, est dubium vtrum sit eadem vocatio, nam hic dicitur, quod piscatores descenderant, & lauabant retia. & Matth.ait, quod mittebāt retia in mare similiter hic dicitur, quod Christus dixerat Petro, qđ mitteret rete in mare, & conclusit multitudinē magnā piscium, &c. vnde non uꝭ eadem vocatio, & ideo dicit Nicolaus, quod Petrus, & Andreas ter vocati sunt a Christo prima vocatio fuit immed. post baptismum Christi Ioan.1. quando duo discipuli Ioannis audierūt ipsum dicentē de Christo ecce agnus Dei, & secuti sunt eum, & ibidem dicitur, quod Andreas frater Simonis erat vnus ex duobus qui secuti fuerant Christum, & ibidem dicitur, quomodo vocauit Simonem ad Iesum. secunda vocatio fuit quæ habetur hic, tertia vocatio est q̄ describit Matth. Alii dicūt, quod est eadem vocatio, sed aliquid exprimitur hic, quod non exprimit Matth. & aliquid, quod Matth. exprimit, non exprimitur hic, & tunc dicetur, quod veritas est, quod antequam fieret ista vocatio erat Christus apud mare, & volens prædicare propter turbas irruentes, introiuit in nauem Petri, & capta est multitudo piscium, & dixit soli Petro, ex hoc iā eris homines capiens, & tunc Christus exiuit de naui, & ambulans iterum forte eodem die, vel pauco tempore post per littus eiusdem maris vocauit Petrum, & Andream, & postea Iacobum, & Ioannem, & licet isti sint duo actus, tamen videtur vna vocatio. Vide plura super Matth.p.1.cap.4.q.96.per totam.

In verbo autem tuo laxabo rete. Et si nihil per totam noctem laborans, non prehendiderit, tamen confidit laxādo rete in nomine Christi aliquid accipere, hoc autē est, quod Deus vult. s. vt confidamus ei, nihil enim est quod magis faciat nos indignos beneficiorum Dei, quā si de illo magna non confidamus, sic patet Iacob 1. postulet autem in fide nihil hęsitans, qui enim hæsitat. &c. quod autem debeamus semper confidere, probatur, nam vel aliquando confidendum est, vel nunquam, quod nunq̄ confidatur absurdum est, si autem aliquando ergo semper; tenet cōsequētia, quia nos nō cognoscimus voluntatē Dei, nisi per operationes; iō quousq; operetur, incerta est, & sic dato quod non operetur non constat, quid faciat, ideo semper nobis confidendum est, quod bona faciet, cum semper incertum sit quid faciet, alioquin nunquam confidendum est. vide super primum Reg. p. 1. cap.4.quæst.5. poterat ergo iure optimo Petrus in verbo Christi laxare retia. Confidere autem in Domino potest dupliciter intelligi, vno modo confidere, qđ Deus poterit facere id de quo dubitatur alio mō quod firmiter teneamus, quod illud efficiet: primo modo dicitur aliquis credere, & non proprie confidere secundo modo dicitur vere cōfidere. de primo dicendum, quod omnis tenetur confidere de Deo illo modo, verbi gratia si quis pugnet cōtra alterum, debet credere, quod Deus potest eum liberare, de manibus alterius, vel facere superantē ēt si aduersarius multo maiorem copiam exercitus habeat, quam ipse, & hoc confidere est de necessitate salutis. secundo aūt mō non tenentur homines semper Deo cōfidere, immo interdum confidere Deo, quibusdam esset stultum, quia manifestum est, quod licet interdum speremus aliquid, non euenit nobis, obligamur tamen confidere hoc modo circa illa, quæ Deus dixit se facturum. Vide super secundum Paralip. cap. 16. quæstio. 17. & applica quomodo D. Petrus, dicendo in verbo tuo laxabo rete, ostendebat hanc duplicem confidentiā. & tenebatur confidere ēt scđo mō. quia erat dictum Christi duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. quomodo autem in cōfidentia, importatur credere, &

DOMINICA QVINTA Post Pentecosten.

Matth. V.

circa illud, audistis quia dictum est antiquis.

Non occides. Occisio est auferre vitam rei viuenti, & quia vbicunque est anima, est vita, quia ipsa anima est vita corporis animati, in omnibus rebus animatis potest esse occisio, v.g. in plãta si euellatur, similiter in animalibus irrationalibus. hęc etiam occisio non potest dici homicidium, sed oportet, quod homo sit, qui occidatur, aliquã do autem destruitur aliquis ne sit homo, non tamen est homicidium, sicut si aliqua mulier cogatur pati abortum, quando non est puerperium formatum; nam per hoc impeditur ne sit homo ille conceptus, qui formabatur ad humanam speciem, si tamen nondum erat anima infusa homicidium non est, quia non aufertur vita, sed impeditur ne ad vitam perueniat. vide super Matth. p.2. cap. 5. qu. 103.

Non occides. Non est autem prohibitum occidere plantas nam in statu perfectę iustitię Deus iussit homini comedere de omnibus lignis, quæ erant in paradiso. Gen. 2. vnde multi errauerunt circa plantas, quia mortuũ suũ arat ex iniqua causa vide super Matth. p.2. cap. 5. quęst. 104. per totum immo nec prohibitum est occidere homines malos; immo laudabile valde est, quando fit, sicut fieri debet. homo autem malus secũdum quod malus est ordinatur ad mortem, nam sicut homo inquantum est natura quædam rationalis capax summi boni ordinatur naturaliter ad beatitudinem, ita inquantum malus est ordinatur ad pęnam. & cum homo sit membrum morbidum, sicut iustum est sanari morbida, quę interdum fieri non potest sine resecatione eorum & amputatione a solido; ita iustum est istum hominem malũ abscindi à corpore sano, cõmunitatis, & vt ne inficiat cętera membra sana cõmunitatis, & quia bonum, est homini malo, quod occidatur ex Boetio lib. 4. de consol. quia culpa, vel peccatum est deterius, quam pęna, cum peccatum ex eo, quod tale sit totaliter malum, pęna autem bona est, quanto autem aliquis habet plus de malo tanto deterior est, & quanto plus de bono, tanto melior. vide super Matth. p.2. cap. 5. q. 105. per totam, quæ est longissima & continet explicationem plurimarum scripturarum. Non est autem alicui personæ priuatę licitum occidere peccatorem, quantumcunque malum, nisi habeat potestatem aliquam publicam ad illud faciẽ dum, nam non licet hominem occidi nisi inquantum vita sua est contra legem, vel in damnum Reipublicæ, non potest ergo occidi, nisi per illum, qui habet auctoritatem à lege, vel ab ipsa republica si autem aliquis sit omnino priuata persona non competit ei aliqua administratio per legem, ideo ad eum non licet occidere quẽ quam. vide plura super Matth. p.2. cap. 5. q. 106.

Non occides. An dispensari possit per Papam, quod aliquis occidatur, & occidens non incurrat culpam homicidij, quidam negant, quia est præceptum negatiuum de non occidendo, quod obligat semper, & ad semper & quia triplex reperitur vnio in nobis, scilicet animę cũ corpore, vxoris cum viro, animę cum Deo, non potest dispensari per hominem, quod separetur anima à Deo, quia istud semper est peccatum, nec etiam quod separetur vxor à viro, quia Christus ait. Matth. 19. quos Deus coniunxit homo non separet, ergo nec potest dispensari in tertia vnione animæ cum corpore, quod separetur anima. dicendum tamen quod dispensari per Papam in homicidio potest intelligi dupliciter, vno modo in homicidio facto, alio modo in faciendo, in facto etiam potest dupliciter intelligi. vno modo dispensare, idest absoluere à peccato homicidij, & de hoc non est dubium, secundo dispensare in homicidio, idest in irregularitate contracta per homicidium; ita quod non obstante illa possit ascedere ad ordines sacros, vel ministrare in susceptis & in hoc etiam potest dispensare, sed difficultas est de homicidio faciendo, & ideo dicitur, quod dispensatio est relaxatio iuris, & fit per quandam iurisdictioné, ideo potest quilibet dispensare in lege, quam ipse condidit, vel si sit condita ab inferioribus, in lege aũt superioris nemo dispensare potest, Papa autem est superior omni homine, ideo in omni iure positiuo dispensare potest non potest autem dispensare in lege Dei, quia Deus est superior, sed quia duplex est lex, alia naturalis, alia scripta, quod dicendum sit de vtraque & quod ad rationes in oppositum. vide super Matth. p.2. cap. 5. quæst. 107. & etiam quæst. 108.

Non occides. Licet tamen homini seipsum defendendo alium occidere, ita quod non habeat aliam intentionem nisi se defendere, quia ius naturale non potest, esse iniquum, quod liceat homini se defendendo alium occidere, quando non potest se aliter defendere, est sententia. D. Tho. 2.2. q. 64. art. 7. vbi dicit, quod nihil prohibet vnius actus, esse duos effectus, quorum alter sit in intentione, alter vero præter intentionem, morales vero actus recipiunt speciem secundum id, quod intenditur non autem ab eo, quod est pręter intentionem, cum illud sit per accidens, accidentalia autem nunquam possunt conferre ad speciem illius rei, cui accidentalia sunt, quia hoc est contra naturam accidentis, cuius est aduenire post esse rei. ex actu igitur alicuius se defendentis, duplex effectus sequi potest, vnus quidem conseruatiu proprię vitę, alius vero occisio inuadentis, actus igitur per quem intenditur conseruatio proprię vitę, non habet rationem illiciti, cum sit cuilibet naturale, quod se conseruet in esse quantum potest. Alij tenent contra D. Thom. sed vide perlongam quæst. super Matth. p.2. c. 5. q. 109. an vero liceat pro defensione rerum suarum aliquem occidere, vide ibidem q. 110.

Non occides. Quod homo possit occidere sine peccato seipsum, aliqui dicunt, quia homicidium est peccatum inquantum contrarium iustitię, nullus autem potest sibi ipsi iniustum facere, cum sit volens, vt ostenditur, 5. Ethic. cap. vltimo ergo non facit iniustum qui se occidit, & sic non peccat. sed tamen dicendum, quod est peccatum, cum sit contra pręceptum Dei, scilicet non occides, Exod. 20. & Deut. 5. nam solus Deus est, qui vitam donare potest, & ad eum solum pertinet iudicium de morte, & vita, iuxta illud, Deut. 32. ego occidam, & ego viuere faciam, qui autem se occidit vsurpat sibi potestatem super vitam suam, & sic iniuste agit contra Deum, & peccat; de his D. Thom. 2.2. q. 64. art. 5. homicidium autem est illicitum noñ solum quia iniustum, sed etiam quia est contra charitatem. vide super Matth. p.2. cap. 5. quæst. 112. vnde nec virgini licebit occidere se ne corrumpatur quia non licet homini facere malum, vt inde bonum sequatur Ad Rom. 3. occidere autem se, ne sequatur violatio virginitatis, est malum facere propter bonum; vnde non licet, & si inuita prostituatur in lupanari, virginitas non tollitur, sicut dixit Lucia Paschasio, si inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. vide ibidem q. 114. si vis plura alia de homicidio vide per omnes q. sequentes.

Non occides. Istud est secundum mandatum secundæ tabulæ in mandatis pertinentibus ad proximum, & quantum ad literam videtur intelligi de sola occisione reali, & tamen manifestum est, quod qui vetat homicidiũ, non permittit membrorum mutilationem, aut percussionem, quæ homicidio proxima est, nec etiam contumelias, aut iram, cum ista sint occasio homicidij, & ex his soleat induci. prohibito ergo homicidio hęc omnia prohibentur, sicut qui prohibet concupiscentiam, omnia mala prohibet vide super Matth. p.2. ca. 5. post. qu. 102. circa illud, non occides.

Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Idest qui occiderit hominem sponte non habens legitimam causam occidendi, erit reus iudicio idest de eo iudicabitur, quod occidatur, & erit reus mortis pro sanguine effuso. istud autem dictum fuerat antiquis, non inter pręcepta moralia, sed inter iudicialia, in quibus taxantur pęnę. Exod. 21. qui percusserit hominem volẽs occidere, morte moriatur vide super Matth. p.2. cap. 5. post q. 102. circa illud, qui autem occiderit.

Omnis qui irascitur fratri suo. Christus dixit iram essa peccatum, quę est aliquid pręcedens ad homicidium, et ponit hic tres gradus irę, primus est per iram in solo corde secundus per iram expressam in voce, quod ad contumeliam pertinet, est tamen vox quę non signat aliquid determinate. tertius est in ira expressa per vocem,

quando

quando determinate contumelia significatur de primo dicitur qui irascitur fratri suo, idest per solum motum animi appetendo ei aliquod malum, vel desiderando aliquam vindictam nihil exprimendo, secundus exprimitur cum dicitur, qui dixerit fratri suo Racha Racha est dictio hebraica nihil significans per modum conceptus, sed solum per modum affectus. tertius gradus exprimitur, cum dicitur, qui dixerit fratri suo fatue. vide plura super Matth.p.2.cap.5.post quæst.102.circa illud omnis qui irascitur fratri suo.& circa illud, qui dixerit Racha,& circa illud, qui dixerit fatue.

Qui irascitur fratri suo. Ira est passio specialis, cõstat, enim quod non est habitus quia non habetur per acquisitionem, nec est potentia naturalis, quia non semper inest, sed motus quidam factus in nobis in potentia appetitiua, vide super Matth.p.1.cap.5.q.121. quia autem potentia appetitiua non cognoscit, necesse est, quod omnis motus factus in potentia appetitiua sequatur aliquem actum virtutis apprehensiuę, quę est cognitiua. vis autem apprehensiua dupliciter apprehendit, vno modo per modum incomplexi, vt cum intelligimus, quid sit homo, alio modo per modum complexi, vt cum intelligimus hominem esse album, vtroque modo ipsa vis appetitiua pôt tendere in bonum,& in malum, primo mõ cum appetitus simpliciter inhęret bono, vel refugit malû.secundo mõ cû appetitus fertur in hoc, quod aliquid boni vel mali fiat alicui, vel insit ei, & hoc tendendo in istud, vel fugiendo ab eo, vt apparet in amore, & odio, amamus, enim aliquid inquantum volumus bonum inesse illi, loquendo de amore in extraneum, qui vocatur amor amicitiæ; sicut etiam odimus aliquid, inquantum volumus ei malum inesse. istud autem est in ira, quia quicunque irascitur alicui quærit vindictam de eo, & sic motus irę duo quęrit, vel in duo tendit.s.in vindictã, quam appetit,& sperat sicut quoddam bonum, & sic ira habet quandam delectationem, quia bonum delectationem causat, & sic quando iratus consequitur vindictam, quasi adeptus, bonum, quod intendebat delectatur; fertur etiam ira in id de quo quærit vindictam, tanquam in quoddam malum,& nociuum, & hoc pertinet ad rationem mali, & sic ira semper fertur in duo,& ideo motus irę, est motus appetitus. vide super Matth.p.2.cap.5.q.122. quomodo differat odiû ira,& amor.vide ibidem.

Qui irascitur fratri suo. Ira tamen non semper est illicita, est, enim ira passio quędam,& naturaliter insurgens, si autem secundum se peccatum esset vel semper esset illicitum irasci, cogeretur homo interdum peccare, scilicet qñ ira in eo naturaliter insurgeret, & ideo dicendum, quod ira accipitur aliquando vt motus quidam insurgens in nobis cuius principium non est omnino in potestate nostra, & tunc manifestum est, quod ira non est peccatum, quia nihil est peccatum nisi sit voluntarium, & hoc modo ira non prohibetur hic alio modo accipitur ira pro vt manet ex cõsensu rationis iudicantis istud esse faciendum ad quod ira mouet,& dicendum, quod necessarie isto modo est semper illicitum irasci, quia istud essetsi ira secundum se mala esset, & nunquam ratio consentiret illi, cum nunquam debeat consentire alicui malo,& tamen ira non est semper mala, per quo sciendum, quod in passionibus potest inueniri malum dupliciter vno modo secundum speciem passionis, quæ accipitur ex obiecto suo, cum dicitur passio mala, quando obiectum secundum suam rationem dicit aliquid malum, hoc modo non est malitia in ira, quia licet ira de malo quodam sit, quia intendit inferre nocumentũ, vel punitionem, tamen semper est sub ratione boni, & iusti, quia ira est appetitus vindictę vindicta autem dicit retributionem, inquãtum redditur malum aliquod punitiuum alicui pro malo, quod fecit, & istud iustum est.alio modo accipitur malum in passionibus ex quantitate ipsius passionis, idest ex abundãtia, & deffectu & sic excessus in irascendo malum quodam est, defectus etiam in irascendo malus est.vt si quis nulli,& pro nulla causa irascatur vide super Matth.p.2.cap.5.quæ.138. cum autem ira sit motus appetitus sensitiui, si regulabitur à ratione bonus erit iste motus, si regulam rationis excludat malus erit potest autem ira regulari a ratione dupliciter vel quãtum ad ipsum appetibile per iram quod est vindicta, & si accipiatur pro retributione pęnarum debita alicui potest esse licita; si autem appetat, quod fiat qualitercunque, scilicet inferendo alicui pœnas, siue secundum ordinem rationis siue contra ipsum vt si appetat puniri illum, qui nihil meruit, vel plusquã meruit, vel quod puniatur non secundum debitum iuris, nec propter finem debitum, scilicet propter conseruationem iustitiæ,& sic ira est peccatum: vel quantum ad modum appetendi, scilicet vt motus iræ non immoderate ferueścat, nec interius nec exterius in signis apparentibus, & si omittatur aliquid horum peccatum erit, etiam si homo iustam vindictam appetat. quia modus irascendi repugnat charitati, cum vehemẽtius quis mouetur in pęnam alterius vide super Matth.p.2.cap.5.quæst.139.si autem ira, quæ est peccatum sit peccatũ mortale, vide ibidem q.140.& sit grauissimum peccatũ vide ibidem q.141.

Omnis qui irascitur. Ira habet sex filias, scilicet rixam, tumorem mentis, contumeliam, clamorem indignationẽ blasphemiam, ita assignat Greg.31.moralium.& sic accipiendo eas generaliter, si autem particulariter accipiãtur erunt species subalternę illę, sub quibus erunt plures species specialissimę, nam sub illis aliæ magis particulares accipiuntur, vt sub rixa intelliguntur oĩa bella & seditiones,& quæcunque lites, & sub his est homicidium,& vulneratio, & omnia damna realiter inflicta. vide super Matth.p.2.cap.5.q.143. Aris.autem 4.ethic. assignat tres species, scilicet acutos, amaros, & difficiles.sed istæ sunt tres species iracundorum, & pertinent ad superabundantiam, nam licet iracundia sit passio, tamen qñ pro peccato accipitur semper dicit super abundantiam prima igitur species iracundorum, est eorum qui vocantur acuti, qui irascuntur quibus non oportet, & magis quam oportet,& velocius, & maiori tempore & quando non oportet secunda species est eorum qui dicuntur amari de quibus inquit Aris.qđ sunt difficile solubiles ab ira,& retinent illam in se, multo, enim tempore irascuntur,& tunc quiescunt ab ira, quando retribuerint, si autem non potuerint retribuere habent in se quandam grauitatem, & afflictionem, & sunt molesti sibi ipsis,& amicis & dicuntur amari, ab amaritudine idest tristitia quam habent.tertia species est eorum qui dicuntur difficiles, & illi habent multas conditiones amorum nam irascuntur de quibus non oportet, & magis quam oportet, et maiori tempore, differunt ab amaris, quia ira etiam si in istis longo tempore manserit nũquam soluitur nisi retribuerint, in amaris aliquãdo tollitur ira sine retributione, scilicet quando digeritur per longum tempus vide super Matth.p.2.c.5.q.145.Christus autem per effectus irę constituit tres alias species. quarum vna est, ira sine voce, quæ exprimitur per Ly, qui irascitur fratri suo, secunda ira cum voce non determinate significante, cum dicitur, qui dixerit Racha, & ira cum voce determinate significante, cum dicitur, qui dixerit fatue.vide super Matth.parte 2.cap.5. quæstio. 152.& qu.153.& per omnes quæstiones sequentes.

Reus erit iudicio. Sicut ponuntur tres gradus peccati irę, ita ponuntur tres gradus per habitudinem hominis, qui condemnatur ad pęnam. nam primus status eius, qui condemnari debet, est discussio causæ,& quod ei detur locus defensionis,& excusationis, secundus est post quam per discussionem aliquis conuincitur de crimine, manet ei, quod condemnetur licet nondum sit condemnatus, tertius est quod postquam quis per sentẽtiã fuerit condemnatus tradatur sententia executioni, isti gradus habent se per additionem mali.vide quomodo explicantur hi gradus per Ly reus erit iudicio, reus erit cõcilio,& reus erit gehennæ ignis.super Matth.p.2.cap.5. post quæst.102.circa eadem verba, reus erit &c. & quomodo stare possit hęc taxatio pęnę, secundum illos gradus, vide ibidem quæst.159.

Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris &c. Pharao peccauerat contra Deum, & contra Moysem, & Aaron

& Aaron, ideo ad remisisionem peccati sui totaliter necesse erat, vt vterque notum remitteret, & licet Deus maior esset, & maior ei facta fuisset offensio, quamobrē ab eo remissio prius imploranda erat, Pharao tamen prius rogauit Moysem, & Aaron vt dimitterent iniuriam sibi factam, nam sciebat, quod offensio Dei non remitteretur nisi rogando Deum, Pharao autem sciebat se non exaudiendum à Deo quia vir pessimus erat, prius ergo quæsiuit sibi apud Deum intercessores, quibus diuina ei remitteretur offensio, & in hac deprecatione primo iniuriam factam proximo sibi remitti procurabat, cui tenebat satisfacere, sine qua satisfactione aut proposito satisfactionis Deus non acceptaret preces Pharaonis factas à se ipso, vel quas aliusquispiam pro eo fudisset. vide super Exod. p. 1. ca. 10. q. 5. circa illud, & rogate Dominum Deum vestrum.

Si offers munus tuum. Christus ostenderat iram esse peccatum quomodocunque siue in animo, siue in verbis, siue in facto, & quia contingit hominem sępe peccare contra proximum per iram, & per hoc teneri ad satisfactionem, & quia opera facta ab homine in peccato mortali non sunt promeritoria vitę ęternę, Christus dat nobis consilium, quod faciamus opera nostra bona semper in charitate, & quia si quis offendit proximum per iram tenetur ei reconciliari, & satisfacere, & quandiu non vult si potest manet in peccato; ideo Christus inferendo hoc corrolarium dat consilium dicens, quod siquis offendit, proximum suum in aliquo, & vult offerre munera sua ad altare, ad hoc quod illa sint meritoria, debet dimittere munera apud altare, si recordetur tunc de offensa, & ire ad proximum, & reconciliari ei, & tūc veniet ad offerendum &c. vide super Matth. p. 2. cap. 5. post q. 159. circa illud, si offers munus.

Si offers munus tuum ad altare. Idest munus voluntarium, loquitur, enim Christus de oblationibus secundūm cōsuetudinem veteris testamenti, erant autem ibi quędam oblationes ex necessitate, sicut pro peccatis fiebant oblationes & sacrificia, Leuit. 4. & 5. etiam pro consumatione votorum, sicut in Nazareis, qui in fine voti offerebant sacrificia, quando erat votum temporale, Num. 6. & siquis sanabatur a lepra offerebat sacrificia, Leui. 14. ideo Christus leproso dixit ostende te sacerdotibus & offer munus Matth. 8. etiam si mundaretur vir fluens semine &c. erant alię oblationes personales sicut offerre decimas, & redimere primogenita hominum, & iumētorum, alię erant oblationes spontaneę, quando quis volebat ex voto, & sine voto offerre aliquid Domino. de voto patet Leuit. 27. & num. 34. vide plura loco citato circa illud, si offers munus tuum.

Vade prius reconciliare fratri tuo. Hoc autem non intelligitur tam de offendente, quam de offenso, scil de illo qui iniuriam intulit, vel aliquomodo tenetur alteri, ita vt charitas inter eos non seruetur ex parte vtriusque, vel ex parte alterius eorum qui autem iniuriam passus est vel alicui aliquid nō debet non tenetur ad petendam reconciliationem, quia nemo obligatur propter bonum opus ad aliquid, & maxime quando est pęnalis, quia tunc grauaremur propter bonum, etiam non obligatur, qui malum passus est quia tunc esset addere pęnam pęnę, sed solum tenetur ille, qui iniuriam intulit, vel qui debet, & ratio est, quia ista reconciliatio fieri iubetur, &c. exeat quis de peccato mortali de quo exire non posset non faciendo eam, si tamen quis passus est iniuriam non peccauit, ideo non tenetur petere reconciliationem & dato, quod pro iniuria suscepta iratus fuerit, vel oderit inferentem non tenetur petere reconciliationē, quia potest de peccato exire sine reconciliatione petita. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 160.

Vade prius reconciliari. Iubet fieri huiuscemodi reconciliationē vt opera nostra bona non pereant, nam qn̄ quis facit bona opera in mortali existens, illa pereunt, quia nō sunt meritoria vitę ęternę. Christus autem volebat, qđ omnia opera nostra bona proficerent nobis ad augumētum meriti, ideo posuit ad hoc viam, scilicet quod recōciliemur fratribus. vide super Matth. p. 2. c. 5. q. 161. nota tamen quod reconciliari fratribus simpliciter cadit sub pręcepto, sed reconciliari dum offerimus sacrificia consilium est, primum patet, quia est de necessitate salutis, & secundum patet, quia reconciliari dum offerimus munera non est de necessitate. vide ibidem q. 162. & non solum debet fieri cum offerimus munera, sed ante quęcunque bona opera debet fieri in eo cui necessaria est. ratio est, quia Christus dixit istud hic, vt nos non perderemus fructum operum nostrorum faciendo illa sine reconciliatione, & tamen pręter oblationem, quę est ad altare sunt multa alia opera bona; ideo ad hoc qđ illa fructuose fiant oportet, quod homo, antequam operetur reconcilietur vide ibidem. q. 163. pręcipitur autē quod relinquat ibi munus, et vadat reconciliari, vt opus sit meritorium, quia reconciliatio non potest reformare actus pręcedentes, vt sint meritorij, si alias non erant. vide ibidem. q. 164.

Vade prius reconciliari. Quod non debet sic intelligi, vt aliqui putant, quod qui recordatus fuerit proximum aliquid habere aduersus se doleat de hoc, & sic reconciliatus est, quia ista reconciliatio realiter facienda est, & vocaliter petenda, nisi impossibilitas obster, nam Christus realiter illam fieri iussit, cum dixit munus relinquendū esse apud altare, & eundum ad reconciliationem, & tūc reconciliatus veniens offeret munus, ista manifeste debent intelligi de exteriori reconciliatione, nisi quis inuerecunde proteruire velit dicendo: quod intelligatur spiritualiter. vide super Matth. p. 2. cap. 5. quæst. 165. &c.

Vade prius reconciliari. Quod intelligitur quando haberi potest proximus cui offensa facta est, nam si sit distans in alia regione non oportet hoc fieri, immo non est possibile, quia Christus dixit hic, quod relinquat munus apud altare, & vadat, & reconcilietur, & rediens offerat munus, & tamen si est in alia regione hoc fieri non potest, etiam si sit in eadem vrbe, & tamen oporteret immorari circa petendam reconciliationem non oportet relinqui munus, sed tunc solum proponet homo reconciliari, quam citius habuerit opportunitatem; sed quid si aliqui ex negligentia, & perfidia, quando potuit noluit fratri reconciliari, & postea volens offerre non habeat eum pręsentem ad reconciliationem? sufficiet ne propositum de reconciliando? Ratio quod secundum iura humana noceret ista negligentia, vel dolus ab hoc, quod homo non satisfaceret proximo, etiam si satisfacere vellet, quia facultatem satisfaciendi, idest locum, & tempus sua culpa perdidit, secus autē est respectu Dei, quia nulla iniquitas, vel culpa tamē grauis esse potest, quæ per voluntariam contritionem non tollatur, ideo sicut ipsum peccatum principale, scilicet offensionem proximi Deus remittit per contritionem, ita etiam remittit negligentiam de reconciliando ei, si aliquando doleamus, quod ei reconciliari neglexerimus, rationem diuersitatis inter iudicium humanum, & Diuinum vide super Matth. p. 2. cap. 5. quæst. 167.

Vade prius reconciliari fratri tuo. Per fratrem intelligitur omnis proximus, scilicet omnis homo. & licet frater, & proximus sint nomina cognationis significantia sanguinis propinquitatem, tamen ex modo loquendi scripturæ extenduntur ad omnes homines, nam proximi omnes dicuntur, quicunque in naturali ratione nobiscum participant, vnde non solum homines, sed etiam Angeli boni, proximi nostri dicuntur. Dęmones autem, & homines damnati, licet proximi dici possint secundum naturam, tamen charitas, quę ad proximum est, ei non debetur, quia nō possunt participare in illo bono ad quod homo ex charitate est diligendus. vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 168. nec refert an per se ipsum, vel per alterū quis veniam petat, non refert dum modo vere habeat animum ad reconciliandum, dolēs de offensa. nam recōciliatio solum tendit ad hoc, vt charitas quæ perierat redintegretur, & satisfaciat ei, qui offensā est passus. & quia vtrumque fieri potest, etiam si per alterum petatur recōciliatio, sufficit per alterum peti. vide super Matth. p. 2. cap. 5. quæst. 169.

Vade prius reconciliari fratri tuo. Offensa multipliciter fit, aliquando solo corde, aliquandu in opere. si solo corde fiat offensa, ita quod nec in voce, nec in facto, nec in si-

gno

gno foris ostendatur, reconciliatio petenda non est, vt cum quis proposuit in animo suo alteri nocere nam per hoc non solum Deum offendit, qui in quolibet peccato nostro offenditur sed etiam aliquomodo proximum, cum ad offensioné illius ista cogitatio ordinaretur quia tamen realiter proximus non fuit offensus nec ista cognitio ad eum peruenit non dicitur communiter offendit quia non esse, & non apparere pro eodem reputatur si autem offensa fit in facto, aut erit in voce, aut in rebus si in voce petenda est reconciliatio in voce, & de hac loquitur Christus, si in rebus, aut hoc est, quia realiter quis damnum, aut iniuriam intulit, aut, quia fecit aliqua præparatoria, si solum fecit præparatoria ad iniuriam aut fuerunt illa manifesta, aut occulta, si occulta non tenetur petere reconciliatione si manifesta quid sentiendum sit, vide super Matth. p. 2. c. 5. q. 170.

DOMINICA SEXTA Post Pentecosten.

Marc. 8.

Cum turba multa esset cum Iesu, nec haberet, quod manducaret &c. Totum hoc Euangelium explicatum est Dominica Quarta Quadragesimæ. vide ibi.

DOMINICA SEPTIMA Post Pentecosten.

Matth. 7.

Attendite à falsis Prophetis. Idest diligenter cauete, & non dixit, aspicite, quia aspicere est ad illud, quod palam videtur attendere autem est cum solicitudine inquirere, vt videamus, & hoc est, quia isti falsi prophetæ non palam venturi erant, sed dissimulato habitu, & ideo erat difficile cauere illos, nisi sollicite attenderemus, vocantur falsi Prophetæ falsi doctores, quia docent contra veritatem fidei, & non loquitur Christus de doctoribus, qui errant ex ignorantia, quia isti non se occultant, cum putent se bene dicere, sed de doctoribus prauis, qui habent intentionem subuertendi fidei puritatem, & ad hoc se dissimulant, vt eis fallendi locus sit, & vocantur prophetæ per similitudinem, quia prophetæ sunt, qui futura, vel abscondita reuelant, quæ nemo scire potest, nisi Deus ei ostenderit, & quia isti erudiunt populum in eis, quæ populus scire non potest: nisi à doctore sacræ scripturæ instruatur, vocantur prophetę non simpliciter, sed non populi, sicut etiam aliquis dicitur Deus, quia gerit vicem Dei, vt Moyses. Exod. 7. ecce constitui te Deum Pharaonis, &c. vide super Matth. p. 3, cap. 7. circa illud, attendite à falsis prophetis. post q. 27.

Attendite a falsis prophetis. Dantur duæ regulæ ad cognoscendum aliquem esse falsum prophetam. prima quod dicat aliquid contra cultum Dei, vt si dicat, quod Deus mandat coli Deos alienos, & non solum si mandet, hoc sed etiam si dicat, vel mandet aliquid contra legem, quia constat legem esse veritatem inuiolabilem, quia a Deo dictam. Deus autem sibi ipsi non contradicit sed contra est, quia aliqui Prophetæ contra legem dixerunt & fecerunt, vt patet de Dauid, quia sacrificauit in area ornam Iebusæi, vt patet 2. Reg. cap. vltimo, cum tamen prohibitum esset in lege sacrificia facere extra atrium tabernaculi, vt patet Leuit. 17. & 12, & Elias bonus propheta dicebatur, & tamen induxit populum, vt sacrificium fieret in monte Carmelo, vt patet. 3. Reg. 18. Ratio quod aut Propheta dicit aliquid, quod contradicit alicui, quod affirmatur esse in lege, aut mandat, vel persuadet fieri aliquid contrarium ei, quod in lege mandatur, si primo modo propheta est singulariter malus, quia ea quæ affirmatur esse in lege immobiliter sic sunt, ideo contrarium semper falsum est vt si aliquis propheta diceret, quod Deus non creauit mundum, vel non eduxit Israelem de Ægypto, quorum opposita asseruntur in sacra scriptura, si secundo aut illud est malum simpliciter aut malum solum quia prohibitum si primo propheta malus iudicatur vt si mandet accipere vxores alienas, vel colere Idola, quæ in lege prohibentur & de se mala sunt, & huic nullo casu credendum est etiam si signa faciat, si est malum, quia prohibitum, tunc distinguendū est, quia ac propheta ille, qui mandat, vel facit est approbatus per alia pcedentia, & veritates, ita quod non præsumi posset de eo, quod hoc ad malum finem, tunc iudicabitur de eo, quod est bonus, & quod hoc ad maiorem laudem Dei facit, sic patet de Dauid 1. Reg. 16. & de Helia 3. Reg. 17. si autem illi qui ista faciunt, vel dicunt sunt tales, quod nōdum per aliqua facta approbati sunt, si talia dicant, vel faciant, eis credendum non est secunda regula est, quod quando prophetę prędixerint signum futurum, & non euenerit, non fuit a Deo prophetia, quia Deus fallere nescit, nec qđ vult potest non euenire. vide plura super Deut. cap. 18. qu. 7.

Attendite à falsis Prophetis. Prophetarū quidam præmittunt signa ad confirmationē eorum quæ dicunt quidā non, si autem non pręmittant signum non potest cognosci veritas prophetię, sed solum creditur prophetę illi, quia alias vera dixit, vel quia approbatus est, sicut in ꝓphetis, qui iam mortui sunt, quorum dicta suscepit Ecclesia, tamquam verissima, & in his non oportet inquiri certitudinem veritatis alio modo, nam & prophetia eorum iam in factis Messię completa sunt, quando autem prophetę erant uiuentes, & nō credebatur eis faciebant signa, sicut patet in Helia de sacrificio facto in monte Carmeli 3. Reg. 18. cum autem credebatur eis simpliciter dicentibus non oportebat esse alias probationes, sed dato, quod aliquis nō crederet prophetę à principio prædicenti aliqua, antequam illa per signum demonstraret, non credebatur aliquis modus certitudinis indictis, nec etiam non credens, non uidebatur peccare nisi omnes illi assentirent, & iam esset approbatus, & vnus, vel tari nollent ei consentire si autem propheta vult confirmare dicta sua per aliquod signum, aut signum venit antequam dicantur verba, quæ vult confirmare per signum, aut prius dicunt verba, & postea euenit signum, si primo modo dicitur quod nullo modo, confirmatur veritas eorum quæ dicuntur per signum; quia signum non venit ad confirmandum illa si autem dicantur verba ante euentum signi, aut illud miraculū euenturum ponitur tamquam signum illorum, quæ prędicuntur post illud futura, aut non si non ponitur, tanquam signum, sed solum illud miraculum prædicitur & post illud alia futura prędicuntur quamquam eueniat miraculum illud non confirmatur veritas eorū quę dicuntur euentura post ipsum miraculum, vt si Iosue dixisset, ecce prędico vobis esse Iordanem diuidēdū & annuncio vobis, quod post annum debemus colere Idola, & non Deum, quamquam eueniret Iordanis diuisio, non erat intelligendum, quod Idola, vtcumque colenda forent, & hæc satis stant, quia primum prophęta potuit cognoscere à Deo, secundum vero confingere potuit ex animo suo, quia eo quod aliquis est propheta non sequitur quod sit factus nunquam peccans, nam contrarium patet de Balaam qui prędicebat ea, q̄ Deus iubebat, & tamen habebat intentionem faciendi contra ea, quæ Deus ei mandabat, vt patet Num. 22. 23. 24. prędicta patent Deut. 13. cum dicitur si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium se vidisse dicat, & prędixerit signum, atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, eamus, & sequamur Deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis, non audies verba prophetę illius. Ecce, enim Deus dixit ista posse stare, scilicet quod propheta prædicat verum signum futurum, & postea adiungat falsa alia, quę futura non sunt, vel quę fieri non oportet. vide plura si placet. super Iosue p. 1. cap. 3. quæst. 24. & quæst. 25. & qu. 26. & qu. 27 & quæst. 28.

Attendite à falsis Prophetis. Propheta malus est, qui ad malum incitat, & ista profetia est profetia impropriæ dicta, quia omnis prophetia à spiritu sancto dictante fit,

vt pa-

vt patet 2. Petri. 1. sed quãdo ad malum incitat prophe ta, illa prophetia non est à Deo, vt communiter, potest tamen aliqua Prophetia esse à Deo ad aliquod bonum & ille qui suscipit eam ex malitia sua conuertit ad malũ vt Balaam qui a Deo reuelationes recipiebat, sed per eas contra voluntatem Dei facere nitebatur volendo maledicere Iudęis, vt patet Num. 22. & talis est malus ꝓpheta sic etiam de Caipha, qui à Spiritu Sancto locutus est. vt patet Ioan. 11. sed verba illa ad malum intellectũ retorsit, & Deus permittit istum deprauare verba sua. ad tentandum generi illius sicut hęreticos in Ecclesia permittit ad sonitum ... dum sacram scripturam. & vt nos cautiores redderet, & multę veritates notę fierent, potest etiã aliqua prophetia esse à Deo mediate; ita qđ aliquis verus propheta audiret aliquid à Domino, dein de falsus propheta audiens à vero propheta antequam alijs notum fieret, publicaret, & tunc adiungeret, quod irent ad colendos Deos alienos. vide super Deut. ca. 13. quæstion. 1.

Attendite a falsis prophetis. Si aliquis dixerit aliqoid, & ad confirmationem illius aliquod signum futurum, vel portentum prædixerit, & euenerit signum, vel portentum, & postea subiunxerit aliquod malum ex hoc malo, quod subiunxit, patet quod ille falsus propheta sit, quia v. g impossibile est, qood Deus mandet nobis colere Deos alienos, cum ipse hoc maxime detestetur si autem factis, vel dictis bonum aliquod subiunxerit, quod legi congruat, credẽdum est bonum esse talem prophetam, & a Deo missum, & tanquam veritatem dicenti assentiendum esse. ... o est aliquando contingere, quod propheta falsum dicat, & quod Deus miracula faciat ad petitionem illius prophetę, sed in hoc distinguendũ est, quia aut propheta dixit aliquod verum admiscẽdo falsitatem, aut puram falsitatem dicit, si secundum impossibile est Deum illam falsitatem per miraculum confirmare, non qoia Deus impotens sit facere miraculum quandocumque voluerit, sed quia fidelis est, & veritas est, se ipsum negare non potest. 2. Timo. 2. si autem veritatem ad mixtam falsitati dixit distinguendum est, quia aut veritatem, & falsitatem simul dixit antę operationẽ signi, vel portenti, aut primo dicit veritatem puram, deinde operatur miraculum, & post coniungit falsitatem, si primo mõ impossibile est, qđ Deus ad confirmationẽ veri, & falsi coniunctorum mirabile operetur quia seipsum negaret, ac si purum falsum confirmaret si secundo mõ, vt v. g. si diceret aliquis ꝓpheta, qđ Deus iudicaturus esset in fine sæculi omnes homines, deinde miraculo comprobaret, post diceret, nunc ergo mandat vobis Deus, quod eatis ad colendum Idola. & hoc modo propheta falsum dicens miraculũ demonstrare potest &c. vide super Deut. cap. 13. q. 2. circa illud, non audies verba prophetæ illius,

Attendite à falsis Prophetis. Hoc signum dedit Deus Hebræis ad cognoscendum quis esset verus propheta, scilicet si diceret propheta aliquid se audiuisse à Deo, & in testimonium illius induceret miraculum aliquod, ille erat verus propheta, & iubebat Deus sibi credi: vide super 1. Reg. p. 1. cap. 12. quæst. 8. & quæst. 11. & 12. super Matth. p. 1. cap. 4. quæst. 12.

Attendite à falsis Prophetis. Ad esse Prophetam Domini nõ solum requiritur interdum verum dicere, sed etiam nunquam mentiri: alioquin, enim prophetæ Dei nihil amplius haberent à maleficis qui arte Dæmonum multa vera dicunt, sed interdum, errant, propheta autem Dei habet se circa veritatem inquirendam in comparatione ad maleficos, vel Astrologos, sicut se habet scientia demonstratiua ad opinionem. scientia, enim demonstratiua non solum verum dicit in plurimis, sed etiam impossibile est etiam in aliquo errare. opinio autem licet multoties verum dicat, errare potest, & interdum errat, ita autem propheta Dei, nam sicut scientia demonstratiua procedit ex principijs necessarijs, & quæ sunt simpliciter principia & ob hoc impossibile est eam errare, ita propheta Dei cognoscit veritatem per altissimá causam, & principium immutabile, scilicet per lumen propheticum diuinitus infusum, Malefici autem & Astrologi iudiciarij procedũt ex quibusdam principijs permutabilibus, ideo scientia eorum est vertibilis in contrarium vide super 1. Reg. p. 1. cap. 9. q. 7.

Attendite à falsis prophetis. De falsis prophetis Baal, vide super secundum Paralip. cap. 18. q. 24. & q. 25. & q. 26. & super Matth. p. 6. cap. 22. q. 336. quomodo autem falsi prophetæ mandantur occidi. vide super secundum Paralip. cap. 18. quæst. 42 & 43.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Simulant, enim sanctitatem, quod grauissimum peccatum est. vide super Matth. p. 4. cap. 15. quæst. 33. in respon. ad tertium.

Intrinsecus autem sunt lupi. De hypocrisi vide sup. Matth. p. 4. cap. 15. q. 27. & q. 32. & sequentibus. vide etiam in tabula generali verbo hypocrisis.

Qui veniunt ad vos &c. Sicut Iudæi, & pharisæi Deum honorabant ore, sed non corde, honor, enim est exhibitio reuerentię, ista autem exhibitio reuerentiæ in cæremonijs exterioribus, consistit, ille ergo labijs honorat, qui loquendo magnalia de aliquo impendit ei reuerentiam, & quia Iudæi sola voce Deum magnificabant, dicuntur labijs honorare, & potest intelligi de toto populo Iudęorum ad Christũ, nam asserebant isti cultores se esse veri Dei, & tamen Christum qui verus Deus erat oderant sic dicit Remig. 5. Iudæorum namque populus labijs & ore Deo appropinquare, & honorare eum videbatur, quia vnius Dei cultum se habere gloriabatur, sed corde longe à Deo recessit, quia visis signis, & miraculis, nec Deitatem eius cognoscere, nec eum suscipere voluerunt etiam potest intelligi cum Christo qui Iudæi interdum laudabant eum, & tunc nitebantur eum decipere, vel potest accipi quod honor oris sit omnis honor in exteriori cæremonia impensus. vide super Matth. p. 4. c. 15. q. 30. sic ergo falsi prophetæ fingunt sanctitatem, vt postea decipiant.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Simulator aliorũ mala exaggerat, vt solus bonus videatur horum narratu intrinsece se collaudans: nam cum ista mordaciter increpuerit, innuit se horum nihil facere, sed vehementer habere exosa. vide super Leuitic. cap. 18. q. 9. fere in fine.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Sicut multi qui scripserunt Euangelium, qui sibi falsum nomen assumebant, s. singulorum Apostolorum, & hoc faciebant intẽtione fallendi Ecclesiam, s. vt putaret Ecclesia vera esse Euangelia, & susciperet illa, & sic cogeretur suscipere errores hæreticorum, ista autem est pessima deceptio quãdo quis sub specie religionis alium fallit, quia simulata sanctitas duplex est iniquitas, vt ait Hieronimus & dabant occasionem faciendi schismata, & procreandi hæreses in Ecclesia. vide super primum prologo D. Hier. super Matth. p. 1. q. 7. qui autem simulant sanctitatem Deus odit eos. vide super Matth. parte. 4. cap. 19. quæstion. 133.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Idest qui ostendunt se simplices, & sine dolo habentes rectam doctrinam. dicit Chrisost. oues Christiani sunt, vestimentum autem ouium est species Christianitatis, & simulatæ Religionis aliqui intelligunt hanc literam de omnibus hypocritis, qui foris ostendunt, quod non sunt, sed tamen Christus non loquitur de omnibus hypocritis, quia hypocrita, si nihil aliud est, nisi hypocrita sibi soli nocet, quia hypocrita quærit gloriam mundi, nam omnia opera sua agunt, vt videantur ab hominibus. & sibi ipsi nocet, quia perdunt vitam æternam alijs autẽ nõ nocent, quia non quærunt ab eis hypocritæ nisi gloriam, nihil tamẽ nocet nobis, quod aliquos opinemur viros bonos qui non sunt, & tanquam bonis exhibeamus eis honorem debitum virtuti, si nihil aliud sequatur, vnde Christus tunc non diceret, ab eis, ita cauendum cum magna attentione & daret signa ad cognoscendum eos. loquitor ergo de aliquibus qui nocere possunt, & intendunt, & isti sunt falsi prædicatores, nullum, enim maius nocumentum esse potest, quam veræ fidei corruptio, ideo cauendum ab eis, quia tamen isti non poterant hoc facere ostendendo se malos palam, oportet quod hypocrisi vtantur vide super Matth. parte. 3. cap. 7 post quæstion.

27. circa

17. circa illud. qui veniūt ad vos in vestimentis ouium.
Intr. secus autem sunt lupi rapaces. Idest habent interius desiderium destruendi, & peruertendi rectam fidem, ex hoc apparet, quod etiam non intelligitur de quocun que falso doctore, nec de quocunque hypocrita, quia hypocrita gloriam quęrit, isti autem quęrunt capere, & decipere, quia vera docent, & male viuunt, volentes oc cultare morum prauitatem. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quęst. 27. circa illud, intrinsecus autem.
A fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ipsi se simulant in vestimentis ouium, & videretur impossibile euitare eos quos non possemus cognoscere, dedit signum cognoscē di eos, sc. fructibus ipsorum, idest ab operibus, s. quia falsus doctor falsa docebit, & etiam qui in moribus hy pocrita est in fructibus suis cognoscitur quia interiora eorum quę non sunt talia sicut exteriora ostendent eos vide super Matth. p. 1. cap. 7. post quęst. 27. circa illud, a fructibus eorum sed quomodo cognosci possunt ex operibus, si non ostendunt se tales, quales sunt, sicut Christus pręsupponit cum alt ipsos esse falsos prophe tas, etiam quia dicitur, quod venient in vestimentis ouium. vide ibidem. qnæst. 28. per totum.
Nunquid colligunt de spinis vuas. Probat quod necesse sit cognoscere illos hypocritas ex operibus quia mali sunt, et ideo non possunt bona opera facere. vide super Matth. p. 1. cap. 7. post quęst 27. circa illud, nunquid colligunt.
Aut de tribulis ficus. Tribulus genus cardi est, & dicitur à tere do, vel tribulando quia mēbra nostra cōfigit, & at terit, & de illis non nascuntur ficus, sed solum spinę. vide sup. Matth. p. 3. c. 7. post q. 27. circa illud, aut de tribulis. Nō est autem mirum si Lucas ca. 6. dicit e contrario nec enim de spinis colligunt ficus, nec de rubo vindemiant vuam, nam est eadem sententia licet per diuersa verba proferatur nam quādo dicitur hic nunquid colli gunt de spinis vuas, dicitur Lucę 6. nec de rubo vindemiant voam, quia rubus & spina idem sunt, est rubus arbuscula spinosa, spina autem est nomen generale ad omnem arborem habentem spinas, & sic Matth. posuit spinam, tanquam genus, accipiens tamen pro voa specie spinarum, s. pro rubo, & illam expressit Lucas, & cum dicitur hic nec de tribulis ficus, dicitur Lucę. 6. nec de spinis colligunt ficus, & verum est, quia etiam tribulus est arbuscula spinosa, & Matth. posuit hic nomen speciei dicens de tribulis, Luc. autem nomen generis dicens de spinis, quia tribulus spina est. vide ibidem. qu. 30.
Sic omnis arbor bona bonos fructus facit. Scilicet homines qui vere boni sunt fructum bonum facient, idest operabuntur bona, si autem sint mali mala opera facient, & ex illis cognoscentur vide super Matth. p. 3. cap. 7. post q. 27. circa illud, sic omnis arbor bona bonos fructus.
Non potest arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala &c. Sicut boni se habent determinate ad faciendum bonum, ita male determinate ad faciendum malum, & nemo potest vsurpare vices alterius. vide super Matth. p. 2. cap. 7. post quæst. 27. circa illud; non potest arbor bona &c. sed quomodo dicitur hic quod arbor bona non potest malos fructus facere, R. dicęquod si Christus loqueretur hic vere de arboribus planum esset, quia arbor non operatur per libertatem, sed per naturam, quæ determinat eam ad vnum. vnde si arbor bona est, necesse est, quod bonos fructus faciat, quia habet formam, & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum sed loquitur Christus de hominibus, vt pa tet Lucę, 6. vbi ponitur illa eadem materia, & post illa verba subditur bonus homo, de bono thesauro cordis profert bonū, et malus hō de malo thesauro pfert malū & tunc est dubium quomodo homo malus non possit bonum facere, & bonus, non possit malum facere. vide Dominica prima post Pentecosten, super illud, non est arbor bona, quæ facit fructus malos.
Non potest arbor bona, &c. Sine gratia enim motrice cor humanum durum manet, ita vt sit quasi lapis, sicut n. lapis quia durus est volentem formam leuiter imprimere non permittit, ita & qui obduratus est bonum recipere non potest quia taliter dispositus est. vide super Exod. p. 1. cap. 10. q. 1. circa illud, indurauit cor eius, & cap. 4. quęst. 12. & cap. 10. quęst. 6. circa illud, indurauit Dominus.
Non potest arbor bona &c. Vide plura, in tabula generali verbo, gratia.
Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Omnis hō. qui non operatur bonū excide tur scilicet de præsenti vita, & mittetur in ignem, scilicet æternum, sic dicitur Matth. 3. iam securis ad radicē posita est. quod autem intelligatur de igne inferni appa ret, quia dicitur ibi immediate in alia parabola, paleas autem comburet igni inextinguibili. i. æterno igne inferni. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post q. 27. circa illud omnis arbor, quæ non facit, &c. si vis aliqua de igne inferni. vide in tabula generali verbo ignis.
Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in Regnum cælorum. Regnum cælorum est vita æterna, & ista est finis propter quem obseruamus legem aufert autem Christus nobis fiduciam habendi vitam æternam per solam fidei confessionem, vel per sola bona verba, vt dicendo Domine Domine. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post q. 30. circa illud, non omnis, qui dicit.
Non omnis qui dicit mihi Domine, Quomodo potest stare hoc, quia nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spi ritu sancto. 1. Cor. 12. qui tātum Spiritum sanctum habent, vitam æternam habent. Dicit August. li. de sermo ne Domini in monte, quod Apostolus accepit dicere ꝑ prię prout mente, & verbo aliquid dicitur, & tunc, qui dicit Dominus Iesus per Spiritum sanctum dicit, Christus autem accepit hic dicere large. i. dicere verbo, quan do in mente non sic tenetur in ista illud, ad Titū primo, qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant, & hoc dicere Deus non approbabat, sed redarguit Matt. 15. & Isai. 29 populus hic labiis me honorat, cor aūt eorum longe est a me aliter potest dici & melius, quod nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, ga etiam si quis hæreticus sit, vel pessimus omnium virorum, inquantum bonum aliquod facit à Deo mouetur., quia Christum vocare Dominum, est in se bonū quod dam nemo potest hoc dicere, nisi Deus moueat ipsum, & sic per Spiritum Sanctum dicit, & tamen non propter hoc oportet, quod sit bonus, quia non efficitur homo bonus nisi per gratiam Spiritus Sancti. potest tamē sine gratia moueri ad aliqua bona &c. vide sup. Matth. p. 3. cap. 7. q. 31.
Sed qui facit voluntatē patris, mei &c. Vide sup Matth. p. 3. cap. 7. post q. 3. circa illud, sed qui facit voluntatem.

DOMINICA OCTAVA Post Pentecosten.

Luca. XVI.

HOmo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic *diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.* Diffamator est qui ex apparentibus malis bona dicta, & facta obnubilat, vt innocens condemnetur. vide sup. Leuit. c. 18. q. 9. in fine.
Hic diffamatus est apud illum. Diffamare dupliciter accipitur, vno modo, idest crimen falsum alicui publice appo nere, alio modo verum crimen, vel defectum, aut ignominiam alicuius declarare, primo modo diffamare sem per est peccatum grauissimum, tum quia falsa dicuntur & perniciosa, tum quia ista redondant in magnum preiudicium eius, qui infamatur secundo modo infamare contingit dupliciter, quia aut habet quis causam legitimam dicendi, aut non, si primo modo infamare non est peccatum, quia non est proprie infamare, sed infamatū aut se infamantem ostendere, & hoc est quando quis in prosecutione iuris sui proprij publicat crimina alterius, vt pote opponendo ea per viam exceptionis, vt repellat eum ab agendo, vel testificando, vel ab aliquo honore consequendo in quo ambo sunt competentes, & non po test aliter causam suam sufficienter prosequi, vel saltem non tam conuenienter, sicut obijciendo illa crimina. ita

etiam

etiam quando quis in persecutione iuris sui directe accu sat alterum de crimine, quantumcunque & qualecũque illud sit, nam in hoc nulla iniuria fit accusato, vel ei, cui obiiciuntur crimina per viã exceptionis, quia nemini facit iniuriam, qui vtitur iure suo. Sic etiam est, quando q̃s cogitur a iure dicere crimina alterius sicut est de monitione fraterna, cuius tenorem, obseruando possunt crimina alicuius multis publicari si ipse non vult per primã admonitionem cessare, Matth. 18. si autem accipiatur secũdo modo. s. quando quis sine persecutione iuris sui, aut coactione facta a iure, vel a iudice manifestat peccata alterius, quæ occulta erant, dicitur eum propriè infamare, & peccat licet illa peccata vera sint, quæ dixit. vide sup. Matth. p. 1. cap. 1. q. 36.

Hic diffamatus est. Diffamare aliquem valde malũ est, quia in cõicatione politica nihil magis valet hominĩ, q̃ nomẽ bonum, aut malum, quod habet. si enim aliquis in politica bonæ opinionis sit, apud omnes tenebitur in magna reputatione, & dabitur ei magnus honor, si autem malæ opinionis habeatur apud omnes vilipendetur. atq; vt nihil reputabitur nec dabitur ei aliquis honor publicus, & erit quasi non esset in cõicatione aliorum hominũ, & huic melius foret mori, aut communicationem politicã deserere, quam sic opprobriosam vitam ducere, valde ergo offendit, qui alterum in fama cædit. vide sup. Exod. p. 1. cap. 20. q. 25. in princ. vide etiam sup. Matth. pa. 5. cap. 18. q. 100. in medio.

Hic diffamatus est. Magis infamatur proximus viua voce, q̃ per libellos infamatorios, nam quando ponuntur libelli inf. matorii, & non constat de persona, quæ posuit libellum, non tanta infamia sequitur sicut si aliquis illa eodẽ ore proferret cum enim non constet de auctore, non datur fides: quia fuit factus libellus ab aliquo leuissimo viro, cui nulla fides attribuenda est, & dato, quod ille esset persona, cui deberetur fides, quia non audet sic nõ expresso nomine, suspectum se reddidit quia cum ex odio procesisset, ideo nulla fides ei circa talia merito adhibenda est, cũ autem aliquis proprio ore alium infamat, magis habet radicem, vt ei credatur, quia audet illud dicere, quod non videtur, nisi verum esset. vide sup. Exod. p. 1. ca. 20. q. 35. circa illud, non loqueris contra proximum.

Quasi dissipasset bona ipsius. Substantia Domini dissipatur dupliciter vnomodo percutiendo seruos, quia sic illi fugiunt, & perdit Dominus possessionem suam, nã seruus possessio Domini est. 5. Ethic. aut turbatur pax domestica, & sic pereunt multa opera, quia a quiete impenderentur, alio modo dissipatur substantia Domini illam consumendo sine causa, & hoc est cum seruus inebriatur, & crapulatur de illa, vide super. Matth. parte. 5. cap. 24. quæstione 275.

Quid hoc audio de te. Interrogat vt patientiam seruet, nam Dominus, & prælati præcipue debent patienter se habere ad subditos, vt sint tanquam speculum. 1. Petri. 5. non dominantes in clero, sed forma facti gregis, ex animo, & licet interdum subditos puniant magis ibi mansuetudo, quam ira appareat. vide sup. Matth. p. 3. c. 10. q. 93. in medio.

Quid hoc audio de te? Debet fideliter, & prudenter prelatus facta subditorum, inquirere. hęc enim duo. s. fidelitas, & prudentia debent in prælato reperiri quod tamen rarũ est, & ideo Christus dixit: quis putas est fidelis seruus, & prudens quasi dicat rarus est de hoc dicit Origenes sup. Matth. quicunq; in fide proficit, & si nondum in ea perfectus est, fidelis vocatur, & qui naturalem habet mẽtis velocitatem, dicitur prudens. vide super. Matth. p. 6. cap. 24. quæst. 265.

Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, iã non poteris villicare. Interrogat & minatur quia officium prælatorũ est non solum docere, sed etiam corrigere subditos, sed quantum ad primum potest aliquando desistere propter scandalum, vt non doceat, simpliciter autẽ doctrina cessare nõ licet propter aliquod scandalum quãtũ ad secundũ quod est corrigere, dicẽdũ, quod ad tempus licet cessare a correctione quorundam, qui non possent sine magno scandalo corrigi, vel puniri. vide sup. Matt. p. 4. cap. 15. q. 46. ante finem.

Quid hoc audio de te? redde rationem. Ad Prælatos duplici iure corrigere pertinet, fraternaliter, & iudicialiter, fraternaliter & ideo interrogat, iudicialiter, & ideo ait redde rationem iam non poteris villicare. vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 88. in medio.

Redde rationem villicationis tuæ. In die iudicii non solum reddituri sumus rationem de mortali, sed etiam de veniali, nam de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines super terram reddent rationem in die iudiciis verba tamen otiosa secundum se non sunt mortalia, nisi aliquando per accidens efficiantur mortalia. Vide super Num. parte secunda cap. vigesimo, quæstione decimaquarta.

Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem. corrigere peccatum inquantum est aliorum nociuum est actus iustitiæ. vide super Matth. parte quinta, cap. decimooctauo quæstione 80. ante responsionem argumentorum.

Dominus meus aufert à me villicationem. Vnusquisque enim pro peccato suo proprio punitur, & non vnus pro alio, nam quantum ad pœnam, quæ debita est pro peccato personali, quod est priuati hominis non recipit vnus homo pœnam pro alio, sed quilibet pro se; vnde neque pro peccato personali patris punitur filius, aut econtrario, ita etiam pro peccato populi non punitur nisi ipse populus, & ipse idem non alius, quia autem hic peccauerat dissipando bona Domini sui, merito ipse punitur. vide super Matth. parte sexta, cap. vigesimotertio quæst. 259. in medio.

Dominus meus aufert a me villicationem. Cuilibet peccato cui respondet. (etiam veniali) sua acerbitas, & diuturnitas, vnde aliqui sunt, qui in purgatorio longo tẽpore manent, & quamdiu ibi sunt semper grauem pœnam habẽt alii autem sunt, qui pauco tempore manent, & leuem ꝑ tunc cruciatum sustinent, & hoc vel quia hic in pancis peccauerunt, vel quia aliquam partem satisfactionis exegerunt, sic, vt in purgatoriis pœnis eluendum parum restet. vide super Matth. parte 7. cap. 25. 731. in fine. & quæstione. 461. ad secundum.

Quid faciam quia Dominus meus aufert à me villicationem. Ait S. Thom. p. 2. quæst. 87. artic. 1. in corpore. quod per peccatum fit homo reus triplicis penę. secundum quod homo præuaricatur tres ordines quib. subiicitur est vnus ordo rõnis alius, ordo œconomicus, vel politicus, qui est humanæ cõicationis, alius est ordo vniuersalis diuini regiminis pro primo est quędã peccati pœna, quæ a se ipso, s. conscientiæ remorsus, de qua inquit August. in lib. cõfessionum, iussisti Domine, & sic est, quod pœna sit sibi omnis inordinatus animus; ista pęna sequitur immediate post peccatũ in quibusdam hominibus, in aliis autem nunquam est, sicut in illis, qui uenerunt in profundum malorum, qui cum male fecerint gloriantur habebũt autem in inferno istum remorsum pro pœna. Sap. 5. & Isai. vltimo vermis eorum non morietur, & loquitur de vermẽ consciæ, quem remorsum appellamus. vide sup. prima parte defensorii. cap. 5. ibi. de pęna autem, & omnia poteris applicare.

Dominus meus aufert à me villicationem, fodere non valeo. Idest subtrahit mihi gratiam suam Deus, quia Dei gratia non stat cum peccato mortali, vnde sicut homo voluntarie peccauit, ita voluntarie gratiam repulit, cum ipsum peccatum sit causa expulsionis gratiæ, natura, aut origine licet vtrumque sit simul tempore nec est dicendum, quod Deus tollat a nobis gratiam antequam peccemus: quia tunc nos nihil mali mereremur quęcunque agentes, quia nullus sine gratia bene quicquam agere potest. vt patet, Ioan. 1. sine me nihil potestis facere, sed hoc est falsum, quia tunc Deus mandaret nobis impossibile, quod irrationabile valde est, & puniret nos iniustissime, quæ omnia sunt absurda. manet ergo gratiam perdi ex peccato mortali. Cum autem aliquis per mortale peccatum a recto, & bono decidit, nisi Deus eum iterum per gratiam mouentem ad statum boni relictum, inuitet manebit durus quasi lapis ita vt quantacunque persuasoria verba ab extra dicantur, aut quantalibet inguant affligentia mala, mori quidem potetit, conuerti tamen minime. Cum ergo aliquis ad tantam venit malitiam, vel toties frequentatam, quanta Dei iudicio digna, & magis

K quam

quam digna videtur ad perditionem, vel Deus eũ nõ mouet, vel debilitet mouet, ita quod ad bonum ille nonquã flectetur & quia peccato cuilibet pena debetur, & secundum quantitatem peccatorũ, ita debet esse mensura dolorũ, vt patet Deut. 25. iuxta mensuram delicti erit plagarum modus, & cum malũ penę sic se habeat, quod secũdum speciem minus quolibet malo culpæ erit, sic, quod cõ aliquis peccauerit modicũ merebitur penã, q̃ est dolor aliquis, cum aũt magis peccauerit, magis dolere merebitur & in tm̃ deueniet ista deordinatio, vt aliquis tm̃, vel toties peccet, vt iam nulla pena, quę sit dolor ei sufficiens sit, datur ergo ei pena, quæ nec inflictio doloris, sed maior oĩ dolore, quæ est culpa, vel peccatum, sed minor peccato, est tamẽ occasio ad peccandũ, vel ad nõ resurgendũ a malo, & quando ista pena alicui infligitur idem est, ac si actualiter in infernum demergatur: vide sup. Exod. p. 1. cap. 4. q. 12. nõ appositio auxilii, siue subtractio gratiæ est maxima penarum, quas Deus in hoc seculo tribuit, vide sup. Exo. p. 1. cap. 9. q. 7. in principio.

Mendicare erubesco. Quo credebat se debere mẽdicare, eo quia Dominus auferebat villicationẽ? nã ex mãdato Dei apud hebræos nõ erant mendici, & pauperes omnino Deut. 15. omnino indigens, & mendicans non erit inter vos. i. facite vt nullus inter vos sit omnino pauper, ita quod cogatur mendicare, sed vos date illi vt non mendicet. vide super Exod. p. 1. cap. 12. post q. 5. circa illud; sin autem minor est numerus. Christus tamen ait, cum dicebatur, poterat vnguentum istud dari pauperibus, nam pauperes semper habebitis vobiscum, &c.

Conuocatis singulis debitoribus Domini sui. Et si potius debitor creditorem adire debebat, nam quando est aliquod debitum quod est debitum certæ personæ, & certo mõ, siue sit temporale, siue spirituale, tenetur debitor quærere creditorem, siue eum cuius est debitor, vt soluat: & de hoc debet habere solicitudinem, de temporali debito, vt in debitore cui pecunia credita est, patet, nam si tempus statutum fuerit ad soluendum non expectat debitor creditorem, vt pecuniam petat, sed ipse diligenter illum inquirit, quia dies statuta interpellat pro homine, de spirituali etiam debito patet, vt si cui incumbat spiritualis cura alicuius personæ, vel personarum determinatarum, vt erudiat illas in fide, & moribus, vel corrigat de peccatis, non debet expectare, quod illæ petant correctionem, vel eruditionem istam, sed ipse tenetur eas quærere, ad impendendum debitum officii sui, etiam si ipsæ se subtrahant, correctionem subterfugiendo. vide sup. Matt. p. 5. cap. 18. q. 95. ad secundum.

Aufert à me villicationem. Dissipando bona Domini sui, priuabat ipsum Dominum suis bonis, & iõ merito Dominus priuat seruum villicatione. i. bonis quibus gaudebat dum villicationem haberet sic etiam Deus priuat nos bonis illis, quibus nos priuamus eum. s. si nos priuamus eũ sapientia, ipse etiam priuat nos sapientia, & si nos priuamus eum potestate circa aliquam rem, ipse quoq; priuat nos potestate in eadem. de sapiẽtia patet, quia Gẽtiles antiqui dixerunt Deum non cognoscere facta humana nec regulare illa, iõ Deus tradidit eis defectum sapientiæ, & sic patet ad Rom. p. 5. & sicut non probauerũt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobũ sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt. de potentia patet, quia Syri dixerunt, q̃d Deus Israel non erat Deus vallium, sed mõtium; ideo quod non posset adiuuare cultores suos in vallibus, & ob hoc Deus abstulit Syris potestatem resistendi scilicet quod quamquam multo plures essent, quam Hebræi, & possent destruere illos, Deus fecit, quod fugerent à facie illorum, & non auderent resistere eis. vide sup. 4. Reg. cap. 7. q. 10.

Aufert à me villicationem. Propter peccata Deus priuat homines suis dignitatibus sic patet de Saule 4. Reg. 15. qui erat minimus in toto populo, Deus fecerat eum regem, & non solum erat minimus secundum rem, sed etiã minimum ipse se iudicabat, cum cap. 9. diceret ad Samuelẽ nunquid non filius Gemini ego sum de minima Tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter filios Beniamin, & tamen peccauit ingratus vnde Deus eum eiecit de Regno, nam statim post peccatum, abiecit Deus Saulem, ita vt de facto priuaretur Regno nam post iniquitatem iussit Deus Samueli, quod ungeret Dauid in Regem, vt vnxit vt patet c. 16. & per unctionẽ tradebatur titulus regni, & quia duo non possunt in solidum determinate habere ius eiusdem rei sequitur quod statim post peccatũ Saul priuatus fuit Regno, quantum ad ius regnandi, non tamen dico fuit immediate de facto spoliatus ipso regno, quia semper possedit Regnum dum vixit, vide super 4. Reg. c. 15. q. 27. fuit tamen etiam de facto priuatus Regno immediate quantum ad filios, quia quando Deus instituit Saulem Regem, non solum instituebat, vt ipse solus regnaret, sed etiam vt tota posteritas eius post eum, vt patet c. 13. cum dixit Samuel ad Saulem, stulte egisti, nec custodisti mandata Domini, quod si non fecisses, iam nũc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum Regnum autem non poterat esse æternũ, nisi per successionem filiorum fuit tamen priuatus de facto, quia nemo de posteris Saulis regnauit, nisi Isboseth, & iste etiam pauco tempore & infeliciter, & ad extremũ à seruis fuit occisus. vide ibid. q. 26.

Quantum debes Domino meo? & c. accipe cautionem tuam, & scribe quinquaginta. Sacerdos potest quidem dispẽsare cum pœnitente, non tamen põt agere omnino ad arbitrium suum, sed tenetur sequi regulam aliquam sic dicit Greg. & habetur de pœnitentia, dist. 5. c. falsas. s. falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur sed est considerandum, quod actus clauium est soluere, & ligare, esset autem libertas Sacerdotum in vsu clauiũ, si tantum soluerent, & ligarent, quantum vellent, actus tamen clauis se extendit ad culpam, & ad penam, de culpa clarum est, quod nullomõ est in arbitrio Sacerdotis q̃tum soluat, & liget. nam culpa, i. macula, vel tenebra, aut reatus mortis æternę, aut offensa Dei, aut totaliter manẽt aut totaliter tolluntur manere autem ex parte est impossibile, iõ vel totaliter absoluetur peccator ãb his, vel totaliter manebit ligatus, & ita non erit libertas clauis circa culpam, sed determinatus modus agendi. de pœna aũt dicendum, quod duplex pena considerari potest pro peccato postquam remissum est peccatum per contritionem, vna est quę taxatur q̃tum ad diuinam iustitiã pro quolibet peccato, de qua nos nescimus, nec scire possumus q̃ta sit, cum varietur infinitis modis per magnum, & paruum, alia est quam Sacerdos imponit pœnitenti, & hæc est determinata, de prima dicendum quod Sacerdos soluit, & ligat circa illam, & tamen non est in arbitrio eius quantum soluat, vel liget, primum patet quia Sacerdos soluit circa hanc penam, quia virtute clauium tollitur de pœna illa, quæ manebat secundum Dei taxationem deleto peccato per contritionem, etiam ligat circa hanc pœnam, i. ligatum ostendit, vel ligat. i. non absoluit, nam soluit a quadam parte pœnæ, & non à tota pœna (sicut homo Euãgelicus non remittebat oẽ debitum, sed aliquid de debito) & in illa pena à qua non absoluit d̃r ligare, vel ligatum ostendere in illa. secundum est quod non est in potestate Sacerdotis quantum tollat de illa pena, sed solum Sacerdos applicat vsum clauium ad cõtritentẽ, & illę proficiunt ei, quantũ prodesse possunt, vel quantũ Deus vult q̃d psint. vide plura sup. Matt. p. 4. c. 16. q. 79.

Et scribe quinquaginta. Aliqui dicũt, quod siue sacerdos imponat magnam pœnitentiam, siue paruam liberatur peccator à tota pœna futuri sæculi, expleta pœnitentia, quæ imponitur per Sacerdotem, & præsupponit glosa, quod quãdo imponitur peccatori tota pena imposita a iure pro peccato, liberetur a tota pena purgatorii, sed falsum est, quod pœna a iure imposita pro peccato æquiualeat pœnæ purgatorii, & tollat eam, nam Ecclesia nescit quanta est pena quæ peccato debetur in purgatorio, nec est illa pena vera pro omnibus peccatis, sed pro quolibet alia, & alia. similiter irrationabiliter dicitur ab aliquibus q̃d potest dispensare Sacerdos circa pœnam futuram, quod ponendo scienter minorem pœnam, quam debeatur auferre totam pœnam futuram si fuit intentio sua dispensandi; nam tunc efficacia clauis penderet à voluntate Sacerdotis, quod tamen non est verum, quia clauis tantum prodest, quantum prodesse potest, vel quantum prodesse Deus vult, non tamen quantum vult quilibet sacerdos vtens claue, non est ergo in potestate Sacerdotis dispensa-

re a pœna

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Dicunt aliqui quod mammona iniquitatis sunt diuitiæ inique acquisitæ, & quod de illis possumus facere nobis amicos (dando pauperibus eleemosinam) qui recipiant nos in æterna tabernacula, sed dicendum, quod aliquandu pōt fieri, aliquando autem non quando enim aliquid illicite acquiritur aut transit dominium in acquirentem, aut non si non transit, nunquam potest fieri eleemosina, quia hō non habet administrationem illius rei, quæ non est sua, nec cōputatur in bonis suis, vt de pecunia acquisita furto. si autem transit dominium, aut cōpetit repetitio contra acquirentem, aut non si primū non potest fieri eleemosina, quia licet acquirens efficiatur Dominus per acquisitionem, quia tamen de iure competit contra eū repetitio, non potest rem illam alteri tradere, cum teneatᷣ restituere, vel dāti, vel alteri, vt patet de pecunia acquisita per symoniam, & per vsuram. si autem secundū potest fieri eleemosina, vt patet de pecunia acquisita a meretrice, cum autem dicitur de mammona iniquitatis nō est sensus, quod liceat nobis furati, vt inde eleemosinas demus, sic dicit Aug. lib. de verb. Domini illud verbum Domini quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quod præceptum est, sed intellectus iste corrigendus est. vocantur autem mammona iniquitatis omnes diuitiæ etiam bene acquisitæ, quia diuitiæ quæcunque sunt iniquæ sunt, quia nec sunt, nec reputantur diuitiæ, nisi iniquis, qui in eis spem ponunt. vt exponit Aug. 21. de Ciuitat. Dei. & in lib. de q. Euangelii. qui ergo eas diuitias putat iniquus est, vel potest intelligi secundum Ambro. iniquum mammona, quia variis diuitiarum illecebris nostros tentat affectus, vel aliter vt exponit Basilius diuitiæ sunt iniquæ, qa in pluribus prædecessoribus quibus in patrimonio succedis, aliquis reperitur, qui iniuste vsurpauit aliena quamuis tu nescias. vide plurā alia. super Matth. p. 3. c. 6. q. 36. per totum, sed præcipue in responsione ad primum argumentum.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Auctor super illa verba. Thesaurizate vobis Thesauros in cœlo, ait Thesaurizare in cœlo est hic Thesauros expendere, vt ibi illos recipiamus; sicut fit in pecunia traiectitia, quæ in uno loco datur, vt alibi sine periculo recipiatur. & ita nos quicquid pro Christo hic effuderimus in cœlo habebimus. Vide ipsum sup. Matth. p. 3. cap. 6. post quæst. 176. circa illud; Thesaurizate vobis Thesauros in cęlo.

Facite vobis amicos, &c. Quomodo eleemosina ducit ad vitam æternam. Vide plura in tabula generali verbo eleemosina.

DOMINICA NONA

Post Pentecosten.

LVCÆ XIX.

Videns Ciuitatem fleuit super illam. Deus omnia semp videt, tam bona, quam mala, Prouer. 15. in omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos, & omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, neque est ei inuisibilis aliqua creatura, & ad Heb. 4. & tamen dicitur interdum aliqua videre, quæ prius videbat, quia circa aliqua disponit aliquid efficiendo, quod prius non efficiebat, & ita quia in præsenti multa mala sunt, q̄ Deus nunc non punit; dicitur illa non videre, neque facientibus pręsens esse, quando vero pro aliquibus pœnam imponit dicitur videre illa, & præsens esse, sic dicitur Gen. 18. f. descendam, & videbo, an clamorem opere cōpleuerint. vide sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 60.

Videns Ciuitatem. Deus non habet oculos, nam non est animal, neque habet potentiā visinā vnde neque videt, sed dicuntur oculi de eo per metaphoram, in quantum intellectus est quidam oculus, lib. 1. Ethic. & quia Deus intellectum habet, dicitur habere oculos, & si haberet oculos falsum diceret, Apostolus ad Heb. 4. quod non est ei inuisibilis aliqua creatura, quia omne incorporeum esset ei inuisibile, vide sup. Gen. ca. 13. q. 618. & sup. Exod. c. 28. q. 11. circa illud; sup. vtrumq; humerū.

Videns Ciuitatem. Semper respicit Deus bonos, & malos in omni loco, & in omni tempore, & dicitur aliquē respicere, quando eum, aut eripere inchoat, aut punire, & sic respexit castra Ægyptiorum, in vigilia matutina, quia in tertia vigilia licet mare incępissent intrare, Deus eis nihil nocebat, in quarta autem vigilia, quæ erat matutina incępit Deus mittere super Ægyptios, pœnam debitam, Ægyptii enim in tota nocte præcedenti non viderant Hebręos, quia erat inter eos nubes tenebrosa quantum ad partem Ægyptiorum, & illuminans noctem, q̄tum ad Hebręos, illa autem obscuritas adempta est, cū Hebręi essent in fine maris, vel quasi, & Ægyptii essent in littore nondum audentes intrare, aut videntes qualiter intrarent, & viderunt Ægyptii transisse Hebręos, iō ipsi quoque ingrediar usi sunt, & cū iam omnes ingressi essent, & aliqualiter ambulassent forte per omnes duodecim vias. vide sup. Exod. p. 1. c. 14. q. 8. in princ.

Videns Ciuitatem fleuit super illam. Plurimi Iudæorū, qui credebant Ioannem Baptistam esse virum sanctissimū, crediderunt, quod destructio gentis Iudęorum facta a Romanis esset propter peccatum occisionis Ioannis Baptista lib. 18. antiquitatum, tamen errauerunt, quia hęc destructio facta est pro morte. Christi, & quia noluerunt agnoscere Saluatorem suum, dicitur enim non relinquetur in te lapis super lapidem, eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. vide sup. Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 38.

Videns Ciuitatem fleuit super illam. Christus secundū humanitatem habuit affectionem quandam specialem ad Iudęos, de quorum progenie erat, & ad vrbem Ierusalē in qua conuersabatur, quia erat ei tanquam terra natalis, & considerata nimia calamitate Iudęorum quę super Ierusalem euentura erat. s. quod non relinqueretur lapis, super lapidem, passus quandam humanam teneritudinem, fleuit. sic etiam Elisęus ex quadam compassione ad Israelitas fleuit, nam Dominus ostenderat Elisęo quanta mala facturus esset Hazael in terra Israel. s. Ciuitates munitas succēderet, & iuuenes interficeret gladio, & paruulos ad parietes elideret, & pręgnantes diuideret, & quia erat de terra Israel condolebat contribulis suis, quod tanta mala passuri essent. Erat tamen differentia inter Elisęum. & Christum quia affectus humanus vicit Elisęum; ita vt non posset lacrimas continere, voluisset enim cōtinere lacrimas, quia erubescebat flere coram Hazaele, & tamen non potuit sustinere, sed Christus flebat, quia volebat flere. vide sup. 4. Reg. c. 8. q. 21.

Videns Ciuitatem fleuit super illam. Christus ab initiati suæ conceptionis sciebat omnia, quæ nunc scit, & sic sciebat semper vrbem Ierusalem aliquando destruendam per Romanos, non tamen semper flebat pro illa, sed semel veniens de Ierico, cum inciperet videre Ierusalem, incœpit flere. hoc autem fuit, quia tunc præsentata est species illa tristitiæ de destructione gētis, & Ciuitatis huius, q̄ ipse diligebat, & prius non præsentabat sibi talem speciem, iō tunc cœpit flere. vide sup. 4. Reg. c. 8. quæst. 22.

Fleuit super illam. Fletus causatur ex commotione viscerū per quandam teneritudinem affectionis facientē fluere lacrimas, sic patet Gen. 43. quando vidit Ioseph fratrem suum Beniamin, quia commota sunt viscera eius, & fleuit abscondens se à fratribus suis. sic etiam Gene. 45. cū multa eloquenter de verbis viscerosis Iudas protulisset pertinētibus ad fraternam pietatem, & affectionem Beniamin, ita medollitus fuit ex totis præcordiis Ioseph cōmotus, vt iam contra fletū eluctari non posset. vide super Gen. c. 45. circa illud; non se poterat vltra continere. prouenit etiam fletus ex quacunque tristitia, aut dolore & ita qui in tenebris carceris esset, propter præsentiam malorum, quæ pateretur, & absentiam bonorum, quæ desideraret, & quibos careret, fleret. vide super. Matth. parte sexta cap. 22. quæst. vigesimaoctaua, fletus autem dicit lacrimarum emissionem, quando visis aliquibus tristibus, & terribilibus dolere, & deplorare non sufficimus, & sic oculi ex nimio fletu caligant, & a naturali humiditate deficiunt, quia lacrimarum materia ar-

dore suo omnia consumit, & aciem visus hebetat: vnde qui in vnum lacrimas, fundunt, post modicum tempus nihil vident differt autem fletus à mærore, quia mçror dicit interiorem tristitiam sine lacrimis. vide sup. Deut. cap. 28. post q. 9. circa illud, & deficientes oculos, & animam mçrore consumptam. Dolor tamen & tristitia nõ turbabat rationem ipsius. vide sup. Parad. 2. c. 75.

Fleuit super illam dicens quia si cognouisses &c. Quod etiã describitur Matth. 23. ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. vbi Christus prædixit Iudæis pœnam infligendam, quia noluerunt congregari, & intelligitur de vrbis Ierusalẽ destructione vocatur autem domus, qa Ierusalem erat sedes pręcipua totius gentis Iudæorum ideo autem dicitur quod domus relinquenda est deserta, quia noluerunt congregari sub alas, quãdo Christus eos congregare voluit, hæc eadem causa ponitur hic cũ dicitur, eo quod nõ cognoueris tẽpus visitationis tuę. s. non cognoueris me, qui volebam congregare filios tuos vide sup. Matth. p. 6. c. 23. q. 273.

Videns ciuitatem fleuit super illam. &c. aliqui credunt, qđ dies vltionis, ꝓ cõstructione vituli de quo dicitur Exo. 32. ego autem in die vltionis, &c. sit tempus destructionis Ierusalem per Romanos, quia ibi accerime fuerunt puniti, occisi venundati, atque dispersi plerique autẽ magna fame succubuerunt, sed hoc non põt stare, quia a tempore fabricationis vituli, & adorationis eiusdẽ vsque ad Romanorum irruptioonem in Ierusalem, q̃ fuit anno 42. post mortem Christi transierunt multæ generationes, vt potest colligi per lineam saluatoris, quæ describitur ab Abraham, vsque ad ipsum Christum Item causa huius captiuitatis, & deletionis vrbis, assignatur hic cum dicitur, eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. i. nolueris aduertere ad tempus in quo Christus venit ad prædicandum tibi, & te conuertendũ. non fuit ergo prędicta deletio Ierusalẽ. Exod. 32. vide apud auct. super. Exod. parte secunda, c. 32. q. 46. in princ.

Videns ciuitatem fleuit super illam. Compatiens cæcitati eorum & de peccato dolẽs, tamen ipse ab oculis Iudæorũ absconderat mala superuenientia ipsis, quæ si audiuissent forte pœniterent, & poterat eis tantam gratiam dare, vt conuerterentur, quare autem hoc non fecerit, vide sup. Deut. c. 5. q. 10. in princ. sic etiam doluit de exitu miserabili Iudæ, sed nunquid non poterat eũ a tanto malo eripere? profecto poterat, si voluisset, nã & poterat mortem euadere, mori tamen venerat, nec enim Christus agere debuit omnia q̃ facere poterat, quia sic nemo peccaret, nemo periret, & etiam qui perierunt saluarentur, Deus tamen non disposuit agere, quicquid potest, quia tunc frustra esset ipsum esse iustum sufficiebat enim esse potentem, egit ergo Christus cum Iuda, nõ quicquid absolute potuit quia sic etiam nunc posset eum saluare; sed quantum æquum, & bonum fuit fieri distrahendo eum à peccato, obseruato ne maius scandalum causaret quod forte fieret si Christus diceret Iudę, tu me tradis, ideo non facias, quia per hoc valde scandalizaretur Iudas, cum in isto verbo constitueret eum inimicum capitalem, & per hoc Iudas non cessaret, negaret enim verũ esse, quod Christus dicebat, & exequeretur quod conceperat, nisi Christus vellet interius tangere cor eius auferendo ei istud prauum desiderium, hoc tamen erat diuinius operari; ideo hoc non fecit, doluit tamen valde Christus de miserabili exitu Iudę, quia & illum tradidit, & seipsum ęterna morte damnauit, sic etiã fuit hic per Ierusalẽ, nam Christus videns Ciuitatem fleuit super illam dicens: si cognouisses & tu quę ad pacem tibi mõ autem abscondita sunt ab oculis tuis, compatiebatur. n. Christus illi Ciuitati, quod peritura esset; ita vt ex quadam intima compassione lachrymaretur pro illa, fecit etiam quantum potuit humanitus fieri ad hoc euitandum; nam dixit Ierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemad. gallina cõgregat pullos sub alas, & noluisti, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta idest peribit ista Ciuitas, & templum. Matth. 23. & Lucę. 13. poterat tñ Christus absolute si voluisset facere ne periisset Ierusalem, & non opus erat, lachrymari pro ea, & tamen lacrymabatur quasi fecisset iam, quicquid facere poterat de bono, & ęquo, & non potuisset auertere malum ipsorum, & ita solum restabat ei, ex compassione lachrimari, vide sup. Matt. p. 5. c. 10. q. 43. in fine.

Fleuit super illam &c. pro peccato infidelitatis fuit inflicta Iudęis duplex pęna, vna est destructio Ierusalẽ, quę hic describitur secunda quod fuerunt dispersi. vide super Matth. p. 5. c. 8. q. 36.

Videns Ciuitatem fleuit super illam. Idest compatiebatur Ciuitati an autem compassio aliqua sit in Deo, dicendũ qđ aut passio accipitur pro electione de repellendo alienam miseriam, aut pro motu quodam partis inferioris sequente ad electionem prędictam si primomodo accipiatur magis habet Deus compassionem, quam aliquis alius etiam beatus, quia illa compassio est actus charitatis, & magis Deus diligit homines; quã aliquis homo diligat alium, cum charitas nostra dependeat a Deo, & apparet ei in effectu, quia ꝑꝑ nimiam charitatem, qua Deus dilexit hominem, volens tollere eius miserias misit filium suum, vt Apostolus ait: & Christus Deus noster ex nimia charitate se ipsum pro nobis obtulit cõpatiens miseriis nostris, & nulla charitas maior esse potest hac, sicut ipse dixit de se, maiorẽ charitatem nemo habet, quam, vt animam suã ponat quis pro amicis suis Ioan. 15. accipiendo secundomõ non põt esse passio neque cõpassio in Deo, quia iste est motus partis affectiuæ, & iõ non est affectio, neq; motus, & quia tamen est motus iste laudabilis, eo modo quo põt esse in Deo, est; vnde cum Christus Deus acceperit naturam nostram, quę est passibilis, in illa habebat non solum compassionem, secundum electionem, sed etiam maxime secũdũ passionem, quia commouebãtur viscera sua, vel potius ipse commouebat ea, & flebat, sicut cum suscitaturus Lazarum infremuit spiritu, & turbauit seipsum, & fleuit. Ioan. 10. & videns Ciuitatem fleuit super illam, & tamen accipiendo Deum simpliciter prout dicit naturã Diuinam magis est elongatus Deus à compassione, quã aliquis alius, quia Deo repugnat secundum naturam talis motus, & est in eo impossibilis & cum dicitur quod Deus est misericors, verum est secundum compassionẽ vel misericordiam, quæ dr̃ electio, non autem secundũ compassionem, quę dicitur passio, vel motus affectus. vide sup. Matth. p. 7. c. 25. q. 635. in fine.

Si cognouisses & tu, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt &c. Intrabat Christus in Ciuitatem Ierusalẽ, sedens super asinã, & pullum, vt dicitur ecce Rex tuus venit tibi. venit, enim populo illius Ciuitatis, vt magnam vtilitatem consequeretur si illum reciperet, & magnum damnum si non reciperet. Sic dicit Chris. Ecce Rex tuus, cum ergo videritis eum nolite dicere non habemus Regem nisi Cæsarem venit tibi, i. si intellexeris, vt saluet te si non intellexeris venit contra te. vide super Matth. p. 5. c. 21. q. 30. in medio.

Inimici tui circundabunt te &c. Isti sunt homines, & non Angeli; sed exercitus Romanorũ, qui sub duce Vespasiano, & Tito filio eius superatis Iudęis diruerunt vrbem, & succẽderunt, & hic est exercitus Romanorum de quo dicitur Matth. 22. quod aliquis explicãt de Angelis, sed Hieron. ait per hos exercitus Romanos intelligimus, qui sub duce Vespasiano, & Tito occisis Iudęę populis præuaricatricem succenderunt ciuitatem sed quo Romani vocantur exercitus Dei? Ratio quod omnia sunt Dei, & inter omnia erant Romani exercitus, secundo dicitur & melius, quod vocantur exercitus Dei, quia Deo incitante venerunt, contra Ierusalem, & non venissent, nisi Deus illos incitasset. sic patet de Senacherib Rege Assyriorum quem Deus duxit contra Iudęos vt puniret eos. Vide super Matth. parte sexta cap. 22. quęst. 51.

Fleuit super illam. Quia debebat punire peccata illius Ciuitatis, semper enim quando debet punire dolet, vt habetur Genesi. 6. cap. tactus dolore cordis intrinsecus, & dicitur Deus doluisse, vel quia doluit, idest pęnituit eũ fecisse hominẽ, vel quia puniturus erat totam multitudinem generis humani, ideo quasi compatiens dolebat de malo, quod ei illaturus erat, vt patet Luc. 29. dicitur dolor cordis more humano verus dolor, quia aliqui fingunt se dolere, & non dolent: qui autem in corde dolet vere dolet. dolor autem Dei dicebatur verus ꝑꝑ intẽsio

nem tropicam, quia multum detestabatur homines illius tẽporis, vel quia dolebat cordialiter pro magna offensa à multis temporibus facta, & semper continuata: vel quia intense dolebat propter magnam plagam, quã illaturus erat, destruẽdo totaliter in diluuio peccatores vide sup. Gen. c. 6. q. 11. circa illud tactus dolore cordis, & pœnituit se fecisse homines. i. q̃a eos deleturus erat magis vellet non fecisse eos, quod D. Bonauentura in vita Christi exponit dicens, pœnitet me fecisse eos. i. pœnitentiam me agere oportet, quia feci eos. i. quia feci homines, & peccauerunt, oportet me pati moriendo ꝓ eis; si autem non fecissem eos non oporteret me pati ꝓ eis. vide sup. Gen. cap. 6. q. 13. circa illud; pœnitet me fecisse eos.

Fleuit super illam. Flebat Dominus, quia cum vellet punire populum suum, nullus orabat eum, vt nõ puniret, vel vt plaga non esset nimis dura. ipse enim vult punire, & vult orari vt cesset punitio sua, vel vt minus puniat, vt patet quando volebat punire Mariam, & q̃d Moyses esset præsens, vt oraret, cum esset percussa lepra, quod liberaretur plaga inflicta, & quod plaga nõ fieret durior & si aliquis oret pro hoc placet ei, & interdum exaudit deprecantem, & dato, quod nõ exaudiat placet sibi, q̃d oretur pro hoc & si non oratur, indignatur, quia nemo est qui oret. iuxta illud; Ezechi. non fuit qui se opponeret murum pro domo Israel. i. q̃n ego volui punire, nemo fuit qui oraret interponẽdo se in medio. idest inter Deum, & illos quos volebat punire, quasi esset murus intermedius resistens hosti volenti intrare. causa autem quare Deus hoc dixit est, quia Deus nõ punit ex ira, sed monente rõne, qui aũt punit ex ira non vult, q̃d aliquis sibi resistat impediẽdo de facto, vel orãdo ne faciat, qui autem punit ex ratione, potest dupliciter facere aliquando vt satisfaciat rationi inferendo pœnas ei qui meruit illas, aliquando autem propter honorem suum. s. q̃a forte fuit sibi facta offensa, & erit sibi dedecus, si non retribuat, vel saltem oretur, vt cesset à retributione, & interdum, qui sic offenditur iubet non retribuere pœnã, sed quod oraretur remittere iniuriam, vt sic impẽderetur ei aliquis honor, orando ipsum, aut saltem non videretur contemni De Deo sic est, cum ipse nõ puniat ex ira, sed ex ratione infert interdum pœnas, quia iudicat sic expedire ꝑ aliquas cãs, & tunc etiam si oretur nõ cessabit, sed potius reuelat orantibus, q̃d non orent vlterius, quia exaudiet eos super hac re. sic fuit de Samuele, Vide sup. Num. p. 1. cap. 12. q. 27.

Fleuit super illam. Flendo prænunciabat mala, vt si pœnitẽtiam agerent, nõ punirentur etenim ex Ierem. 18. iste est modus Dei, quod permittit alicui homini multa mala, & si agit pœnitentiam, cessat illa inferre, & confert ei multa bona, e contrario ẽt Deus permittit alicui multa bona, & si recedit a Deo mutat Deus sententiam, & nihil confert. de promissis. vide sup. Matt. p. 1. c. 3. q. 32. in medio.

Fleuit super illã. i. compatiebat miseriæ illius ciuitatis, sed sciendũ, q̃d cõpassio aliq̃n accipitur vt est nomẽ passionis, q̃ proprie importat passionẽ tristitiæ de aliena miseria aliq̃n accipitur pro actu voluntatis, quo alicui displicet aliena miseria ẽr non existente aliquo motu in parte sensitiua, qui vocatur passio, & hæc cõpassio in Deo est, quia ei mala nostra displicent voluntate antecedente, & etiam voluntate cõsequenti voluntas antecedẽs est qua aliquid volumus nõ cõparãdo ad aliquid aliud, & hoc mõ Deus non vult aliquod malũ, quia tunc vellet malũ absolute, & sic displicet ei de pœnis omniũ hominum, quia Deus non est crudelis, vt delectetur absolute in pœnis hominũ, quasi ipsę in se bonæ sint. volũtas cõsequẽs est, qua aliquid volumus, vel nolumus solũ in cõparatione ad alterum, & sic Deus vult homines aliquos dãnari inquantũ iustum est eos damnari ꝑ sua demerita, & ita vult aliquos puniri hic inquantũ merentur tunc aũt Deo displicent miseriæ nostræ voluntate antecedente, q̃n non vult eas absolute inquantũ miseriæ sunt, & hac voluntate Deo displicent miseriæ omnium hominũ, & etiam dæmonum tunc tñ non liberat a miseria, quia voluntas antecedens nunq̃ impletur; nisi q̃n coincidit cũ voluntate consequente, tunc aũt displicent Deo miseriæ nostræ voluntate consequente, q̃n non vult illas absolute, nec etiam per cõparationẽ ad aliquid, & tunc, q̃a nullo mõ Deus eas vult, necesse est nos liberari ab illis, vel non incidere in eas, & sic in Deo est compassio. vide super Matth. p. 3. cap. 6. q. 22. in fine.

Fleuit super illam. Vt ostendat, quod nos debemus tristari etiam de miseria inimicorum; sicut ipse flebat destructionẽ Iudæorũ Deus tñ non proprie hẽt inimicos, q̃a ad esse inimicũ duo saltem requiruntur primũ est, q̃d aduersetur secundũ est quod ille cuius inimicus est oderit eum, vt vice versa inimicus sit. hæc aũt non competunt Deo, nam Deo nemo resistit Iob. 9. & ita nemo aduersatur secundũ ẽt non competit, quia Deus neminẽ odio hẽt, ideo nemo est inimicus eius, qui enim inimicum hẽt, vult eũ delere, vel nocere ei. Deus autẽ si delere vellet aliquã rẽ statim illa deleretur &c. hẽt tamẽ inimicos improprie, est. n. dupliciter aliq̃s inimicus meus, vno modo quia mihi aduersatur, vel aduersari cupit, alio modo quia aduersatur amicis meis, quib. ego in auxilium esse debeo, vtroque modo Deus hẽt inimicos, de primo patet, quia scriptura sæpe vocat aliquos inimicos. Psal. 138. super inimicos tuos tabescebam, & Ps. 54. inimici Domine mentiti sunt ei, & vocantur inimici Dei non quod Deo nocere possint, vel resistere voluntati eius, sed quia resistunt cultui eius impediendo, vt non perfecte colat, vel cultum contrarium inducẽdo. &c. de secundo patet, quia Deus hẽt Iudæos in populum peculiarem, & quicunq; erant inimici Iudæorum, quã diu colebant Deum, vocabantur inimici Dei. Exod. 23. si feceris omnia, q̃ loquor inimicus ero inimicis tuis. sic ẽt Christus cum sit Deus dicitur nõ habere proprie inimicos, sed improprie. vide super Matt. p. 6. c. 22. q. 348.

Quia si cognouisses et tu, profecto non peccasset si cognitionẽ habuisset, omne. n. peccatum est per ignorantiã, & non potest esse absque illa sed considerandum est secũdũ sententiã Arist. 3. Ethic. quod peccatum secũdũ ignorantiam est duplex quoddam est peccatum per ignorãtiã. quoddã propter ignorantiam, peccatũ per ignorantiam dicitur, quando ipsa ignorantia non se habet, vt causa, vel occasio actus praui, sed vt concomitans ipsum actum prauũ; peccatũ aũt propter ignorãtiã dicitur, cũ ipsa ignorantia aut causa, aut occasio peccati est, quoniã propter, dicit habitudinem causalitatis, de ignorantia, quæ est concomitans actum prauum, de qua dicitur, quod agimus per ignorãtiam, dicendũ est quod illa est in omni peccato, & impossibile est aliquod peccatũ esse, quod non sit per ignorãtiã, q̃d patet, quoniã in omni peccato intellectus, & volũtas sũt principia cũ peccatũ sit actio humana; sed peccatũ malũ ẽ ergo si nulla ignorãtia in peccãte esset totaliter malũ eligeret volũtarie. s. eligendo malũ sub ratione mali hoc aũt impossibile est quoniam potentiæ, naturaliter feruntur in sua obiecta, & nõ est possibile trãsgredi illa obiecta & quãuis potentia libera sit, non cõsistit eius libertas in hoc, q̃ vltra obiectũ velle possit, s. velle malũ, sed dr̃ libertas eius in eo, quod propositis partibus obiecti sui, idest quibusdã indiuiduis subsistentibus sub rõne vniuersali obiectali, non cogitur se determinare ad aliquid illorũ, aut ad q̃d libet. vide super Leuit. c. 4. q. 6. vide etiam ibi de peccato propter ignorantiã quando est causa, vel occasio. &c.

Circũdabunt te, & ad terram prosternent te. annunciare futura soli Deo competit vide super Paralip. c. 17. q. 32. circa illud. nõ est alius Deus & sic Christus, qui ẽ Deus prædicebat aliqua futura antequam fierent, non quasi nõ esset ea facturus, ẽt si nõ prædiceret, sed ut prænũciãdo ea antequã fierẽt, cõstaret de sua diuina virtute. Ioã. 14. nũc dixi vobis priusquã fiat, vt cũ factũ fuerit credatis. s. credatis, quia ego sum Deus qui scio futura anteq̃ fiãt. vt dr̃ Isa. 41. annunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & dicemus, quod Dij estis vos vide super Genes. c. 13. q. 670. in fine. & in tantum est proprium Dei annunciare futura; vnde aliqui qui prædicunt aliquo modo futura, vocantur diuini, quasi proprietatem Dei habeant, cum non solum sciant ea, quæ humanitus sciri possunt, sed etiam quædam quæ pertinent ad modũ excellentiorem sciendi. vide quomodo etiam erãt multi diuini. super 1. Reg. part. 1. cap. 6. quæst. 7. sic Iacob

a Deo

a Deo motus prænunciabat futura, vt patet de benedictionibus, quas proculit super filios suos instante morte, nam illas prophetice dixit, Gen.49.f. congregamini, vt annunciem, quę ventura sunt vobis diebus nouissimis, et inter illa locutus est de principatu Iudę, sic etiam quando trans. tulit ius primogeniture in Ioseph, & bene dixit duobus filijs eius, prophetice locutus est, nam dixit iste quidem erit in populos, & multiplicabitur, sed frater eius minor maior illo erit, & semen eius crescet in gentes, Gen.48. & sic patet quod qui prenunciat futura Deo mouente prenunciat uide super primum Paralip. cap.5. quæst.10. in principio aliqui etiam sapientes dicebant aliqua, quę quamquam essent nota ex principijs naturę, vel scientia humana, tamen pluribus hominum incognita erant, & sic si aliqui dicant, quædam incognita hominibus, dato, quod diabolus eis illa reuelet, immo moueat eos ad dicendum hoc, sicut est in arreptitijs, datur prophetatē, sicut patet 1. Reg.18. de Saule cū dr, qd Spiritus Dei malus inuasit Saul, & prophetabat in medio domus suæ, sed vere non sunt prophetæ, quia nō spū scientifico loquuntur. vide super primum Paralip.cap.25.q.10. in fine similiter puella actu.16. habebat spiritum Phitonem, & diuinando magnum quæstum præstabat dominis suis. sic 1. Reg. 28. Cum dixit Saul ad mulierem phitonissam; diuina mihi in phitone, & suscita mihi quem dixero tibi. quando autem dæmon loquitur per arreptitium, non est in potestate eius tacere, nec loqui, & interdum loquuntur contraria eorum, quæ volunt, vt patet de Balaam, qui volebat male dicere Iudæis, & conabatur ad hoc. Deus tamen vertebat linguā illius, & cogebat, quod benediceret, Num. 23. & 24. & postea dolebat, quod benedixisset. eod. cap. vide super Matth. p.3.cap.8.q.114. in fine. Qui aūt vt sciant futura declinant ad magos, & qui inquirunt per inutilia, sicut per auguria, & necromantiam, & geomantiam, & alias prohibitas artes. magnam iniuriam afferūt Deo, quia tollunt Deo, quod ipsius proprium est, & idō ait Dominus Leuit.19. ne declinetis ad magos. vide super Leuit.cap.19.q.28. in fine, circa illud, ne declinetis ad magos.

Et ingressus in templum cœpit eijcere vendentes in illo, & ementes dicens domus mea, domus orationis vocabitur. circa totum residuum Euangelij. vide feria tertia post primam Dominicam Quadragesimæ, & Matt.21.cap.

DOMINICA DECIMA

Post Pentecosten.

LVCÆ XVIII.

Duo homines ascenderunt in templum. erat enim altū, & priusquam accederetur ad portam, & porticū templi erant quindecim gradus per quos ascendebant, & quando erant magnæ festiuitates ascendebant cantores per illos gradus, & in quolibet gradu cantabāt vnum psalmum de his, qui dicuntur cantica graduū vide sup. Gen. in Epistola. D. Hier. ad Paulinum. cap.7. post illud, qui centum, & viginti.

Duo homines ascenderunt in templum. Antiqui latini omnia magna ampla que ædificia templa vocauerūt, & hoc siue talia ædificia ad cultum Dei, siue ad hominum inhabitationem, forent, quia tamen habitationes in quibus Deus, siue dæmonia colebantur, ampla, magnificaque erant super ædificia habitationis hominum ꝑpter honorē diuinum, cui honor humanus exequandus non erat, hæreditario iure domus cultus diuini, hoc nomen acceperunt, vt templa vocarentur alia autem ædificia, iam templa per dissuetudinem nominis non vocantur. vide sup. Exod.p.2.cap.26.q.1.

Duo homines ascenderunt in templum. Templum dupliciter accipitur aliquando stricte, & tunc vocatur templū domus illa, quæ erat clausa parietibus, & operta tecto, in quam soli Sacerdotes intrabant, alio modo accipitur templum large pro toto illo spatio sacro clauso muro in quo stabat altare holocaustorum, de templo hoc secūdo modo sumpto, dicitur Ioan. 10. ambulabat Iesus, in templo in porticu Salomonis, accipiendo autem primo modo nunquam Iesus illuc intrauit, neque Iudæi laici. vide super Matth.p.6.ca.23.q.262. sed vt sciamus quomodo isti duo homines ascenderunt in templum notā est, quod templum aliquando accipitur pro quibusdam partibus, & aliquando pro alijs, ad aliquas enim licebat intrare omnibus laicis etiam Christo aliæ erant ad quas licebat solis Leuitis, & Sacerdotibus introire, & aliæ ad quas solis Sacerdotibus. vide sup. Matth. p.5.ca. 21. quæst.62. in principio & templum Salomonis erat longitudinis cubitorum 60. latitudinis vero viginti, altitudinis autem centum viginti cubitorum. 2. Paralip. 3. & secundum lōgitudinem diuidebatur in duas partes pars anterior erat cubitorū quadraginta in lōgitudine, & totidem in latitudine, & vocabatur Sanctum vel Sanctuarium pars posterior, quæ erat ad occidentem, erat cubitorum viginti in longitudine, & totidem in latitudine, & vocabatur Sancta Sanctorum. 3. Reg.6. & ista domus tota erat operta tecto, et erat in modum turris, quia altitudo erat dupla ad longitudinem & sextupla ad latitudinem, & in partem anteriorem non intrabant nisi sacerdotes ad ministrandum quotidie, illi scilicet quibus forte prouenerat ministratio; in secunda parte, quæ vocabatur Sancta Sanctorum, non intrabat quisquā, nisi Sacerdos magnus, semel in anno, & in his non intrabant Laici, neque Leuitæ. extra templum autē ad partem eius orientalem iuxta portam erat spacium qd, dam viginti cubitorum in longitudine, & latitudine cubitorum, decem 3. Reg.6. erat iuxta illud spacium, qd vocabatur porticus, quędam platea quadrata, etiam ad partem orientalem templi, clausa muro, sed non habens tectum, & vocabatur atrium Sacerdotum, quia officia Sacerdotum interius fiebant, ad istud conueniebant Sacerdotes, & Leuitæ, non autem laici, nam isti quādo volebant offerre sacrificia accedebant ad ostiū istius atrij, & ibi præstabant animalia offerenda sacerdotib. erat autem alius murus magnus, qui claudebat templum intra quem erant magna spacia, ad quæ conueniebant laici ad orandum. vide super Matth. parte 5. cap.2. quæst. 62. ante finem.

Duo homines ascenderunt in templum. Instituit Deus orationis loca in qbus cōgregentur homines ad orandum, in veteri testam. nto instituit Deus Sanctuarium ad qd conueniebant omnes Israelitæ ter in anno. Exod.23. & 34. instituit etiam Synagogas per singula loca, Apostoli etiam in nouo testamento instituerunt Ecclesias, in qbus conueniebant ad orandum fideles. vide sup. Matt. p.3.cap.7.quæst.89. ibi sexto quia orate. In scriptura suademus sępe orare in Ecclesia, vt Psal.21. narrabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesiæ laudabo te. & Psal.25. in Ecclesiis benedicam te, & Psal.67. in Ecclesijs benedicite Dn̄m. vide in eadē q. ibi.4. qa scriptura. quia autem Christus ait, cū oraueris intra in cubiculum tuum, sciendum est, quod quædam oratio est necessaria, quæ fit a ministris Ecclesiæ & exhibetur Deo nomine totius communitatis, quia cum non possit tota communitas simul Deo vacare orando, dat ministros loco sui, quorum officium sit vacare Deo, & his constituitur victus de communibus eleemosynis scilicet decimis, &c. & ab his orationes debent fieri in publico, vt ab omnibus percipiantur, aliæ sunt non necessariæ, vt illæ quas singuli faciunt, & hæ possunt fieri in secreto, & in publico scilicet, in Ecclesia. vide super Matth. loco citato. ibi. per hoc autem sciendum, locus tamen directe non confert, sed confert vt orationes quæ fiunt à ministris Ecclesiæ innotescant, orationes autem priuatæ si fiant in vno loco magis quā in alio possunt aliquid prodesse, nam quando venerint fideles ad illum locum, locus ipse monet eos, vt orent, nam ideo vocatur domus orationis. Isai. 66. sunt etiam aliæ causæ. vide ibidem, quæst.90.

Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent. Orationes quæ fiunt in templo pręcipue exaudiuntur à Deo,

accipere, qui ab eis non videtur, sicut dixerunt Christo parentes eius, Ioan. 7. transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua, nemo quippe in occulto aliquid facit, & quęrit ipse in palam esse secundo sic orabant, vt deciperent viduas vide super Matth. p. 6. cap. 23. q. 83.

Vnus Pharisæus. Peccabat Pharisæus orando, quia gloriã, propriam quærebat, quia laudabat seipsũm cum intentione laudandi, præsumens de sanctitate sua, & quia cõtempebat reliquos in oratione sua laudando seipsum. vt patet ex discursu Euangelii. Etiam Ezechias orauit laudando se, & dicendo, quod ambulauerat coram Domino in omnibus operibus suis, non tamen peccauit dicendo ista, quia Deus exaudiuit eum faciendo retrocedere solem, & tamen Deus peccatores non exaudit, & quia dicebat hæc bona intentione, scilicet ex feruore deuotionis, cum maximo fletu, vnde non præsumebat de sanctitate sua, sed dicebat ad inflammandum se in amorem Dei, & ad prouocandum ad miserendum sibi & etiam neminem vituperabat, sed ennarabat paruitatem cordis sui. vide sup. 4. Reg. cap. 20. quæst. 6.

Vnus Pharisæus &c. ieiuno bis in sabbato &c. In oratione non debet homo regulariter referre bona, quæ ipse fecit propter Deum quia per talia, quantum est ex se ipsis, non laudatur Deus, sed homo, & talis est oratio huius Pharisæi, sed debet referre, quæ a Deo recepit, & maxime illa, quæ non reddunt ipsum orantem laudabilem, caueat tunc ipse orans, ne extollatur aduertẽs ad seipsum: sed consideret solam Dei bonitatem, quia talia voluit eis conferre, & sic orauit Dauid. primo Paralip. cap 17. dicens, quod fecit eum spectabilem super omnes homines. vide sup. primum Paralip. cap. 17. quæst. 32. ibi dicẽdum est, quod possunt dici in oratione, & c. non debet referre ea, quę gessit pro Deo, quia magnificus non libenter ea audit, sed libenter audit ea quę ipse fecit pro alijs, & ideo quando quis vult impetrare aliquid à magnifico, non poterit suadere si dicat, quod pro eo magnis laboribus se exposuit, sed melius suadebit, si referat alia beneficia, quę ab eo recepit, & super illa petat adhuc alia recipere, sic enim fecit Dea Thetis quando orauit Iouem; nam non retulit ei id, quod pro eo fecerat, sed alia beneficia, quæ ab eo susceperat, sic autem Lacones orantes suscipere auxilium ab Atheniensibus faciebant, ex Aristot. quarto. Ethico. cap. de magnanimitate, sic Iacob quando orauit Deũ, vt liberaret, eũ de manu Esau non retulit aliquod bonum, quod ipse fecisset propter Deum, sed bona, quę Deus fecit pro ipso, scilicet in baculo meo transiui Iordanem, & c. Genes. 32. sic quando Moyses rogauit Deum, ne deleret Israelitas propter vitulum aureum, retulit, quod Deus fecisset multa bona pro populo; ideo quod tunc non deberet delere eum Exod. 32. & Numer. 14. vide super 1. Paralipomen. cap. 27. q. 32. in medio vsque in finem.

Gratias tibi ago &c. vide super Matth. par. 5. cap. 18. quęs. 18. in medio.

Gratias tibi ago quia non sum sicut cæteri hominum. Multũ attendere debent orantes, quod magis orationes suas, per modum humiliationis meritorum suorum, quam per modum cuiusdam iustificationis & compassi concipiant, melius enim sic oratio cõcipitur Domine Deus meus, licet omnium beneficiorum, quia & pane quo vescor carere merebar, nec in hoc aere saluberrimo flatus vitales attrahere tua tamen immensa, innataque benignitate, qua nos caducos, & miserabiles redemisti, mihi indigno talia, vel talia cõcedo; quam si sic cõcipiatur. Nosti tu Domine Deus meus, quod dilexerim te in toto corde meo, & in puritate manuum mearum, ambulauerim, faciens, quod rectum erat in conspectu tuo, ideo miseratus mei talia, vel talia tribue, vtraque orationis conceptio bona est ad aliud & ad aliud sumpta. debet tamẽ orãs duo semper attẽdere, s. quib. verbis magis humilietur, & quibus in amorem crucifixi pauperis inflammetur. vide sup. Gen. c. 32. q. 2. in medio.

Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri hominũ raptores, &c. De omnibus nobis collatis debemus gratias referre Deo, quia sic ipse vult, & sic dicebat Dauid cum conseruauit Domino omnia quæ manserunt Salomoni filio suo, ad fabricationem Sanctuarii, quis ego, & quis populus meus, vt possimus, &c. & non solũ vult quod voce ei gratias agamus, sed etiam operis exhibitione. vide super Iosue p. 1. cap. 6. quæst. 15. in princip. Quanto autem aliquid est magis gratuite donatũ tanto maiores gratiarum actiones pro eo exhibendæ sunt, vt casus pluuiarum, per quem sustẽtamur scilicet quia terra producit cibos, est ex gratuito dono Dei, sine meritis nostris; imo etiam si nos demereamur, vt enim dicitur Matth. 5. Deus facit oriri solem suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & peccatores, & ideo ei multas gratias referre debemus. vide sup. Matth. p. 4. ca. 14. q. 99. ibi. sexto quia quanto.

Non sum sicut cæteri hominum, raptores, &c. Pharisæi totum bonum esse putabant in ostendendo exteriorẽ apparatum, & mundiciam, de mente autem non curabant vt patet Matth. 15. & Marci. 7. vide super Matth. p. 4. c. 15. quæst. 4. & putabant. quod exterior mundicia faceret hominem simpliciter mundum, & illa sufficeret homini, & immunditiam exteriorem reputabant simpliciter immunditiam, & sic discipulos tamquam immundos simpliciter arguebant, quia non lotis manibus mãducabant. vide sup. Matth. pa. 4. cap. 15. quæst. 17. ideo vocantur à Christo hypochritæ. vide ibidem. quæstio. 27. & dñr Pharisęi. i. diuisi quia sanctitatis habebant habitum à reliquo populo diuisi, & tamen non habebant vitæ sanctitatem, & intetius pleni erant rapina, & omni iniquitate, vide ibidem, quæst. 32. ibidem de Pharisæis, & scribis.

Non sum sicut cæteri hominum. Per inanem gloriam perit merces operis, siue sit mortalis, siue venialis, namq peccãdo non potest quis mereri, etiam si solum venialiter peccet, quia non potest, quis mereri, nisi per hoc, quod opera eius Deo placent, nullum tamen peccatum placet Deo, quia si placeret ei, iam peccatum non esset. vide super Matth. parte 3. cap. 6. quæst. 8. in responsione ad primum De gloria inani habes multas quæstiones super. Matth. p. 3. cap. 6. insidiatur inanis gloria bonis operationibus ad hoc, quod pereant, & ideo Christus in singulis generibus bonorum operum, suasit cauendam esse inanem gloriam, tam in ieiunio, quam in eleemosina vide sup. Matth. p 4. cap. 14. quæst. 144.

Non sum sicut cæteri hominum. Iactabat se, & iactantia pertinet ad superbiam, & ad inanem gloriam, sed diuersimode est enim species superbiæ, quantum ad causam interiorem, quæ est arrogantia, &c. sed quantum ad finẽ est filia inanis gloriæ, vide sup. Matt. p. 3. cap. 6. q. 10. in responsione ad primum.

Raptores. Rapina est violenta oblatio rerum præsente Domino, & defendere non potente, vide sup. Leuit. c. 19. q. 6. super illud; non facies furtum differt autem rapina à furto, & vsura, nam ista tria sic se habent per ordinem, quod furtum se habet plusquam rapina, & rapina plusquam vsura. de ratione furti sunt duo, primum vsurpatio rei alienæ, secundum quod sit occulta per primum furtum includit rapinam, per secundum distinguitur ab ea, de ratione rapinæ sunt tria, primũ quod sit vsurpatio rei alienæ, & ex hoc extenditur ad vsuram, & etiã collocantr sub furto secundum est quod vsurpatio sit sciente Domino, & per hoc rapina differt à furto, & extenditur ad vsuram tertium est, quod vsurpatio sit penitus violenta, & per hoc distinguitur ab vsura, in qua nõ est talis violentia, de ratione vsuræ sunt tria quæ omnia vide sup. Iudic. cap. 11. q. 62. in princip.

Iniusti, adulteri, &c. Vide in tabula generali, verbo iniustus, & iniustitia, & adulter, atque adulterium.

Non sum sicut cæteri hominum raptores, adulteri, &c. Peccauit Phariseus iste, dicendo hæc, licet diceret coram Deo, primo quia mentitus est dicens: non sum sicut cæteri hominum idest non sum malus, sicut alii homines, & tamen ipse malus erat, quia ex hoc, quod dicebat se non esse malum, sicut cæteri, erat superbus, & superbia quædam iniquitas est secundo quia condemnauit alios homines, vocans eos adulteros iniustos, raptores, & in particulari condemnauit Publicanum, qui orabat corã

Domino,

mitha alim. vide super 4. Reg. cap. 19. post qu. 15. super illud, spreuit te, & subsannauit te virgo filia Syon per totum vsque ad quæst. 16. vide etiam ibidem quæst. 18. post principium.

Qui se exaltat humiliabitur. Hoc potest dupliciter intelligi primu quod qui exaltat iactando se de bonis, quæ habet, vel de illis, quę non habet apud homines, humiliabitur, i. tenebitur vt humilis, vel abiectus apud Deum, & hoc modo, omnis qui peccat, humiliabitur apud Deum, i. paruus reputatur qui autem se humiliat, idest paruum iudicat se, & contemptibilem etiam si habeat excellentiam, exaltabitur apud Deum, quia Deus reputat illum, vt excelsum. aliomodo potest intelligi, quod qui se exaltat in hac vita superbiendo de aliqua excellentia, quam habet, vel non habet, vel se de ea iactat, humiliabitur, idest deprimetur in inferno, quia non potest esse status contemptibilior quam manere in inferno, eo quod ibi nullum bonum manet, in quocunque autem alio statu, vel manet bonum, vel species boni, quę in inferno non est tertiomodo potest intelligi pro statu præsenti, qui se hic exaltat, humiliabitur hic nam aliqui extolluntur premendo proximos suos, quasi sibditos & illos Deus interdum deijcit à statu suo, & hoc est humiliare eos, & e contra qui se humiliat exaltabitur, s. quia aliqui humiliant se hic coram Deo, & hominibus nullo modo dignos se reputando, & Deus illos extollit hic, dando maiores honores in vita. sic dicitur 1. Reg. 15. de Saule, s. cum paruus esses in oculis tuis caput factus es in tribubus Israel. & Lucæ. 1. esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, i. exaltauit humiles, & depressit diuites. vide super Matth. p. 6. cap. 22. q. 72.

Qui se humiliat exaltabitur. Vide Dominica sexadecima post Pentecosten super illud; qui se humiliat exaltabitur.

Qui se humiliat exaltabitur. Qui plura desiderat de humilitate. videat super Matth. p. 5. cap. 18. a q. 15. vsque ad vigesimam secundam in quibus enumerantur gradus humilitatis, & alia pulchra habentur.

DOMINICA VNDECIMA Post Pentecosten.

Marci 7.

Exiens *Iesus de finibus Tyri.* Tyrus Ciuitas est Phenitiæ prouinciæ in qua sepultus est Origenes doctor eximius, qui inter Christianos tempore suo floruit. vide super secundum Paralip. cap. 2. q. 1. super illud misit quoque ad Hiram Regem Tyri. & est hęc Ciuitas in littore maris iuxta Sydonem, quæ coniungitur terrę promissionis in angulo lateris occidentalis, & septentrionalis. vide auctorem super Gen. Tyrus Ciuitas famosissima est in littore maris Mediterranei, quæ quondam fuit domina mercatorum, & tantum diuitijs affluebat, vt Rex eius Deum se appellaret, dicēs quod in cathedra Dei sedi in corde maris. Ezech. 26. gloriam autem Ciuitatis huius, & frequentiam populorum, & nationum venientium ad Ciuitatem istam, late ponit Ezech. contra eam loquens. cap. 27. erat Tyrus Ciuitas famosior, quam Sydon, quæ postea per Alexandrum magnum destructa est. vide super secundum Paralip. cap. 2. q. 1. circa illud. misit quoque ad Hiram. vide etiam super 1. Paralip. cap. 14. quæst. 2.

Exiens de finibus Tyri venit per Sydonem. Sunt, enim ambę Ciuitates in Syria in terra Phœnicis nō multū distātes a Ierusalem, & sunt in confinio terrę sanctę, vel vt aliqui volunt intra eam, vide auct. locis citatis. & super Matth. p. 3. c. 11. post qu. 43 sup. illud, quia si in Tyro, & Sidone, vide etiam Iosue 19. & 3. Reg. 5. & sunt duæ vrbes, vt dictum est in terra Phœnicis, quæ data est Iudæis in sortem tribus Aser, vel iuxta illam, vt ait Iosue 19. & tota circundatur mari, nisi ex vna parte, qua est accessus ad terram. Sydon etiam est iuxta mare, sed non est circūdata mari, & distat a Tyro per viginti unā leucas, vel quasi, & sunt istæ ciuitates ad radices montis Libani ex parte occidentali ipsius montis, vbi mons ipse magis appropinquat ad mare, & Tyrus est magis propinqua Ierusalem. quam Sidon, quæ est magis Aquilonaris, quam Tyrus per vndecim leucas per littora maris mediterranei & Tyrus fuit gloriosior vrbs, quam Sidon propter magnum concursum mercatorum, & de vrbe Tyro fuit Dido, quæ condidit Cartaginem, & c. vide sup. Matth. p. 4. c. 15. q. 55.

Venit per Sydonem. Vt Tyrios Sydoniosq; curaret, faciēdo miracula. vide super Matth. parte 4. cap. 15. quæst. 58. & quæst. 63. & q. 87.

Inter medios fines Decapoleos. Ad redeundum de terra illa in mare Galilææ, oportebat, quod transiret per regionem Decapolis terra decem Ciuitatum, quæ incipit à Sydone in parte occidētali, & terminatur in parte Orientali in mari Galilææ, & sunt ibi decem vrbes præter parua oppida. vide sup. Matth. p. 4. c. 15. q. 87.

Et adducunt ei surdum, & mutum. Vide Dominica tertia quadragesimæ super illud, & illud erat mutum.

Adducunt ei surdum, & mutum. In tribulationis recursum debemus habere ad Christum qui est Deus, nam ipse ab omni tribulatione liberat, & hoc quadrupliciter. Primo faciendo ne nobis aduersitas superueniat, hoc tamē raro facit quia potius viri sancti in mundo affliguntur quia qui piè viuere volunt persecutionem patiuntur. 1. Timo. 3. interdum tamen Deus liberat quosdam viros bonos ne affligantur. eo quod scit eos esse impotētes ad sustinendum, & in malum flecterentur, si in tribulationes inciderent. Secundo modo liberatur homo à malis per hoc, quod Deus hominem consolatur in aduersitatibus præsentibus, & grauantibus nemo enim sustineret tribulationes si Deus non consolaretur secundo ad Cor. 1. nolumus vos ignorare de tribulatione & c. 3. liberatur homo à Deo quia filijs ēis tot bona facit post tribulationem, quod præterita mala obliuioni traduntur 4. liberatur homo à Deo, quia tribulatio, & angustia cōuertuntur homini in bonum, vide sup. Matth. p. 3. ca. 6. quæst. 119. in medio.

Et deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Quisquis etiam in tribulatione, & angustia, orare debet, vt liberetur ab ea. vide sup. Matth. p. 4. cap. 14. q. 140. in fine.

Misit digitos suos in auriculas eius. Vide super Matth. p. 4. cap. 15. quæst. 92. & feria quarta post Dominicā quartam quadragesimę, super illud; expuit in terram. & super illud, vade, & laua in natatoria Siloe. & feria quinta post quartā super illud, noli flere, tibi dico surge. & feria sexta post quartam super illud, vbi posuistis eum, vsque in finem. quibus in locis agitur de miraculis Christi, & de modo faciendi ea.

Et præcepit ne cui dicerent. In Christo nō erat gloria vana, & non gloriabatur de suis operationibus, licet inanis gloria reperiatur vt plurimum in viris magnis. vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 5.

Misit digitos suos in auriculas eius. Vt ostenderet quod ipse erat, qui sanabat eos. vide super Matth. parte 3. cap. 9. quæst. 142.

Et præcepit ne cui dicerent. Ad ostendendum, quod debemus fugere inanem gloriam, volebat, enim sepissime miracula sua aliqualiter occultare, vnde & cęcos illuminauit Matth. 9. in domo solus, & non in via coram tota multitudine vide super Matth. p. 3. cap. 9. qu. 139. quare autem præceperit eis ne cui dicerent, possunt assignari eędem rationes quas auctor adducit Matth. 9. de cęcis. & ratio prima est, propter humilitatem, vt non videretur gloriam sęculi quęrere secundo quia annunciare miracula pertinebat ad Apostolos. tertio quia ipsi volebant laudare eum in se ipso, hoc autem nolebat. vide super Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 144.

Tanto magis plus prædicabant. Vide doctrinam quæ traditur de cęcis loco citato quæst. 145.

DOMINICA DVODECIMA Post Pentecosten.

LVCÆ. X.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Apostoli dicuntur oculi Christi, quantum ad speculationē, vel altissimā cognitionem, quia isti profundissime intellexerunt mysteria Ecclesię, quæ nobis paruulis celantur. vide super Gen. cap. 49. post quæstio. 4. circa illud; dentes eius lacte candidiores.

Beati oculi qui vident. Vtique beati, quia tota beatitudo consistit in visione Dei, & non datur alicui per ministros, sed Deus dat illam per se ipsum cuilibet, immo etiam disponit homines immediate per se ipsum ad illā dando eis habituale lumen glorię, vt videre possint Diuinam essentiam. vide super Matth. p. 5. cap. 20. q. 5. ibi. dicendum, quod hoc non stat, & qui vident Christum sunt beati, nam ipse est Deus, & finis noster, & eius visio est vita ęterna. vide super Matth. p. 7. cap. 25. quæst. 44. in medio.

Beati oculi qui vident. Idest beati oculi mentis, qui cognoscunt ipsum Deum. nam in sola cognitione Dei constituitur vera beatitudo hominis, cognoscitur autē Deus quadrupliciter, confuse, & vniuersaliter, qualis est cognitio vulgarium, alia est cognitio per demonstrationē secundum quam aliqua de Deo philosophi tradiderūt alia est cognitio per fidem, quarta est cognitio per essentiam, & in hac cognitione consistit beatitudo vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 37. & quæst. 38. & quæst. 39. & quæst. 40.

Beati oculi qui vident. Non est sensus quod Apostoli viderent in hac vita diuinam essentiam oculis corporalibus; si videbant vt D. Paulus vidit, raptus ad tertium cęlum quia hoc est impossibile, quia nec etiam in vita ęterna post resurrectionem eam videre poterunt oculis corporalibus quia per nullam potentiam poterit eleuari oculus ad hoc, quod Deum videat; vnde Hieronimus. non solum Deitatem patris, sed nec filij, nec spiritus sancti oculi carnis videre possunt, nec aspicere; sed oculi mentis, de quibus dicitur: beati mundo corde. &c. vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 41. quandiu homo in corpore viuit, non potest videre Deum per essentiam. quia Exo. 33. dicitur: non videbit me homo, & viuet. Glosa dicit; quandiu in corpore viuit, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem videri non potest. repugnat ergo quodammodo, quod aliquis sit in statu viæ, vt videat Deum per essentiam; sicut repugnat, quod aliquis sit in termino motus, et tamen adhuc moueatur, nam visio Diuinæ essentiæ est beatitudo cuiuslibet intellectus, sed beatitudo est finis vltimus ergo qui habet illum non mouetur ad aliquid, via tamen dicit motum, quia est medium inter terminum a quo, & in quem. ergo quando aliquis est in via non videt per essentiam Deum. vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 46. quo modo autem Moyses, & D. Paulus viderint, vide ibidem in solutione argumentorum.

Beati oculi qui vident. Duplex est beatitudo, quædam imperfecta, qualis, s. in hac vita est, ad quam requiritur corpus: alia est perfecta, quæ consistit in Dei visione, & ad hanc non requiritur corpus, quia totum quod est de substātia huius beatitudinis, anima separata potest habere, contra quosdam, qui dixerunt, quod animę separatę non habent beatitudinē, vsque ad diem iudicij, requiritur tamen corpus ad perfectionem beatitudinis quo ad bene esse, quia corpus aliquomodo pertinet ad perfectionem animæ, vide super Matth. p. 1. cap. 5. quęst. 53.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Vnde Petrus in transfiguratione dicebatur bonum est nos hic esse, quia tantam degustauerat dulcedinem in visione, claritatis gloriosę Christi, quod cupiebat nunquam deficere illā visionem, nunquam, enim putabat, quod posset in hac vita aliquid iucundius videre, & quia si inde recederēt, forte non continuaretur illa delectatio, vel saltem ad modicum tempus interrumperetur dum illinc se transferrent, optauit, quod nunquam inde recederent, sic dicit Beda. si enim transfigurata Christi humanitate duorumque sanctorum ad punctum visa societas delectat vt eos ne discendant in obsequia Petrus sistere velit, quanta erit felicitas visionis Deitatis inter choros Angelorum adesse perpetuo. vide super Matth. p. 4. c. 17. qu. 61. immo & tabernacula facere volebat, vt in ęternum maneret in illa visione ibidem. quæst. 62.

Beati oculi, qui viden. Non solum claritas, & decor corporis Christi erit ad glorificationem corporis eius, sed etiam ad glorificandum alios beatos quodam modo, quia sicut beatitudo animæ omnium beatorum erit in uisione Deitatis, ita aliqua pars beatitudinis corporalis erit in videndo claritatem, & decorem corporis Christi, vt sicut eius deitas nos beatificat; ita & humanitas quodammodo beatificet, vide super Matth. p. 4. ca. 17. q. 59. ante medium.

Multi prophetæ, & Reges voluerunt videre. Humanitas, enim Christi solum à beatis intuetur gloriosa, & licet in die iudicij appareat Christus in forma humanitatis gloriosæ, tamen & prophetis, & Regibus, & alijs, qui non erunt beati, non dabitur hoc ad gloriam vel gaudium, sed ad tristitiam, & licet Christus non dabit eis videre illam gloriam humanitatis ad hoc, quod tristentur, quasi iste sit finis, tamen ipsa visio potius inducet eos ad tristitiam, quam ad gaudium. vide super Matth. p. 7. c. 25. q. 328. in responsione ad quartum argumentum.

Multi prophetæ & Reges. &c. Vnde Ioan. 1. vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti, dicitur quasi vnigeniti, licet vere esset vnigenitus, ad ostendendum, quod totum, quod apparere debebat in vnigenito vero, ad hoc, quod putaretur vnigenitus apparuit in illo. vide super Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 50.

Multi prophetæ, & Reges. Nomen prophetę specialius cōpetit Apostolis, tria, n. sunt nomina, q̄ specialiter illis cōueniūt, s. Propheta iustus, & discipulus, erāt, n. Apostoli Prophetæ, & plusq̄ Prophetæ quia plura ipsi cognouerunt, q̄ Prophetæ, & viderūt quę Prophetis non ostē sa sunt, vt patet in littera fuerunt etiam Prophetę, quia multa de futuris prædixerunt, & quandocunque opus erat reuelabat eis spiritus sanctus futura. vocantur etiā iusti, &c. vide super Matth. p. 3. cap. 10. quæstio. 143. ibi tertio. pręferuntur etiam ipsi Apostoli Prophetis in maioritate gratię gratis datæ. vide super Gen. in præfatione D. Hier. in Pentate: post textum: quid igitur? damnamus veteres? circa illud. quos ante Propheias inter spiritualia excesserunt etiam Prophetas veteris testamenti in faciendis miraculis. nam illi per alios non faciebant, alij autem faciebant nomine Apostolorum vt patet de mortuis suscitatis per tunicam B. Ioan. quam posuit super eos ex mandato eius quidam infidelis, vide plura & pulchra. super 4. Reg. c. 4. q. 50. per totum. excesserunt Prophetas veteris testamenti, primo in modo Prophetiæ, quia Deus erat promptus ad loquendum, per Apostolos, & alios ministros noui testamenti, quandocunque vellent, in tantum, quod non oportebat eos cogitare quid loquerentur sed spiritus sanctus immediate loquebatur per eos. Matth. 10. non erat autem sic in aliquo Propheta veteris testamenti nam non habebant Deum promptum, quando volebant aliquid cognoscere, sicut dixit Elisæus 4. Reg. de sunamite. &c. secundo excesserunt ex parte rerum reuelatarum tertio ex parte miraculorum quarto quia loquebantur omnibus linguis. vide super Matth. p. 1. in præfatione quæst. 6. ante finem. Ioan. Baptista fuit Propheta, & plusquā Propheta, tamen Apostoli fuerunt maiores eo, Ioannes excessit Prophetas in hoc, quod Prophetę pręnunciabant, & non ostēdebant, Ioan. autem etiam ostendebat, sed solū Iudęis ostendit. Apostoli autem toti mundo eum ostendebant, & ideo excedunt Ioannem, etiam plenius cognouerunt Christum quam Ioan. quia audierunt semper doctrinam eius, & conuersati sunt cum eo, quod denotat magnam excellentiam, vt patet in litteram, Ioann. autem non conuersabatur cum eo. vide super Matth. parte 3. cap. 11. quæstion. 34. vide etiam ibidem quæst. 35. in fine.

Et ecce

Et ecce quidam legis peritus tẽtans eum; & dicens, magister quid faciendo vitam æternam possidebo? Licet iste tentaret, tamen Deus ei directe respondet, nam semper respõdit omnibus quærentibus siue tentatorie, siue quomodocunque petant, ne videatur ignorans facere, sed differt, quia eis qui quærunt bono animo respondet Christus plane, satisfaciendo intentioni eorum qui autem tẽtatorie agunt, aut id super quo eum tẽtant est tale quod oporteat faceri, siue non fieri, aut aliquid, quod potest dici, & fieri. si primo modo respondet, ostẽdendo quod non potest fieri, quod petitur. vel respõderi ad id, quod quæritur si autem id super quod fit tentatio est tale in quo aliquid respondeti potest, aut tentatores sunt maligni, scilicet ad nocendum tentantes, vel vani, s. solum ad habendum aliquam gloriam ipsius, si primo modo respondet conuincens eos circa materiam, & tamen non aperit eis, id de quo quærunt, iuxta intentionem ipsorũ sed circa hoc differt, quia vel tentator perseuerat in suo re, aut conuertitur ab iniquitate, si primum sit vt dictũ est. si secundum resp. clare si autem sit vanus, quærens sibi laudem & non intẽdens inferre Christo aliquod malum, respondetur ei sed malum sumitur aliquando pro nocumento corporali, aliquando pro quocunque quod homo nollet sustinere, s. quod alius ratione superet eum & vincat, primo modo non resp. directe. si autem tentãs vult solum sibi ipsi aliquam gloriam, licet non intendat super. re Christum neque ponere eum in aliqua ignominia, & talibus respondet Christus directe, & talis est tentator ho [illegible] cui respondet Christus vide plura super Matth. p. 6. cap. 22. q. 263. per [illegible].

Tentans eum. Tentator [illegible], diabolus autem vocatur tentator cum dicitur, & accidens tentatore ergo officium tentandi est diaboli, quia alias non vocaret eum absolute tentatorem, super Gen. cap. 32. qu. 419.

Tentans eum. Tentare Deum proprie dicimur, cum neglecto eo, quod per humanam industriam agere possumus, totos nos diuino regimini subijcimus expectantes a Deo scientiam, aut vestem, aut omnium aduersitatum liberationem, & hoc intelligitur, nisi propositum sit sub precepto; vt de non portando sacculum, neque peram, &c. Lucę. 10 & de non pręmeditando, quid loquendũ sit coram principibus, &c. Luce. 22. dum steteritis ante Reges, aut pręsides. vide super Exod, p. 1. ca. 2. qu. 3. in responsione ad secundum argumentum.

Tentans eum. Tentare Deum est implorare, vel experiri velle diuinam virtutem sine necessitate, & vtilitate. vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 255. in responsione ad quartũ argumẽtum, & super Exod. loco citato. & ob, hoc vetitũ est tentare Deũ, quod tentans dubitat de potestate eius, quem tentat. Matth. p. 4. c. 16. q. 12.

Tentans eum. Tentare proprie nihil aliud est, quam experimentum sumere de aliqua re, & sic tentare hominem est velle habere experimentum de virtute eius, & dupliciter habetur experimentum de virtute hominis, secundum quod ad virtutem pertinent duo. s. declinare à malo, & facere bonum. psal. 33. declina a malo, & fac bonũ. & c. vide super Matth. p. 3. cap. 6. q. 117. & sup. Deut. c. 1. q. 10 & cap. 6. quæst. 6. circa illud, non tentabis Dominum Deum tuum. & sup. Gen. c. 22. sup. illud tentauit Deus Abraham, & super Matth. parte 4. cap. 16. quæst. 4. & quæst. 12.

Tentans eum magister quid faciendo &c. Tentare potest aliquis tripliciter interrogando, vno modo quando ex responsione alterius vult inferre aliquod malum contra respondentẽ, & ista est pessima interrogatio tentatoria, sic faciebant Pharisæi, &c. aliquando tentans interrogat vt experiatur scientiam respondentis, sic faciunt magistri interrogantes discipulos, &c. tertio interrogat vt ostentationem sui faciat conuincendo respondentẽ, vel cogendo eum ad confitendum ignorantiam suam, & istum modum tentãdi tenuerunt Sadducæi cum Christum interrogauerunt, &c. Matth. 22. vide sup. Matth. parte 6. cap. 22. 138. ibidem sed dicendum, quod isti tentabant.

Magister quid faciendo &c. Quomodo Christus dicatur Magister vide in tabula generali, verbo Magister.

In lege quid scriptum est. In lege Moysi erãt quædam, quæ partim in Deum, & partim in proximum ordinabantur & alia quæ totaliter in Deum, & alia totaliter in proximum, ad primum pertinebant præcepta decalogi, ad secundum cæremoniæ, ad tertium præcepta iudicialia. vide sup. Exod. p. 1. cap. 18. quæst. 4. super illud, ostendasque populo cæremonias, & quia data est lex ad faciẽdos homines amicos Dei: oportuit, vt haberet præcepta moralia ad faciendos homines bonos, quod præsupponebatur ad amicitiam Dei. vide super Exod. part. 1. cap. 20. quæst. 32.

In lege quid scriptum est? Bene hoc ait; quia doctrina legis ad tria extendebatur, & ordinabatur primo ad cognitionem Christi in lege promissi. secundo ad salutis consecutionem per mandatorum impletionem, quia dicitur Matth. 19. si vis ad vitam ingredi serua mandata tertio, ad cultum vnius Dei obseruandum. vide sup. Matth. p. 6. cap. 23. post quæst. 72. circa illud; væ vobis Scribæ, & Pharisæi.

In lege quid scriptum est? Diliges Dominum. Hoc est præceptum lex autem & præceptum idem sunt, licet non cõuertibiliter, quia quicunque præcipiat quodcunque voluerit, illud præceptum est non tamen lex, quia lex vim coactiuam hẽt etiam quia lex proprie circa scripta sunt mandata autem possunt esse etiam non scripta. vide super Exod. parte 2. ca. 24. quæst. 16. super illud; & legem, ac mandata.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. De amore Dei, vide, in die Pentecostes, & Feria secunda.

Diliges Dominum Deum tuum. Hoc mandatum de dilectione Dei est in lege, accipiẽdo enim lex multipliciter, & quomodocũq; accipiatur quãtumcunque stricte, est mandatum istud in lege nam ponitur Deut. 6. cap. & ille liber vocatur Moysi sed de quibus mandatus est? vide sup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 268.

Diliges Dominum. Quomodo hoc sit primum mandatũ, vide ibidem quæst. 269. quare autem dicitur in lege, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Vide ibidem quæstio. 270. & quæst. 281. quid significetur per hæc ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, & tota mente. vide quæst. 272 quare in hoc præcepto dilectionis Dei ponantur istæ determinationes scilicet ex toto corde, & c. & non in aliquo alio. vide ibidem, q. 274.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. Ad diligendum Deum in toto corde oportet auferri omnia offendicula, quæ impediunt dilectionem eius, & potissime cultum aliorum Deorum, vt patet 1. Reg. 7. cum dixit Samuel ad totum Israel: si reuertimini ad Deum in toto corde vestro, auferte de medio vestri Deos alienos, Baalim, & Astaroth: & præparate corda vestra, & seruite Deo soli. vide super secundum Paralip. c. 6. q. 8. sup. illud; qui ambulant coram te.

Diliges Dominum Deum &c. Homo in statu naturæ cõditę vel integrę poterat diligere Deum [illegible] sine aliquo dono gratię gratis datę: & etiam [illegible] gratia gratum faciente: non tamen poterat hoc sine auxilio Dei mouentis eum ad hoc, quod sic [illegible] est, homo in statu naturę integrę poterat operari virtute naturę suę bonum sibi connaturale absque additione gratuiti doni, quia alias esset priuare naturam [illegible] operatione, & in statu autem naturę corruptę ind[illegible] duobus ad diligendũ Deum super omnia scilicet quod moueatur a Deo, & quod detur ei donum gratuitum [illegible] quod sanetur corruptio naturę, vt non impediat hanc dilectionem, & ista [illegible] gratia vel charitas, quę naturę corruptionem sanat. vide super Matth. par. 5. cap. 19. quęst. 177.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. An sit possibile diligere Deum ex toto corde, quia totum, & perfectum idem sunt ex Arist. 3. Phys. & ratio perfecti consistit in hoc, quod nihil ei desit quod dupliciter contingit: & c. & secundum hęc attenditur duplex totalitas in dilectione Dei, vna qua nihil deerit de his, quę hõ potest expendere in amore Dei, quin totum dilectione eius ponat, & hoc est quod nihil cogitemus vnquam.

vitæ

vitæ æternę? aliqui dicunt quod non, quia merces est finis eorum quæ diliguntur propter mercedem, sed finis magis diligitur quam ea, quæ sunt ad finem, si ergo Deum propter aliquam mercedem diligitur magis illa merces, quam Deus diligetur sed veritas est, quod charitas Dei stat cum intuitu mercedis, quia vt dicit glossa spes generat charitatem, sed spes est expectatio mercedis, ergo charitas potest esse cum intuitu mercedis, & ad Hebr. 11, dicitur, quod sancti patres aspiciebant ad remuneratorem, vide super Matth. p. 6. ca. 22. quæst. 304. merces autem dicitur præmium, quod quis ex labore, vel opere aliquo meretur, præmium autem est, quod alicui in bonum eius redditur. vide ibidem.

Hoc fac & viues. Vtrum obseruare legem Moysi sit necessarium ad vitam æternam, vide super Matth. pa. 5. cap. 19. quæst. 128.

Sacerdos viso illo præteriuit. Sed quid? sacrificia offeret? profecto melius est exercere opera misericordiæ ad proximum, quam sacrificare, iuxta illud misericordiam volo & non sacrificium, sed hoc non intelligebant pharisæi, quia putabant totum bonum hominis ac eius sanctitatem consistere in sacrificare Deo, &c. vide super Matth. p. 4. cap. 15. q. 19. misericordia est subuenire homini patienti necessitatem, sacrificium autem dicitur quicquid ad cultum Dei pertinet, inter omnes autem cæremonias diuini cultus sacrificium excellebat, cum autem dicitur misericordiam volo &c. est sensus, quod Deus vult magis, quod pereat aliqua decærimonijs cultus eius, quam quod subtrahatur misericordia, idest prouisio in necessitatibus humanis quibus miserendum est. vide sup. Matth. p. 4. cap. 12. quæst. 28.

Qui fecit misericordiam cum illo. De misericordia habes Dominica prima post Pentecosten. super illud, estote misericordes.

Quod supererogaueris ego veniens reddam tibi. Ibi laudat, & promittit Christus mercedem magnam his, qui super ea ad quæ obligantur ex lege aliquid boni operis supererogant, & tamen Deut. 12. dicitur nec addas quicquam, idest in colendo Deum, supra id quod est in lege. quomodo potest hoc stare? Ratio quod facere aliquod bonum supra legem sanctum est. sed facere supra legem aliquid quod est contra legem, hoc malum est, & prohibetur. vide super Deut. cap. 12. qu. 12. in fine, circa illud, nec addas quicquam.

Quod supererogaueris ego veniens reddam tibi. Cuilibet supererogranti in operando supererogatur aliquid in præmio, vide super lib. Iudic. cap. 19. q. 31. in medio. & super primum. Paralip. cap. 15. q. 29. circa medium. vnde non est peccatum facere bona super erogationis, nam licet Deus præceperit Moysi Num. 10. quod faceret duas tubas argenteas, si tamen plures fecisset non peccasset licet dicatur Deut. 12. nec addas quicquam, vel minuas; quia circa cęremonias cultus Diuini in sacrificijs, & oblationibus, quando à Deo determinata erant, non licebat alicui addere, vel minuere, & istud erat ad tollendum, ne inciderent Israelitæ in cæremonias Idolatrarũ, nam si Israelitę præter cęremonias legis possent addere quascunque vellent, obseruarent simul cęremonias cultus diuini, & cultus idolorum; sed erat Deo odibile, & ideo circa cęremonias sicut peccatum erat minuere, sic & addere, in alijs autem rebus in quibus periculum nó erat incidendi in cultus Dęmonum, si opus bonum esset non erat peccatum superaddere ad id, quod Deus iubebat, sed potius meritorium. sic erat de tubis. vide super 1. Paralip. cap. 15. quęst. 29. in medio.

DOMINICA DECIMA TERTIA Post Pentęcosten.

LVCÆ XVII.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Quod in tribulationibus recursum debeamus habere ad Christum, vide Dominica Vndecima post Pentecosten. super illud. adducunt ei surdum, & mutum.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Lepra cognoscebatur ex aliquo trium signorum primo si pilorum color mutatus esset in album, rufum, vel flauum à colore pristino, secundo si plagę locus esset profundior, vel humilior reliqua carne, quę vicina est tertio si color naturalis carnis esset mutatus in alborem, vide super Leuit. cap. 13. q. 2. circa illud; quicunque viderit lepram in cute. & etiam qu. 11. super illud; si alba, vel rufa, est etiam hoc signum ad demonstrandum lepram esse in carne; s. quod ipsa caro appareat viua, & dicitur apparere caro viua, quando cutis ablata, vel consumpta est, & apparet ipsa caro rubra, & sanguinolenta, quę sub cute latebat, caro autem quando apparet sub cute non dicitur esse viuens; quoniam non apparet color rei viuentis, & sanguineus, qui est color rei viuentis; istud autem est signum leprę, quia lepra est virtutis corrosiuę. vide super Leuit. cap. 13. q. 3. super illud; ipsa quoque caro viua. quia aũt lepra est morbus reddens hominem inutilem, & est morbus infectiuus, ideo leprosus ejcebatur extra castra, & habebat quędã signa in vestibus, per quę cognosci posset. vide ibide. post quęst. 9. circa illud, quicunque ergo. Tenebantur quidem manere extra castra, nisi quando esset necessitas ineuitabilis, & tunc existentes leprosi intra vrbem manebant separati. vide super Matth. p. 3. cap. 8. qu. 3. in fine. quotiescunque autem in lege veteri manebant extra castra, ponebatur eis signum; vt à longe cognoscerentur, nequis ignorans accederet ad eos, & pollueretur vide super Matth. p. 7. cap. 26. q. 52. In principio ponuntur autẽ extra castra ne sanos inficiant, & ista est consuetudo generalis omnium gentium. extra de coniug. lepro. cap. 1. vide super Leuit. cap. 15. q. 7. post medium.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Frequenter plaga lepræ propter peccatum euenit; sicut patet de Maria sorore Moysi, quæ propter murmurationem percussa est lepra vt habetur Num. 12. sic etiam de Rege Ozia, qui percussus fuit lepra in fronte, quia voluit thurificare, sicut Sacerdotes, vt habetur 4. Reg. 15. vide super Leuit. cap. 14. q. 9. circa illud; & faciet sacrificium. propter hæc duo peccata ergo infligebatur à Deo plaga leprę in veteri testamento, scilicet propter murmurationem de prælatis, & maioribus, vt patet de Maria, & propter inobedientiam ad Sacerdotes, vel quoscunque prælatos spirituales, vt patet de Ozia qui noluit consentire Sacerdotum mandato, ne thurificaret, sed vsurpauit officium Sacerdotale offerendũ incensum, ex 4. Reg. 15. & 2. Paralip. 26. vide super Deut. cap. 24. q. 3. poteris explicare lep. ã pro peccato, quod quidem peccatum excludit hominẽ à participatione Sacramentorum actiua, & passiua, sicut etiam lepra excludit hominem à Sacerdotio, etiam in nouo testamento, & veniens post iam susceptum, excludit à ministratione, & sicut peccatum alios inficit, sic etiam lepra, nam propter hoc excluditur Sacerdos à ministratione, quia lepra est morbus contagiosus, vnde cæteros quibus communicaret inficeret. vide super Leuit. cap. 21. q. 27. circa illud; si iugem scabiem.

Steterunt à longe. Non, enim conuersationem habebant cũ hominibus immo quando erant coram alijs hominibus cooperiebant os suum, in signum leprę, & ratio est propter aeris respirationem, quoniam qui leprosi sunt, non solum in superficie cutis, & carnis infecti sunt illo morbo, immo etiam ab interiori prouenit, quod sint infecti, totum namque eorum corpus corruptum est; ideo aer respirans ab eis inficitur &c. vide super Leuit. cap. 13. q. 10. circa illud; os veste contectum.

Iesu præceptor miserere mei. De oratione habes Dominica præcedenti.

Ite ostendite vos Sacerdotibus. In lege ponebantur quædã cæremonię Leuitarum, & aliæ Sacerdotum, cæremonię leuitarum erant, quod essent ianitores templi, & cantores. cæremonię Sacerdotales erant multæ, prima erat offerre quotidie bis thymiama mane, & vespere Exo. 30. secunda erat quotidie locare lucernas in candelabro ponendo oleum, vel faciendo alias dispositiones, Exod. 27. & 30. tertia est ponere panes propositionis super mensam in tabernaculo, Leuit. 24. quarta erat clangere tubis

sacris

Non eft

Non est inuentus qui rediret. Conqueritur Christus de le p̄sis mundatis. vide sup. Matth. p. 3. c. 8. q. 18. & c. 9. q. 123. in medio. nouem curati a lepra, qui Iudæi erant non redierunt ad gratias agendum, quia pauca deuotio in illis erat, ille autē decimus, qui alienigena erat rediit, & hoc Christus clamat ad magnum opprobrium Iudæorum. vide sup Matth. p. 4. cap 15. q. 62.

Non est inuentus qui rediret & c. nisi hic alienigena. Ingratitudo opponitur gratiarum actioni. vbi præcedit gratuita donatio & quia contingit magis, & minus teneri ad gratiarum actiones, & ab illis magis, & minus discedere, q̄to quis magis discesserit ab ista gratiarum actione, tanto magis dicetur ingratus. Vnde assignantur quatuor gradus primus est, cū quis negligit in effectu retribuere aliq̄d p̄ susceptis beneficiis, licet agnoscat beneficia, & æstimet esse beneficia. secundus est, quando quis in affectu cōtemnit beneficia tertius q̄ obliuiscitur beneficiorū quartus quando contra benefacientem operatur aliquid indebite. & isti quatuor gradus se habent per ordinem, quia sequens præsupponit præcedentem, & est grauior illo, & ingratitudo, q̄ est ad primos tres gradus, est speciale peccatum, sed quantum ad quartum est deformitas annexa peccato, & præfati tres gradus sunt eiusdem vitii, & opponuntur eidem virtuti iustitiæ. s. gratiarum actioni. Vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 141.

Non est inuentus qui rediret. & c. Nunquam melius apparet ingratitudinis magnitudo, quam vbi ingratitudo, & beneficium simul sunt propter oppositionem. vide super Matth. parte. 3. ca. 10. quæst. 42. in princip. & si de ingratitudine vis plura uidere, vide in tabula generali, verbo ingratitudo.

Fides tua te saluum fecit. Vide in festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ.

DOMINICA DECIMAQVARTA Post Pentecosten.

MATTH. VI.

NEmo potest duobus Domini seruire. Posuit supra Matt. duas rationes quare debeat euitari auaritia mō ponit tertiā s. quia impedit hominem exhibere Deo famulatū debitum. non solum auaritia corrumpit existimationem ita vt faciat iudicare eligenda esse omnia propter diuitias sed etiam impedit hominē a cultu Dei. quod dupliciter potest intelligi. vide sup. Matth p. 3. c. 6. q. 178. super illud, nemo potest.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Scilicet quia seruire cuilibet, est sufficiens occupatio pro vno homine, & ideo qui vni seruit, non potest alteri seruire, ita est de auaritia, & de Deo, quilibet enim finis est tanquā Dominus eius, qui ad finem illum agit, & operationum, quæ ad finē illum sunt. nam finis imponit necessitatem eis, quę ad finē sunt, scilicet non potest finis determinatus haberi quocūque modo, & per quæcunque media, sed vnus modus, & determinatus est per quem veniatur ad illum, & si ille finis debet haberi, necesse est, quod habeatur ille modus, & istud est, quod finis imponit necessitatem eis quæ ad finē, qui autem necessitatur ad aliquid est seruus illius, quia ille est seruus, qui non libere, sed ex necessitate agit, dicetur necessario quis esse seruus illius rei, quam constituit sibi, vt finem, quia necesse est quod agat ad consecutionem illius, qui igitur habuerit duos fines vltimos habet duos Dominos, & sic non potest vtrique seruire. vide sup. Matth. p. 3. c. 6. q. 178. super illud, nemo potest duobus Dominis seruire.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Et hoc proprie sumendo Dominos, quia etiam si non sint contrarii, etiā aliquo modo disparati alias non essent duo Domini, sed vnus, qui tamen Dominus est habet, quod sibi in aliquo seruiatur in quo nō subordinatur alter sed propter seipsum illa habet, & exigit talia seruitia, & quantum ad illa q̄ seruit vni Domino, non potest seruire alteri & hoc propter occupationem, sicut miles, est subditus comiti, & c. Vide super Matth. p. 3. c. 6. q. 179. in principio potest tamē homo seruire homini, & Deo, eo quod homo non est Dominus contrarius, nec disparatus à Deo, quia totum seruitiū quod homini impenditur simul Deo impenditur, quia Deus iubet seruis, quod seruiant Dominis. 1. Cor. 7. & ad Ephes. 6. cum autem subordinentur homines Deo, quantum ad hoc seruiendo homini seruitur Deo, in quantum ipse iussit illud seruitium impendi; ideo potest homo & homini, & Deo seruire, qui tamen non sunt duo Domini vide loco citato in medio, usque ad finem quæst.

Non potestis duobus Dominis seruire. Propter hoc licet vir possit habere plures vxores, mulier tamen non potest habere plures viros, & hoc propter pacem in communicatione ęconomica, quæ pertinet ad conseruationē indiuidui, ex Aris. 1. Polit. cap. 1. & 2. pax autem ęconomica cōsistit in bona habitudine rectoris ęconomici ad subditos rector autem est vir, subditi sunt vxor, filii, & serui. si autem plures viri eidem mulieri essent, multi rectores eiusdem domus æquales essent, & tales, quod ratio, nec natura patitur quia omnis alia potestas impatiens consortii erit, vt ait Lucanus. lib. 1. in princ. de bello Iulii Cæsaris, & Pompeii, etiam quia isti, cū diuersa capita habeāt, necesse erat esse diuersitatem animorum, vnde diuersa, & contraria præciperent, & tunc necessario esset lis, & disturbatio communicationis ęconomicæ, & consequenter totius Ciuitatis. etiā patet hoc ex parte subiectorū, quia si illi viri mandarent vxori, vel familiæ contraria, vel disparata, non posset pro eodem tempore vtrique Domino à familia deseruiri, & sequeretur quod Dominus ait hic non potestis duobus Dominis, & c. vide sup. Gen. c. 30. q. 3. in princ. vide etiam de hac materia. s. qūo vxor non possit habere plures viros quia mandarent contraria. vide super Matth. p. 5. cap. 19. q. 37. in principio.

Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget. Scilicet cū non possit seruire vtrique necesse est, quod neutri seruiat vel alteri tātum, & tunc si alteri, tantum diliget eum cui seruit, altum vero cui seruire non vult, non diliget, quia si diligeret seruiret ei, sicut alteri Domino, vel nō potius alteri, quam sibi. vide super Matth. p. 3. ca. 6. quæst. 178. circa illud, aut enim odio.

Aut vnum sustinebit, alterum contemnet. Idest aut tolerabit vnum eorum obediendo ei, & sustinendo omnes labores quos ille sibi imponet, & contemnet alterum scilicet non curando de præceptis eius, nec de comminationibus. dicit autē Chry. quod ponuntur ista duo propter duas conditiones seruorum, quidā enim seruiunt ex amore scilicet quia diligunt Dominos suos, & nolunt liberari a seruitute eorum Exod. 21. si dixerit seruus diligo Dominū meum, & non egrediar liber, & in talibus si quis diligat vnum de Dominis contrariis, necesse est, quod oderit alterum, quia quod diligitur reputatur vt bonum, quod autem est sibi contrarium reputabitur vt malum, alii seruiunt ex solo timore pęnæ, & tales debent sustinere idest tolerare seruitia imposita a Dominis propter timorē pœnæ. &c. vide super Matth. p. 3. c. 6. q. 178. sup. illud, aut vnum sustinebit.

Non potestis Deo seruire, & Mammona. Idest quia nemo potest duob. seruire Dominis, nemo poterit seruire Deo, & Mammonæ, quia sunt velut duo Domini idest duo fines operationum, & non potest quis seruire Deo scilicet agendo omnia, quæ ille iubet, & seruire Mammonę idest auaritiæ, vel pecuniæ faciendo omnia, quæ requirit auaritia. vide super Matth. loco citato, super illud non potestis Deo seruire, & Mammonæ. Mammona diuitiæ nuncupantur aliquando etiam accipitur pro auaritia, secūdum quam diuitiæ congregantur est etiam Mammon nomen dæmonis qui tentat hominem de auaritia, quomodocunque autem sumatur non potest quis seruire Deo, & Māmonæ, & hoc nō p̄uenit ex sola occupatione in seruitio vnius, sed ex contrarietate, quia diuitiæ, & Deus in contraria trahunt, vt ait Chrys. s. res terrena, vel Deus, si in corde hominis dominetur ad contraria ex vtroque trahitur homo, nam Deus trahit sibi seruientem ad superiora res autem terrena ad inferiora, & c. vide loco citato quæstione 180.

Ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis. Idest ne soliciti sitis superflue, nam Christus non prohibet solicitudinem circa cibum & potum, & vestes, sed immo-

Nolite ergo soliciti esse dicentes, &c. *Hæc.n. omnia gentes inquirunt.* Gentiles non habebant certam opinionem de futuro sæculo & ideo nihil sperabant, sed plurimi eorum credebant post hanc vitam nihil esse,& consequẽter nullum bonum manebit homini,nisi comedere, & bibere, & frui delectationibus in hac vita, vt patet Ecclesi. a. Christus autem inducit hoc de gẽtilibus ad cõfusionem Iudæorum,& c.vide loco citato.circa illud,hæc enim omnia gentes inquirunt.

Quærite primum Regnum Dei,& iustitiam eius. Regnum Dei est vita æterna,& hoc regnum quærendum est, s.cogitandum est de eo,quærere autem iustititiam est conari ad obseruandum legem,& faciendum opera bona p quę perueniatur in Regnum,ponitur, autem primo Regnũ Dei,quia ipsum est finis,& iustitja,idest obseruatio mandatorum,est id quod est ad finem,finis autem in cogitatione præcedit ea quæ ad finem,quia nullum agens secũdum rationem potest aliquid agere nisi præsupposito fine,& quia beatitudo est finis simpliciter omnium operationũ humanarum necesse est,quod præsupponatur ante omnem operationem.vide sup.Matt. p.3.c.6. qu.184. circa illud,quærite autem primum.

Et hæc omnia adiycientur vobis. i.cibus,potus,& vestitus applicabuntur vobis postquam quæsieritis Regnum Dei, & iustitiam eius.vide loco citato.non tamen est intelligẽdum,vt aliqui putant,quod nullo modo debeamus quærere,cibum,potũ,& vestes,sed hæc per se ipsa nobis euentura sed sensus est, quod principalius quæratur regnum Dei,& iustitia eius.& minus principaliter cibus,& c.dicitur autem hæc omnia aducientur primo ad signandũ, quod minus principaliter quęri debent, quia sunt tanq̃ accessoria & adiuncta respectu principalis, quod est Regnum Dei secundo ad diminuendum desiderium nostrum,nam si proprie diceretur,deberet dici primum q̃rite Regnum Dei,& iustitiam eius,& postea quærite cibum,& potum,quia tamen homines sunt inclinati ad superflue quęrendum ista, & Christus volebat auferre eis illam superfluam solicitudinem,ideo posuit in hoc extremo,quod homines non quęrãt &c.nam cum inde se reducerent aliquantulum per naturalem inclinationẽ,mouerentur ad medium,& iõ dictum est adiicientur vobis, & non quęrite illa.vide loco citato q. 185. sed cũ dicitur quęrite primum Regnum,&c.quare non posuit, quod quęramus primo honorem Dei,cum homo teneatur magis diligere Deum,quam seipsum? Respondetur qđ loquitur Christus de bonis solum,quę propter nos ipsos q̃rimus.& istorum sunt pręcipua beatitudo,& iustitia per quam peruenitur in eam, honor autem Dei non appetitur pp nos,sed pp seipsum,vel dicitur,quod sub nomine Regni Dei intelligitur honor Dei, quia regnum Dei est beatitudo & beatitudo obiectiue ẽ Deus, formaliter aũt est visio Dei, & quia visio nostra non est beatitudo, nisi propter Deum quẽ videmus principaliter est beatitudo nostra ipse Deus, & ideo quęrendo Regnum, quęrimus honorem Dei.vide loco citato.q.186.sed quare nos hortatur ad solicite quęrendum Regnum Dei? ipsum.n.neque veniet tarde,nec cito,etiam si nos illud desideremus sed veniet,quando Deo placuerit finire dies nostros melius ergo dixisset quęrite iustitiam Regni Dei, i.solicite quęrite,quia bona operatio est in potestate nostra, & iõ circa iustitiam possumus habere solicitudinem quid dicendum sit.vide loco citato q. 187.in qua q. habes etiam quod dirigere ad beatitudinẽ sit dupliciter & qđ Deus, & beatitudo idem sunt realiter.

Quærite primum Regnum Dei. Et ideo Dauid vnctus in Regem,quia tunc homo recte se habet,quando prius respicit ad ea,quę Dei sunt,q̃ ad illa q̃ sunt necessitatis humanę,in principio Regni sui priusq; se intromisit de Diuino cultu,& deinde de temporali apparatu,uide sup. 1.Par. c.13.in præambulo.& sic etiam Anna,& vir suus,& tota familia,cum quadam die recessuri essent de loco Sãctuarii ad terram suam, primo iuerunt diluculo ad Sanctuarium,vt adorarent ibi Dominum, & tunc pergerent in viam suam,qui est modus Religiosus vt primo homines curent de eis,quæ Dei sunt,deinde ad negotia sua deuoluantur & tunc prosperiora venient cuncta,quæ tractauerint.vide sup.1.Reg.p.1.c.1.q.24.circa illud;& adorauerunt coram Domino.

Quærite primum Regnum Dei. Ex hoc inter viros Christianos affectuosus ad legem Dei,inoleuit cõsuetudo, vt quotidie primo uacent orationi,q̃ incipiant negotia sua tractare,vel qđ primo Missam audiant,hoc.n.cæteros actus dirigit,sed adhuc potius erat istud inter Iudæos, q̃ inter nos,q̃a inter eos erat maius desiderium eũdi ad Sanctuariũ & orandi ibi,q̃ inter nos.vide sup.1.Reg.loco citato. super hoc Euangelium potest tractari,de contemptu diuitiarum,circa illa verba.non potestis Deo seruire,& Mãmonæ diuitiæ enim sunt Idolorum seruitus de qua re vide feria quinta post secundã Dominicam Quadragesimę & in tabula generali,verbo diuitiæ.Similiter sup. illa verba respicite volatilia cęli,& c.& pater vester cęlestis &c. potest tractari de Diuina ꝓuidentia, & gubernatione de qua re,vide in tabula generali,verbo prouidentia.& verbo gubernatio,& gubernare Similiter de solicitudine,habes plures quæstiones sup.Matth.p.3.c.6.a q.188. vsque ad q.192.inclusiue,& si omnia compẽdiose lector videre desiderat,poterit videre in tabula generali verbo solicitudo,vbi omnia expresse,& compendiose habentur.

DOMINICA QVINTADECIMA post Pentecosten.

LVCÆ VII.

IBat Iesus in Ciuitatem,qua vocãtur Naim. Hoc Euãgeliũ explicatum est,feria quinta . post quartã. Dominicam Quadragesi.

DOMINICA SEXTADECIMA post Pentecosten.

LVCÆ XIIII.

INtrauit Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem. Modus Sacræ scripturæ, est per panem intelligere quicquid in cibum venit,& potũ, & sic accipitur hoc in loco,quia certum est, quod Christus non manducaret solum panem cũ inuitaretur ab homine diuite, immo à quodam principe,iõ nomine panis intelligitur non solũ cibus necessarius sed ẽt cibus copiosus,& solemnis.sic patet 4.Reg.6.cum dixit Elisæus pone panẽ,& aquam corã eis,& sequitur & apposita est eis ciborum magna præparatio,& 1.Reg.14.dixit Saul: maledictus hõ qui comederit panem,vsq; ad vesperum, & Ionathas filius Saulis comedit mel, & tñ incurrit pęnã. vide sup.Matt.p.3.c.6.q.111.in princ. vide ẽt sup. Matt. p.4.c.15.q.1.circa illud;cum panem manducant. vide ẽt p.6.c.23.q.212.ibi.est,ergo dicẽdum,quod de omnibus cibis.vide etiam sup.Iudic.c.13.q.26.super illud;cui dixit Angelus,si me cogis,non comedam panes tuos. vide etiam sup.4.Reg.c 25.q.35.circa illud;& comedebat panem.vide etiam sup. Leuit.c.21.q.28.quasi in medio: imo nomine panis intelliguntur omnia necessaria,vel quę ab homine petuntur,vt uictus,& vestitus,& quicquid alterum est.vide sup.Gen.c.3.q.19.post ly spinas,& tribulos,& c.43.circa textum,super illud;ponite panes.

Et ipsi obseruabãt eum. i.Pharisæi erãt obseruãtes ad os eius si aliquod verbum erroneum diceret,vel aliquid faceret. vide sup.Matth.p.1.c.4.q.126.

Si licet Sabbato curare. Vide feria quarta post Dominicam quartã quadragesimæ,super illud;non est hic hõ a Deo, qui sabbatum non custodit.

Et ecce homo quidam hydropicus. Hydropisia auaritiam significat hydropicus enim quanto amplius bibit, tanto magis sitit,sic est auarus nam temporalia bona sitim non extinguunt quia auari volunt diuitias sine mensura,cum eas non ad vsum,sed propter se ipsas velint.primo Politic.& ea quæ propter se ipsa aliquis vult, sine mensura vult similiter & odientes faciunt.vide.super.Matth. parte.2.cap.5.qu.127.in medio,ibidem . ad 1. dicendum.&

sicut hydropicus nihil magis desiderat q̃ vinum aut aq̃, sic auarus nihil amat ardentius, q̃ thesaurum; ideo de illo semp cogitat, & sic aia sua semp est cum thesauro, q̃a anima magis est vbi amat, quā vbi animat. & Christus ait. vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. vide super Matt. p. 3. c. 6. q. 176. circa illud vbi est thesaurus tuus. & est in tantum inextinguibilis sitis auari, quod ei deest, tā quod habet, q̃ quod non habet quia quod non habet cupit, putans esse necessarium, id autem quod habet tangere non audet ne deficiat; iō quia illo vti non potest tantū eo indiget, quantum si non possideret, & sic dicitur Eccles. 5. auarus non implebitur pecuniis. vide super Gene. in Epist. D. Hieronymi ad Paulinum. c. 8. sup. illud, tam quod habet, quam quod non habet.

Ipse vero apprehensum sanauit eum. De diuerso modo operādi miracula, vide Dominica vndecima post Pentecosten. circa illud, misit digitos suos in auriculam eius.

Cuius vestrum Asinus, aut bos in puteum cadet in sabbato, et non continuo extrahet eum. In sabbato non licet parare cibos, nec accendere ignem, sicut nec poterant hębrei colligere manna die sabbati: Exod. 16. poterant tamen die sabbathi fieri opera necessitatis, & opera quæ non erant seruilia, neque directe, neque indirecte, de operibus necessitatis, vt est defensio ab hostibus, vt patet primo Machab. c. 2. vbi cum quidam de Iudęis vidissent contra se hostes insurgere, vt non frangerent pręcepta legis, & pugnarent diebus sabbatorum, non defenderunt se, sed mortui sunt de eis, vsq; ad mille animas, cum paruulis, & vxoribus dicentes: moriamur in simplicitate nostra, testes sunt super nos cœlum, & terra, quod iniuste perditis nos. alii autem cum Mathathia Sacerdote magno patre Machabęorum decreuerunt esse pugnandum in diebus sabbatorum nō inuadendo, sed se ab hostibus defendendo licebat etiam facere opera alia necessitatis, vt adaquare iumenta. Lucę. 13. licebat etiam si euenirent aliqua infortunia pecoribus subita, in quibus subito perirent, nisi succurreretur eis, subuenire immediate, vt patet hic. vide sup. Exod. ca. 20. quęst. 14. in principio.

Cuius vestrum Asinus, aut bos, & c. Et Matth. 12. dat exemplum de oue, quæ cadit in foueā, nam subito extrahitur & ait, quanto magis homo melior oue. i. multo magis debet adiuuari hō, qui est melior oue, & c. vide sup. Matt. p. 4. c. 12. q. 29. circa illud; qui habeat ouem vnam quare autem induxit ibi quæst. de oue. vide ibi. q. 34. & 35. An sabbato liceat ęgros curare, ibi q. 36. & an medici, Iudęorum licebat curare homines in sabbato, & quod eorum cura sit ad duo, & quare Iudęi Christum arguebāt, cum infirmos curabat, ibid. q. 37. & quare Christus potius curabat in sabbato, quam in aliis diebus, & quod mala durant, & infirmitates tanto tempore, quanto iudicat Deus expedire, & vltra non durant per momentum, ibi. q. 38.

Recumbe in nouissimo loco, vt qui te inuitauit, dicat tibi; amice ascende superius. Hic agere poteris de humilitate, & superbia, de qua te. vide in tabula generali verbo humilitas vnde etiam Beniamin qui recubuit in nouissimo loco, in quinque partibus excellit fratres suos. sic dicitur Gen. 43 c. & mirabantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant. nā quilibet frater Ioseph per se comedebat in vno disco, licet omnes in eadem mensa sumerent cibum, & mandato ipsius Ioseph apponebantur eis cibaria. s. vt tanta, vel tanta pars cuilibet daretur, & in hoc videtur, quod Ioseph seruauerit ordinem primogeniturę, vt aliqualiter magis dederit Ruben, q̃ aliis, prœterq̃ Beniamin, quē licet in ordine sedendi non præposuit, vt rectum ordinem seruaret, tamen in cibo cęteris præposuit; ita vt quinque partib. excederet, inquit sacer textus potest esse, vt de quolibet cibo daretur in quintuplum Beniamin super alios, sed cum cuilibet aliorum, ad sufficientiam, & ad residuū daretur valde videbatur superfluum tantum dari Beniamin quantum quinque, vel sex hominibus sufficeret, vt superabundaret, vel secundum aliquos potest dici, quod non datum fuit de quolibet cibo quintuplū super alios, sed quod ei quinque cibi dati sunt, aliis autem vnus cib. tantum. vel dicatur quod quilibet accepit quinque cibos Beniamin autem de quolibet duplū accepit. & quia quinque cibi erant, superabat Beniamin alios quinque partibus. satis est quoquomodo intelligatur quod Beniamin qui sedebat in vltimo loco, accepit maiorem honorem, & portionem, ita vt mirarentur fratres nimis. vide sup. Gen. cap. 43. in fine expositionis totius capitis. q. 1.

Omnis qui se exaltat humiliabitur. Vide Dominica decima post Pentecosten super illa verba, qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur.

Qui se humiliat exaltabitur. Vnde Saul quia erat humilis exaltatus fuit in Regem, & dum esset Rex, vacabat adhuc agriculturæ, propter humilitatem, non tamē minuebat per hoc auctoritatem Regiam, quia ante eum nulla fuerat auctoritas Regia sed nunc incipiebat, & tanta illa esset, quantā eā facerent Reges. ipse autē qui primus erat nō peccat nō ponendo statum Regalē in magna auctoritate, imo videbatur facere Saul id, qđ pertinebat ad virū prudentem, ipse enim priusquam sumeretur in Regem erat rusticus, nolebat autem quod principatus honoraret eum, sed ipse volebat honorare principatum, quousq; ergo faceret aliquid dignum honore, nolebat se in honorabili statu ponere, cum vero pugnauit contra Ammonitas & fecit ibi aliquid laude dignum incœpit esse honorabilis, vnde immediate elegit sibi tria millia virorum, tanq̃ Rex. & ouuq̃ amplius arauit. vide sup. 1. Reg. p. 1. ca. 11. quæst. 4. & 5. in princip. & versus finem.

Qui se humiliat exaltabitur. Et in tantum exaltatur qui pro Christo se humiliat, vt iudiciariā potestatem debeat exercere in die iudicii, quia pater omnia q̃ in hoc mundo hominem humilem ac despectum reddunt, præcipuum est paupertas voluntaria. & pauperibus talis excellentia iudiciariæ potestatis permittitur per modum meriti. vide super Matth. p. 5. c. 19. q. 205. in medio.

DOMINICA DECIMASEPTIMA post Pentecosten.

MATTH. XXII.

C*Vm imposuisset Iesus silentium Sadducæis.* Silentiū imponitur alicui dupliciter vno modo per auctoritatē iubentis, & ita uide adiudicans rem, de qua contenditur vni, imponit alteri perpetuum silentium, super petitione eiusdem rei, s. ne vltra aduersarium, cui res adiudicatur molestet trahendo eum ad iudicium super hac re. secundo modo imponitur silentium alicui quando ratione superatur; ita vt nihil habeat, quod loquatur. & tunc sibi silentium imponit, quia vltra non audet præ uerecūdia loqui, sed quia ille, qui eum ratione conuicit imponit sibi hoc onus verecundiæ dicitur imponere, et silentium Christus autem imposuit silentium secundo mō & non primo modo quare autem. vide sup. Matth. p. 6. c. 22. quæ. 50. in princip. sed quomodo fuit impositum silentium, quia adhuc durabat contentio Pharisæorum, & Sadducæorum, sup. resurrectione, & Angelis, & c. vide ibidem in medio, vbi respondetur dupliciter.

Cum imposuisset silentium Sadducæis. Sadducæi, & Pharisæi erant moribus, & fide discordes, nā Pharisæi putant resurrectionem futuram, & animā, & Angelum esse, Sadducæi autem negant animas, & Angelos, & resurrectionem & quando quis tenebat sectam Sadducæorum omnes Sadducæi adiuuabant eum contra Pharisæos, & ecōtra, & tamen si esset quis qui neutram positionem teneret, sed vtrique aduersaretur insurgebant contra eum, tā Pharisæi, quam Sadducæi. exempla ex Sacra scriptura. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. q. 3.

Cum imposuisset silentium Sadducæis. Sadducæorum, est q̃dam secta qui in hebræo vocantur Zadichim idest iusti, & in latino, corrupto nomine, iuxta latini sermonis consuetudinem, Sadducæi appellantur, qui vendicant sibi, quod non sunt, corporis resurrectionem negant, animam cum corpore interire affirmant, hi tantum quinque libros Moysi recipiunt, Prophetarum vero vaticinia respuunt, & c. vide sup. Matt. p. 1. cap. 3. quæst. 63. ante medium, & in eadem q. referuntur quamplures sectæ si de Sadducæis vis plura videre, non est ad propositum hic recensere, quia habentur in tabula generali verbo Sadducæi. vide ibi.

Conuenerunt in vnum. Venerũt ad tentandum Christum & licet Pharisæi,& Sadducæi aduersarii essent tamẽ cõtra Christum concordabant inter se,& iõ desiderabant qualitercũq; illũ cõfundere,et ad hoc Pharisei prius cęperunt tentare super tributo reddendo,vel non, & ipse confundit eos,quibus recedentibus accesserunt Sadducæi,& similiter tentauerũt eũ super resurrectione quos Christus conuincit imponens silentium,& Pharisæi cõcitati eodem liuore, quo prius redeunt ad tentandum Christum.&c.vide sup. Matt.p.6.c.22.q.251. quare autem dicat Matt. quod conuenerunt Pharisæi, cũ Marc. 12.dicat:accessit vnus de scribis,& ita ille qui hoc quæsiuit non erat Pharisæus,sed scriba.dicendũ,quod Pharisæi sunt ẽt scribæ,licet non oẽs, pro quo sciendũ,qđ nõ se habent Sadducæi,& scribæ,sicut Pharisæi,& scribæ. vide loco citato q.252.& esse scribam accidit tã Pharisæis,q̃ Sadducæis.vide ibidem sed qũo dicitur, qđ conuenerunt Pharisæi.i.multi venerunt,cũ Marcus dicat, quod vnus accessit? Respondetur quod vnus fuit, qui quæstionẽ proposuit, & cui Christus respondit, cęteri aũt tacebant,multi tamen fuerunt,qui in hanc rem conuenerunt,consilium ponentes,iõ Matt. mẽtionem fecit de oĩbus Marcus aũt de solo illo,qui quæsiuit, & ideo, quasi solus esset,de eo solum mẽtionẽ egit Marcus,causa aũt diuersitatis duplex assignatur. vide ibid.q.253. qñ conuenerunt Pharisæi contra Christum? aliqui dicunt in absentia Christi.s.quando Christus erat disputans cũ Sadduceis alii dicunt præsente Christo.s.quando Christus disputabat contra Sadducęos,erant pręsẽtes Pharisæi,sed non congregabantur,quia expectabant finẽ disputationis Sadducęorum,cum aũt Pharisæi viderunt Sadducęos superatos cõgregati sunt deliberaturi quid agerent.vide plura loco citato q.254.cõuenerũt autem primo vt consilium inirent contra Christum nã videbant se superatos sępe ab illo,& cum rõne cõtra eũ cõtendere vellẽt oportebat magni ingenii esse id,'quod contra eum;poneretur,& ad hoc non sufficeret vnus; iõ ingenia omnium necessaria erant secundum fuit vt Pharisęi pręmultitudine sua timorem incuterent Christo, & non auderet respondere legis perito eorum,& quando loqueretur Christus damnarẽt,vel impedirent, aut irriderent,cum autem suus legis peritus loqueretur fauerent ei.vide loco citato q.255.

Et interrogauit eum vnus ex eis legis doctor. Vnus locutus est pro omnibus quia non poterant omnes simul loqui. afferuntur duę aliæ rationes, quare vnus tantũ locutus est.& quare voluerint istum esse legis doctorẽ,fuit primo quia res ista de qua quærebatur pertinebat ad sapiẽtiam legis,secundo quia non quærebat ad hoc,vt doceretur quia ad hoc quilibet sufficiebat,sed ad hoc, quod Christum redargueret,cum dicatur quod quærebat tẽtans eum tertio.vt magis absconderetur intentio Phariseorum agebant enim tentatorie, & innuere volebant, qđ non malo,sed bono animo interrogarent; iõ debuit istam quæstionem proponere aliquis,de quo verisimiliter posset credi,quod ad vtilitatem propriam,vel eruditionẽ quęreret hoc.& c.vide sup. Matt.p.6.c.22.q.256.

Tentans eum. vide Dominica duodecima post Pentecosten sup.illud tentans eum.

Tentans eum. Sed qũo tentabat si non tentatorie, sed bono animo agebat?& Marcus etiã dicit,quod accessit vnus de scribis,& non dicitur, quod esset tentans.sed Respõderur quod erat tentans,cum hoc Matt.asserat, sed põt tentatio accipi dupliciter;vno mõ tentare,i.experimentum accipere velle de re incognita,alio mõ tentare. i.conari ad deducendũ illum in metam aliq̃,vel in aliquod inconueniens prima tentatio est humana secunda semper est mala.vide plura sup. Matt.p.6.c.22.qu.257.aliq autem dicunt,quod ex ista tentatiuue nihil intendebat deducere,nisi experientiam,volebat enim certum experimentum habere de sapientia Christi sed hoc nõ stat quia tentatio erat maligna.& ideo oportebat,quod aliquod nocumentum intenderet inferre.& tamen nõ est hic tale nocumentum.vide loco citato.q.261.

Magister,quod est mandatum magnum in lege. Aliqui dicunt,qđ hoc dixit irrisorie,sicut dicebãt qũ percutiebãt eum,aue rex Iudæorum, & alii aue Rabbi.sed hoc nõ stat.alii dicunt,quod vocauerũt magistrum adulatorie, vt sic alliceretur ad eis respõdẽdum,& haberet locum tentatio,& hæc positio est conueniens propter multas rõnes.aliter potest dici,quod vocauit eum magistrũ nõ ex aliqua causa speciale,sed quia omnes eum vocabant magistrum,& ipse sic se vocari faciebat. vide omnia loco citato,qu.258.

Quod est mandatum magnum in lege. Matth.ait.quod est mandatum,& Marc.12.quod est primum mandatum sed idem sunt primum & magnum, quia primum dicit processionem quandam non solum temporis, sed ẽt dignitatis,& inde uocantur primates illi qui præcellũt alios Episcopos honore,& dignitate, vel dicatur qđ interrogans dixit vtrumq; primum,& magnum, & Matth.expressit vnum.Marcus aliud, vide loco citato qu. 259.accipitur magnum autem pro maximo, nam alias quæstio nulla esset,quia illud de quo quæritur hic vnũ erat tantũ,quia alias non posset designari si multis cõueniret,& tamen qui quæsiuit dicens,qđ est:de aliquo determinato quæsiuit,vide plura loco citato q.260.

Quod est magnum mandatum in lege. Cũ quæratur de magno mandato legis,in quo innui videtur,qđ multa mandata sint.est dubium,an lex vetus habeat plura mãdata nec ne, & videtur quod sit vnum tantũ,quia ad Rom. 13.dicitur,si quod aliud mãdatum est,in hoc verbo restauratur,diliges proximũ.sed vere multa præcepta cõtinet,dicit.n.Apost. Ad Ephes.2.legem mandator, decretis euacuans,& loquitur de lege veteri.vide per longam quæst.loco citato.q.264.illa autem multa p̃cepta in lege veteri de quibus erant,& quomodo distinguantur,& quomodo aliqua præcepta vocentur moralia.& alia nõ,vide ibidem.q.265.an præcepta cæremonialia, moralia,iudicialia sint in lege Christi; sicut erant in lege veteri.ibidem q.266.

Quod est mandatum magnum in lege. Magnum potest vocari aliquod mandatum multipliciter primo multitudine verborum;contentorum in eodem mandato, scđo multitudine rerum faciendarum,quæ in illo mandato includũtur tertio dicitur magnum difficultate, s.quod ea,quæ difficiliora sunt dicantur maiora mandata, quæ vero facilia sunt dicantur parua quarto dicitur magnũ auctoritate iubentis quinto.necessitate, vel magnitudine obligationis sexto vtilitate,vel merito obseruãtis. de vnoquoque modo,vide loco citato.q.267.

Diliges Dominum Deum tuum. De amore Dei vide in festo Pentecostes & feria secunda Pentecostes.

Diliges Dominum Deum tuum. Vide Dominica 12.post Pentecost.sup.illud;diliges Dominum Deum tuum.

Hoc est primum & maximum mandatum. Mandatũ de dilectione Dei est maximum vtilitate,& merito, & hoc est propter duo primo quod actus istius mandati est p se meritorius, actus vero aliorũ nõ est meritorius, nisi quatenus a charitate imperat, rõ aũt quare charitas sit meritoria p se,& aliæ virtutes nõ nisi p charitatẽ est ista quia meritum est respectu p̃mii,p̃mium autem est respectu Dei,quia ipse solus illud dat, s.vitam æternam; iõ meritum non poterit esse nisi respectu Dei,& consequenter illa virtus erit meritoria, quæ in Deum tendit nulla autem virtus de moralibus, seu gratuitis est quæ tendat in Deum præter tres Theologicas,spem,fidem, charitatem,nam cæteræ habent pro obiecto aliquid, q̃ est minus Deo secundu quia in isto præcepto nõ solum ponitur substantia actus.s.diligere;sed etiam determinationes quædam quæ faciunt augumentũ.s.ex toto corde,ex tota anima,& c.tales autem determinationes non ponuntur in aliquo alio,præcepto, iõ istud hẽt specialẽ magnitudinem.vide sup.Matth. parte sexta ca. 22.quæstione.273.

Diliges Dominum Deum tuum.&c. Quia omnia præcepta fundantur in dilectione,& ad illam reducuntur,nam q̃ proximum diligit legem impleuit, ideo Moyses volẽs instruere populum suũ in custodia omnium præceptorum,pręponit amorem,cum ait: si obedieritis mandatis meis,quę hodie pręcipio vobis,vt diligatis Dominũ nam qui vere amat omnia complet, nec est quicq nam amanti difficile.vide sup.Deut.cap.11.quęst.4.circa illud,vt diligatis Dominum.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Voluit in hoc Deus includere omnes vires nostras, per quas ipsũ colere possumus ideo quamquam fide, spe, & charitate principaliter colatur Deus, vt ait Aug. in Enchiridion, tamẽ nulla virtus, vel potẽtia debet esse in nobis, quę ad colendum Deum non conuertatur; ita quod actus eius in aliquo sibi seruiat, & quia virtus vocatiua est in nobis quędam potentia conuerti debuit ad cultum Dei, illud autem est orando, cantando, laudando, & ideo debuerunt esse aliqui ministri Dei cantores, item sicut potentię nutritiales debe.t reduci ad cultũ Dei; ita habitus facientes illas debent redigi in ministeriũ eius, sed habitus musicus perficit potẽtiã vocatiuã formando armoniã in vocibus, & hoc pertinet ad cantores; iõ debuerũt esse cantores, ad diligendum Deũ, ex toto corde. vide super 1. Paralip. cap. 25. q. 2.

Hoc est primum mandatum, & maximum. Aliqui dicunt, quod diligere Deũ sit primum pręceptũ decalogi, s. illud, non habebis Deos alienos corã me. sed hoc non stat quia diligere est pręceptũ affirmatiuũ, nõ habere Deos, negatiuũ, iõ dicendũ, quod hoc est primũ pręceptũ nõ decalogi, sed legis Moysi. pro quo sciẽdũ qđ duplex est lex data Iudęis a Deo, q̃dam est quę data est a Deo in monte Sinai, alia quę data est in terra Moab, vt dicitur Deut. 29. s. hęc sunt verba fęderis, qđ pręcepit Dominus Moysi, vt feriret cũ filiis Israel in terra Moab, p̃ter illud fędus, qđ pepigit cũ eis in Horeb. & ita est duplex lex, siue fędus, & illud, qđ factũ est in Horeb, scriptum fuit in Exod. Leuit. & Num. qđ vero factũ est in terra Moab, scriptũ est in Deut. vt pat. 1. & 29. & iõ vocatur liber ille, Deutero. i. noua lex. & illa vocatur proprie lex Moysi, quia tota data est per Moysem, licet ille acceperit a Deo. vide sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 275.

Secundum autem simile est huic. Secundum pręceptum est de dilectione proximi. qũo dicatur pręceptum legis, vide Dominica duodecima post Pentecosten super illud, & proximum tuum. & qũo dicatur secundũ pręceptũ etiam vide ibi. & etiam quomodo pręceptum de dilectione Dei & proximi sint similia, vide ibidem.

In his duobus mandatis tota lex pendet. Ex his patet qđ numerus binarius non est infamis, sicut aliqui credũt quia recedit ab vnitate. vide sup. Gen. cap. 1. q. 18.

In his duobus mandatis tota lex pendet. Vide sup. Matt. p. 5. c. 19. q. 123. & in actu posito sub his pręceptis consistit nostra perfectio, vide ibid. q. 143. in principio.

In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & prophetę. Aliqui sic intelligunt, qđ ex dilectione Dei, & proximi, q̃ in his duobus pręceptis ostenditur, pendet intellectus legis, & prophetarum, i. quod qui obseruat dilectionem Dei, & proximi, accipit à Deo intellectũ legis, & librorum Prophetarum; sed iste sensus est nimis alienus. sensus ergo est, quod lex pendet, & Prophetę in his. i. qcqnid continetur in lege tota, & in libris Prophetalibus, cõtinetur, in his duobus pręceptis, & hoc accipitur du pliciter vno modo per modum finis. s. qđ omnia, q̃ sunt in lege, & Prophetis, sunt ad finem, quem ista duo p̃cepta dicũt. s. diliges, & c. secũdo ꝙ in his pendet. i. in his intelliguntur, & continentur quicquid explicite, & particulariter continent omnia, quę sunt in lege, & Prophetis, continent vniuersaliter & implicite ista duo pręcepta. vide sup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 282.

In his duobus mandatis vniuersa lex pẽdet, & prophetę. Sed videtur quod lex pendeat in vno mandato. s. de dilectione proximi nam Matt. 7. dicitur, quęcunq; vultis, vt faciant vobis homines, hęc eadẽ facite illis, hoc est enim lex, & Prophetę. & ad Rom. 13. omne mandatũ in hoc verbo restauratur diliges proximum. & iterum, qui proximum diligit legem impleuit. R̃ndetur ꝙ vtraq; locutio põt cõcedi. s. qđ in vno p̃cepto pendet, lex, & Prophetę. & qđ in duobus; tñ cõuenientius dicitur in duobus, & si deberet dici quod pendet in vno, non esset illud, de dilectione proximi. vide plura pręcipue solutiones argumentorum super Matth. p. 6. cap. 22. q. 283.

Congregatis autem Pharisęis interrogauit eos Iesus. Vide expositionem tex. loco citato. & an sit ordo continuus, vel mutatus. vide ibi. q. 316. qũo aũt essent congregati Pharisęi, & quare dr̃, qđ essent cõgregati. vide ibid. q. 317.

Congregatis & c. interrogauit eos Iesus, dicens, quid vobis videtur de Christo. Qũo põt stare, quod hic dicitur. s. quod Christus interrogauit Pharisęos, cuius filius esset Christus, & quod illi responderint, quia Marc. 12. dicitur, dicit autem ad illos, qũo scribę dicunt Christum filium Dauid? Ratio qđ Euangelistę concordant in veritate rei sed in mõ narrandi discordant, veritas aũt rei fuit, sicut narrat Matt. Marcus aũt nõ tenuit modũ, sed dixit hoc dixisse Christum, sed cum dicitur, qđ Christus respondens dixerit illud, non est sensus, qđ aliquis quęsierit a Christo cuius filius esset Christus, cũ potius ipse quęsierit. vide loco citato. qu. 318. quare aũt non eundẽ modũ narrando tenuerunt in ista re, Matth. Marcus, & Lucas. vide loco citato. q. 319. sed quomodo Matt. dicit, quod hoc quęsiuit a Pharisęis Christus & Marcus ait: quod Christus respondens, dicebat: qũo dicunt scribę? nõne hęc contrariantur. vide ibid. q. 320.

Interrogauit eos Iesus. An isti quos Christus interrogauit fuerunt scribę, vel Pharisęi, & qũo a Matt. dicantur Pharisęi qui interrogati sunt. a Marco dicantur scribę. vide loco citato q. 321.

Cuius filius est. Quare Christus quęsiuit hoc? R̃õ qđ fuit primo ad compescendum tentationes Pharisęorũ, nã quęrebant ab eo multa eũ tentantes secundo fuit vt cessarent a tentatione Christi non tanq̃ superati rõne, sed tanq̃ agnoscentes veritatẽ, s. quia ante hoc putabant eũ esse hominem purũ, iõ tentabant eũ, nunc vero ex respõsione Christi agnoscere possent, eum esse filium Dei, & nõ auderent eum amplius tentare tertio & p̃cipue fuit, vt hanc veritatem ostenderet; nã apud Iudęos fides erat de Messia venturo, & tñ nesciebatur an ille esset filius Dei, & voluit aufetre istũ errorem faciendo, qđ Messias crederetur esse filius Dei. vide loco citato qu. 322. quare aũt si volebat se ostendere filium Dei, nõ dixit hoc apertius ibi. q. 323. cum aũt Christus hoc dixerit, vt veritas ista manifestaretur, s. qđ Christus erat filius Dei, quare voluit hoc per interrogationẽ ostendere, & nõ potius p enunciationẽ simplicẽ, sicut cũ ipse prędicabat populo solebat eis multa dicere asserendo sine aliqua disputatione, vide loco citato q. 324. quęsiuit autem hoc magis à Pharisęis, quam ab aliis primo quia ipsi erant pręsentes, secundo ad imponendum illis silẽtiũ, sicut supra imposuerat Sadducęis, tertio fuit, quia faciebat istã q. ad conuincendum Pharisęos, & ẽt vt totus populus erudiretur circa hanc veritatem, sed non poterant conuenientius erudiri, q̃ proposita quęstione Pharisęis, & nõ potentibus eis respondere. 40. & pręcipue, quia isti erant sapientes, nam non solum erant Pharisęi, sed ẽt scribę. i. sapientes, & de rebus dubiis debet quęri apud sapientes. vide ibid. q. 326. sed dato, quod corã omnibus Pharisęis, & scribis ꝓposuerit Christus quęstionẽ quare direxit illam ad omnes, cum posset dirigere ad vnum tantum, vide ibid. q. 327. quare dixit, cuius filius est, & non addidit Christus ibidem. q. 328.

Dicunt ei Dauid. Quare responderunt Christo Pharisęi, quod esset Christus filius Dauid. vide ibid. q. 329. dixerunt aũt potius filius Dauid, q̃ filius Abrahę primo q. a Dauid fuit p̃cipuus, q̃ Abrahã saltem in dignitate Regali, & iõ a digniori denominatio facta est secundo q. a licet ad vtrunq; factę fuerint ꝓmissiones; tamẽ plures valde factę sunt ad Dauid, q̃ ad Abraham, tertio quia magis conuenit cum Dauid, nam non solum Christus fuit de stirpe Dauid; sed etiam natus est in loco in quo Dauid, s. in Bethlehem quarto pręcipue quia si dicerẽt filius Abrahę, nihil erat dicere, nã iõ quęrebatur cuius filius esset, vt determinaretur per hoc ꝓgenies eius, sed dicendo, quod erat filius Abrahę, nihil determinabat, quia oẽs Iudęi erant filii Abrahę, & certum erat apud Iudęos, quod Christus Iudęus futurus erat, sunt alię duę rõnes. vide omnia loco citato. q. 330. quare aũt non fuit vocatus filius alicuius illorũ, qui Dauid p̃cesserunt, vel eorũ qui fuerunt post Dauid. vide ibid. q. 331.

Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum. Argumentat Christus cõtrã Pharisęos. quia Christo q̃rẽti dixerunt: qđ erat filius Dauid, in quo innuebãt qđ solũ erat filius Dauid, & non alicuius maioris, q̃ Dauid, cũ a digniori fiat denominatio, & cõsequẽter negabant eũ

esse filium

esse filium Dei. contra hoc Christus arguit, volens ostēdere, qd Christus sit filius alicuius maioris, q̃ Dauid, & hoc quia Dauid vocat eum Dominum, & tamen si solum esset filius eius, nō vocaret eum Dominum, quia minor esset eo lege nascendi, & sic potius eum filium vocaret. sed quomodo valet hoc argumentum si Christus non est filius Dauid, ergo erit filius Dei? licet, enim sequatur quod Christus non sit filius Dauid, quia est Dominus eius, non tamen sequitur ergo filius Dei, quia potest esse alicuius alterius quod dicendum sit, vide super Matth. p. 6. cap. 22. qu. 334. sic ergo arguitur Christum Dauid vocat eum Dominum, ergo non est filius eius. probo antecedens quia Psal. 109. dicitur, dixit Dominus Domino meo. si dicatur contra licet eum vocet Dominum, non sequitur quod non sit filius eius, quia Dauid poterat mentiri, cum omnis homo mendax. Psal. 115. Respondet Iesus: quod Dauid vocauit Christum hic Dominum, loquēdo in spiritu, i. per spiritum sanctum, & ille non potest mentiri. vide plura loco citato. quæst. 335. quomodo autem possit cognosci, quod verba, quæ aliquis propheta dicit sint ex spiritu prophetico, vel non. vide ibidem. quæst. 336.

Quomodo ergo Dauid in spiritu. Vnde constat, quod Dauid in spiritu loquebatur, & quis erat iste Spiritus. vide loco citato. quæst. 337. & quæst. 338. quare autem solum dixit in Spiritu, & non addidit in Spiritu sancto. vide ibidem 339. quomodo constabat Iudæis, quod illa verba dixerat Dauid. s. Dixit Dominus Domino meo. vide ibidem quæst. 340. quomodo autem sit verum, quod ille Psalmus de Christo intelligatur vide q. 341. quomodo illa auctoritas Psalmi applicetur ad propositum, & quomodo sit verum, quod dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis. vide ibi. q. 342. sed cum Dauid de patre, & filio locutus fuerit; quare patrem vocauit Dominum absolute, filium autem vocauit Dominum suum, cum ista determinatione, nam ista determinatio videtur multum diminuens de extensione dominij. vide loco citato quæst. 343. ponitur ista determinatio potius circa filium, quam circa patrem, primo ad significandum inæqualitatem ex aliqua parte; nam licet filius sit simpliciter æqualis patri, tamen quantum ad naturam humanam assumptam non est ei æqualis, & ideo in quantum talis, idest inquantum homo non est Christus, æqualis patri, secundo quia meus signat proprietatem quandam, & specialitatem, & hoc conuenit potius filio, quam patri, est enim pater Deus, & nihil extra deum assumpsit per quod limitetur, sed inquantum Deus communis est omnibus gentibus, filius autē pertinebat ad Dauid propter multa. vide sup. Matth. parte 6. cap. 22. quæst. 344. cum autem Dauid vocauerit Christum Dominum, quantum ad Deitatem, vel secundum carnem. vide ibi. q. 345.

Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Hoc dicere non fuit aliquid loqui, tum quia pater non loquitur. nā non assumpsit naturā cui conueniat loqui, tum etiam quia nulla locutio realis potest esse patris ad filiū, cum non sit pater extra filium, sicut homo extra hominem, & tamen ad loquendum oportebat, quod esset pater extra filium, sicut homo extra hominem. ponitur ergo illud dixit ad ostendendum veritatem rerum, cum enim ita sit, quod sedeat filius a dextris patris, dicitur quod pater dixit filio, sede a dextris meis. vide sup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 346.

Sede a dextris meis. In Deo neque est dextra, neque sinistra, quia ista competunt corporeo animato, & si pater vere haberet dextram, & sinistram, non sederet filius a dextris, sed a sinistris, vel sederet ex opposito, vel secundum aliam habitudinem, nam cum duo sedent, ille, qui minus honorabilis est, sedet ad sinistram, licet autē pater, & filius sint æquales tamen quia filius a patre est, & non econtra, saltem propter hoc rationabilius sederet filius ad sinistram, vel non maneret inter eos talis habitudo sedendi; ideo sedere non accipitur proprie, sed est figurata locutio, accepta ex eo, quod homines putant de respectu sedendi, nam dexteram vocant partem meliorem, & qui sedet ad dextram honorabilis iudicatur sinistram autem putant esse deteriorem, vt ergo innuatur quod maxima bona, quæ pater habet sunt filii, & in potestate eius constituta sunt, dicitur, quod sedet ad dexteram patris. vide super Matth. parte 6. cap. 22. quæstione 347.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Deus non habet proprie inimicos, quia ad esse inimicum duo saltem requiruntur. vide quæstio. 348. large tamen dicitur habere inimicos. vide ibidem quomodo autem isti inimici ponantur scabellum pedum eius. vide ibi. quæsti. 349. an autem illa subiectio inimicorum futura, vel facta sit. vide ibi. quæst. 350. quare dicitur donec ponā inimicos tuos, & quomodo stat hoc, & quare non dicitur, donec tu ponas inimicos tuos. vide ibi. quæst. 351. & 352. ad quid autem hoc expressit, scilicet donec ponam inimicos tuos. quæst. 353. quare Christus non allegauit alias partes psalmi. vide ibi. q. 354.

Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est. Quomodo stet argumentum hoc Christi, & quomodo valeat, vide quæst. 355. quomodo autem sequitur quod Christus vult, ipse enim non solum vult inferre, quod Christus non sit filius Dauid, sed quod sit filius Dei, & tñ non vr̃ ex hoc sequi, nam licet ex hoc, quod Dauid vocat Christum Dominum sequatur, quod non sit filius eius, non sequitur quod non sit filius alterius viri, & tunc nō sequeretur quod esset filius Dei, quod Iesus inferre volebat. vide. ibid. q. 356.

Et nemo poterat ei, respondere verbum. Quare nemo poterat respōdere Christi probationibus Rñdetur quod rō Christi erat tam efficax quod non poterat quicquā ad eam dici. & quia Christus volebat imponere silentium Pharisæis, & honorem in illis accipere incutiebat mentibus eorum, quendam timorem, & diffidentiam, ita vt non auderent quicquam loqui vide loco citato, quæstio. 357.

Neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare. Vide super Matth. p. 5. cap. 19. quæst. 11. sed quomodo hoc est verum. nam post hoc Matth. 24. dicitur, quod quæsierunt ab eo de tpe aduentus sui. Rñdetur quod illi erant discipuli Christi, qui ad eum secreto accesserunt, & quæsierunt de hac re. si dicatur quod postea etiam Pharisæi interrogauerūt, quia postea princeps Sacerdotum quæsiuit ab eo, de doctrina sua, & de discipulis, Ioan. 18. & quæsiuit an esset filius Dei benedicti. Matth. 26. & Marci 14. et Pilatus, quæsiuit ab eo an esset Rex, & vnde erat, & quid esset, Ioan. 19. Matt. 27. & Marci. 15. Rñdetur qd est intelligendum de tempore illo quo docuit, hæc vero quæsita sunt ab eo non docente, sed patiente secundo dr̃ q intelligitur hoc de q̃stionibus tentatoriis, quia omnia præcedentia, tam in quæstionibus Pharisæorum quam Sadducæorum erāt ad tentandum, de cætero non tentauerunt eum quærendo aliquid. vide loco citato quæst. 358. propter multas autem rationes non ausi sunt eum amplius interrogare. vide loco citato quæst. 359. illa autem dies ex qua non ausi sunt eum amplius interrogare, fuit per duos, vel tres dies solum ante passionem. vide loco citato q. 362.

DOMINICA DECIMAOCTAVA.
Post Pentecosten.

MATTH. IX.

E*T ascendens Iesus in Nauiculam.* Matth. cap. 8. posuit quædam miracula ad legis Euangelicæ confirmationem, hic autem subdit alia per quæ declaratur virtus ipsius Christi legislatoris in quantum ad sui deitatis positionem quod autem dictum est præcedentia miracula fuisse ad legis Euangelicæ confirmationem, & ista ad Deitatis Christi declarationem, non est intelligendum, quod ita sint totaliter distincta quantum ad effectum, quia nullum miraculum est a Christo factū, quod non confirmet legem Euangelicam, & etiam omnia ostendunt Deitatem suam, quædam tamen magis

Vt autem

Vt aũt sciatis, quod filius hominis habet potestatem, &c. Quia si dicat vos conceditis, non esse maius, peccata remittere quam dicere surge, & ambula, volo ostendere vobis, quod filius hominis, idest ego qui sum homo habeo potestatem dimittendi peccata & hoc faciam sanando paralyticum, & dicitur potestatem in terra dimittendi peccata, q. d. vos putatis quod Deus solus, qui in cęlo est possit peccata dimittere, ego autem dico vobis, quod etiam homo manens in terra inter vos potest peccata dimittere. vide super Matth. p. 3. cap. 9. post quæst. 4. circa illud; vt autem sciatis. quare autem dixit potestatem habet in terra dimittendi peccata, vide ibidem quęst. 25. quare cum se ipso loqueretur non dixit, vt sciatis, quia habeo potestatem, & quare sępe se vocat filium hominis, ex quo non debemus magna de nobis dicere, nec sentire. ibidem quæst. 26.

Surrexit, & abijt in domum suam. Quare Paralyticus non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones, cum tamen beneficia duo Christus huic Paralytico contulerit, s. peccata dimittere, & morbum curare. dicitur quod de secundo gratias egit. vide ibidem. quæst. 27.

Videntes autem turbæ timuerunt. Timuerunt primo propter crimen, quod inceperant Christo imponere, secundo intelligitur timuerunt, idest ex timore abstinuerunt à persecutione criminis tertio potest accipi timor pro admiratione. quarto accipitur quod vere timuerunt videntes Christum fecisse istud opus mirãdum; ita, enim quando Iudęi videbant aliquos facientes mirabilia timebant illos. sic patet 1. Reg. 12. quando præsente populo ad inuocationem Samuelis Deus dedit pluuias, & tonitrua, dicitur quod omnis populus timuit nimis Deum, & Samuelem, vide loco citato. quæst. 28.

Qui dedit potestatem talem hominibus. An turbæ dicentes hoc, verum dixerunt, vide loco citato quæst. 30.

DOMINICA DECIMANONA Post Pentecosten.

Matth. XXII.

Simile factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Simile factum est, idest vos fecistis illud simile, quia per operationes vestras iniquas, factũ est simile Regi inuitanti multos, scilicet si vos non repulissetis a vobis diuinam veritatem nõ esset simile Regnum cœlorum idest ecclesia Regi inuitanti multos, quorum quidam non fuerunt digni venire, & manducare, & alii vocati sunt, qui venerunt, & manducauerũt. vide sup. Math. p. 6. cap. 22. in expositione textus, circa illud; simile factum est Regnum cœlorum in ista parabola sit eadem cum ea, quæ ponitur Lucæ. 14. vide loco citato. quæst. 3. vbi determinatur quod non est eadem, & assignatur multiplex conuenientia, & disconuenientia, quid autem vocatur hic Regnum cœlorum. uide ibidem quæstione. 4. & determinatur, quod sit ecclesia militans.

Homini Regi. Satis fuisset dicere Regi, quia si erat Rex erat homo nam in brutis non est proprie Rex. vide circa textum. vide etiam quæst. 5.

Qui fecit nuptias filio suo. Idest honorem nuptialem, nam proprie nuptias faciunt, qui copulantur carnaliter cum solemnitate cæremoniarum. & de filio dicitur, quia si fecisset nuptias alicui seruo, non faceret tantum apparatum inuitatorum. vide in expositione textus. vide etiam qu. 6. vbi dicitur quod quadrupliciter fieri inuenimus conuiuia. vide etiam Dominica secunda post Pentecosten vbi fere omnia quæ dicuntur circa hanc parabolã expressius citata reperies.

Et misit seruos suos. Serui hic intelliguntur qui ministrant, aut qualitercunque famulãtur. vide in expositione tex. bisque mĩt seruos ad vocandum inuitatos, quia ad primam vocationem prætendebant aliquam excusatione, quod cum sciuisset Rex, quia iam parauerat omnia necessaria ad nuptias, ne illa perirent, iussit inuitatos iterũ vocari, vt qui in prima vice venire noluerunt, saltem secundo vocati rubore confusi venirent. vide sup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 7.

Iterum misit alios seruos. Non misit in secunda vice Rex eosdem seruos, quos prius ad vocandum inuitatos, & de hoc assignatur quintuplex ratio loco citato. q. 8.

Ecce prandium meum paraui. Ista est suasio ad veniendũ, absque excusatione.

Tauri mei. Iam non est tẽpus excusandi vt differatur opus nuptiarum ad alterum tempus, quia hoc esset si tauri, & cętera animalia, quæ sunt ad cibum, nõ essent occisi.

Et altilia. Per tauros, & altilia, voluit Rex designare omnẽ cibum de carnibus expendendum in nuptiis, per tauros designauit omnia quadrupeda, per altilia omnes aues. proprie tamen altilia vocantur aues saginatæ, quæ studiose cibantur vt impinguentur & dicuntur altilia ab alendo dicta. vide loco citato in expositione tex. quare autem Rex fecit fieri persuasiones inuitatis scilicet ecce prandium meum paraui. &c. vide ibid. quęst. 9.

Illi autem neglexerunt. Scilicet noluerunt venire ad conuiuium, sed recesserunt ad alia loca, alius in villam, alius ad negociationem. & licet dicamr alius, non fuit vnus, sed fuerunt multi. vide in expositione tex. an vero isti inuitati simpliciter venire noluerunt, vel excusationes posuerunt, vide ibidem quæst. 10. an in occupationibus istorum inuitatorum ponendis Matth. dissentiat a Luca. vide ibidem. quæst. 11.

Reliqui vero tenuerunt seruos eius. Appræhenderunt seruos Regis, & affecerunt prius contumeliis. Contumelia proprie consistit in verbis, sed potest etiam referri ad facta, & tandem eos occiderunt, quod fuit vltimum malum, quod eis intulerunt quia mors est vltimum malorum hic, & post illam non restat hominibus malum, quod inferre possint. sicut dicitur Lucæ. 12. Dico vobis amicis meis, ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non amplius habent, quid faciant. vide in exposi.tione tex. ex summa autem iniquitate processit, quod occiderunt seruos, quia cum Rex vellet eos honorare inuitando ad nuptias filii sui, ipsi eum contempserunt, & iniurias illi inferre voluerunt. si autem fuerit aliquid, qđ ipsos specialiter mouerit ad occidendum illos seruos non apparet. vide sup. Math. p. 6. cap. 22. q. 12.

Et missis Rex exercitibus suis. Idest misit apparatum belli, & occidit homicidas, & ad magnitudinem iniurię vindicandam intulit grauissimam pęnam scilicet qđ nõ solum occidit homicidas, sed etiã ciuitatem illorum succendit. vide circa tex. non peccauit autem occidendo inuitatos, quia occidit solum homicidas. vide quæst. 13. succendit autem Ciuitatem primo vt timeretur & nemo auderet de cętero nocere ei, vel peccare io ipsum. secundo succendit propter magnitudinem peccati, cum, enim peccatum tam graue est, non solum occiduntur peccantes, sed etiam, ciuitas deletur ad detestationem criminis. vide qu. 14. an vero occiderit omnes qui erant in Ciuitate, vel solum homicidas, &c. non homicidas cõpuler exire, vt vrbem succenderet, vel an occiderit omnes homines, fœminas, & paruulos aut homines solum qui poterant carpere arma, reseruando mulieres, & paruulos, vel occiderit omnes homines reseruando solũ mulieres, & non paruulos. vide quęstio. 15. aut vero licuerit Regi occidere omnes, & inflammare vrbem, an peccauerit. vide ibidem. quęst. 16.

Ite ergo ad exitus viarum. i. ite extra vrbem ad vias, & vocate eos, quos inueneritis, non solum dignos, & honorabiles, qui pręsentia nuptias honorarent, sed omnes quos inueneritis, & vocantur exitus viarum, i. principia viarum iuxta portas vrbis, quia ibi est caput viarum, & dicunt exitus, quia in ipso loco exitur ab vrbe. vide circa tex. an hoc, sit ad exitus viarum &c. fuerit factum ante occisionem inuitatorum, vel post. vide qu. 17. an vero secunda vocatio facta sit intra vrbem, vel foris. vide. qu. 19. quare non miserit Rex ad inuitandum alios, sed misit ad introducendum eos, qui erant in vijs. vide qu. 20. quare dixerit seruis suis, ite ad exitus viarum, q. 21.

Et egressi serui congregauerunt homines malos, & bonos. i. Honorabiles, et inhonoratos nam hic non accipitur malum, &c

IN EADEM DOMINICA:
Decimanona.

quotquot

DOMINICA VIGESIMA. Post Pentecosten.

IOAN. IV.

DOMINICA VIGESIMAPRIMA Post Pentecosten.

MATTH. XVIII.

hic istud exemplum, primo quia per hoc ostendebat ea, quæ dixit: nã ex præcedentibus significabatur, quod remittere debemus offensas, & quod si non dimitteremus Deus non dimitteret nobis. Matth. 6. & quia alicui videretur hoc durum, confirmat illud Christus exemplo humano de Rege, & seruis suis. secundo ponitur quia iste modus loquendi conuenit genti illi; Christus, enim inter Palæsthinos, & Syros loquebatur, quia Iudæa Palæsthina vocatur ab auctoribus, & Palæsthinis, atq; Syris vsitatum est frequentissime exemplis vti. tertio fuit ad hoc magis infigendum memoriæ. volebat, n. Christus præceptum istud, de remittendo offendentibus valde imprimi nostro desiderio, tam ingerendo nobis amorem implendi illud, quam perfectam intelligentiam de eo tribuendo; ideo adducit exemplum, quod cum applicatum fuerit ad propositum intentum magis intelligitur id ad quod dicebatur quarto principaliter fuit ad ostendendum pænam non remittentium, nam ex præcedenti verbo Christi appatebat dimittendum offendenti, & quod vsque septuagies septies, idest semper esset dimittendum, quæ tamen pæna infligeretur non remittentibus nondum expressum fuerat, & quia pænæ magis mouent, ponitur exemplum in quo pęna ponitur &c. vide ibidem quæst. 135.

Simile est Regnum cælorum homini Regi, &c. Idest status, Ecclesię militantis, s. modus viuendi in hac Ecclesia, est similis homini Regi. pro Rege autem aliqui accipiunt Christum qui est Rex, sed non esset verum, quod Regnum cęlorum, idest Ecclesia assimilaretur ei, quia assimilatio fit ad distincta: cum idem non sit sibi simile, & tamen Christus non est aliquid separatum ab Ecclesia, quia est caput illius. ad Ephes. 4. et 1. Cor. 12. ideo nõ accipitur pro eo secundum literam: sed pro aliquo Rege, cui prædicta acciderint, vel accidere potuerunt. vide super Matth. p. 5. cap. 18. post quæstion. 132. circa illud, ideo assimilatũ est Regnum cęlorũ homini Regi, &c.

Simile est Regnum cælorum. Aliqui accipiunt Regnum cęlorum pro vita æterna; sed non bene, quia in cęlo non erit locus remittendi offensas, quia nullæ ibi fieri poterunt, quæ remittantur, & si aliquę manserunt non remissę in hoc sęculo, manent ibi semper non remissę. vocatur ergo Regnum ipsa Ecclesia, & dicitur: Regnum cœlorum, quia per statum Ecclesię huius peruenitur ad cœlum. neque aliquis potest illuc peruenire, nisi in Ecclesia fuerit. vel dicitur Regnum cœlorum quia in ipsa solum virtutes debent regnare, & quæ in ea sunt debent portare imaginem cęlestem. Homo Rex, est pater, & filius, qui sunt vnus Deus, & dicitor Rex, quia cuncta, quæ creauit regit gubernando. vide loco citato. qu. 136. in principio.

Qui voluit rationem ponere. Idest de facto illam posuit, nã si non posuisset, non inuenisset aliquem esse debitorem. Cum seruis suis, idest cum administratoribus facultatis suę, quos Christus vocat villicos iniquitatis Lucę 15. & 1. Cor. 4. dispensatores. hic iam quęritur inter dispensatores &c. vide post quęst. 132. circa textum. huiusmodi autem serui secundum aliquos sunt solum prędicatores qui ministrant bona Dei, vt Origenes. sed dicendum, quod serui sunt omnes homines. nam hoc exemplum inducitur ad ostendendum, quod remittendum est peccantibus, & tamen istud pertinet ad omnes, cum quilibet teneatur seruare charitatem ad proximum, ergo ad omnes se extendit. sic Remigius. Rationem ponere est iudicare de singulis hominibus qualiter expenderint bona eis a Deo concessa. dicitur autem incipere ponere rationem, quando post mortem redditur ratio de omnibus gestis: quia ibi consumata est administratio. vide loco citato. qu. 136. post principium.

Oblatus est ei vnus. Dicitur oblatus, s. ab ijs tractus; vel venire compulsus, quia cum sciret se debitorem, & condemnandum recusabat subire ratiocinia; ideo non dicitur, quod venit, sed quod oblatus est. vide loco citato circa tex. 5. post. quęst. 132. & qu. 136.

Qui debebat septem millia talenta. Idest qui commiserat multa peccata, aliquando, enim talentum signat ipsum donum datum ad administrandum. sic Matth. 25. cum vni dedit Dominus. quinque, alij duo, &c. aliquando accipitur pro iniquitate. Zacha. 5. vbi super mulierem, quę vocatur iniquitas, ponitur talentum plumbi. hic autem potest stare pro peccatis, s. quia multa peccata commisit, & erat debitor, quia tenebatur ad pęnam. potest etiam accipi pro dono magis conformiter ad literam, vt dicatur debitor decem millium talentorum qui tot bona sibi concessa, siue naturalia, siue fortuita, aut gratuita consummauit inutiliter, & eis abusus est. dicitur autem decem millia, &c. quia decem signant legem, quæ decem pręceptis continetur vide loco citato. qu. 136. aliquanto post principium.

Cum autem non haberet, vnde redderet. Non habebat, vnde redderet, quia dissipauerat bona Domini viuendo luxuriose, vt dicitur de filio prodigo Lucæ 15. uel comedendo, & inebriando, nunquam putans à se rationem exigendam, vt dicitur, de dispensatore Lucæ. 12. vide loco citato post quæst. 132. circa illud, cum dicitur non haberet &c. nõ habebat ille vnde solueret, quia qui peccator inuenitur cuius peccata hic remissa non sunt, non habet vnde soluat, quia non habet p quod se liberet, potest, n. homo per se ipsum cadere, sed nemo per se ipsum potest à peccatis resurgere, sed gratia indiget suscitante. vide loco citato. quæst. 136. ante medium.

Iussit eum Dominus venundari, & vxorem eius, & filios. Quia bona non sufficiebãt, quod ipse venundetur iubet, & quia erat magnum debitum, et ipse venditus non sufficiebat ad satisfactionem, venundatur vxor, &c. vide circa textum post quæst. 132. iussit Dominus vendi seruũ, &c. quia quando peccator in Dei iudicio de peccatis cõdemnatur non habet in se, per quod se à peccatis liberet iubetur pati pęnas pro illis, quod est eum vendi, nam sicut qui venditur efficitur iuris alieni; ita qui pęnis ęternis admdicabitur punietur aliter, quam ipse voluisset. vxor peccatorum est insipientia, vel cupiditas, & voluptas carnalis, quas peccator sibi matrimonialiter, & indissolubiliter copulauit, cum in peccatis semper maneat filij dicũtur prauę cogitationes, quæ ex stultitia procreãtur, vel dicũtur filij, & vxor omnia peccata, quæ sic vocãtur quia peccator diligit peccata, vt vxorem, & filios. dicuntur vendi vxor, & filij, quando peccator pro peccatis cruciandus adiudicatur inferno, quia tunc præmium accipit eorum, quæ commisit. vide loco citato. quęst. 136. in medio, si autem licitum erat, venundari vxorem debitoris, & filios, & ipsum debitorem. vide loco citato. qu. 137. vbi dicitur, quod non erat iustum vendere debitorem, vxorem, & filios pro debito, neque Rex hoc facturus erat etiam si debitor non rogasset eum, sed dixit hoc ad incutiendum ei timorem. Cum autem non esset iustum vendi debitorem, & filios, & vxores pro debito, quare posuit illud Christus hic, cum non ponat, nisi ea, quæ bona, & iusta sunt, maxime, quia videtur inconueniens, quia in fine dicitur, sic faciet pater meus cęlestis, & tamen Deus non aget iniustum. vide loco citato quæstion. 138.

Procidens autem seruus rogabat eum, patiẽtiam habe in me. Vidit, quod aliter se non poterat liberare, & ideo prostrauit se petendo misericordiam, & quia ex iustitia contendere non poterat humiliter supplicabat. & quod patientiam habeat petit, idest quod expectet. nam ad expectationem patientia requiritur Ad Rom. 8. per patientiam expectamus. vide loco citato post. quæst. 132. circa textum.

Procidit autem seruus. Quia peccator videns se pro peccatis obligatum ad mortem ęternam, quam per se euadere non valet, procedet coram Domino per humiliationẽ cordis contriti. Psal. 50. cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet dicit patientiam habe in me in quã tum confitemur peccata nostra postea in ore, et petimus à Deo, quod expectationem nobis concedat, in qua efficiamur meliores.

Et omnia reddam. Scilicet diu viuendo dona à Deo concessa in bono expendatu, & tibi de illis vsuram reddam, & per bona opera sequentia recompensabo damna pręteriti temporis. vide quęst. 136. in medio.

Procidens autem seruus. Et si Rex pręcipiat seruum venũdari, &c.

dari,&c.tamen ipse non desperat,sed confidit, desperatio,enim est directe contra Deum, quia per eam creditur,Deum non habere tantam potētiam,vt possit peccata dimittere,vel non habere tantam bonitatem, vt non velit dimittere. vide sup. Gen.cap.4.q.7.circa illud;dixitque Cain ad Dominum.iste ergo confidit in Deo,& per patientiam patientiam petit.habuit iste patientiam magistram.quæ docet in aduersis non murmurare, sed sperare,& sic valde Christus patientiam cōmendabat, Lucæ.21.in patientia vestra possidebitis animas vestras vide super Matth.p.3.cap.10.q.93.patientia autem sine aduersis non cōtingit,& sic Christus permisit, quod discipuli in mare laborarent tempestate, vt eos ad patiētiam erudiat.vide super Matth.p.4.cap.14. quæst.149.

Misertus Dominus serui illius omne debitum dimisit ei. i. absoluit ab omnibus peccatis Deus,enim nunquā dat dimidiam veniam sed totum remittit,aut nihil, & hoc facit ex misericordia, quia seruus nihil Domino dedit æquiualens in toto,aut parte,sed totaliter ex benignitate processit.vide super Matth.parte 5.cap. 18. quæstio. 136.in medio.

Egressus autem seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis, &c. Idest egressus a facie Domini de loco illo in quo rationem reddiderat de administratione sua, inuenit aliū ministrum Regis,qui debebat centum denarios, & qa non habebat vnde redderet suffocabat eū,stringens guttura,& dicens,redde,quod debes,quod ex maxima iniquitate procedebat,& posuit in carcerem donec redderet.vide post q.132.circa textum.

Egressus autem seruus ille. Idest cessauit ab eis,quæ prius faciebat;nam prius constabat, q̄ peccatū cognoscebat, veniam petebat,emendationē spondebat,nunc vero egressus est,quia ab omnibus his cessauit rediens ad vomitū vt alia grauiora peccata committeret. quod autem aliū conseruum inuenerit est conuersationem ad alium habere quare dicatur debitor centum denariorum, & quare dicatur quod seruus iniquus suffocabat eū, vide loco citato quæst.136.in medio.

Iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quousque redderet vniuersum debitum. Remiserat debitum, nunc autem repetit,& non solum debitum non remittit, sed etiam expectationem non concedit,cum tradat eum tortoribus.vide circa textum post.quæst.132.

Tradidit eum tortoribus. Quia cum peccator in morte damnatus fuerit,dęmonibus traditur,quia tortores sunt, & gaudent in pœnis damnatorum.

Donec soluat vniuersum debitum. & quia nunquam soluet manebit in ęternum.vide loco citato q.136.ante finem.

Donec soluat vniuersum debitum. An peccata dimissa redeant.habes perlongam quæst. loco citato. quæst.140. propter,enim ingratitudinem repetit Dominus debitū an vero ingratitudo ista sit spetiale peccatum. vide loco citato quæst. 141.vbi quatuor gradus ingratitudinis assignantur an magis ingratus sit innocens peccando, vel pęnitens,cui aliquando peccata remissa sunt. vide ibidē quæst.142.in qua etiam habetur quid sit donum innocentię,quid ve donum pęnitentię. & quomodo magis tenetur Deo,pęnitens,quam innocens. an ingratitudo faciat tantum reatum pęnę,quantum omnia peccata dimissa,antequam dimitterentur vide quæst.143.per totū an peccata venialia redeant,sicut mortalia. vide quæst. 144.redit etiam peccatum originale, sic dicit Rabanus nequam seruum tradit Dominus tortoribus,quo ad vsque redderet vniuersum debitum,quia non solum peccata, quæ homo egit post baptismum reputabuntur ei ad pęnam,sed etiā peccata originalia, quę in baptismo sunt dimissa. vide ibidem quæstio. 145. an per quatuor peccata, s.per apostasiam à fide, odium fraternum, contemptum confessionis, siue pœnitentiæ, doloremq; quod de peccato pænituerit, redeant omnia peccata. iuxta illud. Fratres odit,apostata fit,contemnitque fateri. Pęnituisse piget,pristina culpa redit.vide loco citato.quæst.146.an teneatur recidiuans, confiteri peccata, de quibus iam confessus fuerat,quæ recidiuando redierunt,vide longam quæst.loco citato.quæst.147.

Donec redderet vniuersum debitum. Quare Rex non fecit debitorem,& eius vxorem, & filios venundari post ingratitudinem, quam in conseruum cōmisit. vide loco citato quæst.139.

Sic faciet pater meus cœlestis &c. Vide circa tex. post.qu. 132.& etiam qu.136.in fine.

DOMINICA XXII.
Post Pentecosten.

MATTH. XXII.

ABeuntes pharisæi consilium inierunt,vt caperent Iesum in sermone. Quomodo isti Pharisęi abierunt.vide super Matth.p.6.cap.22.quęst.71.abierunt autem primo quia nihil facturi erant cum eo secundo quia confusi erant tertio quia seorsum manentes volebant contra Christum consilia statuere.vide ibidem.abierunt, quia erant pręsentes, & audierunt parabolas præcedentes, quæ dicebantur & contra principes Sacerdotum, & cōtra eos,& ideo abierūt.& licet Matth.21.dicatur quod principes Sacerdotum,& seniores populi, accesserunt ad Christum docentem,tamen fuerunt,& Pharisęi,sed hoc Matth.prętermisit.vide ibidem quæst.72. dicitur autem potius de Pharisęis,quod abierunt,vt consilium inirent contra Dominum,quam de scribis,& principibus Sacerdotum,quia licet cæteri prosequerentur Christum tamen pharisæi magis persequebantur eum. sed potest dici etiam conuenientius,quod non solum Pharisęi, sed etiam alij inierunt consilium vt patet Marci 12.& Lucę.20.tenendo autem istam positionem, quare hoc exprimitur solum de Pharisęis? assignatur multiplex modus dicendi.vide loco citato.quæst.73.inierunt autem Pharisæi,& alij consilium contra Christum primo quia agnoscebant,Christum esse valde prudentem, & non posse eum decipere, nisi in re quæ haberet magnam verisimilitudinem,talis autem non occurrit subito homini sed per multam cogitationem,ideo habenda erat magna cogitatio,& hoc est consiliari secundo quia volebant eum capere in sermone, & ad hoc requiritur magnum ingenium, & res excogitata tertio quia sępe eos confundebat in responsionibus, etiam si procederēt contra ipsum argumento cornuto, & ideo oportebat, quod proponerent rem grauem,talis autem non occurrit homini sine cogitatione;ideo consilium inierunt sed supposito,quod vellent inire consilium,quare abierunt. vide loco citato.quæst.74.quare volebant pharisæi tenere Christum in aliquo tentando eum? assignatur triplex ratio.vide qu.75.quare potius voluerunt Pharisæi Christum capere in sermone,quam in alia re.vide qu.76. ad quod vero vellent capere eum in sermone,est multiplex modus dicendi,sed melior est, quod hoc faciebant ad occidendum illum,s.vt caperent eum in sermone in aliquo errore,propter quem deberet occidi,& hoc manifestatur tripliciter vide loco citato quæst.77. quare Pharisæi non conati sint capere Christum in facto, & non in sermone.vide ibidem.quæst.78.

Et mittunt ei discipulos suos,cum Herodianis dicentes: Magister scimus quia verax es. Non iuerunt Pharisęi,sed discipulos miserunt, & quia Herodiani Pharisęis fauebant,iuerunt cum discipulis eorum ad Christum. vide super Matth.p.6.cap.22.post quæst.69. circa verba textus.Pontifices,scribę,& Pharisęi,& seniores, vel aliqui eorum,non venerunt ad proponendum Christo quęst. istam,sed miserunt alios,primo propter timorem confusionis,nam semper confusi remanebant. secundo fuit propter turbam.viderat,enim turba, quomodo principes Sacerdotum,&c.cōfusi fuerant in q.quam fecerant contra Christū,& qd Christus multa mala eis dixerat in parabolis;& ideo illi indignati fuerant: nunc vero si redirent ad quærendum aliquid à Christo putaret populus,quod animo vindictę fiebat & non permitteret, sed turbaret quærentes.tertio fuit vt esset locus fraudi, &c.vide loco citato quęst.79.sed discipuli Pharisęorū sunt Pharisęi,sicut discipuli Phylosophorum sunt phi

losophi,

tatis hypocritę? quomodo autem per hanc quęstionem dicebantur Pharisæi tentare Christum vide loco citato quæst.87.& argumentum cornutum proponebant, & putabant Iudæi, quod quomodocunque responderet Christus, caperetur, nam si diceret, non esse soluendum censum Cæsari, accusarent eum coram Herode collectore tributorum, vt non pateretur eum viuere. si vero diceret quod sic, diceret contra sententiam Pharisęorum, & contra intentionem populi, & sic sequeretur scandalum vide loco citato quæst.88. quomodo Pharisęi hoc petierunt à Christo, cum scirent verisimiliter, quod ipse diceret tributum soluendum esse, cum ipse soluerit. vide ibidem. quæst.89. quare vero Christus dixerit, quid me tẽtatis hypocritę, fuit, vt ostenderet, quod agnoscebat eorum propositum inquirendo hoc, cum illi secrete egissent consilium, & intra corda sua proposuissent fallere eum, & nocere illi, & ipse hoc sciebat. vide plura quæst. 92. quare autem vocauit Christus Pharisęos hypocritas & quare illis aspere responderit, cum ipsi blande quæsiuissent, et quare eis responsum dedit, cum videret, quod eum tentabant. vide loco citato. quæst.93.& quæst.94. & quæst.95.

Ostendite mihi numisma census. Quasi dicat ex denario apparebit solutio quæstionis, & potest accipi numisma, i. figura nummorum; vel accipitur numisma, i. nummus & sensus est, ostendite nummum, qui soluitur pro censu. vide loco, citato. post. q.69. circa text. quare autẽ hoc dixit, & cur ipse non protulit potius denarium ex bursa sua. vide quæst.96.

Cuius est imago hæc, & superscriptio. Et sensus est, quod Christus accepit denarium in manu, & considerauit imaginem, quæ in eo sculpta erat, & de illa quæsiuit cuius erat, vt illi responderent.

Et superscriptio. Idest, literæ, quę sunt supra imaginem, vel in circuitu eius vide post quæst.69. circa textum. quare vero cum Christus viderit denarium, quæsiuit, cuius est imago hęc? &c. vide ibidem. quæst.97.

Dicunt Cæsaris. Quomodo erat verum, quod imago Cęsaris erat in moneta. vide loco citato. quæst.98.

Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Quare Christus dixit: Reddite. &c. & quomodo sequatur hæc consequentia ex dictis, vide quæst.99. dixit autem reddite, & non dixit date, quia dare est donare, vel sponte dare, reddere autem est soluere, nam reddere est iterum dare vel post dare, s. qui dat, postquam sibi datũ est, reddit, & iste soluit, quia dat, quod accepit, in omni enim debito soluendo est reddere, quia nullum debitũ causatur nisi ex accipiendo. Deo, enim debemus aliquid quia ab eo suscepimus omne bonum, principibus terrenis debemus tributa, quia ab eis recepimus defensionem, tranquillitatem, & alia bona. &c. vide loco citato quæst.99. quare autem Christus dixerit: reddite, &c. cũ hoc non faciat ad propositum. vide quæst.100.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Quæ autem sint illa, quæ Deo sunt reddenda, est multiplex modus dicendi, sed melior modus est. quod accipiuntur hic debita Dei, ea, quę erant debita ei corporaliter, secũdũ legẽ Moysi, nõ q de ꝑ se, q a ipse bonorũ nostrorũ nõ indiget, sed vel pro sustentatione ministrorũ, sicut erant decimæ, quas soluebant Iudæi ad sustentationem Leuitarum, & summi Sacerdotes. Num. 18. vel pro opere Sanctuarij, sicut dimidium sicli. Exod.30. vel erat ad sustentationem Sacerdotum, sicut primitiæ, oblationes, & cętera iura, quæ ponuntur. Num. 18. vel erant ad honorem Dei sicut sacrificia, & libamina, quantum ad partes illius, quæ cremabantur in honorem Dei &c. vide plura loco citato. q. 101. Dixit autem prius Cęsari, quam Deo, quia de istis erat quęstio, & non de debitis Dei, debita autem Dei, non inducuntur hic principaliter, sed accessorie, ideo de illis erat posterius dicendum. vide quæstio. 102. vbi etiam alię explicationes adducuntur. An erant Iudæi obligati Cæsari ad tributũ. vide quæstio.103. an Christus dicens reddite, &c. significauit aperte, quod tributum dandum esset, Cęsari. vide quæst.104. Quomodo tandem Christus voluit dicere aliquid debitum esse Cæsari, cum esset contra populum vide loco citato. quęst. 105.

DOMINICA VIGESIMA TERTIA. Post Pentecosten.

MATTH. IX.

Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps vnus accessit. Loquebatur Iesus ad discipulos Ioann. & Pharisæos, dicitur tamen, quod loquebatur, ad turbas, quia quando loquebatur discipulis Ioann. turbæ multæ conuenerant, & sic ad omnes loquebatur excusando coram eis discipulos suos a ieiunio, vide super Matth. par. 3. cap. 9. post quæstio.83. circa illud, loquente Iesu accessit princeps synagogę, vt dicitur Lucæ 8. Matth. tacuit hic nomen eius, Lucas tamen ait, quod vocatur. Iairus princeps Synagogę, per synagogam quid intelligatur, vide loco citato. quæstio.85. quare autem nomen istius exprimatur. Marci 5. & quare dicitur, quod erat princeps synagogæ. vide ibidem q.86.

Et adorauit eum. Adorauit ad exhibendum ei debitum honorem, adorauit ex necessitate, quia volebat iste princeps placare Christum, vt dignaretur filiam eius sanare, quod per humilitatem putabat habere posse: adorauit, dicunt aliqui adoratione latriæ, sed hoc non stat, adorauit ergo adoratione dubia, quę hominibus exhibetur vide loco citato q.87.

Filia mea modo defuncta est. Quare alij Euangelistę aliter loquuntur, & Marcus ait filia mea est in extremis, Lucas vero, dicit, quod moriebatur, est multiplex modus dicendi. vide loco citato quæstio.88. vide etiam p. 4. ca. 14. quæst.72. in principio.

Veni, & impone manum tuam super eam. Hoc dixit, primo quia putabat, quod in Christo esset aliqua virtus, quæ per contactum deriuaret in eos, quos tangeret. secundo, quia sic antiqui prophetę curabant ægritudines. tertio, quia ipse non putabat, quod Christus esset Deus, sed quod esset aliquis de prophetis, & ideo non credebat, quod in absentia posset operari, sed quomodo ignorabat Christum in absentia posse sanare, si iam hoc pacto sanauerat seruum Centurionis? esset multiplex modus dicendi. vide omnia. super Matth. i. par. 3. cap.9. quęstio.89.

Et surgens Iesus, sequebatur eum. Sed quomodo Christus voluit ire cum isto principe, cum ipse vocauerit eum ex quadam infidelitate, s. quia non credebat, quod absens posset sanare filiam eius? nam propter infidelitatem, noluit ire cum regulo, cuius filius infirmabatur Capharnaum assignatur multiplex, ratio, loco citato quæst.90.

Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis. Hanc mulierem doctores vocant Hemorhoistam idest patientem Hemorhoides, sed non habebat huiusmodi infirmitatem, sed similitudinem illius infirmitatis. vide loco citato, circa illud, & ecce mulier. hęc autem mulier patiebatur fluxum sanguinis extra tempora mẽstruorum, nam sanguinem menstrualem fluere, naturale est, & non computatur inter ęgritudines; sed potius cessatio fluxus menstruorum in fęminis causat eis graues ęgritudines, fluere autem sanguinem extra tempora menstruorum ęgritudo est, & sic leuitici 15. distinguuntur inter fluxum menstruorum, & sanguinem fluentem extra tempora. vide loco citatu. quare insetatur hic de curatione istius mulieris, nondum completo miraculo, quod narrari incęperat. vide loco citato quæst.91. quare dicatur, quod ista mulier duodecim annis passa est fluxum sanguinis. vide loco citato. quęst.92. quare Christus voluit facere hoc miraculum sic interpositum. vide quęst.91. vide etiam cap.71.4. parad. in principio.

Accessit retro. Non ingressa est vrbem, quia hoc prohibitũ erat. Num. 5. quod immundi manerent in Ciuitate. sed extra vrbem, nam dum Christus veniret de loco, vbi loquebatur cum discipulis Ioan. ad domum principis, cõtigit eum ire extra vrbem, iuxta illam & ibi ista mulier

occurrit

occurrit ei. vide sup. Matt. p. 3. c. 9. q. 93. accessit retro propter humilitatem retro quia hoc sibi facilius erat, nam si voluisset anteriorem fimbriam Christi tangere incuruando se coram Christo, oportebat, quod Christus maneret, & tunc manifeste appareret, quod aliquid vellet à Christo, & tunc petere oporteret, quia Christus diceret ei: quid uis. tertio accessit retro vt lateret, nam cum esset inmunda erubescebat dicere ægritudinem suam. & c. vide loco citato q. 97.

Et tetigit fimbriam vestimenti eius. Habebat enim Christus fimbria in vestimento iuxta consuetudinem Iudæorum, nam in quolibet vestimento exteriori quatuor fimbrias habebant, vt distinguerentur ab aliis gentibus habuerunt enim vnum signum in carne. s. circuncisionem per quod distinguebantur, sed quia hoc non videbatur. dedit aliud signum de fimbriis, quod erat discoopertū. fimbriæ autem vocantur quædam particulæ panni hyacinthini. i. coloris cęlestis, positæ in quatuor angulis pallii. vide loco citato q. 94. propter multas autem rationes voluit mulier ista tangere fimbrias. vide ibid. qu. 95. An Iudæi essent obligati portare fimbrias, & vittas hyacinthinas. vide sup. Num. c. 15. q. 53. an præceptum de fimbriis obligaret in deserto. vide ibi. q. 54. an Christus portabat fimbrias, & vittas hyacinthinas. vide sup. Matt. p. 6. cap. 23. q. 44. & de fimbriis Iudæorum habes alias q. ibidem. scilicet quæst. 39. & quæst. 40. & quæstio. 41. & quæst. 42. & q. 43.

Dicebat enim intra se. si tetigero tantum vestimentum eius salua ero. Quare ista mulier accessit ad Christum tacēs, vt sanaretur, & non petiit ab eo sanitatem. vide loco citato q. 96. dicitur autem hic, si tetigero & c. ad ostensionē fidei eius, & plenitudinis virtutis Christi, quæ duo necessario exigebantur nam etiam si mulier fidē habuisset, si in Christo non fuisset virtus, non posset illa sanari, & hoc Christus expressit Marci, 5. ego noui virtutem exiuisse de me, si autem Christus virtutem magnā haberet, mulier tamen nullam haberet fidem, nec deuotionem, nihil inde consequeretur, etiam Christi carnē tangendo exprimitur autem ab omnibus euangelistis, s. quod dicebat intra, si tetigero, & c. quia ista est finis intentus in omnibus miraculis, non . n. faciebat Christus miracula, nisi vt crederetur in eum. vide loco citato. quæst. 99.

Quis me tetigit. Hæc verba non habentur in Euangelio, sed Marci. 5 & Lucæ. 8. quærit autem auctor super hoc. quare Christus voluit istud miraculum manifestari, cum fuisset factum in occulto, ita vt semper latuisset, nisi ipse mulierem cogeret ad dicendum cogebat autem petēdo quis me tetigit, quia iam mulier non potuit tacere. vide qu. 103. quare autem Christus ait, quis me tetigit, cum hoc sciret. vide q. 104. quare non dixit mulieri: tu me tetigisti? cum videret illam. vide q. 105. vbi assignantur plures rationes.

Confide filia. fides tua te saluam fecit. Quare Christus hoc dixerit, cum mulier iam fidem haberet. vide loco citato q. 109. quomodo dixit: fides tua & c. cum mulier fidē plenam iam haberet, vide q. 111. vbi, quod duplex est fides ostenditur, & quod mulier a fluxu sanguinis curata, fecit Christo statuam æneam. vide etiam sup. Matt. p. 4. cap. 15. q. 79.

Et sanata est mulier ex illa hora. Non quando Christus dixit fides tua, & c. sed quando mulier tetigit fimbriā. vide loco citato qu. 110. quare Christus voluit facere hoc miraculum non petente muliere, vide loco citato. q. 98. quomodo virtus infinita simul potest, & in instanti rē disponere, & formam producere, vide qu. 100. vbi dicitur, quod ad hoc vt mulier sanaretur duo requirebātur potestas sanantis, & dispositio eius, qui debebat recipere sanitatem, potestas autem ex parte Christi, erat infinita, ideo poterat operari in instanti, dispositio autem nulla est, nisi fides ex parte suscipientis, nam dispositio corporalis nulla requiritur, & c. ostenditur etiam, quomodo mulier, statim, vt tetigit sensit se esse sanatam. an aliqua virtus exiret de Christo ad sanandum morbos vide loco citato qu. 101. quomodo Christus sanabat aliquos tactu sui sacratissimi corporis, & absque eo, quod sanitatem peterent. uide sup. Matth. p. 5. cap. 21. quęst. 81. an Christus per contactum sanabat ægros, & an humanitas erat organum quoddam diuinæ virtutis operantis, & quæ dicatur esse illa vnio, quia corpus Christi est vnitum verbo Diuino, & quomodo intelligitur, quod Deitas vtebatur Christi corpore, vt organo. vide super Matth. p. 3. cap. 9. q. 102.

Et cum venisset Iesus in domum principis. Christus postquā sanauit mulierem, multa fecit, s. dixit: quis me tetigit? circumspiciebat, vt uideret eam, & c. Vt sic ex industria moraretur vt interim venirent nuncii ad principem Synagogæ de morte filiæ eius vt sic iam omnes scirent illā esse mortuam, & cum postea viderent eam viuere, appareret, quod fuerat a Christo suscitata. vide loco citato, q. 106. venerunt ergo, dum moraretur nuncii ad principem, & dixerunt mortua est filia tua, noli vexare eū. uide ibi. q. 112. dixit autem Christus, principi noli timere, sed tantum crede, ad confirmandum fidem illius, nā ex fide vocauerat Christum, & quia nunc isti nuncii dicebant mortuam esse puellam, & quod Christus nō posset illam suscitare, poterat turbari princeps, & deficere in fide, ideo ait: noli timere, sed tantum crede. vide loco citato. q. 113. dixit autem crede non quia fides sit necessaria, ex parte Christi vt suscitaret puellam nam dicitur Isai. 49. quis adiuuit spiritum Domini. sed erat necessaria ex parte nostri. vide ibidem.

Et vidisset tibicines. Isti erant in domo iam plangēdo puellam mortuam.

Et turbam tumultuantem. Idest flentem, & tumultum facientem sic dicitur Marci. 5. videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum. vide loco citato. quæstio. 112. circa illud, & vidisset tibicines. tibicines autem vocabātur tibiis canentes, & erant hic secundum antiquam Iudæorum consuetudinem, nam ad luctum mortuorum inducebant tibicines, vt ibi canerent, hoc autem fiebat ad augendam tristitiam & propter solēnitatem luctus. vide loco citato. quæst. 114.

Dicebat recedite, non est mortua puella, sed dormit. Exclusit tibicines primo ad quandam consolationem, hortando, quod non lugerent, recedite idest cessare a luctu. secundo fuit quia volebat suscitare puellam, & luctus ille tibicinum pro solis mortuis fiebat. tertio quia erant indigni videre suscitare puellam, nam irriserant Christum & c. vide quæstio. 115. eratne verum puellam non esse mortuam. Respondetur quod vere erat mortua, quare ergo dicit non est mortua, sed dormit. vide loco citato. quæst. 116. quare non dixit Christus puellam esse mortuam, & quare mortui dicantur quandoque dormientes. vide quæst. 117.

Et deridebant eum. Putabant enim quod ex ignorātia hoc diceret credens puellam adhuc viuere, quam illi sciebant esse mortuam. vide loco citato quæst. 121. circa illud, & deridebant eum quare Christus non increpuit derisores sui. vide quæst. 118.

Intrauit in cubiculum in quo puella erat mortua. Manifestum est quod solum tres discipuli, Petrus, Ioannes, & Iacobus intrauerunt in cubiculum, vbi erat mortua puella, Lucæ. 8. an vero hi tantum cum eo iuerint ad domum principis, non apparet, quia alii affirmant, alii vero negant, quid tenendum sit vide quæstione centesimadecimanona quare Christus istos tres solū secū accepit. vide loco citato quæstione centesimavigesima, vbi etiam prærogatiuæ explicantur quas Christus his tribus concessurus erat post mortem.

Et eiecta est turba. Quare Christus eiecit totam turbam de domo, ita vt solos tres discipulos, & matrem, & patrem puellæ intrare permitteret. & quid agendum sit quandoque ne inuidi accipiant occasionem maioris inuidentiæ. vide loco citato quæstione centesimauigesimaprima voluit autem patrem, & matrem adesse, vt essent testes huius miraculi quare non totam turbam? ne Pharisæorum inuidiam magis irritaret, nonne sufficiebāt testimonium trium discipulorum, cum scriptū sit, quod in ore duorum, vel trium stabit omne verbū? vide loco citato q. 122. quare potius voluit patrem, & matrem adesse miraculo, quam alios extraneos. vide ibi.

 q. 123.

q.123.ad quid opus fuit aliquos discipulos adesse, cum parentes adessent ad puellæ suscitationem. vide quæst. 144.& quare Apostoli dicantur principes Ecclesiæ,ibidem ostenditur.quare autem Christus voluit nunc habere testes huius suscitationis.vide ibidem. quæstione centesimauigesimaprima.

Tenuit manum eius,& dixit puella surge. Quare Christus tetigit manum puellæ,quando eam suscitauit,vide loco citato.qu.126.quare Christus clamauit ad suscitandam puellam.vide q.127.

Puella surge.Lucas ait Thabitacumi,quod est vocabulum hæbraicum , & interpretatur puella tibi dico surge sic enim multis in locis sacræ scripturæ , ponitur nomen græcum,siue hæbraicum cum eius interpretatione. de hac re vide plura exempla super Exod. parte 1.cap.16. quæst.6.circa finem.super illud, quod significat , quid est hoc.

Et surrexit puella. Quomodo anima huius puellæ rediit, & quod forma est præcipua causa distinctionis & vnitatis,& corpus accipit esse humanum per animam.vide super Matth.parte 3.cap.9.quæstio.128.postquam autem surrexit iussit Dominus,quod darent ei manducare , non quia puella ex ægritudine ex qua expirauit remanserat debilitata,vt aliqui dicunt,quod & multipliciter reiicitur, dicimus ergo quod voluit hoc in signū, quod vere surrexisset.vide plura loco citato, q.129.

Exijt autem fama hæc in vniuersam terram. Iussit Christus parentibus istius puellæ, quod nulli dicerent , non ea intentione,vt taceretur,sed vt innueret , quod laudes humanas de suis operibus non quærebat vide loco citato quæst.130.sed siquis quæreret a parentibus puellæ, nunquid filia sua fuerat suscitata, tenebanturne dicere, quod non?vide quæst.131.credendum est, quod Christus iuberet etiam discipulis,vt tacerent,quia nihil proderat,quod parentes puellæ illud occultarent,si discipuli illud diuulgarent.uide loco citato quæstione 132. ad quantum tempus extendebatur præceptum occultationis,an ad semper,vel vsque ad Christi resurrectionem. vide loco citato.quæstio.133. quomodo dicitur , quod exiit fama hæc per vniuersam terram , de suscitatione puellæ,cum Christus vetuerit dicere. vide loco citato, quæst.134

DOMINICA XXIIII.
Post Pentecosten.

MATTH. XXIIII.

C*Vm videritis abominationem desolationis , quæ dicta est a Daniele propheta,qui legit intelligat*. Idest cum videritis Idolum,quod est signum desolationis futuræ Ciuitatis Ierusalem , quam abominationem prænunciauit Daniel cap.nono,scitote quod in proximo est vrbis euersio,& qui Prophetiam Danielis legerit sciat, de hac euersione intelligendam esse. vide super Matth. parte sexta cap.24.post quæstio.95.circa illud , cum ergo videritis abominationem.quid Christus voluit designare per hoc,scilicet cum videritis abominationem. vide loco citato quæst.96 aliqui enim hoc, intelligunt de Antichristo qui abominabilis est,sed hoc confutatur.& probatur quod debet intelligi de signis præcedentibus euersionē Ierusalē.quare aūt Christus pnunciauit hæc, quæ habentur hic, uide ibidem quæstio.97. quæ fuit abominatio desolationis,quam visuri erant discipuli, antequam fugerent de Iudæa,sunt quam plures sententię sed melior est, quod ista abominatio fuit habitatio hominum impiorum in templo,& prophanatio eius,nam Deus valde honorari iubebat templum suum,nihil autem magis abominabantur,quam illud prophanari,sed isti seditiosi qui confugerunt ad templum illud prophanauerunt,vt vult Iosephus.vide loco citato. quæst. 98. per totam,quæ longissima est.quare autem Christus dixit:cum videritis abominationem desolationis,quia sufficiebat dicere,abominationem.vide quæstio.99. quare autem Christus alleget hic Danielem, ponuntur quinque rationes.vide ibidem quæstio.100.quomodo intelligatur auctoritas Danielis,quam Christus attulit.vide ibi.quæstione.101.quomodo concordat Matth.& Marcus,& Lucas in hoc nam Matth. dicit:cū videritis abominationem desolationis, stantem in loco sancto, quæ dicta est a Daniele Marcus 13.dicit.cum videritis abominationem desolationis stantem,vbi non debet. & nihil dicitur de Daniele.Lucas autem 21.dicit:cum videritis circundari Ierusalem ab exercitu,scitote, quia appropinquat desolatio eius. vide multa loco citato quæstione 102.quare Christus dixit,qui legit intelligat. uide quæst. 103.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes. Admonet Christus fugere Christianos de Iudæa,& Ierusalem tempore euersionis,vt nihil mali ibi patiantur , nam ideo hæc omnia prænunciat, vt Christiani possint tempore conuenienti fugere,& hortatur,vt fugiant ad montes,idest ad terram montuosam,in qua non sit exercitus Romanorum vastans prouinciam.vide super Matth.p.6.cap. 24.post quæstio.95.circa textum quare Christus dixit: tunc qui in Iudæa sunt fugiant. vide loco citato quæst. 104.vbi dicitur,quod duo intendit Christus in tota ista prænunciatione malorum de Ierusalem , primum erat vt credentes eriperent se de periculis fugiendo secundo vt non fugerēt ante tempus,ne cessaret prædicatio in Iudæa,vide ibi voluit autem fugerent,quia mala euentura Iudæis infligebantur propter peccata,eorum,scilicet qa Christum occiderant,& aliquos etiam ex eius discipulis,alios autem persecuti fuerant,& eiecerant de regione sua,& cum eis prędicaretur noluerunt conuerti, qui autem credebant in Christum,vel in hoc non peccauerāt, vel si peccauerant sicut Paulus, qui erant consentiens morti Stephani,&c.iam conuersi pęnitentiam egerant, & doluerant de hoc,vnde eis remissum fuerat,ideo non erat dignum hanc pęnam exerceri in eos,sed in illos , q semper increduli,& rebelles extiterant,ideo debuerunt iidē liberari.vide loco citato q. 105. sed ad quid voluit Christus vt fugerent.vide q.106.vbi etiam ostenditur, quod conueniens fuit dari monarchiam populo Romano de toto orbe.Quare dictum est,qui in Iudæa sunt,fugiant,vide q.107.dicitur autem,quod fugiant ad montes,s.quod omnes credentes,de Ierusalem,& de tota Iudæa,Samaria,& Galilæa,fugientes non fugiant in Ierusalem,sed ad montes,qui sint isti montes ad quos fugituri erant credentes,est duplex modus dicendi. Vide ibidem quæst.109.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant.&c. Supra Christus loquebatur dirigēdo sermonem ad discipulos in secunda persona,scilicet cū dicebat.audituri estis prælia, & opiniones pliorū videte ne turbemini,&c.hic aūt loquit in tertia persona,qui in Iudęa sunt fugiant , & ratio est quia sciebat Christus quod quando illa euenirent,non essent in Iudęa isti,quibus nunc loquebatur.vide loco citato. qu.110.an sufficit credentibus ista admonitio Christi , vel habuerunt aliquam aliam spetialem. vide ibidem, quæst.111.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant. Hoc tunc generaliter , fuit quod exprimitur in litera,scilicet cum videritis abominationem,&c.sed h magis determinate scire velimus.aliqui dicunt,quod hoc tunc fuit,quando exercitus circūdedit Ierusalem,scilicet Vespasianus , & Titus, & hoc quia Lucæ.21.dicitur cum videritis circundari Ierusalem ab exercitu,&c.sed hoc multipliciter reiicitur. veritas est,quod tunc fugiendum erat,quando credentes viderent circundari Ierusalem ab exercitu,non quidē Romano, sed Regis Agrippæ , nam Agrippa Rex, misit duo millia equitum contra seditiosos, qui se in templo incluserant,& illi circundederunt Ierusalem. vel dicatur quod intelligitur de exercitu Romano obsidente vrbem non tamē de exercitu Titi,& Vespasiani. sed Cestii,vel Flori ducum Romanorum , & pro hoc multa, & pulchra adnotantur. vide super Matth.p.6.cap.24.q. 112.quæ est longissima.

Et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua.& qui agro

de ibi.q.156.'sed dicetur:dato,quod in Sole,& Luna appatitura essent signa quare potius in obscuratione eorũ fuit hoc,quam in aliquo alio accidente circa ea,nã poterat augeri lumen in eis,sicut dicitur quod aliquãdo fiet, vel poterat hoc apparere in motu.s.quod Sol, & Luna starent,vel retrocederent, sicut aliquando factũ est qđ dicendum sit.vide loco citato q.157.qũo autem conueniat istud signum.s.obscuratio lucis,quantum ad ostendendum finem seculi.vide ibid.q.158.

Sol obscurabitur & Luna non dabit lumen suum. Luna quatuor modis poterit obscurari,sicut dictum est deSole,tamen nõ fuit per tertium neq;per quartũ.s.p eclypsim, licet iste modus erat facilis,s.qđ Luna intraret umbram terrę,& ita obscuraretur cõuenientior est secundus modus,vt dictũ est deSole.vide sup.Matt.p.6.c. 24. q.159. qũo stat,quod Sul obscurabitur & Luna non dabit lumen suum,quia hęc non possunt esse simul.vide ibid.q. 160.quanta erit obscuratio Solis & Lunæ, & quanto tẽpore durabit.vide ibid.q.161.ad quid fiet ista obscuratio in Sole,Luna,& Stellis in die iudicii,vide ib.q. 162. vbi dicitur,quod etiam in omnibus alus rebus,erũt magna signa,vt patet Lucæ.21 s.& in terris præssura gentium prępconfusione sonitus maris,& c.vide ibidem.

Stellæ cadent de cœlo. Aliqui dicunt stellas esse illos, qui lumine doctrinæ suæ alios illuminant, aut illuminare debent.alii dicunt stellas cadentes esse iustos, qui tempore illo de iustitia sua cadent.aliqui dicunt,quod stelle verę cadent de cœlo.alii dicunt quod stellę comatę cadent, nam vulgus eas absolute stellas vocat,aliï dicunt, quod stellę cadent.i.obscurabuntur densitate nubium,vel corporum interpositorum,quasi cecidissent.sed præcedens modus melior est.vide sup.Matt.p.6.c.24.q 163.ad qđ autem cadent istæ stellę de cęlo.vide ibid.q.164.

Et virtutes cœlorum mouebuntur. i.Angelici spiritus.& nõ est sermo de virtutibus,secũdum qđ virtutes vocamus vnum de nouem ordinibus Angelorũ,sed sermo est de omnibus Angelis,vt distinguũtur contra alias virtutes, quæ non sunt in cœlo,nam omnis substantia spiritualis virtus vocari potest,quia est potestas non alligata materiæ.vide sup.Matt.p.6.c.24.q.195.qũo aũt Angeli mouebuntur aliqui dicunt,quod intelligitur de motu, i.cessatione ab operibus suis alii dicunt quod mouebuntur omnes virtutes quodam timore,ne condemnẽtur ad pęnam,sicut homines alii dicunt,quod ista mutatio erit quidam timor adueniens Angelis de rebus illis magnis, q ante iudicium euenient.aliter ergo dicitur, quod cõmotio virtutum cęlestiũ est aliqua operatio insolita, nã ante hoc operabantur id,quod ordinarium erat,& erat naturale,& non miraculosum,& in ista operatione, quasi quieti manebant,velut parum agentes, tunc veluti maiores, & plures operationes exercitare dicuntur moueri,quasi non maneant in quiete,& ocio sicut prius. vide loco citato q.166.sed quare posuit hic Christus qđ virtutes cęlorum mouebuntur vide ibidem.q.167.

Tunc apparebit signum filii hominis in cœlo. Idest signum Christi,qui de se loquitur,quasi de alio:ipse enim filius est hominis,quia est filius Virginis:& istud signum putatur esse Crux in cęlo,s.in aere, nam aer vocatur cęlũ, iuxta illud,Lucę 8.aues cęli comederunt illud; i.volucres,quæ sunt in aere,vel in illo volant.vide sup.Matth. p.6.c.24.post q.149.circa illud, apparebit signum filii hominis similiter quod hoc signum sit vexillum sanctæ Crucis,vt cantat Ecclesia,Hoc signum Crucis erit in cęlo,cum dominus ad iudicandum venerit,& nõ sit aliud signum,vide loco citato q.168.adueniente autẽ Christo apparebit Crux quia veniet vt Rex cum vexillo secundo ad confusionem Iudæorum,vt ostendat,quod id,qđ illi contumeliam putauerunt,versum est in gloriam, & ita confunderentur tertio fiet ad ostendendum frustratam esse intentionem Iudæorum,qui credebant nomen eius perire, eo quod crucifixerunt eum. quarto ad redarguendum omnes infideles,& male viuentes post susceptam fidem. vide ibi.q.169. quid intellexerunt discipuli per signum filii hominis.vide ibid.q.170. quando erit istud tunc in quo signum filii hominis apparebit. vide loco citato q.171.qualiter Crux apparebit, & qualis erit fulgor Crucis,& magnitudo, & qualis materia erit ex qua confecta erit Crux in die iudicii.vide loco citato quæs.172.

Et tunc plangent omnes tribus terræ. Aliqui dicunt, quod non plangent omnes homines,sed aliqui tantum, scilicet mali,alii dicunt,quod omnes tribus terræ plangent idest homines terreni,qui in cœlis non habent partem, sed solum in terra,intelligitur,de planctu, quem habebunt homines ante resurrectionem. vide super Matth. p.6.cap.24.q.173.quare autem plangent omnes tribus terrę.vide ibidem q.174.

Et videbunt filium hominis venientem in nubibus. Nõ videbitur ab omnibus ante mortem, sed post resurrectionẽ, qũo hoc verum sit,nam vbique adsunt rõnes. vide sup. Matt.p.6.c.24.q.175.an ueniet ad iudicandum successiue,vel subito.vide ibid.q.176.quare Christus dixit, qđ viderent eum venientem in nubibus.vide ibid. qu.177. veniet aũt in nubibus,quia ipse sic dicit.nõ quia nõ possit sine nubibus venire,sed est prima cã ad apparatũ, nã dicitur in littera quod veniet in maiestate, est autẽ maiestas apparatus magnus,iõ cum nubes circunstantes faciant ad quẽdam apparatum veniet in nubibus. afferũtur aliæ tres causæ.vide loco citato q.178.qũo mouebitur Christus in nube,& qũo mouebitur nubes.vide ib. q.179.vbi vides,quod descendendo nõ mouebatur motu grauium,quia erat corpus gloriosum,& in eis est dos agilitatis, & alia pulchra ibi habentur sed dicitur actu. 1.quemadmodum uidistis eum ascendentem,ita veniet sed in vna nube ascendit, quomodo ergo descendet in nubibus.vide loco citato.qu. 180.an vero illa nubes in qua Christus descendet,sit illa in qua ascendit,vt vř vel le August.vel sit alia.vide ibidem q.181. istæ nubes autem vocantur nubes cœli dicunt aliqui idest de substantia cœlesti. sed hoc est falsum quare ergo dicantur nubes cœli.vide ibidem q.182.

Cum virtute multa,& maiestate. Virtus hic accipitur pro potestate.potestas autem interdum accipitur pro multitudine famulantium: alio modo pro potestate ad aliq̃d faciendum,& ita dicetur multa virtus cum qua Christus veniet, quia habebit potestatem iudicandi totum mundum, & tunc omnia erunt subiecta pedibus eius. alio modo dicitur virtus Christi magna, quia maior erit,quam ea,quam hic habuit.quomodo strictius accipiatur.vide sup.Matth.p.6.cap.24.q. 183. quid autem sit maiestas Christi in qua ad iudicãdum veniet,& quare dicitur Christus uenire in maiestate, & quod totus mundus in iudicio erit congregatus. uide loco citato, quæst.184.

Et mittet Angelos suos cum tuba,& voce, & congregabunt electos,&c. mittet inquit Angelos ad congregandũ electos,quia Christus ut homo venturus est ad iudicandũ & ideo oportet,quod iudicandi præsentes ei sint secundum præsentiam corporalem,omnes tamen priusquam ad iudicium veniant,per ignem conflagrationis morientur,& statim resurgent,hos autem congregari oportebit duplex,autem est ista congregatio,una antequã resurgant,alia postquam surrexerint. uide loco citato. q. 185.ubi dicitur etiam quod Angeli congregantes mortuorum corpora,quatuor actus facient,& quod Angeli dupliciter accipiuntur ibid. quid uero facient Angeli in hac congregatione,& quod facient tres congregationes in iudicio.vide ibid.q.186.sed qũo dicitur congregabunt omnes electos,nam in resurrectione ẽt reprobi congregabuntur. uide ibid.q. 187. quare autem solũ fiat mentio de electis,& non de reprobis. uide ibidem, quæstio.188.Quare dicatur quod electi congregabuntur ab Angelis,nam de eis non deberet dici, quod congregandi sint, quia per se uenire possent, de malis autem esset dicendum,quod congregarẽtur.quia per se non possent venire.vide loco citato quæst. 189. vbi etiã habetur quod omnes corporis dotes in resurrectione electis dabuntur.

A quatuor ventis cœli,a summis cœlorum vsque ad terminos eorum. Quare hæc dicantur.vide loco citato. q.190. & q.191.vbi etiam habetur quid sit summum cœli. & quid cœlorum terminus.

Ab arbore fici discite parabolam, cum iam ramus eius tener fuerit, &c. Ad quid Christus posuit hoc de arbore fici, & quomodo Matth. & Marcus, & Lucas concordãt in hoc loco. & quomodo applicatur parabola ista de ficulnea ad propositum. vide sup. Matt. p. 6. c. 24. q. 192. & q. 193. & quæst. 194.

Scitote quia prope est in ianuis. Hic loquitur de re significata, quæ statim post signa ventura est, quæ autem sit illa res, non potest dubitari, nisi de eis, quæ Christus hic tetigit, & sunt duo, s. euersio Ierusalem, & aduentus ad iudicium, de qua illatum dicatur vide loco citato q. 195. & cum dicitur: cum hæc omnia videritis, scitote &c. q̃ritur quid sint hęc oia ab auctore loco citato q. 196.

Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. De qua generatione accipiatur hoc, vide loco citato q. 197. q̃ quidem quæstio longissima est. quare dixit amen dico vobis non præteribit generatio hæc. &c. vide ibid. q. 198.

Cœlum, & terra transibunt. verba autem mea non præteribunt. Quomodo hoc sit verum. vide loco citato. q. 199. ad quid autem dixit huiusmodi verba. s. cęlum, & terra & c. vide ibidem. q. 200.

ANNOTATIONES IN EVANGELIA DE SANCTIS

IN FESTO SANCTI Andreæ Apostoli.

MATTH. IV.

AMbulans Iesus iuxta mare Galileæ, vidit duos fratres. Mare Galileæ est quidam lacus magnusq; erat in Galilæa habẽs in longitudine cẽtum stadia, & in latitudine quadraginta, & transit per mediũ Iordanis, & ab ipso illa multitudo aquarũ causatur, vt dicit Hieronymus. iuxta aũt hoc mare solos ambulabat, quia discipulos oẽs de Galilęa sibi aggregare debebat. vide sup. Matt. p. 1. c. 4. post q. 95. circa illud, Ambulans Iesus.

Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ. In Galilæa prædicare cępit Christus, nam statim ac audiuit Ioannẽ esse traditum. i. incarceratum, venit in Galilæam, & prædicauit. vide sup. Matt. p. 1. c. 4. post q. 77 circa illud; cum aũt audisset Iesus &c. & hoc factũ est vt adimpleretur qđ dictum est per Isaiam Prophetam primo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephtali, & non est intelligendũ, quod factum sit hoc, vt Prophetia Isaiæ impleretur sed potius Prophetia Isaiæ dicta fuit, quia sic futurum erat, qđ Christus prædicaret in finibus Zabulon, & Nephtalim, sensus ergo est, vt adimpleretur qđ dictũ est per Isai. 1. tunc impletum est id, quod dictum est p Isaiam, & hæc est Prophetia Isaiæ. s. terra Zabulon, & terra Nephtali, via maris, trans Iordanem Galileæ gentium. & sensus est, quod ista terra, quæ est in finibus Zabulõ, & Nephtali, & est de vtraq; sorte partim, audiuit primo prædicationẽ Christi, & per hoc illuminata est, cum prius sederet in tenebris ignorantiæ quare autem dicatur via maris. vide loco citato. s. post q. 77. circa illud, vt adimpleretur, quod dictũ est per Isaiam, & circa illud, terra Zabulon, & terra Nephtali. Quare aũt Christus audita traditione Ioannis recessit in Galilæam. vide sup. Matt. p. 1. c. 4. q. 79. & an prædicauerit Christus Ioãne prædicante. ibid. q. 80. Quare Christus non abstinuit a prędicatione Ioanne manente in carcere. vide. ib. q. 82. Quo autem dicatur quod cum audisset Christus Ioannem esse traditum, secessit in Galilæam, quia anteq̃ Ioãnes traderetur Christus iuit in Galilæam, s. statim postq̃ baptizatus est a Ioanne, & ieiunauit, & incępit vocare discipulos. Ioan. 1. vide loco citato. q. 83. Vbi aũt erat Christus qñ recessit in Galilęam, ibi. q. 84. Quare recessit de Iudæa in Galilæam ibid. q. 85. Quare prius in Galilæa, quã in Iudæa prędicauerit, ibi. q. 86. tandẽ quare Matt. non allegauerit auctoritatem Isai. sicut habetur in Isaia sed paucioribus verbis. vide ibid. q. 89. hæc adnotaui, vt si de prædicatione Christi in Gallilæa sermonem habere velis, plura dicenda inuenire possis. Quid autem prædicauerit in Galilæa, vide alias q. sequentes.

Vidit duos fratres Simonẽ qui vocatur Petrus, et Andream fratrem eius. Isti duo fuerunt primi, qui ad Apostolatũ vocati sunt, nomen autem Petri erat prius Simon. sed Christus mutauit ei nomen & dixit: Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cepha, quod est interpretatũ Petrus; ideo enim dicitur Simonem, qui vocatur Petrus, quia nunc vocatur Petrus, & antea vocabatur Simõ, Andreas autem primus fuit qui Christũ secutus est, & duxit Petrum ad Iesum, dicens ei. inuenimus Messiã. Ioã. 1. vide sup. Matt. p. 1. c. 4. post quęst. 95. circa illud, vidit duos fratres. & c. 10. quæst. 22. circa illud. Primus Simõ Quare Christus mutauit nomen Petri, ex nomine Simonis vocando eum Cephas idest Petrum vide sup. Matt. p. 2. cap. 10. quæst. 31.

Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius. Andreas erat frater Petri carnalis. Ioan. 1. & etiam fuit frater. i. similis in passione, quia vterq; crucifixus est; licet non eodem tempore, nec eodem loco. vide ibid. s. c. 10. circa illud, & Andreas frater eius.

Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius. Exprimuntur nomina Apostolorum. primo pp honorẽ quia illi, qui sunt viri illustres & famosi ab omnib. cognoscuntur ex nomine, cęteri autem de turba quorũ origo, & gesta obscura sunt, licet cognoscantur, vt homines eorum tamen nomina ignorantur, & sic Deus ad ostendendum, quod Moyses erat sibi valde acceptus, dixit ei inuenisti gratiam coram me, quia te noui ex nomine secundo ad tollendum errorem, quia sicut Christus elegit Apostolos in numero certo; ita & nomina ipsorũ expressa sunt, vt non posset quis inscribere nomen alicuius falsi Apostoli tacito aliquo vero Apostolo. vide plura, & pulchra sup. Matth. p. 3. c. 10. q. 27.

Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius. Petrus aliquando vocatur Simon, solum, vt Marci. 1. & Lucæ 4. s. socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus cõstat tñ q erat socrus Petri. Matt. 8. vocatur ẽt Petrus & hoc cõiter Matt. 16. tu es Petrus aliquando vocatur Cephas. Ioan. 1. tu vocaberis Cephas vocatur ẽt Simon Ioannis. Ioan. 21. Simon Ioannis diligis me. vocatur etiam Simon Bariona. Matt. 16. Beatus es Simon Bariona vocatur etiam Simon Petrus. Ioan. 6. dixit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri. quare autem his nominibus appelletur, & interpretationẽ horum nominum. vide sup. Matth. p. 3. c. 10. q. 30.

Et Andream fratrẽ eius. Hic Apostolus vocatur Andreas, & etiã Lucę. 6. vocatur frater Petri vocatur hoc mõ pp honorem, & notificationem quia magnus honor erat, quod esset frater Petri, quem Christus tanq̃ Apostolorum principem fecerat, & quanto quis ẽr obscurus adhærentiam aliq̃ hẽt ad famosos, vel illustres, ex hoc aliqualiter clarus redditur, & quia Petrus erat inter Apostolos notissimus, quod Andreas esset frater eius erat fieri notum vocatur aũt Andreas, i. virilis, quia secutus est Christum uiriliter, sic Remigius inquit enim qđ Andreas deriuatur apud Gręcos, ab Andros vnde virilis, dr quia relictis omnibus secutus est Christum & viriliter in mandatis eius perseuerauit sed hoc reprobat auctor, & inquit, quod non est quęrenda interpretatio huius nominis. vide sup. Matt. p. 3. c. 10. q. 32.

Mittentes rete in mare erant enim piscatores. Erant in actu piscandi, quando Christus eos quęrebat vnde Glos. ait decenter autem per piscatoria vadit loca piscator piscaturus. vide sup. Matt. p. 1. c. 4. post q. 95. circa illud, mittentes rete in mare.

Mittentes rete in mare. Quõ põt stare hoc, qđ dicit de vocatione Petri, & Andręe hic? nam Lucę. 5. ponitur multum diuersa sententia nam hic ponitur quod mittebant retia in mare, & Lucę. 5. dicitur, quod piscatores descenderant, & lauabãt retia. itẽ ibi. dr q Christus dixerat Petro, quod mitteret rete in mare, & cõclusit multitudinẽ magnã pisciũ, ita vt rũperetur rete, & implerę sunt naui

cule

IN FESTO SANCTI Thomæ Apostoli.

IOAN. XX.

IN FESTO SANCTI Stephani Protomartyris.

MATTH. XXIII.

INDEX.

IN FESTO B. STEPHANI protomartyris.

MATTH. XXIII.

SI *propria de.B.Stephano desideras.* Et quę in epistola leguntur.vide in tabula generali verbo Stephanus.

IN FESTO SANCTI Ioannis Euangelistæ.

IOAN. XXI.

Conuersus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus. Scilicet Ioannem Apostolum, & Euangelistã vidit. & non est sensus, quod Christus solum diligeret, quia Christus omnes discipulos diligebat, cum poneret pro eis animam suam, & elegisset eos ad tantum gradũ Apostolatus. etiam sic dicit Christus quod patet amabat eos, quia ipsi amauerant Christum: sed dicitur de Ioanne, quod diligebat eum, s. valde, & super alios. vide super tertium prologum D. Hieronymi in Matth. p. 1. post quæst. 6. circa illud, quem Iesus amauit plurimum.

Quem diligebat Iesus. Idest Ioannẽ, filium Zebedæi. Zebedeus, enim erat pater Ioannis, & Iacobi, quem ipsi reliquerunt in naui cum mercenarijs, quando Christus eos ad se vocauit Marci 1. vide super Matth. part. 5. cap. 20. post quæst. 50. circa illud; mater filiorum &c. hi duo sũt qui cum matre ad Christum accesserunt petentes; dic, vt sedeant hi duo filij mei vnus ad dexteram. &c. vide loco citato quæst. 53. & sequentibus.

Quem diligebat Iesus. Ioannes omnes alios Apostolos hoc priuilegio excessit, quod ei Christus matrem commendauit, faciens eum filium Virginis. Ioan. 19. Mulier ecce filius tuus. & ad illum dixit: ecce mater tua. & non fuit hoc, vt aliqui volunt propter solum gradum propinquę cognationis: nam eodem gradu attinebat Iacobus Virgini, quo Ioannes: cum ambo fratres essent; prætulit ergo Christus Ioannem cęteris, quantum ad hoc. secundo excessit, quantum ad amorem specialem, quia nullum discipulorum Christus tantum amauit, quantum Ioannem: vnde de eo per excellentiam dicitur, Quem diligebat Iesus. ac si hunc solum amaret, omnes quidem amabat, sed quia hunc specialius diligebat, dicitur absolute, quod diligebat eum. tertio excessit in priuilegio Virginitatis; nam Ioannem constat fuisse Virginem: de cæteris Apostolis creditur, quod vxores habuerint, vel saltẽ non apparet de virginitate seruata, & ideo huic dicunt matrem Virginem custodiendam traditur. quarto fuit magnitudo reuelationum; nam ipse altius intonuit, quã alij. vide super Matth. p. 4. cap. 17. quæstio. 12. in medio. intonuit, enim Ioan. 1. In principio erat Verbum, quæ quidem vox non est hominis rustici; sed sapientum sapientissimi quia vt ait Augustinus si altius intonuisset totus mundus capere non potuisset: quapropter in designatione quatuor animalium, quæ vidit. Ezechiel. 1. & 10. Ioannes volanti aquilę similatur vide plura in Epist. D. Hier. ad Paulinum. super Gen. cap. 4. in fine. circa illud; in principio. Quatuor erant animalia. quæ vidit Ezechiel. & quartum animal, vt dictum est signat Ioannem. sic ait Hieronymus facies animalis, quę erat aquilę, & erat de super ipsorum quatuor, signat Ioannem, qui assumptis pennis aquilę, & ad altiora festinans de verbo Dei disputat, super quæ verba, inquit auctor: ista est applicatio, s. quod sicut aquila altius volat, quam omnes aues, & clarius omnia videt: ita Ioannes ascendit In altum, super omnes disputans, idest tractans de Dei verbo. aliqui voluerunt Ioannem non esse aquilam, sed leonem, & Marcum esse aquilam, quos arguit Augustinus. vide super tertium prologum. D. Hier. in Matth. p. 1. post quæst. 8. circa illud; facies animalis, quæ erat aquilę. vide etiam parad. 5. cap 43.

Quem diligebat Iesus. Ex hoc quod diligebatur à Christo pręomnibus (inquit Remigius) dictus est Ioãnes, idest in quo gratia, vel Dei gratia. sed hoc non est causa nominis, quia antequam Ioannes veniret ad Christum vocabatur Ioannes: ideo nulla causa in nomine isto petenda est. vocatus tamen fuit Ioannes, & Iacobus simul Boanerges. vt dicitur Marci. 3. sed hoc nomen non competit cuilibet per se. dicitur ambobus, & iste est Ioannes simul Apostolus, & Euangelista, nam Ioannes Baptista non pertinet ad discipulos Christi, quia fuit præcursor eius. sed quare totaliter non fuit vocatus Ioannes Zebedęi. sicut Iacobus? Ratio propter maioritatem, quia inter Iudęos primo geniti habebant semper omnia duplicia de bonis patrum. Deut. 21. & ita videtur. quod etiã succederent in nomĩne, vel cognomine patris sic dicitur Deut. 25. de illo, qui suscitabat semen fratri suo, quod primogenitum appellaret nomine illius, & quia Iacobus erat maior Ioanne accepit nomen patris in cognomen secundo fuit ad differentiam, quia inter Apostolos erat alius Iacobus. & ideo vtrique cognomen appositũ est, vt iste Iacobus Zebedæi, & ille Iacob. Alphæi diceretur nemo tamen inter Apostolos vocatus fuit Ioannes præter istum, ideo non oportuit, quod haberet cognomen. sed quare huic Ioanni, ad differentiam Ioannis Baptistę non fuit appositum aliquod cognomen? dicendũ quod non fuit conueniens, quia Baptista non fuit de Apostolis Christi, sed potius ipse per se discipulos habuit, & præcursor Christi fuit, non fuit ergo ei cognomen aliquod necessarium. vide super Matth. pa. 3. cap. 10. quæst. 34.

Qui & recubuit in cena super pectus Domini. Hoc fuit in cęna, quia ex vno latere erat Ioannes apud Christum & cum prædicaret Christus in mensa, Ioannes reclinauit caput suum super gremium, & pectus Christi, quod ponitur ad signandam magnam familiaritatem Christi ad Ioannem, quia nemo alius ausus est recumbere super pectus Christi. ibi. (inquit Hierony.) purissima doctrinarum fluenta potauit. & est modus figuratus loquendi: quia in pectore est cor hominis, & putatur ibi homo habere sapientiam. & sic qui adhęret pectori alterius potest bibere de sapientia eius. sed in re istud non est, quia sapientia hominis non magis est in corde, aut in pectore quam in pedibus, aut capillis, sed est in intellectus, qui nullo organo, aut parti corporis alligatus est. vnde cum, dicitur de Ioanne est metaphora, quia nec doctrina fluit nec bibitur, sed designatur tãquam Christus sit fluuius qui potari posset. sic scriptura comparat sapientiam fluminib. Eccle. 24. Qui implet quasi Phisophũ sapientiã & quasi Tigris in diebus nouorum. vide super tertium prologum. D. Hieronymi. post quæst. 6. circa illud; quẽ Iesus amauit plurimum. vsque ad quæst. 7. quia per totum fit sermo in laudem Ioannis. & etiam quæst. 7. quæritur an Beatus Ioannes teneretur scribere Euangelium de Deitate ad preces Episcoporum. & quæst. 8. quęritur Quare Ioannes fecit, quod Ecclesię ieiunarent, antequam scriberet Euangelium.

Qui supra pectus Domini in cena recubuit. Quid mirum, quod Apocalypsim scripserit, qui liber tot habet sacramenta, quot verba? quod hi per bolice dicitur, quia etiã si multa mysteria essent, tamen non essent plura, quam orationes, quia vna dictio per se nullum mysterium significat, sed dicitur hoc propter multitudinem secretorum, quia nullus liber est in tota sacra scriptura, qui sub tam parua quantitate tanta mysteria claudat. Ioannes autẽ qui scripsit, fuit Euangelista; immo Euangelistarum maximus, quia diuinas personas, & ęternã generationem luculentissime scripsit. fuit etiam Apostolus, quia Epistolas canonicas tres scripsit: fuit propheta, quia reuelationem de toto statu Ecclesię habuit. vide super Gen. in Epist. D. Hieronymi ad Paulinum. cap. 7. post textũ, qui incipit Apocalypsis Ioannis circa illud; Apocalypsis Ioannis.

Qui supra pectus Domini. &c. Quid mirum si tantum amabatur à Christo quod supra pectus eius recumbebat, quod ab ipso etiam tantam habuerit virtutem, vt non solum ipse, sed & alij loco illius miracula patrarent. vt patet, quia datum est sibi, venenũ, & bibit, & nõ nocuit sibi, & datum est quibusdam iudicatis ad mortem, & illico mortui sunt, & præses nolebat credere eis, quæ dicebantur a Ioanne; nisi suscitaret illos extinctos veneno, & tunc Ioannes dedit tunicam suam, illi præsidi, vt poneret super mortuos, & suscitarentur, & illico factum est, constat tamen quod ille pręses erat infidelis, & ad habendam experientiam an Ioannes verum loqueretur petiuit miraculum illud fieri, & per manus ipsius

met factum

fuerat factum est. vide super 4. Reg. cap.4. quæst.50. vbi etiam habes, sublimitatem, & excellentiam Ioannis, & aliorum Apostolorum super Prophetas, & sanctos veteris testamenti in faciendo miracula.

Qui supra pectus Domini, &c. Sciendum est autem quod B. Ioannes in Apocalypsi nihil realiter vidit, aut audiuit vt dicit ipse, cap.1. ego Ioannes fui in Spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tanquam tubæ. vide super Leuit. c.1. quæst.4.

Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Aliqui dicunt quod B. Ioannes mortuus fuit per viam martirii, sicut alii Apostoli, quod vero non legatur non facit magnum arg. nam multa facta sunt, quæ non leguntur, sicut de ipso Christo, qui erat maior omnibus, multa scimus facta esse, quorum nullum scriptum sit Ioannis 20. & 21. sed hoc non stat, quia licet non sit argumentū necessarium ex forma quia arguitur negatiue ab auctoritate, tamen gratia materiæ satis tenet ratio, nam de Apostolis, qui fuerunt columnæ, & Principes Ecclesiæ licet non omnia gesta scribantur, exitus tamen eorum scribuntur, & inuenimus de omnibus, quomodo per martirium vitam finierint. de Ioanne autem nō inuenitur, qui tamen non fuit minor illis; ideo cum non scriptum sit, satis est tenendum, quod non fuerit secundo quia si nihil de Ioann. inueniretur posset omnino ignorare an martyrio, vel in pace vitam finierit, & tamen de eius exitu scribitur; quomodo in defossum locum sepulchri, sibi parati descēderit, postquam à Deo vocatus fuerat, & nusquam postea comparuerit: ideo non finiuit vitā martyrio. tertio potissime, quia Christus dixit hic Petro; sequere me, & ille de Ioanne dixit, Domine hic autem quid. idest nunquid iste sequetur te? Christus ait: sic eū volo manere donec veniam quid ad te? tu me sequere in quo Christus innuit, quod non erat secutus ipsum per viam martyrii, sicut Petrus intantum quod alii Apostoli putauerunt, quod Ioannes non moreretur, & non dixit Iesus non moritur sed sic eum volo manere, &c. vnde de Ioanne est apud quosdam dubium an viuat, vel an morte naturali, vel alias sine vulnere obierit. Qd autem Ioannes martyrio vitam finierit nemo asserit: ideo non est hoc tenendum dicendum ergo quod Ioannes passus est martyrium, sed non finiuit vitam in martyrio, sed propria morte obiit. vide super Matth.p.5. cap. 20. quæst.79.

Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Idest volo eum manere sine martyrio, vsque ad mortem, quando ego veniam ad accipiendum ipsum ad me. vide super Matth.p.6. cap 24. quæst.239. & p.3. cap.10. qu.112. & p.7. cap.25. quæst.605. in fine.

Sic eum volo manere. &c. Aliqui exponunt illud Matth. 16. filius hominis venturus est in gloria patris sui. &c. de Ioanne, nam ipse vidit filium hominis venientem in regno suo, idest venit Christus ad eum, sicut dicitur hic sic eum volo manere donec veniam, sed hoc reijcitur ab auctore. uide super Matth.p.4. cap.16. q.126.

Sic eum volo manere donec veniam. Homo non potest ire ad Deum, sed oportet, quod Deus ad hominem veniat, siue in vita, siue in morte in vita enim per conuersionē nemo ad Deum vadit, nisi Deus venerit ad eum. Ioan. 6. nemo potest ad me venire, nisi pater meus traxerit eū idest non potest venire ad credendum in me, & sequendum me, & ad hoc venit Deus ad hominem, vt eum trahat. Ioan.14. ad eum veniemus, & mansionē apud eum faciemus. Item per mortem non potest homo venire ad Deum, sed Deus ad hominem venit, nam mors non est in potestate hominis sed Dei, ipse enim posuit animam in corpore nostro, & auferet eam, quando vellet, & ideo in morte potius dicitur Deus venire ad hominem, quā homo ad Deum, vt dicitur hic. sic eum volo manere, donec veniam. vide super Matth.p.7. cap.25. quæst.140.

Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Matthæus & Ioan. viderunt ea quæ scripserunt, & alij non viderunt vt Marcus, & Lucas. de Matt. probatur quia ipse fuit Apostolus Domini ab eo vocatus, cum sederet in thelonio. Matth.9. & Marci.2. & mansit semper cum eo; de Ioanne planius patet, quia ipse fuit vocatus prius ad Apostolatum, quam Matthæus & sic Ioannes vidit aliqua gesta priora Christi, quæ Matth. non viderat. & interdum testatur se vidisse ea, quæ scribit. Ioan.19. & qui vidit testimonium perhibuit. Item potuit magis scribere de visu, quam alij, quia circa passionem Domini interfuit plus, quā cæteri. nā cum Christus captus esset in horto, discipuli relicto illo fugerunt. Matth. 26. & tamē Ioannes sequebatur Christum, & introiuit cum eo in domum Caiphę, quia ipse erat notus pontifici. Ioan.18. & cum Christus penderet in cruce solus Ioannes ibi erat cum matre Christi, & tunc dixit ei Christus de Cruce, ecce mater tua. Ioan. 19. vide super Matth.p.1. in præfatione. quæst.18.

Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Vnde apparet, quod Ioannes non scribit, vt notarius gesta Christi, licet, enim notarius non solum debet interesse rebus, quæ geruntur, sed etiam asserere in scriptis suis, quod interfuit rebus illis omnibus & singulis, & Ioannes scripserit de se cap.19. qui vidit testimonium perhibuit. & hic etiam dicat: hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet. tamen solum bis scripsit, quod interfuerit, & ideo non tenet formam notarij, sicut nec etiam alij Euangelistæ. quod multiplicatur, & diffuse ostenditur. vide loco citato. s. in præfatione. quæstion.19.

IN FESTO SANCTORVM Innocentum.

MATTH. II.

ANgelus *Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens surge, &c.* Recedentibus Magis, quando primum Herodi cōstaret de eorum recessu inciperet persequi Christum; quod prauidens Deus misit Angelum, vt reuelaret Ioseph dormienti, quod fugeret in Ægyptum Angelus autem nihil Ioseph, nec Ioseph aliquid audiuit, quia dormiebat, sed in phantasia eius facta est immutatio; secundum quam appetebat, quod Angelus ei loquebatur ista, quæ habentur in Euangelio. vide super Matth.p.1. cap.2. post. quæst.16. circa illud, ecce Angelus Domini. &c. vide etiam explicationem eorum quæ sequuntur.

Futurum est, enim vt Herodes quærat puerum ad perdendū eum. Quis fuerit iste Herodes. vide in tabula generali verbo. Herodes.

Vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Intendebat .n. se posse occidere Messiā, & tamen Messias non poterat occidi ab aliquo nisi quando ipse vellet, quia Deus erat, ipse tamen licet sciret Messiam in lege promissum, & magnalia facturum audiret, credebat tamen, quod non solum ipse posset occidere eum, sed etiam quilibet potens in seculo; nam alius Herodes de progenie istius occidit Ioannem Baptistam, quem credebat esse virum Sanctissimum; ita vt in virtute eius alij operarentur miracula, & tamen credidit, quod facile erat occidere eum sicut ipse occidit. vide super Matthæi. parte 1. cap.2. quæst.29. per totum.

Quærat puerum ad perdendum eum. Ratio quare Herodes cum tanto desiderio Christum persequebatur assignatur loco citato. quæst.52.

Qui consurgens, accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum. Quo tempore, & de quo loco incęperit Ioseph recedere in Ægyptum cum puero, & matre, aliqui dicunt; statim post quam apparuit ei Angelus, quia erat periculum de vita pueri, & mora poterat esse nociua, & præterea dicunt, quod Ioseph erat in Bethlehem quando incępit recedere in Ægyptum, quia quādo Magi recesserunt, Ioseph erat in Bethlehem die decimatertia a Christi Natiuitate. In contrarium tamen est, quod Christus die quadragesimo præsentatus est. Lucæ.2. ergo non fuit hoc post recessum Magorū, quia sic fuisset die decimaquinta, vel decimasexta a Natiuitate. Item dicitur Lucæ.2. quod postquam parentes Christi præsentauerunt eum in templum, & fecerunt secundum con-

dum con-

IN CONVERSIONE SANCTI Pauli Apostoli.

MATTH. XIX.

IN PVRIFICATIONE Beatæ Mariæ Virginis.

LVCÆ. II.

tum Domino; sicut scriptum est in lege Domini. Lex de purificatione fuit obseruata, vsque ad Christi Natiuitatem, & expulsionem Iudęorum de Ierusalem. nam innuitur ex verbis Euangelij quod in Christo obseruata est. nunc autem lex non obseruatur, non quidem, vt aliqui imperiti dicunt quod Iudæi ista obseruare non audent metu principum Christianorum; quoniam etiam si principes sub mortis interminatione eis ista mandarent, non obedirent, præeligentes mortem, si essent veri ęmulatores paternarum traditionum. sed si non obseruant hoc, est, quia non possunt. vide super Leuit. cap. 12. quæstion. 1.

Postquam impleti sunt. &c. Leuit. 12. ponitur regula generalis de mulieribus, quæ pariunt filios, quanto tempore abstinere debeant ab accessu sanctuarij, & dicitur, quod si mulier suscepto semine peperit masculum immunda est. vide ibidem. circa illud; mulier si suscepto semine.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. Aliqui volunt, quod illa particula, mulier si suscepto semine. &c. Leuit. 12. ponatur propter Mariã Virginem, quę Christum peperit sine semine, & fuit exempta ab hac lege; cum autem obseruauit tempora purificationis, non fecit tanquam legi subdita esset, sed ex humilitate, & ad tollendum scandalum; nam si vidissent Iudæi, quod Beata Virgo non obseruabat leges purificationis aliarũ mulierum existimantes eam extra omnem legem, tanquam profanam, tentarent eam punire pœna fractoris Legis, quod non decebat, & eo modo Christus circũcisionem accepit, quamquam nullum à quo mundaretur haberet peccatum. sed hoc impugnatur. vide super Leuit. cap. 12. quæst. 1. per totum. sed quia plura dicuntur de hac materia, nihil aliud tangam. vide ibi. per aliquas quæst. nam quæst. 3. quærit auctor. vtrum Beata Virgo fuerit obligata huic legi de purificatione; ita quod non obseruando eam peccaret mortaliter. in qua etiam dicit dato, quod omnes mulieres Hebreę peperissent in Virginitate, & hoc constaret, quod erant obligatę huic legi ne intrarent in immunditia sanguinis ad sanctuarium, & quærit an Beata Virgo peccauisset, si non obseruasset legem purificationis. & etiam dicit. quod illa particula mulier si suscepto semine, &c. non eximit Dominam à lege purificationis. In qu. 4. quęrit auctor an Domina nostra seruauerit alias purificationes legis, & an sit inconueniens hoc concedere. & etiam quæ dicũtur in alijs quæstionibus faciunt ad hoc propositum. vide omnia ibi.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. De Virginitate, & munditia Beatæ Mariæ Virginis. vide in tabula generali. verbo. Maria.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. Quando mulier pariens filium purificabatur fiebant quatuor cæremonię. prima quod si peperisset masculum esset separata septem diebus iuxta ritum mulieris menstruatæ; si autem peperisset fęminam iuxta eumdem ritum separata esset 14. diebus, secunda cęremonia erat, quod mulier pariens masculum esset post hoc sustinens ab ingressu sãctuarij per 33. dies, vsque ad completionem 40. dierum, & mulier pariens fęminam abstineret à rebus Sacris per 66. dies, vsque ad completionem octoginta dierum. tertia cęremonia erat, quod mulier pariens masculum in die 40. vel mulier pariens fęminã in die 80. offerret agnum anniculum, & turturem, vel pullum columbę in sanctuario quarta cæremonia erat, quod Sacerdos oraret pro muliere hac pariente, & non fiebant vlterius alię cæremonię, orante autem Sacerdote dicitur, quod mundabatur mulier à profluuio sanguinis sui. quomodo autem intelligatur, quod mulier mundatur per orationem Sacerdotis à profluuio sanguinis, cum esset mũda antequam ingrederetur Sanctuarium. vide super Leuit. cap. 12. quæst. 26.

Postquam impleti sunt dies purgationis. &c. Aliæ cæremoniæ fiebant circa mulieres parientes. si, enim mulier peperisset filium, & ille esset primogenitus ferebat illum coram Domino in 40. die, & suscipiebatur in manibus Sacerdotum, vt sic videretur Deo applicitus, deinde mater sua dabat ꝓ illo, q̃nq; siclos redimens illũ de manu Sacerdotis, vt sic transiret in potestatem parẽtum. quod autem fieret redemptio omnium primogenitorum apparet. Exod. 13. & 34. quod darentur quinque sicli, quãdocunque redimeretur aliquis primogenitus. apparet. Num. 3. quod autem primogeniti in die 40. offerrentur in Sanctuario, quando matres complebant ritum cęremoniarum suarum in purificatione. patet hic de saluatore nostro. vide super Leuit. cap. 12. quæst. 27.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. &c. Non ualet dictum aliquorum quod lex de ascendendo in Sanctuarium tempore purificationis solum obseruabatur in mulieribus, quæ manebant in loco Sanctuarij, quæ vero morabantur in alijs locis non obligabantur ascendere, quia Maria Virgo expletis quadraginta diebus ascendit in Ierusalem, vt dicitur hic, & tamen habitabat extra Ierusalem ipsa mater Christi satis distans ab ipsa vrbe, s. in terra Galilęę, quæ est in extremitate orientali terrę Chanaam. Num. 34. ad hanc autem terram reuersa est Domina nostra oblato Christo in Ierusalem. vide super 1. Reg. p. 1. cap. 1. qu. 28. vbi plura alia reperies.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. An quęlibet mulier quadragesimo die post partum debebat præsentari in templo, & purificari. vide super primum. Reg. p. 1. cap. 1. quęst. 29. per totum.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. Ex hoc potest conuinci error Eluidij, qui ex illis verbis, & peperit filium suum primogenitum. argumentatur quod postea agnouerit. Beata Virgo virum, & alios pepererit filios. conuincitur, enim quia primogenitus non dicitur ille, qui primo natus est, & post quẽ alij generati sunt, sed primogenitus dicitur ille, qui primo aperit vuluã, siue alij posteriores fuerint, siue non. nam die 40. primogenitus præsentabatur in templo, si autem primogenitus diceretur post quem alij geniti sunt, sequeret q̃d cũ aliqua fęmina primum filium peperisset, ille non deberet offerri, aut sisti coram Domino, nec redimi precio quinque siclorum, donec sciretur an mater sua eius sequentem pareret, vt ille sic primogenitus vocaretur; qua forma obseruata necessarium erat, saltem, post primi filij natiuitatem, nouem mensibus, aut quasi per annum expectare, donec mater sua rursus grauidaretur, et pareret. hoc tamen falsum est, quia cum aliqua fæmina filium primum masculini sexus peperisset, die 40. debebat coram Domino in templo Sacerdotibus præsentari vide cap. 15. primi Parad.

Et vt darent hostiam, secundum, quod dictum est in lege Domini, par turturum. aut duos pullos columbarum. Hac autem ratione mulier pariẽs offerrebat, pro sacrificio duos turtures, aut duos pullos columbarum, quia mulier, quæ purificabatur debebat facere oblationem pro duobus sacrificijs, s. in holocaustum, & pro peccato, non poterant autem ista sacrificia fieri, nisi saltem de duobus animalibus; ideo pauperes offerebãt duos pullos columbarum, aut duos turtures, s. vnum pro peccato, & alterũ in holocaustum, diuites autem solum vnum turturem offerebant, quia pręter hunc offerebant agnum anniculum, & ille erat in holocaustum, & turtur erat pro peccato; iubebatur autem quod pauperes offerrent duos turtures, aut duos pullos columbarum, quia ista animalia erant in magna abundantia in terra promissionis, & pro modico precio haberi poterant. vide super Leuit. c. 12. quęst. 28. de oblatione pauperum vide etiam quęst. 27. circa illud; quod si non inuenerit manus eius, vsque in finem.

Par turturum, aut duos pullos columbarum. Quare Domina nostra, quando obtulit Iesum in templo, solum par turturum obtulit, fuerit ne propter paupertatem, an vt ostẽderet, quod paupertatem amaret, quę licet offerre posset agnum anniculum, tamen par turturum voluerit offerre? vide super Leuit. cap. 12. quęst. 29.

Responsum accepit Symeon à spiritu sancto, non visurum se mortẽ. &c. Ecce quomõ Iudęis viris iustis, s. Symeoni, & Annę filię Phanuelis manifestata est Christi Natiuitas per interiorem instinctum Spiritus Sancti. vide super Matth. p. 1. cap. 2. quęst. 17.

Et cum inducerent puerum Iesu parentes eius. &c. Vide super pri-

IN FESTO SANCTI Matthiæ Apostoli.

MATTH. XI.

IN FESTO SANCTI THOMÆ Aquinatis Ordinis Prædicatorum.

MATTH. V.

IN FESTO SANCTI IOSEPH. Sponſ. B. Virginis.

MATTH. I.

IN ANNVNCIATIONE B.Mariæ Virginis.

LVCÆ. I.

Dominum. secundo pro congregatione vnius tribus. vt Psal. 112. domus Aaron benedicite Dominum. tertio pro congregatione omnium eorum, qui descendunt ab vno stipite sub eadem tribu. vt in præsenti. quarto pro vna spirituali congregatione cognatorum in eadem familia. Iosue cap. 7. quando inquirebatur quis furatus fuisset aliquid de anathemate Hierico, diuisoque toto Israel per tribus inuenta est tribus Iuda, quæ diuisa per familias inuenta est familia Zareth, & ista per viros diuisa repertus est Zabdi, cuius domus in singulos viros diuisa est, & inuentus est Achar, & tamen adhuc Achar habebat vnam partem, quia filios, & vxorem, & Asinos & boues, atque cęteras possessiones habebat. quinto accipitur pro vna œconomia spirituali sexto pro ędificio cōpacto ex parietibus, tecto, & fundamento. vide omnia super Deut. cap. 11. quæst. 2. circa illud; cum domibus, & tabernaculis suis.

De domo David. Tribus Israel distinguuntur per familias & familię per domos, & domus per viros. vt patet Iosue cap. 7. Tribus vocantur, ab ipsis filijs Iacob; ideo tot sunt Tribus, quot filij eius. familiæ vocantur cognationes magis speciales sub tribubus, & istæ denominantur à filijs, vel nepotibus eorum, qui nominauerunt tribus. deinde quælibet familia diuiditur per suas partes quæ vocantur domus; & illę sunt minores cognationes. sic, enim patet de Dauid, nam ipse erat de tribu Iuda, & de familia Phares, & postea ipse constituit quandam specialiorem cognationem in familia Pharesitarum, quæ non vocatur familia, sed domus, & sic dicitur in præsenti, quod Domina nostra erat de domo Dauid. vide super Iudicum cap. 6. quæstion. 9. circa illud; Patrem familię Ezri.

Et nomen Virginis Maria. Vide in tabula generali. verbo Maria.

Aue gratia plena Dominus tecum. Maria mater Christi fuit maior dignitate, & virtute oīb. creaturis, dignitate, & virtute. solus. n. Christus fuit maior ea, q nō est creatura, sed creator. dicebat, enim qđ illa cui concedebatur priuilegium maximum totius naturæ humanæ esset melior omnibus, qui in hac natura inuenirentur. fuit etiam in ea maior abundantia gratiarum vt dicitur hic vnde Hieron. ait. cęteris per partes, in Maria autem tota se gratię plenitudo diffudit. vide super Matth. par 3. cap. 11. quæst. 33. in principio.

Benedicta tu inter mulieres. Nulli, enim mulieri tantū bonum collatum est, sicut Virgini. vide super Genesi cap. 13. quæst. 690.

Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Vide in tabula generali. verbo salutare. & verbo salutatio.

Ecce concipies in vtero, & paries filium. Habes opusculum integrum apud auctorem, super locum Isaię. cap. 7. ecce virgo concipiet. vide in vltimo tomo, quod est opusculorum.

Ecce concipies. &c. Miraculum conceptionis saluatoris in quo consistat ex sententia quorundam. vide cap. 36. primi Parad.

Ecce concipies in vtero, & paries filium. An Christi corpus fuerit formatum ex carne, & ossibus Virginis, vel ex sanguine, qui erat in venis, aut de semine fęmineo Virginis, vel de sanguine menstruo fluente, aut de sanguine, de quo separatur menstruum, & ex quo, & quomodo fuit facta illa benedicta conceptio. vide super Leuit. ca. 12. quæst. 5. & quæst. 6. & quæst. 7. & 8. & in omnibus quæstionibus sequentibus, agitur. de pertinentibus ad hanc materiam, vsque ad quæst. 15. inclusiue.

Ecce concipies &c. De opinione quorundam circa conceptionem. B. V. vide cap. 37. 1. Parad. vsque ad caput. 40. inclusiue.

Ecce concipies in vtero, & paries filium. Vide in tabula generali. verbo. concipere, & conceptio, & conceptus.

Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco. Non dubitauit Virgo, quod Deus posset facere hoc; sed dubitauit de modo faciendi, ideo non peccauit, nec mortaliter nec venialiter, quia nullatenus Deo discredidit. vide super Num. cap. 11. quæst. 45. circa illud; & tu dicis dabo eis esum carnium. &c. & quæst. 50. post medium. & super primum. Reg. cap. 16. quæst. 6. & cap. 19. quæst. 2.

Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco. Idest proposui non cognoscere. nam ipsa parua ętate cum peruenit ad annos discretionis à Deo multum illuminata vouit Virginitatem obseruare, postea autem desponsata est. sed hoc nō repugnat uoto simplici. sed voto solemni votum, enim solemne virginitatis totaliter matrimonio repugnat, quia impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. vide super Numeri. cap. 30. quæst. 12.

Quomodo fiet istud; quoniam virum non cognosco. Hoc dixit dum Angelus ei loqueretur, & antequam conciperet an vero Maria post partum Christi fuerit cognita carnaliter à Ioseph. vide super Matth. p. 1. ca. 1. quæst. 50. per totum.

Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Qualiter Spiritus Sanctus operatus est ad cōceptionem Christi. vide cap. 41. primi Parad. & vsque ad cap. 57. inclusiue, omnia, enim faciunt ad propositū huius solemnitatis.

Spiritus Sanctus superueniet in te. &c. Vide cap. 95. & 96. primi. Parad. & cap. 21. eiusdem Parad.

Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit puerum in senectute sua. De quatuor modis, quibus Deus adiuuat miraculose in conceptione, & quomodo aliquando vir, & fæmina non sunt steriles, & tamen non gignunt sine miraculo. vide super 1. Reg. p. 1. cap. 1. quæst. 25. in qua etiam habes, quomodo semen tam maris, quam fæminæ concurrant ad generationem prolis. & etiam quomodo fuit facta conceptio Christi.

Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Idest nulla res erit apud Deum impossibilis. vide super Gen. cap. 13. quæst. 552. & super. 2. Paralip. cap. 12. quæst. 41.

Ecce Ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Isai cap. 45. exprimens desiderium Messię ait rorate cęli desuper. & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem. in quibus verbis expressit illa; sine quibus aduentus ille fieri non potuisset. sunt autem hæc duo. primum est voluntas Diuina mittens Saluatorem, qui est secunda, in benedicta Trinitate, persona, ad nos saluandum, atque redimendum. secundum est voluntas Virginalis, consentiens fieri nostri Saluatoris genitricem; sine ita namque nunquam fuisset genitrix Saluatoris. ideo quousque auditis, & intellectis verbis orationis diuinę respondit. ecce ancilla Domini &c. nūquā Dei genitrix facta est. primū exprimitur in illis verbis rorate cęli, &c. secundum in illis aperiatur terra. & ea terra, enim Mariam signat, quia sicut terra omnes de se fructus generat; ita Domina nostra, de se protulit Saluatorem. Psa. terra nostra dabit fructum suum, idest vterus Virginis Benedictę nobis Saluatorem germinabit. orat autem Isai. hanc terram aperiri per consensum ad recipiendum in se Saluatorem nostrum. vide cap. 69. primi Parad.

IN FESTO SANCTI Marci Euangelistæ.

LVCÆ. X.

DEsignauit Dominus, & alios Septuaginta Duos. Vide notata circa hoc Euangelium in communi Apostolorum, si aliqua propria de Sancto Luca desideras. vide in tabula generali. verbo. Lucas.

IN FESTO SANCTI PETRI, Martyris, Ordinis Prædicatorum.

LVCÆ. IX.

SI quis vult post me venire abneget semetipsum. Totum hoc Euangeliū expēditur in cōmuni vnius martyris.

IN FESTO APOSTOLORVM Philippi, & Iacobi.

IOAN. XIV.

Non turbetur cor vestrum. &c. in domo patris mei mansiones multæ sunt. Beati habebunt æqualitatem beatitudinis ex parte obiecti, sed habebunt inæqualitatem ex parte ipsius operationis, propter inæqualitatem luminis primum signatur per vnitatem denarij. Matth. 20. cum dicitur, quod omnes operantes in vinea acceperunt singulos denarios, vnde (inquit Gregorius.) hoc est quia æqualem vitæ retributionem sortiti sunt secundũ signantur per multitudinem mansionum, vt hic cum dicitur: in domo patris mei mansiones multę sunt, idest diuersi gradus beatitudinis. vide super Matth. p. 2. ca. 5. quęstio. 64. in responsione ad primum verum autem isti diuersi gradus glorię conuenienter vocentur mansiones. vide ibidem. quæst. 65. per totum.

In domo patris mei mansiones multæ sunt. Secundum diuersos gradus Charitatis fiet diuersitas in gradibus glorię, idest fiet diuersitas mãsionum, quia quanto aliquis magis coniunctus est Deo, beatior est secũdum autem gradum Charitatis est modus appropinquandi ad Deum, cum ipsa charitas vniat nos Deo. aliqui tamen dicunt; quod non mensuratur, per gradus Charitatis, sed secũdum varietatem operationum, quia dicitur in Psal. tu reddes vnicuique iuxta opera sua. sed non attendunt, quod pro operibus nostris non daretur præmium gloriæ, nisi essent Charitate informata, cum sola Charitas sit principium merendi, & ideo secũdum gradum charitatis, & non secundum operationes erit diuersitas gloriæ non tamen est sensus, quod quicunque operatus est ex maiori Charitate hic, habebit ibi maiorem gloriam, quia si quis fecit mille operationes in charitate existẽs in decem gradibus Charitatis, & alius fecit solum 20. opera bona existens in tribus gradibus Charitatis, maiorem habebit, qui ex minori Charitate operatus est: quia sępius ex charitate operatus est, quia multitudo præualet hic intensioni. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 66.

In domo patris mei mansiones multæ sunt. Petrus ignoranter se habuit in transfiguratione Christi, & errauit multipliciter, vnũ autem ex his, in quibus errauit est, quia voluit tabernacula fieri ꝓ felicitate, & tamen ad illam non sunt necessaria tabernacula; sed ipsa Dei visio est tabernaculum, & tot sunt tabernacula, quot sunt differentię beatorum vt patet hic, cum dicitur in domo patris mei. &c. tabernacula tamen manufacta ibi nulla sunt. vide super Matth. p. 4. cap. 17. quæst. 72.

In domo patris mei mansiones multæ sunt. In hac domo patris introducitur anima sancta, quæ est sponsa Christi, & introducitur dotata aliquibus donis. vide sup. Matth. p. 4. cap. 17. quæst. 104.

Si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum, & si abiero, & præparauero vobis locum &c. Beatitudo erit vbicunque Deus a bonis per essentiam videatur, tamen ad hoc specialiter deputatus est locus vnus, s. cęlũ Empyreum in quo in ęternum maneant Sancti cum Christo; vnde quando Christus loquitur de hac beatitudine, vocat eam regnum cœlorum, quia in cęlo erit. & ideo Christus hic promittit abire, & præparare locũ & venire, & accipere nos ad se ipsum, s. in cęlum Empyreum; quod est quasi totum præmium operationum nostrarum.

Vado parare vobis locum. Vide in die ascensionis Domini, & Dominica quarta post Pascha, in illud vado ad eum qui misit me.

Domine nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire. Hęc est via tribulationum, quę ducit ad vitam. Christus, cum peruenit per labores ad gloriam suam, non quidem ad gloriam animæ, quia illam semper habuit ab initio conceptionis suæ, sed ad gloriam corporis, quã ex merito habuit, Lucæ. 24. hęc oportuit pati Christum & ita intrare in gloriam suam, ad hanc gloriã docet Christus discipulos venire per viam tribulationum, per quam ipse venit. actu: 14. per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cęlorum. vt autẽ ad gloriam illam perueniendi sufficienter viam ostenderet, & incitatiuum veniendi daret, voluit in monte Thabor gloriam claritatis suæ ostendere. &c. vide sup. Matth. p. 4. cap. 17. quæst. 22.

Ego sum via veritas, & vita, nemo venit ad patrem, nisi per me. Christus est veritas, & ideo, qui ꝓ veritate patitur & moritur, pro Christo patitur, & moritur. vnde vere & martyr dicitur. vide sup. Matth. p. 4. cap. 14. q. 41. in principio

Ego sum via veritas, & vita. Si Deus est veritas, ergo Deũ esse est per se notum, quia veritatem esse per se notũ est, quia si veritas est per se notum est, quod veritas est; aut falsitas est, & tũc verum est, quod falsitas est, & sic quocunque modo notum est, quod veritas est. Deus autem vt patet hic veritas est, ergo notum est per se Deum esse. vide sup. Exo. c. 5. q. 2. circa medium.

Ego sum via, veritas, & vita. Cum intellectus Diuinus sit verus, immo ipsa veritas, non potest intelligere false, vnde necesse est, quod intelligat omnia modo præsentiario, quia vere ei præsentia sunt, & non potest intelligere per modum futuritionis. nã licet res in seipsis propter defectum suum, habeant mensuram fluentem, & sint præsentia, præterita, & futura, & intellectui nostro propter suam finitatem, & defectum res quædam in præteritum abeant, & quædam nondum capiantur, ideo necessario distinguimus in eo præsens, præteritum, & futurum, secundum conditionem rerum a quibus causatur sciẽtia sua. Deo tamẽ naturale est intelligere per modum præsentis, vt vere intelligat, cum veritas sit. vide super Exod. cap. 23. quæst. 32. circa finem.

Ego sum via, veritas, & vita. Impugnatio veritatis agnitę est ne peccatum in Spiritum sanctum? aliqui dicũt, qđ non quia peccatum in Spiritum sanctum est contra attributum Spiritus sancti, impugnatio autem veritatis agnitæ est contra attributum filii, quia in hoc loco veritas appropriatur filio. sed falluntur quia nesciunt distinguere. veritas, enim & sapiẽtia, & alia similia, possũt dupliciter considerari, s. vel secundum propriam rationem, & sic attribuuntur filio; vel secundum quod habent aliquam rationem boni, quia verum est bonum intellectus, & sic appropriantur Spiritui Sancto, in quantum, quæ ad fidem pertinent per eum reuelata sunt, & in quantum per fidem peccata remittuntur, & tollens fidem aufert remissionem peccatorum. vide super Matthęi parte 4. caput 12. quæstion. 70. in respons. ad Quintum.

Ego sum via, veritas, & vita. Est, enim filius Dei viui, & est filius viuus. sic enim Deus se ipsum vocat, viuo ego dicit Dominus & ita etiam iurantes dicebant, viuit, Dominus, & viuit anima tua. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. & iste modus iurandi erat communis in veteri testamento & sic Ierem. ponit hoc tanquam formam communem iurandi. Ierem. 4. iurabunt viuit Dominus in iudicio iustitia, & veritate, & extra de iureiurando. ca. & sic Christus dicitur etiam Deus viuus per excellentiam. quia ẽt ipse magis proprie viuit quam cętera, quia esse est viuere, & tamen Deus solus proprius est, ideo ipse solus proprie viuit, vnde sicut Deus de se solo, vel absolute, & per excellentiam prędicat esse. Exod. 3. scilicet, qui est misit me ad vos, & ego sum qui sum. ita Christus se hic vitam absolute appellat. sed tamen Christus est vita nata de vita; sicut lumen de lumine. vide super Matth. p. 4. cap. 16. quęst. 58.

Ego sum via, veritas, & vita. Ex hoc autẽ quod Christus est veritas pura, & non est in eo aliqua falsitas, aliqui dicunt, quod Christus non est transfiguratus in monte Tabor, quia transfiguratio dicit aliquid falsum, & probant ex. 2. Cor. 11. Sathanas transfigurat se in Angelum lucis. sed Rñdet quod transfiguratio non oportet, quod dicat veritatem rei, sed veritatem figurę: & ita Sathanas transfigurat se in Angelum lucis idest accipit figuram, siue similitudinem Angeli lucis, licet non sit. aliter dicitur.

IN FESTO SANCTI ANTONINI Archiepiscopi Florentini Ordinis Prædicatorum.

IOAN. X.

Ego sum pastor bonus. Vide circa totum Euangeliũ Dominicam secundam post Pascha.

IN INVENTIONE Sanctæ Crucis.

IOAN. III.

Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine hic venit ad Iesum nocte. Pharisæi aliquando veniebant ad Christum pauci, aliquando omnes, aliquando vnus tantum. de vno tantum patet hic, nã Nicodemus, qui erat Princeps venit ad Christum nocte. iste enim erat discipulus eius, occultus tamen propter metum Iudæorũ. de paucis patet. cum Pharisæi inierunt cõsilium cum Herodianis, & miserunt quosdam de discipulis suis ad tentandum Christum, vt caperent eum in sermone. de omnib. patet. quia Pharisæi audientes, quod Iesum silentiũ imposuisset Saducæis, cõuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex illis tentans eũ. vide sup. Matth. p.6. ca. 22. quæst. 317.

Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis. Quæ sint hæc signa, quæ faciebat Christus & de multitudine signorũ, & quomodo per signa ostẽdebatur Deus ipse Christus vide in tabula generali. verbo miraculum. & etiam verbo signum.

Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum Deo. Christus fecit aliqua miracula, antequam publice prædicare inciperet. nam conuertit aquam in vinũ quod fuit primum miraculum. Ioan. 2. eiecit etiam emẽtes, & vendentes de templo in quadam diuina potestate ita vt illi plurimi existentes fugerent ab eo, qui solus, & inermis erat, & non ausi sunt ei respondere, cum pecunias eorum per terram effunderent. eod. cap. multa quoque alia signa fecit in die Paschæ, & festo ipso coram Iudæis, quando eiecit vendentes, & ementes de templo. eodem. cap. scilicet, cum autem esset Ierosolymis, in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quæ faciebat, & tunc dixit ei Nicodemus. nemo potest hæc signa facere. vide sup. Matth. p. 1. cap. 4. quæst. 81.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto. non potest intrare regnum Dei. Ecce quomodo differt Baptismus Christi a Baptismo Ioannis quod Baptismus Christi cõpetit paruulis, & magnis, non autem Baptismus Ioann. quia erat solum signum Baptismi Christi & hoc propter duo. primo quia Baptismus Christi est Sacramentum necessitatis, quia qui non baptizatus fuerit, & crediderit, cõdemnabitur Marci. 16. & hic nisi quis renatus fuerit, & c. Baptismus aũt Ioan. non erat necessitatis, iõ Baptismus Christi oibus cõpetebat, non aũt Baptismus Ioan. secũdo quia Baptismus Christi conferebat ad salutem, quia per eum confertur gratia, & efficitur hõ aptus ad regnum Dei, & quia regnũ Dei est necessarium, tam paruulis, q̃ magnis oẽs baptizandi erant Baptismo Christi. Baptismus autem Ioan. non cõfert ad vitã æternã, cũ non conferat gratiam. iõ non oportebat oẽs illos baptizari. vide sup. Matt. p. 1. c. 3. q. 46. in resp. ad 1. arg. differũt etiam, quia Baptismus Ioannis erat solum in aqua, Baptismus aũt Christi in aqua, & Spiritu sancto. hoc. n. est de necessitate Baptismi Christi quod fiat tum in aqua, cũ in Spiritu sancto. iõ aũt q erant baptizati Baptismo Ioan. debebãt baptizari Baptismo Christi quia illud est generale in omnibus sacramẽtis, quod quãdo omittitur. aliquid, quod est de substantia sacramenti, nõ solũ oportet suppleri id, qd omissum est, sed totum sacramentum innouatur vide loco citato. q. 49. ante medium.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto. Baptismus dicitur regeneratio, eo qd in ipso accipit hõ esse spetiale, quando. n. hõ accipit de nouo esse naturale dr̃ generari, quia ante hoc esse naturale non habebat hõ esse humanũ, cum aũt baptizatur quis dicitur regenerari, vel renasci, eo quod de nouo accipit esse spirituale, si quis vero perdat totum esse spirituale, vt si perdat fidem, & charitatẽ, & postea recuperet: licet detur sibi spirituale, qd non habebat, tñ non dr̃ renasci, vel regenerari, quia non accipit de nouo, cũ iterũ habuisset, ita quantum ad esse naturale, cum q s illud primo accipit dr̃ generari cũ aũt perditum esse recuperat per resurrectionẽ, cum non acceperit ibi de nouo, non dicitur proprie renasci, vel regenerari, sed large vocatur hic regeneratio. vide sup. Matt. p. 5. c. 19. post q. 184 circa illud, in regeneratione, & c.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto. regenerationem pro baptismo accipit Hylarius, super illud, vos qui secuti estis me in regeneratione, & c. dicens secuti sunt quidem discipuli Christum in regeneratione, i. in lauacro baptismi, in fidei sanctificatione hoc est enim illa regeneratio, quam Apostoli sunt secuti, quam lex indulgere non potuit. vide sup. Matth. p. 5. cap. 19. q. 191.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto. Vide plura de baptismo in tabula generali verbo baptismus Christi.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto. Vide in tabula generali verbo Spiritus sanctus.

Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis, vnde veniat, aut quo vadat. Hic Spiritus accipitur pro uẽto sic enim ponit Aug. non intelligitur autem de Spiritu sancto, quia non vult dicere Christus quod Nichodemus audiret vocem Spiritus sancti, præterea dicitur nescis vnde veniat, aut quo vadat, ire autem, ac venire non cõpetit Spiritui sancto ergo de uento intelligitur maxime quia subditur post istud exẽplũ, sic ois est, qui natus ẽ ex spiritu, si tamen acciperetur hic spiritus, pro spiritu sancto, impossibile esset postea dicere comparãdo. sic est ois qui natus est ex spiritu. vide sup. Exod. p. 1. c. 15. q. 3. circa illud flauit spiritus tuus.

Spiritus vbi vbi vult spirat, & c. Deus inuitat nos per speciales pulsationes, & vocationes ad cor nostrum, quas Deus facit mouendo, & incitando nos ad bonũ, & hoc vocat pulsare ad ostium cordis nostri Apoc. 3. ego sto ad ostiũ, & pulso, si quis audierit vocẽ meã, & aperuerit mihi ianuã introibo ad illũ, & cęnabo cũ illo, & ipse mecũ, & istas pulsationes facit Deus, quando vult, & quo vult. vt patet hic, s. spiritus vbi vult spirat, & p talẽ modũ Deus inuitat oẽs homines. vide sup. Matt. p. 6. c. 22. q. 34.

Tu es magister in Israel, & hæc ignoras. Aliqui de doctorib. legis, bono aio Christi doctrinã audiebãt, & credebãt in ipsũ, sic patet de Nicodemo, qui credebat in Christũ, & erat discipulus eius, occultus tamẽ pp metũ Iudęorũ Lucæ 23. erat aũt iste doctor legis, sicut Christus dicit hic, ita etiã multi alii de doctorib. legis, & principibus synagogæ credebant in eum & libenter ipsum audiebant. vide sup. Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 12.

Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. filius hominis, qui est in cœlo. Aliqui ex hac authoritate dicunt, q non fuit conueniens, qd Christo baptizato cęli aperti fuerint, quia cęlũ aperiendũ illis, qui indigent intrare in cęlum, & tamen Christus semper erat in cęlo dicitur. n. filius hominis, qui est in cęlo, sed falso deducunt. nã Christo cęlum apertũ fuit, non quasi Christus ingressus esset illuc, sed vt significaretur, qd p baptismũ ab eo institutũ omnibus baptizandis aperiretur aliter etiam dr̃ a Christ. vide sup. Matth. p. 1. cap. 3. q. 81. in princ. & fine.

Sicut Moyses exaltauit serpentẽ in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum non pereat sed habeat vitam æternam. Hic Christus exprimẽs passionem suã expræssit se per serpentem æneum. vide sup. Leuit. c. 22. q. 23. circa finem. Sicut aũt Iudæi a serpentibus percussi illum metallinum serpentẽ intuentes perfectam consequebantur sanitatẽ, ita & nos perfectiori mõ per mortẽ Saluatoris sanamur & qm Messias in Cruce mori destinauit, ad perfectam expressionem signi de cuit hunc serpentẽ in ligno in altum tolli, & sicut qui ser

pentem

pentē illum metallinū à serpentibus percussi acciperent eleuatum in sublime sanabatur, ita & in toto cordi nos compuncti peccatorū veterū pœnitentes si ad Messiā cōuersamur eius doctrinam, & opere assumentes omnium peccatorum integram indulgentiam consequemur. vide plura sup. Num. cap. 21. q. 22.

Sicut Moyses exaltauit serpentem. Vide cap. 41. quarti Parad. per totum. vide et sup. Matt. p. 5. c. 20. q. 40. in fine.

De Cruce. vide in tabula generali. verbo Crux.

IN FESTO SANCTÆ Catherinæ Senensis ordinis Prædicatorum.

MATTH. XIII.

S*Imile factum est Regnum cœlorum grano sinapis.* Idest assimilatum est, quia ista est assimilatio parabolica. & ita dicit Deus Oseæ 12. ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum, idest Prophetæ dederunt multas assimilationes de me, per quas me traderent hominibus cognoscendum, & dicitur regnū cœlorum Ecclesia militans, vel doctrina sacræ scripturæ. vide super Matth. p. 4. cap. 13. quæst. 49. circa illud, simile est Regnum cœlorum.

Grano sinapis. Hoc dicitur propter paruitatem, quod cum paruum sit, crescit in magnam arborem. vide ibidem, circa illud, grano sinapis.

Quod accipiens homo. Non intelligitur de vnico grano, sed de multis, quia nemo vnicum granum seminaret, sed more scripturæ accipitur vnum pro multis. sicut Exod. 8. dicitur quod venit musca grauissima idest multitudo muscarum, & hoc forte, quia idem est de vno grano, & de multis, quia quodlibet eorum germinare potest. vide ibid. m, circa illud, quod accipiens homo.

Quod minimum est omnibus seminibus. Scilicet in quantitate, sed in virtute maius est, cum crescat in magnam arborem, & propter paruitatem Christus volens ostendere, quod quantumcunque sit parua fides sufficit ad obtinendum omnia, dixit, Matth. 17. si habueritis fidem sicut granum sinapis, scilicet quantumcunque paruam, quia non potest esse minor in quantitate, quam granum sinapis. vide super Matth. parte 4. cap. 13. quæst. 49. circa illud, quod minimum est.

Cum autem creuerit maius est omnibus oleribus. Idest crescendo peruenerit ad maximam quantitatem suam, & fit maius omnibus herbis, & recte dixit oleribus ad differentiam arborum, vide loco citato. & ibidem vide reliqua, quæ habentur in Euangelio.

IN FESTO SANCTI Ioannis ante portam latinam.

MATTH. XX.

A*Ccessit ad Iesum mater filiorum Zebedai.* Vide in Festo Sancti Iacobi Apostoli, vbi totum hoc euangeliū expenditur.

IN FESTO SANCTI Barnabæ Apostoli.

IOANNIS XV.

H*Oc est præceptum meum, vt diligatis inuicem.* Vide in communi Apostolorum.

IN NATIVITATE SANCTI Ioannis Baptistæ.

LVCÆ. I.

E*Lisabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium* De Ioanne Baptista fere infinita habes in tabula generali verbo Ioannes Baptista.

Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa. De misericordia Dei habes Dominica prima post Pentecosten. super illud, estote misericordes.

Et factum est in die octauo venerunt circuncidere puerum. Vide in Circuncisione Domini.

Et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Vide in tabula generali. Verbo Zacharias.

IN FESTO APOSTOLORVM Petri, & Pauli.

MARCI XVI.

V*Enit Iesus in partes Cæsareæ Philippi.* Nō dicitur quod venerit in Cæsaream, sed in partes Cæsareæ idest in loca aliqua regionis illius. vide super Matt. cap. 16. post quæst. 33. circa illud, in partes Cæsareæ Philippi. Quæ est ista Cæsarea vbi venit Christus, & quo nomine olim vocata, & quo nunc a nobis, & vnde sit ortus Iordanis. vide loco citato quæst. 35.

Et interrogabat discipulos suos. Non quasi ignoraret, sed vt eorum confessio circa hoc appareret. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. post quæst. 33. circa illud, & interrogabat Quare autem Christus quæsierit hoc a discipulis, cum essent in Cæsarea. vide ibidem. q. 36. in quo loco facta fuerit hæc interrogatio in domo, vel in via. uide ibid. q. 37.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Christus docet nos magnifacere famam propriam. vide in tabula generali verbo fama. vide etiam verbo honor honorare.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Quare Christus interrogauit discipulos, quem dicerent eum turbę cum ipse hoc sciret. & quomodo vtile nobis fuit scire in qua reputatione hominum Christus haberetur dum viueret item graiū hominibus est scire quid alii de ipsis sentiāt. vide super Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 38.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Quare Christus hoc dixerit, & quomodo omnes opiniones, quæ de Christo eo viuente habebantur erant in laudem eius. vide loco citato. q. 39. & q. 40.

Quem dicunt homines esse filium hominis. An conueniens erat accipi hanc confessionem, vel sententiam turbarum de Christo, & quod totum, quod populi de Christo cōfitebantur erat in laudem eius. vide ibidem. q. 41.

Quem dicunt homines esse filium hominis? Quare Christus prius quæsiuit, quid vulgus de eo sentiret, quam discipuli, & quod ideo Christus prius quæsiuit quid de eo populi sentirent, vt discipuli postea de eo aliquid maius confiterentur. vide ibidem. q. 42.

Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam alij vero Ieremiam, &c. Quare discipuli tam varias sententias retulerunt, tamen nulla opinio quam populi de Christo habebāt faciebat eum minorem Propheta. vide sup. Matt. p. 4. cap. 16. quæst. 43.

Alij Ioannem Baptistam. Quomodo potuerunt de Christo putare, quod erat Ioannes Baptista cum ille mortuus esset decollatus ab Herode, & quod videtur huiusmodi error ortum ab Herode habuisse. vide loco citato quæst. 44.

Alij Ioannem Baptistam. Dato, quod potuisset credi Iesum esse Ioannem ab eis, qui non nouerant ambos viuentes, cur putabant esse Ioannem, & cur potius, quam aliquem alium. vide loco citato q. 45.

Alij Ioannem Baptistam. Quomodo Herodes, & cæteri, qui tenebant hanc positionem putabant Christum esse Ioannem Baptistam nam admirabantur de multitudine miraculorum Christi tamen Ioannes nullum miraculum fecerat. Io. 10. scilicet Ioannes quidem nullum signum fecit, melius ergo putarent quod esset Elisæus, qui multa miracula fecerat, nam præter Moysem videtur Elisæus esse maior omnibus Prophetis in miraculis immo & multi putabāt eum fuisse maiorem Moyse in miraculis, quia suscitauit duos mortuos, quod Moyses

Et tibi dabo claues. An sint tantum duæ claues Ecclesię, vel plures, aut pauciores & quod duo sunt necessaria ei, qui debet exercere aliquem actum in moralibus, vel spiritualibus, & qui sint ipsi clauium actus, & potestas, & quomodo sacerdos in foro pœnitentiæ est competens iudex.

Et quodcunq; ligaueris super terrā, erit ligatum, & in cœlis & quodcunq; solueris. &c. Quid est illud in quo soluit q̄s, & ligatur per claues. & ad q̄ se extēdat actus clauiū, & quis sit ille actus, & quando triplex est in sacrum sanctificatio, & in quo sit tota virtus sacramenti penitētiæ, & q̄d importent apud doctores, culpa, pęna, reatus, &c. & in quo conueniant sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, & actus clauium ad quid faciat. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 76.

Et quodcunque ligaueris, &c. An virtus clauium se extēdat ad pœnam, quæ est in peccato, & quod per regenerationem baptismi suscipit homo esse simpliciter in esse spirituali, & quomodo qui confitetur habet tripliciter remissionem pœnæ, vnde meritum est duplex se subiici clauibus Ecclesiæ, & quomodo virtute clauium sacerdos quid agit ad vitam æternam, & quantum per eas remittatur, & quando. vide ibidem. q. 77.

Et quodcunque ligaueris super terram, &c. An possit sacerdos ligare, quid claues, & quid sit ligare in culpa. præterea quod sunt quatuor modi ligandi, & soluendi, item quomodo sacerdos virtute clauium habeat ligandi virtutem, & impediat hominem intrare in vitam æternam & à quo virtus clauium dependeat. vide loco citato quæst. 78.

Et quodcunque ligaueris, &c. An sacerdos habeat facultatē vtendi actu potestatis clauium ad suum arbitrium, vel teneatur ad certum modum, & quod in culpam potest indirecte dupliciter, & quantum a pœna absoluere censeatur, & quantum potest relinquere de pœna, & quod tenetur semper imponere aliquam pœnitentiam, sed nō contra voluntatem pœnitentis, in eiusque arbitrio est q̄tum, & qualem imponat, & quod sit eius arbitrium in pęnitentię impositione, & quæ discretio in ligando, & soluenda. Item causæ ob quas Ecclesiæ p̄ quolibet mortali septennem instituit pœnitentiam. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. q. 79.

Et quodcunque ligaueris. Cum per claues fit remissio pęnę, & per impositionem pęnitentiæ, quæritur si interdum imponatur alicui minor pęna, quā iure statuta est, vel quam peccata sua mereantur quid remittatur per illam pęnitentiam, & an tota pęna peccatorum tollatur per illam pęnitentiam iniunctam. vide loco citato. q. 80.

Et quodcunque ligaueris, &c. An sacerdotes veteris testamēti claues haberent, atque illæ, quem ordinem consequantur. vide ibidem. 81.

Et quodcunque ligaueris, &c. An in Christo sit clauis, & q̄d sit clauis Sacramentalis, & quomodo potestas clauium qualitas quædam est, earumque virtus in nobis est; sicut virtus instrumentalis, item quod Sacramēta potius disponunt ad gratiam, quam gratum conferant. uide ibidem quæst. 82.

Et quodcunque ligaueris, &c. An soli Sacerdotes habeant claues, vel etiam alii non ordinati, & quod ordo de necessitate exigit sexum virilem, fœminæ autem quare non possunt ordinē recipere, nec vnus character potest esse simul in multis, & quare potestas excommunicandi nō est clauium potestas, eaque potestas non potest fœminis competere. vide loco citato. quæst. 83.

Et quodcunque ligaueris, &c. An sancti homines, qui non sunt sacerdotes habeant claues, & quod in actu clauium principale agens est solus Deus, qui habet auctoritatem dimittendi peccata, & quod sacerdos, licet non sit in gratia, tamen potest agere ad gratię collationem, & quod Deus solus nobis benedicit, bona conferendo, uide loco citato quæst. 84.

Et quodcunque ligaueris, &c. An mali sacerdotes vsum clauium habeant, & quomodo sacerdos vtens claue uitetus debet, de necessitate præcepti, nec Deus potest fraudari propter malos ministros, & quomodo Ecclesia sit vna. vide ibidem quęstione 85.

Et quodcunque ligaueris, &c. An hęretici, & schismatici vsum clauium habeant, & quomodo in iisdem tollatur. vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. q. 86.

Et quodcunque ligaueris, &c. An sacerdos possit extendere vsum clauis, quem habet, super quemlibet hominem, & quod duplex est potestas in absolutione sacramentali, & quare in Ecclesia facta est iurisdictionū distinctio. vide ibidem q. 87.

Et quodcunque ligaueris, &c. An sacerdos semper possit exercere vsum clauium, super subditos eius, & quod materia actus clauium duplex est, & quod potestas ordinis datur immediate à Deo, & quomodo Episcopus est immediatus prælatus omnium de suo Episcopatu. Papa autem quare non omnium hominum, & quinque casus exponuntur, in quibus curator animarum debet remittere subditum ad superiorem. item in quibus casibus in regularitas committatur denique agitur de absolutione excommunicati, & de Eucharistię susceptione in cōparatione absolutionis. vide super Matth. parte 4. cap. 16. quęst. 88.

Et quodcunque ligaueris, &c. An sacerdos minor possit vti claue in superiorem suum, & quod Pontifex non potest seipsum absoluere, sed absoluitur a subdito. uide ibid. quæst. 89.

Et quodcunque ligaueris, &c. An vsus clauis possit exerceri super mortuos, tam beatos, quam damnatos, & in purgatorio existentes. item quomodo vnius bonum opus alteri prodesse potest. vide ibidem. q. 90.

Et quodcunque solueris, &c. An concessio indulgentiarum in purgatorio existentibus prosit, & plura de eis differuntur, & quod Ecclesia vniuersalis nō falli, nec fallitur circa ea quæ sunt fidei. vide q. 91.

Quæ autem de his sanctis, propria desideras vide in tabula generali verbo Petrus, & verbo Paulus.

IN VISITATIONE B. Mariæ Virginis.

LVCAE I.

EXurgens Maria abijt in Montana cum festinatione in ciuitate Iuda, & intrauit in domum Zacharię. Domus sacerdotis Zachariæ nō erat in vrbe Ierusalē in qua erat sanctuariū, sed erat in quadam mōtana. vide super Leuit. cap. 27. quæst. 4. in terra Iudeæ est quædam pars regionis, quę vocatur desertum, & vocatur montana, quia est montuosa. vide super Matth. parte quinta. cap. 18. quæstio. 74.

Abijt in montana cum festinatione, & salutauit Elisabeth. Vide in tabula generali. verbo salutare, & verbo salutatio.

Abijt in montana, & salutauit Elisabeth. Quomodo senes debent honorari. vide in tabula generali verbo senex. & verbo senectus.

Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me. De humilitate. vide in tabula generali verbo humilitas.

Exultauit infans in vtero eius. Inter exultationem, & gaudium hoc interest quod gaudium proprie loquendo est delectatio voluntatis in bono acquisito, vel præsenti, & hoc est, quando solum est in voluntate. cum autem extra procedit per redundantiam vocatur exultatio, quasi extra saltatio. s. quia ab anima in corpus exiit. sic enim dicitur vtrumque gaudere iuxta illud, Psal. cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum idest ex gaudio cordis prodiit exultatio carnis. vide super 1. Reg. cap. secundo quæst. 32.

Exultauit infans in vtero eius. De sanctificatione Ioannis Baptistę vide cap. centesimoquadragesimosexto Quinti Paradoxi.

Magnificat anima mea Dominum. Magnificare, & laudare idem sunt, quia laus est sermo explicans magnitudinem, & quia magnitudinis eius non est numerus Psalmo, centesimoquadragesimoquarto, non est finis in magnificando Deum, sed possumus varie eum magnificare,

gnificare, secundum quod varie à nobis Deus concipitur nam nemo Deum concipere potest, nisi sub ratione maximi boni. ideo cuilibet concipienti Deum occurrit aliquis modus magnificandi ipsum, quicquid enim boni de Deo dicamus est magnificare ipsum, quia nihil de eo dicere possumus, nisi magnum, cum parua et non cõpetant, qui summus est. vide super Matth. parte.4. cap. 15. quæst. 98.

Magnificat anima mea Dominum. Recte magnificabat Deum, à quo tanta receperat beneficia sicut, sanati s. muti, cæci claudi, & c. de quibus Matth.15. & etiam turbæ magnificabant Deum sanati pro recepto beneficio, tanq̃ gratias agentes, turbæ autem magnificabant etiam pro collato beneficio. vide plura loco citato. q.98.

IN FESTO SANCTÆ Mariæ Magdalenæ.

LVCÆ. VII.

R*Ogabat Iesum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo, & ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix*. Hoc Euangelium totum explicatur Feria quinta post Dominicam in Passione.

IN FESTO SANCTI Iacobi Apostoli.

MATTH. XX.

A*Ccessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi adorans, & petens aliquid ab eo*. Vide Feria quarta post secundã Dominicam quadragesimæ vbi totum hoc Euãgelium expenditur.

Quæ autem de Sancto Iacobo propria habentur. vide in tabula generali verbo Iacobus.

Item vide super Matth. p.3. cap. 10. quæst. 33. quomodo dicitur Iacobus maior. & c. per totum.

IN FESTO SANCTI Dominici ordinis Prædicatorum

MATTH. V.

V*Os estis sal terræ, quod si sal euanuerit in quo salietur*. Vide in communi confessorum.

IN TRANSFIGVRATIONE Domini.

MATTH. XVII.

A*Ssumpsit Iesus, Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & c.* Vide Dominicam secundam Quadragesimę.

IN FESTO SANCTI Laurentij martyris.

IOANNIS XII.

N*Isi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, & c.* Vide in cõmuni vnius martyris. Beatus Laurentius, custodiebat thesauros Ecclesiæ, quod cum Decio nunciatum esset, Laurentius captus est, qui videns thesauros auferẽdos distribuit pauperibus tacite, & tũc procedens ad martyrium dixit: assatum est versa, & manduca, nam facultates ecclesiæ, quas requiris, manus pauperum in cœlestia deportauerunt: nõ fuit autem captus Laurentius pro confessione fidei, sed propter thesauros Ecclesiæ, qui apud illum dicebantur esse absconditi: licet postea glorióse pro fidei cõfessione occubuerit. vide super Matth. p.5. cap.20. q.96.

IN ASSVMPTIONE B. Mariæ Virginis.

LVCÆ X.

I*Ntrauit Iesus in quoddam castellum*. Inter ciuitatem, castellum, & villam, & vicum, siue rus hoc interest, quod ciuitates sunt loca maiora, & castella sunt minora loca, quæ tamen sunt murata, loca autem non murata, non vocantur castella, sed villæ aut uici, vel rura, aliquando tamen castellum vocatur magna ciuitas, sicut Ierusalem erat metropolis terræ Iudæorum, & tamen vocatur aliquando castellum, vt cum Christus dixit ite in castellũ, quod contra vos est. Matth.21. vide sup. Matth. p.3. ca. 9. q. 153. circa illud, & castella.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. De laudibus Sanctæ Mariæ Magdalenę. vide in festo ipsius.

Martha, Martha, solicita es & turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium Maria optimam partem elegit, & c. Opera misericordiæ spiritualia, sunt excellentiora, quam opera misericordiæ corporalis, valde enim pium erat ipsi Christo pauperi cibum parare, & tamen Christus magis laudauit Mariam, quæ sedens audiebat verbum eius, quam Martham, quæ ex magna charitate, & solicite Christo ministrabat sic etiam Matt.8. ait Christus finite mortuos sepelire mortuos suos, tu aũt vade, & annuncia Regnum Dei. quod etiam habetur Lucæ. 9. quasi dicat: sepelire mortuos non pertinet ad te, sed ad mortuos, idest ad peccatores, vel ad viros imperfectos, qui sunt in infimo gradu, ad te autem excel ẽ iora pertinent. vide super Matth. cap.8. quæstione 65. ibidem tertio dixit.

Martha, Martha, Solicita es, & c. Vide de solicitudine in tabula generali verbo. solicitudo.

Et turbaris erga plurima. Vide in tabula generali verbo turbari, & verbo turbatio.

Maria optimam partem elegit. in Matthæ, & Mariæ vita designatur actiua, & contemplatiua, & has duas vitas ponit Arist.1. Ethic. & 10. Ethic. probat bona vitæ contemplatiuæ, meliora esse, sicut etiam probat dicens hic, vide plura pro hac materia, super Matth. p.7. cap.25. q. 85. post principium.

Maria optimam partem elegit. De vita actiua, & cõtemplatiua habes multa in tabula generali verbo vita. De Beata Virgine si propria desideras vide in tabula generali, verbo Maria.

IN FESTO SANCTI Bartholomæi Apostoli.

IOAN. XV.

H*Oc est præceptum meum, vt diligatis inuicem*. Vide in communi Apostolorum. Quæ autem propria habẽtur apud auctorem de sancto Bartholomæo. vide in tabula generali. verbo Bartholomæus.

IN DECOLLATIONE SANCTI Ioannis Baptistæ.

MARCI VI.

M*Isit Herodes, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui*.

sui. Quis fuerit iste Herodes. vide super Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 3. & quæst. 4. per totum. si erat Tetrarcha vel Rex. vide ibidem quæst. 5.

Misit Herodes, ac tenuit Ioannem. Quare Matthæus indu cit cap. 14. istam eandem historiam de morte Ioannis, & quod sola necessaria, vel vtilia ad naturam humanam ab Euangelistis scribuntur. vide loco citato. quæst. 13.

Misit Herodes, ac tenuit Ioannem. Quare Herodes Ioannem in carcerauerit. vide super Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 15. quomodo autem ausus fuerit Ioannem incarcerare. vide ibidem. quæst. 16.

Propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. Hoc potest dupliciter intelligi propter Herodiadem, idest suadente illa Herodi, quod Ioannem alligaret; nam ode rat eum, cum postea petierit caput eius. aliomodo propter Herodiadem. idest quia Ioannes arguebat Herodem super Herodiadem, quam tenebat, & non potens sustinere istas redargutiones, tenuit eum in vinculis, ne eum molestaret. vide super Matth. p. 4. cap. 14. q. 12. circa illud; propter Herodiadem.

Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quid erat hoc propter quod Ioannes arguebat Herodem, & quomodo committitur incestus, & adulterium. vide loco citato. quæst. 17. cur autem Herodes arguebat Ioannem de illi citis nuptiis, & non Herodiadem. vide. quæst. 23.

Herodias autē insidiabatur illi, &c. Quæ fuerit Herodias. vide loco citato. quæst. 17.

Herodias autem insidiabatur illi, & volebat occidere eum, An Herodias, vel Herodes vt ponit Matthæus. voluerit occidere Ioannem. vide. quæstio. 18. & quæstione. 22. & quæstione. 34.

Herodes, enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum, & Sanctum. Quomodo populus habebat Ioannē, vt prophetam, & illius mortis, quæ fuerit occasio. vide loco citato. quæst. 19.

Cum dies opportunus accidisset, Herodis natales sui cœnam fecit principibus, & tribunis. &c. Quis erat dies natalis Herodis. & improbatur dietum natalitiorum celebritas: & quomodo rectius celebrarentur, & quod trium solum, Ecclesia dies natales merito celebrat. vide super Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 20. Quare autem celebrauerit tunc temporis Herodes diem natalis sui, & quod duo reperiuntur in sacra scriptura natales dies celebrasse. vide quæst. 21.

Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset. Quare illa filia Herodiadis saltauerit. vide loco citato. qu. 25.

Et placuisset Herodi. &c. Quomodo puella ista saltans tantum placuit Herodi, vt dimidium regni sui polliceretur, si illa peteret. vide ibidem. quæst. 26.

Pete à me, quod vis, & dabo tibi, et iurauit illi quia quicquid petieritis dabo tibi. Quare Herodes cum iuramento pollicitus fuerit, dare saltatrici, quodcunque postulasset, & iuramentum ad quid ordinatum sit. vide loco citato. q. 27. quare aūt pollicitus fuerit Herodes dare quicquid puella postulasset. vide ibidem. quæst. 28.

Volo, vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Bapt. Quomodo petierit puella caput Ioannis. vide ibidem. qu. 29. Quare autem dixerit puella da mihi in disco caput Ioannis. vide ibidem. quæst. 30.

Et contristatus est Rex. Quomodo contristatus fuerit Herodes, & an veram tristitiam habuerit. vide loco citato. quæstion. 31.

Propter iusiurandum. An istud iuramentum obligabat Herodem, & quod iuramentum incertum, quod postea vergit in deteriorem exitum non est complendum, nec obligat: similiter nec votum: vide loco citato. quæstion. 32.

Et propter simul discumbentes. Ad quid Herodes voluerit in conuiuio habere principes Galileæ. & eadem causa voluit Rex Assuerus magnum facere conuiuium. vide loco citato. quæst. 33.

Propter discumbentes noluit eam contristare, sed misso spiculatore, præcepit afferri caput eius in disco. Quare dicitur, quod Herodes propter simul discumbentes iussit caput Ioannis dari. vide super Matth. parte quarta cap. 14. quæstio. 34.

Et decollauit eum in carcere. Quare Herodes ausus est occidere Ioannem, & quomodo interdum passiones animi sibi inuicem repugnant. vide ibidem. quæst. 35.

Et decollauit eum in carcere. Quo tempore decollatus fuerit Ioannes. vide super Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 14.

Et decollauit eum. Quomodo populus non surrexit contra Herodem occiso Ioannem, propter tantum scelus, cum tamen essent Iudæi ad seditionem prompti propter religionem obseruandam. vide loco citato. quæst. 36. sed si populus non audebat insurgere in Herodem, quare in Herodiadem non surrexit? vide ibidem. quæst. 38.

Et decollauit eum in carcere. Quare Herodes occidi iussit Ioannem in carcere. in quo auctor notat modum occidendi viros bonos communiter obseruari solitum. vide ibidem quæst. 37.

Et decollauit eum. Quare Deus permisit sic Ioannem virū iustissimum mori, & quod Deus permittit viros bonos seueris cruciatibus, & humili morte interdum perire propter duo. vide super Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 40.

Et dedit illud puellæ. Quæ erat coram simul discumbentibus. Quare autem Herodes iusserit, quod caput Ioan. ferretur ad conuiuium: quale facinus, & à Romano quodam duce perpetratum narratur.

Et dedit illud puellæ. An Ioannes fuerit martyr per hanc mortem. & qui dici debeant martyres, & quæ veritas ad martyrium sit sufficiens ea quæ triplex esse dicitur, & triplex etiam martyrum gradus. vide loco citato. quæstion. 41.

Et puella dedit matri suæ. Quare puella attulit caput Ioannis matri suæ. vide ibidem. quæst. 42.

Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius. Quomodo est verum, quod Ioannes discipulos haberet nunc post mortem, cum non prædicaret. vide loco citato. quæstion. 43.

Et tulerunt corpus eius. Quomodo discipuli Ioannis tulerunt eius corpus cuius caput est hodie Romæ in Ecclesia Sancti Syluestri. vide ibidem quæst. 44.

IN NATIVITATE B. Mariæ Virginis.

MATTH. I.

Liber generationis Iesu Christi. Hic ostenditur veritas humanæ naturæ in Christo eius Genealogiam describendo. Hoc est principium libri Matthæi, & est quasi titulus eius: quia per hoc declaratur de quo tractauit in libro, vel in parte eius, s. de Christi generatione. Hic ponuntur duo nomina eiusdem personæ. primum est Iesus, & est nomen personale, quod Angelus nominauit. &c. secundum est Christus, quod non est nomen personæ, sed dignitatis, quia signat Regem, eo quod interpretatur vnctus; Reges tamen, & Sacerdotes erant, qui vngebantur in veteri testamento vt patet 1. Paralip. 29. vbi dicitur, quod vnxerunt Salomonem in Regem, & Sadoc in Pontificem. Christus etiam signat Messiam, vt patet. Ioan. 1. vide super Matth. p. 1. cap. 1. circa explicationem textum.

Liber generationis Iesu Christi. Quare Matthæus appellauerit istum librum generationis Iesu Christi, & non alio vocabulo. vide super Matth. loco citato. quæst. 1.

Liber generationis Iesu Christi. Quare Matth. incæpit Euangelium suum à Christi generatione. vide loco citato. quæstion. 2.

Filij Dauid, filij Abraham. Vocatur Christus filius Dauid et filius Abrahæ, secundum carnem, cuius generationē solum describit Matthæus, nam generationem Diuinā nullus tetigit, nisi Ioan. et secundum hanc est filius Dei patris, et istam differentiam seruat Apostolus ad Rom. 1. dicens: qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem; nam non dixit absolute, Christus natus est; vel factus est ex semine Dauid, sed quod solum natus est secundum carnem; quia præter illam generationem Christi de semine Dauid, ipse erat per suma ab æterno nascens

IN FESTO SANCTI Matthæi Apostoli.

MATTH. IX.

Et sur-

IN FESTO SANCTI Michaelis Archangeli.

MATTH. XVIII.

gradus humilitatis, qui ponuntur in regula. B. Benedicti. ibidem. quæst. 21. in quibus omnibus quæstionibus diffusissime agit auctor de humilitate.

Quicunque ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste. Quomó verum est, quod hic dicitur: qui humiliauerit se, sicut paruulus iste. hic maior est in Regno cęlorum. vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 22.

Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Quare Christus subdidit de suscipiétibus paruulos, cum hoc non videatur ad propositum. vide loco citato. quæst. 23. Quare dicatur.

Qui susceperit. Vide ibidem. qu. 24. quare dicatur.

Paruulum. Ibidem. qu. 25. Quare dicitur.

Puerum talem. Ibi. quæst. 26. quare dicatur.

In nomine meo. Ibidem. qu. 27. quare dicatur.

Me suscipit. Ibidem quæst. 28.

Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis. Idest. occasionem ruinę alteri prębuerit: scandalum, enim est verbum. vel factum minus caute dictum, quod cędit in alicuius subuersionem, idest quod dat alicui occasionem ruinæ. vide super Matth. p. 5. cap. 18. post. quæst. 28. circa illud; Qui autem scandalizauerit.

Qui autem scandalizauerit. &c. Quare Christus dixit nunc de scandalo, & an attineat ad pręcedentia. vide loco citato. quęst. 29. Quare nunc Christus dicere voluerit de scandalo. vide ibidem. quest. 30. Quare dicatur qui scandalizauerit vnum de pusillis istis. vide ibidem. qu. 31. Quare dicatur nunc de pusillis istis. ibidem. quęst. 32. Quare dixerit vnum de pusillis istis qui in me credunt. ibidem. quęst. 33. & quod deterius est, quod vnus de credentibus in Christum pereat à fide; quam quod mille de infidelibus non conuertantur. vide loco citato.

Expedit ei, vt suspendatur mola Asinaria in collo eius. &c. Quare hoc dicatur. vide loco citato quęst. 34. vbi habetur, etiam quod nulla pęna huius sęculi quantúcunque magna est ęqualis alicui pęnę alterius sęculi. vide ibid. quęstion. 34.

Væ mundo à scandalis. Quare hoc dicatur. vide loco citato. quęst. 35. vbi habetur quod scandalum, siue actiuum, siue passiuum semper est malum. & alia plura habentur, s. quod mundus aliquando sumitur pro mundanis hominibus, & quid discriminis sit inter legem Dei, & legem humanam.

Necesse est. enim vt veniant scandala. Quomodo sit verũ, quod necesse est. vt veniant scandala, & an sit ista necessitas propria, & absoluta, vel conditionata ex Dei prædestinatione. vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 36.

Necesse est, enim vt veniant scandala. Quæ scandala sunt ista, quæ Christus prædixerat futura, vide loco citato quæstion. 37.

Væ homini illi per quem scandalum venit. Quare hoc dicatur. vide ibidem quæst. 38. Quare Christus non dixit de scandalo, quod ab extra homo patitur. vide ibidem. qu. 39. & quæstiõ. 40. ab es alia de hac materia. vide ibi. quæstion. 40.

Si oculus tuus scandalizat te, erue eum. &c. Quomodo intelligatur. quod dicitur hic de oculo eruendo, & pede abscindendo. ibi. qu. 41.

Melius est, enim tibi cum vno oculo ad vitam ingredi &c. Quomodo intelligatur, quod melius est ingredi ad vitam cum vno oculo, quam cum duobus in gehennam. vide ibidem. quæst. 42.

Væ mundo à scandalis. &c. Quid sit scandalum, & an diffinitio eius sit bona. vide loco citato. quæst. 43. an scandalum sit peccatum. vide ibidem. quæst. 44. an scandalum sit aliqua species peccati distincta ab alijs peccatis. vide super Matth. p. 5. cap. 18. qu. 45. an scandalum sit semper peccatum mortale. vide loco citato quæst. 46. an scãdalizari passiue pertineat ad omnes tam perfectos, quã imperfectos. vide ibidem. quæst. 47. an scandalizare actiue conueniat interdum viris perfectis. vide ibidem. qu. 48. an verum sit, quod solis perfectis conueniat scandalizare actiue. ibidem. quæst. 49.

Væ mundo à scandalis. An veritas sit propter scandalum dimittenda. vide ibidem. quæst. 50. an ab operibus consiliorum, & alijs bonis Spiritualibus non necessarijs sit propter scandalum cessandum. vide ibidem. quæst. 51. an propter scandalum vitandum sint temporalia dimittenda. vide loco citato. qu. 52.

Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Ad quid dixerit Christus hic, nunc non esse contemnendos paruulos. vide ibidem. quæstion. 53. Quæ sint isti pusilli, qui non sunt contemnendi: & quàre dicitur de pusillis. vide ibidem. quæst. 54.

Quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Quare dicatur Angeli eorum, & qui sint isti Angeli. vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 55. an Angeli homines custodiant. vide ibidem. quæst. 56. ad quos Angelos pertineat homines custodire. vide ibidem qu. 57. an vnus Angelus custodiat vnum hominem. vel vnus Angelus deputetur multis hominibus. vide ib. quæst. 58. an cuilibet homini sit assignatus aliquis Angelus, vel sit aliquis, cui nullus Angelus sit deputatus. vide ibidem. quæst. 59.

Quia Angeli eorum in cœlis. &c. An virgo Domina nostra Angelum custodem habuerit. vide loco citato. qu. 60. an vero Christus habuerit Angelum custodem. vide ibidem. quæstion. 61. An Antichristus habebit Angelum custodem. vide ibi. qu. 62. An Angeli custodes sint dati pręscitis, & obduratis in peccato. vide loco citato. q. 63. An infidelibus dentur Angeli custodes. vide ibidem. q. 64. quando datur homini Angelus in custodiam, an in vtero, vel extra. vide loco citato. qu. 65. an Angeli diligẽter custodiant omnes, quos custodiunt. ibidem. qu. 66. an Angelus custos deserat interdum, quem custodiat. vide quæst. 67. an Angeli custodes doleant de perditione custoditorum, quando damnantur. vide. quæst. 68. an quando Angeli occupantur in custodia hominum retardentur vel impediantur à diuina visione. vide loco citato, s. super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 69.

IN FESTO SANCTI Francisci Confessoris.

MATTH. XI.

Confiteor tibi pater, Domine cœli, & terra, quia abscondisti hæc a sapientibus. &c. Vide circa totum Euangelium, in festo Sancti Matthię Apostoli.

IN FESTO SANCTI Lucæ Euangelistæ.

LVCÆ. X.

Designauit Dominus & alios septuaginta duos. &c. Vide in communi Apostolorum ibi, enim totum hoc Euangelium expenditur.

IN FESTO SANCTORVM Apostolorum Simeonis, & Iudę.

IOANNES. XV.

Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Vide in communi Apostolorum, in primo Euangelio.

IN FESTO OMNIVM Sanctorum.

MATTH. V.

Videns Iesus turbas ascendit in montem. An iste sermo quem describit hic Matth. sit idem cum illo, qui habetur Lucę. 6. vide super Matth. p. 2. cap. 5. quæst. 2.

Et cum

principio beatitudines, ficut ponit hic Christus. vide loco citato.quęst.88.

Beati pauperes Spiritu,&c. De ordine beatitudinum inter se.vide fuper Matth.p.2.cap.5.quæft.89. De beatitudine vide etiam plura quæ diftincte habentur in tabula generali.verbo beatitudo.& verbo vifio Dei.

IN FESTO SANCTI MARTINI Epifcopi & Confefforis.

LVCÆ. XXII.

Sint lumbi veftri precincti, & lucerna ardentes in manibus veftris. Vide in communi confefforum,vbi totum hoc Euangelium expenditur.

IN FESTO SANCTÆ Catharinę virginis & martyris.

MATTH. XIII.

Simile eft regnum cælorum thefauro abfcondito in agro. Vide in communi virginum.

Expliciunt annotationes in Euangelia de Sanctis.

IN COMMVNI APOSTOLORVM

EVANG. IOANNIS. XV.

Hoc eft præceptum meum vt diligatis inuicem,ficut dilexi vos. Propter hanc dilectionem quę debet effe ex præcepto Chrifti inter fideles, vocantur omnes fratres inter fe.fic dicitur Iacob.2.cap. fi frater, & foror nudi funt, & indigent victu quotidiano, ideft fi vir fidelis, aut mulier fidelis.& 1.Cor.ca.6. dicitur. fed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles, ideft Chriftianus cum Chriftiano contendit coram iudice in fidele.Iftum autem modum accipiendi fratres non habuit vetus teftamentum,fed Chriftus introduxit illum Matth.23.cap.omnes autem vos fratres eftis. Ratio autem huius eft quia fratribus duo competunt, fcilicet ęqualitas & amor,& vtrumque ex eadem radice, quia enim ab eifdem funt,& non eft vnus ab alio, competit eis æqualitas,fimiliter quia funt ab eifdem competit eis amor,communicant enim vnitate naturę in accipere ab eodem,& amor venit ab identitate,quia amicabilia quę ad alterum,veneruut ex amicabilibus quæ ad feipfum, 9.Ethic.ideo illi qui ita fe diligunt aut diligere debent ficut fratres,iufte uocabuntur fratres, fed Chriftus voluit quod omnes fideles valdè fe diligerent vt dicit hic.

Hoc eft præceptum meum &c. Igitur &c. Vide auctorem fuper Genef.cap.13.qu.51.

Hoc eft præceptum meum vt diligatis inuicem. Ad hoc propofitum exponunt aliqui verba quæ habentur Matth. 11.fcilicet. Tollite iugum meum fuper uos, dicũt enim quod vocatur iugum à iungendo, quia eft lex amoris quæ præcipue eft de Charitate Charitas autem homines iungit,quia amor eft virtus unitiua,&c. Vide auctorem fuper Matth.tom.3.cap.11.qu.65.

Hoc eft præceptum meum vt diligatis inuicem. Omnia præcepta eiufdẽ legis poffunt dici vnum præceptum, inquãtum ordinantur ad vnum finem proximum eiufdem legis, funt tamen diuerfa fecundum multitudinem eorũ quæ ordinantur ad illum finem; Hoc enim modo, tam lex vetus quam noua & quęlibet legislatio vnicum pręceptum habet,& multa,quia oportet quod quælibet legiflatio habeat vnum proximum,& determinatum finem,& quia homines ad illum finem peruenire debent & peruentio non eft a fortuna,fed.fecundum actum rationis,oportet quod fit regula aliqua dirigens ad perueniendum. ifta autem regula una eft, ex vnitate finis, ad quem peruenitur quia tamen per multa media perueniendum eft, & in quolibet ordinatè agendum eft, oportet de quolibet effe regulam, & fic multiplicantur regulę,vel præcepta,licet vnus maneat finis præceptorũ & ifte modus vnius & multorum præceptorum iam in lege noua,quam in veteri inuenitur. De noua patet quia hic dicitur.

Hoc eft præceptum meum vt diligatis inuicem. Et ita dixit. *Hoc eft præceptum meum,* Quafi nullum aliud præceptum dediffet multa tamen dederat,ideo oportet quod voluerit omnia effe vnum,fiue in vnitate finis,fiue,radicis, vt Grego.dicit,& verè omnia vnum funt vnitate finis præcepti,ideft charitatis,quia finis legis eft Charitas Tim. 1.cap.& fic omnia vnum funt inquantum ad finem dilectionis tendunt,fed multa funt per operis diuerfitatẽ, fic dicit Gregorius homilia. Cum cuncta facra eloquia plena fint Dominicis pręceptis,quid eft quod de fola dilectione,quafi de fingulari, ideft de folo mandato Dominus dicit, Hoc eft præceptum meum?nifi quia omne mandatum de fola dilectione eft,et omnia vnum pręceptum funt,quia quicquid præcipitur in fola Charitate radicatur, præcepta ergo Dominica,et multa funt,et vnum,multa per diuerfitatem operis, fed vnum in radice dilectionis. &c. Vide auctorem fuper Matthæum, tom.6.cap.22.q.264.vbi multa ad hoc habentur.

Hoc eft præceptum meum,vt diligatis inuicem. De dilectione,& charitate vide multa in communi tabula. Verbo, Diligere et dilectio. et Verbo Charitas.

Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam fuam ponat quis pro amicis fuis. Nullum eft opus maioris Charitatis,quam quod quis ponat animam fuam pro amicis fuis. Vide auctorem fuper Matth.tom.5.cap.20. quæftion. 100.

Maiorem hac dilectionem nemo habet,vt animam fuam ponat quis pro amicis fuis. Nunquid dẽt homo ex Charitate magis diligere proximum,quam feipfum?ex his verbis apparet quod fic,quia illud quod in fe quifque magis diligit,eft viuere,et effe,fed Charitas facit ponere vitam corporalem pro fratribus,ergo Charitas,& amicitia, facit magis diligere proximum,quam feipfum. fed refpondetur,tamen,quod exponi quis pro amicis effe, & viuere, fed non fequitur, quod diligat magis amicum quam feipfum,fed potius econtrario, fe prouenit hoc ex tribus fuppofitionibus,prima eft quod magis diligit feipfum quam amicum, fecunda eft quod vult pro fe maiora bona quam pro illo,tertia eft quod maius bonũ hominis eft quod eft fecundum rationem, quale eft bonum virtutis,quam bona fecundum exteriorem naturã quæ funt bona corporis. ex his fequitur quod non vita fit bonum corporale,quod minus bonum fit uita quam bonum uirtutis,ponere autem uitam fiue animam pro amicis,eft actus perfectiffimus Charitatis, & ideo oportet quod actus ponendi animã pro amico, fit multo melior quam vita,fed quifque eligit pro fe id,quod melius eft,ideo amicus ponet animam pro amico, quia ponendo illam,accipit plus de bono pro fe, quam pro amico, & facit hoc quia diligit fe plufquam amicum, Vide auctorem fuper Matth.tom.6. cap.22.qu.305. circa medium.Vide etiam in quæftionibus antecedentibus, & fubfequẽtibus,vbi agens de Charitate, multa dicit quę huic loco deferuire poffunt.

Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam fuam ponat quis pro amicis fuis. Tenemur ex Charitate magis diligere proximum,quam corpus noftrum,primo quia dicit Aug.lib.1. de doct. Chriftiana quod plus debemus diligere proximum,quam corpus proprium fecundo quia illud eft magis ex Charitate diligendum,quod habet pleniorem rationem diligibilis, fed proximus habet rationem maioris diligibilis ex Charitate,quam corpus proprium,ergo eft magis diligendus. Hoc patet, quod ex Charitate poteft aliquid diligi quadrupliciter, vno modo vt principium illius boni,in cuius communicatione fundatur amor Charitatis,nam Charitas fundatur fuper communicatione beatitudinis,illa autem inuenitur in Deo effentialiter, & vt in principio à quo fluit in alia,ideo eft maximè ex Charitate diligendus, in vobis an-

cebam vobis,(nunc autem & flens dico)inimicos crucis Christi.quorum finis interitus, quorum Deus venter est &c.& super Matth.tom.2.cap.10.q.60. dicit quod prędicatores non debent moueri cupiditate ad prædicandum, juxta illud Matth.10.Gratis accepistis, gratis date Verum tamen est, quod petere possunt eleemosinam ex debito vt habetur 42. dis.c.quiescamus, & sic docet auctor super Matth.tom.3.c.6.q.67.secũdo dicitur quod mercedem dispensationis ęternam accipient prædicatores à Deo. Vide ibidem, cap.10.q.65. multa alia de prædicatoribus vide in communi tabula, verbo Prædicatio & verbo Prædicator.

Vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo det vobis. Vide Dominicã Quintã. Post Pascha, super illa verba, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.

EVANG. LVCÆ. X.

POst hęc autẽ designauit Dominus alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam. Ad esse discipulum requiritur primo quod audiat doctrinam, cum magister, & discipulus sint correlatiua, secundo requiritur quod illi doctrinæ firmiter adhęreat quam audit, credens eam esse veram tertio requiritur aliqua familiaritas, quarto requiritur vocatio specialis, nam esse Christi discipulum. erat gradus quidam excellentiæ, & nemo debebat illum sibi vsurpare, sed qui vocaretur à Deo, ad Heb.5. Nemo sibi indifferenter assumat honorem; sed qui vocatus est à Deo sicut Aaron. & ita legitur de multis Christi discipulis qđ fuerint vocati à Christo quinto requiritur assignatio specialis alicuius officij, vel gradus sic patet hic, vbi habetur, quomodo isti assumebantur ad officium prædicandi, & datur eis tota regula quam obseruare debebant. Vide diffusius apud auctorem super Matth.tom.2.cap.8.qu.60.

Post hęc designauit Dominus alios septuaginta duos. Isti mãserunt aliquo tempore cum Christo, & postea scandalizati de doctrina eius, & angustijs, recesserunt ab eo, & manserunt solum duodecim Apostoli, nã quando ipse dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis, vitam in vobis, multi discipulorum eius dixerunt, durus est hic sermo, & quis poterit eũ audire? Io.6. & subditur ex hoc multi discipulorum eius abierũt retrorsum, & iam cum eo non ambulabant, & apparet quod tunc nemo de septuaginta duobus mansit cum eo sed soli duodecim Apostoli, quod patet quia subditur ibi. dixit autem Iesus ad duodecim. Nunquid & vos vultis abire? & ita apparet quod nemo manebat cum eo nisi duodecim, ideo dixit Nunqoid & vos vultis abire? & ita apparet, quod nemo manebat cũ eo nisi duodecim iđ dixit, Nunquid, et vos vultis abire. idest, nunquid vultis vos recedere, sicut recesserunt cæteri? & ita fuit vsque ad tempus passionis, quia soli duodecim manebant. Vide auctorem, super Matth.tom.5.cap.19.q.198.circa medium.

Post hęc designauit Dominus alios septuaginta duos. Scilicet post Apostolorum institutionem ad prædicandum. Vide auctorem loco citato, cap.10.qu.9.circa principium. & quæstion.18.& quæstion.26.& tom.5.cap.19.quæst. 198.in principio.

Et misit illos binos ante faciem suam. Cum iste numerus binarius laudetur in scriptura, vt patet hic, & Matth. 22.cum dicitur quod in duobus mandatis tota lex pendet.& Prophetę; falsum est & ridiculum illud quod dicunt nonnulli, scilicet quod Deus non benedixit operibus diei secundę quia numerus binarius qui conuenit secundæ dici, infamis est, cum primus recedat ab vnitate. Vide auctorem super Genes. cap.1. quæstion.18. in principio.

Messis quidem multa, operarij autem pauci. Messis erat tota multitudo gentilium, & Iudæorum quibus lex Christi prædicanda erat, hic tamen specialiter accipitur pro Iudæis, quia quando Christus nunc instituit prædicatores ad solos Iudęos misit illos. Vocantur autem messis isti, quibus prędicandum erat, quia a prędicatore, velut à messore colliguntur, sic dicit glo. Messes dicuntur homines, qui possunt meti à prędicatoribus, & de collectione prędictorum separari, vt grana excussã paleis postea in horreis reponantur sic etiam dicit Hiero. Messis multa significat populorum multitudinem; voluit autem Christus sic loqui vt concordaret Ioanni, dixerat enim Ioannes de eo Matth.3.cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili, & quia messes sunt quæ in area congregantur, locutus est Christus de messibus, Ioannes enim testimonium perhibuerat de Christo, Ioan.1 istud testimonium Christus acceptauit tanquam verum, Ioan.5. Vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati, & quia Ioannes multa dixerat de Christo, imitabatur Christus Ioannem in illo modo loquendi, dixerat enim Ioannes de Christo. Ecce qui tollit peccata mundi, & ita Christus dixit, Vt sciatis quia filius hominis potestatem habet dimittendi peccata Dixerat etiam Ioannes. qui habet sponsam, sponsus est, & loquebatur de Christo, ideo Christus dixit, nunquid possunt filij sponsi ieiunare? idest discipuli sui, vocando se sponsum sic etiam Ioannes dixerat de Christo quod permundaret aream suam, & congregaret triticum, Christus ergo dixit messem esse multã, ista enim erat messis quam ipse in areà sua mundaturus erat, & hoc modo loquendi sæpe vtebatur. Vide auctorem super Matth.tom.3.cap. 10.quæst.6.

Rogate ergo Dominum messis. Cum messis sint populi, non est dubium quin Deus sit Dominus messis, quia Domini est terra, & plenitudo eius Psalm.23.& nos sumus populus eius, & oues pascuę eius. Psalm.94. Hic tamen intelligitur de Christo quod ipse erat Dominus messis, quia dixit, ipse, Rogate Dominũ messis, vt mittat operarios, & tamen ipse misit illos, sic dicit Chrisost. latenter seipsum Dominũ ostendit, ipse enim est qui messis est Dominus. secundo patet, quia ille est Dominus messis, qui congregat eam in area sua, & reponit triticum in horreo suo, Christus autem hoc faciebat, sic dixit Ioan. de eo Matth.3.cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit áream suam, & congregabat triticum in horreum suum, totum ergo est suum, & sic ipse est Dominus; operarij quidem congrégant messem, in aream, sed non in suam aream, non sunt ergo Domini. tertio patet, quia ipse dixit discipulis Ioan.4. ego misi vos metere, quod non laborastis. ipse ergo erat Dominus messis. qui mittebat operarios. Vide auctorem super Matth. loco proximé citato. quæst.7.

Vt mittat operarios in messem suam. Quomodo Christus misit discipulos ad messem, quia messis est consummatio rei, & tamen hic res incipiebat, quia destinabat discipulos ad prædicandum, ergo non erat dicendum de messe, sed de seminatione, quæ est primum. Vide loco citato, quæst.8.

Operarij autem pauci. Qui sunt isti operarij, & quomodo sunt pauci, & quod hoc dictum Christi potest dupliciter intelligi. Vide loco citato. qu.9.

Rogate ergo Dominum messis vt mittat operarios in messem suam. Quare Christus dixit, Rogate Dominum messis vt mittat operarios, quia cum ipse sit Dominus messis, & intendat operarios mittere, non videtur ad quid sit opus vt eum super hoc oremus. Vide loco citato.q.10.

Rogate ergo Dominum messis, &c. An Apostoli orauerunt quod mitterentur operarij ad messem, vbi ostenditur quod Ecclesia est mater nostra, pro qua quilibet tenetur orare. Vide ibid.quæst.11.

Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Poterat Christus dicere discipulis. Ecce vadis sicut agni inter lupos sed dixit, ego mitto vos. propter duo, primo propter confidentiam, nam prædicabat eis multa mala futura, in quibus volebat eos confidere, ideo dixit, ecce ego mitto vos; secundo fuit ad ostensionem præmij. Vide diffusè super Matth.tom.3.cap.10.qu.91.

Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Quomodo dicitur hic, ego mitto vos sicut, agnos, quia Matth. 10.dicitur ego mitto vos sicut oues? Dici potest vno modo, quod vtrumque Christus dixit ad magis exprimendũ,

sicut

sicut sępe scriptura facit:sic dicitur Isa.53. sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, quod fit ad exaggerationem sententiæ, & neuter expressit ambo, sed Matthæus oues, & Lucas agnos. secundo potest dici quod Christus alterum eorum dixit, quia tamen Euangelistę vt ait Augustinus non attendunt principaliter ad verba, sed ad verborum sensum, cum possit manere eadem sententia verbis mutatis, interdum omittunt quædam verba Christi, alia ęquiualentia in significatione ponentes, & quia Christus voluit significare quod mittebat Apostolos, & discipulos inermes, nulli vim inferre potentes, & à quolibet faciliter passuros, potuit nominare oues, vel agnos, quia vtrumque est valdè innocens, sine murmuratione patiens. Isa.53. nõ ergo differt, dici agnos, vel oues, quid autem eorum Christus dixerit, etiam non differt, cum sit eadem sententia, nos tamen nescimus, quod illorum dixerit, sed non est in hoc nobis sollicitudo, quia satis est Christi sententiam scire, etiam si verba ignoremus. Vide loco citato qu.92.

Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Christus vocauit discipulos agnos, & dixit se mittere eos sicut agnos inter lupos, primo ad ostendendum conditionem ipsorũ, quia agnus malum patitur, sed non infert, ita prædicator nulli malum inferre debet, sed aliorum infirmitates tolerare, & ad eorum sanitatem conari. sic dicit Greg. in homilia, qui enim locum prædicationis suscipit mala inferre non debet, vt ex ipsa sua mansuetudine iram sęuientium mitiget, & peccatorum vulnera in alijs ipse afflictionibus vulneratus sanet. secundo fuit ad ostendendũ formã patiẽtię patientia.n. docet in aduersis nõ murmurare quod ad agnos maximè pertinet, quia cum occiduntur, non clamant. tertio fuit ad ostendendum conditionem Prælati, ad prælatum autem pertinet patienter se habere ad subditos, vt nõ sit tanquam Dominus &c. quarto fuit ad ostendendum potestatem suam, quia licet discipuli Christi essent sicut agni inter lupos, non sunt tamen à lupis consumpti, sed potius ipsos lupos in agnos verterunt, vnde non dixit Christus. Mitto vos sicut agnos ad lupos, idest adhoc quod deuorent vos lupi sed sicut agnos in medio luporum, idest vt maneatis inter eos, quia licet agni sitis, inter eos manebitis, & ipsi non lacerabunt vos, sed vos eos in agnos cõuertetis. &c. De lupis autem dicendum est, quod isti erant omnes qui more luporum discipulos Christi persecuturi erant &c. Vide loco citato. qu.93.

Nolite portare sacculum, neque peram. Pera est repositoriũ in quo portatur aliquid in via, scilicet sacculus, licet aliquo modo differant, & in hoc Christus docet discipulos confidere de sua prouidentia, in pera enim, & in sacculo portatur panis vel aliquid cibi necessarij ad viam, Christus autem vetuit cibos istos portare, & etiam panem, quia Marc.6. & Luc.9. dicitur. Non peram, nec panem, & sic confidere oportebat quod Deus prouideret eis, quandocunque indigerent, cum non liceret eis reponere sibi aliqua ad necessitatem. Vide auctorem super Matth. tom.3. cap.10. quæstion.60. circa illud. Non peram in via.

Et neminem per viam salutaueritis. Est ne dicendum quod salutatio non sit actus Charitatis, quia actus Charitatis maximè conueniunt viris perfectis, & tamen salutare prohibetur hic Apostolis qui erant in statu perfectissimo? Item quia 4.Reg.4. Elisæus prohibuit Giezi puero suo dicens, si occurrerit tibi homo, non salutes eum, & si te salutauerit quispiam, non respondeas. ergo non est actus Charitatis salutare. sed nihilominus dicendum est, quod salutare pertinet ad Charitatem, quia est vnũ de signis Charitatis, sicut bene facere, & orare, & ideo sicut Christus instruxit nos, & monuit inimicis bene facere, & orare pro eis, ita etiã instruxit nos vt salutemus eos dicens. si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facietis? Matth 5. idest quid facitis plusquam peccatores? quasi dicat nihil. quia etiam ipsi salutant fratres suos, ideo concludit quod debeamus salutare tam amicos, quam inimicos, cum ait. Estote perfecti sicut pater vester Cælestis. idest, sicut ille facit oriri solem suum super bonos & malos, ita & vos salutate amicos, & inimicos, pertinet igitur salutare ad Charitatem. Dicendum tamen, quod salutare in se non est actus Charitatis, quia non est aliquod bonum, sed solum est signum Charitatis, vel amicitiæ, nam per salutationem salutem alicuius precamur, & ostendimus quod illam in corde desideremus, desiderare autem salutem proximi actus charitatis est, in vocem autem illam imprecari potest fieri interdum ex corde, & interdum fictè, ideo nõ, est salutare semper actus charitatis, ideo inter signa dilectionis nullum est minus necessarium quam istud. Vnum autem est, propter quod est necessarium, scilicet humana consuetudo, nam homines tantum assueti sunt ad salutandum occurrentes sibi, quod qui non salutat alium occurrentem sibi, nisi sit incognitus, vel multum inæqualis in statu, putabitur contemnere illum, vel esse inimicus eius, ideo salutatio est aliquo modo necessaria, non propter seipsam, sed propter scãdalum tollendum, scilicet vt non putetur quis inimicus alterius, aut eum contemnens, multa tamen propter scandalum vitandũ facienda sunt, quæ alias non erant necessaria, quia magna pęna est scandalizantis proximum, Matth.18. Ad obiectiones autem respondetur, quod salutare erat licitum Apostolis, immo necessarium, quia Christus dixerat eis in quancunque domum intraueritis, primum dicite pax huic domui hic in textu, & ipsi vtebantur valde salutatione, tã in scriptis, quam in verbo, de scriptis, patet, quia Apostolus in omnibus Epistolis suis in fine salutat eos quibus scribit, etiam iubet, quod ipsi sibi inuicem salutent. Ad Rom.16. vbi dicit sępè. salutate tales, & tales, & ista salutatio verbaliter fieri debebat. Patet etiam quia si ista salutatio non esset assueta, & quasi debita, non priuarentur homines illa in pęnam, & tamẽ quidam priuantur ea, scilicet qui excommunicantur, & potissimè hęretici, sic patet 2. Ioan. vnico. si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, (scilicet catholicam) nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis Qui enim dicit illi aue communicat operibus eius malignis. erat ergo salutatio quasi de necessitate, & ista salutatio fiebat aliquando cum solemnitate quadam, scilicet cum osculo inter Christianos, ad ostendendum valdè Charitatem 1.Cor.16. salutant vos omnes fratres; salutate, inuicem in osculo Sancto, & ita erat grata ista salutatio, inter viros bonos in Ecclesia primitiua, quod quando Paulus scribebat alicui, salutabat eũ ex nomine omnium fidelium cum quibus ipse cõuersabatur, quia omnes volebant quemlibet salutare, eod. cap. scilicet. salutãt vos omnes Ecclesiæ Asiæ. Dicendum ergo quod Christus non vetuit Apostolis simpliciter, salutare sed solum salutare in via dicit enim.

Neminem per viam salutaueritis. Et tamen immediatè iussit quod in quancunque domum intrarent, salutarent eos qui ibi erant, dicentes. Pax huic domui. Causa autẽ quare in via neminem debebant salutare, sed in domo, secundum quosdam fuit, quia salutare est saluum dicere, nemo tamen in via saluus est, ideo non licet alicui dicere hoc, nisi sit certificatus per diuinam reuelationem de salute illius quem salutat; sic refert Nicolaus quosdã dicere hic, Alia causa redditur secundum Greg. in quadam homilia super Lucã, scilicet, Qui in via salutat ex occasione salutat, & non ex desiderio salutis eius cui occurrit, quia ille incognitus fortassis sibi est, & non desiderat ei bonum ex animo, quia nescit an fortè ille sit talis, cui aliquod bonum optandum sit, & maximè in voce, sed ex sola occasione salutatio fit, scilicet quia accidit istum illi occurrere, viri autẽ perfecti nihil debẽt facere aut dicere, ex occasione, sed ex veritate cordis, ideo vetitum erat discipulis salutare quenquam in via. Ista causa est satis conueniens, & tunc concordat, quod in domo salutare debebant, quia in domo mansuri erant cum eis qui ibi habitabant, comedentes, & bibentes, quæ apud illos erant, & ibi aliquanto tempore mansuri erãt quia Christus iusserat quod non discurrerent de domo in domum, sed quod quãdiu mansuri essent in ipsa vrbe, manerent in illa domo, qui autem communicant intra eandem domum diligunt seipsos naturaliter, quia eodem

cibo

cibo pascuntur, & sic inter istos conuenienter potest fieri salutatio, quia ex corde talibus bona optanda sunt. sed præcedēs prima positio non stat, quia si non est salutandum, ve quis asserant salius dum in via est, etiam non liceret salutare in domo, quia qui in domo sunt in via sunt nam vsque ad mortē in via sumus, & de salute nostra dubii sumus. Alia causa est, & magis conueniens q̃ duæ præcedētes, scilicet, Christus fecit hoc, vt non daret occasionem Apostolis a suo proposito, & opere diua gandi sed cito facere, quia Christus imposuerat eis onus p̄dicandi toti sæculo, quod erat opus multorum dierum, & laborum, ipsi vero pauci erant, & non habebant longum tempus, ad hoc ministerium implendum, vnde Christus innuit quod maius erat opus quam facultas operariorum, dicens Messis quidem multa est, operarii verò pauci oportebat ergo quod in hoc paruo tempore sibi concesso ad operandum, operarētur solicite, ne opere inexpleto tempus finiretur, & ad hoc voluit quod nō occuparentur circa alia, sed solum in hoc si tamen salutarent in via occurrentes sibi, haberent occasionem ex verbis ad diuagandum, à proposito suo, quia forte ex salutatione in via inciperet noua conuersatio cum illis quod salutabant, & sic forte illi facerent eos diuertere ad alia loca ad quæ ipsi non intendebant, vel maiori tempore circa aliqua occupari, quam alias occupandi erant, ideo neminem salutare debebant in via. In domo autem salutatio erat necessaria ad principium cognitionis cū hospitium quærerent, quod nō poterat haberi, si non loquerentur, ideo debebant salutare cū intrarent domum. Quod autem hæc esset causa patet ex simili de Giezi, cui cum iuberet Elisæus ire festinum, iussit quod neminem salutaret, & etiam non responderet salutatis Vide auctorem diffusius super Matt. tom. 2. cap. 5. quæst. vltima. Vide etiam tom. 6. cap. 23. q. 50. & quæst. 52. in principio. & sup. Ruth, cap. 2. q. 7. circa principium, & sup. 4. Reg. cap. 4. q. 46.

In quamcunque domum intraueritis primum dicite pax huic domui. Quare Apostoli intrantes domum salutare debebant non autem in via, causa erat, quia Christus volebat dare gratiam in verbis Apostolorum, ita quod mox vt ipsi hospitium peterent, concederentur eis omnia gratis, nisi forte ille a quo peterent indignus esset, vt apud eum aliquis Apostolorum maneret, quod innuitur hic cū dicitur. Dicite pax huic domui, & si fuerit ibi filius pacis, requiescet super illum pax vestra, erat ergo adhoc necessaria salutatio eorū, vt per hanc immutaretur cor illius cui loquerentur ad concedendum hospitium, si dignus esset tali societate. simile fuit de Hebræis, petentib. vestes, & vasa aurea, & argētea ab Ægyptiis, nam dedit Deus gratiam in verbis eorum, & quidquid petebāt dabant eis, Exod. 3. & 11. & hæc est vera causa quare Christus vetuit salutare in via, & iussit salutare in domo. & Eam etiam tenet Nicolaus. Vide loco proxime citato in calce quæstionis.

In quamcunque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui. Iussit Christus discipulis salutare domum in quam intrarēt, primo ex vrbanitate, quia homines in exordiis verborum suorum maxime ad ignotos, salutatione vtuntur, vt imprecatio bonorum quæ per salutationem fit, sit eis locutionis initium, iudicatur autem rudis, & indoctus, qui salutatione non vtitur secundo qa inter homines cum sit salutatio quasi iam necessaria ex consuetudine in locutionis exordiis instruxit Christus Apostolos, vt ipsi præuenirent alios salutando, quia virtutis est prius honorem impendere, quam recipere, ad Rom. 12. honore vos inuicem præuenientes, idest quilibet nitatur prius honorare alterum, quam honoretur ab eo, sic dicit Chrisost. Instruit eos Dominus quod nō expectent ab aliis præsalutari, quia docebant, sed antecedere salutatione alios honorando tertio fuit ad eligendum hospitium, quia salutatio erat exordium loquendi cum hospite quem eligere intendebant, & erat honestius vt non viderentur ipsi se ingerere petendo, sed quando salutarent dicentes Pax huic Domui hospites reciperent eos rogando ipsos vt intrarent in domum. Sic dicit Remigius quarto, & principaliter fuit, quia illa salutatio erat signum certum ad eligendum hospitem, volebat enim Christus quod Apostoli manerent apud dignos hospites, vt nullis nisi dignis hoc beneficium præstaretur modus autem cognoscendi erat per salutationem, quia si digni erant, mox vt salutarentur recipiebant Apostolos, cum gaudio, quia Deus mouebat corda eorū ad hoc, si autem essent indigni turbabantur corda sua, & recipere eos nolebant &c. Vide auctorem sup. Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 74.

Primum dicite, pax huic domui. Iussit Christus discipulis tali vti salutatione circa hospites, quia forte apud Hebræos, & Syros inter quos manebant modo discipuli, erat iste modus salutationis. Sic innuit Hierony super Matthæum secundo quia nullus modus salutationis videtur plura bona comprehendere nam omnis salutatio est bonorum imprecatio, & tamen in hac salutatione plurima clauduntur, quia pax est tranquilitas ordinis vt dicit Aug. 19. de ciuitate Dei, nullum autem bonum deest. vbi tranquillitas ordinis manet, est quilibet homo in beatitudinē ordinatus, si autem tranquillitas ordinis manet necesse est illuc peruenire, cum nihil impediat ordinem si tranquillitas est, desiderat etiam homo tēporalē quietem, & ordinat se ad illam si autē impediat eam, necesse est illā nō cōsequi, ergo vel illam habebit, vel pacem non habet, sic etiam in actibus omnium potentiarum cuiuscunq; generis quia quælibet earum ordinatur in suum actum, & obiectum, perfectiori modo quo fieri potest secundum naturam suam, si ergo nō impediuntur homines habebunt perfectionem illam q̃ desiderant, si autem habere impediuntur, iā non est pax cum non sit tranquillitas ordinis Idem est de rebus separatis habentibus inter se aliquam habitudinem sicut est de toto vniuerso & maxime de corporibus excellentissimis naturæ, nam in istis est pax sic dicitur Iob 25. qui facit concordiam in sublimibus suis, idest Deus ponit cōcordiam, & ordinem nunquam impeditum inter oēs res naturæ, & maxime inter sublimia, a quibus potius dependet totus status naturæ. idem est in communicationibus humanis, vbi est aliqua habitudo partiū, quia ibi est ordo & pax, & generaliter cum homo appetit oē bonum cuiuscunque generis possibile sibi aduenire, necesse est, quod illud consequatur, vel impediatur, si consequitur perfectus est, si impeditur iam non habet pacē & sic necesse est, quod si fuerit omnimoda pax, sit omne bonum, nihil ergo melius potest quid alteri imprecare quam pacem, tertio quia Christus ista salutatione vtebatur, nam quando venit ad discipulos post resurrectionē dixit eis pax vobis Ioan. 20. & quandocunque apparebat eis, discipuli ergo debuerunt etiam ista salutationa vti, maxime quia Christus cōmendauit ipsis valde istā pacem. Ioan. 14. pacem relinquo vobis, pacem meā do vobis. quarto quia istud conueniebat ad petendum hospitium, nam per ista verba significatur tota inquisitio de hospite &c. Vide auctorem loco citato, qu. 75. Vida etiam auctorem super Ruth, cap. 2. q. 7. circa principiū, & sup. Matth. tom. 2. cap. 5. q. vltima circa medium, & paulo inferius, & tom. 3. cap. 10. quæst. 70.

Et si ibi fuerit filius pacis. Loco huius, dicitur Matth. 10. & siquidem fuerit domus digna, hic autem dicitur.

Si ibi fuerit filius pacis. Idest si pater familias fuerit pacis, i. ad pacem pertinens, & dignus recipere illam: & dicitur de illo, quia domus iudicatur secundum conditionē patris familias, cum reliqui ad ipsum pertineant, si enim ipse fuerit bonus, etiam si alii sint mali, domus iudicatur digna, si vero ipse malus est etiam si alii boni sint, domus indigna est, & non est ibi filius pacis. Vide auctorem super Matth. tom 3. cap. 10. quæst. 63. circa illud: & siquidem fuerit domus digna.

Requiescet super illum pax vestra. Hoc significantius dicitur, quam id quod dicitur Matth. cap. 10. scilicet, veniet pax vestra super eam quia requies est quædam longa, & inturbata permansio, & sic innuitur quod si reciperētur Apostoli in domo vbi quis dignus esset, pax illa quā imprecabantur, non solum maneret ibi eis manentibus, sed etiam post recessum eorum benefaceret Deus domui illi propter eos. Vide loco proxime citato, circa il-

lud

lud. Veniet pax vestra super eam.

Sin autem ad vos reuertetur. Quomodo intelligatur, quod si non fuerit ibi filius pacis, pax reuertetur ad discipulos ipsos. vide loco citato, q. 77.

In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt. Vide auctorem sup. Matth. tom. 3. ca. 10. q. 67. & tom. 5. cap. 18. q. 24 & tom. 3. cap. 10. q. 141.

Dignus est enim operarius mercede sua. Nō considerabat Christus, nec volebat discipulos suos recipere quantum digni essent, per, hoc quod laborabant, sed solū quid esset dignū eos recipere vt laborare possent, & sic non taxabatur aliqd de pretio laboris sui, & hoc patet quia Matt. 10. dicit Christus dignus est operarius cibo suo, nam ad hoc quod operarius posset laborare, non requiritur nisi quod dētur ei necessaria ad vitam, si tamen ad merita laborum suorum attendatur, etiam vltra quotidianas necessitates meretur aliquid quod lucrum dicitur, sic dicit Augu. Non est venale Euangelium, vt pro temporalibus prædicetur, si enim sic vendunt magnam rem, vili vendunt, accipiant ergo prædicatores sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Deo, non enim a populo redditur quasi merces illis qui sibi in charitate Euangelii seruiunt, sed tanquā stipendium datur quo vt possint laborare pascātur si obiiciatur, quia hic dicitur.

Dignus est operarius mercede sua. Et tamen merces dicit precium æquiualens labori ergo. Respondetur, quod non erat proprie merces hic, quod dabatur Apostolis, & datur prædicatoribus, sed magis est cibus, idest substentatio, & ideo melius dicitur Matth. 10. Dignus est operarius cibo suo, in quo sola sustentatio designatur, & non taxatio, vel æquiualentia laborum vtrunque tamen conueniens fuit dici, quia Christus voluit ostēdere duo, discipulis, scilicet quid accipere deberent ab audientibus, & quod illud non mendicando sed ex debito acciperent, primum ostēditur cum dicitur, Dignus est operarius cibo suo, idest nihil debet recipere operarius Euangelicus, nisi cibum, idest necessaria ad vitam secundum cum dicitur hic.

Mercede sua. Quia merces a merito dicitur, si ergo meritum est, debitum est, & ita cibus est debitus prædicatori, & ille est merces sua qua dignus est, non quidem quia laborauit, vel quia multum aut paucū laborauit, vel laborando multum aut parum profuit, sed dignus est hac mercede, vt sustentari valeat ad hoc quod laborare possit &c. vide auctorem sup. Matth. tom. 3. cap. 10. q. 65.

Nolite transire de domo in domum. Idest non mutetis hospitia. Sic dicit auctor super Matth. loco citato, q. 70. in fine. Quare autem Christus iussit discipulis non mutare hospitia. vide ibi. q. 71. similiter an discipulis liceret mutare hospitia, si inuitarētur, retento priori hospitio. vide ibi. q. 72.

Et in quamcunque ciuitatem intraueritis & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis &c. Exponunt aliqui, qđ intelligitur, quod nunquā exirent de illa domo in qua manebant, sed ibi prædicarent, & cibum sumerent, &c. sed hoc non est verum quia sic facerent contra Christi mandatum, prædicantes in occulto, & propter multas alias rationes quæ offeruntur ab auctorē, sed intelligitur de ciuitate, & non de domo, quod patet, quia dicitur.

In quamcunque ciuitatem intraueritis & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis. patet etiam, quia sequitur.

Et curate infirmos qui in illa sunt. Et tamen non solum curabant infirmos illius domus, in qua hospitabantur, sed ēt omnes qui offerebantur eis, non ergo prædicabant in domo, sed in plateis, &c. Vide auctorem super. Matt. tom. 3. cap. 10. quæst. 70.

EVANG. MATTH. X.

Ecce ego mitto vos. Idest confidite licet mala passuri sitis, quia ego sum qui mitto vos, & quicquid toleratis, pro me toleratis, qui possum vobis retribuere sufficienter. vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 10. post q. 89. circa illud. Ecce ego mitto vos.

Sicut oues in medio luporum. Ostendit modum mittendi, scilicet, nō mitto vos in potestate armorum, vt uiolenter possitis subiicere gentes doctrinę vestræ, sicut Nabuchodonosor Rex Assyriorū misit Holofernē, principē militiæ suæ vt omnes gentes sibi subiiceret, & Deos earum destrueret vt ipse solus in Deum haberi posset, Iudith 3. cap. sed mitto vos sicut oues inter lupos, idest nulli nocituros, nec nocere potentes, sed tales vos mitto, vt possitis a quolibet iniuriam pati; Vocat autem Christus lupos omnes illos, qui persecuturi erant Apostolos prædicantes, & specialiter intelligitur de Pharisæis, & peritis Iudæorū, qui primi fuerunt persequentes Apostolos vt dicit Hieronymus. Vide loco citato, super hæc verba.

Sicut oues in medio luporum. Quare dixit Christus Apostolos esse oues, & quod mittebat eos sicut oues in medio luporū vbi & ostenditur qualis esse debeat cōditio Prælati in subditos. vide sup. Matt. loco citato, q. 93.

Estote ergo prudentes sicut serpentes. Erat ista prudētia in multis habenda primo in hoc quod custodirent se ab eis quæ poterant sibi nocere inquantum possent, sine præiudicio nominis Christi, secundo quantum ad fugam, debet enim prædicator verbi Dei prudēter aspicere an quis vellet verbum Dei audire, vel omnes repellunt eum, & persequātur tertio ad respondendum aduersantibus, quia interdū Apostoli per quasdam humanas cautelas respondebant, vt se liberarent de persecutione quarto erat prudētia necessaria vt caute attenderent ne quis eos seduceret verbis, aut promissis vt cessarent a prædicatione nominis Christi. Vide diffusius apud auctorem loco citato, q. 94.

Estote ergo prudentes sicut serpentes. In serpentibus, & in brutis quibuscunque prudentia nulla est, sed dicuntur quędā bruta large habere prudentiā inquantum imitantur hominem in quibusdam operibus prudentiæ, & hoc modo dixit Christus prudentiam esse in brutis, & quia in serpente inuenitur aliquid astutiæ posuit de eo exemplum. Ratio huius est, primo quia licet sit multiplex modus prudentię in brutis, Christus voluit quod Apostoli imitarentur serpentis prudentiā est. n. prudentia eius nolle audire incantatorem, quia timet quod verba illius sibi mala sint, ita Apostoli debebant esse prudentes, ut audire nollent eloquia mala, secundo fuit, quia serpens totum corpus exponit vt caput custodiat, in quo vita est, & nos pro Christo qui est caput nostrum, debemus omnia exponere tertio propter similitudinem in exuendo pellem quod omni prędicatori conuenit, sic dixit Rabanus. solet serpens eligere strictas rimas per quas transiens, ueterem pellem exuat, similiter prędicator transiens per angustam viam ueterem hominem omnino deponat, quarto vt discipuli Christi e contra facerent quam serpens fecerat vt sicut per prudentiā serpentis homo deceptus est, Genes. 3. ita per prudentiam istorum homo liberaretur. vide diffusius loco citato. q. 95.

Et simplices sicut columba. Simplicitas solet accipi pro ignorantia, vel rusticitate, & ita non accipitur hic, sed accipitur proprie simplicitas, idest sine dolo, quia simplex dicitur sine plica, idest non ambulans duplici corde. vide diffusius loco citato. q. 96.

Cauete aūt ab hominibus, Tradent enim vos in Conciliis &c. Christus denunciat Apostolis mala quæ passuri sunt propter multa, primo ad ostendendum prouidentiam suam, & rerum præscientiam, secundo vt per hoc nemo crederet q̄ pp Christi insufficiētiam ista mala Apostolis euenirent, quia cum ipse ea præuiderit, poterat illa excusare si vellet. tertio fuit vt Apostoli non turbarentur, & admirarentur quando ista mala eis aduenirent quasi inopinatis quarto vt mala quæ euenirent facilius tolerarentur, nam minus iacula feriunt, quę præuidentur. vide diffusius loco citato, quæst. 90.

Cauete autem ab hominibus. De omnibus hominibus intelligitur, quibus prædicaturi erant Apostoli, quia non debebant confidere bonis verbis eorum, sed diligenter cauere, quia multæ fraudes latent, sic dicitur de Christo Io. 2. qđ non se credebat eis, eo quod ipse nosset omnes, a fortiori ergo, qui non nouit cor alterius non se debet committere fidei eius. intelligitur tamen specialiter de Pharisæis, & scribis de quibus nunc loquitur, quia ab illis propter fraudes suas cauendum erat. Vide auctorem loco citato, post q. 89. circa hæc verba.

Tradent enim vos in Conciliis. Sępe enim Apostoli fuerunt deducti coram Concilio, & multitudine aliquarum vrbium, vt inhiberetur eis prædicatio nominis Christi, &

videbat

videbat enim per Christi doctrinam cultum suum in toto orbe destrui. quarto erat, quia generale est, quod homines diuersæ fidei raro sibi in uera dilectione copulentur, sed mutuo aduersantur. sic dicit Hierony. hoc autem in personis crebro videmus, nec ullus est inter eos fidus affectus quorum diuersa est fides, erant ergo Christiani omnibus hominibus odiosi, quia diuersa ab omnibus religio eis erat, & satis necesse erat, quia Christiani erant odiosi cognatis suis, cum filii insurgerent in patres, & e contrario, & etiam extraneis, & tamen nemo erat nisi aut cognatos eorum, aut extraneus, ergo omnibus hominibus odiosi erant. Vide auctorem loco citato. q. 107.

Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Idest qui perseuerauerit vsq; ad mortem in cōfessione nominis Christi, hic saluus erit, habendo vitam æternam. Hoc dicitur, quia propter magnitudinem tribulationū quas Christus prædixerat, aliqui forte inciperent, & non perseuerarent, admonet ergo perseuerare. dicens, quod si non perseuerauerint, nihil prodest, quia omnia hæc tolerantur pro vita æterna, sed illam nemo habebit, nisi perseuerans. Vide auctorem loco citato, post q. 114. in fine textus, super hæc verba.

EVANG. MATTH. XIX.

Dixit Petrus ad Iesum Ecce nos reliquimus omnia &c. Petrus interrogauit modo specialiter Christum, non quidem quasi occurreret aliquid speciale sibi, de quo interrogare ad ipsum solum attineret, quia nomine omniū interrogauit, sed quia Petrus audacior erat, siue confidentior apud Christum, ideo potius quam cæteri loquebatur secūdo quia fortassis videbat se constitutum in maiori honore apud Christum, quam cæteri essent, & ita ut maior, & repræsentans personam omnium, pro omnibus loquitur, & ob hoc non solum nemine pulsante ipse pro omnibus petebat, sed etiam quæsito aliquo dubio ab omnibus, respondebat Petrus pro omnibus, sicut Math. 16. ca. cum Christus dixit ad omnes discipulos. Vos autem quem me esse dicitis? ait solus Petrus. Tu es Christus filius Dei viui. tertio quia Petrus erat ardentior, & solicitior ad ista quærenda, ideo fortassis citius occurrit ei in mentem ista quærere, q̄ alicui aliorum. Vide auctorem super Math. tom. 5. ca. 19. quæst. 185.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Quæsitum fuit modo hoc nomine Apostolorum, primo ad tollendum dubium, dixerat enim Christus supra, quod facilius est camelum intrare per foramen acus, quā diuitem intrare in regnum Cælorum. Quærerunt ergo discipuli. cum ipsi reliquissent omnia, an sic esset eis futurum quod difficile intrarent in regnum Cœlorum Christus autem responder, quod non erit de eis sic, sed quod habebūt vitam æternam, quia diuitiæ non impedient eos, cum illas propter Christum dimiserint, secundo potest introduci et adhuc melius, quod audierunt discipuli quomodo iuuenis quærebat vitam æternam, & quia diuitias abiicere iussus est, tristis recessit, in quo Apostoli putabāt rem magnā esse diuitias contemnere, cū ille, qui omnia præcepta seruauerat a iuuentute sua, & desiderabat vitam æternam, neq; propter desiderii magnitudinem, neq; p assuefactionē in præceptis trahi potuerit vt diuitias contemneret, sed tristis recessit audito hoc, Apostoli aūt hoc fecerant, omnia deserentes, ideo rem magni meriti se fecisse putantes, quærerunt quid eis pro hac re daretur, cum dixerunt.

Quid ergo erit nobis, Vide ibi. q. 186.

Ecce nos reliquimus omnia. Verum est quod Apostoli paupe res erant, & tamen omnia dereliquerant. Quod dupliciter intelligi potest, vno modo quod dereliquerant omnia, scilicet omnia quæ habebant, ideo & si pauca haberent, dū tamen de illis nihil sibi reseruarent, sicut fecerant Ananias, & Saphira, fraudādo de parte pretii agri Actu. 5. c. dicebantur omnia dereliquisse secundo potest accipi, quia omnia dereliquerunt, idest concupiscentiam omnium, nā licet pauca possiderent, multa poterant concupiscere, & multa sperare quia nemo tam infelix est, qui omnem sibi spem detrahere debeat, ideo omnia relinquebant, quia omnia poterant concupiscere Vide ibi. quæst. 187.

Ecce nos reliquimus omnia &c Causa sic dicendi fuit affectio nam ex magna affectione reliquerunt quæ possidebant, relicturi multo plura si illa possedissent, & ita opus suum magni meriti æstimabant, & tanquam de magna re loquebantur dicentes.

Reliquimus omnia. Vide diffusius loco proxime citato.

Et secuti sumus te. Hoc dixit Petrus primo ad ostendendum pfectionē operis, nam relinquere omnia non erat bonum in se, sed solum inquantum ordinabatur ad alterum, & illud est sequi Christum secundo fuit quia Petrus volebat respondere iuxta ea quæ dixerat Christus, ipse in dixerat iuueni diuiti. Vēde omnia quæ habes, & sequere me, & ita duo mandabat, & quia non fecit illa iuuenis locutus est Christus contra diuites, nunc ergo Petrus volens innoere quod Apostoli impleuerant omnia quæ Christus mandauerat, & ideo quod non deberet eis esse difficilis ingressus Regni Cœlorum, sed quod magna præmia eis danda essent, repetiuit illa duo quæ dixerat Christus. Vide diffusius quæst. 188.

Et secuti sumus te. Apostoli secuti sunt Christum in omnib. primo in fide, & virtutibus secundo secuti sunt Apostoli Christum corporaliter euntes quocunque ille ibat. Vide diffusius. q. 189.

Iesus autem dixit illis. Quamuis solus Petrus quæsiuisset nūc a Christo, ipse tamen respondendo direxit verbum suum ad omnes. primo quia causa erat omnium secundo fuit, quia licet solus Petrus loqueretur, non tamen solum pro se ipso loquebatur, sed expresse pro omnibus cum ait.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Ideo Christus debuit respondere ad omnes. vide ibi. q. 190.

Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione. Varie potest construi iste ablatiuus.

Regeneratione. Nam potest construi cum isto verbo.

Secuti estis me. Vel cum illo verbo.

Sedebitis. Accipiendo primo modo, necesse est accipi regenerationem pro aliquo quod fit in vita quia homo non potest sequi Deum nisi in vita, & ideo accipiunt aliqui regenerationem pro baptismo, nam in baptismo dicitur homo regenerari uel renasci, Ioan. 3. sic accipit Hilarius dicēs secuti sunt quidam discipuli Christum in regeneratione, i. in lauacro baptismi, in fidei sanctificatione. & est sensus. Vos qui secuti estis me in baptismo, qui baptizati fuistis sicut & ego baptizatus sum q̄a ille baptizatus fuerat a Ioāne, & Apostoli a Christo baptizati fuerunt. Vel secuti estis me in baptismo, idest accepistis baptismum quem ego ministraui vobis. secundo potest accipi tenendo regenerationem quæ fit in vita quod regeneratio sit accipere esse spirituale de nouo quod est per fidem, ideo acceptio fidei vocatur regeneratio, nā per fidem incipit homo esse filius Dei, Ioan. 1. & tunc est sensus, qui secutis estis me in regeneratione idest qui secuti estis fidem quam ego prædico, accipiendo eam per quam homines regenerantur. tertio modo potest accipi construendo illum ablatiuum regeneratione, cum illo uerbo, sedebitis, & tunc est sensus, sedebitis in regeneratione, idest in die iudicii super duodecim sedes & accipitur regeneratio pro resurrectione, & iste est verus sensus. vide diffusius ibi. q. 191.

Cum sederit filius hominis in sede maiestatis sua. In hoc significauit tempus gloriæ sanctorum. vide ibi q. 192.

Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes &c. An aliquibus hominibus in generali iudicio competat iudicare. vide ibi. q. 193.

Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes &c. Quomodo datum fuit istud priuilegium Apostolis, quia videtur quod non sit priuilegium, quia hoc idem competit Reginæ Austri, & Niniuitis, quia hic dicitur de Apostolis qd sedebunt super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, & supra 12. cap. dixit Christus, quod regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, & Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. vide ibi. quæst. 194.

Sedebitis & vos super sedes duodecim. Per istas duodecim sedes dicunt aliqui, non solum duodecim Apostoli, sed vniuersi electi designātur, & iō siue illi multi siue pauci sint,

dignum est, quod seruus se ad illud humiliet, & etiã si Dominus iniurias tolerat, non est indignum quod ierui illas sustineant, & in hoc Christus conformat discipulos assimilando eos sibi in odio, est enim homini honor, qd assimiletur alicui viro excellenti, & in hoc habent discipuli non solum quod consolentur, sed etiam glorientur in tribulationibus Christo similes fieri. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 10. q. 113.

Non est seruus maior Domino suo. Seruus nũquam est maior Domino quamdiu seruus est, licet contingat maiorẽ fieri postquã fuerit liberatus a seruitute sic dicit Chrysost. Vide loco praexi ... ato.

Sed hæc omnia facient vobis pp nomẽ meum. Vide in tertio Euangelio superiori, super illa verba. & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.

Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatũ nõ haberent. &c. Dicunt quidam quod apparebat Christum esse Deum ex miraculis quæ faciebat, quia Prophetæ faciebant miracula orando, & cũ quadã difficultate quasi non esset in eis potestas ad hoc, sed ab extra illam haberent, Christus aũt dicebat mortuis surge, & immediate surgebant Luc. 7. & Io. 11. ideo apparebat ipsum esse Deum. sed tamen istud non facit plenã probationem, bene tamen est signum ad hoc ostendendum, si quis tamẽ velit protervire, non probat sufficienter, quia poterat dici, quod Christus non erat Deus sed fuit Propheta magis Deo acceptus quam cæteri Prophetæ, ideo concessit ei facere miracula excellentiori modo quam aliis faciat. Alii dicunt quod nõ solum ex mõ sed et ex rebus factis apparebat Christum esse Deum, quia plurima miracula & maiora fecerat, quã Prophetæ, & per illud ipse osten dit se esse Deum, dicens.

Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatũ nõ haberent nunc autem viderunt, & oderunt me. Sed tamẽ dicendum est, quod etiam ex maioritate miraculorum non constat necessario ipsum esse Deum, quia poterat dici quod ei tanquam viro sanctiori concessit Deus maiora miracula facere, & excellentiori mõ, est ergo illud signum, sed non plena probatio, dictũ aũt Christi nõ probat solum ex eo quod fecit maiora miracula quam alii, sed quia fecit ad ostensionem virtutis suæ. Et hoc mõ intelligitur, id quod dicitur hic, scilicet.

Si non fecissem opera in eis quæ nemo alius fecit peccatũ non haberent. Idest si non fecissem magna opera ad ostensionem virtutis meæ, talia aũt nemo fecit, quia nullus Prophetarum fecit vnq̃ miraculum ad ostẽsionẽ potestatis suæ, sed ad Dei gloriam, & ad alios fines. & non põt intelligi de sola differentia magnitudinis operum eius ab aliis, quia tunc potius crederemus quod quilibet Apostolorũ esset Deus, quam Christum fuisse Deus, qa plura valde miracula, & maiora fecerunt aliqui eorum, quã Christus sic ipse dixit Io. 14. Qui credit in me opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. & tamen nemo Apostolorum faciebat miracula ad ostẽdendam potestatem suam, sed ad ostensionem gloriæ Christi, & confirmationem legis eius quam ipsi prædicabant Marc. 16. Illi autem profecti prædicauerunt vbique. Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Vide auctorem sup. Matt. tom. 3. c. 9. q. 21. Vide etiam q. 29. circa finem. & q. 52. & cap. 11. q. 34. & q. 52. & tom. 4. cap. 14. q. 123. & c. 16. q. 92. & tom. 5. cap. 20. q. 113. in fine, & cap. 21. qu. 150. Vide etiam q̃ notata sunt feria tertia post quartã Dominicã Quadragesimæ super illa verba. Nũquid vere cognouerũt principes quia hic est Christus. De Apostolis autem habes multa in communi tabula Verbo Apostolus. Vide ibi.

IN COMMVNI VNIVS MARTYRIS.

EVANG. LVCÆ. IX.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me. Non accipitur crux pro lignea trabe, quia illa accipere nullius vtilitatis est, sed solum eam venerari debemus, inquantum est signũ nostri redemptoris, sic enim dicit Greg. Non enim dicit vt trabem super humeros apponamus, & etiã quia df.

Si quis vult post me venire abneget semetipsũ, & tollat Crucem suam. &c. Per viã tribulationũ, & crucis vult Christus, quod perueniamus ad gloriam; cum Actu 14. dicatur per multas tribulationes autem nos intrare in regnũ celorum. Vide auctorem, sup. Matt. tom. 4. ca. 17. q. 22. aute medium.

Et tollat Crucem suam. Tribulationes non sunt timẽdæ in hoc mundo, primo quia facile tolerantur, & consolatio nem habent adiunctã, & quia breues sunt, & quasi momentaneæ, & quia per eas peruenitur ad fœlicitatẽ. Vide auctorem sup. Matt. tom. 3. cap. 6. quæst. 199.

Crucem suam. Aliquid ergo nostri est, & nobis inexistens quod crux vocatur. Dicendum ergo vt quidam volunt, quod Christus hic Apostolos mutabat vt non doleant, nec timeant subire mortem crucis, sicut ipse subiturus erat. Non est tamen intelligendum quod Christus locutus fuisset adhuc aliquid de morte sua secũdo potest accipi pro cruce i. memoria, vel cogitatione crucis Christi, vt crucifixo compatiens quodammõ in cogitatione nostra illi cõfigamur. sic dicit Hilarius. Indignos est Christo, qui non crucem suam in qua compatimur, & commorimur, & consepelimur, & consurgimus accipiẽs dominum sit secutus in hoc sacramento ideo tertio põt accipi crux pro memoria mortis, quia illa cogitatio est afflictiua Eccle. 41. O mors quam amara est memoria tua hominis. Sic dicit Chrisost. Non hoc dicit vt trabem super humeros apponamus, sed vt semper mortẽ pro oculis nostris habeamus quarto potest accipi crux pro laboribus, quia crux a cruciatu dicitur, cũ. n. quis labores sponte sustinet, dicitur se crucifigere, qui non complacet desideriis carnis, & sic qui nolla bona sæculi volunt, habent mundum crucifixum ad Galat. 6. mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. i. mũdus est mihi quidam labor, & ego sum aduersus mundo. quinto dicitur crucem accipere qui de malis proximi dolet, quasi in seipso illa sustineat. sic dicit Gregor. Crux quippe a cruciatu dicitur, & duobus modis crucem baiulamus, cum aut per abstinentiam carnem affligimus, aut p cõpassionem proximi necessitatem illius nostram computamus. & tamen hic proprie accipitur quarto mõ, s. quia quilibet tenetur crucem suam portare, i. affligere seipsũ non consentiendo desideriis suis, vt Christo placeat sic dicitur ad Galat. 5. qui aũt sunt Christi, i. secundũ Christum carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. & hoc Christus suadebat hic, quod ad istos labores quilibet se disponeret, nam & si non teneamur aliqua opera laboriosa supererogationis facere, tenemur tamen esse in animo dispositi ad sufferẽdũ quoscõque labores, etiam mortem crucis, vt Christo nõ displiceamus, vt dicit Chrisost. Vide auctorem sup. Matt. to. 3. cap. 10. quæst. 159.

Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eã, Qui autem perdiderit animam suam propter me inueniet eam. Anima accipitur multipliciter vno modo pro pfona, Leuit. 2. Anima quæ obtulerit sacrificiũ, i. hõ, & iste est modus loquendi in veteri testã sẽo, accipitur p vita 1. Reg. 22. Qui quæsierit animam meam, qret & animam tuam. i. vitã tertio accipitur pro spiritu. Leuit. 17. Anima carnis in sanguine est, i. Christus eius. Hic autẽ accipitur anima pro vita, & isto mõ accipitur cõter in nouo testã sic dixit: Christus Io. 10. pono animã meã p ouibus meis, i. vitam meam & Io. 21. dixit Petrus Animam meam pro te ponam non. n. põt accipi hic anima pro spiritu, quia dicitur, qui perdiderit animam suam, inueniet eam, & tamen anima, i. spiritus nõ potest perdi hic aliquo mõ, quia non moritur, nec affligitur, nisi accipiatur perdere per peccatum, & tunc qui perdit animam suam hic, perdet eam etiam in æternũ, & ad hoc quod in æternũ inueniat, oportet hic inuenire, i. per gratiã mereri, q. est aĩam lucrari, et non põt accipi aia pro hoie, quia df qui inuenit aĩam suã, & sic ista aia est aliquid hois, & nõ ipse hõ, qñ autẽ aia pro hoie accipit vocatur absolute anima, & non dicitur cuius est, sicut Leui. 2. anima quæ obtulerit sacrificiũ. Accipitur ergo anima pro vita, quia vita est aliquid hominis, & tunc verũ est, quod qui inuenit hic animã suam perdet eam in futuro, quia illud inueniemus, quod lucramur, ille autẽ vitam lucratur qui habet eam iocũdam, qui aũt hic frui-

O 2 tur omni

quia

quia poterat quis Prophetam vel iustum recipere pp inanem gloriam quasi magni honoris sit, quod Prophetam, & iustum hospitio receperit, vel propter aliqđ vtile quod inde consequi intendit, quia iste nullam mercedem habebit. tertio dr̃ quia ista nomina competebant specialiter Apostolis, nam licet istud omnibus pauperibus applicari possit, Christus tamen loquebatur specialiter de Apostolis, istis aũt competunt specialiter tria nomina, quæ ponuntur hic, scilicet, Propheta & iustus, & discipulus quarto dr̃ hoc, & probatur ad tollendũ dubium, quia Christus posuerat supra grauem pęnam nõ recipientibus Apostolos, & magna præmia recipientib. & quia aliquis posset dicere Domine nescimus qs erit Apostol⁹, & discipulus tuus vt veros recipiamus, & falsos abiiciamus, Christus dicit, quod non est in hoc multum scrutandum, sed ad nomina personarum respiciendum, Vnde si quis vocat se Prophetam licet non sit, & recipitur vt Propheta, erit præmium recipienti, sicut si reciperet verum Prophetam, & ita est de iustis, & discipulis. Vide auctorem loco citato, q. 143.

Qui recipit Prophetam &c. Cum dicat hic Christus recipere Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti, an sit maioris meriti bene facere, & hospitio recipere virum bonum, quam minus bonum, vel non bonum. Vide ibi. quæst. 144.

Mercedem Propheta accipiet. Dicunt aliqui quod recipiet mercedẽ Prophetæ, i. ab illo a quo Propheta accipiet mercedẽ, ideo a Deo. secũdo potest accipi quod accipiet mercedem Prophetæ, i. qualem decens est recipere eum qui recipiet Prophetam, & tunc nihil significantur qa; certum est, quod quilibet recipiet talem mercedẽ qualem iustum ẽ eum recipere. tertio potest intelligi, quod accipiet mercedẽ Prophetæ, i. qualem Propheta nõ quidem æqualem, sed in aliquo similem & quod ille ministrando temporalia, adiuuat Prophetam, & prædicatorem in actu suo, quem non possent exercere nisi temporaliter adiuuarentur. quarto potest accipi qood mercedem Prophetæ accipiet, idest talem qualem acciperet si esset verus Propheta ille, quem recipit, & hoc conuenit valde proposito. Vide diffusius ibi. q. 145.

Et quicunq; potum dederit vni ex minimis istis calicẽ aquæ frigidæ &c. Hoc dr̃ primo ad significandũ qđ Eleemosina quantumcunque sit parua, et accepta Deo, quia nihil minus esse potest quam modicum de aqua frigida, & amẽdans illud, non perdit mercedem suam secundo dr̃ propter susceptores Apostolorũ quia ab hospitibus recipere debebãt Apostoli necessaria ad vitam, & nõ discurrere de domo in domum, sed manducare, & bibere quæ apud illos sunt, Luc. 10. & quia alius diceret qđ forte qoia non poterat eis prouidere sufficienter, non haberet mercedem aliquam, dixit Christus quod etiam si solum calicem aquæ frigidæ darent mercedem nõ perderent. tertio dicitur ad ostendendum quod nemo est qui non possit Eleemosinam facere, nec aliquis ptextu paupertatis, quia nemo est qui saltem calicem aquæ frigidæ dare non possit, quarto dicitur ad ostendendum, quod Eleemosina magis est Deo accepta ex intentione dantis, quam ex re data. Vide diffusius ibi. q. 146.

EVANG. LVCÆ XXII.

F*Acta est contentio inter discipulos. quis eorum videretur esse maior.* Vide de ambitione in communi tabula, verbo ambitio.

Dixit autem eis Iesus. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vide feria quarta post secundam Dominicam Quadragesimæ super illa verba, scite quia principes gentium dominantur eorum. &c.

Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Vide loco proxime citato, sup. illa verba. Non ita erit inter vos &c.

Vos autem non sic &c. Ponitur hoc ad ostendẽdũ, qđ nõ cõcordamus Pharisæis, & scribis in doctrina, illi enim cupiebant primas Cathedras in Synagogis & primos accubitus in cęnis, & vocari ab omnibus Rabbi, & in his non solum qui aliquo bono digni videbantur, sed ẽt q̃ nullo bono digni erant talia appetebant, Christus aũt ex opposito docet nos, s. quod non solum qui digni non sunt non ambiunt talia, sed ẽt qui digni sunt illa nõ cupiunt, sed potius se paruos sponte faciant aliis seruiẽtes secundo ponit hoc ad ostendendum differentiam inter legem Christi ad alios status hominum, s. quod in lege Christi aliquis principatus esse debebat, quia nullus status põt manere sine principatu, quia alias nullum esset regimen, aut ordo, & quia status legis Christi, est valde ordinatus necesse est, quod daretur principatus in eo, & sic est, & tamẽ hoc Christus noluit, s. quod principes in statu legis suæ essent tales quales apud gentes, quia ibi, principes habent nomẽ principũ, & benefactorum, quasi ab eis pendeat, velut a principio quodam, & causa efficiente, bonum subditorũ, & in super dominantur subditorũ imponentes sibi onera quasi vere sint subditi eorũ, & quod eis teneantur ad omnẽ obedientiã, & tributorũ præstationem Christus aũt vtrunq; abstulit in suo principatu, s. q principes nõ subiicerent alios sibi, quasi subditos imponendo illis onera, vt verè subditis, sed potius qđ principes acciperẽt supra se onera subditorũ, & ministrarent eis. Fm aũt ex primo intelligebatur, nã si princeps subiiceret se subditis, ministrando eis, non se vacaret benefactorẽ vel causam boni eorũ, quod ad superbiam, & inanem gloriam pertinet. Vide diffusius super Matth. tom. 6. cap. 23. q. 71.

Vos autem estis qui permansistis mecũ in tentationibus meis &c. Vide auctorem sup. Matth. tom. 5. cap. 19. q. 198. in fine, & q. 199. circa medium.

Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnũ, vt edatis & bibatis super mensam meam, in regno meo. Intelligitur hoc mystice, quia in scriptura solẽt spiritualia intelligi per temporalia, vt ex iis q̃ animus nouit, surgat ad incognita q̃ nõ nouit, vt ait Grego. & sic per cibũ & potum intelligitur delectatio q̃ erit in beatitudine. Mahometistæ tñ turpes, & insipientissimi viri, volunt post resurrectionẽ beatitudinẽ futurã in delectationib. ciborũ, & potuũ, & venereorũ. Vide auctorẽ sup. Matt. tom. 2. cap. 5. q. 55. circa finẽ in responsione ad primum argumentũ ibi enim disputat auctor, vtrum bona hæc exteriora requirantur ad beatitudinem. Vide ibi.

Vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo. Ex hac auctoritate videbitur, alicui posse inferri, qđ resurgentes resurgant ad vitam animalẽ, s. vt vtantur actibus nutritiuæ, & generatiuæ. s. cibis, potibus, venereis, somno, vigilia, & huiusmodi. Et vel maxime, qđ in hoc eodem cap. dixit Christus, a modo non bibam de hoc geniminę vitis, donec bibã illud vobiscum nouũ in regno Dei, ergo in regno Cęlorũ, erit potus, & cibus. Præterea quia Isaiæ 65. cap. dr̃ serui mei comedent & vos esurietis, serui mei bibent, & vos sitietis, serui mei lætabuntur & vos confundemini. ergo resurgentes vtentur cibo, & potu sed tñ dicendum est, quod in resurgentibus, siue beatis, siue damnatis non erunt actus vitæ animalis. Vnde ad obiectiones respondetur, quod oia illa intelliguntur per metaphorã, in regno aũt Cęlorũ neq; est mensa, neq; cibus, neq; potus, sed per ista designantur quædã spirituales delectationes, & iõ ẽt, quia secundum sensũ sunt magnæ delectationes, potissime rusticanis hominibus in cibo, & potu cum aũt Christus vellet eis innuere magnas delectationes esse in vita æterna, quales non sint in hac uita, designauit eas per delectationes magnas huius vitæ, quæ sunt in cibo, & potu. Vide diffusius apud auctorem, super Matth. tom. 6. cap. 22. quæstio. 248 vbi longam disputationem facit de hoc. Vide etiam super Matth. tom. 3. cap. 6. quæst. 184. in fine, & quæstio. 110. & tom. quarto, cap. 13. quæstio. 58. circa illud; In regno patris.

Et sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Vide super Euangelium Ecce nos, reliquimus omnia de communi Apostolorum, circa finem, super illa verba. sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.

IN COMMVNI PLVRIMORVM martyrum.

EVANG. MATTH. V.

Videns Iesus turbas ascendit in montem &c. Totum hoc Euangelium explicatum habes in festo omniũ sanctorum. Vide ibi.

EVANG. LVCÆ. XII.

Attendite à fermento Pharisæorum. Vocatur fermentũ Pharisęorum doctrina eorum mala, quia valdè corrumpit, nam sicut fermentum, existens paruum in quãtitate, alterat totam massam, & corrumpit eam si superabundanter ponatur, ita & parua hæresis inficit totam bonam doctrinam, sic dicitur 1. Cor. 5. modicum fermentum totum massam corrumpit, et quantum ad hoc magis vocatur fermentum mala doctrina quam bona, quia doctrina bona, si pauca sit, adiuncta multæ doctrinæ malæ non permutat eam vt faciat hominem bonum doctrina autem mala parua multę doctrinæ bonæ permixta, totum inficit, & hominem malum reddit, et hoc quia vt ait Dionysius, bonum fit solum ex integra causa, malum verò ex defectibus singularibus & ideo si quis vnicam hęresim teneat, etiam si tota alia doctrina sua sana sit, erit hęreticus, & non e contrariò. sic ergo erit fermentum mala doctrina Ecclesiastica, quia valdè alterat, & corrumpit. sic dicit Hierony. fermẽtum enim hanc habet vim, vt si farinæ mixtum fuerit, quod parũ videbatur crescat in maius, & ad saporem suum vniuersam conspersionem trahat, ita & doctrina mala si vel modicam scintillam intret pectus in breui flamma con crescet ingens, & totam hominis positionem ad se trahet. Vide auctorem super Matth. tom. 4. cap. 16. qu. 23.

Attendite à fermento Pharisæorum. Quid sit fermentum Pharisæorum, & quæ erat eorum mala doctrina. Vide ibid. quæst. 24.

Attendite à fermento Pharisæorum. Quare Christus dixit, Cauete à fermento, & non dixit a doctrina, cum potuisset aperte dicere. Vide ibid. quæs. 25.

Attendite à fermento Pharisæorum. De hęresi, & de hęreticis Vide in communi tabula, Verbo Hæresis. & verbo Hæreticus.

Nihil autem opertum est quod non reueletur, neque absconditum quod non sciatur. Hoc dixit Christus ad consolationem Apostolorum pro malis quæ passuri erant, nam multa dicturi erant Iudæi contra illos, Christus autem dixit ne timueritis eos, & subdit causam.

Nihil opertum quod non reueletur: Idest si nihil est opertũ quod nõ reueletur aliquando, solent enim homines valdè timere infamiam, vel mala pati, quia sunt homines proni ad credendum mala, scilicet cum de aliquo mala dicuntur, faciliter creditur, quod vera sint, & si quis mala patitur, creditur illa meruisse, & sępè qui patitur, plus dolet de fama læsa, quam de malo quod tolerat, ita nunc erat, ergo, Apostoli dolerent quod multa fierent contra eos, tanquam contra malefactores, ita vt non solum paterentur, sed etiam valdè infamarentur, in quo Christus consolatur eos, dicens quod non occultaretur veritas huius rei, quia licet Iudæi conarentur ostendere eos tanquam male factores, necesse erat, quod aliquando constaret eos fuisse viros bonos, & Iudæos fuisse pessimos, & cęteros homines qui persequuntur illos. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 10. qu. 114.

Nihil autem opertum est quod non reueletur &c. Potest intelligi vno modo, quod nihil est nunc opertum, quod non reueletur, scilicet in die Iudicij, & ideo ibi appareret Iudæorum iniquitas, & in hoc gaudere deberent Apostoli, & quilibet homo cuius fama iniustè lęditur, quod veritas omnium rerum aliquando scietur; nam si nunc aliquis infametur, nunquam est firma opinio, quia quidam credunt, & alij non, & etiam nullius infamia potest peruenire ad omnes, in die autem iudicij, omnes veritates scientur ab omnibus, & certissimè scientur, ita vt nemo dubitare possit, ideo ibi homo erit verè gloriosus, vel infamis. nunc autem tam fama, quam infamia ex quadam incerta opinione dependet, sic dicitur. 1. Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. & propter hoc non est hic multum infamia timenda, quia aliquando reparabitur, sic dicit Apostolus eodem. cap. Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, vel ab humano die. quasi dicat, ego non curo quod aliquis homo me iudicet bonum, vel malum in hac vita, quia postea reuelabitur veritas, & erit vnicuique laus à Deo. secundo potest accipi, quod infamia quam persecutores Apostolorum contra ipsos faciebãt, poterat aliquandiu durare, quando veritas nesciebatur, & tamen in breui etiam ab hominibus veritas illorum sciretur, & quomodo persecutores inique egerant, quia quantumcunque occultè molirentur insidias, necesse erat quod publice postea scirentur, etiam si in cubiculis suis ista cogitassent, & sic accipitur hic dum dicitur.

Quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur, & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. Et iste sensus est adhuc melior, scilicet quod magis de propinquo Christus promittat eis veritatem reuelandam, & auferendam ipsorum infamiam tertio accipiunt aliqui.

Nihil opertum quod non reueletur. Scilicet omnia quę in ueteri testamento in figuris occulta erãt, reuelanda erant, & dicunt ipsa per Apostolos reuelata, & ideo non debebant timere infamiã, sicut dicit Remigius. scilicet. Quare debetis timere vestros persecutores, cum tantæ sitis dignitatis, vt per vos occulta misteria legis, & Prophetarum sint manifestanda. & tamen non est iste sensus multum conueniens, sed alienus à litera. Vide loco proxime citato.

Ne terreamini ab ijs qui occidũt corpus &c. Aliqui dicũt, scilicet Noui, quod timor, & aliæ passiones non sunt in sapiente, idest in virtuoso, dicunt enim, quod in sapientẽ non cadit perturbatio, omnes tamẽ passiones sunt quædam perturbationes animæ, ideo eas a virtuoso negant, dicentes non esse timorem in eo sed cautelam malorum. Quia tum veritas est, quod in quolibet homine est timor, cum sit fortitudo contra timores, & audacias, 3. Ethic. necessesse est quod tam in virtuoso, quam non virtuoso sit timor, sed in hoc differt, quia virtuosus rectè se habet circa timores, per fortitudinem, non virtuosus autẽ timet magis quam debeat, vel non sicut dẽt. & patet quia timor est circa malum futurum ad illud fugiendum, & quia cuilibet homini potest malũ euenire, quilibet homo timet, & si non timeret, esset deordinatio naturæ, quia non posset cauere malum. Ex hoc autem sequitur, quod licet timere aliquid præter Deum, nam malum potest infligi homini ad homine, & ab alijs rebus, ergo omnia ista timere licitum est, quæ possunt malum inferre; Vide auctorem loco citato. qu. 117.

Ne terreamini ab ijs qui occidunt corpus &c. Hoc potest intelligi vno modo, idest, nolite multum timere, quia timor de malo est, sed isti paruum malum inferre possũt ergo parum timendi sunt, & quia Deus potest inferre maximum malum, est maximè timendus; secundo potest accipi, quia neminem timere debemus, nisi Deum, tanquam à seipso possit malum aliquod inferre, Deus autem solus est qui potest facere nobis malum, quod voluerit, cęteri autem non possunt, nisi quantum à Deo permittuntur, & sic etiam Deus agit hoc, & ita est, vt dicitur Amos 3. est malum in ciuitate quod Dominus non fecerit, quasi dicat non, et istud etiam conuenit literæ inquãtum fuerit exemplum de passeribus tertio potest accipi quod non sunt timendi homines, quantũ ad hoc quod cessemus propter eos ab eo quod Deus iubet. & iste & verus sensus literæ, nam homines timendi sunt, est aliqua prudenter facere omittimus propter timorem humanum, scilicet aliqua, quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem, quæ tamen sunt necessaria, non sunt omittenda propter humanum timorem, quia

EVANG. LVCÆ. XXI.

dendum quod nulla pars noſtra etiam minima peribit; Aliter poteſt dici, quod etiam veri capilli de capite nõ peribunt, ſed quidquid fuit aliquando de veritate naturæ humanę redibit ad corpus hominis, vt de illo rurſus formetur corpus, non tamen oportet quod ſit in eodem loco in quo prius fuit, vt Aug. dixit, ponens exemplum de uaſe recenter facto, ſi reducatur in maſſam, et itertum de eadem maſſa tota fiat vas eiuſdem figurę, quia quidquid fuit prius in vaſe, eſt nunc, ſed aliquid fuit prius in lateribus quod nunc eſt in vaſe, vel in orificio, vel in anſa, & ita capilli omnes deciſi à tonſore erunt in Maſſa de qua formatur corpus, non tamen erunt capilli qui prius fuerunt capilli ſed in aliis partibus corporis cedent illę partes materię. Vide auctorem ſuper Matth. tom. 3. cap. 10. quæſt. 128.

Et capillus de capite veſtro non peribit. Per hoc probat auctor quod capilli reſurgant in corporibus. Vide ſuper Matth. tom. 6. cap. 22. qu. 242. ibi enim diſputat ex profeſſo de hoc.

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Ideſt per patientiam poſſidebitis animas, ideſt eritis Domini earum ad hoc quod non pereant. Vide auctorem ſuper Matth. tom. 1. cap. 4. qu. 27 circa principium.

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Vide in communi tabula. Verbo, Patientia. De martyrio autem, & de martyribus. Vide in communi tabula. verbo Martyr & verbo Martyrium.

IN COMMVNI Confeſſorum.

EVANG. MATTH. V.

VOs eſtis ſal terræ. Ideſt eſtis condimentum, et diſcretio, nam ſicut ſal omnibus cibis ſaporem dat, ita & prudentia omnes actus noſtros modificat, & ſapidos reddit vnde ſapientiam vulgariter ſal appellare ſolemus, & ſic dixit Apoſtolus, omnis ſermo veſter ſit ſale conditus, ideſt omnia verba veſtra cum diſcretione proferantur, ſic etiam dicitur Matth. 9. Habete in vobis ſal, ideſt habete diſcretionem in operibus veſtris. & cum multę virtutes ad Prelatos pertineant, diſcretio maximè neceſſária eſt, quia actus prelatorum eſt regere, & ordinare alios. & tamen iuxta Ariſtotele ſapiẽtis ẽ ordinare, ideo ſapientia ideſt prudẽtia eſt prima, & propria virtus prelati, ideo ante cęteras virtutes Chriſtus dixit hic quod Apoſtoli & Prelati debebant eſſe ſal, ideſt prudentiam habentes. & non ſolum ad Prelatos, ſed etiam ad quemcunque hominem, nam prudentia eſt prima virtus, eo quod ad ipſam ſolum pertinet dirigere actus omnium virtutum moralium, & ſine ea virtutes non proficient. Immo interdum deterius erit habere virtutes naturales ideſt inclinationem ad virtutes, quam non habere quia exiſtentibus iſtis inclinationibus, ſi non adſit prudentia moderatrix, errabitur grauiter circa iſtarum inclinationum actus, & quantum fuerit vehementior inclinatio, erit maior occaſio errandi, quia tanto magis ibitur ad extremum, cum non ſit ibi prudentia. cuius eſt mediũ conſtituere 2. Ethic. Vide diffuſius ſuper Matth. tom. 2. cap. 5. poſt queſt. 89. ſuper hęc verba.

Vos eſtis ſal terræ. Non ſolum dixit Chriſtus.

Vos eſtis ſal. Sed.

Vos eſtis ſal terræ. Ideſt non ſolum pro vobis debetis habere ſal, ideſt diſcretionem, ſed pro tota terra, quia totus mundus pręlatis diuerſis ſubditus eſt, ideo ipſi pro tota terra diſcretionem habere debent. Vide loco citato.

Vos eſtis ſal terræ. Vocantur ſal Pręlati, quia eis conueniũt proprietates ſalis, non ſolum quantum ad condimentũ, per quod ſignatur diſcretio, vt ſupra dictum eſt, ſed etiã quantum ad alia, nam ſal habet uim mordicatiuam, & mordet res molles, voluit autem Chriſtus per hoc dicere Apoſtolis, ne curarent ſi alios maledicentes ſibi audiſſent, ſed iſta negligerent. Conuenit etiam quantum ad hoc, quod ſal habet conſeruare res, ne putrefiant per longum tempus, ita & Apoſtoli veniebant prędicaturi doctrinam per quam homo nõ putrefieret in ſordibus peccatorum, ſicut dicitur Iohelis 2. Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Conuenit etiam hoc quantum ad modum generationis ſalis. & virtutem eius, quæ Apoſtolis conueniunt. Vnde dicit Remigius. ſal per aquam, & per ardorem ſolis, & per flatum venti in naturam alteram commutatur, ſic & Apoſtolici viri, per aquam baptiſmi, & ardorem dilectionis, & flatum Spiritus Sancti, in Spiritualem generationem mutati ſunt, ſapiẽtia etiam Cęleſtis per Apoſtolos prædicata exiccat humores carnalium operum, aufert fętorem, & putredinem malę conuerſationis, & vermes libidinoſę cogitationis, & alia multa ſal facit, quæ Apoſtolis conueniunt Vide loco citato, qu. 90.

Quod ſi ſal euanuerit. Euaneſcere eſt virtutem amittere, & tunc ſal euaneſcit, quando virtutem non habet ad ſaliendum, ideſt ad condiendum res quibus fuerit aſperſum. ſic dicitur Marc. 9. Bonum eſt ſal, quod ſi ſal inſulſum fuerit, ideſt non habuerit virtutem ſalis. Vide auctorem ſuper Matth. tom. 2. cap. 5. poſt q. 89. ſuper hæc verba.

In quo ſalietur? Poteſt teneri iſtud verbum ſalietur imperſonaliter, & eſt ſenſus.

Si ſal euanuerit. Ideſt virtutem amiſerit, in quo ſalietur? ideſt, in quo condientur res? quia nihil eſt aliud quod poſſit dare illum ſaporem condimenti niſi ſal. Vel poteſt teneri paſſiue, & tunc ſuppoſitum ſuum, eſt ſal, & eſt ſenſus, ſi ſal amiſerit virtutem.

In quo ſalietur? Ideſt cũ qua re ipſum ſal poterit recuperare virtutem ſalis, quod eſt ſaliri? nam ſi aliæ res perdunt virtutem ſaporis. appoſito ſibi ſale condientur, ſi autem ſal perdiderit virtutem condimenti, non ſupereſt aliquid quo appoſito recuperet virtutem ſaliendi, & ſecundum hoc poteſt intelligi dupliciter de Prælatis, vno modo quod ſi diſcretio defuerit in eis, nihil eſt per quod cęteri dirigantur in operationibus ſuis, cum directio eſſe deberet per prudentiam, & legem poſitam à prælatis. ſecundo modo quod ſi diſcretio defuerit in pręlatis, & peccauerint per indiſcretionem, nemo ſupereſt a quo corrigantur, quia ſupra Prælatos nullus eſt. Vterque ſenſus conueniens eſt, & tamen littera, potius vult ſecundum, ſcilicet, quod ſi ſal euanuerit, non poteſt recuperare virtutem condiendi per aliquid aliud, & ita expreſſe poſuit D. Marc. dicens. Bonum eſt ſal, quod ſi ſal inſulſum fuerit, in quo condietis illud? Ideſt per quid recipiet virtutem condimenti ipſum ſal? Quaſi dicat, per nihil. Et ſic in iſto ſecundo ſenſu debet applicari prælatis, ſcilicet, ſi aliquis de ſubditis diſcretione caruerit, poterit per Prælati prudentiam regulari, ſicut cum aliqua res caret ſapore, recipit illum a ſale, ſi tamen ipſum ſuo ſapore careat, a nullo poteſt illum recipere, & ſic quando Prælatus indiſcretus fuerit, per nullum põt dirigi. Et in hoc oſtenditur magnum periculum quod eſt ſi Prælati indiſcreti fuerint. & iſtũ ſenſum tenet Hierony. dicens ſi doctor euanuerit, quo alio doctore emendabitur? Quaſi dicat nullo, quia doctor inquantũ eſt doctor nõ habet alium doctorem, ſed inquãtum eſt diſcipulus habet hic dicit Augu. ſi vos per quos populi condiendi ſunt, metu perſecutionum temporaliũ amiſeritis regna Cęlorũ, qui erunt homines, per quos a vobis error auferatur? Quaſi dicat nulli, Quia Prælatũ peccantem nemo corrigit per modum iuriſdictionis, ſed potius exemplum eius ſubditi ſequuntur. vnde cũ ipſe peccat, ſubditos delinquere facit ſic dicit Leuit. 4. Si peccauerit ſummus ſacerdos, delinquere faciens populum, quaſi dicat, quando ipſe peccat, populus delinquit quia ſequitur eum delinquentem. Vide ibi. ſuper hæc verba.

Ad nihilum valet vltra. Scilicet ſal poſtquam euanuerit, i. virtutem amiſerit, ad nihil vltra valet, quia totus vſus ſuus erat ad condiendum cibos, ſi ergo virtutem condiẽdi amiſerit, ad nihilum prodeſt, ita cũ Prælatus nihil ſit, niſi vt per eum ſubditi derigantur, cum fuerit indiſcretus, ita vt per eum nemo poſſit dirigi, ad nihil valet. Vide ibi ſuper hæc verba.

Niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Scilicet ſal

ect sal quamdiu prodest ad condiendum, seruatur in domo, quia vsus eius vtilis est cum autem ad nihil pro dest, superfluum est, illud conseruari, ideo iam non seruatur, sed proijcitur extra domum, & tunc conculcatur ab hominibus; in quo signatur sua inutilitas, quia id quod inutile est, & vile conculcatur, sicut lutum platearum, quod ad nihil prodest cõculcatur, & stercus quod inutile est conculcatur. sic enim dicitur de muliere fornicaria. Quasi stercus in via conculcabitur. Eccl. 9. Ita est de Prçlatis, qui si carent discretione, cum non sint vtiles ad aliquid debent proijci foras, idest deponi de dignitate, & conculcari ab hominibus, idest quod efficiatur iam subditus, & contemptibilis, qui nesciuit esse Prælatus. & tunc tales non solum à Prælatis qui vocantur homines idest rationem habentes conculcabuntur, idest subijcientur, sed etiam ab alijs quos prius subditos habebant conculcabuntur, quia, ab eis contemnentur. & sic Deus iubet quod prælati qui discretionem, & sapientiam abiecerint, de dignitate repellantur. Oseç 4. Quia tu scientiam repulisti repellam te ne Sacerdotio fungaris mihi. Vide diffusius ibi, super hçc verba.

Vos estis lux mundi. Hic ponitur secundum quod pertinet ad Prælatos, scilicet, quod excellant alios in Scripturis sacris intelligendis, nam sicut tenentur esse discreti, vt se & alios regant, ita & intelligentes in Sacris scripturis esse debent, quia tenentur docere alios nihil occultando aut subtrahendo de eo quod pertinet ad instructionem vitç. sicut dicebat Apostolus Ephesijs. Vos scitis quomodo nihil subtraxerim vobis vtilium quo minus annunciarem vobis, & docerem vos publicè. & hoc est ita necessarium, quod si Prælato non docente, aliqui propter defectum doctrinæ pereunt, ipse reus est sanguinis illorum, & non poterit excusari quia sit reus, nisi annunciauerit omnia quæ sunt necessaria ad salutē subditorum, sicut ibidem dixit Paulus. Contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium vestrum, non enim subterfugi quominus annunciarem omne consilium Dei vobis. Actu. 20. Pendet tamen doctrina necessaria salutis in sacra scriptura quam prædicare non potest qui ignorat, ideo oportet quod prælati illam intelligant, & non solum mediocriter sicut cçteri, sed eminenter, quia tenentur eam defendere per rationē sicut dicitur 1. Petri. 3. sanctificate Christum in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscēti vos rationem de ea quæ in vobis est fide, & spe. & quātum ad hoc vocantur communiter lux, quia ipsa est, per quam omnia manifestantur, Ad Ephe. 4. omnia quæ arguuntur à lumine manifestantur. omne enim quod manifestatur lumen est, & quia per sapientiam Prælatorū. cçteri debent liberari ab ignorantia, sicut per lucem liberamur à tenebris, conuenienter Prælati lux appellati sunt. & ob hoc ipsi in sua promotione idest in consecratione, profitentur se habere scientiam sacrarum scripturarum vtriusque testamenti, in quo continetur omne quod ad vitam humanam dirigendam à Deo traditum est. De hoc Chrysost. super Matth. dicit, quod sicut doctores propter bonam conuersationem sunt sal, quo populus conditur, ita propter verbum doctrinæ sunt lux, qua ignorantes illuminantur. prius est enim benè viuere quam benè docere, & ideo postquam Apostolos dixerat sal. consequenter eos vocat lucem. Aliam etiam causam allegat dicens. sal in eo statu tenet rem ne ad deterius mutetur, lux etiam ad melius perducit illuminando. Vide auctorem super Matth. tom. 2. cap. 5. post qu. 90. super hçc verba.

Non potest Ciuitas abscondi supra montem posita. Hic ponitur tertium in quo vita Prælatorum excellere debet, scilicet in reprimendis lupis oppressoribus ouium, Debet enim esse Prælatus constans, ne timore perdendi lucrū aut fauorem temporalem, subtrahat aliqd de officio pastorali, permittens oues suas opprimi à potentibus aliquibus, iustitiam denegādo propter fauorem temporalium Dominorum, aut doctrinam necessariam tacendo per quod subditi lçduntur, nam iste mercenarius est & non pastor, quia videns lupum venientem ad occidendum gregem fugit. similes autem Christus valdè increpat, Ioan. 10. dicens. nihil pertinere ad eos de ouibus, ai sola temporalia lucra quærant. Quod Grego. exponens ait. lupus enim super oues venit, cum quilibet iniustus fideles quosque, atque humiles opprimit. sed is qui pastor videbatur esse, & non erat, relinquit oues, & fugit, quia dum sibi ab eo periculum metuit, resistere iustitiç non præsumit. fugit autem non mutando locum, sed subtrahendo solatium. & ob hoc pastor bonus qui tenetur animam suam ponere pro ouibus assimulatur turri fortissimç constitutæ in alto quam homines à longinquo vident, & ad eam tanquam ad locum securum refugiunt. Ista duo Prælatus bonus habet, scilicet quia fortis est sicut turris, resistendo omnibus iniquis, vsque ad mortē, & est in alto loco posita, quia officium Prælati debet esse omnibus patens, vt quilibet oppressus possit Prælatū adire, remedium petens angustiæ suæ. & ille omnibus communicari debet, ne sit personarum acceptor, quia. omnibus debitor est, magnis & paruis, sapientibus, & insipientibus, sicut se Apostolus dicebat debitorem, Ad Rom. 1. & tunc omnes subditi tanquam ad turrem & ciuitatem in alto positam quæ abscondi non potest, & firmum præsidium præstat ad eam confugientibus venient. signatur etiam per hoc officium Prælatorum qđ non debet esse in abscondito, sed omnibus publicari. Per hoc etiam signari potest constantia quam habituri erant Apostoli, prædicando nomen Christi, quia licet Domini temporales iuberent eis non prædicare in nomine isto, comminando pçnas, non debebant terreri, sed constanter prædicare, sic enim fuit quando Principes Iudæorum, & Sacerdotes iusserunt Petro, & Ioanni, ne docerent publicè in nomine Christi, & illi dixerunt. si iustum est vos potius audire quam Deū; non enim possumus quæ vidimus, & audiuimus non loqui. Actu. 4. Iterum etiam cum Principes Iudæorum iuberent Petro, & Apostolis tacere nomen Christi illi dixerunt: obedire oportet magis Deo quam hominibus, & admirabantur Iudçi constantiam Petri, & Ioānis, scientes quod viri idiotç essent, & sine literis, Actu. 4. & 5. Hoc idem in omnibus Prælatis esse debet, nam doctrinam necessariam ad salutem subditorum nullius potestatis timore subticere debent, ne officium Prælati in aliquo minuant, vel subtrahant aliquid eorum, ad quę tenentur. Vide ibi super hæc verba.

Neque accendunt lucernam. Hoc est quartum quod pertinet ad Prçlatos, & est Sanctitas vitç in exemplis dādis. Nam Prælatus non est vnicus homo, sed multi, quia ipse est omnes subditi sui. Vt ergo Prælatus bonus sit, nō sufficit eum in se bonum esse, sed etiam omnes subditos bonos esse, Hoc autem Prælatus realiter efficere non potest, cum quilibet sit suæ mentis arbiter, sed tunc Prçlatus omnes subditos bonos facit, quando sufficientem causam ex se prçstat vt omnes boni sint. Istud autem est si Prælatus totum quod est officij sui impleat, & quia non potest bonus esse ad alios, qui in se bonus non fuerit, oportet primo. Prælatum bonum esse quantum ad virtutes quæ vnum singularem bonum faciunt, deinde debet esse bonus ad alios, habendo proprias virtutes Prælati. Nam prçlatus vt Prælatus non est ad se, sed ad alios. ideo virtutes quæ Prælatum bonum efficiunt, non sunt per quas benè se habeat in se, quia istç iam præsupponuntur ad esse bonum hominem, sed ille per quas benè se habeat ad alios. & huiusmodi sunt istç quatuor quç ponuntur hic, & est vna de præcipuis exemplum dare, quia Prçlati debent esse quasi quoddam speculū, mundum, in quo subditi possint contemplari omnes actus suos per conformitatem ad actus Prçlati, sicut aspiciendo in speculum agnoscit homo maculas vultus sui, & propter hoc figuraliter Deus iussit quod sacerdotes veteris testamenti lauarent se in labro çneo, facto de speculis Exod. 38. vt innueretur quod sacerdotes debebant lauare vitam suam, vt illa esset nitida, & posset esse speculum plebis. Ad hoc autem requiritur quod non inueniatur aliquod vitium apparens in Prælato quod populus possit imitari, & sic fiet irreprehensibilis. Vnde Apostolus 1. ad Timot. 3. cum describeret omnes virtutes Episcopi, posuit primam dicens, oportet Episcopū

irrepre-

Non veni soluere. Per quem lex Moysi soluta fuerit, Vide ibi. quæst.98.

Non veni soluere. Quare lex Moysi soluta ẽ. Vide ibi. q.99.

Non veni soluere &c. Quomodo dicitur quod Christus impleuerit legem Moysi, & Prophetas, quia videtur quod potius soluerit, nam ipse soluebat custodiam sabbathi, curans ęgros in sabbatho, & iubens curatis porta re grabatum die illa Ioan.5. Item iudicialia videtur non impleuisse, quia mulierem deprehensam in adulterio quæ per legem lapidari videbatur impunitam ire per misit. Ioan.8. Item cæremonialia de abstinentia ciborũ prohibitorum in lege, videtur non seruasse, quia dixit Matth.15. Quod intrat per os non coinquinat hominẽ, sed quæ ipse dicebat alijs facienda ipse faciebat, ergo non abstinebat à cibis immundis. Vide ibi, qu.100.

Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum et terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. i. nõ est possibile quod aliquid a lege maneat ꝙ nõ compleatur. Et manifeste loquitur de iis quæ prænũtia ta erant, quia leges præceptorum quotidie implebantur a toto populo. Et tamen Christus innuit hic multa manere quæ nondum erant completa, idõ loquitur ipse de eis quæ prænuntiata erant, & ista non poterant compleri nisi per eum quia de ipso scripta erant. & sic quando dicit quod venit legem implere, intelligitur proprie de complemento eorum quæ prænuntiata erant, quia istud soli Christo conueniebat, obseruare autem legem quan tum ad præcepta non soli Christo, sed omnibus Iudęis conueniebat, ideo licet ipse legem obseruauerit, non intelligebatur quod impleuerit obseruando, sed quod im pleuerit in se complendo, & recipiendo omnia q̃ in lege & Prophetis prænuntiata erant. Vide sup. Matth. loco citato post q.90. super hæc verba.

Amen quippe dico vobis. Modus confirmationis est, & aliqualiter æquiualet iuramento, quantum ad firmitatem, licet non sit iuramentum. vide ibi super hæc verba.

Donec transeat Cœlum & terra &c. Hic declarat Christus intentionem suam, scilicet quõ impleri legem, & quõ nõ esset soluenda, s. quod ea quæ promissa erant in lege, implerentur, & non caderet, aut deficeret aliquid de illis quin impleretur, Nam lex poterat impleri quantum ad custodiam mandatorum. vel quantum ad impletionem promissorum quantum ad primum quotidie lex imple batur, quia omnes Iudæi illam obseruabant, & sic etiam si amplius non obseruaretur, iam impleta erat, Quantũ ad secundum non erat impleta, quia in lege & Prophetis multa bona promissa erant, quorum nullum apparue rat, & istud erat præcipuum in lege, cum lex ordinaret ad istas promissiones, & ꝓpter istas seruaretur a Iudęis De ista ergo impletione solum Christus loqui voluit di cens quod omnia quæ promissa erant in lege, & Prophe tis implerentur. & tamen si Christus vel aliquis alius in tendisset soluere illam legem, debebat eam soluere in eo quod possibile erat, scilicet ostendendo quod ea quę lex promiserat, & finis ad quem ducebat, nunquam haberi possent. Inquantum tamen dixit quod omnia ista imple rentur, nec perisset aliquid deficere de eis, ostẽdit se esse maximum obseruatorem legis, qui omnia quæ lex pro miserat, realiter pręstiturus esset. Vide diffusius ibi, super hæc verba.

Iota vnum aut vnus apex &c. Innuit per hoc, quod nihil de lege & Prophetis manebit incompletum, nec ẽt minima pars, quod ostenditur per iota & apicem, quia inter literas Hebræas nulla minor est quam iota, quã ipsi vocant Iod, nos tamen modo Græco vocamus eam iota Apex autem non est litera, sed est puntus positus supra literam, qui dat aliquid significare literis, & in mõ scribendi latino vtimur istis puntis, siue apicibus pp abbre uiationem scripturæ. vide diffusius ibi, super hęc verba.

Iota vnum &c. Quomodo ponatur hic Iota quę est litera Græca. Vide loco citato, quæst.94.

Donec transeat Cœlum & terra &c. Quõ sit verũ qđ facilius sit Cęlum perire, q̃ iota vnũ de lege. Vide ibi. q.95.

Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis &c. Instruebat hic Christus Apostolos, qui futuri erant docto res totius orbis, ideo ostendebat eis conditionem docto rum Bonus autem doctor debet recta docere, & secundum illa conuersari, sicut de Christo dicitur Actu.1. qđ cępit Iesus facere, & docere potest autem deprauari aliquis circa hoc totaliter, scilicet falsa docendo & mala operando, & quia qui falsa docet in moralibus prius ip se, illa agit, & in excusationem suæ vitæ sic docet, quia vellet alios sibi similes facere, dicit primo.

Qui soluerit vnum de mandatis istis. Soluere mandatum, est facere contra illud, quia cum mandatum nihil aliud ha beat nisi vim obligandi, cum quis non obseruauerit illud, destruit totum vigorẽ eius, & sic soluit illud. & dr.

De mandatis istis minimis. Idest de mandatis istis quę ego prædico, & dixit.

Minimis. Quasi dicat, non solum incurret pœnam quam ego ꝓnũcio illi qui violauerit aliqđ mãdatũ de magnis sed ẽt qui minimum omnium soluat punietur. vide lo co citato. post q.100. super hæc verba.

Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis. Quæ sint ista mandata minima de quibus Christus hic loquitur Vide ibi. q.101.

Et docuerit sic homines. Ad hoc qđ hõ puniatur, satis est ꝙ soluat mandatum aliquod legis, & non requiritur qđ etiã doceat hoĩes sic facere, quia tamẽ Christus loque batur hic de doctoribus, quorum opus est docere, dixit,

Et docuerit sic homines. Ponitur etiam hoc pp pęnam quę subiungitur, s. minimus vocabitur in regno Cœlorum quia pęna solum est eorum qui male viuunt contra legem agendo, & prædicant sic agendum esse, Qui aũt le gem soluerint, & tamen non docuerint, homines illã sol uere, punientur, sed non erunt minimi in regno Cœlorum & dicitur.

Minimus vocabitur in regno Cœlorũ. i. in Ecclesia erit minimus quia non potest esse deterior, quam qui praue ui uit, & peruerse docet Christus aũt intendit. per hoc inducere homines ad obseruandum omnia quæ ipse hic ꝑ dicauit, s. vt ꝑcepta obseruent & contra illa non doceãt. Vide loco citato post q.100. super hęc verba.

Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docue rit sic homines, minimus vocabitur in regno Cœlorũ. Quõ poterat vocari minimus in regno Cœlorũ qui solueret mandatum, & prædicaret contra illud, quia iste nõ posset esse in regno Cęlorum. & sic non esset ibi minimus, nec maximus. vide ibi. q.102.

Qui autem fecerit, & docuerit. i. qui impleuerit mandatũ quoddam, & docuerit homines illud obseruare, prædicando esse obseruandum, vel hortando ad obseruationẽ & isti sunt recti doctores, qui duplici honore digni, sunt, quia recte viuunt, & recte docent, 1. Corin.5. uide, post quæst.100. super hæc verba.

Hic magnus vocabitur in regno Cœlorum. i. vocabitur magnus in Ecclesia militante, quæ est regnum Cœlorũ. & hoc quia habet duplicem magnitudinem, vnam bonæ vitæ, & aliam sanæ doctrinæ. Vel in regno Cœlorum. i. in uita æterna, quia qui bene docet, & recte uiuit, nõ solum vitam æternam habebit, sed etiam magnam excellentiam habebit in illa, sicut dr̃ Dan. secundo. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiã erudiunt multos, quasi Stellæ in perpetuas ęter nitates. Et sic vocabuntur magni in regno Cœlorũ quia non solum habebunt præmium essentiale commune cũ cæteris, quod est videre Deum, sed etiam præmiũ qđdam accidentale vltra cæteros quod vocatur aureola, & competit doctorib. Sacræ script. vide ibi sup. hæc verba. Plura aũt de doctorib. vide in cõi tabula verbo doctor.

EVANG. MATTH. XXIV.

Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Conueniens causa vigilandi ponitur, cum dr̃.

Quia nescitis &c. Nam si hora certa esset non oporteret vi gilare sed satis esset illo tempore paratum esse, quia tamen ignoratur tempus illud, oportet omni tempore cauere, quasi omni tempore euenturum sit, quod omni tempore euenire potest, vide auctorẽ sup. Matt. tom.6. cap.24. quæst.238.

Vigilate &c. Maior causa nobis est vigilandi, quam hominibus

EVANG. LVC. XII.

EVANG. MATTH. XXV.

IN COMMVNI VIRGINVM.

EVANG. MATTH. XXV.

FINIS.